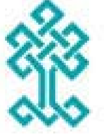
SEYYİD AZİM ŞİRVÂNÎ

TEZKİRETÜ’Ş-ŞU’ARÂ

Giriş ve Metin

A

Hazırlayan: Dr. Ömer BAYRAM

3213
KÜLTÜR ESERLERİ

464
ISBN 978-975-17-3443-3

www.kulturturizm.gov.tr

e-posta: yayimlar@kulturturizm.gov.tr

Bu kitap internet ortamında ilk kez yayımlanmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Azerbaycan ve Anadolu sahası Türk edebiyatları bir ağacın iki kolu gibidir. Bu kollar, asırlarca birlikte geliştikten sonra günümüzden beş yüz yıl kadar önce iki dala ayrılarak paralel bir şekilde gelişmeye devam etmiştir. Tabii bu ağacın kökü ve kaynakları aynı olduğu için dallar arasında pek çok benzer nokta bulunmaktadır. Dış etkenler bir ağacın iki dalı arasında ne kadar fark meydana getirebilir? Çok büyük farklar olmasa gerek. Zaten Azerbaycan'ın rahmetli cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in de dediği gibi "Türkiye ve Azerbaycan, iki devlet bir millettir". Azerbaycan ve Anadolu sahası Türk edebiyatları üzerinde, ancak bazı dış tesirlerin meydana getirdiği ufak tefek farklılıklardan bahsedilebilir. Azerbaycan sahasında, tarihî seyir içerisinde farklı devletler kurulmuş, İran ve Rusya gibi değişik kültürlerin tesiri olmuş, edebî dilde Dede Korkut'tan sonra az da olsa farklılaşma meydana gelmiş olabilir. Ancak şu anda malum olduğu üzere bu iki coğrafyanın insanları birbirlerinin dillerini bir aracıya gerek kalmadan okuyup anlayabilmektedirler. Edebî eserler ise yapılan uyarlama çalışması ile zevkle okunmaktadır. Türk okuru, Azerbaycan edebiyatından Bahtiyar Vahapzade'yi, Anar'ı, Elçin'i ve diğer edebiyatçıları belki de orijinal şekilleriyle okuyabilmektedir. Azerbaycan okuru da Reşat Nuri Güntekin'in romanı "Çalıkuşu"nu ve bu romandan hareketle çekilmiş sinemayı özüne ait bir eser gibi kabul etmiştir. Azerbaycan'da, kız çocuklarına çokça verilen "Feride" adında, bu eserin önemli etkilerinin olduğu unutulmamalıdır. Bizim edebiyatımızdan Nazım Hikmet, Aziz Nesin, Kemal Tahir gibi pek çok şahsiyet Sovyetler Birliği zamanında Türkiye'den esen kardeş bir rüzgâr gibi ciğerlere çekiliyordu. Pek çok Azerbaycanlı okuyucu, hâlâ bu edebî şahsiyetlerin sağ-sol gibi bir kamplaşmanın konusu olmasını kabullenememekte ve hepsini kardeş ülkenin elçileri saymaktadır.

Aynı millete mensup bu iki kardeş ülkenin edebiyatları, İslam tesiri altında gelişen Türk edebiyatı döneminde farklı iki kola ayrılmıştır. Yunus Emre, Kadı Burhanettin ve Fuzulî bu iki edebiyatın ortak şahsiyetlerindendir. Daha sonra özellikle bazı dil özellikleri ve muhteva farklıları ile bu edebiyatlar paralel bir şekilde

devam etmiştir. Anadolu sahasında Mevlitler yazılırken Azerbaycan sahasında Maktel-i Hüseyn ve Kerbela hadiselerini anlatan şiirler söylenmiştir. Aynı nazım şekilleri, aynı kalıp ve benzer mazmunlarla sevgi, ayrılık, özlem, tabiat temleri dile getirilmiştir.

Bu iki edebiyatın ortak edebî ürünlerinden biri de şâir tezkireleridir. Ali Şir Nevâyî'nin Orta Asya sahasında ilk şâir tezkiresini yazması ile Türk edebiyatında bu çığır açılmış ve ilerleyen asırlarda ara verilmeden devam ettirilmiştir. Azerbaycan sahasında, Nevâyî dili de dediğimiz Çağatay Türkçesi özellikleri ile XVII. Asırda Sadıkî-i Kitabdâr tarafından Mecmaʿü'l-Havas adında bir tezkireden sonra bu coğrafyada Azerbaycan Türkçesi ve Farsça olarak tezkireler yazılmıştır.

Bu çalışmanın konusu da genel olarak Azerbaycan sahası tezkireleri ve Seyyid Azim Şirvânî'nin tezkiresidir. Çalışmanın başında Giriş başlığı altında Azerbaycan sahası tezkireleri hakkında bilgi verilmiştir. Burada Azerbaycan sahasına ait şâirleri de ihtiva eden Ahdî-i Bağdadî'nin tezkiresinden başlayarak bu coğrafyayla ilgili tezkirelerin adları, müellifleri ve tezkirelerin bazı özellikleri üzerinde durulmuştur. Bunlardan Seyyid Azim Şirvânî'nin yazdığı tezkire çalışmamızın esas kısmını oluşturmaktadır. 1. Bölümde, tezkire yazarı olan Seyyid Azim Şirvânî'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra, 2. Bölümde tezkire genel olarak tanıtılmış, tezkirenin yazılı ve sözlü kaynaklarına değinilmiş, tezkirenin dil ve üslup özellikleri hakkında bilgi verilmiş, diğer tezkirelerden farkı ve etkileri belirtilmiştir. 3. Bölümde, tezkirede şâir ve eserle ilgili değerlendirmeler üzerinde durulmuştur. Değerlendirmeler ile ilgili kısımda, tezkire müellifleri tarafından birer terim gibi kullanılan bazı değerlendirmeler ve Seyyid Azim'in bu kavramlara eklediği başka kelimeler ele alınmış, tezkire metninden bazı örneklerle bu ifadeler açıklanmaya çalışılmıştır. Şâir ve eserle ilgili değerlendirmelerin yapıldığı bu kısımda Harun Tolasa, Pervin Çapan ve Filiz Kılıç'ın daha önce yaptıkları çalışmalar yol gösterici olmuştur.

Tezkire metninin bilinen tek elyazması nüshası Bakû'deki Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Fuzulî Adına Elyazmaları Enstitüsünde, Arx 5 G3/29 I ve II. Ciltler şeklinde iki cilt halinde bulunmaktadır. Eser müellif hattıdır ve eksiktir. Elyazması metnin sayfaları ve bölümleri bazen birbirine karışmış, bazı yerlerde

sonradan doldurulmak üzere boş satır ve sayfalar bırakılmıştır. Biz, metnin transkripsiyon harfleriyle kuruluşunda Seyyid Azim Şirvânî'nin tamamlamaya çalıştığı şekil ve üsluba mümkün olduğu kadar yaklaşmaya çalıştık. Metnin içindeki Farsça şiirleri metnin sonunda Türkçe tercümeleri ile birlikte verdik. Bir şâirin biyografisi ve şiir örnekleriyle ilgili bilgileri farklı sayfalardan toparlayarak bir araya getirmeye ve bir bütünlük sağlamaya gayret ettik. Metinde okunamayan bazı yerleri ... şeklinde gösterdik. Müellifin kendisinin boş bıraktığı yerleri de aynı şekilde gösterip dipnotta buraların müellif tarafından boş bırakıldığını belirttik.

Çalışmanın sonunda şahıs, yer ve eser adlarını içeren bir dizin hazırlanarak konuyla ilgilenenlere kolaylık sağlanması hedeflenmiştir.

Azerbaycan sahası tezkireleri ve Seyyid Azim Şirvânî'nin tezkiresi üzerine yapmış olduğumuz bu çalışmanın gerek metin gerekse incelemeyle ilgili bölümlerinde eksik ve kusurlarımız olabilir. Ancak böylesine hacimli, çok yönlü ve başka bir coğrafyaya ait bir eser üzerinde çalışmanın ne kadar zahmetli olduğunu işin erbabı yakından bilecektir. Kusurlarımızın affedilmesi, eksiklerimizin tamamlanması için tavsiyelerde bulunulmasını temenni ederim.

Bu çalışmayı yapmama vesile olan, beni teşvik eden, çalışmamın her aşamasında geniş bilgi ve tecrübeleriyle bana yardım eden sayın hocam Prof. Dr. Filiz Kılıç'a içtenlikle teşekkürlerimi sunarım. Eseri hazırladığım süreç içerisinde Azerbaycan edebiyatı konusundaki bilgileriyle bana yardımcı olan, çalışmalarım sırasında gerekli sabrı ve anlayışı gösteren eşim Pervane'ye, kızım Hilal'e ve oğlum Ali'ye teşekkür ederim. Ayrıca yetişmemde emeği bulunan bütün hocalarıma ve yardımını gördüğüm başta Dr. Ömer Özkan olmak üzere bütün arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ömer BAYRAM

Ankara–2005

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
AKM	Atatürk Kültür Merkezi
Ans.	Ansiklopedisi
c.	Cilt
Çev.	Çeviren
Ens.	Enstitüsü
Haz.	Hazırlayan
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
Nu.	Numara
s.	Sayfa
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
Ünv.	Üniversitesi
vb.	ve benzeri
yay.	Yayınları
yy.	Yüzyıl

1. BÖLÜM

SEYYİD AZİM ŞİRVÂNÎ

1.1. Hayatı

Seyyid Abdulazim Şirvânî, 10 Haziran 1835'te şâirler vatanı Şamahı'da dindar bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babası Seyyid Mehemmed Şamahı'nın tanınmış seyyidlerindendir. Annesinin adı Gülsüm'dür (Hüseynov, 1987:8).

Seyyid Azim Şirvânî, kendi tezkiresinde adını ve doğum yerini şu şekilde beyan eder:

"Hacı Seyyid ʿAzîm'dir adım
Nazmda Rûh-ı Kudüs üstâdım
Maskatü'r-re'sdir bana Şirvân
Sinn-i pencâhe vâsılam el'ân" (Tezkire metni, s. 8)

Müellif, kendi soyu ile ilgili olarak tezkirede,

"Nesebim Hatm-i Enbiyâ'ya yeter
Hasebim Şâh-ı lâ-fetâ'ya yeter"

beytiyle seyyid soyundan olduğunu ve Hz. Ali'yle olan alakasını bildirir (Tezkire metni, s. 8).

Seyyid Azim Şirvânî, yedi yaşında babasını kaybedince annesinin babası olan Molla Hüseyin, onu annesi ile birlikte himayesine alarak Dağıstan'ın Yagsay köyüne götürmüştür. Rus hükümeti tarafından hâkim tayin edilen Molla Hüseyin, Seyyid Azim Şirvânî'nin eğitimi ile şahsen meşgul olmuştur. Azerbaycan Türkçesi ve Farsça konusunda iyi bir bilgi birikimine sahip olan Molla Hüseyin, bir oğul sahibi olmadığı için torununa çok büyük bir sevgiyle bağlanmıştır. Seyyid Azim Şirvânî, kendi kabiliyeti, zekâsı ve ciddiyeti ile de dedesinin beğenisini kazanmıştır. Dedesi ona Azerbaycan Türkçesi ve Farsçayı öğretmiş, Arapça öğretimini ise o zaman Yagsay köyünde yaşayan birisine havale etmiştir. Seyyid Azim Şirvânî, anne ve dedesinin terbiyesi altında on bir yıl Dağıstan'da yaşamıştır. Dil öğrenmeye özel bir kabiliyeti olan Seyyid Azim Şirvânî, bu süre zarfında kendi ana dilinden başka Arapça ve Farsçayı bunlarla birlikte Lezgi dilini ve bazı Dağıstan lehçelerini iyi bir şekilde öğrenmiştir (Hüseynov, 1977:13).

Seyyid Azim Şirvânî, 1853 tarihinde, 18 yaşında iken annesi ile birlikte vatanı Şamahı'ya geri döner. Genç yaşlarından itibaren ilim öğrenmeye büyük ilgisi olan Seyyid Azim Şirvânî, para ve şöhret kazanma hayalinde olmamış, her zaman tahsilini artırmak, bilgilerini derinleştirmek arzusuyla yaşamıştır. Daha on dört yaşındayken ilim öğrenme hevesinde olduğunu,

"Oldum ol gün çâr deh sâle
Düşmedim fikr-i devlet ü mâle
Eyledim ârifâne kesb-i ulûm
Ohudum nahv u sarf u fıkh u usûl
Hikmet ü hey'et eyledim mahsûl"

şeklinde ifade eder (Hüseynov, 1977:16).

Seyyid Azim Şirvânî, Dağıstan'dan geri döndükten sonra üç yıl Şamahı'da yaşar. 1854 tarihinde Ceyran adlı bir hanımla evlenir. 1856'da bahar aylarının birinde Mir Cafer adlı oğlu dünyaya gelir. Şâir, sonraları oğluna hitaben yazdığı şiirlerinden birinde onun doğumunu şöyle tarihlendirir:

"Cafer, ey gonca-i gülistânım
Ey menim bülbül-i hoş-elhânım
İki yüz yetmiş üçde ba'd hezâr

Muʿtedil fasl idi zamân-ı bahâr

Seni Hak men fakîre etdi atâ

Kaʿbe-i kalbime yetişti safâ” (Hüseynov, 1977:17)

Burada gösterilen hicrî 1273 tarihi miladî olarak 1856 tarihine tekâbül eder. Mir Cafer, Bakû’de bir okulda öğretmen olarak çalışmıştır (Cebrayılbeyli, 1945:47). Seyyid Azim Şirvânî’nin Mir Cafer’den (1856-1937) başka, Hacer (1866-1938) ve Fatma (1882-1934) adlarında iki kızı da vardır. Şâir, 1870 tarihinde oğlu Mir Cafer’i tahsil için annesi ile birlikte Bakû’ye göndermiştir. Bir ara kendisinin de Bakû’ye geleceğini belirtmesine rağmen bazı sebeplerle gidememiş, eşi ve oğlu 1875’te Şamahı’ya dönmüşlerdir (Hüseynov, 1977:17).

Seyyid Azim Şirvânî, 1856 yılının sonlarına doğru dinî eğitim almak için Irak’a gider. Eğitiminin birinci yılında Necef’te Atebât-ı Aliyye’de müçtehitlerden ders alır. İkinci yıl, Bağdat ve Şam’da bulunur. Dinî bilgiler veren bu medreselerde eğitimini tamamladıktan sonra Şamahı’ya geri döner. Şamahı’daki din adamları Seyyid Azim Şirvânî’nin vatanına bir din âlimi olarak geri dönmesini beklemektedirler. Ancak şâir, vatanına döndükten sonra din adamlığı görevini yapmamıştır (Hüseynov, 1987:8).

Seyyid Azim Şirvânî, Şamahı’ya dönüşünden bir süre sonra Mekke ve Medine’ye hac yolculuğu yapmıştır. Daha sonra Mısır ve Suriye’yi gezerek bu yerlerde yaşayan insanların hayat şartları ve dünya görüşleri hakkında bilgi sahibi olmuştur. Seyahati sırasında uğradığı Kahire’de, birçok âlim ve şâirle tanışmıştır.

Sovyetler Birliği zamanında Seyyid Azim Şirvânî ile ilgili yapılmış çalışmalarda onun hacca kendi isteği ile değil, Şamahı’nın tanınmış zenginlerinden Ali Abbas Beyin zorlamasıyla gittiği ifade edilmektedir. Buna delil olarak da Molla Rıza Efendizâde’ye yazdığı manzum bir mektup gösterilir:

“Görmedim Kaʿbe tavafında safâ-yı bâtın

Yine meyhânededir zevk ü safâ-yı âlem

Menzilim kûşe-i meyhânede bir cennet idi

Ki mene görse idi reşk aparardı Âdem

Lîk bir şahs meni mekr ile yoldan çıkarıp

Nice kim Âdem'e şeytan edip efsûn ile dem
Etdi yüz hîle ile dûr meni meykededen
Eyledi Kaʿbe tavafında özüne hem-dem
Getdi yollarda menim başıma yüz gûne belâ
Gussadan âhiri sad-pâre gönül tapdı verem
Niyeti şöhret imiş kim ona hacı diyeler
Koymayıbmış deme melʿûn yola sıdk ile kadem
Mene bir nev hükûmetler ederdi billâh
Kim onu eylemeyib Şâm'da Mervân-ı hakem" (Bağırov,1959:11)

Şâir, bu şiirinde şöhret kazanmak ve hacı adı almak için hacca giden Ali Abbas Beyi melʿun, şerir, şeytan gibi sıfatlarla nitelendirerek kendisine yaptığı eziyetleri anlatmaya çalışır (Bağırov,1959:12).

Seyyid Azim Şirvânî, daha gençlik yıllarında Yakın Doğu ülkelerinin birçoğuna seyahat etmiştir. O, Irak, Mısır, Suriye, Mekke ve Medine, Yemen'de yaşayan Arapların, İran ve Güney Azerbaycan'da yaşan Azerî Türklerinin durumlarını öğrenme imkânı bulmuştur. Bunlardan başka, Gürcistan, Acaristan, Ermenistan, Dağıstan ve Orta Asya'ya da gitmiştir. Bu seyahatler şâire, sanatkârlığı konusunda zengin bir materyal hazırlamıştır. Şâirin eserlerinde hayattan bazı sahneleri canlı bir şekilde verilmesinin sırrı da buradadır.

30 Mayıs 1859 tarihinde Şamahı'da çok şiddetli bir deprem olmuştur. İpek yolu üzerinde bulunan ve pek çok medeniyete beşiklik etmiş olan bu şehir belli aralıklarla tabiî âfetlere maruz kalmıştır. Yaklaşık olarak her yüz senede bir tekrar eden depremlerle şehir pek çok defa harap olmuştur. Bu deprem sebebiyle zaten çok fakir olan şehir ahalisi daha da kötü günler yaşamak zorunda kalmıştır. Seyyid Azim Şirvânî, bu yıllarda çektiği sıkıntıları ekmek ve gıda bulmaktaki zorlukları muhtelif şiirlerinde dile getirir. Bu dönemde Şamahı halkına yardım getirmek ve oradaki durumu öğrenmek üzere Rus devleti tarafından bölgeye gönderilen A.İ. Baryatinski, durumu bildirmek üzere çara gönderdiği mektupta şehrin halini anlatır. O sıralar Rusya'nın bünyesinde bulunan Kafkasların idare merkezi olan Şamahı'nın da değiştirilerek idare merkezinin Bakû'ye taşınmasını teklif eder (Bağırov,1959:16).

Seyyid Azim Şirvânî, 1869-1870'li yıllarda Şamahı'da yeni usul ile (usûl-i cedîd) talim terbiye veren bir okul açar. Mirza Alekber Sâbir, Sultan Mecid Ganizade gibi önemli şahıslar ilk tahsillerini onun açtığı bu okulda almışlardır. Seyyid Azim Şirvânî, bu okulda diğer okullardan farklı olarak öğrencilerine Rusçayı da ders olarak verdirmiş, dinî derslerin yanında fen derslerini de okutmuştur. Öğrencilerin faydalanması için kendisi yeni ders kitapları yazmıştır. Ömrünün sonuna kadar bu okulda öğretmenliğe devam etmiştir.

Seyyid Azim Şirvânî'nin hayatında şâirlik ve yazarlık önemli bir yer tutmaktadır. Şamahı'daki Beytü's-safâ adlı edebî meclisin en önemli temsilcilerinden biri sayılan Seyyid Azim, zaman zaman bu meclisin başkanlığını da yapmıştır. Ayrıca, o dönemde Bakû'de çıkan Ziya, Keşkül ve Ekinci gibi gazetelere, devrin sosyal problemleri ile ilgili yazılar göndermiştir. Seyyid Azim Şirvânî'nin bu yönlerine edebî kişiliği bahsinde değinilecektir.

Seyyid Azim Şirvânî, 1869 yılından hayatının sonuna kadar devam ettirdiği eğitim faaliyetinden dolayı bir madalya ile ödüllendirilmiştir. O, Kafkas dairesi maarif reisinin teklifiyle, eğitim alanında yaptığı hizmetlere göre 1887 yılında üzerinde Türkçesi "çalışmalarına göre" anlamına gelen Rusça "Za Userdie" yazılı bir madalyaya layık görülmüş, ancak o sıralardaki maddî sıkıntısı sebebiyle madalyayı almak için ödenmesi gereken yedi manat elli gepik miktarı ödeyemediğinden mükâfatına ulaşamamıştır (Bağırov,1959:25). Bu durum, Seyyid Azim Şirvânî'nin hayatının son dönemlerinde bazı ekonomik sıkıntılar yaşadığını göstermesi bakımından önemlidir. Seyyid Azim'e, ölümüne on gün kala, ancak 10 Mayıs 1888'de bu madalyayı almak nasip olmuştur (Hüseynov,1977:56).

Seyyid Azim Şirvânî, 20 Mayıs 1888'de, elli üç yaşında Şamahı'da vefat etmiş, şâir Nesimî'nin kardeşi Şâh Handan'ın ismiyle anılan Şamahı'daki Şâhhandan mezarlığına defnedilmiştir. Şâir, bir şiirinde,

"Men ölende Şâhhandan'da basdırın
Çünkü onun Şâhid-i Handan'ı var"

şeklinde defnedilmek istediği yerle ilgili vasiyette bulunmuştur. Mezar taşına bir gazelinden alınan aşağıdaki beyit yazılmıştır:

"Mevt-i cismanî ile sanma menim ölmeyim

Seyyidâ ölmerem âlemde sesim var menim”

Mezar taşındaki bu beyitte geçen “âlemde sesim var menim” ifadesinden ilhamla daha sonra Azize Caferzade adlı yazar, Seyyid Azim Şirvânî’nin hayatını konu edinen bir roman yazmıştır. Şâirin vefatına dair kaynaklarda kesin olmayan bazı bilgiler mevcuttur. Köçerli’ye göre, Şamahı’da camiden çıkarken cemaatten bazıları onu duvara sıkıştırıp öldürmüştür (Köçerli,1926:42). Halk arasında bir söylenti şeklinde gezen bu bilgi başka bir kaynakta da benzer bir şekilde verilmiştir (İsmayılov,1904:49-50). Ağasalih Musayev’e göre de Seyyid Azim Şirvânî’nin yenilikçi hareketlerinden rahatsız olan bir din adamı, ona bir sopa ile vurmuş, şâir o anda ölmese de böyle bir hakareti kaldıramayıp üzüntüsünden vefat etmiştir (Musayev,1908).

Şâirin vefatından sonra dostları onun ölümü ile ilgili bazı şiir ve yazılar kaleme almışlardır. Ağaali Nasih adlı Şamahılı bir şâir,

“Kan ağla gözüm server-i devrân getdi
Ser-defter-i ehl-i fazl u irfân getdi
Efsûs o şâir-i edîb ü kâmil
Ahbâbın edib zâr-ı perişân getdi”

mısralarıyla dostlarının, onun ölümüne ne kadar üzüldüklerini dile getirmiştir. Gerçi şâirin kendisi

“Sizlere ser-be-ser selâmım var
Olmasam da özüm kelâmım var
Ohuyun şi‘rimi kılın yâdım
Şâd olsun bu rûh-ı nâ-şâdım”

mısralarıyla ölümünden sonra da şiirleriyle yaşayacağının haberini vermiştir (Tezkire metni, s. 9). Şâirin vefatı Hasanbey Zerdabî’nin çıkardığı 27 Ağustos 1888 tarihli Keşkül gazetesinde “Hacı Seyyid Azim’in vefatı haberi birçok bâ-haber ve ehl-i hal zatları... müteessir eyledi.” şeklinde okuyuculara duyurulmuştur (Hüseynov,1977:57).

1.2. Edebî Kişiliği

Seyyid Azim Şirvânî'nin fizikî yapısı hakkında tezkiresinde, divanında ve diğer kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Müellif, yazdığı tezkirede, bazı şâirlerin fizikî durumlarına dair bilgiler vermesine rağmen kendi fizikî durumu ile ilgili bir değerlendirmesi yoktur. Ancak, daha sonra müstakil olarak Seyyid Azim Şirvânî hakkında yazılan kitaplarda ve bazı ansiklopedilerde ona atfedilen bir resim vardır. Bu resmin, o dönemde çekilen bir fotoğraf mı yoksa daha sonra çizilen bir resim mi olduğu konusunda elimizde bir bilgi bulunmamaktadır. Bu resme göre Seyyid Azim Şirvânî, ince, zayıf yüzlü, açık tenli, siyah gözlü, ince kaşlı, biraz sivri burunlu, zekî bakışlı bir insan olarak görünmektedir.

Gazellerinden ve tezkiresinin başında kendi şahsiyeti ile ilgili yaptığı değerlendirmelerden, onun dünya nimetlerine düşkün, gezmeyi, eğlenmeyi seven, hayattan kâm alan, güzellere ve şaraba meyilli, biraz kederli, açık sözlü bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Tezkiresinde şâir,

"Bezm-i 'işretde yâ ulü'l-elbâb
Yâd edin rûhumu içende şarâb
Siz teki men de ehl-i 'işret idim
Mâ'il-i hüsn-i savt u sûret idim
Meşrebim 'ayş u nûş-ı bâde idi
Mezhebim her-nigâr-ı sâde idi
Bana vird-i zebân leyl ü nehâr
Vasf-ı ruhsâr u turre-i tarrâr"

mısralarıyla kendi şahsiyeti ve dünya görüşü hakkında bilgi vermektedir (Tezkire metni, s. 9). Şâir burada eski arkadaşlarına, içki meclisinde şarap içerken benim ruhumu da yâd edin, ben de sizin gibi eğlence ehli, güzel ses ve güzel yüze düşkün idim, benim yaratılışım yeme içme ve içki içme üzerine, mezhebim ise her put gibi güzelin peşinden gitme üzerineydi, gece gündüz benim dilimde ancak güzel yanağın ve kıvrımlı saçların övgüsü tekrar etmekteydi diyerek, şaraba ve güzele olan düşkünlüğünü ifade etmektedir.

Tezkirenin başında geçen bazı mısralar, şâirin inancında bazı İran ve Hint inanışlarının izlerinin olabileceğini akla getirmektedir. Şâir

"Var ümîdim ki vakt-i rec'atde

Kevkeb-i baht ola saʻâdetde
Görem ol âfitâb-ı tâbânı
Yetirem hâk-i pâyına cânı”

mısralarında “vakt-i rec’at” yani dönüş vakti ifadesiyle bir ihtimal tenasüh inancına işaret etmiş olabilir (Tezkire metni, s. 10). Şâir, bir beytinde

“Ne tergîb eyleyirsen cennete her dem meni vâiz
Menim bâğ u behiştim yârdır cennetde kârım yoh”

der. Burada her ne kadar klâsik şiirlerde şâirin vaize sataşması motifi varsa da yukarıda söylenilen ihtimal de akla gelebilir. Başka bir beytinde,

“Bu küfr-nümâ şiʻrini Seyyid görüp âlem
Kâfir demesinler sana ayâ ne desinler”

şeklinde, söyledikleri ile başkalarının eleştirisine uğrayacağını baştan bildiğini göstermektedir.

Seyyid Azim, klâsik tarzda şiirler yazan bir şâir, tezkire müellifi, tarih kitabı yazan bir tarihçi, dinî ilimleri derinden kavramış bir hoca, ilkokulda ders veren bir öğretmen, ilkokul öğrencileri için ders kitabı yazan bir yazar, çocuk şiirleri yazan bir edebiyatçı, edebî meclislerde şiirleri değerlendiren bir eleştirmen, satirik şiirler yazan biri hiciv şâiri, pek çok memleketi gezmiş bir seyyah ve coğrafya bilgini ve gazetelere yazılar gönderen bir köşe yazarıdır.

Seyyid Azim Şirvânî, klâsik Türk edebiyatı tarzında şiirler yazan usta bir şâirdir. Onun gazellerinde Fuzulî’nin tesiri açıkça görülür. Hatta Fuzulî divanındaki ilk gazele nazire olarak, Seyyid Azim Şirvânî’nin divanındaki ilk gazel

“Kad tecellâ min şuʻâü’l-kass envârü’l-bahâ
Tilk fasli’llâh bi’l-yehdî münîre men yeşâ”

şeklinde başlamaktadır. Ayrıca, Fuzulî’nin “Aldanma ki şâir sözü elbette yalandır” mısrasına Seyyid Azim Şirvânî, “İnanma şâirin güftarına billah yalandır bu” mısrasıyla nazire yazar.

Seyyid Azim’in divanında, kaside, gazel, müstezat, muhammes, müseddes, rubaî, kıta ve beyitler olmak üzere klâsik nazım şekilleri ile yazılmış pek çok şiir vardır. Divanda gazellerin çokluğu dikkat çekmektedir. Onun gazellerinde aşk ve muhabbet konusu başta gelmektedir. Gazellerinde işlenen aşk, daha çok insanî aşkı

anlatan ancak bazen ilahî aşk olarak da yorumlanabilecek bir aşktır. Zaten bir şâir olarak bu yönüyle Fuzulî'ye yaklaşmaktadır. Aşk konulu gazellerinin dışında şarap ve meyhane, tabiat tasviri, güzellik gibi konuları ele alan gazelleri de vardır. Kamil Mir Bağırov ise onun gazellerini iki kısma ayırır: 1. Âşıkâne gazelleri, 2. İçtimâî-felsefî gazelleri (Bağırov, 1959:73).

Seyyid Azim Şirvânî, tezkiresinin başında kendisi ile ilgili bilgi verirken önce üstadının Ruhü'l-kudüs olduğunu söyler. Yani şiirlerinde ilahî bir ilhamın olduğunu ifade eder. Daha sonra ise

"Üstâdımdır Bahâr-ı vahy-kelâm

Ki onun nazmıdır mülûk-ı nizâm"

mısralarıyla şiirde üstatlarından birinin de kendisinden yaşça biraz daha büyük ama çağdaşı olan Bahar Şirvânî olduğunu belirtir (Tezkire metni, s. 8). Üstadını, kelamları vahye benzeyen, şiirleri memleketlerin nizamı olan bir şâir olarak tanımlar.

Şâirin gazellerinden başka kaside ve diğer şiirleri de oldukça başarılıdır. Şâir, klâsik ananeye uyarak zaman zaman kasideleriyle devrin bazı büyüklerine methiyeler yazmıştır. Örneğin, tezkiresini dönemin İran şâhı Nasreddin Şâh'a ithaf ettiğini "Kasîde fî-medh-i Nâsru'd-dîn Şâh" başlığıyla yazdığı ve

"İlâhî baht u devlet Nâsru'd-dîn Şâh'a yâr olsun

Serîr-i saltanatda tâ kıyâmet şehriyâr olsun"

matlaı ile başlayan kasidesinde söylemektedir (Tezkire metni, s. 6). Şâirin kasidelerinde bazı din büyüklerine övgü, çevre ve tabiat tasvirleri de yer alır.

O dönemde Azerbaycan'ın değişik bölgelerinde "edebî meclis"ler faaliyet göstermekteydi. Sanata ve bilhassa şiire çok düşkün olan Azerbaycan Türkleri, o günlerde şiir söyleme ve dinleme faaliyetlerini devam ettiriyorlardı. Bu faaliyetlerin bir kısmı edebî meclisler vasıtası ile gerçekleştiriliyordu. Seyyid Azim Şirvânî, uzun süre, Şamahı'da faaliyet gösteren Beytü's-safâ şiir meclisine önderlik ederek meclis mensuplarını şiir yazmaya teşvik etmiştir (Kasımzade, 1956:501).

Seyyid Azim Şirvânî'nin klâsik muhtevalı şiirlerinden başka aruz vezniyle çocuklar için yazılmış şiirleri de vardır. Şâir, kendi açtığı yeni usulle eğitim veren ilkokulda okutulmak üzere Rebiü'l-Etfal adlı ders kitabı yazmış ve bu ders kitabının içinde manzum hikâyeler şeklinde şiirlere de yer vermiştir. Bu şiirlerden bazıları

müellifin kendine ait, bazıları ise Bostan ve Gülistan'dan, Mantıkuttayr'dan, Kelile ve Dimne'den, Mahzenü'l-Esrar'dan ve benzer şark klâsiklerinden tercüme şeklindedir. Şâirin bu çocuk şiirlerinde edebî şahsiyetinin başka bir yönü kendini göstermektedir. O, gazel yazabildiği gibi basit ama nasihat verici ve sürükleyici şiirler de yazmaya kadir olduğunu ispat etmektedir. Onun "Sarhoş ve Âbid" manzumesinden bir parça aşağıdaki gibidir:

"Ey püser olma tâlib-i bâde
Gitmesin tâ ki izzetin bâde
Bâdenin zûrı aklı zâil eder
Âdemi her fesâda mâil eder
Aklındadır şerâfet-i insân
Olmasa akl merd olur nâ-dân" (Hüseynov,1977:97)

Seyyid Azim Şirvânî'nin edebî şahsiyetinin bir yönünü de satirik şiirleri teşkil eder. Türk edebiyatında satirik şiirin ve hicvin tarihçesi orta asırlara uzanır. Fuzulî'nin "selam verdim rüşvet değildir diye almadılar" ifadesiyle başlayan ve daha çok sosyal konuları içeren Şikâyetnamesinden başlayarak pek çok şâir toplumda gördüğü aksak yanları hiciv tarzında dile getirmiştir. Azerbaycan edebiyatında Seyyid Azim Şirvânî'den önce Kasımbey Zakir ve Mirza Fethali Ahundov gibi şâirler satirik şiirin temellerini atmışlardır. Seyyid Azim Şirvânî, satirik şiir tarzında Ahundov'dan etkilenmiştir (Hüseynov,1977:109-110). Satirik şiirin ve hicvin teşekkülünde bazı sebepler vardır. Sosyal yapıdaki bazı bozukluklar, gelir dağılımındaki eşitsizlik, devlet yönetimindeki adaletsizlik, mahallî yöneticilerin dürüst olmayan davranışları ve sanatkârların olaylara daha realist bir açıdan bakmaları bunlardan sayılabilir. Seyyid Azim Şirvânî'nin yaşadığı 19. yy. Azerbaycan'ında da yukarıda saydığımız şartların çoğu mevcut idi. Halkın geçim sıkıntısı içinde olması, çar yönetiminin tayin ettiği Rus ve yerli yöneticilerin halkı ezmesi karşısında Seyyid Azim, itirazlarını hiciv yoluyla söylemiştir. O, keskin dilini bazen de yönetimle işbirliği içindeki din adamlarına çevirmiş, "Köpeğe İhsan", "Allah'a Rüşvet", "Yerdekilerin Göğe Şikâyete Gitmeleri" gibi şiirlerinde zamanın hocalarını, mollalarını eleştirmiştir. Şâir genelde hicivlerinde edebiyat ve estetik

kurallarına uymaya özen göstermiş ama bazı şiirlerinde kaba sayılabilecek ifadelere de yer vermiştir.

Seyyid Azim Şirvânî, döneminin basın yayın faaliyetleriyle de yakından ilgilenmiştir. Ekinci, Ziya, Keşkül gibi gazetelerde aktüel meselelerde yazıları çıkmıştır. O dönemin meşhur simalarından Hasanbey Zerdabî ile dostluğu onun gazetedeki yazılarına dayanır. Seyyid Azim Şirvânî, Ekinci gazetesinin yayımlandığı 1875–1877 yılları arasında bu gazetede daha çok sosyal muhtevalı şiirler, halkın ve memleketin içinde bulunduğu sıkıntılı durumu anlatan yazılar, eğitici yönü ağır basan manzumeler kaleme almıştır. Osmanlı-Rus harbi yıllarında çar hükümeti bu gazetede savaş ile ilgili yazıların çıkmasını yasaklamıştır. Hal böyle olunca, gazetenin yazar ve okurlarından pek çoğu gazete ile alakasını kesmiş ve bir müddet sonra gazete kapatılmıştır. Hasanbey Zerdabî, Ekinci gazetesi kapatıldıktan sonra basın yayın hayatına son vermemiş, bir müddet sonra Ziya (1879–1883), o da kapatıldıktan sonra Keşkül (1883–1891) gazetelerinde faaliyetlerine devam etmiştir. Seyyid Azim Şirvânî de şiir ve yazılarını bu gazetelere göndermeye devam etmiştir.

1.3. Eserleri

Seyyid Azim Şirvânî, farklı alan ve mevzularda kalem oynatmış velûd bir şahsiyettir. Onun eserlerinden bazıları bir kitap haline getirilmiş ve yayımlanmış, bazıları da değişik yayın organlarında farklı adlarla çıkmış ve daha sonra bir araya getirilmiştir. Bir eseri ise ismen malum olsa da elde bulunmadığı için şu anda kayıptır.

Seyyid Azim Şirvânî'nin eserlerinden tezkiresi hakkında daha sonra ayrıntılı bilgi verilecektir.

Seyyid Azim'in önemli eserlerinden biri klâsik tarzdaki şiirlerini topladığı divanıdır. Edebî şahsiyeti kısmında bahsettiğimiz gibi bu divanındaki şiirlerin çoğu -400 civarında- gazel nazım şekli ile yazılmıştır. Bunlardan başka kaside, kıta, rubaî, tuyuğ, terkip ve terciʻbend, muhammes, müseddes gibi nazım şekilleriyle yazılmış şiirler vardır. Divandaki şiirlerin sayısı ve şekilleri ile ilgili kesin bilgiler veremeyişimizin sebebi, bu eserin tam ilmî bir neşrinin olmayışıdır. Divanın bir

elyazması nüshası Bakû'deki Azerbaycan Millî İlimler Akademisi, Fuzulî Adına Elyazmaları Enstitüsünde, Arx 5 G2 (23) şeklinde kayıtlıdır. Divan iki defa basılmıştır. İlki, 1897 yılında Tebriz'de Şamahılı cerrah Habib Sadıkoğlu'nun mukaddimesiyle Arap harfleriyle (Bağırov, 1959:25), ikincisi Sovyetler Birliği zamanında İlimler Akademisi yayınları arasından, Seyyid Azim Şirvânî, Eserleri 1. Cilt adıyla Bakû'de 1950 yılında basılmıştır (Hüseynov, 1977:82). Seyyid Azim'in Türkçe divanından başka Farsça bir divanı da vardır. 1954 yılında Seyyid Azim Şirvânî'ye ait arşiv kayıtları arasında bulunan bu elyazması divan henüz basılmamıştır.

Seyyid Azim'in bir diğer eseri onun satirik tarzda yazdığı şiirlerdir. Şâirin bu şiirleri daha çok Ekinci, Ziya ve Keşkül gazetelerinde yayımlanmıştır. Sağlığında bu şiirler bir araya getirilmemiştir. Daha sonra bu şiirler İlimler Akademisi tarafından Seyyid Azim Şirvânî, Eserleri 2. Cilt adıyla klâsik tarzdaki şiirlerin serisinin devamı şeklinde Bakû'de 1950 yılında yayımlanmıştır (Hüseynov, 1977:101). Şâirin satirik tarzda yazdığı şiirlerden bazıları şunlardır: Şirvân Beylerini Hiciv, Yeni Beyler, Ağadan Gileygüzarlık, Şikâyet, Han ve Dehkan, Görünür, Talebenin Hadisesi, İlimsiz Âlim, Müçtehidin Tahsilden Gayıtması, Fakih ile Oğul, Köhne İlimden Şikayet, Avam Ata ile Âlim Oğul, Müneccimler Yalancıdır, Belh Kadısı ve Harrat, Vaizin Hadisesi.

Çocuklar için yazılan Rebiü'l-Etfal adlı eser şâirin eserlerinden bir diğeridir. Onun çocuklar için yazdığı eser sayısı ve onların adları konusunda bazı tereddütler vardır. Bazı kaynaklarda bu ders kitabının adı, Mecmua, Mecmua-i Âsâr-ı Hacı Seyyid Azim Şirvânî, Tacü'l-Kütüb ve Şeriat gibi çeşitli adlarla kaydedilmiştir. Ancak son araştırmalar göstermektedir ki Seyyid Azim, çocuklar için ders kitabı olarak sadece tek adı olan bir kitap hazırlamıştır. Bu kitabın adı da Rebiü'l-Etfal'dir. Müellif bu kitabı 1877 yılının Mart'ında yazmaya başlamış ve bir yıl sonra tamamlamıştır. Ancak kitabın basılabilmesi için çar hükümeti ile birçok yazışmalar gerçekleştirilmiş ve kitabın sansürden geçmesi için kitap bazen Şeriat adıyla zikredilmiştir. Bütün gayretlerine rağmen bu kitap basılmamış, üstelik kitabın muhtevasının çarlık rejimi için tehlikeli olduğu düşünülerek 1879 yılında müellif, Şamahı'daki öğretmenlik görevinden de uzaklaştırılır (Hüseynov, 1977:50-53).

Kitabın ilk nüshasındaki parçalardan bazılarının adları şunlardır: Çoban ve Nekir Münker, Gelmese Ne Deyim, Hikayet-i İskender, Hikayet-i Hükemâ ve Pîr-i Zen. Seyyid Azim, 1883'te kitabın ikinci nüshasını hazırlamıştır. Müellif, o sıralarda yapılan Rus çarı III. Aleksandr'ın taç koyma merasimini de hatırlatacak şekilde bu ikinci nüshanın adını Tacü'l-Kütüp koymuştur. Koca Ana ve Oğul, İki Şehzade, Gözlü ile Körün Vakası, Yahşılık İtmez, Bülbül ve Azizüddevle'nin oğlu, Padişâh ve Edip, Lokman'ın Satılması kitaptaki bazı parçaların adlarıdır.

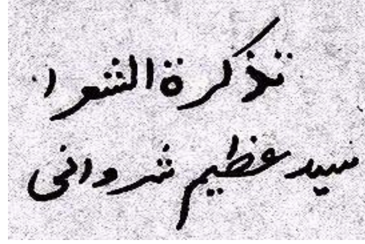
Seyyid Azim Şirvânî'nin bu eserlerinden başka arkadaşlarına yazdığı mektuplar vardır. Bunlar müstakil bir kitap olarak yayımlanmamıştır. Ancak Sovyetler Birliği zamanında Kiril harfleri ile neşredilen Seyyid Azim Şirvânî, Eserleri 3. Cilt adıyla hazırlanan eksik tezkire cildinin sonunda bu mektuplara yer verilmiştir.

Seyyid Azim Şirvânî'nin tezkiresinde, "bu muhtasarda manzûr-ı asl târîh-nüvîslik değil idi, bu kadar icmâle iktifâ olunub tafsîlini Târîh-i Şirvân-nâme kitâbımıza rücû' kıldık." ifadesinde şâir, kendisinin bir de tarih kitabı yazdığı belirtilmektedir. Bu tarih kitabına ait bazı parçalar 1884 tarihinde Tiflis'te çıkan "Kafkas Cemiyetinin Tarih ve Arkeoloji Haberleri" anlamına gelen "İzvestiya Kavkazskogo Obşestva İstorii i Arheologii" adlı dergide neşredilmiştir.

2. BÖLÜM
TEZKİRE HAKKINDA BİLGİLER

2.1. TEZKİRENİN TANITILMASI

Seyyid Azim Şirvânî’nin en önemli eserlerinden birisi tezkiresidir. Müellif, tezkirenin mukaddime kısmında veya sonraki bölümlerde tezkiresinin adı ile ilgili bir bilgi vermemiş, belki tezkireyi tamamlayıp bitirdikten sonra eserine bir isim vermeyi düşünmüştür. İki ciltlik elyazması halindeki orijinal nüshanın birinci cildinin başında, (1a) olarak adlandırdığımız varak “rûz u şeb özümü...” gibi başı olmayan bir cümle ile başlamaktadır. Bu da birinci cildin başından bir kaç varağın eksik olduğunu göstermektedir. İkinci cildin başında ise “Tezkiretü’ş-Şuʿarâ, Seyyid Azim Şirvânî” yazmaktadır:

Bu yazının müellife mi yoksa sonradan yazan birisine mi ait olduğu belli değildir. Yazının hattı müellifinkine benzememektedir. Dolayısı ile başta ya da sonda tezkirenin adı ile ilgili hiç bir bilgi bulunmazken sadece ikinci cildin başında bulunan bu ifade bir kesinlik ifade etmemektedir.

Tezkire 1875’te müellif 40 yaşında iken yazılmaya başlamıştır. Seyyid Azim Şirvânî, tezkireyi yazmaya başladığı zaman kaç yaşında olduğunu “Tâ bu günlerde kim sâl-i ‘ömrüm kırha yetdi ve gülistân-ı hâtırımdan tâb u terâvet gitdi” sözleriyle ifade eder (Tezkire metni, s.2). Ancak tezkirenin hazırlanmaya başladığı yıl ile ilgili çelişkili bir durum vardır. Çünkü şâir elli yaşında olduğunu söylediği şiirin bir yerinde

“Min üç(ü) yüzde sâl-i hicretden

Bunu cem‘ eyledim ganîmetden”

diyerek hicrî 1300, miladî 1883 tarihine işaret eder (Tezkire metni, s.10). Bu durumda tezkireyi bitirdiği 1885 yılına kadar 2 yıl içinde tezkiresini hazırladığı düşünülür. Böyle hacimli bir tezkirenin hazırlanması için bu kadar zaman makul olmadığından ilk söylediği vakit daha akla yakındır. Tezkirenin hazırlanma sebebi olarak da “İrâdem bu oldu ki bir mecmûa‘ ebyât-ı şu‘arâdan tertîb ve bir muhtasar makâlât-ı ‘urefâdan terkîb kılam ki hem mütâla‘asına ehl-i zevk mâ’il ve hem zikr-i

hayrdan ötürü bende-i hakîre yâdigâr hâsıl ola.” ifadesiyle, hem şiir ehlinin bu tezkireyi incelemeye meyilli olmalarını hem de böyle hayırlı bir işle ileride hatırlanmak istediğini belirtir. Tezkirenin hazırlanması on yıl kadar sürmüş ve müellif 50 yaşındayken tezkiresini şimdiki hale getirmiştir. Bunu,

“Maskatü’r-re’sdir bana Şirvân

Sinn-i pencâhe vâsılam el’ân”

mısralarıyla ifade eder (Tezkire metni, s.8). Zaten Seyyid Azim Şirvânî, 53 yaşında 1888’de vefat etmiştir. Bu durumda 50 yaşında olduğunu belirttiği bu yıldan vefat edinceye kadar tezkire üzerinde başka değişiklikler yapıp yapmadığını tam olarak bilemiyoruz. Tezkirede bir temmet kaydı bulunmadığından yani tamamlanmadığından tezkirenin bitirilme tarihi olarak 1885 kabul edilebilir.

Seyyid Azim Şirvânî tezkiresini o dönemde İran’da hüküm süren Kâcâr Devletinin şâhı Nasreddin Şâh’a ithaf etmiştir. Bunu “Çünkü bu mecmû‘a-i zîbâ ve bu muhtaraʿ-i şîvâya sultân-ı ‘âdil ü bâzil kehfü’l-fukarâ ve melâzü’l-gurabâ ve mu‘înü’z-zü’efâ Nâsru’d-dîn-i Hudâ Es-sultân bin Es-sultân ve’l-Hâkân bin el-Hâkân şâh-en-şâh-ı mu‘azzam mâlik-i rikâb-ı ümem Nasru’d-dîn Gâzî “*lâ-zevâle nusretehû ve dâme devletehû*” o sultân-ı ʿâdilin ve bâzilin ‘ahd-i meymûn ve zamân-ı hümâyûnunda şürû‘ olmuşdular... Feli-hâzâ o zıllu’llâhın medh ü senâ ve du‘âlarına ihlâs ve irâdet ile ikdâm olundu..” ifadeleriye bildirmektedir. Aslında, müellifin yaşadığı Şamahı şehri 1885’te idarî olarak çarlık Rusya’sına bağlı bir bölgedir. Burada müellif tercihini ortaya koymuştur.

Tezkireye, Kafkas, Azerbaycan, Rum, Türkistan bölgelerine mensup şâirler alınmıştır. Müellife göre, Kafkas bölgesi, merkezi Şirvân sahası ve Şamahı şehri olan, Bakû, Derbent, Gökçay, Şeki gibi şehirlerin de dâhil edildiği alandır. Azerbaycan bölgesi, merkezi Tebriz olmak üzere Erdebil, Maku gibi şehirler ve çevresidir. Rum bölgesi, Anadolu sahasıdır. Türkistan bölgesi olarak adlandırılan yer ise Bağdat ve çevresidir. Tezkirede bu bölgelerden 119 şâirin adı geçmektedir. Bu bölgelere dâhil edilmeyen Puşkin’i de sayarsak toplam şâir sayısı 120 olur. Müellif, bu şâirlerin hepsinin hayatları ile ilgili bilgi vermemiştir. Bazılarının sadece adı kaydedilmiş ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Bölgelere göre Kafkas bölgesinden 51 şâirden 24’ünün, Azerbaycan bölgesinden 21 şâirden 19’unun, Rum bölgesinden

44 şâirden 10'unun, Türkistan bölgesinden 3 şâirden 2'sinin hayatları hakkında bilgi verilmiştir. Hayatı hakkında bilgi verilen şâir sayısı 55'tir. Tezkirenin neredeyse üçte biri kadar bir kısmında Farsça yazmış şâirlerin şiirlerinden seçmeler bulunmaktadır. Müellif, bu şâirlerin bazılarının şiirlerinden 1-2 beyit, bazılarından ise sayfalarca örnek şiir almıştır. Farsça şiirleri olan şâir sayısı 150'dir. Bu durumda tezkirede toplam 270 farklı şâirin adı geçmektedir.

Tezkire, dîbâce, tevakkıʽ-ı müellif, mukaddime, dört fasıl ve Farsça şiirlerin bulunduğu bir ilaveden oluşmaktadır. Dîbâce kısmı,

"Bu tezkire kim mecma'-ı şi'r-i şu'arâdır
Her safhası gülzâr gibi rûh-fezâdır
Koymaz yere elden onu zevk ehli görende
Kim câna ferah çeşme ziyâ' kalbe şifâdır"

mısralarıyla başlamaktadır (Tezkire metni, s.1). Burada, gül bahçesine benzetilen tezkirenin, zevk ehli olanların ellerinden düşmeden okunacağını, tezkirenin cana ferahlık, göze ışık ve kalbe şifa vereceği söylenir. Daha sonra

"Ne güzeldir ohuyub eşʽârı
Zevk-i ʽirfâne haber-dâr olasan
Her gürûhun göresen şiʽr-i terin
Dehrde vâkıf-ı esrâr olasan"

ifadeleriyle farklı toplumların şiirlerinden ve şâirlerinden bahsedileceği, insanın bunları okuyarak dünyadaki sırlara vâkıf olabileceği ifade edilir (Tezkire metni, s.5).

Tevakkıʽ-ı müellif kısmında Seyyid Azim Şirvânî, tezkireyi bin bir zorlukla hazırladığını söyler ve eğer bazı hatalar olduysa bunların açığa çıkarılmayıp hoş görülmesini ister:

"Budur ümmîd ki erbâb-ı kerem
'Aybıma olmayalar kûşîde
Olalar mazhar-ı settârü'l-'uyûb
Kılalar 'ayblarım pûşîde"

der (Tezkire metni, s.6). Bu ricadan sonra tezkirenin ithaf edildiği Nasreddin Şâhı öven bir kaside yer alır. Kasideden sonra müellif, "Neseb-nâme-i Mü'ellif-i Kitâb u

Târih-i Sâl-i Te'lîf-i Risâle-i Müstâb" başlığı altında kendisi ve tezkirenin yazılma tarihi hakkında bilgi verir.

Mukaddime kısmında, klâsik tezkirelerdeki usule sadık kalınır ve teferruatlı bir şiir tanımı yapılır. Günümüzdeki poetikaların yerini tutan bu şiir tanımında şiirin Arapçada "tüy" anlamına gelen bir kelimeden türediği, ilk şiir söyleyenin Hz. Âdem olduğu, daha sonra Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. İsa'nın kendilerine ait birer mucizeleri olduğu gibi Hz. Muhammed'in zamanında belagat ilminin çok ileride olduğu söylenir. Cahiliye dönemindeki "Sebʿa-i Muʿallaka"dan bahsedilir. Kuran-ı Kerim'in mükemmel bir belagatle söylenen Allah kelamı olduğu, Hz. Peygamberin ise hayatında hiç şiir söylemediği ancak şâirleri ödüllendirdiği örneklerle anlatılır. Daha sonra Kerbela olayından, ehl-i beytten şiirle alakalı bazı konular anlatılır. Müellif bu bahisten sonra eski Yunanda, Ruslarda ve Frenklerde filozofların eserlerini şiir ile yazdıklarından bahseder ve burada Rus şâiri Puşkin'i örnek gösterir. Müellif şiirin tarihi ile ilgili pek çok bilgi ve örnek aktardığı halde şiir hakkında kendi düşüncelerini söylemez. Mukaddimenin sonunda tezkirenin dört fasıl şeklinde yazıldığı söylenir. Bu fasıllardan birincisi Kafkas'tır. Seyyid Azim Şirvânî, kendisinin bu Kafkas denen coğrafyanın Şirvân adı verilen bölgesinden olduğunu ifade ederek uzun bir Şirvân bahsine başlar: "Çün bende-i kalîlü'l-bezâ'a menşe'-i mevlidim şehr-i Şirvân'da vâkı' olubdur. Meyl-i fıtrat muktezâsınca sezâvâr bildim kim ibtidâ-yı tezkire memâlik-i Şirvân'da vâkı' olan şu'arâların ahvâlâtından ve onların eş'ârından zikr olunsun." Böyle dendiği halde Şirvân şâirlerinden bahsetmeden önce Şirvân'ın sınırları hakkında bilgi verilir: "Vilâyet-i Şirvân'ın tûl-i kenârı Kür'den bâbü'l-ebvâb Derbend'e muttasıl ve 'Arz-ı 'Araş ve Şeki mahallinden deryâ-yı Hazar'a müntehî olunur. Bu hudûdun mâ-beyninde vâkı' olan ser-zemîne Şirvânât derler. Derbend, Kuba, Bâdkûbe, Salyan, Beylekan, Şamahı ve Şeki, bu vilâyetler Şirvânât'dır." Daha sonra Şirvân adının Nûşirevân adından geldiği, Şamahı'nın bu bölgenin en eski şehirlerinden olduğu, Kızılbaşlar, Osmanlılar ve Ruslar tarafından bu şehrin ele geçirildiği, bir ara şehrin başka bir yere taşındığı gibi ayrıntılı bilgiler verilir. Bu bilgilerden sonra fasıllara geçilir ve dört fasılda şâirlerin biyografileri ve şiir örnekleri yer alır. Ayrıca, tezkiredeki dört fasılla hiç alakası olmadığı halde 150 civarında-çoğu hiç Türkçe şiir yazmamış- şâirin Farsça şiirleri tezkirenin sayfaları arasına serpiştirilmiştir. Çalışmamızda, bu Farsça

şiirler bir araya getirilerek fasıllardan sonra verilmiştir. Farsça şiirlerden sonra, Seyyid Azim Şirvânî'nin yine Farsça olarak tezkirenin sonuna kaydettiği bazı notlar bulunmaktadır. Burada bazı tarihî ve edebî şahsiyetler, mazmunlar, olaylar hakkında şiir nesir karışık malumatlar verilmektedir. Bu kısım da Türkçe çevirisi ile birlikte verilmiştir. Bu Farsça notların bittiği yerde ayın hareketleri ve burçlarla ilgili kısa bir malumat Türkçe yazılmış, sonra Farsça muammalar kaydedilmiştir.

Tezkire metninin bilinen tek elyazması nüshası Bakû'deki Azerbaycan Millî İlimler Akademisi, Fuzulî Adına Elyazmaları Enstitüsünde, Arx 5 G3/29 I ve II. Ciltler şeklinde iki cilt halinde bulunmaktadır. Tezkirenin buradaki metni müellif hattı ile olup eksiktir. Elyazması metnin sayfaları ve bölümleri bazen birbirine karışmış, bazı yerlerde sonradan doldurulmak üzere boş satır ve sayfalar bırakılmıştır. Müellif, tezkireyi uzun bir süreç içinde yazdığı için bazen daha önce yazdığı yerleri tekrar yazma durumunda kalmıştır. Şirvân hakkında verilen bilgilerde, Felekî ve Hakânî'nin hayatları hakkında bu şekilde tekrarlara düşülmüş, Râcî'nin biyografisi iki farklı yerde ve biraz farklı şekillerde anlatılmıştır. Müellif, tezkirenin bir kaç yerinde, şâirlerin Türkçe şiirlerinden örnek vereceğini, Farsça veya Arapça şiirlerin bu tezkireye alınmayacağını söyler. "Bu tezkire-i muhtasar eş'âr-ı Farisî ve 'Arabî'den hâlî olduguna binâ'en onların eş'ârından zikr olunmadı." ve "Çün bu tezkirede sâbıkan zikr olundu ki bi'l-merre eşʿâr-ı Fârisî'den hâlî olacakdır, ona binâen ki şuʿarâ-yı mukaddemin zâbıtaları şiʿr-i Fârisî demek olub, onların şiʿrinden zikr olunmadı." şeklindeki ifadeler farklı şâirlerin biyografilerinde tekrar edilmiştir. Fakat daha sonra bu prensip bozularak bazı şâirlerin hem Türkçe hem Farsça şiirlerinden örnek verilmiş, bazılarının ise sadece Farsça şiirlerinden çok uzun örnekler alınmıştır.

Seyyid Azim, şâirlerin doğum ve ölüm tarihlerini vermeye çalışmış, eserini coğrafî bölgeye göre kısımlara ayırdığı için çoğu zaman şâirin memleketini belirtmiştir. Şâirlerden bazılarının eserleri hakkında bilgi verilmiş, bazılarının kimin talebesi olduğu söylenmiştir.

Tezkirenin ilk faslı olan Kafkas şâirleri ile ilgili kısımda daha çok 12-14. asırlarda yaşamış Azerbaycanlı şâirler-örneğin, Hakanî, Felekî, Mücirüddin, Zülfekar- bunun yanında müellifin çağdaşı bir kaç şâir-örneğin Bahar, Dîde, Bîhud,

Hacı Necef Beğ- hakkında çok teferruatlı bilgi verilmiş ve sanatlı bir dil kullanılmaya özen gösterilmiştir. Ancak Nesimî'nin hayatı ile ilgili bilginin olmaması, şiirlerinden çok az örnek verilmesi ilginçtir. Kafkas şâirlerinden Hakanî'nin biyografisi ve bu konuyla ilgili olarak Ebululâ Gencevî'nin hayatı Devletşâh tezkiresinden istifade edilerek yazılmıştır. Devletşâh tezkiresinin etkisi, Felekî, Mücirüddin, Zülfekar, Bedr ve Gıyas'ta da kendini göstermektedir.

Müellifin sanatkârlık seviyesi ile verilen örneklerin miktarı arasında bir denge gözettiğini söyleyemeyiz. Tezkirenin ilk faslında bazı şâirlerde aradaki bu dengeye dikkat edilse de diğer üç fasılda bir oransızlık bulunmaktadır. Gerçi birinci fasılda hayatı hakkında hiç bilgi verilmeyen Şuhî'nin 2 kaside ve 20 gazeli, Nacî'nin 120 gazeli tezkireye alınmıştır. Müellif, ikinci fasılda, Kavsî ve Racî'nin şiirlerinden çok sayıda örnek verdiği halde, Nasreddin Şâh'ın hayatından hiç bahsetmemiş, sadece bir kasidesini örnek olarak vermiştir. Şâh İsmail'in hayatını uzun uzadıya anlatmış ama örnek olarak bir gazel ve bir rubaîsi ile yetinmiştir. Hayatı ve şâirliğe başlaması konusu ayrıntılı olarak hikaye edilen Muhlis'in bir beyti ve murabbasından iki bend örnek olarak verilmiştir.

Rum şâirlerinden Nabî ile ilgili kısmında bu konuda biraz daha dikkatli davranılmış, Nabî'nin hem hayatı hakkında teferruatlı bilgi verilmiş hem de 51 gazel, 24 matla ve ferd, 6 kıta, 6 rubaî ve 1 muhammes örnek şiir zikredilmiştir. Türkistan şâirleri kısmına alınan Fuzulî'nin de hayatı hakkında geniş bilgi verilerek 1 mesnevî, 16 gazel ve 1 müseddesi tezkirede kaydedilmiştir. Ruhî'de ise aynı dikkat gösterilmemiştir.

Seyyid Azim Şirvânî'nin tezkiresi, 1974'te Sovyetler Birliği zamanında Bakû'de, Kiril harfleriyle, Seyyid Azim Şirvânî, Eserleri 3. Cilt adıyla pek çok kısmı eksik bir şekilde basılmıştır.

2.2. TEZKİRENİN KAYNAKLARI

2.2.1. Yazılı Kaynaklar

2.2.1.1. Daha Önce Yazılmış Tezkireler ve Diğer Eserler

Seyyid Azim Şirvânî, tezkiresini hazırlarken kendinden önce yazılmış tezkirelerden, tarih kitaplarından, dinî ve tasavvufî eserlerden faydalanmıştır. Müellif, istifade ettiği kaynakların adını yeri geldikçe söylemekten çekinmez. Hatta söylediği ifadeyi güçlendirmek ve delille ispat etmek için, ilave olarak konuyla ilgili eserlerde de bu şekilde yazıldığını belirtir.

Seyyid Azim'in en çok faydalandığı ve sık sık kaynak olarak belirttiği iki tezkire vardır. Bunlar 15. yy. tezkirelerinden Devletşâh Tezkiresi ve 18. yy.da yazılmış Lutfelibeğ Âzer'e ait Âteşgede adlı tezkiredir.

Seyyid Azim, Hz. Ali'ye atfedilen bir lugazı Devletşâh'ın tezkiresinden aldığını şu şekilde söyler: "Ve bu lugazı o mevlâdan Devletşâh Semerkandî öz tezkirelerinde merkûm edibdir." Gıyas Şirvânî ile ilgili kısımda müellif, bilgileri Devletşâh'tan aldığını üç ayrı yerde ifade eder: "Tezkire-i Devletşâh-ı Semerkandî'de bu nev'ile mütâla'a olundu ki... Devletşâh-ı Semerkandî neçe mesâfetler Şirvân'dan ba'îd ola ola... Tezkire-i Devletşâh'dan bu risâleye nakl etdim." Seyyid Azim, Bedr ile ilgili bilgi verirken önce kaynak belirtmez, "Bele yazıblar ki..."der. daha sonra ise örnek şiirleri aldığı kaynağı belirtir: "...yazdıgı şi'rlerindendir ki Tezkire-i Devletşâh-ı Semerkandî'de mütâla'a olundu." Zülfekar'la ilgili bilgiler de Devletşâh'tan alınmıştır: "Tezkire-i Devletşâh-ı Semerkandî'de mütâla'a olundu ki Seyyid Zü'l-fekâr...". Seyyid Azim'in tezkiresinde,

Mücirüddin’le ilgili kısımda Beylegan hakkında bilgi verilmektedir. Burada şehrin etrafının kumluk oluşu, mancınığa konulacak bir taşın bile bulunmayışı, ağaçların içine ağır maddeler doldurularak mancınık yapılması gibi pek çok bilgi Devletşâh tezkiresinden aynen alınmıştır. Yine, mukaddime kısmında anlatılan kıssaların pek çoğu Devletşâh tezkiresinin mukaddimesinden alıntıdır. Birçok peygamberin mucizeleri, Hz. Peygambere de belagat yönüyle mucize olan Kur’an’ın verilmesi, Hz. Peygamberin Medine’ye girişi esnasında şâirlerin onu öven şiirler söylemesi ve Hz. Peygamberin onları ödüllendirmesi gibi olaylar bazen kelime ve ifadeleri bile değiştirilmeden mukaddimede verilmiştir.

Seyyid Azim Şirvânî, kaynaklarının sağlamlığını özellikle ifade etmiştir. Lutfelibeğ’in şâirleri seçme konusunda isabetli davrandığını şu şekilde belirtir: “Lutfelibeğ Âzer tahallüs ki imtiyâz-ı eş‘ârda üstâd-ı kâmildir, öz Âteşgede’sinde yazıbdır...”. Daha sonra ileri sürdüğü bir düşünceyi ispat etmek için Âteşgede’yi delil olarak gösterir: “Nice ki yazıb Lutfelibeğ Âzerbeygedeli öz Âteşgede’sinde...” Şâh İsmail’le ilgili kısımda önce Erdebil şehrinden bahsedilir. Daha sonra söz Erdebilli şâirlere geldiğinde Âteşgede’den istifade edilerek bu şâirlerin adı sayılır: “Cenâb Lutfʽeli Beğ ibn Akahan Âzer Beğdili öz Âteşgede’sinde ol şehrden olan şâʽirleri bu karâr ile zikr etmişdir...”

Müellif, bazı şâirlerle ilgili bilgileri ve şiirleri her iki tezkireden faydalanarak yazmıştır. Bu durumda iki kaynağı da belirtir. Felekî ile ilgili kısımda, “eş‘âr-ı âb-dârları Tezkire-i Devletşâh ve Âteşgede-i Lutfelibeğ-i gerdûn-penâhda merkûm u mestûrdur....”denir. Mücirüddin ile ilgili kısımda, “Âteşgede-i Lutfelibeğ’de ve Tezkire-i Devletşâh’da merkûmdur. Nâm-ı nâmîleri Mücîrü’d-dîn’dir.... bu bir neçe beyit Âteşgede-i Mevlânâ Âzer’den ve Tezkire-i Devletşâh’dan bu tezkireye...” ifadeleriyle aynı şahıs hakkında bir kaç defa her iki kaynaktan faydalandığını belirtir.

Seyyid Azim Şirvânî, tarih kitaplarından, dinî ve tasavvufî eserlerden de faydalanmıştır. Bunlardan bazılarını kaynak olarak ifade etmiştir. Bunlar, Mevlana’nın Mesnevîsi, Tarih-i Taberî, Hamdullah Müstevfî’nin Tarih-i Güzîde adlı kitabı, Hakanî’nin Tuhfetü’l-Irakeyn’i, Ahmet Neragî’nin Miʽracü’s-Saʽadet’i gibi eserlerdir. Müellif, tezkirenin mukaddime kısmında, “Odu ki Mollâ-yı Rûmî Mesnevî’de der...” şeklinde Mevlana’nın Mesnevîsinden faydalandığını gösterir. Hz.

Muhammed’e ait olduğu söylenen bir söz, “Kitâb-ı Târih-i Taberî’de ve ol hazretin “*Ene efsahü’l-‘Arab ve’l-‘Acem*” buyurdukları cemî‘-i kitâblarda mezkûr u mestûrdur.” şeklinde hem bir kaynak belirtilerek hem de genel bir ifadeyle söylenir.

Seyyid Azim Şirvânî, kendi doğum yeri olan Şamahı şehrinin tarihiyle ilgili farklı kaynaklardan da faydalanarak geniş bilgi vermiştir. Bu konuda, “...Bende-i hakîr Târîh-i Taberî’de müşâhede etdim kim İskender ibn Filakos...” şeklinde İskender’in Şamahı’ya geldiği, bir müddet şehirde konakladığı Taberî tarihine dayanılarak anlatılmıştır. Hakanî ile ilgili bazı bilgiler şâirin kendi kitabından alınmıştır: “Nice ki bu ahvâlât var, hakîmin öz kitâbı Tuhfetü’l-‘Irakeyn’de.” Felekî’nin hocası Ebulula’nın kızını sevmesi, hocasının ise onu Hakanî’ye nikahlaması ve Felekî’nin gönlünün kırılıp oradan ayrılması hadisesi Tarih-i Güzîde adlı eserden faydalanılarak anlatılmıştır: “H^{v}âce Hamdu’llâh Müstevfî Kazvînî Târîh-i Güzîde’de merkûm u mestûr edibdir ki çün Ebu’l-‘ûlâ-yı Gencevî öz sabiyye-i cemîlesin Hâkânî’ye ‘akd-i nikâh kıldı. Felekî Ebu’l-‘ûlâ’dan rencîde-hâtır oldu...”

Seyyid Azim Şirvânî, Bîhud’la ilgili kısımda farklı bir konuya değinmiş, muhabbet ve onun çeşitlerinden söz ederek bu konuda bir kaynak göstermiştir: “Molla Ahmed Nerâgî kim o cenâbın ‘ilm ü hikmetde ser-rişte-i tâmmı vardır. Kitâb-ı Mi‘râcü’s-sa‘âdet’de buyurmuşlar kim ekser mahabbet-i benî nev‘-i insân fıtrîdir.”

2.2.1.2. Devrindeki Yazılı Kaynaklar

Tezkirede, devrine ait yazılı kaynak olarak genelde şâirlerin divanları ve benzer şiir kitaplarından bahsedilmiştir. Müellif, Racî’nin divanında gördüğü bir şiirin aslında Âciz’e ait olduğunu delil ileri sürerek ispatlamaya çalışır. Burada, Seyyid Azim’in her iki şâirin divanlarını da gördüğü ve böyle bir mukayese yoluna gittiği anlaşılmaktadır. “Ve ammâ Halîfe-i Halhâl ʿÂciz’in bir gazeli ki ola matlaʿı bu matlaʿ cenâb Râcî’nin dîvânında mülâhaza kıldım... Ve ʿÂciz’in dîvânı Râcî’nin dîvânından çoh akdem çap olubdur. Ve özleri Fethali Şâh gufrân-penâhın zamânında olubdur. Ümmîdvârım ki hemân gazeli kâtib veyâ râtib sehven tahrîr veyâ tertîb etmiş olalar.” Sonda ise bu karışıklığın bir intihal değil de kâtip hatası olmasını ümit ettiğini söyler. Seyyid Azim, Nusret’in bir mesnevisini Erdebil’e gittiğinde

incelemiştir. Bunu Nusret'le ilgili kısımda "Ve kitâb-ı mesnevîsi dârü'l-irşâd Erdebîl'de oldukum zamânlar nazar-ı hakîre yetdi." şeklinde ifade eder.

Seyyid Azim Şirvânî'nin kendi devrinde yazılmış kaynaklarından biri de Lazarov adlı bir şahsın tertip ettiği "İntihâbü't-tasânîf" adlı şiir mecmuasıdır. Seyyid Azim, Anadolu sahası şâirlerinden bazılarının şiirlerini bu mecmuadan almış ve bunu kaynak olarak belirtmiştir: "Bu ebyâtları Makulü Lazarof'un dârü's-saltana-i Moskova'da "İntihâbü't-tasânîf" adlı kitâbında gördüm ki târîh-i Mesîhiyye'nin 1866'mcı ilinde tertîb edib dârü's-saltana-i Peterburh'da intibâʿ olunmuşdu."

2.2.2. Sözlü Kaynaklar

2.2.2.1. Şâir Ve Yazarlarla Bizzat Görüşmesi

Seyyid Azim Şirvânî, tezkiresine aldığı şâirlerin bazıları ile görüşmüş, kendileriyle ilgili bilgileri onlardan almıştır. Muhlis ve Nisarî şâirin kendileriyle görüştüğü şâirlerdendir. Tezkiredeki şâirlerden bazıları ise müellifin arkadaşı olup şiir meclislerinde bir araya geldikleri kişilerdir. Bunlardan Bahar, müellifin "üstadım" diye bahsettiği birisidir.

"Üstâdım(dır) Bahâr-ı vahy-kelâm
Ki onun nazmıdır mülûk-ı nizâm"

Müellif, tezkiresinde kendisinden övgüyle söz ettiği Hacı Necef Beğ'le de arkadaştır. Tezkirede, Seyyid Azim'in Muhlis ile tanışması ve divanını incelemesi şu şekilde anlatılmıştır: "Bende-i hakîr târîh-i hicret 1270'de ʿâzim-i Kerbelâ-yı muʿallâ oldukda müşârün ileyh benimle refîk-i şefîk idi. Erdebîl'den Kerbelâ'ya dek hem-sefer-i rikâb-ı tevfîk idim..... Ve sâhib-i dîvân-ı güzîn müştâk-ı mülâkât olub hidmetlerine müşerref olub ahvâl-pürsân oldum ki, ayâ sebeb-i tabʿıvuza ne oldu...". Müellif, kendisini şahsen tanıdığı Nisarî ile bir hac yolculuğunda, gemide karşılaşmıştır. Bunu, "Târîh-i İslâmiyye'nin … mci senesinde Mekke-i Muʿazzâma'dan hîn-i mürâcaʿatımda ki İsmâʿîl Paşa keştîsinde Cidde ile Süveyş mâ-beyninde tayy-ı menâzil edirdik. O cenâbın devlet-i dîdârı bu hakîre hâsıl oldı kim o cenâb Mekke-i Muʿazzama tavâfından vatan-ı me'lûflarına mürâcaʿat edirlerdi."

ifadeleriyle anlatır. Tezkirede, Seyyid Azim'in Nisarî'ye sorduğu bazı sorular, şâirin bunları izah etmesi gibi bazı ayrıntılı bilgiler de verilmiştir.

Hacı Necef Beğ'le Seyyid Azim Şirvânî''nin arkadaşlığı, müellifin bu şâirin sohbetinde bulunması "Hakîkatü'l-hâl bende-i hakîr bir müddet o cenâbın hidmet-i müsâhabetinde olmuşam. Gümânım budur ki bir bele refîk-i sâhib-hâl u müsâhib-i hoş-ahvâl safha-i âfâkda tapılmasın." ifadeleriyle anlatılmıştır.

2.2.2.2. Şâir ve Yazarlar Hakkında Başkalarından Bilgi Edinmesi

Tezkirede sadece Mahmur mahlaslı şâirle ilgili kısımda "mesmûʿum" yani "işittiğim" ifadesi kullanılmıştır: "O cenâbın Leylî vü Mecnûn kitâblarından hemîn iki şiʿr mesmûʿum olub..."Böylece müellif, bazı bilgileri başkalarından öğrendiğini de söylemekten kaçınmamıştır.

2.3. TEZKİRENİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ

Seyyid Azim Şirvânî'nin tezkiresi 19. yy.da Azerbaycan'ın Şirvân bölgesinde Şamahı şehrinde yazılmıştır. Dolayısı ile tezkire, bu asırda kullanılan Azerbaycan Türkçesi özellikleri gösterir. Ancak, aşağıda gösterilen bazı örneklerde olduğu gibi metnin imlasında ve dilinde Anadolu Türkçesinin etkileri görülür. Tezkirede tam oturmuş ve kurallarına uygun edebî bir dil kullanılmamıştır. Dil, üslup ve imlâda görülen Türkiye Türkçesine yakınlık, Arap harfleriyle yazılmış metinlerin farklı telaffuzlarla okunmaya elverişli olma özelliği-örneğin, Kadı Burhaneddin, Nesimî ve Fuzulî divanlarının Türkiye ve Azerbaycan'da farklı telaffuzlarla yayımlanmış metinleri- ve metnin Türkiye Türkçesine kazandırılması amaçlanarak, metindeki kelimelerin yazımında Türkiye Türkçesi telaffuzunun esas alınmasına karar verilmiştir. Örneğin, Azerbaycan Türkçesinde "heber, eşg, hegîget, erse, gelb, mecmüe, mütâliʿe, möhnet, meşegget, fesil, megâm, mehelle, cehet, gible, tehellüs, teref, vb." şeklinde yazılan ve okunan kelimeler çalışmamızda sırasıyla "haber, aşk, hakîkat, arsa, kalb, mecmuʿa, mütalaʿa, mihnet, meşakkat, fasıl, makâm, mahalle, cihet, kıble, tahallüs, taraf" şeklinde yazılmıştır. Türkiye Türkçesinde "çok, yok, ok,

ark, kırk, bak-, yak-, sakla-, vb.” şekilde yazılıp okunan kelimeler tezkirede “çoh, yoh, oh, arh, kırh, bah-, yah-, sahla-” şeklinde “h” harfiyle; Türkiye Türkçesinde “yıl, yirmi” şeklinde yazılan kelimeler tezkirede “il, igirmi” şeklinde başındaki ünsüz harf düşmüş olarak yazılıp bir değişiklik yapılmamıştır.

Kelimelerin ve eklerin yazılışındaki yuvarlaklıklar ve arkaiklikler konusunda; Seyyid Azim’in kendi kaleminden çıkmış kısımlar düz ve günümüz söyleyişine uygun şekilde yazılmıştır. Örnek: “idebilsün” değil “edebilsin; “anlarun” değil “onların”. Şâirlere ait metinlerde ise yuvarlak ve arkaik kelimelere müdahale edilmemiştir. Bu konuda, tezkirenin imlasındaki bazı tutarsızlıkların işi zorlaştırdığını da burada ifade etmek gerekir. Çünkü müellif, bazen aynı kelimeyi üç farklı imla ile yazmıştır. İmladaki bu farklılar bazen metnin transkripsiyonuna da aksetmiştir. Neticede, Arap harfleriyle yazılmış tezkire metninde, müellifin kaleminden çıkmış kısımlar mümkün olduğu kadar Türkiye Türkçesi özelliklerine; şâirlerin kaleminden çıkmış kısımlar da yine mümkün olduğu kadar şâirin orijinal dil özelliklerine uygun olarak okunmaya çalışılmıştır.

Tezkiredeki kelimelerin yazılışında bazı farklı kullanımlar dikkati çeker. Müellif, çoğu zaman dönemin yazı diline sadık kalırken bazen ağız özelliklerini de diline yansıtır. Tezkirede önemli bir şâirden bahsedilirken özentili ve ağdalı bir dil tercih edilirken diğer şâirlerin biyografisi sıradan kelimelerle hatta bazen ağız özellikleriyle anlatılmıştır. Bu sebeple tezkirenin dili tam olarak oturmuş bir dil değildir. Tezkirede ağız özelliği gösteren birkaç kelimeyi altı çizili olarak gösterdik: “Bir torba sene saman virrem”, “Ammâ ârz-ı râhda buyurullardı ki bu seferden manzûrum Cenâb-ı Mevlâ’dan bir tabʿ-ı selîm almakdır.”, “...hidmetlerine müşerref olub ahvâl-pürsân oldum ki, ayâ sebeb-i tabʿıvuza ne oldu?”, “Odu ki Mollâ-yı Rûmî Mesnevî’de der.”.

Azerbaycan Türkçesinde 1. tekil ve 1. çoğul şahısların dışında geçmiş zamanın rivayeti, –mış ekiyle değil –ib ekiyle ifade edilmektedir. Örnek: “geçiribdir, görübler, almayıblar”. Tezkirede bu kullanıma uyulmuş ve ek “-ip” şeklinde değil “-ib” şeklinde yazılmıştır.

O devirde yazı dilinde “kimse” anlamındaki “kes” şekli daha yaygınken müellif bir yerde “kes” kelimesini kullanmış çoğu yerde bu kelimenin Eski Anadolu

Türkçesindeki şekli olan “kimesne” ifadesini tercih etmiştir. Ömer ve Osman Beyle ilgili kısımda bunun örneğini görürüz: “sâhib-i vazîfe *kimesne*lerden olmuşlar ve onlar kimi ehl-i kemâl ve sâhib-i celâl ve sâhib-i zevk *kimesne*ler dâ’ire-i Şirvân’a gelmemişdir.” Azerbaycan Türkçesinde “kendimi” anlamında “özümü” kullanılışı yaygındır. Tezkire yazarı bu hususta zaman zaman Anadolu Türkçesindeki kendi kelimesini de kullanmıştır. Tezkirenin başında “...gâh u bî-gâh *kendimi*...” şeklinde bir ifade yer almaktadır. Azerbaycan Türkçesinde 1. ve 2. tekil şahıslarda “men, mene” ve “sen, sene” şekilleri kullanılırken tezkirede ekseriyetle “ben, bana” ve “sen, sana” şeklinde bir imlâ tercih edilmiştir.

Tezkirede, “nasıl” anlamındaki “nice” kelimesi bazen imla hatası yapılarak sayı bildiren ve Türkçedeki “kaç” anlamına gelen “niçe” gibi yazılmıştır. Metnin okunuşunda bunlar doğru şekilleriyle “nice” olarak yazılmıştır. Müellif, kurallara uymadığı halde bazen, Türkçe kelimelerle Farsça terkipler oluşturmuştur. Örneğin, “müddet-i altı il tahsîl...” şeklinde “altı yıl” gibi Türkçe kelime grubuyla “müddet” gibi Arapça kelimeyi Farsça dil kuralları ile birleştirmiştir. Arap harfli metinlerde kelimenin sonundaki “k” harfi, vokalle başlayan bir ek aldığında “g” harfine dönüşür. Ancak tezkirede bu kurala uyulmamıştır. Örnek: “Kırım **toprak**ına...”, “Bu vilâyetlere Şirvân ad **koyulmak**ın sebebi oldur ki...”. Ayrıca Azerbaycan Türkçesinde “torpak” şeklinde yazılıp söylenen kelime, tezkirede Türkiye Türkçesindeki gibi “toprak” şeklinde yazılmıştır. Metinde, içinde hemze bulunan kelimelerin yazılışında ikili bir tutum sergilenmiştir. Kelimeler bazen hemze ile bazen de “y” harfi kullanılarak yazılmıştır. Örnek: “acâyib, acâ’ib; garâyib, garâ’ib; sâyir, sâ’ir; evâyil, evâ’il”.

Azerbaycan Türkçesinde, 20. yy.ın başlarına kadar, yani 1920’li yıllara kadar sıra sayıları, –nci ve –mci eklerini alarak hem yazı hem de konuşma dilinde kullanılmaktaydı. Bugün de Azerbaycan’ın güney bölgelerinde bu kullanıma rastlanmaktadır (Mirzezade, 1990:100-101). Sıra sayılarının yazılışında tezkirede iki farklı uygulama vardır. Müellif, karışık olarak her iki eki de kullanmıştır. Örnek: “bin iki yüz onumcı senede...”, “min iki yüz elli yeddimci senesinde..”, “târih-i hicretin min yüz kırh sekkizimci senesinde...”, “Târîh-i hicret 1292’nci ilin evâhirinde”. Bir kaç yerde ise sıra sayıları Farsça olarak yazılmıştır. Tezkirede

Fuzulî’nin eserleri sıralanırken, “evvel, düvvüm, siyyüm, çehârüm, pencüm, şeşşüm...” şeklinde bir söyleyiş tercih edilmiştir.

Cümlelerin kuruluşunda bazı kelime eksiklikleri dikkati çekmektedir. Müellif, Kabulî’den aldığı örnekleri yazmadan önce, açıklama yapmak ister; o şiirleri gördüğünü ve tezkireye yazdığını belirtir. Ancak cümlede bir fiil eksiktir. Bu durumdaki cümlelerde eksik kelime tespit edilerek parantez içinde yazılmıştır. “...nazar-ı hakîre (yetdi) sebt olundu”, Şâhî için de “benim tasavvuruma (göre) resm-i gazelde gazel-serâ şâʿirlerin şâhıdır...” denilmektedir. Cümlelerdeki “yetdi ve göre” kelimeleri tarafımızdan eklenmiştir. Bu duruma örnek olarak “Bu bir neçe (gazel) onun şiʿrlerindendir.”, “...ʿilm-i tabâbetde şöhre-i âfâk (olmuşdur).”, “bu bir neçe Türkî (ebyât) teberrüken...” cümlelerini verebiliriz.

Tezkirede Batı dillerinden geçmiş kelimeler de kullanılmıştır. İlkokul anlamındaki “gimnazya” ve okul anlamındaki “uşkola” bunlardandır. Metinde, Fâzıl-ı Şeydâ ile ilgili kısımda “Tiflis’de **gimnazya uşkolasına** girdiği halde hûb-rûları müşâhede etdikde demişdir...” cümlesinde bu kelimeler kullanılmıştır.

Türkçe çokluk eki galat olarak bazı Arapça ve Farsça çoğul kelimelere eklenmiştir. “Bâğât” kelimesi Farsça dilbilgisi kurallarına göre zaten çoğuldur. Müellif bu kelimenin sonuna bir de Türkçe “–lar” ekini getirmiştir: “**bâgâtlar**ından çoh aʿlâ ibrişim ve ʿinnâb ve şeftâli hâsıl olur...”. “Urefâ”, “şuʿarâ” ve “eşrâf” kelimeleri Arapça çoğul oldukları halde bu isimlere, “Ol mahâlin **ʿurefâlar**ındandır...”, “Ondan sonra baʿzı **şuʿarâlar**dan ol mevziʿde...”, “o dârü’l-mülkün aʿyân u **eşrâflar**ıyla muʿâşeret...” örneklerinde olduğu gibi “-lar” eki getirilmiştir.

Seyyid Azim Şirvânî, tezkirenin başından itibaren Arapça ve Farsça kelimelerle secili nesir yazmaya özen göstermiştir. Yapılan secilerde ahenkli kelimeler bazen arka arkaya getirilmiş, bazen de uzun cümlelerin sonuna yerleştirilmiştir. Cümlelerde ancak birkaç yerde Türkçe kelimelerle seci yapılmıştır. Metinden alınmış bazı örnek cümlelerde seciyi oluşturan sesler kalın harflerle gösterilmiştir. Müellifin Zövî’yi tarif için kullandığı, “İlm-i ‘Arab u Fars feyzin tâliblere ye**tirmekde** ve tüllâbların gülistân-ı zâtında gül-i maʿrifet bi**tirmekdedir**.” şeklindeki cümle Türkçe kelimelerle yapılan seciye örnek olarak verilebilir.

Tezkirenin dîbâce ve mukaddime kısımları klâsik edebiyatın genel özelliği olarak sanatlı ve secili nesirle kaleme alınmıştır.[1] Bu, bir bakıma sanatkârlığın ispatı anlamına gelir ki Seyyid Azim Şirvânî de bu geleneğe uygun hareket emiştir. Tezkirenin dîbâcesinde, "Rûz u şeb özümü h**ûblar** zülf ü ruhsârı hayâliyle sergeşte vü per**îşan** ve gâh u bî-gâh kendimi mahb**ûblar** çeşm ü ebrûsu hevâsıyla nâvek-i dil-dûz-ı belâya n**işân** bulub...", "ve tab'ımı gâyetde mâ'il-i eş'**âr** ve kalbimi nihâyetde şâyık-ı ebyât-ı vecd-âs**âr** tapdım...", "ve çün mecmû'-ı eş'âr-ı tarab-iş'ârı **zabt** etmek ve tamâm ebyât-ı şa'f-isbâta **rabt** yetirmek kuvve-i hâfızaya müteʿass**ir** ve mütehayyile tâkatine müte'azz**ir** idi." cümlelerinde secili nesrin örnekleri verilmiştir.

Bahar ile ilgili kısımda secili kelimeler birbirine yakın bir şekilde sıralanmıştır: "Ol cümleden biri üstâd-ı **mâhir** ve hakîm-i **bâhir**...". Sarraf'ın kimliği belirtilirken adıyla hem seci oluşturacak hem de anlam bütünlüğü teşkil edecek kelimelerin seçilmesine özen gösterilmiş, kısa bir ifadede güzel bir söyleyiş ortaya konmuştur: "Sarrâf bir cevândır ʿÎsâ-n**âm** ve Mesîh-kel**âm**."

Dîde'nin gençlik yıllarından bahsedildiği kısımda, Arapça bir atasözüne de yer verilmiş ve bu atasözündeki ahenkten istifade edilmiştir. "Zamân-ı sabuvvetinde ki "sekrü'ş-şeb**âb** eşeddü min-sekrü'ş-şar**âb**" demişler, eş'âr-ı 'âşıkâneler demekile 'alâyık-ı dünyeviyeden besân-ı dervîş-i hâne-ber-**dûş** ve neş'e-i câm-ı şebâbdan kûşe-i 'işretde bî-haber ü med**hûş** olub..." şeklinde uzun bir cümlenin içinde ahenkli kelimeler seci oluşturacak bizimde yerleştirilmiştir.

Fuzulî ile ilgili kısımda "Şukûfe-i bostân-ı belâ**gat** ve sebze-i nev-bahâr-ı hüsn-i ʿibâ**ret**...." ve "gevher-i eşʿârının mukâbel**esin** ve dürr-i şâhvâr-ı nazmının nazîr**esin** rişte-i tahrîre çeksin." ve Hacı Necef Beğ'le ilgili kısımda, "Fesâhat gül**istânının** bülbül-i şîrin-zeb**ânı,** belâgat şekker**istânının** tûtî-i şeker-feş**ânı**..." cümlelerinde seci yapılmıştır. Müellif bazen tam bir cümlenin peşine eksik bir cümle ekleyerek seci oluşturmayı da tercih etmiştir. "İlm-i musikîde Faryâbî-i Sânî'dir ki el-hakk ser-rişte-i t**âmmı** vardır ve nazm u nesrde çoh şîrin olan kel**âmı**." ve "eyyâm-ı şebâbından intehâ-yı şeybe kimi dostlukların Sâgarî-i nükte-perver ile derece-i kemâl**de** buldum ve gün-be-günden mahabbetlerin ziyâ**de**." cümleleri buna örnek verilebilir.

---

[1] Seci konusunda daha ayrıntılı bilgi için Ayşe Yıldız tarafından yapılan Eski Türk Edebiyatında Seci adlı Yüksek Lisans tezine ve Sehî, Latifî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle XVI. yy. Tezkirelerinde Bazı Üslup Özellikleri adlı bildiriye bakılabilir.

Müellif, tezkirenin tamamını sanatlı nesirle kaleme almamıştır. Bazı tarihî olaylar, şehir ve memleket tasvirleri, bazı konulardaki açıklamalar sade cümle yapısı ve tahkiye üslubu ile yazılmıştır. Bu şekildeki nesre Osman Bey, Ömer Bey ve Mihnetî arasında geçen bir olayın anlatıldığı aşağıdaki parça örnek olarak verilebilir:

"Osmân Beğ Mihnetî'ye gazab etmek ister iken ʿÖmer Beğ'in mezâkına Mihnetî'nin bu sözünün latîfesi lezzet edib taʿzîrden tecâvüz kılıb cenâb-ı Mihnetî'ye firâvân olan inʿâmlar ve merhametler edibdir. El-hakk bu iki kardaş kimi yegâne dâ'ire-i cihâna gelmemişdir. Târîh-i hicret sene … ve târîh-i Mesîhiyye sene … sultân-ı Rûm'un Fransa imdâdıyla Rûsiyye ile daʿvâları oldukda ʿÖmer Beğ leşker-i Rûs'da ser-leşker idi. Leşker-i Rûs Kars'da olan zamânlar ʿÖmer Beğ devlet-i Rûsiyye'den rû-gerdân olub ʿasker-i Rûm'a mülhakk olub ve devlet-i Rûm ʿÖmer Beğ mezkûru hemân öz mansıbı ve nişânı ile kabûl edib ve mevâcib karâr kılıb özlerine ser-ʿasker etmişdir. Ki el-ân memâlik-i Rûm'da Yaranal ʿÖmer Paşa ismiyle meşhûrdur. Ve ʿÖmer Beğ firâr edenden sonra devlet-i Rûsiyye ʿOsmân Beğ'i dutub Sibir'e göndermişdiler. Ve cenâb ʿOsmân Beğ de Sibir'den firâr edib İstanbul'da kardaşına mülhakk olmuşdur. Ve el-ân ʿOsmân Beğ devlet-i Rûm'da sâhib-i mevâcib kimesnelerdendir ve Kostantiniyye'de mertebe-i mühendislik ile meşhûrdur. Ammâ ʿÖmer Beğ'in mertebesi ʿOsmân Beğ'den aʿlâdır. Ve bu neçe beyt o cenâblardan teberrüken bu tezkireye sebt olundu.".

2.4. DİĞER TEZKİRELERDEN FARKI

Azerbaycan sahasında 18. yy.da yazılmış olan Seyyid Azim Şirvânî tezkiresinin hem Anadolu sahası tezkirelerinden hem de Azerbaycan sahasında yazılmış diğer tezkirelerden bazı farkları vardır. Bunların başında, tezkirecilik geleneği içinde, Arap, Fars ve Türk tezkirecileri arasında Seyyid Azim'in ilk defa Müslüman olmayan, Batılı sayılabilecek bir şâir hakkında bilgi vermesi gelir. Müellif, tezkirenin bölümlerine geçmeden hemen önce "ekser-i hukemâ-yı Yunân-zemîn ve hıredmendân-ı mülk-i yakîn hikmet kitablarını nazm ile tertîb edibler. Ve rub'-ı meskûnun her bir kıt'asında nazmın revâcı ve halâyıkın nazma ihtiyâcı olubdur. Ve bu halde dahı Firenk ve Rus devletlerinin şâ'irleri mevcûddur."

ifadeleriyle nazmın yaygın bir anlatım aracı olduğunu, Firenk ve Rusların da şâirlerinin mevcudiyetini belirtir. Bunlardan biri de Rusların meşhur şâiri Puşkin'dir. Müellif, bu kısımda Puşkin'in vatanından, kitabından, imparator tarafından mezar taşının yapılmasından ve diğer teferruatlı olaylardan bahsetmektedir.

Seyyid Azim'in tezkiresinin diğer farkı, eserinde Rusça ve Ermenice bilen şâirlerden de söz etmesidir. Genellikle, diğer tezkireciler yabancı dil olarak Arapça ve Farsçadan bahsederler. Tezkirecilik geleneğinin 18. yy.daki bir takipçisi olarak Seyyid Azim Şirvânî, bu türe bir yenilik kazandırır ve Müslüman milletlerin kullandığı dillerin dışındaki iki dili daha tezkiresinde söz konusu yapar.

Üzerinde çalışma yaptığımız bu tezkirenin özellikle Anadolu sahası tezkirelerinden ayrılan önemli bir yanı da tezkirenin bölümlere ayrılması konusudur. Seyyid Azim, tezkiresini, bölgeleri esas alarak 4 kısma ayırmıştır. Tezkirenin mukaddimesinde, "Bu tezkire-i muhteri'ada bir mukaddime ve fusûl-i erba'a var. Dört fasl onda tertîb ve te'lîf olmuşdur.

Fasl-ı evvel: Şu'arâ-yı Kafkâs-ı Hud-nişân

Fasl-ı sânî: Şu'arâ-yı Îrân

Fasl-ı sâlis: Şu'arâ-yı Türkistân nev-bâdgân-ı Yâfes oglân

Fasl-ı râbi':Şu'arâ-yı memâlik-i Rûm-ı belâgat-mersûm beyânındadır." ifadeleriyle tezkirenin coğrafî esaslara göre bölümlere ayrıldığı vurgulanır. Bu bölümlerin birincisi, müellifin kendi vatanı olan Kafkaslardır. Bu bölümde ağırlık, Şirvân bölgesine ve Şamahı şehrine verilmiştir. İkinci bölüm, aslında Azerbaycan Türklerini konu aldığı halde "İran şâirleri" diye adlandırılmıştır. Üçüncü bölümde Türk milletinin büyük atalarından ve Hz. Nuh'un oğlu olan Yâfes'in adı zikredilerek Türkistan şâirleri ifadesiyle milliyete vurgu yapılmıştır. Son bölümde ise belagatleriyle meşhur olmuş Rum şâirleri yani Osmanlı ülkesinin şâirleri ele alınmıştır.

Seyyid Azim Şirvânî tezkiresinin diğer bir farkı da Türkçe bir tezkire olmasına rağmen çok sayıda Farsça şiir örneklerini ihtiva etmesidir. Seyyid Azim, eserinin başında birkaç yerde, eserine Türkçe şiir yazmış şâirleri ve onların şiirlerini alacağını, bunun dışındakileri esere dâhil etmeyeceğini söylemiştir. Ancak daha

sonra bu kural bozulmuş ve yaklaşık olarak tezkirenin üçte birini teşkil eden Farsça şiirlere yer verilmiştir.

Seyyid Azim'in diğer tezkirecilerden ayrılan önemli bir yanı, onun bazı geniş mekânların tarihî ve coğrafî özelliklerini ayrıntılarıyla anlatmasıdır. Müellif, büyük bir titizlikle ülke ve şehirlerin sınırlarını, komşularını, iklimini, coğrafî yapısını, tarihî olarak kimler tarafından işgal edildiğini, vb. pek çok bilgiyi tezkiresine almıştır. Böyle bir tezkirecilik anlayışı ne Azerbaycan sahası ne de Anadolu sahası tezkirelerinde görülmemektedir.[2] Seyyid Azim Şirvânî'nin, kendinden sonra tezkire yazan müelliflere bir etkisinden söz edilemez. Çünkü kendinden sonra, yöntem olarak tezkiresini dört fasla ayıran ve eserinde Farsça şiir örneklerine yer veren başka bir tezkire müellifi olmamıştır.

2. SEYYİD AZİM ŞİRVÂNÎ'NİN TEZKİRESİNİN METNİ

2.1. Metnin Oluşturulmasında İzlenen Yol

Bu bölümde Seyyid Azim Şirvânî tezkiresinin tavsifi yapılmış, çalışmada kullanılan transkripsiyon sistemi gösterilmiş ve metnin hazırlanmasında takip edilen yol hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1.1. Nüshanın Tanıtılması

Doktora tezi çalışmamıza esas olan Seyyid Azim Şirvânî tezkiresinin tek nüshası Bakû'deki Azerbaycan Millî İlimler Akademisi, Fuzulî Adına Elyazmaları Enstitüsünde, Arx 5 G3/29 I ve II. Ciltler şeklinde iki cilt hâlinde kayıtlıdır. Elyazmasının sayfaları karışıktır ve bazı yerlerde üç defa birbirinden farklı şekillerde sayfa numaraları verilmiştir.

Seyyid Azim Şirvânî tezkiresi, M. S. Sultanov tarafından tertip edilen ve redaktörlüğünü Hamid Araslı'nın yaptığı, Azerbaycan SSCB İlimler Akademisi, Elyazmaları Kataloğu, I. Cild, (Tarih, Coğrafya, Edebiyat Nazariyesi, Tezkireler, Bedii Edebiyat ve Münşeat), Azerbaycan SSCB İlimler Akademisi Neşriyatı, Bakû, 1963 adlı katalogda aşağıdaki şekilde tanıtılmıştır:

Tezkire

[2] Türk Edebiyatında, Anadolu sahası tezkirelerinden Âşık Çelebi'de dar mekân tasvirlerine yer verilir. Kınalızâde ve Râmiz tezkirelerinde şâirin doğduğu ya da yaşadığı memleket, kalıp ifadelerle anlatılır. Şehirlerden özellikle İstanbul, çok söz konusu edilir. Bu konuda Filiz Kılıç'ın Tezkireler Işığında İstanbul adlı makalesine bakılabilir.

Azerbaycan Türkçesi ve Farsça

Yazıldığı yer: Şamahı

Hattı: Nestaʿlik, Taʿlik

Elyazması dağınıktır.

Başı: Bu tezkire kim mecma-ı şiʿr-i şuaradır

Sonu: Her nice ki maslahat görse

İçeriği: Kafkas şâirleri hakkında kısa malumat ve şiirlerinden parçalar.

Ölçüsü: 18 X 22 cm.

Hacmi: 207 varak.

Kayıt numarası: Arx 5 G3/29 I ve II. Cildler

Bu katalogda verilen bilgilerden bazıları o gün için doğru olsa da günümüzde geçerliliğini kaybetmiştir. Katalogda tezkirenin içeriği hakkında "Kafkas şâirleri hakkında kısa malumat ve şiirlerinden parçalar" dense de aslında tezkirede dört farklı coğrafyadan şâirler ve şiir örnekleri yer almaktadır. Elyazmasının hacmi, 207 varak değil 291 varaktır.

Tezkire ciltleri orijinal değildir, sonradan tamir görmüştür. Ciltler kahverengi düz deriden yapılmış, üzerinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Sayfalar normalden biraz daha kalın âhârlı kağıttandır. Kağıtların rengi açık sarıya yakındır. Tezkirenin sayfalarında pek çok kurt yeniği, yırtık ve karalamalar mevcuttur. Tezkirede genelde siyah mürekkep kullanılmıştır. Varaklar bazı yerlerde karıştığı için bazen bir metnin devamı farklı bir sayfada bulunmaktadır. Bazen şiirlerin artan kısmı derkenar kaydedilmiştir.

2.1.3. Takip Edilen Yol

1.Seyyid Azim Şirvânî tezkiresinin elyazması nüshası, daha önce de belirtildiği gibi sayfaları karışık bir halde bulunmaktadır. Dolayısı ile metni bütün bir halde ortaya koymak için önce, sayfalar mantıksal olarak sıralanmaya çalışılmış, ancak metnin başından ve aralarından eksik olan sayfalar bütünlüğü oluşturma işinde belli bir zorluğa sebep olmuştur. Günümüzden otuz yıl kadar önce elyazması nüshayı elden geçiren Azerbaycanlı araştırmacılar, sayfalara numara vermiş ve buna esasen

"tezkirenin Kiril harfli metni" olarak bahsettiğimiz eksik bir tezkire metnini ortaya koymuşlardır. Bu Kiril harfli metinde yer alan tezkirenin dîbâce kısmının başı, bugün elyazması metnin başında bulunmamaktadır. Yine, Fuzulî ile ilgili kısımda da bazı sayfalar eksiktir. Bu da, aradan geçen zaman içinde tezkirenin sayfalarından bazılarının kaybolduğunu akla getirmektedir. Metne bütünlük kazandırmaya çalışırken, elyazmasında eksik olan bu kısımlar Kiril harfli metinden tamamlanmaya çalışılmış ve bunlar dipnotta belirtilmiştir.

2. Elyazması metinde unutulan, yazılmayan, eksik bırakılan bazı bağlaç, ek ve kelimeler anlamı tamamlaması açısından metne eklenmiş ve tarafımızdan yapılan bu eklemeler parantez içinde gösterilmiştir. Örneğin "Bu bir neçe (gazel) onun şi'rlerindendir." cümlesine anlamı tamamlamak için "gazel" kelimesi eklenmiş ve parantez içinde belirtilmiştir.

3. Müellif, tezkiresinde bölümlere başlık vermemiş, bu başlıklar dîbâcede müellif tarafından belirtildiği üzere tarafımızdan bölümlerin başına yazılmış ve bunlar da parantez içinde gösterilmiştir.

4. Metinde, kimliği belli olduğu halde müellif tarafından yazılmayan mahlas ve adlar tespit edilerek parantez içinde yazılmıştır. Örneğin Puşkin'in adı, Abbaskulu Ağa'nın mahlası olan Kudsî gibi ad ve mahlaslar.

5. Tezkirede, cümleler ve Türkçe şiirler arasında bulunan ayet, hadis, atasözü gibi ifadelerin orijinal şekilleri tırnak içinde italik yazıyla belirtilmiş, daha sonra bunların çevirisi dipnotta belirtilmiştir.

6. Metinde, silindiği, üzeri karalandığı, karışık yazıldığı için okunamayan bazı yerler üç nokta ile "..." gösterilmiştir. Müellifin kendisinin cümle veya mısra içinde boş bıraktığı yerler de üç nokta ile "..." şeklinde gösterilmiş ve dipnotta müellif tarafından boş bırakıldığı belirtilmiştir.

7. 19.yy. Azerbaycan Türkçesinde eklerde yuvarlaklık olmadığı halde müellif, klâsik imla alışkanlığı ile "onlarun, yazmışdur" örneklerinde olduğu gibi ekleri yuvarlak yazmış, ancak tarafımızdan bunlar düz haliyle metne alınmıştır. Aynı şekilde, bazen "dimişdür, yimişler, diyibdür" gibi kelimeler "demişdir, yemişler, deyibdir" biçiminde yazılmıştır.

8. Arap harfleriyle yazılan Türkçe metinlerin çoğunda olduğu gibi Seyyid Azim Şirvânî tezkiresinde de esreli hemze işaretinin kullanımıyla ilgili bir karışıklık söz konusudur. Bu işaret birçok kelimenin asıl imla özelliği dikkate alınmadan farklı biçimde kullanılmıştır. "lâ'ik, lâyık; dâ'ir, dâyir; sâ'ir, sâyir" örneklerinde olduğu gibi. Bu gibi durumlarda metnin imla özelliğini korumak için kelimenin metindeki yazılış biçimi olduğu gibi alınmıştır.

9. Metinde "nazal n"nin yazılışında farklı uygulamalar vardır. Müellif kelime ve eklerdeki "nazal n"yi bazen normal "kef" bazen üç noktalı "kef" bazen de "nun" harfiyle yazmıştır. Bu durumda, "kef" ile yazılan "nazal n"ler "n" biçiminde, "nun"la yazılanlar "n"biçiminde gösterilmiştir.

10. Tezkire metninin sayfaları arasında karışık halde bulunan Farsça şiirler bölümlerin sonunda ayrı bir başlıkta çevirileri ile birlikte verilmiş, varak numaraları belirtilmiştir.

11. "ki" ve "ne" ile yapılan birleşmelerde düşen ünlü, kesme işareti ile "n'ola, k'olur" gibi gösterilmiştir.

12. Metinde Arapça, Farsça kelime ve eklerin yazımında Prof. Dr. İsmail Ünver'in Türkoloji Dergisinde yayımlanan "Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı makalesine uyulmuştur.

SEYYİD ʿAZÎM ŞİRVÂNÎ TEZKİRESİ

DÎBÂCE

Bu tezkire kim mecma‘-ı şi‘r-i şu‘arâdır

Her safhası gülzâr gibi rûh-fezâdır

Koymaz yere elden onu zevk ehli görende

Kim câna ferah çeşme ziyâ’ kalbe şifâdır

El-hak pesendîde kelâmı ki takrîrinden kalbe meserret ve simâʿından rûha lezzet yetişir. Eşʿârı sihr-âsâr-ı şuʿarâdır. Eşʿâr-ı şuʿarânın meserret-fezâ oldugu erbâb-ı zevk huzûrunda âşikâr u hüveydâdır. Haber-i sadâkat eseri "*İnne mine'ş-şiʿri li-hikmetin*"[3] bu matlabın isbâtına bir delîldir rûşen ve mazmûn-ı hikmet meşhûnu "*İnna'llâhe künûzu tahte'l-ʿarşe ve mefâtîhuhâ elsinetü'ş-şuʿarâ*"[4] bu kelâmın tahkîkine bir burhândır mübeyyen. Hemîşe hakîkat mülkünde olan ʿaşk-pîşelerin eşʿâr-ı şevk-âmîziyle maʿşûk-ı ezelîye rabtları tâzedir ve hemvâre tarîkat silkinde olan mahabbet-endîşelerin ebyât-ı zevk-engîziyle mahbûb-ı hakîkata zabtları bî-endâzedir. Feli-hâzâ, bu bende-i kalîlü'l-bezâʿa ve bu şermende-i ʿadîmü'l-istitâ'e, muhibbü'l-ʿurefâ, hâdimü'ş-şuʿarâ **Hâcı Seyyid ʿAzîm İbni Seyyid Mehemmed Şirvânî** "Seyyid" tahallus ki asl-ı tıynetim mahabbet topragından muhammer ve ʿayn-ı fıtratım meveddet keyfiyetinden musavver olmuşdur. Ta kim ketm-i ʿademden kadem arsa-i vücûda koydum bir lahza bâde-i mahabbetden bî-humâr ve bir lemha neş‘e-i meveddetden hüşyâr olmayıb[5] rûz u şeb özümü hûblar zülf ü ruhsârı hayâliyle sergeşte vü perîşan ve gâh u bî-gâh kendimi mahbûblar çeşm ü ebrûsu hevâsıyla nâvek-i dil-dûz-ı belâya nişân bulub ve tab‘ımı gâyetde mâ'il-i eş‘âr ve kalbimi nihâyetde şâyık-ı ebyât-ı vecd-âsâr tapdım ve çün mecmû‘-ı eş‘âr-ı tarab-iş‘ârı zabt

[3] Şüphesiz ki şiirde hikmet vardır. (Hadis)
[4] Hakikaten göğün altında Allah'ın gizli hazineleri vardır ki onların anahtarları şairlerin dilleridir. (Hadis)
[5] Buraya kadar olan kısım kiril harfli metinden alınmıştır.

etmek ve tamâm ebyât-ı şa‘f-isbâta rabt yetirmek kuvve-i hâfızaya müteʿassir ve mütehayyile tâkatine müte‘azzir idi. İrâdem bu oldu ki bir mecmûa‘ ebyât-ı şu‘arâdan tertîb ve bir muhtasar makâlât-ı ‘urefâdan terkîb kılam ki hem mütâla‘asına ehl-i zevk mâ’il ve hem zikr-i hayrdan ötürü bende-i hakîre yâdigâr hâsıl ola. Ammâ felek-i kec-reftârın gerdiş-i pür-ihtilâlinden ve gerdûn-ı dûnun mihnet ü melâlinden bir lahza âsûde-hâl ve bir lemha fârig-bâl olmakım müyesser olmayıb hemîşe evkâtım zahmet ü merâretle ve rûzgârım kudûret ü meşakkatle geçmek sebebiyle bu emr ‘ukde-i ta‘vîkde nâ-tamâm u bî-serencâm kalmışdı. Nazm:

Ber-neyâmed yek azîz ez-Mısr merdüm perverî

Pîr şud der-çâh sad-Yûsuf zi-kaht-ı müşterî[6]

Tâ bu günlerde kim sâl-i ‘ömrüm kırha yetdi ve gülistân-ı hâtırımdan tâb u terâvet gitdi. Âye-i vâfî hidâye-i “*rabbi innî vehene’l-‘azmü minnî veşte‘ale’r-re’sü şeyben*”[7] hükmüyle kuvvalar kuvvetden düşüb mûy-ı siyâhım sefîd ve dil âsâyişden nâ-ümmîd oldu. Havf etdim kim rûzgâr-ı dûn tomâr-ı ‘ömrümü tayy ede, bu mecmû‘a-i zîbâ müteferrik kala. Çün bir neçe müddet mülk-i Âzerbaycân ve Îran, Bağdâd ve Şâm ve Rûm, Kostantiniyye’nin ekser bilâd u emsârın seyr edib zehamât-ı kesîre ile eş‘ârlar cem‘ etmişdim. Bâ-vücûd-ı perîşânî-hâl ve zîkü’l-mecâl bu mecmûʿa-i müteferrikanın terkîb ü tertîbine ikdâm ve ihtimâm etdim. Ümmîd ki bizden sonra gelen erbâb-ı zevkler mütâla‘asından feyz-yâb ve müşâhedesinden kâm-yâb olalar. Ve bu mecmû‘a dört fasl üzre beyân olunmuşdur.

Fasl-ı evvel, şu‘arâ-yı Kafkâs beyânındadır.

Fasl-ı düvvüm şu‘arâ-yı Âzerbaycân beyânındadır.

Fasl-ı sevvüm şu‘arâ-yı Rûm beyânındadır.

Fasl-ı çehârüm şu‘arâ-yı Türkistân beyânındadır.

Fasl-ı evvel, şu‘arâ-yı Kafkâs beyânındadır. Kafkas ibâretdir bir neçe bilâd-ı emsârdan kim Kûh-ı Elburz’da ve anın havâlisinde vâkı‘dır. O mülkün taraf-ı şarkîsi Rûd-hâne-i Astara ve Lenkeran, Salyan, Bâdkûbe ve Derbend’dir ki tamâmı deryâ-yı Hazar kenarında vâkı‘dır. Derbend ki o Derbend’in İskender-i Zü’l-karneyn bânîsi olubdur. Ve taraf-ı garbîsi muttasıldır Bahr-i Esved’e ki Karadeniz derler taraf-ı cenûbu muttasıldır bilâd-ı Âzerbaycân ve Kars ve Erzenetü’r-rûm’a, taraf-ı cenûbu

[6] Aziz-i Mısr gibi insan kıymetini bilen bir adam gelmediği için; müşteri yokluğundan yüzlerce Yusuf kuyularda ihtiyarladı.
[7] “Ey Rabbim, cidden benim kemiğim gevşedi, başımı bembeyaz alev aldı.” Meryem suresi, 4. ayet

muttasıldır Hâcı Tarhân ve Kazan ve Kırım toprakına. Ve bu bilâdın sevâd-ı a'zamı şehr-i Tiflis'dir ki el-ân nişîmengâh-ı serdâr-ı devlet-i Rûsiyye'dir. Rûd-hâne-i Kür üzre vâkı'dır. Ol şehrin keyfiyyeti in-şâ'a'llâh öz makâmında "*kemâ hüve hakkahû*"[8] beyân olunur.

Burc-ı evvel-i felek Şirvân'ın keyfiyyetinin beyânıdır. Çün bende-i kalîlü'l-bezâ'a menşe'-i mevlidim şehr-i Şirvân'da vâkı' olubdur. Meyl-i fıtrat muktezâsınca sezâvâr bildim kim ibtidâ-yı tezkire memâlik-i Şirvân'da vâkı' olan şu'arâların ahvâlâtından ve onların eş'ârından zikr olunsun. Târîh-i Güzîde-i Hamdu'llâh el-Müstevfî'ye binâen ki hem Zînetü'l-Mecâlis'de mestûrdur ve hem sâ'ir kütüblerde mezkûrdur vilâyet-i Şirvân'ın tûl-i kenârı Kür'den bâbü'l-ebvâb Derbend'e muttasıl ve 'Arz-ı 'Araş ve Şeki mahallinden deryâ-yı Hazar'a müntehî olunur. Bu hudûdun mâ-beyninde vâkı' olan ser-zemîne Şirvânât derler. Derbend, Kuba, Bâdkûbe, Salyan, Beylekan, Şamahı ve Şeki, bu vilâyetler Şirvânât'dır. Şehr-i Şamahı Şirvânât'da vâkı' olan şehirlerin şehr-i a'zamıdır. Ve ba'zı müverrihler demişler kim Nûşirevân-ı 'Âdil'in binâlarındandır. Şirvânşâhlar'ın makarr-ı saltanatı nice ki merkûmdur kitâb-ı Ravzatü's-Safâ'da. Bende-i hakîr Târîh-i Taberî'de müşâhede etdim kim İskender ibn Filakos 'azm-i teshîr-i 'âlem etdikde Şirvân'ı musahhar edib Şamahı'da bir neçe müddet sâkin olmuşdur. Nice ki bu keyfiyyet tafsîlen hemân kitâbda sebt olunmuşdur. Bu vilâyetlere Şirvân ad koyulmakın sebebi oldur ki ol vakt ki İskender bin Filakos bu ser-zemînin ahâlisinin iltimâs u istid'âları ile Ye'cüc-i fitne-engîz ahâlî-i Deşt-i Kıpçak ve Me'cüc-i hûn-rîz cemâ'at-i Kumuk ve Karakaytak'ın def'-i şerrinden ötürü Derbend'in seddin çekdi. Ve seddin bu tarafında hemîşe koşun koydu ve Bâdkûbe'nin neft ve nemek ma'denlerinin vech-i icâresini onlara vazîfe mukarrer kıldı. Tâ indiki ahâlî-i Âzerbaycân onların katl ü gâretlerinden selâmet olsunlar. Nûşirevân-ı 'âdil dahı bu tarafda olan seddi çekdi ve Şamahı şehrinin etrâfına daşdan hisâr çekdi. Ve öz atası Kubad bin Fîrûz âbâd kılan şehr-i Kuba'nı leşkergâh kıldı. Şamahı'ya öz neslinden hâkim nasb kıldı. Nice ki Şirvânşâhlar iddi'â eylerler ki bizler o Nûşirevân-ı 'âdilin neslindenik. Ona binâ'en Şamahı ki cebel-i Şâmih'de vâki' olmak sebebiyle yây-i nisbiyye ile Şamahı adlanır idi. "Nih-i Nûşirevân" ile meşhûr oldu. Çünkü Fârisî'de "nih" şehre derler. Nice ki

[8] Gereğince.

Şâpûr-ı Zü'l-ektâf Nişabur şehrini binâ kıldı, ona "nih-i Şâpûr" derler idi mürûr u dühûr ile Nişabur'a tebdîl olundu. Be-destûr "nih-i Nûşirevân" dahı tagayyür-i ıstılâh cihetiyle Şirvân'a mübeddel oldu. Ammâ Şamahı nâm-ı Şirvân'ın asıl adıdır, nice ki Târîh-i Taberî'de İskender bin Filakos'un Şamahı'ya gelmeği meşhûr u ma'rûfdur. Çünkü bu muhtasarda manzûr-ı asl târîh-nüvîslik değil idi, bu kadar icmâle iktifâ olunub tafsîlini Târîh-i Şirvân-nâme kitâbımıza rücû' kıldık. Pes ma'lûm olur ki Şamahı çoh kadîm olan binâlardandır. Ve iklîm-i pencüme dâhildir hevâsı bârid rutubdur karîb-i be-i'tidâl ve 'uzûbet-i mâ'î ki "*hâzâ 'uzbün Fırât*"[9] mısdâk-ı şe'nidir. Ondan ziyâdedir ki, hâme-i şikeste-zebân beyân edebilsin. Kadîmü'l-eyyâmda Şirvânşahlar'ın pâyitahtı ve makarr-ı saltanatı olubdur. Ve bir neçe müddet Şirvânşahlar'dan sonra selâtîn-i Safeviyye tasarrufunda ve gâhî devlet-i 'Osmâniyye zabtında olmuşdur. Zemânî ki Nâdir Şâh Şirvân'a tasallut tapdı hemân şehr-i Şamahı'nı târih-i hicretin min yüz kırh sekkizimci senesinde köçürüb Agsu ismiyle müsemmâ olan mekânda sâkin kılmışdı. Ve Nâdir'den sonra ki vilâyet-i Îran herc ü merc oldu. Hevânîn-i Şirvân gâhî Kızılbaşiyye havfından ve gâhî Osmâniyye vü Rusiyye hirâsından hemân şehri her bir vaktde köçürüb bülend ü muhkem olan daglarda sâkin kılarlardı. Nice ki Mustafâ Hân-ı Şirvân *rahmetu'llâhi 'aleyh* târih-i hicretin sene 1209'da min iki yüz dokkuzumcu senesinde hemân şehri aparıb Fıt dagı ismiyle meşhûr olan kûhun üstünde sâkin kılmışdı. Ehl-i Şamahı müddet-i on sekkiz il hemân Fıt dagında Mustafâ Hân tasarrufunda kalıb devlet-i Rûsiyye bu cevânib ü etrâfa mâlik olandan sonra târih-i hicret sene 1236'da şehr-i Şamahı'nı Fıt dagından köçürüb gene şehr-i kadîmde ki sâbıkan Nâdir Şah ondan köçürmüşdü sâkin kılıbdır ki el-hâl gün-be-günden ma'mûriyyeti ziyâde olmakdadır. Ve şehriyyeti âbâd hevâsı gâyetde ferah-engîzdir ve hûbân-ı hîz. El-hak gümânım budur ki el-ân Şamahı'da olan ehl-i vecâhet Hullah u Yagma'da belki tamâm dünyâda tapılmasın. Ve onda olan şûh dil-rübâlar Çîn ü Tırâz'da mevcûd olmasın. Temâşâsında âsâr-ı meserret ve topragında sürûr-ı behcet deşt ü sahrâsı gül ü giyâhdan mâl-â-mâl ve hadâyık u bostânı kûşe-i cennetden bir misâldir. Nazm:

Şirvân ki hevâsı bu kadar rûh-fezâdır
Ger cennet-i Firdevs desem ona revâdır

---

[9] Bu, tatlı sulu Fırat'tır.

Bir böyle mekân gelmeyib îcâda ‘ademden

Ehl-i nazara çeşmesi toprakı şifâdır

Bu şehrin fukarâ vü agniyâsı ehl-i ‘işret oldugu meşhûr-ı âfâkdır ve hoş-güzerânlıkda safha-i cihânda tâk. Ve dil-güşâ olan yerlerinden biri şehrin taraf-ı garbîsinde vâkı‘ olan dagdır ki Kızkal‘ası ismiyle meşhûrdur. Kadîmü’l-eyyâmda onun üstünde seng-i tıraşîdeden ‘imâretler ve burclar tertîb kılmışlardı. Eyyâm-ı bahârda ve fasl-ı tâbistânda onda ‘işret etmekden ötri. Her çend ki mürûr-ı dühûr ile harâbe olmuşdur. Henüz eseri bakîdir. Elhak hemân dagda şîrîn olan çeşmeler ve hoş-âvâz olan tuyûrlar ve bülbüller ve envâ‘ ve aksâm şükûfeler peydâdır ki temâşâsında akl hayrândır. Ve Hakîm Hâkânî hemân dagın vasfında buyururlar. Nazm:

Kal‘a-i Gülsitân-ı mâ çün cebel-i Bû Kubeys

Kâ‘be be-dâmân-ı û şehr-i Şamahı buved[10]

Ve hemîşe Şamahı’dan sâhib-kemâl kimesneler bürûze gelmişdir. Nice ki Hâkân-ı kebîr Alparslan-ı Selçûkî zamânında Efzalü’d-din İbrâhim ibn ‘Alî Neccâr a‘nî Hakîm Hâkânî Şirvânî ki meydân-ı suhenverlikde kûy-ı sebkat emsâl ü akrândan aparıb o büzürgvâr târih-i hicret sene 582’de dârü’s-saltana-i Tebrîz’de vefât kılıb Sürhâb’da medfûn olmuşdur. Ondan sonra ba‘zı şu‘arâlardan ol mevzi‘de defn olduguçün hemân mevzi‘ Makberetü’ş-şu‘arâ ismiyle meşhûr olmuşdur. Ve Mevlânâ Muhammed Felekî Şirvânî Hakîm Hâkânî ile Ebu’l-‘ûlâ Gencevî’nin hidmetinde tahsîl-i merâtib-i nazm kılmışlar ki ‘âkıbet Mevlânâ Felekî, Menûçehr Şâh’ın hidmetinde rutbe-i meddâhlık bulub târih-i hicret sene 577’de Tebrîz’de vefât kılıb Makberetü’ş-şu‘arâ’da medfûn olmuşdur. Ve Mevlânâ Kıvâmüddin Seyyid Zülfekâr Şirvânî selâtîn-i Mogol ‘ahdinde olub târih sene 689’da vefât kılıb Makberetü’ş-şu‘arâ’da medfûn olmuşdur. Ve ‘İzzeddin Şirvânî ki o büzürgvâr öz zamânının ekâbirlerindendir Mevlânâ Hakîm Hâkânî ile mu‘âsırdır. O büzürgvârlardan her birinin cevânib ü etrâfda dîvân u kasâyid ü gazelleri meşhûrdur ve eş‘âr-ı sihr-âsârları her bir dilde mezkûr. Bu tezkire-i muhtasar eş‘âr-ı Fârisî vü ‘Arabî’den hâlî olduguna binâ’en onların eş‘ârından zikr olunmadı. Bir gazel veya bir ferd, Türkî lisânıyla onlardan nazar-ı hakîre yetmedi ki zînet-i tezkire olsun. Olabilir ki hergîz

[10] Bizim Gülistan kalemiz Ebû Kubeys dağı gibidir. Onun eteğindeki Kabe bizim Şamahı gibidir.

eş‘âr-ı Türkî’ye meyl etmemiş olsunlar veya demiş olsalar da nazar-ı hakîre yetmemiş olsun. Rahmetu’llâhi ‘aleyhim ecma‘în. Her çend kâ’ide vü kânun ol nevʿ ile idi ibtidâ şu‘arâ-yı kadîmlerin eş‘ârından sebt olunsun velâkin ba‘zı ashâbın tevakku‘una binâ’en evvelen hâl-i hayâtda olan şu‘arâlardan zikr olundu.(Müellifden

Ne güzeldir ohuyub eşʿârı
Zevk-i ʿirfâna haber-dâr olasan
Her gürûhun göresen şiʿr-i terin
Dehrde vâkıf-ı esrâr olasan

TEVAKKI‘-I MÜ’ELLİF

Erbâb-ı kemâl ve ashâb-ı ʿizz ü ikbâlden ricâ-yı âcizâne ve temennâ-yı muhlisânemiz oldur ki bu kitâb-ı müstetâbın hîn-i mütâlaʿa ve zamân-ı müzâkeresinde eğer bu hâksâr-ı perîşân-rûzgârın kuvve-i teşhîs ü imtiyâz ve şîve-i atnâb u iʿcâzında bir ser-i mû noksân)[11] Müşâhede kılalar, gerekdir fi‘l-i kerem ile pûşîde kılıb ‘ayb u ‘avârının ibrâzına kûşîde olmayalar ki min perîşânlık ile tertîbine ikdâm olmuşdur.

Kıt‘a
Budur ümmîd ki erbâb-ı kerem
‘Aybıma olmayalar kûşîde
Olalar mazhar-ı settârü’l-‘uyûb
Kılalar ‘ayblarım pûşîde

Çünkü bu mecmû‘a-i zîbâ ve bu muhtaraʿ-i şîvâya sultân-ı ‘âdil ü bâzil kehfü’l-fukarâ ve melâzü’l-gurabâ ve mu‘înü’z-zü’efâ Nâsru’d-dîn-i Hudâ Es-sultân bin Es-sultân ve’l-Hâkân bin el-Hâkân şâh-en-şâh-ı mu‘azzam mâlik-i rikâb-ı ümem Nasru’d-dîn Gâzî “*lâ-zevâle nusretehû ve dâme devletehû*”[12] o sultân-ı ʿâdilin ve bâzilin ‘ahd-i meymûn ve zamân-ı hümâyûnunda şürû‘ olmuşdular. Ve ol Husrev-i İslâm-penâhın hayır du‘âları ve medh ü senâları havâss u ‘avâma ‘ale’l-husûs zümre-i sâdât-ı kirâma pencgâh-ı tâ‘at ve asl-ı ‘ibâdet kimi vâcib ü lâzımdır. Feli-hâzâ o zıllu’llâhın medh ü senâ ve du‘âlarına ihlâs ü irâdet ile ikdâm olundu.

Kasîde fî medh-i Nâsru’d-dîn Şâh

---

[11] Bu kısım kiril harfli metinden alınmıştır.
[12] Onun başarılarının zevali olmasın ve devleti daim olsun.

İlâhî baht u devlet Nâsru'd-dîn Şâh'a yâr olsun
Serîr-i saltanatda tâ kıyâmet şehriyâr olsun

O iklîm-i çehârüm içre bir mihr-i dırahşandır
Hemîşe zerre-perverlikde hurşîd-iştihâr olsun

Sehâb-ı rif'atinden hurrem olsun gülşen-i 'âlem
Açılsın lâleler güller zamâne nev-bahâr olsun

O şâh-en-şâh-ı 'adlin cûybâr-ı feyz ü lutfundan
Fezâ-yı mülk-i Îrân reşk-i bâg-ı Kandahâr olsun

Desem Kayser kusûr-ı fehmdendir ol şâh-en-şâhı
Desem Kisrâ'dı kesrim ehl-i 'asra âşikâr olsun

Gerekdir kasr-ı iclâlinde kayserler ola derbân
'Adâlet bâbına Nûşirevân hıdmet-güzâr olsun

Budur İskender-i sânî 'adûsı ger ola Dârâ
O Dârâ kâtili Cânûsipâr u Mâhiyâr olsun

Ferîdûn-ı 'adâletdir ona bed-h^{v}âh olan şahsın
Dönüb Dahhak'a baht-ı tîre tahtı târ u mâr olsun

O hurşîd-i felek tek dâ'im olsun merkez-i 'âlem
Dolansın devrine seyyâr u sâbit bî-karâr olsun

Hudâ şemşîrini bürrân kılsın fark-ı a'dâya
Bu Nasru'd-dîn-i[13] Nâsir mîr-i sâhib-Zü'l-fekâr olsun

Vezîr-i şâha bir kes fîl tek bugz ile ruh dutsa
Piyâde esb-i 'izzetden kalıb mât u nigâr olsun

Hemîşe tâs u bahtı nerd-i 'ayşa (şeş) ü penc atsın
'Adû-yı devleti şeş-derde kalsın hâr u zâr olsun

Harâcı şeş cihetden hıtta-i Îrân'a yüz koysun
Mu'îni her iki 'âlem-ârâ heşt ü çehâr olsun

Muzaffer eylesin a'dâya Hak evlâd u ahfâdın
Çekilsin dâra düşmanlar vücûdu pâyidâr olsun

Özü şeh zıll-i Hak'dır zıll-i sultân sâyesi şâhın
Bu zıllin sâyesi memdûd-ı fark-ı rûzgâr olsun

[13] İsim, bazen bu şekilde bazen Nâsruddin şeklinde nundan sonra elifle yazılmıştır.

Hemîşe vasf-ı şâhı zînet-i dîvân kıl Seyyid
Ki tâ eş'âr-ı bikrin reşk-i dürr-i şâhvâr olsun
Gulâm-ı şâh-ı dîndir Nâsru'd-dîn şâh-ı gerdûn-fer
Gulâm-ı dergeh-i dâ'im serân-ı nâmdâr olsun
Cihân durdukca dursun Hızr tek bu dehr-i fânîde
Cihân âb-ı hayât-ı feyzine ümmîdvâr olsun

Neseb-nâme-i Mü'ellif-i Kitâb u Târih-i Sâl-i Te'lîf-i Risâle-i Müstetâb

'Arz eder hâksâr-ı bî-mikdâr
Çâker-i âl-i Ahmed-i Muhtâr
Bu makâlât kim hayâlimdir
Ehl-i 'irfâna 'arz-ı hâlimdir
Ki bu erbâb-ı zevk müştâkı
Etmişem seyr cümle âfâkı
Geh yerim Yesrib oldu geh Bathâ
Eyledim Mısr u Şâm'da me'vâ
Eyledim gâh mülk-i Rûm'a sefer
Gâh Bagdâd oldu cây-ı makar
'Urefâ feyzin eyledim hâsıl
Asl-ı maksûd olmadı vâsıl
Çekmişem gerçi zahmet-i bisyâr
Etmişem cem'-i gevher-i eş'âr
Yetmedim lîk bir harîdâra
Düşmüşem[14] bu kesâd bâzâra
Olmadı bir 'Azîz-i Mısr 'ayân
Kaldı zindânda çoh meh-i Ken'ân
Lîk ümîdim budur ola îcâd
Nev-'arûs-ı kelâma bir dâmâd
Men özüm kim zamâne serveriyem
Ehl-i zevkin kemîne çâkeriyem
Nesebim Hatm-i Enbiyâ'ya yeter

[14] Metinde "daşmışam" şeklindedir.

Hasebim Şâh-ı Lâ-fetâ'ya yeter
Hâcı Seyyid ʿAzîm'dir adım
Nazmda Rûh-ı Kudüs üstâdım
Üstâdım(dır) Bahâr-ı vahy-kelâm
Ki onun nazmıdır mülûk-ı nizâm
Seyyidem bir gulâmıyam o şehin
Rîze-hâr-ı kelâmıyam o şehin
Maskatü'r-re'sdir bana Şirvân
Sinn-i pencâhe vâsılam el'ân
Az kalıbdır ki tünd-bâd-ı sürûş
Kıla şem'-i hayâtımı hâmûş
Gerçi boşdur elim yüzüm kara
Var çoh ümîdim Âl-i Athâr'a
Ol zamân kim bu devre-i eflâk
Çürüdüb eyleyer vücûdumu hâk
Ohuyanlar hakîri yâd edeler
Rûhumu kabr evinde şâd edeler
Gelecek 'âleme çoh ehl-i mezâk
Olacaklar vücûduma müştâk
Diyecekler ki hayf Seyyid-i zâr
Oldu Şirvânârâ garîbe-mezâr
Kâş olaydı zamânemizde bizim
Bezm-i çeng ü çegânemizde bizim
Ey gelen rûzgâre nev-resler
Kaşları kavs tek mukavvesler
Sizi Hak sahlasın belâlardan
Düşmesin gönlünüz safâlardan
Bezm-i 'işretde yâ ulü'l-elbâb
Yâd edin rûhumu içende şarâb
Sizlere ser-be-ser selâmım var
Olmasam da özüm kelâmım var
Ohuyun şi'rimi kılın yâdım

Şâd olsun bu rûh-ı nâ-şâdım
Siz teki men de ehl-i ‘işret idim
Mâ’il-i hüsn-i savt u sûret idim
Meşrebim ‘ayş u nûş-ı bâde idi
Mezhebim her-nigâr-ı sâde idi
Bana vird-i zebân leyl ü nehâr
Vasf-ı ruhsâr u turre-i tarrâr
Lîk hasretle eyledim rıhlet
Vermedi rûzgâr bir mühlet
Ki murâdımca vasl-ı yâra yetem
Devlet-i fasl-ı nev-bahâra yetem
Var ümîdim ki vakt-i rec‘atde
Kevkeb-i baht ola sa‘âdetde
Görem ol âfitâb-ı tâbânı
Yetirem hâk-i pâyına cânı
Min üç(ü) yüzde sâl-i hicretden
Bunu cem‘ eyledim ganîmetden
Şi‘r-bâfam bu kârgâh üzre
Zühreler sâbit oldu mâh üzre
Bana peyveste şugldür eş‘âr
Zülf-i yâr ile çünkü rabtım var
Gerçi her şugle pây peydâdır
Buna târih-i şugl bî-pâdır
Şuglden sâkıt eylesen lâmı
Odu târih-i sâlin eyyâmı

Bu tezkire-i muhteri‘ada bir mukaddime ve fusûl-i erba‘a var. Dört fasl onda tertîb ü te’lîf olmuşdur.

Fasl-ı evvel: Şu‘arâ-yı Kafkâs-ı Hud-nişân

Fasl-ı sânî: Şu‘arâ-yı Îrân

Fasl-ı sâlis: Şu‘arâ-yı Türkistân-ı nev-bâdgân-ı Yâfes oglân

Fasl-ı râbi‘:Şu‘arâ-yı memâlik-i Rûm-ı belâgat-mersûm beyânındadır.

MUKADDİME

Bu fenn-i şerîfin dakîka-şinâslarına ‘arz olunur ki ‘urefâlar ve zurefâlar şi‘ri tüğden götürübler. ‘Arab lisânında şi‘r tüğ demekdir. Ve eş‘ârda dahı tüğden nâzik mazmûnlar mevcûddur. Onu da bilmez meğer erbâb-ı hıbret ve ashâb-ı fıtnat. Çenân ki evlâd-ı tâhirden birisi Buhturî şâ‘irden haber aldı ki Ferezdak eş‘ârdır yâ Ebû Nüvâs. Buhturî Ferezdak’ı Ebû Nüvâs’a tercîh kıldı. Pâdişâh gadap-nâk olub dedi ki: “*Vayhek yâ fâsık. İttihâlif Ebû ‘Ubeyde ve hüve üstâdü’l-‘ilmü ve’l-edeb ve ene üstâdü’l-nazmü ve’ş-şi‘r. Hel ya‘rifü dakâyıkü’ş-şi‘r. Men lem yebkabu nefsehû fî mezâyıkü’l-fikr*” ya‘ni vay olsun sene ey fâsık. Ayâ muhâlif olursun Ebû ‘Ubeyde’ye ki üstâd-ı ‘ilm ü edebdir. Buhturî ‘arz eyledi ki sene kurbân olum. Ol üstâd-ı ‘ilm ü edebdir. Ammâ men üstâd-ı nazm u nesrem. Ayâ eş‘ârın nâzik olan remzlerin bilir mi o kimse kim onun nefsi zahmet çekmeyibdir. Şi‘rin mezâyıkında ya‘ni şi‘rin dar olan küçelerinde. “*Ve hüm fî külli vâdin yehîmûn*”[15]. Mahfî ve mestûr olmaya ki râviyân-ı âsâr ve nâkilân-ı ahbâr ittifâk edibler ki zamân-ı Hubût-ı Âdem-i pâkden bu tûde-i hâkde her bir ‘asrda ‘ulûmun bir nev‘i beyne’n-nâsda meşhûr olubdur. Ol rûzgârın hükemâsı ol ‘ulûmda mesâ‘î-i cemîleler mebzûl edib minhâc-ı nübüvveti ol istidrâc ile pûşîde kılıblar. Nice ki Nuh ‘aleyhi’s-selâmın ‘asrında dâvet ve ‘azîmetin iştihârı vardı. Ve İbrâhim ‘aleyhi’s-selâmın ‘ahdinde âteş-kârlık meşhûr idi. Ve Mûsâ ‘aleyhi’s-selâmın vaktinde sihr ü câdû ma‘rûf idi. Ve ‘Îsâ ‘aleyhi’s-selâmın zamânesinde hikmet ü tabâbet idi. Hukemâlar bu ‘ilmlerle da‘vî-i nübüvvet kılarlar idi. Ve bu ‘ilmleri özleri için mu‘ciz-karâr vermişdiler. Pes kudret-i bî-‘illet-i ilâhî bu âyenin fehvâsınca ki “*Vemâ erselnâ min-resûlin illâ bi’l-lisâni kavmihî*”[16]. Bunu iktizâ kıldı ki enbiyâ-yı ulü’l-‘azmi onların dinlerinin ibtâlinden ötürü meb‘ûs eylesin. Nice ki şeyhü’r-rusül Hazret-i Nûh bin Melkân ‘aleyhi’s-selâmın mu‘cizesi du‘â idi ki “*Rabbi lâ-tezer ‘alâ’l-‘arzi mine’l-kâfirîne deyyâren*”[17] du‘âsıyla ol kefere vü fecereni garka-yı tûfân kıldı. Ve mu‘zice-i İbrâhîm ‘aleyhi’s-selâm duhûl-i nâr idi ki: “*Yâ nârü kûnî berden ve selâmen*”[18] işâresiyle nâr-ı Nemrûd Halîlü’r-rahmâna gülistân oldu. Ve mucize-i Mûsâ bin ‘İmrân ‘aleyhi’s-selâm ‘asâ idi ki: “*Fe’izâ hiye*

[15] “Onlar her vâdîde sözcüklerin, hayallerin peşinde dolaşırlar.” Şuarâ suresi, 225.ayet.
[16] “Biz her peygamberi, kendi milletinin lisanı ile gönderdik.” İbrahim suresi, 4. ayet.
[17] “Yâ Rabbim, yeryüzünde dolaşan bir tek kâfir bile bırakma.” Nuh suresi, 26. ayet.
[18] “Ey ateş, (Hz. İbrahime) serin ve selamet ol.” Enbiya suresi, 69. ayet.

hayyetün tes'â"[19] âyesiyle ejdehâ olub arz-ı Mısr'da cemî' âlât u edevâtı sihre-i Fir'avn'ı bel' ü idbâr eyledi. Ve mu'cize-i 'Îsâ 'aleyhi's-selâm enfâs-ı 'Îsevî idi ki "*İnnî übri'ü'l-ekmehe ve'l-ebrasa ve uhyi'l-mevtâ*"[20] mazmûnuyla bîmâra şifâ ve emvâtı ihyâ kılardı. Ve Seyyid-i zürriyye-i Benî Âdem efsahü'l-'Arabü ve'l-'Acem Hazret-i Muhammed Mustafâ 'aleyhim ve âlihi't-tahiyyatü ve's-senânın zamân-ı huzûrunda 'ilm-i fesâhât u belâgât bir nev' ile şerâfet tapmışdı ki füsehâ-yı 'Arab bu 'ilm ile iddi'â-yı nübüvvet kılarlar idi. Ve Ümeyye bin Ebî Salt ki şu'arâ-yı küffâr-ı Kureyş'in pîş-vâsı idi ve âye-i "*Eş-şu'arâ'ü yettebi'uhumü'l-gâvûn*"[21] ol güm-râhların hakkında nâzil olubdur. Da'vî-i bâtıl kılar idi. Kur'ân-ı 'azîm ki menba'-ı belâgat ve ma'den-i fesâhatdır, Hazret-i Resûl'ün mu'cizesi oldu. "*Kul le'ini'c-tema'ati'l-insü ve'l-cinnü 'alâ-en ye'tû bi-misli hâzâ'l-Kur'âni lâ ye'tûne bi-mislihî velev kâne ba'zuhum li-ba'zin zahîran*"[22] Kur'ân ki kelâm-ı şifâ-bahş-ı sübhânîdir mübtıl-ı müzahrafât-ı şeytânî oldu. Bunda bir iştibâh yohdur ki fesâhat u belâgat "*mine'l-bidâyehû ile'n-nihâyehû*"[23] A'râb'a mahsûsdur. Ve ehl-i 'Acem bu bâbda A'râb'a tâbi'dirler. Bi't-tahsîs bu 'ilm-i bedî'a ki A'râb'ın onda mahâret ü şöhretleri vardır. Şu'ârâ-yı 'Arab'ın kâ'ideleri bu idi ki bir emr-i 'azîm hâdis olanda kasîdeler inşâ edibler bâb-ı Beytü'l-haremden âvihte kılarlar idi. Bu bâb Ka'be'den asılmış yeddi nefer meşhûr şâ'irlerin kasîdeleri var idi ki onlara "seb'a-i mu'allaka" derler idi. Eyle ki Hazret-i risâlet-penâha âye-i "*yâ arzubla'î mâ'ekî*"[24] nâzil oldu, hemân âye-i fesâhat-pîrâyeni ashâb-ı kirâm zevi'l-'izzü ve'l-ihtirâm bir tahta-pâre üste yazıb Bâbü'l-haram'dan şu'arâ-yı 'Arab'ın kasîdelerinin mukâbilinden asdılar. Şu'arâ-yı 'Arab bu âyenin fesâhat-i tamâm ve belâgat-i mâ-lâ-kelâmının şerm ü hacâletinden öz kasîdelerin bâb-ı Ka'be'den nihânî götürdüler. Lebîd ki ol 'asrın şu'arâlarının eş'arı idi, şeref-i İslâm'a müşerref oldu. Dedi ki hiç şekk yohdur ki bu âye Allâh kelâmıdır ve kuvve-i beşerden hâricdir. Hemîşe Lebîd Hazret-i Resûl'ü medh ve şu'arâ-yı küffârı kadh edib o hazrete pîş-nihâd kılardı. Ol kân-ı sehâ ve ma'den-i 'atâdan en'âm u câ'izelere vâsıl olur idi. Ve Hassân bin Sâbit ki meddâh u vassâf-ı

[19] "Bir de ne görsün: Hızla kıvrılıp sürünen, kocaman bir yılan oldu." Tâhâ suresi, 20. ayet.
[20] "Allah'ın izniyle ben anadan doğma körleri görür hale getirir, cüzzam hastalarını iyileştirir ve ölüleri diriltirim." Âl-i İmran suresi, 49. ayet.
[21] "Şairler var ya, bunların peşine sapkınlarla çapkınlar düşer." Şuara suresi, 224. ayet.
[22] "De ki: Yemin ederim, eğer insanlar ve cinler, bu Kur'an'ın benzerini yapmak için bir araya toplansalar, hatta birbirlerine destek olup güçlerini birleştirseler bile yine de onun gibi bir kitap meydana getiremezler." İsra suresi, 88. ayet.
[23] Baştan sona kadar.
[24] "Ey yer, suyunu yut." Hud suresi, 44. ayet.

ma‘den-i risâlet idi. Hendek gününde Hazret-i Resûl için bir medh-nâme demişdi. Hazret-i Resûl, Hassân’a bir kenîz ‘atâ eyledi. Bu hemân kenîz idi ki Melîk-i Şâm Hazret-i Resûl’e iki kenîz hediyye göndermişdi. Biri Mariyya-yı Kıptiyye idi ki Hazret özü kabûl eylemişdi. Bu, İbrâhim, ferzend-i Resûl ki ondan mütevellid oldu. Biri onun bacısı Şîrîn idi ki Hassân bin Sâbit’e sıla-i şi‘r avazına ‘atâ kıldı. Cumhûr-ı ‘ulemânın ittifâkıyle o hazretin meclisinde şu‘arâ şi‘r ohuyub sıla vü in‘âm alırlar idi. Âsârda vârid olub ki ol gün ki Hazret-i Hatm-i penâh Medîne-i Münevvere’ye müşerref oldu, a‘vân u ensâr mesrûr u mahbûr olmuşdular. Şâ‘ire olan kenîzler Hazret-i Peygamber’in yolunun üstünde tehniyet-âmîz olan şi‘rler ohuyurlar idi. Eyle ki Hazret-i Resûl Eyyube’l-Ensârî’nin evinde nüzûl etdiler, evvelimci kelâmı bu oldu ki, ol kenîzler ki bizim kudûmumuzdan mesrûr olub vasfımızda eş‘âr-ı âb-dârlar inşâ kıldılar, lâ-büddür ki gerek bizim in‘âmımızdan behremend olsunlar. Öz reh-âverdinden onlara bir hısse-i marzıyye mu‘ayyen kıldı ve öz kîsesinden her birine bir kızıl ‘atâ buyurdu. Ve şu‘arânın medhinde o Hazretin zebân-ı hikmet-beyânından nisâr olmuşdur ki “*Ve inne mine’ş-şi‘ri le hikmetin*”[25] ve peyveste ol hazîn-i gencîne-i risâlet buyururdu ki “*Veli’llâhi tahte’l-‘arşi künûzu ve mefâtîhuhâ*[26] *elsinetü’ş-şu‘arâ*”[27] ve hemvâre o Hazret şu‘arâ-yı İslâm’a terbiyetler ve merhametler kılar idi. Ve şi‘r lâyık-ı şe’n-i risâlet olmadığından o Hazret şi‘r demeye zebân-ı fesâhat açmamışdır. “*vemâ ‘allemnâhü’ş-şi‘ra vemâ yenbagî lehû in hüve illâ zikrün ve Kur’ânün mübîn*”[28] mazmûnunca deryâ-yı tab‘dan sâhil-i ‘âleme dürr-i eş‘âr saçmamışdır. Bir gün o Hazret şu‘arâ-yı ‘Arab’dan birinin bir hikmet-âmîz ü mev‘izet-engîz olan bir ferdini ohuyurdu. Ashâbdan biri ‘arz eyledi ki Yâ Resûla’llâh dahı senin nübüvvetinde ve Kur’ân-ı şerîfinin Allâhu Te‘âlâ kelâmı olmakında şekkim ve gümânım kalmadı. Peygamber buyurdu ki ne sebebe bu sözü deyirsen, arz eyledi ki: Yâ Habîba’llâh, sen özgenin bir şi‘rini dürüst ohuyabilmirsen, leng eyleyürsen. Bes ma‘lûmdur ki bu âyât-ı beyyinât bilâ-gâyât bu fesâhat u belâgat ile ki vâki‘dir, Allâh kelâmıdır. Odu ki Mollâ-yı Rûmî Mesnevî’de der:

Gerçi Kur’ân ez-leb-i peygamberest

[25] Şüphesiz şiirde hikmet vardır. (Hadis)
[26] Metinde “mefâtîhuhû” şeklinde yazılmış olup, yaygın gramer kurallarına uygun olmayan bir kullanımdır.
[27] Allah’ın arşın altında öyle hazineleri vardır ki onların anahtarları şairlerin dilleridir. (Hadis)
[28] Biz resule Kur’an öğrettik, şiir öğretmedik, o zaten ona yaraşmaz. Yâsin suresi, 69. ayet.

Her ki gûyed Hak ne-guft û kâfirest[29]

Rivâyetdir ki bir gün Cenâb-ı Peygamber küffâr-ı Kureyş mukâbilinde makâm-ı mübâhatda özünün haseb ü nesebin beyân kılardı. Zebân-ı mu'ciz-beyânlarında bu mısrâ' cârî oldu ki "*Ene'n-nebiyyü lâ kezib ene ibnü 'Abdulmuttalib*"[30] Eğerçi o hazretin merâmı şi'r demek değildi, ama gâ'ib-i fesâhat ü belâgatdan bu mısra'-ı şi'r vâki' olmuşdur. Bu matlab-ı merkûmdur. Kitâb-ı Târih-i Taberî'de ve ol hazretin "*Ene efsahü'l-'Arab ve'l-'Acem*"[31] buyurdukları cemî'-i kitâblarda mezkûr u mestûrdur. Ammâ Esedu'llâhü'l-gâlib 'Alî ibni Ebî Tâlib mazharü'l-'acâ'ib ve'l-garâ'ib 'aleyhi ve âlihi't-tahiyyât ve's-senânın hikmet-âmiz ü mev'izet-engîz olan eş'âr-ı mu'cîz-âsârları elsine vü efvâhda sâyir ü dâyirdir. Eğerçi o hazreti silsile-i şu'arâdan hesâb eylemek 'ayn-ı küfrân ve mûcib-i hizlân ve mâye-i hüsrândır. Belki o hazretin her bir beyti muvâfık-ı âyât-ı sübhânî ve bil-mesâbeti'l-Kur'ân-ı sânîdir. Velîkin o hazretin dîvân-ı eş'âr-ı mu'ciz-âsârları ma'rûf u meşhûrdur. Ve bu lugazı o mevlâdan Devletşâh Semerkandî öz tezkirelerinde merkûm edibdir ki gûyâ Şâh-ı velâyet-penâh Resûl-i 'arş-ı hergâhın nâm-ı hümâyunlarını o lugazdan ihrâc edibdir. Ve bende-i bî-mikdâr Seyyid-i hâk-sâr Hazret-i Resûl'ün bu fermânına binâen ki buyurubdur: Kâle'r-Resûlu'llâh, salla'llâhu ʿaleyhi ve sellem[32] "*Zeyyinû mecâliseküm bi-zikri 'Alî ibni Ebî Tâlib*"[33] o büzürgvârın bu lugazını bu tezkirede zabt u rabt kıldım ki mûcib-i zikr ola:

Lugâz be-ismi Muhammed Salla'llâhu ʿaleyhi ve sellem

Elâ huz ve 'udd Mûsâ merrateyni
Ve da' asle't-tabâyı'i tahte zeyni
Ve sekkir hâne şatranc fe-huzhâ
Ve üdruchâ bi-hilâle'l-müdraceyni[34]

Ve Zühre-i Zehrâ, Betûl-i 'Azrâ, Fâtıma-i hayrü'n-nisânın eş'âr-ı gevher-bârları âvîze-i gûş-ı sıgâr u kibârdır. Cenâb-ı peygamberin vefâtından sonra buyurmuşdur:

Sabbet 'aleyye mesâ'ibu lev ennehâ

---

[29] Gerçi Kuran Hz. Peygamberin dilinden söylenmiştir, ama kim onu Allah buyurmamıştır derse o kafir olur.
[30] Ben peygamberim, yalansız; Ben Abdulmuttalib'in oğluyum. (Hadis)
[31] Ben Araplar'ın da Arap olmayanların da en fasihiyim. (Hadis)
[32] Müellife ait bu ibare Arap dili kurallarına uygun gözükmemektedir.
[33] Allah'ın resulü, ona selam olsun, şöyle dedi: Ali ibni Ebi Talib'i anmakla meclislerinizi süsleyiniz. (Hadis)
[34] Musa'nın vadesini iki kere al, tabiatların kökünü bu iki vadenin sonuna ilave et, sonra satrançtaki hanelerin bir sırasını alıp bu iki evvelkinin arasına dahil et.

Sabbet ‘ale’l-eyyâmı sırne leyâliyâ[35]

Ve muhaddere-i ‘ismet ve sabiyye-i şâh-ı velâyet Hazret-i Zeyneb-i ‘ulyâ Şâm-ı şumdan murahhas olub Kerbelâ-yı mu‘allâya vârid oldukda dedikleri eş‘ârdan bu ferdi bu tezkirede yazmakı münâsib gördüm. Ferd

Kad bedâ meşhedü mevlâye ve aksâ emelî

Evkıfi’l-hamele key ‘asmi hafiyyun cemelî[36]

Hüseyn ‘aleyhi’s-selâmın eş‘ârları ve sâyir e’imme-i ‘alehimü’s-selâmın nazm-ı âbdârları kütüb-i tevârihlerde rûzgâre târih kalmışdır. Ve cemî‘ kitâblarda meşhûr u ma‘rûfdur. Di‘bil-i Huzâ‘î’nin hikâyeti ve İmam Rızâ ‘aleyhi’s-selâmın Di‘bil’in kasîdesine ilhâk eylediği ferd. Di‘bil İmâm Mûsâ-yı Kâzım ‘aleyhi’s-selâmın şehâdetinde bir kasîde be-tarîk-i ta‘ziye demişdi. Bir gece ol kasîdeni İmâm Rızâ’nın huzûrunda ohudu. Çün bu beytine yetişdi ki:

Ve kabrün bi-Bagdâde li-nefsin zekiyyetin

Tazammenehâ’r-rahmânu fi’l-fikarât[37]

İmam Rızâ ‘aleyhi’s-selâm buyurdu ki: men dahı bir beyt senin kasîdüve ilhâk eyleyim ki kasîdün onunla tamâm olsun. Di‘bil ‘arz eyledi ki buyur. Ol beyt budur:

Ve kabrün be-Tûsa yâlhâ min-musîbetin

El-hebbu ‘ale’l-ahşâ’i bi’z-zafarâti[38]

‘Arz eyledi ki yâ İmam bu beyit vahşet-âmizidir. Ol kimin kabri olacak. Buyurdu ki menim kabrimdir. Uzak çekmez ki Tûs’da menim kabrim ecdâdımın Şi‘alarının maksadı olur. Di‘bil agladı ve İmam Rızâ dahı giryân oldu. Ol cihân-ı sehâ ve bahr-i ‘atâ Di‘bil Huzâ’î’ye sıla-i şi‘r ‘avazında bahşâyiş etdiği meblag-ı hâtırdan gayrı özünün mübârek olan hez hırkasın merhamet kılmışdı. O hırkanın her bir parçasın muhibbân-ı hânedân-ı Ehl-i Beyt yüz tümene teberrüken aldılar. Bu nükte müşahhas u müberhendir ki mülûk-i ‘Arab ve selâtîn-i ‘Acem ve pâdişâhân-ı Rûm ve havânîn-i her merz-bûm özleri şi‘r deyibler ve şu‘arâ vü ‘urefâ vü ‘ulemâları dost dutublar. Meşâyıh-ı tarîkat ve ‘ulemâ-yı hakîkat şi‘rler deyibler ki inşaalahu te‘âlâ ‘an-karîb her birinin şi‘rinden bir şemme beyân olunur. Ve Şeyh Ebû ‘Alî rahmetu’llâh Kitâbu Âdâbü’l-‘Arab’da bu kıssanı bu nev‘le yazıbdır ki “*Kâle*

[35] Benim üzerime o kadar musibetler döküldü, şayet o musibetler günlerin üzerine dökülseydi o günler geceye dönüşürlerdi.
[36] Efendimin şehadet yeri ve arzularımın sonu göründü. Yükleri, develeri durdurun, benim devem bağlanmaya meyletmektedir.
[37] Temiz bir insanın kabri de Bağdat’tadır ki Allah onu omurganın katları arasına (kuyruk sokumuna) yerleştirmiştir.
[38] Bir kabir de Tus şehrinde bulunacaktır ki onun musibetinde, inleme sesleri insanların bağrını yakacaktır.

emîrü'l-mü'minîne Hüseyn bin 'Aliyyin 'aleyhi's-selâmu kâne ebî fi'l-câmi'i izâ kâme racülün min-ehli'ş-Şâmi fe-kâle: "Yâ emîre'l-mü'minîn, Yâ 'Alî, es'elüke 'an evvelin mine'ş-şi'ri? Fe-kâle: Âdem. Kâle ve mâ kâne şi'ruhû? Kâle lemmâ nezele mine's-semâ'i fi'l-arzi ve katele Kâbilu Hâbile kâle Âdemü 'aleyhi's-selâm:

Tegayyarati'l-bilâdu ve men 'aleyhâ
Fevechü'l-arzi magberun kabîhu
Tagayyare külle zî-levnin ve ta'min
Ve kalle beşâşetü'l-vechi'l-melîhu
Fe-vâ-esefâ 'alâ Hâbîle ibnî
Katilü kad tazammanehû'z-zarîhu
Ve câvezenâ 'aduvvun leyse ya'nî
La'înu lâ yemûte fe-testerîhu[39]

Mahfî ve mestûr olmaya ki ekser-i hukemâ-yı Yunân-zemîn ve hıredmendân-ı mülk-i yakîn hikmet kitablarını nazm ile tertîb edibler. Ve rub'-ı meskûnun her bir kıt'asında nazmın revâcı ve halâyıkın nazma ihtiyâcı olubdur. Ve bu halde dahı Firenk ve Rus devletlerinin şâ'irleri mevcûddur.

(PUŞKİN)

(Puşkin)[40] ki memâlik-i Rûsiyye'nin şâ'ir-i mâhirlerindendir. Kitâbları mevcûddur. Ol üstâd-ı mâhir ve edîb-i bâhir özlerinin eş'âr-ı nasâyıh-şi'ârı ile Rus cema'atini 'ilm ü âdâba tergîb ü tahrîs kılıb lisân-ı fesâhat-bünyânların âsâne çıharıbdır. A'lâ-hazret Rus pâdişâhı İkinci Aleksandr Nikolayeviç'in fermânıyla onun kabrinin üstünde ta'mîrât vâki' olubdur. Çünkü imperator-ı memâlik-i Rûsiyye mürevvic-i âyîn-i Mesîhiyye II'mci Aleksandr'ı Rusya'nın Cumhûriyyet tâlibi olan talebeleri dârü's-saltana-i Peterburh'da odlayıb öldürdüler. Ve mukassirlerden bir nicesi ki bakiyyetü's-seyf mahbûs idi. Ve dîvân-ı 'adâletden onların katline hükm-i kat'î vâki' olmuşdu. Bir nefer Firenk şâ'iri beş 'aded beyit deyib ol mahbûslardan beş neferden ıtlâkını etmekle imperator-ı a'zam ve şâh-en-şâh-ı efham III'mcü Aleksandr'a göndermişdi. Ol pâdişâh-ı 'adâlet-şi'âr öz atasının kâtillerinden ol beş

---

[39] "Mü'minlerin halifesi Ali oğlu Hüseyin aleyhisselam şöyle dedi: Babam camideydi. Şam ahalisinden bir adam ayağa kalktı, dedi ki: Ey mü'minlerin emiri, ey Ali, sana ilk defa kimin şiir söylediğini soruyorum. O da, Âdem, dedi. Adam, o söylediği şiir neydi, diye sordu. Dedi ki: "(Adem) gökyüzünden yere inip de Habil Kabil'i öldürdüğü vakit Adem aleyhisselam şöyle demişti: Yeryüzü de üzerindekiler de değişti. Yeryüzü artık kabahat tozuna bulaşmıştır. Herşeyin tadı ve rengi değişti, her melahatli yüzün mutluluğu azaldı. Esefler olsun ki benim oğlum Habil ölmüş ve kabir onu koynuna almıştır. Lakin hiç bir kıymeti olmayan lanetli bir düşman bize tecavüz ettiği halde ölmemiştir, rahatça yaşamaktadır.

[40] Metinde sonradan yazılmak üzere boş bırakılmış.

neferi âzâd etmişdi. Hemân şâ‘ir şükr ile deyib ki hamd olsun bir olan Allâhu te‘âlâya ki henüz pâdişâhlar huzûrunda şâ‘irin ve şi‘rin kurb ve menziletleri bâkîdir. Ve pâdişâha du‘âlar etmişdir.

(FASL-I EVVEL, ŞU‘ARÂ-YI KAFKÂS)

BAHÂR ŞİRVÂNÎ

Ol cümleden biri üstâd-ı mâhir ü hakîm-i bâhir edîb-i fâzıl u edîb-i kâmil efsahü’ş-şu‘arâ vü emlahü’l-fusahâ Mevlânâ Bahâr-ı vahy-kelâm kim o cenâbın ism-i şerîfleri Mirzâ Nasru’llâh beğdir. Halefü’s-sıdk Hâcı Ebu’l-Kâsım Beğ Şirvânî. Mevlid-i şerîfleri şehr-i Şamahı’da vâkı‘ olub eyyâm-ı sabâvetinde nâsıye-i ahvâlinden sitâre-i fehm ü ferâset ve zamân-ı tufûliyyetinde matla‘-ı ikbâlinden kevkeb-i zekâvet dırahşande olduguna göre kalîl zamânda o büzürgvârın zât-ı huceste-sıfâtı ‘ulûm-ı ‘aklî vü naklîden behrever ve o bülend-cenâbın tab‘-ı ferhunde-âyâtı fünûn-ı nazm u nesrden bâ-haber olub safahât-ı ‘âlem âvâz-ı kelâm-ı sihr-beyânından dolub havvâslar zikri o cenâbın eş‘âr-ı ‘âşıkânesi ve ‘avâmlar virdi o cenâbın kelâm-ı şîrîn-fesânesi olub tâ bu günlerde kim sinn-i şerîfi evâsıt-ı şebâbdadır. Eşi‘‘a-i kemâlâtı “*ke’ş-şemsü fî vasati’s-semâ*”[41] ve pertev-i fürûg-ı

[41] Öğle vaktindeki güneş gibi.

hayâlâtı “*ke’l-bedri izâ tecellâ*”[42] safha-i rûzgârda âşikâr olmuşdur. Ve tab‘ı aksâm-ı şi‘re ve envâ‘-ı nesre Türkiyyen (ve Farsiyyen ikdâm etmişdir.

Mesnevî

Mûra ger iltifatın olsa mu‘în
Kesb eder iktidar-ı şîr-i garîn
    Peşşeye lutfun olsa ger ma‘lûm
    Pîl hortumuna salar hortûm
Var ümîdim ki bu huceste kelâm
Ki ona nergis ü gül olmuş nâm
    Tapsa ger hâk-i asitânene râh
    Edesen lutf ile bir ona nigâh
Diyesen merhaba bu güftâra
Ki getirmiş Bahâr izhâra
    Sen menim melce’-i penâhımsın
    Şehr-i Şirvân’da kıblegâhımsın
Tâ cihânvâr bahtiyârın ola
Lutf-ı Yezdân nigâhdârın ola

Ve bu bir neçe gazel o cenâbın Türkî gazellerindendir ki tezkirenin zîneti için sebt olundu.

Gazel

Mey nûr-ı cilve eyledi câm-ı bilûrdan
Câm-ı bilûru gör ki leb-â-lebdi nûrdan
    Câm-ı bilûrda meni mey yahdı dûrdan
    Elbette yandırır düşe ger gün bilûrdan
Hat gelmek ile rûyuna hüsnün olur mu kem
Noksân yeter mi mülk-i Süleymân’a mûrdan
    Zâhid sözüyle ne büt ü mey-hâneden geçem
    Özü görek geçir mi behişt ile hûrdan
O gül-‘izâr nice vefâdan elim dutar
Basmaz ayagını gözüme çün gurûrdan

[42] Ortaya çıkmış dolunayın parlaklığı gibi.

Nâz ile bir hırâma gel emvâta kıl güzâr
Tâ merhabâ sesi gele ehl-i kubûrdan
Mey-hâneye Bahâr şu‘ûr ile meyl eder
Zâhid kusûra meyl kılar ger kusûrdan

Gazel

Her kim ki hicr-i yâr ile düşmüş dimâgdan
Hîç açılır mı gönlü onun seyr-i bâgdan
Saldı mey içre yohsa leb-i ‘aksi sâkinin
Kim bir ayâg ile meni saldı ayagdan
Ölmekden özge yoh mene ‘aşkında bir hayâl
Pervâne yanmagın sever ancak çerâgdan
Bir lâle yüzlü yâr çekib dâg sîneme
Yâ Rab sen etme sînemi hâlî bu dâgdan
Yetdikde gül dudagın mı bilmezem alır
Meyden dudag neş’eni yâ mey dudagdan
Sensiz eğer bahâr ola istemez Bahâr
Ne lâle dâgdan çıka ne gonca bâgdan

Gazel

La‘l-i lebin ki halk deyirler şarâb ona
Hâsıyet-i şarâb tapar yetse âb ona
Zülfün salıb özün oda tâ rûyuna yetib
Öz dutdugu işinde nedir pîç ü tâb ona
Şîrîn lebin ki la‘l üreğin kana dönderib
Yohdur üzünde kanı deyen la‘l-i nâb ona
Görmek şu‘â-i ‘ârızuvi kimde tâb var
Bî-tâblık edib ne salırsın nikâb ona
Döne döne saraldı görüb hüsnüvi niye
Girmir yere ki karşı çıkır âfitâb ona
Nefy-i vücûd-ı nokta-i mevhûm eder hekîm
Agzın vereydi kâş açılıb bir cevâb ona
Zâhid ki ‘aşk küfrünü isbât eder Bahâr
Îmâna gelmez ohuyasan min kitâb ona

Gazel

Dutsam şarâbı ger lebüne tay harâmdır
Ger sîm söylesem tenüne harf-i hâmdır
Ruhsârın üzre zülfüne bahdım o kadar kim
Gördüm ki gün gurûb eyleyib vakt-i şâmdır
Zâhid bilir mi hîç miyânın hakîkatin
Nazik sözü ne bilsin o kes kim ‘avâmdır
Mah-ı tamâm sehv ile bir gün dedim sana
Her kes işitdi dedi bu söz nâ-tamâmdır
Zâlim bu kadar gönlümü kan etmeğin nedir
Kan etmedim dedim ki lebin la‘l-fâmdır
Zâhid tavâf-ı Ka‘be’yi koy ber-güzâr kıl
Mey-hâne içre gör ne safâlı makâmdır
Dedim ki şehddir lebin ey cânı cismimin
Dedi görün Bahâr’ı ne şîrîn-kelâmdır

Gazel

Ger zülfün ile böyle olur âşinâ gözün
Âhirde başıma getirir min belâ gözün
Ey bî-vefâ cihâna gözün saldı fitneler
Zülfün gerek ede niye eyler hatâ gözün
Gönlümle zülfüvün var idi evvel ülfeti
Âhirde eyledi anı da bî-vefâ gözün
Mecrûh-ı sînede gene gönlüm görünmeyür
Bi’llâh ya kaşın aparıb anı yâ gözün
Îmânım almamış eylemez kasd katlime
Hem kanımı töker hem hûr-ı bahâ gözün
Zülf ü hattın ümîdimi senden keser velî
Eyler arada özge işâret bana gözün
Eyler Mesîh leblerüve çoh nazar meğer
Bîmârdır menim kimi ister devâ gözün
Cân vermeğim nigâhuva müşkîl değil velî
Her câna müşkil eyleyicek iktifâ gözün

Min rengile Bahâr’ı salıblar belâlara
Ol ag yüzün o al yanagın o kara gözün

Gazel

Derdim o mest gözlerivün çoh belâsı var
Gördüm o kara zülfü onun da hatâsı var
Her giz behişte meyl eylemez hûri istemez
Her âşıkın ki sen kimi bir dil-rübâsı var
Derler bahâdır agzına cân bilmezem niçin
Bu yoh olan zadın bu kadar çoh bahâsı var
Her lahza sînem üzre hadengin koyar başın
Senden gene hadengivün artık vefâsı var
Müjgânın ile çeşmüvi ger sorsalar nedir
Bîmâra benzeyir ki elinde ‘asâsı var
Bâdâmî gözlerindir eden hasta gönlümü
‘Unnâb leblerinden o derdin devâsı var
Bir nâz ile hırâma gel ey serv tâ görek
Hüsn içre hansı serv-kaddin iddi‘âsı var
Yog ‘aybı gerçi hicrün ile ölmeğün velî
Hüsnün görende ölmeğün özge safâsı var
Fahr eyle kim gulâmınam ey hûblar şehi
Hansı şehin Bahâr kimi bir gedâsı var

Gazel

Zülfün kimi karaldı günüm dûd-ı âh ile
‘Aşkında iddi‘â ederim bu güvâh ile
N’etsin o târ-ı zülfile bu kan olan gönül
Mümkün müdür başarmak o zülf-i siyâh ile
Her gûşesinde gör gözüvün min belâ yatub
Niçün can almasın bele göz bir nigâh ile
Hattıyla yakdı dest-i kazâ hüsnü rûyuna
Neçe ki bâg-bân gülü baglar giyâh ile
Müjgân safını sîneme çekmek revâ değil
Gelmek harâbe mülke ne lâzım sipâh ile

Derler günâh-ı ‘aşkına yanmak cezâ hoşam
Yandırsalar meni oda ger bu günâh ile
Mey-hâneye Bahâr girür yâ sanem deyüb
Zâhid girürse Ka‘be’ye ger lâ-ilâh ile

Gazel

Bir gûşeden eğer ala çeşmün karârımı
Zülfün iki tarafdan alur ihtiyârımı
Agzın ne bende koydu gönül ne gönülde sabr
Bir yoh görün ki elden alıb cümle vârımı
Bir reh-güzârda ola kim dâmenin dutam
Şâdım ki bâda verdi firâkın gubârımı
Kûyunda itlerine meni hem-dem eylemiş
Artırmışam ne nev‘ görün i‘tibârımı
Ne bir vefâ Bahâr’a ne bir cevr bes nece
Senden hoş eyleyim dil-i ümmîdvârımı

Eyzan Ez-netâyic-i Tab‘-ı Ûst ki Mirzâ Bahâr Nüvişteest[43]

Ey cihân ehlinin ser-efrâzı
V’ey hakîm-i zamâne mümtâzı
Eğer ‘âlemde var ise iksîr
Sensin iksîr-i asl bî-taktîr
Bota-i nazma hâk-i nesri töküb
Petek-i tab‘la bir zamân döğüb
Zer-i hâlis-‘ayâr eder tab‘ın
Zer ü sîm âşikâr eder tab‘ın
Hüner ‘âlemde cism olaydı eğer
Sana bî-şübhe sölenirdi hüner
Men hatâ eyledim dedim sana cism
Cismden sende harf ancak ism
Ser-be-ser rûh-ı cân-fezâsın sen
Ki niçin cism için safâsın sen

[43] Hacı Necef Beğ hakkında söylenmiştir.

Meclisinde müdâm ‘ayş u sürûr

Dostu şâd düşmenin ola kûr

ZİKR-İ MEVLÂNÂ GIYÂS-I ŞİRVÂNÎ

Tezkire-i Devletşâh-ı Semerkandî’de bu nev‘ile mütâla‘a olundu ki Mevlânâ Gıyâs-ı Şirvânî merd-i fâzıl u müverrih ü hakîm kimesne olubdur. Hakîkat biz ahâlî-i Şirvân’ın bî-zevk olduguna bu kifâyet etmez mi ki Devletşâh-ı Semerkandî neçe mesâfetler Şirvân’dan ba‘îd ola ola Mevlânâ hakîm-i bâhir ü edîb-i mâhir Gıyâs-ı Şirvânî’nin eş‘âr-ı âb-dârların o tezkiresinde zabt u rabt eylesin ammâ bizim tâ’ife Şirvân’da ola ola Mevlânâ Gıyâs’ın eş‘âr u etvârından haberdâr olmasınlar.

Mısra‘: Be-bîn tefâvüt reh ez-kücâest tâ-be-kücâ.[44]

Seyyid-i hâksâr Mevlânâ Gıyâs’ın “Nüvâz-deh-i Bâb-ı Hüsn” de nazm etdikleri kasîde-i karrânı Tezkire-i Devletşâh’dan bu risâleye nakl etdim ki erbâb-ı lübâb mutâla‘asından feyz-yâb olalar ve bundan ziyâde eş‘âr ve bir ahvâlât-ı ferah-şi‘âr bu hâk-sâra zâhir olmadı. Ümmîdvârım ki erbâb-ı kemâl ma‘zûr dutalar.

Kasîde-i Mevlânâ Gıyâs-ı Şirvânî

Ma‘şûk-ı men ki reşk-i meh ü gayret-i hûrest
Câneş fedâ-kunem ki der în-pâye der-hûrest[45]

Der çâpükî çü ‘akl-ı mücerred mukaddesest
Der nâzükî çü rûh-ı mu‘allâ mutahharest[46]

Der şân-ı fark tâ kadem-i û kasîdeî
Guftem çenân ki her ki şenîdeş senâgerest[47]

Bişnev ki nâzik ü hoş u matbû‘ u dil-firîb
Mevzûn u hûb u nagz u revân-ı dil-keş ü terest[48]

Evvel çü şâne dest be-mûyeş zedem ez-ânk
Der nâme-i cemâl çü tevkî‘ ber-serest[49]

Ca‘d u şikenc ü turre-i tarâr-ı ûst ân
K’ez nigeheş dimâg-ı dü-‘âlem mu‘attarest[50]

Zülfest veyâ dü halka dü zencîr yâ dü mâr

[44] Oradan buraya kadar yolda olan rastlantılara bir bak.
[45] Güneşin gayreti ve ayın haset ettiği sevgilime canımı feda edeyim. Bu ona değer.
[46] Hızlılıktan mücerred olan akıl gibi kutsaldır. İncelikten yücelmiş bir ruh gibi temiz, arıdır.
[47] Onu, sevgiliyi baştan ayağa kadar vasfeden öyle bir kaside yazdım ki, bunu duyan herkes övüyor.
[48] Duy ki o sevgili, ince, hoş, cana yakın, gönül aldatan, uyumlu iyi ve güzel endamlı ve gönlü cezbeden ve tazedir.
[49] Senin yüzünün mektubu başında, bir imza gibi olan saçlarına önce tarak gibi ellerimi sürdüm
[50] O bunun işkence ve eziyeti ve kıvrım kıvrım olan saçlarıdır ki ona bakmakatan iki cihanın burnu güzel kokulara bürünmüştür.

Ya sünbüle dü hûşe dü pervîn dü peykerest[51]

Yâ sûret dü lâm dü dâl u dü mîm elif

Yâ hey'et dü Hindû-yı hun-rîz ü kâfirest[52]

Yâ deste-i benevşe veyâ şâh-ı za'ferân

Yâ sünbül ü karanfil veyâ müşg-i azferest[53]

Yâ çîn-be-çîn ü pîç-be-pîç ü şiken şiken

Yâ tâze tâze bend-i kemend-i mu'anberest[54]

Bâlâ-yı ûst yâ be-hakîkat belâ-yı mâst

Yâ serv-i ser-firâz u dıraht-ı sanavberest[55]

Şimşâd şâd-ı der çemen nâzükî çemân

Yâ nârven-i revân-şude yâ serv-i Keşmir[56]

Pîşânîst ü levh-i kazâ safha-i kader

Yâ nısf-ı mâh çâr deh der zîr-i çâderest[57]

Âyîne-i Skender ü câm-ı cihân-nümây

Yâ kurs-ı mâh u cebhe-i rahşende-i hûrest[58]

Ebrûst yâ hilâl-i kemân-keş ber-âfitâb

Nûnîst yâ nigâşte tevki' mahzarest[59]

Gûy-i meger ki zîr-i hem-i tâk-ı vesme-renk

Çün şi'rî vü Süheyl-i dırahşân-ı dü ahterest[60]

Müjgân-ı ûst ân-ki be-kurbân der âverend

Yâ terkeşî zi-nâvek-i perân u bî-perest[61]

Mismâr-ı hâre nâvek-i elmâs-ı âbdâr

Lerzân zebân-ı mâr û nî nîş-i neşterest[62]

Yâ gird-bâd u ca'be-i peykân-ı dilsitân

Yâ saf-zed-i dü rûye dü leşker ber-â-berest[63]

---

[51] Onun zülfü saç mıdır, iki halka mıdır, iki zincir midir veya iki yılan mıdır ya da iki sünbül müdür, iki başak mıdır, iki pervin midir, iki canlı mıdır ?

[52] Ya onun yüzü iki lam mı, iki dal mı ve iki mim elif midir? Ya görünüşü iki kan döken ve kafir Hindu mudur?

[53] Menekşe buketi mi, veya zaferan budağı mıdır? Sünbül mü, karanfil mi veya azfer kokusu, ıtrı mıdır?

[54] Ya kıvrım kıvrım, kırık kırık ya da taptaze anber kokulu kemendin bağı mıdır?

[55] Onun en üst yeri midir ya da gerçekten bizim başımızın belası mıdır? Ya da başı yüce serv ağacı ve çam fıstığı ağacı mıdır?

[56] Çemende ince ve nazik yürüyüşlü sevinçli Şimşad veya yürütülmüş narven ağacı ya da Keşmir servidir.

[57] Bu onun alnı mıdır, kaza levhası mı, kader safhası mıdır? Ya da dolunayın yarısıdır ki çarşafın altındadır.

[58] İskender'in aynası mı, dünyayı gösteren kadeh mi ya yuvarlak ay mı veya güneşin parlak tarafı mıdır?

[59] Kaş mıdır yoksa güneşe yay çekmiş bir hilal midir? Nun harfi midir yoksa imzanın atıldığı yer midir?

[60] Vesme, sürme renkli tâkın eğrisi altında bir yuvarlak nesne bir şiir gibi ve iki yıldızın parlak Süheyli gibidir.

[61] Kurbana götürdükleri onun kirpikleridir. Ya da kanatsız uçan bir oktur.

[62] Sulu elmasın oku yani gözün kirpikleri sıcak bir çividir. Titreyen yılan dilidir neşterin açtığı yara değildir.

Ân Türktâz gamze-i câdûveş bürde-dil
Terkeş kücâ kunem ki be-gâyet dilâverest[64]
Bînîst der miyâne-i ân-rûy çün elif
Zîr-i dü nûn u ber-ser-i mîm-i musavverest[65]
Engüşt-i Ahmedest ki meh-râ dü-nîm kerd
Yâ der miyâne-i siperî tîg-i Haydarest[66]
Ber ârızeş nişâne ez-ân hâl-i ‘anberîn
Engüşt-i küşteîst ki ber-rûy-ı ahkerest[67]
Yâ Husrev-i Huten ki belâ vü hatâ girift
Yâ Hindûyî ki ‘arsa-i Çîneş musahharest[68]
Şîrîn kunem hadîs-i leb-i ûst yâ nebât
Yâ şîr ü selsebîl ü mey ü şehd ü şekerest[69]
Kandest ân-ki geşt Semerkand ez-ân dü leb
Yâ âb-rû-yı ney şeker ü masru‘gerest[70]
La‘l u ‘akîk ü fındık u mercân u cân-ı mâst
Yâ ân-dü leb ki her nefesî çüft sâgarest[71]
Der-zerre cây-i sî vü dü kevkeb kesî ne yâft
Hengâm-ı hande ez-dehen-i û müşteherest[72]
K’ân latîfe ma‘den-i lutf u mekân-ı nûş
Yâ çeşme-i hayât u yâ havz-ı Kevserest[73]
Yâ gonce ki vakt-i seher pür zi-şebnemest
Yâ hokka ki kevn ü mekân pür zi-gevherest[74]
Yâ nî zebân-ı zebâne-i şem‘îst-i şu‘le zen
Yâhûd zebân-ı û ki çü tûtî sühanverest [75]
Gûyî zekan ki der ham-ı çevgân-ı zülf-i ûst

---

[63] Ya kasırga ve gönül alan okun kutusudur veya yüzyüze sıraya dizilmiş iki ordudur.
[64] O yağmacının cadı gibi gamzeleri gönlümü götürmüş, onu nasıl terk edeyim ki gayet yiğit, kahramandır.
[65] Burun o yüzün ortasında elif gibidir. İki nun harfinin altında ve güzelce çizilmiş mimin üstündedir.
[66] Hz. Ahmed’in parmağıdır ki ayı ikiye ayırdı, ya da kalkanın ortasında Haydar’ın kılıncı gibidir.
[67] Yüzünde o hoş kokulu benden bir nişandır, ölmüş birinin ateşin üstündeki parmağıdır.
[68] Ya bela ve hataya tutulan Hutenin Hüsrevidir ya da bir Hindir ki Çin memleketi onun emrine tabidir.
[69] Tatlı hale getireyim, bu onun dudağının hadîsi midir yoksa nabat tatlısı mıdır veya süt mü selsebil mi mey mi süzülmüş bal mı şeker midir?
[70] O iki dudak kand gibidir ki Semerkand o iki dudaktan var olmuştur. Ya da şeker kamışının sıralanmış halidir.
[71] Lal, akik, fındık, mercan ya da bizim canımız mıdır? Yoksa her an kadehle birleşen iki dudak mıdır?
[72] Hiç kimse bir zerrenin içinde otuz iki yıldız bulmamıştır. Ancak o gülerken, ağzından bu kadar yıldız zuhur etmektedir.
[73] O latifeler madeni, lutuflar menbaı ya da ayş u nuş merkezi midir? Veya dirilik suyunun çeşmesi, Kevser havuzu mudur?
[74] Belki o sabah vakti şebnemle dolu bir goncadır, veya kainatı cevherle dolduran bir düğümdür.
[75] O bir dil mi veya mumun dil çıkarıp yanan alevi midir? Veya onun dili papağan gibi tatlı sözlü bir dil midir?

Yâ çâh-ı Yûsufest dilhâ derû derest[76]

Gûşest yâ şukufte gül ez-ravza-i behişt

Yâ yek sadef dü nîm ki ez-yek tevângerest[77]

Sergeşteest 'akl der evsâf-ı kerdeniş

K'ez sergeşî bülend ü sezâvâr serverest[78]

Ân püşt-i dest tâ serângeşt dilrübâst

Yâ der kalem-i şeker ki ber ü fındık-ı terâst[79]

Ân nâhunân neger ki be-hûn-renk kerdeest

Gûyî ki nakş-ı nâhunek-i sîm-peykerest[80]

Pistân-ı ûst yâ 'asel ü kûze-i nebât

Yâ kûy-ı zer ki der ham-ı çevgân-ı zîverest[81]

Der-ten dil-i sanavberî vü saht ü nâzükeş

Âyîne âbgîne vü sindân u mermerest[82]

Yâhûd harîr-i Çînî vü ketân-ı Rûmîest

Yâ perniyân-ı Rûmî vü dîbâ-yı Şüşterest[83]

Nâfest veyâ ne nâfe-i âhû-yı nâfedâr

Yâ ber-nesîm-i 'ıtr gelûgâh-ı micmerest[84]

'Uzv-ı nihâneş dürc-i 'akîkest ser be-mühr

Yâ cevher-i nefîs ü nedânem çe cevherest[85]

Sürh ü sefîd şekl-i serîn latîf-i û

Çün hırmen-i gülest ki der zîr-i çâderest[86]

Rânest yâ dü şâh-ı billûrîn girân-bahâ

Yâ girdrân-ı gerden-i 'uşşâk enderest[87]

Zânû-yı û ki tekye be-taht-ı cemâl-zed

---

[76] Çenesi sanki zülfün çevganına düşmüş bir top gibidir. Veya orası Yusuf'un düştüğü kuyu mudur ki gönüller orada kapı olmuştur.
[77] Bu kulak mıdır, yoksa cennet bahçesinde açılmış bir gül müdür? Veya becerikli bir adam tarafından ikiye bölünmüş bir sedef midir?
[78] Akıl onun gerdanını anlatmakta aciz kalmıştır. Mağrurluğu yüzünden o, kendini yücelik ve rehberliğe layık görmüştür.
[79] Elinin arkası, parmaklarının ucuna kadar hepsi gönül açandır veya şeker kamışında olan taze fındıktır.
[80] O tırnaklara bak ki kanla boyanmıştır, güya ki güzel bedenli şahsın parmağının izidir.
[81] Bu onun göğsü mü ya da bal yahut nebat testisi midir? Veya altın topu mudur ki süslü çevgan büklümüne düşmüştür?
[82] Sinesinde sanavbere benzeyen, kah sert kah kah yumşak olan gönlü ayna mı, billur mu, sindan mı yoksa mermer midir?
[83] Yoksa bu Çin ipeği veya Rum keteni midir? Veya Rum dokumalarına mahsus incelikle bu Şüşter kumaşı mıdır?
[84] Bu göbek mi yoksa Hıta ahularının miski midir? Veya sabah yelinin önüne konulmuş ıtır mangalının boğazı mıdır?
[85] Gizlilikteki uzvu mühürlenmiş akik sandukçası mıdır? Belki de kıymetli bir cevherdir ama ben onun nasıl bir cevher olduğunu bilmiyorum.
[86] Onun ak kırmızı renkli, latif yanları, çadır altına serilmiş bir gül harmanına benzer.
[87] Bal mıdır yoksa billurdan yapılmış kıymetli iki dudak mıdır? Veya aşıkların boynuna dolanmışlardır.

Zânû-yı zenân-ı ferişte vü gılmâneş çâkerest[88]

Sâkest veyâ dü-reste dendân-ı mâhirest

Yâ cevz-i puskende vü magz-ı magzest[89]

Pâyeş ki hest mâhî âb-ı hayât-ı hüsn

Ber-bâdbân-ı zevrak-ı hûbî dü lengerest[90]

Reftâr-ı ûst yâ ne hırâmîden tez rev

Yâ bâd-ı serd ber-güzer bâd-ı sarsarest[91]

Güftâr-ı ûst yâ kelimât-ı latîf-i ûst

Yâ âb-ı Hızr ber-nemek ü kand muzmarest[92]

Yâ güfte-i kemâl-i Gıyâs latîf-i gûst

K'ez çâkerân-ı H^{v}âce Salmân u Kanberest[93]

Pîrî ki û be-dest ber-mehân mehest

Şâhî ki û be-tîg-i dü ser ber-serân serest[94]

Miftâh-ı sabr u nusret mısbâh-ı dâverî

Müftî-i şer' Kâdî bâzû kebûterest[95]

A'zam-ı imâm-ı insiyy ü cinnî ki ez-'ulûm

Müşkil-güşâ-yı mes'ele sehl ü ejderest[96]

A'nî 'Alî İbni Ebî Tâlib ân-ki û

Bâ Mustafâ Bi'l-lahmike muhyî berâberest[97]

Kassâm-ı heft dûzah sultân-ı heşt huld

Kû asl u nesl-i nüh peder ü çâr mâderest[98]

Ân Mustafâ hısâl ki ez-gâyet-i kemâl

Zevc-i Betûl ü vâlid-i Şübeyr ü Şeberest[99]

Şîr-i Hudâ-yı her-du cihân k'ez dilâverî

Der-çâr-hadd bîşe-i merdî dilâverest[100]

---

[88] Onun dizleri bu güzelliğe yaslanmıştır, melekler ve gılmanlar ise onun dizlerine hizmetçidir.
[89] Ayak kemiği mi sırayla dizilmiş balık dişleri midir? Yoksa kabuğu soyulmuş ceviz veya için içi midir?
[90] Güzelliğin dirilik çeşmesinde yüzen balığa benzer ayakları, güzellik kayığının yelkeni üzerinde iki çapadır.
[91] Onun yürüyüşü ya kekliğin sekerek gitmesi ya da dalga dalga akan serin bir rüzgârdır.
[92] Onun sözleri mi yoksa onun latif kelimeleri midir? Veya Hızır'ın ölümsüzlük suyu, tuz ve şekerin üzerinde gizlidir.
[93] Ya Kıyas'ın hikmetli latif sözleridir ki bu sebeple o, Selman ve Kanber'in ağasının, Hz. Ali'nin kullarından olmuştur.
[94] Bir şeyh ki eliyle, ayların üstünde bir aydır, bir şah ki iki ağızlı kılıcıyla başlara baştır.
[95] O, sabrın ve zaferin anahtarı, hakemliğin meşalesi, şeriatın müftüsü, kolu güvercin gibi bir kadıdır.
[96] İlimde insanların ve cinlerin büyük imamı ki o meseleleri kolaylaştırır ve güçlüdür.
[97] Sana söyleyeyim, Ali b. Ebu Talib ki o Hz. Muhammed'le beraberdir.
[98] Yedi cehennemin taksimatçısı ve sekiz cennetin sultanı, onun aslı ve nesli dokuz baba ve dört anadır.
[99] O, Hz. Mustafa yaratılışlı ki olgunluğunun çokluğundan Betül'ün eşi, Şebir ve Şeber'in babasıdır ?
[100] O, iki cihanın da yaratıcısı olan Allah'ın aslanıdır ki yiğitliğin, erkekliğin dört tarafının da kahramanıdır.

Ez-kadr u câh sâhib-i lâ seyf velâ fetâ
V'ez fazl u 'ilm nâ'ib-i mihrâb u minberest[101]

Ey iftihâr-ı şer' ki ferrû şükûh-ı tû
Ber fâhirân-ı mefhar u ez-fahr-i mefharest[102]

Tâ bâz-kerd bâz celâl-i tû bâl-i kurb
Mânend-i beyza-i felekeş zîr-i sipihrest[103]

Şemşîr-i tû kuşende-i Hussâm-ı Zü'l-hımar
Bâzû-yı tû kunende bârû-yı Hayberest[104]

Püşt ü penâh-ı dînî ez-ân rû ki tîg-i tû
Ber hasm-ı gâlibest ü ber-a'dâ muzafferest[105]

Berter zi-âb-ı Hızr şud ez-rûy-ı hâsıyet
Hâk-i deret ki tukme-i tâc-ı Skenderest[106]

Gerd-i reh-i tû sürme-i Kâvus u Keykûbât
Hâk-i der-i tû efser-i Şâpûr u Nevzerest[107]

Cemşîd bâ-'uluvv-i celâlet kemîne
Hurşîd bâ-zamîr-i münîret mükedderest[108]

Bâ-kemterîn gulâm-ı tû ez-rûy-ı iftihâr
Kayser mukassir âmed Kisrâ mükesserest[109]

Şâhâ kemîne bende-i bî-çâre-râ be-tû
Ümmîd-i fazl bî-hod u eltâf-ı bî-merest[110]

Şâdî-i dostân 'alâ ragm düşmenân
Dâ'î-i gulâm u çâker âl-i peyemberest[111]

Dâ'im Kemâl-i Farsî ez-devlet-i 'Alî
Ber şâ'irân-ı 'arsa-i âfâk-ı eş'arest[112]

Be-girifteem be-tîg-i sühan şark tâ be-garb
Çün âfitâb-ı şehperem ez-bahr tâ berest[113]

---

[101] Kudret ve iradesiyle "la seyf vela feta"nın sahibi ve ilim ve fazilette minber ve mihrabın naibidir.
[102] Ey şeriatın iftihar ettiği kişi, senin azametin seninle gurur duyanlara guru kaynağı olmuştur.
[103] Senin celalin Allah'a yakınlık kanadını açınca, feşeğin altındaki benzeri az görülür olaylara benzedi.
[104] Senin kılıcın Hussam-ı Zülhımar'ı öldüren kılıçtır. Senin kolun Hayber kapısını yerinden koparan koldur.
[105] Sen kılıcınla, dinin dayanağı ve sığınağısın, çünkü kılıcınla hasımlara galib, düşmanlara muzaffersin.
[106] Senin, İskender'in tacının düğmesi olan kapının toprağı, yaratılış açısından Hızır suyundan üstün oldu.
[107] Senin yolunun tozu, Kavus ve Keykubad'ın sürmesi, kapının toprağı, Şapur ve Nevzer'in paşasıdır.
[108] Cemşid bütün celali ile beraber senden küçüktür. Güneş o parıltısı ile bile senden tutuktur.
[109] Senin en küçük kulların ise iftihar sahibidir. Kayser kusurlu oldu, Kisra ise hatalıdır.
[110] Senin aciz bendelerin sana ümit bağlarlar, senin lutfun ise onlara hadsizdir.
[111] Dostlar sevinirler, düşmanlar ise aksine kederlenirler, senin kulların ise peygamber evladının kullarıdır.
[112] Kemal-i Farsi, Hz. Alinin devleti ile, şairler meydanında daima yüksek yer tutar.

Bâ-în-heme celâdet tab‘ u kemâl-i fazl
Hâlem zi-cevr-i çerh-i diger-gûn u ebterest[114]
Hemçün zekan-ı zamâne nermâdde habîs
Bâ-çün menî zi-behr-i çeh ki mâde ki nerest[115]
İmrûz der zamâne-i mâ her kücâ harîst
Bâ kadr ü câh u sîm ü zer ü esb ü usterest[116]
‘Îsâ piyâde mî-reved u kun-ı har-süvâr
Pîş-i harân be-ez-dem-i ‘Îsâ düm-i harest[117]
Efsâr în-harân be-güzâr ez-reh-i hıred
Efser zi-har me-har ki har efsûn harharest[118]

MEVLÂNÂ BEDR ŞİRVÂNÎ

Şirvân'da evkâtını nice iller şâ‘irlik ile geçiribdir. Bir şâ‘ir-i şîrîn-sühandır. Bele yazıblar ki Mevlânâ Kâtibî Terzişî ile onun mâbeyninde müşâ‘are vü münâzara vâki‘ olubdur. Kâtibî'nin Bedr Şirvânî'ye yazdıgı şi‘rlerindendir ki Tezkire-i Devletşâh-ı Semerkandî'de mütâla‘a olundu.

Nazm:
Lakab-ı Kâtîbî dârem ey Bedr ammâ
Muhammed-resîd ism ez-âsumânem
Muhammed me-râ hest nâm-ı tû Bedrî
Bângüşt ân bedr-râ ber-der-ânem[119]

Bu matla‘-ı gazel Mevlânâ Bedr'dendir.
Mestâne zi-murg-ı dil-i men sâz-ı kebâbî
V'ez-dîde-i giryân-ı meneş zen nemek-i âbî[120]

ZİKR-İ MEVLÂNÂ SEYYİD ZÜ'L-FEKÂR ŞİRVÂNÎ

Tezkire-i Devletşâh-ı Semerkandî'de mütâla‘a olundu ki Seyyid Zü'l-fekâr Şirvânî öz ‘ahdinin fâzıllarından olubdur. Harzemşâh Sultân Mehemmed bin

---

[113] Sözün kılıcı ile doğudan batıya kadar her yeri zaptettim, kanatlarımla güneş gibi karaları ve denizleri kucakladım.
[114] Bu kadar celal, kuvvet ve faziletteki olgunluk ile devrin zulmünden halim perişan ve kötüdür.
[115] Hem de zamanenin habis kuyusunda ben meninin birleşmesinden, bir erkek ve dişiden oldum.
[116] Bugün bizim devrimizde her yerde bir merkep vardır ki o makam ve celal, altın ve gümüş, at ve katır sahibidir.
[117] Hz. İsa piyadedir, alçaklar ise bineğe binmiştir. Alçakların yanında merkebin kuyruğu, Hz. İsa'nın nefesinden daha kıymetlidir.
[118] Bu merkeplerin yularını kendi insafınla bir kenara bırak, alçaklardan yular almayı umma ki merkep o efsundan yaratılmıştır.
[119] Ey Bedr! Benim lakabım Kâtibî'dir, Adım ise göklerden Muhammed olarak gelmiştir, Benim adım Muhammed'dir senin ise Bedrî, ben parmağımla o bedri parçalarım.
[120] Gönlümün kuşunu mestane kebap et, Göz yaşlarımdan ise ona tuzlu su serp.

Tekeş'in rûzgârında olubdur. 'İlm-i şi'rde gâyetde mâhir ve üstâd-ı bâhir olubdur. H^{v}âce Selmân-ı Sâvecî'den mukaddem bir kimesne san'at-ı şi'rde bir kasîde seyyidin kasîdesinden a'lâ demeyibdir ki mecmû'a-i sanâyi' ü bedâyi'-i şi're müştemildir. Nakl iderler ki H^{v}âce Selmân bir neçe san'at öz kasîdesinde ziyâde kılıb pâdişâhdan en'âm-ı havâssa fâyiz oldu. Bir gün Selmân şâhın vezîri H^{v}âce Mehemmed bin Resîdegül'e âgâz kıldı ki Seyyid Zü'l-fekâr, Şirvânşah'ın vezîri Mehemmedü'l-Esterî'ye bir kasîde ohudu. Vezîr-i bî-nazîr Seyyid Zü'l-fekâr'a yeddi harvar ibrişim 'atâ kıldı. Bâ-vücûdî ki o Şirvânşah'ın vezîri idi. Ammâ menim kasîdemin onun kasîdesiyle çoh tefâvütü var. Men râzı idim onun 'öşr-i 'aşîri mene 'atâ olsun, ammâ olmadı. H^{v}âce Mehemmed, Selmân'ın bu îrâdından mütegayyir olub dedi ki, 'Alî bin Ebî Tâlib'in dahi Selman ile çoh tefâvütü var idi. Seyyid Zü'l-fekâr'da şerâfet-i siyâdet var, sende yohdur. Garaz ki Seyyid Zü'l-fekâr 'Irak mülkünde idi. Kasd-i mülâzemet-i Sultân Mehemmed Harzemşâh kıldı. Sultân ona ri'âyet-i tamâm ve ihtirâm-ı mâlâ-kelâm kıldı. Tevârih-i sultânı nazm eyledi. El-hakk ki o seyyid-i büzürgvârın kasîde-i sâde-i ragbet-engîzi gâyet-i letâfetden reşha-i âb-ı zindegânîdir ve medâyih-i metîn-i san'at-âmizi nihâyet-i hasânetden hem-dûş-ı bennâ-yı âsumânîdir. Lutfelibeğ Âzer tahallüs ki imtiyâz-ı eş'ârda üstâd-ı kâmildir, öz Âteşgede'sinde yazıbdır ki Mevlânâ Seyyid Zü'lfekâr sanâyi'-i şi'r-i dil-keşde Kıvâmî Gencevî, Reşîd Vatvat, Nizâmî 'Arûzî, Rûhânî Semerkandî, Ehlî Şirâzî'ye mukaddemdir. Be-tahammül ki seyyid-i mezbûr ol kânûnun mütefennini olubdur. Çün Mevlânâ Seyyid'in Türkî eş'ârı nazar-ı hakîre yetmediğinden nâ-ilâc olub bu bir neçe eş'âr-ı Fârisî o büzürgvârdan sebt olundu. Ve bu neçe beyt mevlânânın hemân kasîdesindendir ki vezîr-i 'adîmü'n-nazîr H^{v}âce Mehemmed Esterî'nin vesâtetiyle Atabeğ Yusuf Şâhlar'ın hidmetinde ohuyub hulle ve in'âm almışdır. Nice ki yazıb Lutfelibeğ Âzerbeygedeli öz Âteşgede'sinde teberrüken tahrîr olundu.

Kasîde-i Seyyid Zü'lfekâr'dan İntihâb

Ey zi-yâkût lebet la'l-i Bedehşân-râ reng
Ber meh-i rûy-ı tû ez-zülf-i hilâlî şeb-reng[121]

Pertev-i rûy-ı tû engîhte ez-âb âteş
Pâsuh-i telh-i tû âmihte bâ-şehd ü şeheng[122]

[121] Senin yakut dudaklarından Bedehşan la'li renk almıştır. Ay yüzüne, hilal saçlarından gece rengi düşmüştür.
[122] Yüzünün rengi, ateşten su çıkarmıştır, senin acı cevapların bal ve şekerle karışmıştır.

Şâh-ı Cem mertebe-i Dârâ-yı cihân Yusuf Şah

Ki buved ber-der-i û şâh-ı kevâkib serheng[123]

Ân ki ez-nâvek-i dildûz hej-ber efken-i û

Sîne-i bebir şeved bîseter ez-püşt-i peleng[124]

Ey ki ez-resm-i nigû-h^{v}âh-ı tû fahr-âred-fahr

Ey ki ez-nâm-ı bed-endîş-i tû neng-âred-neng[125]

Nîstîyem-râ ber-en'âm-ı cihân-bahş-ı tû dür

Nîst kân-râ ber-ihsân-ı gevher-bahş-ı tû seng[126]

Bu neçe beyt Mevlânâ Seyyid'in kasîdelerindendir:

Çü der kalb-i şitâ ham şud kemân-ı Rüstem ü Behmen

Şeved âhenîn heftân u âmed âb-ı Rûyîn-i ten[127]

Dehed zinet künûn jâle be-lü'lü' duher-râ sâ'id

Künûn zîver kuned şebnem zi-gevher şâh-râ gerden[128]

Cihân ez-çâder-i sîmâb bâfed deşt-râ mefreş

Hevâ ez-hurde-i kâfûr sâzed kûh-râ hırmen[129]

Nü'âyim vâr mâhî-râ zi-ahker âmede tu'me

Semendervâr murg âbı der-âteş sâhte mesken[130]

Eyzan lehû

Çemen şud ez-gül-i sad-berg-i tâze dil-ber vâr

Bahâr-ı yâfet bahârî zi-bâd der-gülzâr[131]

Nihâl çün kad-i dil-ber çemân şeved der-raks

Lisân-ı fâhte çün bî-dilân be-nâled zâr[132]

İrem zi-rûy-ı tenâsüh be-bûstân âyed

Hezân hezân çü der-âyed be-bâg bâd-ı bahâr[133]

ZİKR-İ MEVLÂNÂ 'İZZEDDİN-İ ŞİRVÂNÎ

---

[123] Dünyanın Dara'sı, Cemşid mertebeli Yusuf Şah ki yıldızlar şahı onun çavuşudur.
[124] Onun aslanları yere deviren sekiz kanatlı okunun darbesinden leoparın sinesi, kaplanın sırtından daha benek benektir.
[125] Fahr kelimesi senin güzellik orataya çıkaran kurallarınla övünmektedir, ayıp kelimesi de senin kötülüğünü isteyenlerin adıyla utanç çekmektedir.
[126] Benim yokluğumu bu dünyaya kıymetli bir inci gibi hediye et, değersiz bir taş, bir gevher gibi ihsan edilemez.
[127] Kışın ortasında Behmen ve Rüstemin kemanı eğildiği zaman sanki demir zırhlar eridi ve Ruyinten'in suyu süzüldü.
[128] Şimdi çiğ damlaları lülülerle ağaçlara zinet verdi, şebnem, dalların boynuna gevher dizerek onları süsledi.
[129] Cihan, gümüş renkli çadırdan çöllere kilim dokumaktadır, hava kafur tanelerinden dağlara harman açmaktadır.
[130] Balıklara nuayim gibi kıvılcımdan yiyecek gelmiş; ördek, semender gibi ateş içinde kendine mesken kurmuştur.
[131] Çimenlik, yüz yapraklı gül ile taze geline benzedi, bahar, gülbahçesindeki tatlı rüzgardan güzellik aldı.
[132] Ağaçlar, güzellerin boyu gibi çimenlikte naz ile dansa başladılar, çöl güvercinleri, gönlü kırıklar gibi naleye başladılar.
[133] Cennet kılık değiştirip bostana geldi, bahar yeli sürüne sürüne bağa akmaya başladı.

Öz zamânesinin ekâbirlerinden olubdur. Derler ki mürebbî-i ehl-i fazl u kemâl ve mürevvic-i kelâm-ı ehl-i hâl olubdur. Ve Ebu'l-'ûlâ ve Hâkânî ile mu'âsırdır. Ve zebân-ı kalem onun ta'dâd-ı ahlâk-ı mehâsininden kâsır. Bu bir neçe beyt yâdigarlıkdan ötürü o büzürgvârdan sebt olundu.

Kasîde

Sabâ çü gâliye efşân güzeşt-i der-gülzâr
Şudem be-bûy-ı reyâhîn zi-h^vâb-ı hûş bîdâr[134]

Begûşe-i çemenî bâ-piyâle-i pür-mey
Hemî güzeşt nigârem be-sad hezâr nigâr[135]

Güşâde rûy girîbân çü subh ez-sîne
Keşîde dâg-ı sabûhî zi-neyl-i ber-ruhsâr[136]

'Arak girifte-i verâ 'ârız ez-harâret-i mey
Çü zîr-i katre-i şebnem sahîfe-i gülnâr[137]

Zi-bâd kâmet-i zîbeş geşte meyl-pezîr
Çünân ki şâh-ı gül ez-'atf-ı bâd der gülzâr[138]

Ber çü sîmeş ez-âsîb-i pîrehen mecrûh
Leb-i latîfeş ez-âmed u şud nefes efkâr[139]

Zi şekl-i la'leş peydâ be-vakt-i handîden
Misâl-i hâtem-i Cemşîd âsumân-mikdâr[140]

Dûşem ki felek dîd be-kûy-ı tû fütâde
Güftâ ki be-dîn rûz-ı nigû-î ki fikendet[141]

Guftem ki dü çeşm-i hûş û guft ki yâ mehât
Mestân me-râ bend be-rev kuşendet[142]

ZİKR-İ MEVLÂNÂ FELEKÎ ŞİRVÂNÎ

Şu'arâ-yı fesâhat-meşhûrlardandır. Ve eş'âr-ı âbdârları Tezkire-i Devletşâh ve Âteşgede-i Lutfelibeğ-i gerdûn-penâhda merkûm u mestûrdur. Dîvânı Şirvân'da

---

[134] Saba yeli gül bahçesine güzel kokuları dağıtarak geçtiği zaman, reyhanların hoş kokusu ile tatlı uykudan uyandım.
[135] Böyle güzel bir vakitte sevgilim, yüz bin naz ile, gamze ile çimenliğin köşesine şarap dolu kadeh ile geldi.
[136] Seher vakti, güler yüzlü, sinesi açık, yüzüne mavi renkte bir dağ çekmiş olarak,
[137] Şarabın hararetinden yanağında ter damlaları zahir oldu, sanki nar gülünün yaprağına çiğ damlası konmuş gibiydi.
[138] Badenin tesirinden onun güzel kameti, sanki gül bahçesind egül dalının rüzgarla sağa sola meyletmesi gibi sallanırdı.
[139] Gümüş sinesi gömleğin eziyetinden yaralanmış, latif dudakları ise nefes alıp vermekten dolayı incinmiştir.
[140] Gülerken lal dudaklarının şekli makamı felekler kadar yüce olan Cemşid'in yüzüğünün taşına benziyordu.
[141] Dün rüyada yolumun senin yaşadığın mahalleye düştüğünü gördüm, sevgili dediki, böyle güzel bir günde seni buraya kim getirdi?
[142] Onun iki güzel gözlerinin muhabbeti beni buraya çekti, dedim. Güzel, onların seni öldürmemeleri için buradan git dedi.

mevcûd değildir. Şamahı şehrinde mütevellid olubdur. Nâm-ı mübârekleri Mehemmed Mü'min'dir. Eyyâm-ı şebâbında bir müneccim ogluna 'âşık olduğundan iltifât-ı ma'şûka vesîle-sâz olub hemân cevânın vâlid-i mâcidinden tahsîl-i 'ilm-i nücûm eder idi. Âhirü'l-emr bu fende ser-âmed-i rûzgâr oldugundan 'ilm-i şi'rde (bu) münâsebetle tahallüsün Felekî kılmışdır. Hakîm Hâkânî ile Gence'de Ebu'l-'ûlâ'nın hidmetinde tahsîl-i merâtib-i nazm edibdir. H^{v}âce Hamdu'llâh Müstevfî Kazvînî Târîh-i Güzîde'de merkûm u mestûr edibdir ki çün Ebu'l-'ûlâ-yı Gencevî öz sabiyye-i cemîlesin Hâkânî'ye 'akd-i nikâh kıldı. Felekî Ebu'l-'ûlâ'dan rencîde-hâtır oldu. Çünkü özünün de temennâsı bu imiş. Üstâddan izn-i insirâf aldı. Ebu'l-'ûlâ onun hâtırının rızâsından ötürü igirmi min direm ona 'atâ kıldı ve dedi ki: Ey ferzend-i kirâmî bu meblag elli nefer Türk kenîzlerinin bahâsıdır ki tamâmı Ebu'l-'ûlâ'nın kızından cemîledir. Felekî şermende olub hemân meblagı kabûl eyleyib üstâdın elinden öpüb huzûrundan murahhas oldu. Felekî Şirvân'da Şirvânşah Menûçehr Şâh'dan rutbe-i meddâhlık tapdı. Ve o sultân-ı 'azîmü'ş-şânın hân-ı ihsânından râtibe-hâr idi. Şirvân'da medfûn olubdur. Dîvân-ı şi'ri nazar-ı hakîre yetmedi. Ve bu neçe beyt mütekaddimînin tezkirelerinden bu risâleye sebt oldu.

Minhü

Hayl-i hazân be-nâ-gehân ber-sipeh-i bahâr zed
Husrev-i mihrigân 'alem-i ber-ser kuhsâr zed[143]

Zâg-ı siyâh-ı taylasân hutbe-i Husrev-i cihân
Hâned be-nâmeş ân-zamân şâh-ı zer 'ayâr zed[144]

Minhü

Şâhî ki pây-ı şâhân fersûde şud zi-bendeş
Âzurde halk-ı şîrân ez-halka-i kemendeş
Şud tûtiyâ-yı devlet hâk der-sarâyeş
Şud gûşvâr-ı gerdûn na'l-i sum semendeş[145]

Kasîde

Sipihr-i mecd ü me'âlî muhît nokta-i 'âlem
Cihân cûd u 'avâlî çerâg dûde-i âdem[146]

---

[143] Hazan ordusu, aniden bahar askerine vurdu. Dünmyanın padişahı, dağın zirvesine bayrağını dikti.
[144] Hazan ordusu, ansızın baharın askerlerine hücum ettiler; sonbaharın şahı, dağların üstüne kendi bayrağını dikti; kara elbiseli kargalar, dünya şahının hutbesini; dalların, tam ayar altını yere döktükleri zaman onun adına okudular.
[145] Şahların ayağını zincirleyen; aslanların boğazını kendi kemendinin halkasına bağlayan bir şahın; saray kapısının toprağı, devletinin sürmesi oldu; onun atının nalı, feleğin kübesi haline geldi.

Zuhayl mahall ü kazâ yed-i kader-i murâd u felek kîn

Şimâl feyz ü sabâ ferr-i Mesîh nutk u melek-dem[147]

'Adüvv şikâr çü Rüstem-i cihân-güşâ çü Âreş

Hıred-perest çü destân hüner-nümây çü Neyyirem[148]

Sipihr mihr-i Menûçehr kû çü mihr be-çehre

Zi-dûd dûd muzellem zi-rûy-ı 'âlem muzellem[149]

Şehî ki û hem Gîtî be-bend-i ûst mukayyed

Şehî ki eşheb-i gerdûn be-dâg-ı ûst müsem[150]

Şude menâbı' râyeş felek be-rây-ı musaffâ

Şude muvâfık 'azmeş cihân be-ʿazm-i musammem[151]

Zihî be-câh-ı tû cân-râ mahall ü rutbe-i 'âlî

Zihî be-dâd-ı tû ten-râ karâr u kâ'ide muhkem[152]

Şude zi-kavm-i fazâyil be-nakş-ı hutbe-i tû sebt

Buved hurûf-ı şamâyil be-nevk-i kilk-i tû mu'cem[153]

Ri'âyet-i tû zi-tîhû guseste çengel-i şâhin

Himâyet-i tû zi-âhû şikeste pençe-i zîgem[154]

Der-ân zamân ki ne-bâşed ferâg hîç kesî-râ

Zi-nâm u neng-i ten-i hûd be-hâl-i hâl u gam-ı cam[155]

Şeved zi-hûn-ı süvârân ten-i zamâne mülebbes

Şeved zi-gerd-i sutûrân ser-i sitâre mu'ammem[156]

Kazâ zi-cesten-i tenhâ ne rûy dâned ü ne reh

Kader be-borden-i cânhâ ne keyf dâned ü ne kem[157]

Zi-bes ki reng-pezîred hevâ zi-reng-i 'ilm-hâ

Libâs-ı ezrag-ı gerdûn şeved be-ân-heme muʿallem[158]

Tû beste perçem-i nusret be-kahr-i hasm u nihâde

---

[146] O, felek makamlı, onun etrafı ise dünyanın noktasıdır. Kainat kadar cömert ve zengindir, kandil ise insanın isidir.
[147] Zuhal gezegeni, onun yeridir, kaza ve kader ise feleğin kinidir, kuzey rüzgarı onun güzelliği, seher yeli ise onun celalidir. İsa'nın konuşması ve meleğin nefesidir.
[148] Avın düşmanı ise Rüstem ve Areş'tir. Akıl sahibi destan gibidir, hüner sahibi ise Neyyir'dir.
[149] Menuçehr'in muhabbeti nerededir? İsten is çıkar, mazlum ise dünyanın mazlumundandır.
[150] Dünyanın talihi, dünyanın parıltısının onun sözüyle ortaya çıktığı o şahtadır.
[151] Feleğin bütün kaynakları, onun tercihi ile balirtilmiştir. Dünya onun isteğine uyum göstermiştir.
[152] Senin yüceliğinle senin makamın yükselmiştir. Senin adaletinle bütün kaideler ciddi surette yerine getirilir.
[153] Faziletli insanların hutbeleri senin adına yazılmıştır. Harflerin şekilleri ise senin kaleminle oluşturulmuştur.
[154] Senin adaletin neticesinde yırtıcı kuşların pençeleri kesilmiştir, sen ceylanı desteklediğin için aslanın pençesi kırılmıştır.
[155] Hiç kimsenin kendini emniyette hissetmediği o zamanda o, kendi adının ve hayasının halinde ve gamındadır.
[156] Askerlerin kanına zamanenin bedeni bulaşır. Atların ayaklarının tozu ile yıldızların başı tozlanır.
[157] Canları almak için kazanın ne yüzü var ne de yolu, canı kapmak için de kaderin ne keyfiyeti ne de kemmiyeti vardır.
[158] Hava, ilimlerin boyasından bir boyayı kendine çektiği için, dünyanın, feleğin sarı renkli elbisesi onu değiştirebilir.

Çü tâs-ı kâ'is-i serâ ser-i û be-feth ber-ser-i perçem[159]

Be-zât-ı hâlık-ı bî-çün be-cân-ı Ahmed-i mürsel
Be-kadr-i mescid-i Aksâ be-câh-ı Ka'be-i a'zam[160]

Be-nûr-ı ravza-i Seyyid be-hâk-i meşhed-i Haydar
Be-seng-i hâne-i Ka'be be-âb-ı çeşme-i Zemzem[161]

Be-mehd-i müvellid-i Zehrâ be-'ahd-i meb'as-i Ahmed
Be-tahr-i 'ismet-i Havvâ be-mihr-i saffet-i Âdem[162]

Be-hakk-ı kezâ-yı Mûsâ be-hakk-ı güzîni Hârûn
Be-pâk-zâde-i 'Îsâ be-nîk-nâm-ı Meryem[163]

Be-'ârifân-ı muhakkık be-zâhidân-ı muvahhid
Be-enbiyâ-yı mutahher be-evliyâ-yı mükerem[164]

Be-âb-ı çeşm-i esîrân-ı ehl-i beyt-i peyember
Be-hâk ü hûn-ı şehîdân-ı 'uşr-i mâh-ı Muharrem[165]

Kasem be-yeser-i yesâret ki hest gâh-i sehâ kân
Yemîn be-yemen be-bî-minnet ki hest gâhî 'atâ yem[166]

Ki în-hadîs be-halvet cüz în-ki pîş-i tû guftem
Ne nîk guftem ü ne bed ne bîş guftem ü ne kem[167]

Çe sûd bîhûde bûden muvâfık-ı gam-ı 'aşket
Ki tab'-ı tû Felekî-râ muhâlefest ü felek hem[168]

MÜCÎRÜ'D-DÎN-İ BEYLEKANÎ

Beylekan iklîm-i pencümdendir. Kubâd bin Fîrûz Sâsân'ın binâlarından idi. Âzerbaycân mülkündendir. Şirvân'ın mahâlindendir. Havası germ-sîrdir. Karabag'ın civârında selâtîn-i Îran'ın kışlakı olubdur. Sâhib-i sadr-ı ekâlîm yazıb: Çün Hülâgû Hân kal'a-i Beylekan'ı muhâsara kıldı. Müddet-i medîd onun fethi müyesser olmadı. 'Âciz oldular. Zîrâ ki Beylekan'ın etrâfında mancınıkdan ötürü daş tapmadılar. H^{v}âce

---

[159] Sen, başarı bayrağını hasımlarının kini ile elde etmişsin, zafer bayrağını ise galebe adıyla kendi başına koymuşsun.
[160] Benzeri olmayan Allah'ın zatı ve gönderilmiş peygamber Hz. Ahmed'in canına, Mescid-i Aksa'nın kadri ve Kabe'nin azametine,
[161] Seyyid'in bahçesinin nuruna ve şehit olmuş Haydar'ın toprağına, Kabe evinin taşına ve Zemzem çeşmesinin suyuna,
[162] Zehra'nın doğduğu beşiğe, Ahmed'in peygamber olduğu zamana, Havva'nın ismetli olmasına, Adem'in ise vefalı yaratılışına,
[163] Musa ve Harun'un yaratıcısına, İsa'nın pak, Meryem'in ise temiz, namuslu adına,
[164] Bilgili ariflere ve tevhide inanmış zahidlere, pak peygamberlere ve hürmetli evliyalara,
[165] Peygamber sülalesinden olan esirlerin göz yaşlarına, Muharrem ayının birinci on gününde şehit olanların kanına ve toprağına,
[166] Bütün bunların üzerine ve cömertlik madenine yemin ederim ki onların ihsanları minnetsiz olur.
[167] Ben bütün bu ahvalatı sana gizlice dedim, bunları, ne güzel dedim ne de kötü, ne çok dedim ne de az.
[168] Ne fayda ki bu senin aşkının gamına uygun değildir. Senin yaratılışına Feleki de muhaliftir felek de.

Nasrü'd-dîn Tûsî ta'lîm kıldı ki büyük olan agaçları kesdiler. Mancınık misâlinda agaçlar kıldılar. Ol agaçların içine darı döktüler. Daş 'avazında atdılar ve kal'anın binâsı vîrân kıldılar. Ol hîle ile şehri dutdular. Katl-i firâvân kıldılar. Ol vaktden şehr-i Beylekan vîrândır ve ondan bir isimden gayrı şey' kalmayıbdır. Ammâ Hâkân Sa'îd Şâhruh Mirzâ istedi ki ol şehri ta'mîr eylesin. Müdebbirân-ı memâlik-i Îrân râzı olmadılar ve dediler ki çün bu şehir âbâd olur, Îran'ın kışlaklarında 'alef-zâre noksan vâki' olur. Ve zelzele dahı onda çoh vâki' olurdu. Nice def'alar âsîb-i zelzeleden vîrân olmuşdu. Ammâ Şahruh Mirzâ'nın fermânıyla Aras'dan bir arh çıhartdılar. Ol arhın üstünde tâhûneler binâ kıldılar.

Garaz ki hemân şehirden bir nefer şâ'ir Âteşgede-i Lutfelibeğ'de ve Tezkire-i Devletşâh'da merkûmdur. Nâm-ı nâmîleri Mücîrü'd-dîn'dir. Eyyâm-ı sabvetinde Şirvân şehrine gelib fıtrat-ı aslîsine göre Efzalü'd-dîn Hakîm Hâkânî'nin feyz-i hidmetin idrâk edib onun mürîd-i kemâlât ve kâtib-i makâlâtı olubdur. Hâkânî onu terbiyet kılıbdır ve özüne ogulluga götürübdür. Ve Mücîr dahı bir kasîde-i garrâ hakîmin vasflarında nazm edibdir. Nâgâh Mücîr, Hâkânî'nin akrabâlarından bir nefer dil-ber-i zîbâya 'âşık oldu. Hâkânî'nin gayreti Mücîr ile o civanın aralarına tarh-ı firâk saldı. Tâ înki derd-i hicrân Mücîr'i bîmarlık bisterinde nâ-tüvân kıldı. Az kalmışdı ki dest-i ecel dâmân-ı Mücîr'i çeng-i firâk-ı ma'şûkadan rehâ kılsın. Gene Hâkânî'nin işâresiyle ma'şûka-i Mesîh-dem öz çeşminin bîmar u 'alîlinin 'iyâdetine kadem-rence kılıb bîmâr-ı firâk nevâziş-i ma'şûkdan 'ömr-i dü-bâre tapıb nâçâr Tebriz'e muhâceret kıldı. Ve Tebriz'de Atabeğ Mehemmed İldeniz hazretlerinin mukarriblerinden oldu. Ve Hâkânî ile onun araları değdi. Atabeğin medhinde garrâ olan kasîdeler deyibdir. Ve Emir Ahestegî ile mu'ârazalar kılıbdır. Âhir Atabeğin işâresiyle terbiyet-i kemâl için Isfahan'a gidibdir. Ahâlî-i Isfahan'dan mihribanlıklar görübdür. Âhirü'l-emr ziyâde-serlik 'illeti ile hicivler deyib ve işidibdir. Isfahan'dan mürâca'atından sonra Tebriz'de vefât edibdir. Dîvânı nazara yetmeyib bu bir neçe beyit Âteşgede-i Mevlânâ Âzer'den ve Tezkire-i Devletşâh'dan bu tezkireye sebt olundu.

Bu kasîdeni Hâkânî'ye be-tarîk-i îhâm ve Kızılarslan'ın medhinde deyibdir:

Dil zi-'aşk-ı tû dil zi-cân ber-dâşt

Cân hem ümîd ez-cihân ber-dâşt[169]

Gufteî sâye ez-tû ber-dârem

Sâye ez-hâk key tüvân ber-dâşt[170]

Tû fikendî me-râ zi-çeşm velî

Kerem-i şâh-ı kâmrân ber-dâşt[171]

Şeh-i Kızılarslan ki dest ü dileş

Ez cihân nâm-ı bahr u kân ber-dâşt[172]

Ân ki evvel-kadem zi-rûy-ı zemîn

Fitne-i âhirü'z-zamân ber-dâşt[173]

Çe du'â gûymeş ki 'âlem-i pîr

Naks ez-ân 'âlem civân ber-dâşt[174]

Velehû

Bâd-ı subhest ki meşşâta-i ca'd-ı semenest

Yâ dem-i 'Îsâ be-peyvend-i nesîm-i çemenest[175]

Nigehet nâfe-i müşkest ne nâfest ü ne müşk

Eser-i âh-ı ciğer-sûhte hem-çü menest[176]

Kafes-i hâk pür ez-zemzeme-i fâhteest

Micmer-i bâg pür ez-lahlaha-i nesterenest[177]

Bûy-ı şîr dehen-i sûsen ez-ân mî âyed

Ki henûzeş ser-i pistân-ı sabâ der-dehenest[178]

Deh zebâneest ü ne-gûyed sühan hakk edebest

Bâ çünîn 'ömr ki û râst çe cây-ı sühanest[179]

HÂKÂNÎ ŞİRVÂNÎ

Hâkânî Efzelü'd-dîn İbrâhim bin ʿAlî Şir Şirvânî'dir. Sâhib-i fazl u câh makbûl-i hükkâm u selâtîn olubdur. Üstâd-ı rûşen-zamîr ve ʿilmde ʿadîmü'n-nazîrdir. Nice ki mâdih olan üstâdlar onu medh edibler. Atası ʿAlî Şirvân'da neccârlık ederdi.

[169] Senin aşkınla gönül, candan yüreği götürdü, beden de can da kendi ümidini dünyadan kesti.
[170] Senden gölgeni alayım dedin, topraktan gölgeyi almak nasıl mümkün olr ki?
[171] Sen beni gözden düşürdün hem de saadetli padişahın lutfunu benden aldın.
[172] Padişah olan Kızılarslan'ın eli ve gönlü, dünyada ad ve san kazandı.
[173] O, ilk adımını yeryüzüne koyduğunda ahir zaman fitnesini ortadan kaldırdı.
[174] Bu yaşlı dünya hakkında ben ne dua edebilirim ki dünyada olan eksiklikleri o genç kaldırdı.
[175] O, sabah yelidir ki yasemin çiçeğinin süsleyicisidir veya Hz. İsa'nın nefesi gibi çimenlik rüzgarının aşısıdır.
[176] Bakışın mis nafesidir, ne nafedir ne de mistir, gönlü yanık şahsın ahı ise benim gibidir.
[177] Toprağın kafesi, yanık inlemelerle doludur. Bağın meydanı ise nesteren çiçeği ile doludur.
[178] Süt kokusu susenin ağzından şu sebeple gelir ki hala seherin memesinin ucu onun ağzındadır.
[179] Doğru sözü söylemek edep ve erkandandır, eğer ömür varsa daha buna söz yoktur.

Ammâ özü öz tıynet-i asliyesine göre Şirvân'dan Gence'ye sefer edib nice iller hakîm-i kâmil ve edîb-i fâzıl hazîn-i gencîne-i maʿnevî Ebu'l-ʿûlâ Gencevî'den hurşîd-i felek-i iʿtilâ ve kamer-i sipihr-i ʿizz ü ʿalâ Mevlânâ Felekî ile tahsîl-i merâtib-i şiʿr kılıbdır. Ve Mevlânâ Ebu'l-ʿûlâ o dürr-i şâhvârı gencîne-i pür-gencden Şirvânşah hâkân-ı kebîr Ebu'l-Muzaffer'in huzûruna götürdü. Hâkân-ı kebîr ki mürebbî-i fuzalâ ve müşevvik-i şuʿarâ idi. Hâkânî'ye hilʿat ü niʿmet ʿatâ kıldı. Ol hâlecen onun tahallüsü "Hakâyıkî" idi. Hâkân-ı kebîr ona "Hâkânî"lik tahallüsün merhamet eyledi. Hâkân-ı kebîr, Hâkânî'nin hâtırın ziyâde mürâʿat eylerdi. Bir defʿa Hâkânî, hâkân-ı kebîre yazmışdı. Nazm:

Vaşkî deh ki der-berem gîred
Yâ vaşâkî ki der-bereş gîrem[180]

Bir vakt Hakîm Hâkânî h^{v}âhiş kıldı ki ʻIrak ve Fars vilâyetin seyâhat kılıb iktisâb-ı maʻârif-i sûrî ve maʻnevî edib ravza-i melâyik-pâsibân imâm-ı müştem ʻAlî bin Mûsâ Er-rızâ'nın ziyâretine müşerref olsun. Şirvânşah, Hakîmin bu ʻazmine mâniʻ oldu. Bu nice beyitler hemân kasîdelerindendir.

Bes çe-râ sûy-ı Horasân şudenem ne-güzârend
ʻAndelîbem be-gülistân şudenem ne-güzârend
Çâre-i derd-i hûd ez-şâh-ı Horasân yâbem
Derdmendem pey-i dermân şudenem ne-güzârend[181]

Ve lehû

Be-Horasân şevem inşâa'llâh
Çün hûr âsân şevem inşâa'llâh
Gird-i ân-ravza hem-çün melekût
Mest-i cevlân şevem inşâa'llâh[182]

ʻIrak'a sefer kılıb memleket-i Rey'de belâ-yı vebâya dûçar oldukda demişdir:

Dîdem seher-gehî melekü'l-mevt-râ be-h^{v}âb
Bî-kefş mî-güriht zi-dest ü pây-ı men[183]

Dârü's-saltana-i Rey'de Şâh-en-şâh-ı Îran'ın medhlerinde dedikleri kasîde-i garrâsını vezîr-i sâhib-i tedbîr Nizâmü'l-mülk'e pîş-nihâd kıldı ki halîfe huzûruna

---

[180] Bir kürk gönder ki beni kucağına alsın veya bir güzel gönder ki ben onu kucaklayayım.
[181] Benim Horasan'a gitmeme izin verirler, ama bülbül olduğum halde gülistana gitmeme izin vermezler. Derdimin çaresini Horasan şahı olan İmam Rıza'dan istiyorum, dertliyim, tedavi olmama da izin vermiyorlar.
[182] İnşallah güneş gibi kolayca Horasan'a giderim; inşallah, o kabrin etrafında melekler gibi mest bir şekilde dönerim.
[183] Sehere yakın bir vakitte rüyada ölüm meleğini gördüm. Ayakkabısız, benim peşimden koşuyordu.

yetirsin. Nizâmü'l-mülk mâni' oldu. Buyurdu ki halîfe nihâyetde nükte-şinâsdır ve senin tab'ın hele hamdır rücû' kıl, bir müddet iktisâb-ı ma'ârif eyle. Ve bir nigîn-i tılâ hakîme 'atâ kıldı. Hemân nigîni sefer-i 'Irak'dan mürâca'atda Şirvânşah hakîm Hâkânî'den h^v^âhiş kıldı, hakîm vermedi. Bu engüşter-i Süleymân'dır, her dîv-i racîme lâyık değildir. Ondan ötürü hakîmi dustak eyledi. Nice ki bu ahvâlât var, hakîmin öz kitâbı Tuhfetü'l-'Irakeyn'de.

'Âkıbetü'l-emr vâlî-i Gürcistan'ın tavassutuyla Şirvânşah'ın kayd u habsinden halâs olub bu beytin mazmûnuyla ki:

Hâkânîyâ nişîmen-i Şirvân ne cây-ı tust
Ber-per sûy-ı 'Irâk ne şehper şikesteî[184]

Hakîm Hâkânî ziyâret-i Kerbelâ-yı mu'allâ 'azmiyle Hıtta-i Bagdâd'a vârid olub ahâlî-i Bagdâd'ın şîve-i nâ-marziyyelerinden mülâhaza edib demişdir:

Ehl-i Bagdâd-râ zenân bînî
Tabakât tabak zenân bînî[185]

Hâven sîm za'ferân sârâ
Hâlî ez-deste girân bînî[186]

Bes kun în-hezl çîst Hâkânî
Ki zi-hezl âfet-i zamân bînî[187]

'Atabât-ı 'âliyât ziyâretine müşerref olandan sonra huccâc-ı Beytu'llâhü'l-harâm ile Mekke-i Mu'azzama'ya müşerref olub ba'de Medîne-i Münevvere'de Ravza-i mübârek-i Muhammedü'l-Mustafâ'nı ziyâret eylemişdir. Ve bu nice ferdi Medîne-i Münevvere'de demişdir. Kıt'a:

Hatî mechûl dîdem der-Medîne
Be-dânistem ki ân-hat âşinâîst[188]

Ekser-i evkât o hakîmi Şirvânşah Şabran kal'asında mukayyed ü mahbûs etmişdir. Nice ki öz ahvâlâtın öz kasîdesinde mükerrer ü mufassalan beyân etmişdir. Bu iki beyit hemân kasîdedendir ki teberrüken sebt olundu.

Dest-i âhenger me-râ der-mâr-ı Zahhakî keşîd
Genc-i Âfrîdûn çe hâsıl der dil-i dânâ-yı men[189]

---

[184] Ey Hakanî, Şirvan'da yaşamak sana layık değil, daha kanatların kırılmadan Irak'a doğru uç, git.
[185] Bağdat ehlinin kadın gibi olduğunu görürsün, onların hepsi tabak çalandır.
[186] Gümüş havanda zaferan otunun döverler, lakin onların ağır havanelleri yoktur.
[187] Ey Hakanî, bu hicivlere bir son ver ki hicivden bu zamanda ancak belalar görürsün.
[188] Medine'de bir yazı gördüm ki sahibi bilinmiyordu, ancak daha sonra derhal bildim ki o, tanıdık birisinin yazısıdır.

Ejdehâ-bîn halka geşte hufte zîr-i dâmenem

Z'ân ne-giryem tersem âgeh gerded ejderhâ-yı men[190]

Gene Hakîm Hâkânî Şirvân'dan firâr edib Tebriz'de karâr dutdu. Tebriz'de 582'de vefât kılıb Sürhâb'da medfûn olmuşdur. Ve ondan sora bir pâre be-nâm şâ'irler, misl-i Felekî Şirvânî ve Mücîrü'd-dîn Beylekânî orada medfûn olduguna hemân kabristân Makberetü'ş-şu'arâ ile adlanmışdır.

Hakîm Hâkânî'nin vasf u evsâfları hadd ü hasrdan efzûndur. Ve dîvanları ma'ânî-i 'acâyib ü garâyib ile meşhûn. Ammâ çoh hod-pesend şâ'ir olubdur. Hiçbir kasîdesi yohdur ki onda özünün medhi olmasın. Şihâb Horasânî, Hâkânî Şirvânî her kasîdesinde özünün fazl u kemâlin tavsîf ü ta'rîf etdiğine 'özr-h^{v}âh olub buyurmuşdur.

Şihâb-ı Horasânî

Tâ kes zi-ehl-i fazl ne-gûyed ki ez-çe rû

Hâkânî în-kadar sühan-ı hîş-râ sütûd

Çün şi'r-i kes ne-buved sezâvâr-ı medh-i û

Hud lâ-cerem be-menkabet hud zebân güşûd[191]

Ve Hakîm Hâkânî'nin Ebu'l-'ûlâya yazdıkları...[192]Hicv-i Hakîm Hâkânî be-Ebu'l-'ûlâ

Süflî-i 'ulvî taleb tâlib-i 'izz ü 'alâ

Müflis-i Kârun sikâl garza-sıfat Ebu'l-'ûlâ

Renc-i dilem-râ sebeb gerdiş-i eyyâm nist

Fi'l-i seg-i Genceîst şahs-ı kadeh-rûstâ[193]

Şeyh 'Attâr Cengiz Hanın galebesinde esîr olmuşdu. Bir nefer Mogol istedi ki onu öldürsün. Bir ayrı Mogol dedi ki öldürme. Bunu mene sat. Sene min kızıl verem. Şeyh 'Attâr dedi ki satma, bundan artıka değerim. Bir ayrı Mogol dedi ki öldürme bunu mene sat. Bir torba sene saman virrem. Şeyh dedi indi sat ki bundan artıka değmerem. Mogol gazab-nâk olub Şeyh 'Attâr'ı şehîd kıldı.

---

[189] Demircinin eli beni Dahhak'ın yılanlarına doğru çekti. Bende Feridun'un hazinesi de olsa neye yarar?

[190] Ejderhaya bak ki halka halka olmuş ve benim elbisemin altında uyumuş, ondan korktuğumdan ağlamıyorum, asıl korkum, onun, benim ejderhalarımı uyandırmasıdır.

[191] Faziletli insanlardan hiç kimse, Hakani kendi sözünü bu kadar övdü demesin, başkasının şiirleri onu övmeye layık olmadığından o, çaresiz kalarak kendini övmek için dil açtı.

[192] Metinde bu kısmın mürekkebi dağılmıştır.

[193] Alçakların alçağı, şan şöhret peşinde koşan, hiçbir varlığı olmayan, kinli yaratılışlı Ebul Ula, gönlümün böyle incinmiş olması feleğin dönüşünden değildir, Gence köpeğinin hareketi beni böyle incitti.

Rûhânî Semerkandî

Merd âzâd ne-yâbed ki kuned dü kâr

Tâ heme ʻömr vücûdeş be-selâmet mâned[194]

Zen ne-gîred duhter-i Kayser be-dehend

Karz ne-sitâned eğer vaʻde-i kıyâmet bâşed[195]

Ne-reved ber-der-i erbâb-ı kerem behr-i tamaʻ

Gerçi meşhûr çü Hâtem be-sehâvet bâşed[196]

Atabeğ Kızılarslan ʻAlî Ragm Zahîr Faryâbî ki onun hidmetin kılmazdı. Atabeğ Mehemmed Muzafferü'd-dîn Mehemmed ibni Eldeniz'e hidmet kılardı. Kızılarslan Mecdü'd-dîn Beylekânî Şirvân'a renk-be-renk atlas câmeler ʻatâ kılardı. Zahîr Feryâbî bu hicvi Mecdü'd-dîn için deyibdir. Ferd:

Ger bih dîbâhâ-yı fâhir âdemî kerded kesî

Pes der-atlas çîst gurg u der-ʿabâ-yı sûsmâr[197]

CEMÂLÜ'D-DÎN[198]

Ve hüve ʿAbdu'r-rezzâk. Ez-efâzil-i meşhûr-ı Isfahân belki efzal-i fusahâ-yı zamânest. Zuhûreş der ʿahd-i Sultân Mahmûd-ı H^{v}ârezmşâh u muʿâsır-ı Hâkânî Şirvânî bûde. Der-kasîde tabʿ-ı kâdirî dâşte vü der-suhan-verî râyet şöhret afrâşte. Ve în kıtʿa-râ der-cevâb-ı "Tuhfetü'l-ʿIrakeyn" be-Hâkânî be-Şirvân nüvişte-est.[199]

Kîst ki peygâm-ı men bâz-be-Şirvân bered

Yek suhan ez-men be-dân merd-i suhen-dân bered[200]

Gûyed Hâkâniyâ în-heme nâmûs çîst

Ne her ki yek beyt guft nâm zi-Hâkân bered[201]

Kes be dû peymân zi-ʿilm daʿvî-i dâniş kuned

Tâ ki b'ân-fazl-ı kem-nâm-ı büzürgân bered[202]

Tuhfe firistî zi-şiʿr sûy-ı ʿIrak înest cehl

Hîç kes ez-zîrekî zîre be-Kirmân bered[203]

---

194 Erkek adam ömrünün sonuna kadar selamette olmak için iki şeye yaklaşmamalıdır.
195 Eğer padişahın kızı da olsa onunla evlenmesin, kıyamete kadar vade verseler de borç para almasın.
196 Hatem kadar cömert bir insan da olsa tamah sebebiyle cömert insanların kapısına gitmesin.
197 Eğer adam olma, övünülecek elbise giymek ileyse o zaman kurdun kürkü ve kertenkelenin derisine ne demeli?
198 Müellif, bu şairi Hakani ile ilgisi dolayısı ile tezkireye dahil etmiştir.
199 Cemaleddin Abdurrezzak Isfahan'ın meşhur faziletli kimselerindendir. Belki sadece Isfahan'ın değil bütün zamanların faziletlisi kabul edilmelidir. Cemaleddin, Sultan Mahmud Harzemşah'ın asrında yaşamış ve Hakani Şirvani'nin çağdaşı olmuştur. Kaside söylemekte onun yaratılışı çok kabiliyetli idi. O, söz ustası olarak bayrağını göklere yükseltmiştir. Bu kıtayı Tuhfetül Irakeyn'e cevap olarak Hakani Şirvani'ye yazmıştır.
200 Benim bu sözlerimi Şirvan'a ulaştıracak bir kimse yok mu? Benden o söz üstadına bir söz götüre.
201 Ey Hakani, bu kadar yürekten gelen sözler nedir? Her önüne gelen bir beyit yazdı ve altına Hakan adını kaydetti.
202 O adam ilimden, bilgiden bahsedebilir ki iki şeyi yerine getirsin. O, az bilgi ile büyüklerin adını yükseklere kaldırsın.

Şiʿr firistâdened dânî mâned be-çe

Mûr ki pây-ı meleh nezd-i Süleymân bered[204]

Nazm-ı gühergîr-i tû gufteî tû ser-be-ser

Kes güher ez-behr-i sûd-bâz be-ʿummân bered[205]

Yâ ne çenân dân ki hest sihr-i halâl în-suhan

Sihr kesî kû ber-Mûsâ ʿİmrân bered[206]

Kes ne-ber-âfitâb rûz çırâg âvered

Kes ne ber-mâhtâb câmeî ketân bered[207]

Mescid ü seg enderûn hîç hıredmend best

Kaʿbe vü büt enderân hîç müsülmân bered[208]

Zişt buved rûz-ı ʿîd tâ-zi-pey-i çâpukî

Perre-zenî har-süvâr gûy zi-meydân bered[209]

Men zi-tû ahmakter u tû zi-men ebletterî

Diğerî bâyed ki mân her dü be-zindân bered[210]

Şâʿir-i zerger menem sâhir-i derger tûy

Kîst ki bâd-burût tâ-der-keşhân bered[211]

Mâ vü tû ber-gûîm tâbe-ber-i-şâʿirân

Nâm-ı men ü tû kesî der-ber-i îşân bered[212]

În-heme hud tayyibet va’l-lâhi eğer misl-i tû

Çerh be-sî-sad kırân geşt be-pâyân bered[213]

Zâde-i efkâr-ı tû zînet-i cennet dehed

Maʿnî-i ebkâr-ı tû revnak-ı bostân bered[214]

Mâye buved her kesî ez-tû pes sûd-ı tû

Şiʿr firestâ ki kes gül-be-gülistân bered[215]

Her ki be-yâred be-men şiʿr-i tû hem çün buved

---

[203] Sen Irak’a hediye gönderirsin, bu cehalettendir. Hiç çevik adamın Kirman’a çörek otu götürdüğünü gördün mü?
[204] Senin şiir göndermen neye benziyor biliyor musun? Karıncanın çekirge budunu Süleyman’a hediye götürmesine.
[205] Senin inci ile dolu şiirlerin baştan başa kazanç maksadıyla yeniden denize götürmeye benziyor.
[206] Veya şöyle bil ki senin sözünün sihr-i helali ile ki bu sihir onu İmran oğlu Musa’ya götürsün.
[207] Hiç kimse gündüzün ortasında yanında lamba taşımaz, hiç kimse de ay ışığında keten elbise giymez.
[208] Hiç, akıllı bir adamın mescide köpekle gittiğini gördün mü? Müslüman, hiç Kabe’ye yanında put götürür mü?
[209] Bayram günü çeviklik göstermek için kılıç oynatmak, eşeğe binmek, meydanda o topu almak çok ayıp olur.
[210] Ben ahmağım, sen benden daha ahmaksın. Bir başka adam gelsin, her ikimizi zindana götürsün.
[211] İnce, kuyumcuya benzeyen şair benim, sen ise sihirbazsın, kim kendi kuvvetini ahlaksızlıkta gösterir ki?
[212] Ben ile sen şairler nezdinde şiirlerimizi söylüyoruz. Birisi senin ve benim adımı onların yanında zikretsin.
[213] Felek eğer yüz yıllarca dönse de sana benzer başka bir kimse bulamaz.
[214] Senin fikrinin çocukları cennete zinet verir, senin bikr sözlerin gülbahçelerini süsler.
[215] Herkes senin kazancından gıdalanabilir. Şiir gönder ki gülbahçesine kim gül götürür?

Ki bûy-ı pirâhenî cânib-i Kenʿân bered[216]

Eyzan lehû

Ber-i-nergis-i tû reftem be-hezâr lâbe guftem
Dil burde-i bâz pes deh ki dil-i diğer ne-dârem[217]
Sûy-ı zülf kerd işâret ki be-cûyeş Hindû
Meğer û be-burde bâşed men ez-u haber ne-dârem[218]

NESİMÎ

Bir cefâ-keş ʿâşıkam ey yâr senden dönmezem
Hançer ile yüreğümi yar senden dönmezem
ʿAşkınun yolunda ey meh kâmetin tek dogruyam
Oluram Mansûr-veş ber-dâr senden dönmezem
Mushaf-ı hüsnün hakıyçün ey dil-ârâmum benüm
Ança kim bu tende cânum var senden dönmezem

Ve lehû

Ey hasta gönül derdine dermân taleb eyle
Ger cân diler isen yeri cânân taleb eyle
Ey bülbül-i kudsî ne giriftâr-ı kafessün
Sındır kafesi tâze gülistân taleb eyle

MAʿKÛKÎ

Benim mihr-i cihân-ârâ kimi bir âfitâbım var
Ne bir sabr u ne bir tâkat ne bir ârâm u tâbım var
Arak çîn çîn düzülmüş ser-kadd-i gül budâgında
Gel ey bülbül temâşâya ʿaceb gülden gülâbım var
N'ola bir gece ol ârâm-ı dil mihmânım olsaydı
Gözüm peymâne eşkim bâde gönlümden kebâbım var
Ne bir pervâ ne endîşe çeker Maʿkûkî düşmandan
ʿAliyyü ʿâlîyü aʿlâ kimi ʿâlî-cenâbım var

KESBÎ

Dagıtma ʿıkd-ı zülfünü ey şûh-ı fitne-ger
Cemʿ olmuş iken eyleme ʿuşşâkı der-be-der

---

[216] Kim senin şiirlerini bana getirse sanki gömleğin kokusunu Kenan iline ulaştırmış gibi olur.
[217] Bin yalvarışla gidip nergis gözlerine aldığın gönlümü bana geri ver, ondan başka gönlüm yoktur dedim.
[218] Saçlarını işaret ederek bu Hindli'den sor, belki o almıştır, benim bundan haberim yoktur dedi.

Hurimisen mi yohsa perî ya ferişte kim
Bu sûret ile kimse sana söylemez beşer
Tahrîr edende sûret-i hâlim debîr-i sun'
Yazmış gamın cebînime "*Ke'n-nakşı fi'l-hacer*"[219]

ABBASKULU AĞA (KUDSÎ)

Gazel

Sen onda safâ eyle dil-cûlar arasında
Ben kalmışam âvâre Gürcüler arasında
Derd ü gam u hicrândan gurbetde perîşânım
Döndü ciğerim kana kaygılar arasında
Tersâ-beçeler bî-had men neçe dutam ârâm
Cân kasdın eden zâlim câdûlar arasında
Her cânibe 'azm etsem ez-bes ki güzel çohdur
Tûtî-sıfatam hayrân güzgüler arasında
Bir yana eğer bahsam gam çekmek olur bî-câ
Bunlar kimi meh-tal'at hoş-hûlar arasında
Yüz 'işve vü mehr ile 'âşıklara meyl etmek
Bu şehrde 'âdetdir meh-rûlar arasında
Ebr içre güneş mânend pertev salır âfâka
Ruhsâresi her şûhun gîsûlar arasında
Çoh bunda güzel ammâ var bir adı İskender
Şeh-bâze münâsibdir âhûlar arasında
Cûş-ı hat-ı müşgînden benzer leb-i cân-bahşı
Bir ma'den-i yakûta Hindûlar arasında
Tersâ gözü keşf eyler her lahza kerâmetler
Mihrâbda zâhid tek ebrûlar arasında
Bunları görüb Kudsî her kimse ki 'âkildir
Etmez özünü rüsvâ bed-gûlar arasında

Ve lehû

Bî-vefâ yâra gönül verse vefâdar 'abes

---

[219] Taşa yazılmış yazı gibi.

‘Ahd ü peymânı yoha verdi kem ikrâr ‘abes

Derd-i dilden seni çün eylemek olmaz âgâh
Kıldıgım nâle galat etdiğim izhâr ‘abes

Gül kimi beş gün imiş sohbet-i ebnâ-yı zamân
Eyledim ‘ömrümü zâyi‘ özümü hâr ‘abes

Çeşm-i câdû-nigehin mest-i mey-i h^{v}âb iken
Âh kim eyledim ol fitneyi bîdâr ‘abes

Bulmasa feyz-i nazar kesb-i kemâl etmez hüsn
Yâr ‘âşıkdan eğer gizlese ruhsâr ‘abes

‘Âşık-ı pâk-nazar vaslını hicrânda sanır
Eylemez ârzu-yı devlet-i dîdâr ‘abes

Gonca vü lâleni gördüm gama batdım Kudsî
Eyledim meyl-i temâşâgeh-i gülzâr ‘abes

MESRÛR   Gazel

Geceler ey mâh sensiz bes ki efgân eylerem
Göklere encüm-i şerârın dâg-ı sûzân eylerem

Levh-i ruhsârım saralsa yoh ‘aceb kim ben anı
Hatt-ı reyhânın hevâsıyla zer-efşân eylerem

Kûşe-i mihrâba çoh meyl etme zâhid kim kılıb
Vasf-ı ebrûsun cihânı kâfiristân eylerem

Kâkülün sevdâsı ile olmuşam Mesrûr kim
Onla gam cem‘iyyetin başdan perîşân eylerem

Ve lehû

Bu şerh-i gam-fezânı ki gün gün füzûn olur
Yazmak şi‘âr kılsa kalem vâjgûn olur

Üz levhi üzre yazmaga müjgân hatt-ı firâk
Her bir gözüm mesâbe-i deryâ-yı hûn olur

Hicrân gamıyla mâteme batdım budur delîl
Bahtım nişânesiyle hattım nîl-gûn olur

Bâr-ı sitem eğibdi nihâl-i vücûdumu
Arı çoh olsa mîve budâg vâjgûn olur

Bilmem ne sırdı bu ki sevdâ-yı kâkülün

Geldikde yâdıma gönlüm bî-sükûn olur

Mesrûr besdi çoh da gönül verme ʻaşka kim

Her kim bu yolda sürʻat eder tîz zebûn olur

Ve lehû

Eşk-i hûnîn eyleyibdir dâmenin gülşen kimi

Kimdurur bir sâkin-i gülzâr-ı ʻişret ben kimi

Cân temâşâ-yı kemâl-i hüsn-i cânân kılmaga

Sîneden açmış cerâhatlar agız revzen kimi

Dürr-i eşk etsem nisâr-ı makdemin olmaz ʻaceb

Laʻl-i hûn-âb ile memlûdur gözüm maʻden kimi

Kârvân-ı ʻakl u dîn râh-ı taleb tayy kılmadın

Eyledi gâret harâmî gözlerin reh-zen kimi

Şâhid-i dünyâya ragbet kılma kim bu Zâl-i pîr

Muntazırdır fırsat-ı bî-dâd için Behmen kimi

Eylemez Mesrûr zâhid fehm-i râz-ı remz-i ʻaşk

Görmedim bir anlamaz dünyâda bu gövden kimi

Ve lehû

Leb-i cânâna desem gonca-i handân yaraşır

Matlaʻ-ı ʻârızına mihr-i dırahşân yaraşır

Kâmetin sûreti çeşmimde kılur cilve müdâm

Cû kenârında gözüm serv-i hırâmân yaraşır

Yaraşır tarf-ı ʻizârında hat-ı müşgînin

Nece ki gülşen-ârâ sünbül ü reyhân yaraşır

Nergis-i şûhun edib dehrde âşûb-pedîd

Bu sebebden deseler fitne-i devrân yaraşır

Ey gözüm nûru siyeh-pûş niçunesin de görüm

Gül-i nev-hîz-i çemen tek sana elvân yaraşır

Yûsuf-ı Mısr'dan artık deseler halk seni

Şâhidim "*Eşhedü bi'l-lah kemâ kân*"[220] yaraşır

Sûret-i hüsn ile meşhûrdur ol lâle-ʻizâr

[220] Allah'a and olsun ki o nasılsa ona şehadet ederim.

Âşikâr eyleme Mesrûr ki pinhân yaraşır

Ve lehû

Bes ki la‘lin hasretinden ahıdır kan gözlerim
‘Âkıbet bir gün kılur dünyânı tûfân gözlerim
Lâlezâr olmuşdu tarf-ı dâmenim hûn-âbdan
Dâmenim gülzârdır ebr-i bahârân gözlerim
Gâlibâ bahreyn-i gamdır iki çeşmim çeşmesi
Yagdırır Nîsân’a benzer dürr-i galtân gözlerim
Kıldı hicrin bagrımı kan kılmasaydı kâşki
Rûy-ı handânın temâşâsını giryân gözlerim

KASIM BEY ZÂKİR

Gazel

Subh-dem bâd-ı sabâ turre-i cânâna değer
Götürüb nükhetin andan sora her yâna değer
Od salır hırmen-i mahsûl-i berk-âsâ
Bu ten-i zârda peykânı ki peykâna değer
Âteşe düşmüş ilan tek olurum pîçîde
Ki niçin zülf-i siyeh ‘ârız-ı cânâna değer
Garezin cân ise bir tünd nigâhın besdir
Hayfdır atma ohun her biri min câna değer
Zâkirâ sabr eyle kim vasla değen âfetden
Ay öter il dolanır vakt ola hicrâna değer

Ve lehû

Gerçi dutub ‘âlemi şûriş-i gavgâ-yı ‘aşk
Yohdu cihânda velî men tegî rüsvâ-yı ‘aşk
Cân u dil ü ‘akl u hûş cümle müsellem ona
İndi nedir bilmezem dahı temennâ-yı ‘aşk
Hûn-i dili taşraya merdüm-i çeşmim töker
Kim gerek ‘ârî ola menzil-i me’vâ-yı ‘aşk
Zâhid-i sâhil-nişîn bahr-i belâdan sakın
Kâma çeker Yûnus’u mâhî-i deryâ-yı ‘aşk
Sal ten-i nâ-pâkine hırka-i sad-pâreni

Her kadde lâyık değil hil‘at-i zîbâ-yı ‘aşk
Kays ile hem-ders idim kaldı o Ve’l-leyl’de
Nâkıs imiş olmadı vâkıf-ı ma‘nâ-yı ‘aşk

Ve lehû

Gönül murgu ser-i zülfünde ey gül âşiyân dutmuş
‘Aceb nâ-emn menzilde mekân ol nâ-tüvân dutmuş
Dolanır devr-i ruhsârında gerçi müflis-i ‘aşkın
Ne sûd ol gencden kim çevresin ef‘î ilan dutmuş
Ederler ehl-i derdi kande görse rahm merdümler
Gözün merdümleri tek kimdir oh çekmiş kemân dutmuş
Olub hüşyâr bezm-i bâdeden ol gün ayag çekdim
Ki gördüm la‘l-i nâbınla kılur da‘vâ o kan dutmuş
Dehen sırrın işitdim hurde-dândır goncadan sordum
Dediler bilmezik bu sırrı Hak bizden nihân dutmuş
Ne gafletdir bu sende ey sitemger cevr ü zulmünden
Ser-â-ser yeryüzün savt u sadâ-yı el-amân dutmuş
Gam u mihnet yükün âlemde yohdur çekmeyen ammâ
Şikeste Zâkir’in çarh-ı felek bârın girân dutmuş

Ve lehû

Görenler nergis-i mestin nigârım eyle mest olmuş
Çekib saf devr-i çeşminde müjen tek pây-best olmuş
O günden kim kaşın tâkı olub tâ‘atgeh-i merdüm
Pozulmuş tâk-ı mescid revnak-ı minber şikest olmuş
Ne hoş ülfet dutub zülf-i siyeh ruhsâr-ı âl ile
Ta‘accüb eylerem ef‘î gidib âteş-perest olmuş
Sabâ şerh eylemiş gûyâ bugün kadd ü ruh u vasfın
Ki gül pejmürdelenmiş kâmet-i şimşâd pest olmuş
Sagınma kim çıka sevdâ-yı ‘aşkın tâ-ebed serden
Dil ü cân vâlih ü hayrân sana rûz-ı elest olmuş
Nisâr-ı makdeminçün cân kimi nakd-i revâcım var
İnanma ger dese agyâr Zâkir teng-dest olmuş

Ve lehû

Şamlar tîşe-i Ferhâd salır dâga sadâ
Bister-i ‘ayşda Şîrin’i şeker-h^{v}âb aparır
Merdüm-i dîdelerin yâdı ser-i zülfü ile
O kadar eşk töker ‘âlemi seyl-âb aparır
Reh-i mey-hâne dut ey Zâkir-i derd-âlûde
Gamı sâgar dagıdır derdi mey-i nâb aparır
Ve lehû
Müştâk-ı lebin sâgar u sahbâya bahar mı
Bir göz ki seni görmeye dünyâya bahar mı
Âlûde-i kadd ü ruh u çeşmin olan ‘âşık
Serv ü semene nergis-i şehlâyâ bahar mı
Yüz mevsim-i gülzâr ola dil-gîr-i cemâlin
Sûy-ı çemene cânib-i sahrâya bahar mı
Bir kimseye hurşîd-i cemâlin ola manzûr
Mihr-i feleke meyl kılıb aya bahar mı
Ve lehû
Men dedim âh u figân eyler o mâha te’sîr
Âh kim âh perî-veşlere kâr etmez imiş
Yâd-ı ruhsârı ile seyr-i gülistân etdim
Seyr-i gül def‘-i gam-ı ‘ârız-ı yâr etmez imiş
Ve lehû
Rakîbi görmeğe mümkün olaydı yârim ile
Giderdim ol ser-i kûdan öz ihtiyârım ile
Ölende kabre meni örtmeyin kılıb dil-ber
Ne güft ü gû edecek tâ görem mezârım ile
Ve lehû
Ne vechile dutub hatt safha-i ruhsârın o şûhun
Olur kânûn hattdır bir elif ruhsâr arasında
Harîm-i mahrem-i bezm ü ser-i kûyun olan Zâkir
Revâdır mı geze bîgânevâr agyâr arasında
Ve lehû
Munca kim vardır ol gamze-i câdûda belâ

Yohdu yüzden biri bu çarh-ı cefâ-cûda belâ
Ol eder kimini dil-şâd kimini mahzûn
Her ne etvâr u reviş var bu bed-hûda belâ
Zülf-i pür-çînin ucundan bilirim çîn çîndir
Çin diyârında Hıtâ kişver-i Hindû'da belâ
Zehresi çâk olur her görenin ef'îveş
Gûyiyâ kat kat olub halka-i gîsûda belâ
Dâm-ı gîsûları ger almasa râh-ı güzeri
Kandadır seyr-i zenehdenine rûda belâ
Küfr-i hattı çerisi safha-i ruhsârı dutub
Ey Müselmânlar olur mu bu kadar rûda belâ
Yâr-ı bî-rahm-ı cefâ-pîşe vü 'âşık-ı bî-bâk
Özü bir lahza belâdan değil âsûde belâ
Hicr ise âfet-i cân vasl ise pür-bîm ü hatar
Zâkirâ fikrini gör o da belâ bu da belâ
Ve lehû
'Âşık-ı hâm tama'-ı bûse diler la'linden
Bir demez hiç nigehinden ona teb-hâle düşer
Ve lehû
Halka şerh etmek gam-ı hicrin ne hâcetdir banâ
Lâleveş sînemde dagların şehâdetdir banâ
Hâr olur sensiz gül-i hamrâya bahsam çeşmime
Serv-kaddin görmesem ol gün kıyâmetdir banâ
Maksadım oldur seg-i kûyunla hem-âvâz olam
Bu temennâ verse el 'ayn-ı sa'âdetdir banâ
Girye-i zârım visâlinçün değil şâm u seher
Bî-garaz sevdâ-yı 'aşkından bir 'âdetdir banâ
'Ahd kıldı pâdişâhım katlime ferdâ benim
Saht-dil-şâdım bugün her çend rahmetdir banâ
Zâkir'm ol vechden zülf ü hatun müştâkıyam
Kim siyeh-baht u perîşânlıkda nisbetdir banâ
Ve lehû

Neçeler silsile-i tab‘ıma tahrîk verir
Rişte-i nazma çekem ya‘ni dür-i galtânı
Virmesem vüs‘at eğer nazma olur nâ-mergûb
Eylesem cümlesini şerh düşer tûlânî
Çâre oldur ki gene her biriden bir şemme
Söyleyib tâ ki diyem mazleme-i mollânî
Molla ne molla esîr-i şikem-i ender-pîç
Kâzî ne kâzî ki seyr olmaz içe ‘ummânı
Herc ü merc eylediler mezheb-i İsnâ ‘aşeri
Etdiler zîr ü zeber bârgeh-i îmânı
Her elif be ohuyan adını rûhânî koyub
Bilmez öz ebcedini rûha çeker sûhânı
‘Âlim ü fâzıl u üstâd u mürîd ü mürşîd
Ne kadar ki göresin dehrde ser-gerdânı
Heme gavgâları behr-i direm ü akmışadır
Heme takvâları şâl-i ‘amel-i Kirmânî
Cümle bedkâr ü dil-âzâr u muhîl ü kezzâb
Cümle bî-dîn ü sühan-çîn ü şerâret kânı
Ellerinde hamının sübha-i sad-dâneleri
Dillerinde hamının şâm u seher yalanı
Vermenem men oların tâ‘at-i bî-behresine
Tanrı şâhiddir özü ma‘sıyet-i düzdânî
Âh bu müfte-horun dâd elinden sad dâd
Ki salıbdır nece gör memlekete gavgânı
Gene fi’l-cümle usûl ile Usûlî danışır
Ol ki şeyhi Safî’dir dibden urur baltanı
Etmeyib şerm ü hayâ göz göre ‘Abdu’llâh’a
Eyler isbât ser-â-ser sıfat-ı Sübhân’ı
Bîş ü kem hâlik u mahlûkda bir fark gerek
Eylesen nîk-nazar munda tefâvüt hani
Bir kuru ismden özge dahı Hakk’a ne kalır
La‘net olsun sana ey münkir-i Hakk rûhânî

Kâsım-ı rızk demek ger bu ise şâm u seher
Şîr-i Yezdân götürüb destine paylar nânı
  Bu denî rutbe ne lâyık o şeh-i kevneyne
  Hâşa li'llâh götüre mansıb-ı ferrâşânı
Yohsa kasdın budu kim rûz-ı resân onlardır
Sıfat-ı sâni'-i müşküldü tapa insanı
  Bes değil mi olalar vâsıta-i küll-i vücûd
  Bes değil mi olalar küll-i cihâna bâni
Bes değil mi olalar şâfi'-i rûz-ı 'Arasât
Bes değil mi olalar lutf u mürüvvet kânı
  Ne revâdır ki her işde eleyek Hakk'a şerîk
  Biz imâmı nece ki Ermeniler 'Îsânı
İki Tanrı gene mümkündü sülûk eyleyeler
Gerek on dört yere bunlar böleler dünyânı
  Dogrudur Râzık u Muhyî vü Mümît'den gayrı
  Her sıfat ki deseler var sıfat-ı imkânı
Bir deyen yohdu ki ey 'âsî-i dergâh-ı ilâh
Bir hayâl eyle ki kimdir dediğin bühtanı
  Gidecek dûzaha bî-şübhe o mevlâ hakkı
  Hâlik-ı mevt ü hayât kim bile ol mevlânı
Dahı bir yerde deyirler ki Resûl'e Cibrîl
Bâtınından getirir zâhirine Kur'ân'ı
  Beyle ger olsa cemî'-i şu'arâ mürseldir
  Ki yazıb her biri bir cilde iki cild inşânı
Onların da gene vardur neçe ulü'l-'azmi
Enverî Sa'dî vü Câmî dahı hem Hâkânî
  Men de peygamber-i nâ-mürseliyem Kolbasar'ın
  Ümmetim Tanyak u Yarkışlak u Hızristân'ı
İster idim dahı deh nazma verem tûl velî
Dil dedi 'ömr geçib söyleme bu hezeyânı
  Dem-i rıhletdi gönül bâri ikâmet açma
  Mîzbân hâr dutar der göçen mihmânı

Gitdi hem-derdlerim bî-ser ü sâmân kaldım

Bu ribât-ı kühenin yohdu ser ü sâmânı

Ve lehû

Kemâl-i hüsn ki sâni‘ o serv-i nâza vere

Ne hâcet ona dahı bir de zîb ü gâze vere

Hadîs-i la‘l-i lebin görse her kitâbda dil

Gerekdi rişte-i cândan ona şîrâze vere

Tekellümün dediler yâr nakd-i câna verir

İnanmazam bu girân-mâye dürri aza vere

Ne dilde tâb u tüvân var ki şerh-i râz kıla

Ne el kalem dutar ahvâli yâra yaza vere

Sirişk-i çeşmile kilk-i müje beyâz ruha

Bu iki ferdi yazıb ol denî nüvâze vere

Rakîb mahrem-i bezm-i visâl men mahrûm

Revâmıdır mı bu gussa meni güdâze vere

Bu Zâkir’i ede hicrin fezâ-yı gamda harâb

Hayât la‘l-i lebin gayra tâze tâze vere

Ve lehû

Urub hem-renklikden berg-i gül lâf ol dudag ile

Sabâ topraka salmış her yeten tapdar ayag ile

Kalurdım gizlenib bi’llâh müselsel zülf arasında

Eğer bir hîle ile gidebilseydim darag ile

Ne hâcetdir şeb-i hicrân-ârâ hâl-i dilim sormak

Bilirsin rûşen olmaz ‘âşıkın bezmi çırag ile

Ciğer kanından özge ekl bilmez dilde peykânın

Dirîgâ kim ser-i kârım düşüb bed-hû konag ile

Yetişdi başa ‘ömrüm olmadı maksûd-ı dil hâsıl

Bugün ferdâ demekden câna yetdim iştiyâk ile

Değil şeb-nem götürmüş başa nakd-i hâsılın her yan

Nisâr-ı makdeminçün lâleler güller tabak ile

Ne müşküldür ki âsân olmaya tedrîc ile Zâkir

Müdârâ etmek olsaydı eğer müddet firâk ile

Ve lehû

Gönlüm kuşu sayd oldu göz ü kaş arasında
Kanlar düşecekdir iki yoldaş arasında
Sad-pâre dilin her itine pâresi düşdü
Taksîm ola yagmâ nece o baş arasında
Bâk eylemezem seng-i sitemden eşiginde
İncir mi vatandan kişi hod-daş arasında
Ser-çeşme-i çeşmimde lebin ‘aksidi bilmem
Ya hûn-ı ciğerdir mi gelib yaş arasında
Yüz aydı kaşın tarhına koymuşlar el ammâ
Var külli keş-â-keş hele nakkâş arasında

Ve lehû

Dil-i ‘uşşâka gerçi kayd-ı zülfünden firâr olmaz
Götürme bend-i zincîrin esîre i‘tibâr olmaz
Ruhun devrinde ey gül nâle-i zârımdan incinme
Bu âyîn-i cihândır hîç bülbülsüz bahâr olmaz
Gubâr-ı hâtırım efzûn olur gözyaşı dökdükce
Su oynagı olan menzilde bes derler gubâr olmaz

RÜSVÂ

Mahabbet zincîrinin şeydâsı melâmet bâzârının rüsvâsı iklîm-i meveddet-âvâresi kişver-i nedâmet bî-çâresi ‘âşık-ı üftâdeler yoldaşı Bahâr-ı vahy-kelâmın kardaşı Hâcı Muhammed Hüseyin halefü’s-sıdk Hâcı Ebu’l-kâsım Bey Şirvânî Rüsvâ tahallüs. Seyr ü sülûkda Bahâr ile tev’em kuvvet-i tâbda fünûn-ı şi‘re müsellem hicretin 1274. senesinde dârü’l-mü’minîn-i Kâşân’da dâr-ı bekâya rıhlet etmişdir. O cenâbın Türkî olan kelâmından bu iki gazel nazar-ı hakîre yetib sebt olundu.

Gazel

Fârig ol meh-rû gamından bu dil-i gamgîn değil
Olmayan ‘âşık o şûha kâbil-i tahsîn değil
Gülşen-i hüsnü açıbdır yüz gül-i ra‘nâ gözüm
Gerçi eyyâm-ı hazândır fasl-ı Ferverdîn değil
Nâfe-i çîni anın saçına teşbîh edenün
Dutma ki bi’l-lâhi kavli anun çîn değil

Kıldı bir dem kûy-ı ‘uşşâka güzâr ol mâh-rû
Gitti gör kim firkatinden kim ciğer-hûnîn değil
Kûy-ı ‘aşkında kılan me’vâ gedâ çohdur velî
Hîç kes Rüsvâ kimi bî-sabr u bî-temkîn değil
Gazel
Her zamân devr-i felek cevrini kim yâd etdim
Âteş-i âhım ile ‘âlemi berbâd etdim
Bir kad-i serv-i revân dil-ber-i tersânı görüb
Anı Şîrîn sagınıb kendimi Ferhâd etdim
Hâne-i gönlü ferâgat gamı kılmışdı harâb
Derd-i ‘aşk ile anı bir dahı âbâd etdim
ʽAkl murgun kılub kendi elümle pâ-best
Beste-i dâm-ı ham…sayyâd etdim
Bu ümîd ile ki kanım dökecek gamzen ohu
Dem-be-dem hâtır-ı mahzûnumu ben şâd etdim
Gerçi Rüsvâ kimi cânımdan elimi yakadım
‘Âşık öldürmeğe lâkin anı üstâd etdim

SÂGARÎ

Mihnet zincîrinin medhûşı ve meveddet peymânesinin cür‘a-nûşu belâgat mülkünün sühanveri fesâhat kişverinin nükte-perveri Mirzâ Hüseyin Baba el-mütehallısü’l-Sâgarî ki o cenâbın tevellüd-i şerîfleri hıtta-i Şirvân’da vâki‘ olub evâsıt-ı sinninde ticâret bahânesiyle ve tarîkiyle seyâhat-i memâlik-i ‘Irak u ‘Acem ü Rûm u Kostantiniyye edib ve o diyârların garibe olan elfâzlarına belediyyet yetirib müstecmi‘-sıfât hasene olmuşdur. El-hak öz zamânesinde bî-nazîr ü vahîddir ve pesendîde olan ahlâkda bî-mesel ü ferîd. Ve o büzürgvârın tab‘ında mevzûniyyet oldugu sebebden iktizâ-yı tab‘-ı müstakîme göre ticâret zahmetin ve sefer merâretin ki “*es-seferü kıt'atün mine’s-sakari*”[221] buyurmuşlar, terk edib kanâ‘at neşesiyle ferâgat kûşesinde inzivâ kılmışdır.

Nazm:

Çe dîdeend gedâyân-ı ‘aşk ez-der-i dost

[221] Sefer, cehennemden bir parçadır.

Ki her dü-‘âlem-i şân der-nazar ne-mî-âyed[222]

Çün o cenâb menba‘-ı ‘ilm ü zekâvet ve mahzen-i fehm ü ferâset idi. Bir zamân hücresi ‘ilm tâliblerinden ve zevk-i selîm sâhiblerinden hâlî olmaz idi. Tâ bu günlerde kim altmış sinnine kadem koymuşdur. Hıtta-i Şirvân içre müderrislik ile meşhûr olmuşdur. Amma ne müderris, nazm u Bostân kemâl ü hikmetinde tıflı içer hân.

Nazm

Felâtûn u Aristo Bû ‘Alî vü ‘Ârif ü Câmî

Verirsen bahr-i ‘ummândır kemâl ü ma‘rifet çagı

Sanırsın ebr-i nîsândır ‘ulûm u fazl hengâmı

Ve târih-i İslâmiyye’nin min iki yüz altmışıncı senesindeki mukaddime gâret-i Kerbelâ-yı mu‘allâ vâki‘ olub ravza-i h^{v}âb-ı seyyidü’ş-şühedâ ve âmâcgâh-ı gülle-i top u tüfenk etmişdiler. Hemân mukaddimeden sonra âsitân-ı melâ’ik-i pâsibân Ebû Abdu’llâh El-Hüseyn ‘aleyhi’s-selâmın şeref-yâbı olub ve ol âsitân-ı şerîfin tûtiyâsıyla gözlerin münevver kılmışdır. Ve bu bahâriyyâtı mukaddime-i gâret içün rişte-i nazma çekibdir: Kasîde-i Bahâriyyât

Bu ne bahârdır ‘âlem dolub kudûretden
Olub hevâsı mübeddel hazâna mihnetden

Bu ne bahârdı bülbül çemende kan aglar
Açılmayıb dutulub gonce gönlü hasretden

Bu ne bahârdı kumrı figân u nâle çeker
Benevşe başını salmış aşaka hacletden

Bu ne bahârdı gülşende kalmayıb revnak
Esib semûm havâdis düşüb terâvetden

Şevâhid çemeni bu garrada gördükde
Pozuldu derd ile gönlüm bisâtı ‘işretden

Figân u zârile sordum nedir bu dâga sebeb
Çemende ‘ayş u tarab .. ‘illetden

Zebân-ı hâliyle cümle figân u nâle çekib
Dediler ey denî gâfil uyan bu gafletden

[222] Aşk dilencileri dostun kapısından ne görmüşler? Onların her ikisinin de dünyaları bizim gözümüzle görünmez.

Meğer işitmeyesin Kerbelâ mukaddimesin
Dü-bâre kavm-i şakî neyledi şekâvetden
Çeküb sipâh mânend-i ..
Gene Fırat suyun kesdiler ‘adâvetden
Yetendi tenge hücûm-ı sipâh-ı düşmen ile
Zemîn-i Kerb-i belâ izdihâm u kesretden
İrem-i imam ravzasına tûp u zenbûrekler atıb
Yezid ravzasına gönderdiler beşâretden
O intikâm ki verildikde bâkî kalmış idi
Bu günde aldılar ol serveri imâmetden
Esahh hadîsle mektûb nâmeler yazılıb
Böyle yetişdi bize râvî-i rivâyetden
İgirmi dört min otuzunun .. ahar
O günde içdi fenâ câmını şehâdetden
Ne kaldılar yaramazlar yarar günde bugün
Önünce eğmediler baş ‘adûya gasîretden
Kırıldı kalmadı mazlûm bir nefer-i deyyâr
Henüz doymadı zulm ehli katl ü gâretden
Ne kavmdir bu cemâ‘at tahayyür aldı meni
Meğer hamîresi karulub şerâretden
‘Acep budur deyürler Muhammed ümmetiyuk
Gelür bu hâricîden ya bir özge milletden
.. disem günâh olmaz
Ba‘îddür böyle iş ya Resûl-i ümmetden
Dilim gibi dime tab‘ım usan bu vâkı‘adan
Şerârı dut kalemim yazma bu hikâyetden
Ahıt bu merhalede gözlerim ciğer kanın
Mizâcım ol mütegayyir düş istikâmetden
Velîk çoh da gönül olma muztarib-ahvâl
Ki zâhir ehli görür mü eser-i hakîkatden
Eğerçi bilmese kadrini gevherün nâlân
Düşer mi la‘l ü cevâhir cihânda kıymetden

Eğerçi bir neçe nâ-kes hilâf-ı hürmet ide
Düşer mi ravza-i âl-i ‘Alî şerâfetden
N’olaydı bâr-ı Hudâya bu bende-i ‘âsî
Önünde feyze yetib kurtaraydı töhmetden
Olaydı Kerb ü belâda içeydi câm-ı fenâ
Dolaydı Sâgarî’nün sâgarı o şerbetden

Bu bir neçe gazel o cenâbın eyyâm-ı şebâbında dediği gazeller cümlesindendir.

Remz ile yâra ‘arz et bâd-ı sabâ peyâmım
Agyâr işitse müşkül zinhâr çekme nâmım
Söyle ki verdi cânın ‘aşkında kâmil oldu
Ger lutfla soruşsa n'oldu menim gulâmım
İzhâr-ı ilticâ kıl nâz eylese niyâz et
Öp hâk-i âsitânın pinhân yetir selâmım
Derd ü gam-ı firâka nâfi‘ bilib şarâbı
Her çend sensiz içdim zehr ile doldu câmım
Geldikce şûr u sevdâ ‘akl eyledi hezîmet
Dutdum cünûn tarîkin vîrâneler makâmım
Gördükde zerd-i çehrem handân olub rakîbim
Ak ‘ârızım kızarsın ey eşk-i la‘l-fâmım
Cevr etme kıl terahhum ey pâdişâh-ı hûbân
Gam pây-i mâliyem men yoh mihnete devâmım
Hiç kimse gûş dutmaz eş‘âr-ı Sâgarî tek
Ma‘lûm olur ki düşmüş te’sîrden kelâmım

ZÖV‘Î

Sahrâ-yı mahabbetin ser-gerdânı ve peydâ-yı meveddetin perîşânı tecerrüd bostânının serv-i âzâdesi, Sâgârî-i suhan-perverin h^{v}âher-zâdesi Molla Mehemmed Zöv‘î tahallüs. Henüz sinn-i şerîfi serhadd-i kemâle yetmeyibdir ve ‘ünfuvân-ı şebâbından bir o kadar gitmeyibdir ki vech-i şerîfi envâ‘ ve aksâm-ı kemâlâtla müzeyyen ve nâsîye-i ahvâlinden sitâre-i fehm ü ferâset zâhir ü müberhendir. Tevellüd-i şerîfleri hicretin min iki yüz elli tokkuzuncu ilinde hıtta-i Şirvân’da vâki‘ olub tâ bu günlerde ki igirmi beş sinnine kadem basmışdır. ‘İlm-i ‘Arab u Fars feyzin tâliblere yetirmekde ve tüllâbların gülistân-ı zâtında gül-i ma‘rifet bitirmekdedir.

Tab‘ı her nev‘ eş‘âr-ı Fârîsî vü ‘Arabî vü Türkî’de kâdir ve imlâ vü inşâda mâhirdir. El-hakk hatt-ı şikestede ‘İmâde vü nesh ü ta‘likde Reşîd ve Yakût’a berâberdir. Ümmîdvârem ki her bir hünerde derece-i rif‘at bula ve âvâze-i kelâmından ‘âlemler dola.

Bu mesnevî eyyâm-ı firâkda dediği şikâyet-nâmelerdendir.

Elâ ey server-i hayl-i nigûyân
Elâ ey pâdişâh-ı lâle-rûyân
Ne müddetdir meni mehcûr u zâra
Terahhum etmeyib etdin kenâra
Velâkin bilmedim noldu günâhım
Habîbim kıblegâhım pâdişâhım
Ki cevr ile visalünden ayırdın
Leb-i şîrin makâlünden ayırdın
Rakîb-i bî-hayâ pendini dutdun
Meni bi’l-merre yâdından unutdun
Ferâmuş eyledin ‘ahd ü vefânı
Unutdun men çeken cevr ü cefânı
Sitem kılma men-i nâ-şâda ey dost
Getir ol günleri bir yâda ey dost
Ki açılmışdı gülzâr-ı cemâlin
Yeni bar vermiş idi nev-nihâlin
Velî ol gülşen-i Mînû nîşâne
Yoh idi bülbül-i şîrîn-fesâne
Görüb ruhsârını ey mah-pâre
Men oldum bâğ-ı hüsnünde hezâre
Çekib ey serv efgân-ı demâdem
Seni men eyledim meşhûr-ı ‘âlem
Özün haversin ey hurşîd-i ruhsâr
Ki ‘aşkında neler çekdim men-i zâr
Revâdır mı menim tek bî-karârı
Gam-ı devrân elinden dil-fikârı
Giriftâr eyledin hicrân elinde

Ne hicrân derd-i bî-dermân elinde
Menim tek olmasın kâfir de yâ Rab
Gam u endûh-ı hicr ile mu‘azzeb
Ne şerh-i derd-i yâra kudretim var
Ne endûh-ı firâka tâkatim var
Elâ ey mâh-ı bî-mihr ü sitemgâr
Cemâlin sadakası bu cân-figâr
Hamîde kâmetim kaşın fedâsı
Bu gam-dîde gönül başın fedâsı
Sana kurban olum men hasta-hâli
Dahı gel eyleme gam pây-ı mâli
Ki kalmub hicrine ey mâh-ı hod-kâm
Ne cânımda tevân ne dilde ârâm
O günden kim visâlinden cüdâyam
Gam u endûh u derde mübtelâyam
Olub zülfün teki ey gül-‘izârım
Perîşân tîre yek-ser ruzîgârım
Olub kaşın teki ey nûr-ı dîde
Kadim endûh-ı hicrinden hamîde
Yüzün hicrinde cismim ey cefâkâr
Olubdur nergisin tek zâr u bîmâr
Dehânın hasretinden ey nigârım
Eriyib yoh olubdur cism-i zârım
Leb-i la‘lin gamından çeşm-i hun-bâr
Töker her lahza yüz min dürr-i şehvâr
Kadin fikri ile ey serv-kâmet
Olub her gün menimçün min kıyâmet
Dahı el çek cefâdan ey sitem-ger
Ki etmez bu cefânı hiç kâfer
Husûsan men kimi gam-dîde yâra
Siyeh-baht u perîşân-rûzgâra
Ki ‘aşkında çekib yüz min belâlar

Görüb zülfünden artıkrak hatâlar
Olub hicrinde ey serv-i revânım
Dem-â-dem bu gazel vird-i zebânım
Gazel
Elâ ey mâh-rû ey mâh-pâre
Gamından oldu gönlüm pâre pâre
Nedir ey bî-vefâ kim âhir etdin
Bu kadar cevrler men dil-figâre
Rakîbe eyleyib min lutf etdin
Meni bezm-i visâlinden kenâre
İlâhi var mı ‘âlemde menim tek
Perîşân rûzgâr ü bahtı kâre
Gülünden fasl-ı gülşen ayrı düşmüş
Menim tek söyleyin hansı hezâre
Ezelden olmayaydım kâş ‘âşık
Senin tek bî-vefâ bî-rahm yâre
Eyzan lehû
Ezelden kâş kim Zâl-i zamâne
Getirmeydi men-i zârı cihâne
Dahi ‘innîn olaydı heft-âba
Ki etdi men teki efgârı peydâ
Olaydı çâr-mâder kâş ‘âkır
Ki etmeyeydi menim tek zârı zâhir
Ezelden olmayaydı kâş ‘âlem
Vücûda gelmeyeydi nesl-i Âdem
Dahi hem hüsn-i sûret olmayaydı
Veya ‘âşk u mahabbet olmayaydı
Ki sevdim sen teki bî-mihr yârı
Sitemger kîne-perver zulmkârı
Besi ‘âşkında çekdim cevr ü mihnet
Ne mihnet sad hezârân derd ü hıffet
Velî âhirde etdin bî-vefâlık

Ki saldın araya tarh-ı cüdâlık

Sitemle eyledin ey mâh-pâre
Meni bezm-i visâlinden kenâre

Velî ümmidim odur çerh-i gerdân
Hemîşe eylemez bir gûne devrân

Olur âhir tamam eyyâm-ı hicrân
Gelir ortaya (vasl) ey râhat-ı cân

Geçen mihnetleri hecrinde bir bir
Ederem hıdmetinde cümle takrîr

Görersen Zöv'î'yi rencûr u muztar
Neler hicrinde çekmiş ey sitem-ger

Sâkînâme

Sâkî getir ol şarâb-ı nâbı
Kim yetti nisâba gam hesâbı

Bir câm ile def'-i derd ü gam kıl
Tedbîr-i humârım et kerem kıl

Ver câm-ı şarâb-ı erguvânı
Mest et men-i zâr u bî-nevânı

Gerçi gam-ı derd hayli çohdur
Senden özge mu'în yohdur

Tâ bir dem olub belâdan âzâd
Hicrânın elinden eyleyim dâd

Mestâne deyim o mâh-rûya
Ol kîne-şi'âr u tünd-hûya

Kim ey büt-i bî-vefâ vü bed-hû
Âyine 'îzâr u 'anberîn-mû

Ol gün ki esîr-i hâlin oldum
Zülfün teki pây-mâlin oldum

Oldum mey-i mihrin ile ser-mest
Zülfün girihinde bele pâ-best

'Aşkında belâ vü gamdan özge
Cevr ü elem ü sitemden özge

Bir lahza göremedim visâlin
Nezzâre-i gülşen-i cemâlin
    Etdin meni böyle ey sitemgâr
    Endûh-ı firâkına giriftâr
Gâhi bana etdin ey perî-zâd
Hicrinle hezâr-gûne bî-dâd
    Gitdin ki tâzeden bir âyîn
    Dutdun men-i zâr ile ‘abes kîn
Az eyle cefâ men-i figâra
Men hasta vü zâr u bî-karâra
    Kim mihnet-i hicrin ey sitemgâr
    Eyleyibdi tenim zi-bes ki efgâr
Rahm eyler görse ey sitem-ger
Men zârı bu hâl içinde kâfer
    Ey dil-ber-i mâh-rûy u zîbâ
    V’ey gül-ruh u serv-kadd ü ra‘na
Fikr-i ham-ı zülfün ile her dem
Ey serv kaddim olubdurur ham
    Ağzın gamı ile ey nigârım
    Yek-ser yoh olubdu cümle vârım
La‘lin hevesiyle çeşm-i hun-bâr
Yüz min dürr eder dem-â-dem îsâr
    Yâd eyleyicek gönül çeker âh
    Vaslında geçen zamânı ey mâh
Kurbânın olum cefâdan el çek
Bu bî-hûde müdde‘âdan el çek
    Agyâr nasîhati dutma
    Âyîn-i kadîmini unutma
Terk etme gülüm reh-i vefânı
Bir yâd eyle men çeken cefânı
    Artanda belâ vü derdim ey dost
    Dâ’im bu gazeldi virdim ey dost

Gazel

Meni ayırdı gerdûn cevr ile ey meh-likâ senden
Meğer reşk etdi kim gördüm besi cevr ü cefâ senden
Nasîbim oldu ‘aşkında belâ vü mihnet ü endûh
Cefâdan gayrı bir şey görmedim ey bî-vefâ senden
Menim tek hâr olasan her iki ‘âlemde ey zâlim
Nece men olmuşam ‘âlemde hâr u bî-vefâ senden
Ne nâlem tâli‘imdendir ne bu gerdûn-ı kec-revden
Ne derd ü (gam) yetişdi yetdi bi’llâhi bana senden
Visâlin ger müyesser bir de olsa Zöv‘î-i mehcûr
Eğer öldürsen ey meh çekmez el olmaz cüdâ senden

Gazel

Gel ey güzel gam-ı ‘aşkınla zâr koyma meni
Hayâl-i zülfün ile bî-karâr koyma meni
Ümîd-i va‘de-i katlinde kâna döndü ciğer
Amândı kanımı tök intizâr koyma meni
Şeb-i firâkda yârın hayâl-i çeşmi ile
Helâk eyledi sâkî humâr koyma meni
Ferâgat-i ten ü cân mestlikdedir sâkî
Gözün fedâsı olum hûşyâr koyma meni
Cefâdan el götü rahm eyle Zöv‘î-i zâre
Şikeste-i elem-i rûzigâr koyma meni

Gazel

Mecnûn olaram ol büt-i meh-peykeri görcek
Elbette ki Mecnûn olu merdüm peri görcek
Bilmem ki bana nâz eyleyür ya ki sitemdir
Gâfil ki öter yâr men-i muztarı görcek
Her lahza ki görsem dilerem la‘lüvi öpmek
Tûtî ne tahammül elesin şekkeri görcek
Od dutdu gönül zülfüvi rûyunda görende
Ol nev‘ ki Beytu’llâh-ârâ kâfiri görcek
Kurbânın olum gel bu kadar etme tegâfül

Kurbânın olan Zöv‘î-i gam-perveri görcek

Gazel

Gözlerim bes ki töker hicrin ile kan sensiz
Kandan âhir salacak ‘âleme tûfân sensiz
 Hâr u mâtemgededir çeşmime bi’llâh eğer
 Eylesem geşt-i gül ü seyr-i gülistân sensiz
Kıl terahhum ele bir tîg ile sad-pâre meni
Neye lâzımdı ser ü cism ü dil ü cân sensiz
 Gelmeyür çeşmine halkın geceler hîç yuhu
 Bes ki ey meh kıluram nâle vü efgân sensiz
Ger yolun düşse sabâ Agdaş’a menden söyle kim
Verdi cân mihnet ile Zöv‘î-i nâlân sensiz

Gazel

Ne sâkî vü ne leb-i la‘l-fâma müştâkam
Ne râh-i rûh-fezâya ne câma müştâkam
 Besân-ı zehr mezâkımda telhdir şekker
 Zi bes ki ol meh-i şîrîn-kelâma müştâkam
Ezelde ister idim vasluvi velî hâlâ
Nüvîd-i katl veren bir peyâma müştâkam
 Ne serve meyl ederem ne sanavbere kim men
 O kadar ol büt-i tûbâ-kıyâma müştâkam
O şems vaslı değil ârzû bana Zöv‘î
Dilinden ol sanemin bir selâma müştâkam

Gazel

Ne yetsem vasla ârâmım ne hicrinde karârım var
Hudâvendâ ne bed-evkât u müşkil-rûzgârım var
 Olub ‘âşık cihânda her kes öz ma‘şûkasın tapdı
 Menem kim her zamân firkatde min min âh u zârım var
Ne gafletdir bu sende ey tegâfül-pîşe sayyâdım
Demezsin kim menim dâmımda âhir bir şikârım var
 Mana agyâr oldu harf-i agyâr ile yâr âhir
 Görün agyâra munca yâr olan bir gül-‘izârım var

Deme nâsih ki ‘aşk-ı mâh-rûlardan çek el Zöv‘î
Ki andan çekmezem el tâ elimde ihtiyârım var

Gazel

Binâ-yı dostlugum dutmamış nigârım ile
Pozub harâb eledim çeşm-i eşk-bârım ile
Ne vasla teşnesen ey dil usan değil mümkün
Anun visâli bu baht-ı siyehkârım ile
‘Acebdi çerh yanıb hem kevâkib olsa (kebâb)
Yüzün gamında senin âh-ı pür-şerârım ile
Gam-ı firâkı ile imdi bele olmazdım
Koyaydı ger meni gönlüm öz ihtiyârım ile
Dedim ki Zöv‘îye lutf et dedi zihî hiclet
Henüz zindedir ol hicr-i cân-şikârım ile

Gazel

Etmek diler cemâlüve nezzâre âfitâb
Oldur ki men teki gezer âvâre âfitâb
İster öpe o mâhveşin âsitânesin
Munca değil düşer der ü dîvâre âfitâb
Düşmüş yer üzre men teki medhûş u hâk-sâr
‘Âşıkdı sanki ol büt-i hûn-hâre âfitâb
Gayret odu zebâne çekib yandırır meni
Kim her seher düşer kadem-i yâre âfitâb
Ol gün ki mâh-pâre nigârım görünmese
Olsun ilâhî pâre meh ü kare âfitâb
Benzer mi zerre kadar o meh-rûya Zöv‘î
Ger çerh-i kevnde sâz ede sad-pâre âfitâb

Eyzan min-Kelâm-ı Zöv‘î

...eyle tîr-i belâya nişân meni
Salma nazardan ey büt-i nâ-mihribân meni
Agyâra ilticâ ederim imdi hecrde
Salmış ne gûne günlere gör âsumân meni
Ez-bes ki nâle kıldı firâkında ey perî

Rüsvâ-yı ʽâlem etdi hal-i nâ-tüvân meni

Bah gör ne nev’ saldı kara günlere gönül

Hâl-i siyâh u gîsû-yı ʽanber-feşân meni

Zövʽî gam-ı dehânı ile ol sitemgerün

Görsün vücûdumu yoh idersin gümân meni

Gazel

Koymuşdu ger felek meni hasret cemâline

Sad-şükr ‘âkıbet ki yetişdim visâline

Hicr-i ruhunda girye ile kör olan gözüm

Bahdı doyunca ‘ârız-ı ferhunde-fâline

Artar gönülde şevk-i temâşâ-yı ‘ârızın

Bahdıkca hasret ile senin hatt u hâline

Gam çekme ey gönül dahı ‘ayş u neşât kıl

Kim oldu çâre mihnet ü derd ü melâline

Korhum budur ki reşk ede bu çerh-i kec-medâr

Hasret koya gene meni ey gül cemâline

Lutf etme gayre öldürü reşk ey peri meni

Düşme dahı amandı ezelki hisâline

Bil vasl-ı yâr kadrini gelmez mi Zöv‘iyâ

Hicrinde çekdiğin gam u mihnet hayâline

Gazel

Nüvîd-i katlile ol meh meni bir şâd eyler mi

Belâ vü mihnet ü endûhdan âzâd eyler mi

Dûçâr olsa gönül ger mihnet ü hicrânına hoşdur

Çeküb âh u figân etse elünden dâd eyler mi

Dutub dâmile ülfet âşiyânın terki kıldın

Gerekli mi sana bir lutf ol ihtiyâd eyler mi

Cefâdan el çek ey bî-dâd ger az eyle cevrin kim

Bu kadar âşinâya âşina bî-dâd eyler mi

Yeridir kalsa Zöv‘î ol ser-i zülfünde kayd içre

Tököb hûn-âb gözden her zamân feryâd eyler mi

Gazel

Dîde-i ʻâlemde gerçi hâr oldum yâr için
ʻÂkıbet düşdüm gözden hâtır-ı agyâr için
Çekmezem el senden ey gül gayr zulmün görüb
ʻAndelîb eyler mi gül terkin cefâ-yı hâr için
Batdı yüz min hâr-ı mihnet nâhûn-ı ümmîdime
Gerçi yüz min cevr çekdim ol gül-i gülzâr için
Çekdi hançer nâz ile öldürmedi sad-hayf kim
Kıymadı bir katre suya bu dil-i efgâr için
Zövʻî-i mehcûr u men ʻacz ile geldik rahm kıl
Ey perî-rû dil-berim dergâhına zinhâr için
Ve Lehû min-Kelâm-ı Zövʽî
Bana hâre eyleyir gerçi mezemmet zâhid
Çeker âhir özü bu işde nedâmet zâhid
Özü gâfildi meğer âye-i "Lâ yagteb"den
Kim edir günde hezâr âdeme gıybet zâhid
Fahr kılma ohu bir âye-i muhtâl-i fahûr
Sûre-i Hud'â bahub eyle bir ʽibret zâhid
Ger âdâletle olur haşr gününde dîvân
Sen de men de çekerük anda eziyyet zâhid
Mende vardur eğer ʽâşık oluban mey içmek
Sende var bir kulak as gör neçe ʽâdet zâhid
Kibr ü gıybet gazab u zerk u sâlûs-riyâ
Eylemek görmediği emre şehâdet zâhid
Bâdeye gıybet ü magrûrlugu tay dutak
Gıybetün nehyine var çün neçe ʽâyet zâhid
Bâdenün nehyine bir "fectenibû" lafzı gelib
İmdi çek eylediğün fiʽle hacâlet zâhid
Sen eden fısklarun yohdu sanâ menfaʽati
Meyde var zevk ü ferah ʽişret ü lezzet zâhid
Hûr u cennetdi senin savm u salâtında garaz
Fikr kıl nefsüvedir bu ʽibâdet zâhid
Bu ʽamellere senin ne diyem tûl u dırâz

Farz olubdu sana Şeytân kimi laʿnet zâhid

Çünki her şahsa deyirsin "ene hayra minhü"

Bu senin şe'nine sıgmaz bu ne hâcet zâhid

Birce kelime degilen ki "ene Rabbi ala'llâh"

Bu ʿavâm tâ'ife eylerler itâʿat zâhid

Haşre dik ger sövem hîç tükenmez vasfın

Dahı mundan bele gösterme kerâmet zâhid

Zövʿiyâ "innî gafûr" âyesine bagla ümîd

İtmesin koy sanâ mahşerde şefâʿat zâhid

BÎHÛD

Müstagrak-ı müşâhede-i deryâ-yı cemâl ve mahv-ı mütâlâ'a-i sahîfe-i ruhsâr-ı hatt u hâl sevdâ-yı mahabbetin 'âşık-ı rüsvâsı ve sahbâ-yı meveddetin Bîhûd-ı şeydâsı mahbûb-ı gül-'izârlar sîne-figârı ve ma'şuk-ı lâle-ruhsârlar dâgdârı suhte-i âteş-i firâk ve güdâhte-i bûta-i iştiyâk Molla Aka-yı Bîhûd tahallüs halefü's-sıdk Hâcı Molla Taki Şirvânî. Tevellüd-i şerîfleri hıtta-i Şirvân-ı huld-bünyân bir civândır. Pâk-sîret ü pâk-dâmân, ticâret-pîşe, hayr-endîşe, necîb-haslet, dervîş-tabî'at, fehîm ü zîrek, 'urefâ-meslek, sinn-i şerîfi otuz sâlde, kuvve-i tab'ı ser-hadd-i kemâlde el-hakk ki bir şâ'irdir. Şîrîn-kelâm u eş'âr-ı latîfi pesendîde-i hâs u 'âm ekser kelâmı 'âşıkâne belki âteş-i derûnundan bir zebâne. Molla Ahmed Nerâgî kim o cenâbın 'ilm ü hikmetde ser-rişte-i tâmmı vardır. Kitâb-ı Mi'râcü's-sa'âdet'de buyurmuşlar kim ekser mahabbet-i benî nev'-i insân fıtrîdir ve tabi'î ne ihtiyâr iledir ve ne kesb ü tahsîle muhtâcdır. Pes her bir kesde ki mahabbet nâkısdır hemân kadar onun fıtratı ma'yûbdur ve cibilleti fâsid. Ol ittihâd kim muhibb ile mahbûb mâ-beyninde vâki' olur, ma'lûmdur ki mahabbet-i tabi'îden sonradır. Ve kudemâ-i ehl-i hikmet tasrîh kılıblar ki kıvâm-ı cümle-i mevcûdât mahabbete menûtdur ve intizâm-ı silsile-i mümkinât onun birle merbût. Hîç bir gönül yohdur kim lem'a-i mahabbetden onda nûr ve hîç bir baş yohdur kim neş'e-i meveddetden onda şûr olmasın. Eğer mahabbet olmasaydı ümmehât-ı süfliyye âbâ-yı 'ulviyye izdivâcına ten vermezdi. Ve onların müzâvicetinden mevâlid-i selâse dogulmazdı. Ülfet-i eczâ'-i mürekkebât onun eserindendir. Ve istikrâr-ı 'anâsır-ı erba'a öz mevâzi'inde onun vâsıtalığından neşât u raks-ı eflâk şûr u sahbâ-yı mahabbetdendir. Ve merkez-i hâkin mest ü bî-hoşluku sekr-i bâde-i meveddetden. 'İlâve ber-în-cenâb-ı Resûl-i Ekrem ve zübde-i

benî Âdem buyurmuşlar kim "*El-ervâhu cünûdun mücennedetün femâ te'ârefe minhâ i'telefe vemâ tenâkera minhâ ihtelefe*"[223]. Lâ-cerem 'âlem-i ervâhda münâsebet-i rûhânî oldugu sebebden hemân Bîhûd-ı mezkûr bu 'âlem-i ecsâmda bir cevân-ı serv-kâmet ü mâh-talʿat ʿaşkından ki cemâl-i cihân-ârâsı ile hıtta-i Şirvân reşk-i ferâdîs-i cinân idi. Zâr u bî-karâr olub devlet-i dîdârına tâlib u harîdâr olmuşdu. Hemîşe dil-i gam-nâki mahabbet-i dil-dâr ile meşhûn peyveste dîde-i nemnâki şevk-i cemâl-i yâr ile pür-hûn . Gâhî hazân-ı firâkda terennüm-sâz ve gâhî bahâr-ı visâlde zemzeme-perdâz olub münâsib-i vakt eşʿâr-ı âşikâneler ve mihnet-âmîz olan terâneler fâş edib dil-rîşler kalbine nemek-pâş olmuşdur ve bu bir neçe gazel ve muhammes o cenâbın zâde-i tabʿ-ı belâgat-âsârlarındandır.   Gazel

Ârızı eyler gönül kim cism-ârâ min cân ola
Tâ ki hâk-i pâyüve her dem biri kurbân ola
Kanımı tök canımı al lîk yıhma gönlümü
Çünkü öz mülkündü ey şeh isteme vîrân ola
Eşk-i çeşmim çeşme çeşme çeşm-i şûhundan cüdâ
Ol kadar cârî olub kim az kalıb ʿummân ola
Reşkden kör olmak ister göz velâkîn istemez
Kim seni ağyâr ilen görmek bana imkân ola
Hasretin gönlümde cân versem kadem koy başıma
Belki dîdârınla cân vermek bana âsân ola
Yohdu insâfın meğer insâfına kurbân olum
Bu ne mürvetdür ki hicrânında gönlüm kan ola
Mâ'il-i hüsnündü Bîhûd hergîz etmez arzû
Senden özge dil-rübâ ger hûri vü gılmân ola

Gazel

Gönül bu gün ki müyesserdi vasl-ı yâr sana
Tegâfül etme bahar kec bu rûzigâr sana
Gönül visâline hûrsendsin bugün yârin
Figân o günden ola ayrılık dûçâr sana
Gide elünden o meh-pâre ayrula senden

223 Ruhlar, toplanmış cemaatler gibidir. Onlardan birbirleriyle önceden tanışanlar kaynaşır, tanışmayanlar ayrılırlar. (Hadis)

Vere zamâne gene derd-i bî-şümâr sana

Felek merâmım için varsa gerçi devrânun
Ne sûd yohdu sebâtun ne iʿtibâr sana

Firâkı derd ise valsında havf-ı hicrân var
Düş öl kutar dahı Bîhûd budur karâr sana

Gazel

Dostiya alma haber hâl-i dil-i zârımdan
Revzene açma gama sîne-i efkârımdan

Yohdu nutkum ki edem şerh-i dil-i zâr sana
İstesen bilmeğe bil dîde-i hun-bârımdan

Ne gecemdir gece bi'llâh ne gündüzdür gündüzüm
Düşmüşem tâ ki cüdâ yâr-i vefâdârımdan

Bâralihâ görem ʿaşk âteşine yansın o kes
Ki meni ayrı salıb zulmle öz yârimden

Ne o meh-pâre vefâsızdı ne gerdûn kec-rev
Düşmüşem odlara öz baht-ı siyehkârımdan

Besdi Bîhûd ki dutub ʿâlemi âh u zârın
Korharam zâra gele yâr menim zârımdan

Gazel

Rûz-ı vedâʿı yârın od saldı cism ü câne
Kim şemʿ tek vücûdum her dem çeker zebâne

Cevr ile aldı gerdûn cânânımı elimden
Yâ Rab görem harâbe kalsın böyle zamâne

Ey çerh-i dûn ayırdın menden o meh-likânı
Koydun men-i hazîni hicrinde yane yane

Hüsn-i cemâlin ey meh tavsîfin etmek olmaz
Evsâf-ı zülf ü hâlin gelmez dile beyâne

Dil senden özge yâra meyl etse kana dönsün
Heyhât bir de sen tek dil-ber gele cihâne

Gökde hilâli göricek Bîhûd kaşın sagındı
Bah şûr-ı ʿaşka anı saldı bu kec kemâne

Gazel

Gedâlık dergehinde şevketimdir ʿizz ü câhımdır
Kapun Beytü’l-Mukaddes âsitânun secde-gâhımdır
Gönülde tîr-i gamzenden varımdı zahmlar her yan
Gözümden katre katre bu ahan kanlar güvâhımdır
Revâdır şahne-i ʿaşkun kıla her dem siyâsetler
Ki sen şeh men gedâ elbette kim ʿaşkun günâhımdır
Hayâl-i ʿârızundur şâmlar şemʿ-i şebistânım
Senâ-yı zülf ü hâlün dilde vird-i subh-gâhımdır
Karalmış kevkeb-i bahtım ki dil-dâra elim yetmez
Bu tîre-bahtlık ey Bîhûd öz te’sîr-i âhımdır
Gazel
Hansı ʿâşık cân sana men kimi kurbân eylemiş
Hansı maʿşûk ʿâşıkun sen kimi nâlân eylemiş
Hansı bülbül gülçün etmiş sînesin men kimi çâk
Hansı gül sen kimi bülbül bağrını kan eylemiş
Hansı sayd olmuş kemend-i zülfüne men tek esîr
Hansı sayyâd öz şikârun teşne büryân eylemiş
Şemʿ-i rûyun hansı mahfil içre olmuş şuʿle-ver
Bûy-ı mûyun hansı bezmi ʿanberistân eylemiş
Kim fenâya verdi nakd-i ʿömrünü Bîhûd kimi
Kim menim tek cânını cânâna kurbân eylemiş
Gazel
Âşinâlık bu fenâ mülkde efsâne imiş
Âh sad âh bu vîrâne ne vîrâne imiş
O kesi kim özüme dost sanırdım ey dil
ʿÂkıbet oldu ʿayân kim bana bîgâne imiş
Gönlüm etme bu kadar âh u gözüm tökme sirişk
Ki cihân rûz-ı ezelden bize gam-hâne imiş
Dönesen kana gönül ohlanasan yüz yerden
İçdiğin gör nece gam gussalı peymâne imiş
Her kesin dehrde bir hemdemi varmış Bîhûd
Sana hemdem gam u gussa dil-i dîvâne imiş

Gazel

Dolanum başuva ey nazlıca yârim beri bah
ʿİşvelü gamzelü çim-hamlu nigârım beri bah
ʿİşve âgâz kılıb sabrımı târâc eyleme
Gitdi elden dahı ârâm u karârım beri bah
Ham imiş kâmetim ebrûlarının kurbânı
Gözlerin sadakası bu cism-i figârım beri bah
Bu cefâ-dîde dil ol kâkül-i müşgîne fedâ
Zülf-i pür-tâbına kurbân ten-i zârım beri bah
Cân nisâr etmeğe âmâdedi Bîhûd güzelim
Ger desen lutf ile ey ʿâşık-ı zârım beri bah

Gazel

Gönül âlûde kılıb bir büt-i ʿâyyâre meni
Edib âşufte ʿacep dil-ber-i hun-hâre meni
Gam-ı rûyile günüzler ciğerim kana döner
Geceler zülf-i hayâliyle basar kare meni
Dedim ey dil hazer et nâʾire-i ʿaşkundan
Yahma Allâhı seversen yanar odlare meni
Allâh Allâh ne gönüldür ki usanmaz bir dem
Lahza lahza getirür nâle ile zâre meni
Dedim aldanma gönül nergis-i câdûlarına
Hak rızâsına esîr etme bu sehhâre meni
Salacak çöllere Mecnûn kimi âhir bilirem
Bu kan olmuş gama batmış dil-i sad-pâre meni
N'ola Bîhûd ki o bî-mihr büt-i ʿâşık-küş
Bir nigâh ile alıb cânımı kurtare meni

Gazel

Bir nev-şükufte gül alıb elden karârımı
Târâc idibdi sabrımı hem ihtiyârımı
Şehlâ gözü açıb yüzüme bâb-ı derd ü gam
Ham turresi göğe yetirib âh u zârımı
Müşgîn hilâli kâmetimi yaya dönderib

Zülf-i siyâhı tîre edib rûzigârımı

Sabrım kesib karârım alıb tâkatim üzüb
Gâret edib bu şûh görün cümle varımı

Dedim ki koy kademlerüve cân nisâr edim
ʿAşk içre tâ sübût eyleyem iʿtibârımı

Pinhân tebessümünde bu remz oldu âşikâr
Yaʿni ki çek ölünce bu nahv intizârımı

Bîhûd budur ümîd ki tahsîn ede sana
Seyyid görende bu güher-i âb-dârımı

Gazel

Ey koyan gönlüme kan oldu mu hüsnün fânî
Dutdu mu hâr u has-ı huşk o ter bostânı

Esdi mi bâd-ı hazân eyledi mi efsurde
Bâg-ı hüsnünde gülü sünbülü hem reyhânı

Geldi mi leşker-i hat ʿârızuva fevc-be-fevc
Saldı mı memleket-i hüsnüve bu talanı

Türk-i mestin necesin kaldı mı oh atmakdan
Sındı mı kaşlarının yayı müjen peykânı

Var mı yâdında diyerdim ki sana eyleme cevr
Yeter âhir sana bu cevrlerin noksânı

Şükrü'llâh ki menim sûrete düşdün âhir
Geldi tez başa o nâz eylemeğin devrânı

Var mı yâdında ki kullar kimi boynu burulu
Kabakında sana ʿacz eyler idim pinhânî

Hasretinde lebüvün eşk ʿavazı dîdemden
Katre katre saçılırdı ciğerimin kanı

Arzû eyler idim birce tekellüm edesin
Tâ kılam canımı şîrin lebüvün kurbânı

Kan koyardın iki kelime danışıncan yüreğe
Tâ ki bir kelime danışsaydın alırdın cânı

İmdi sad şükr o gül bergine benzer dudagın
Olub efsürde gidib rengi kaçıbdır kanı

Demedim mi sana çoh hüsnüve magrûr olma
Ki bu magrûrlugun tez yetişir pâyânı
Esdi mi gülşen-i hüsnün tarafa bâd-ı hazân
Tapdı mı rahne o magrûrlukun bünyânı
Düşdü mü tâb u terâvetden o ter turraların
Ki şebih eylerdin müşke hemîşe anı
O güzellik ki hemîşe ona fahr eyler idin
Al ele âyine bah gör o güzellik hanı
Belî bir şâh ki zâlim ola mazlûmların
Nâlesinden dolanır bahtı döner devrânı
Besdi Bîhûd ki cemâl ehline ʿâdetdir bu
Bî-vefâ olmasa olmaz işinin sâmânı
Muhammes
Başım ey meh kûşe-i laʿlinde halin sadkası
Cân-ı şîrinim leb-i şekker-misâlin sadkası
Yaya dönmüş kâmetim müşgîn hilâlin sadkası
Tâblar çekmiş tenim nev-res nihâlin sadkası
Dîde-i giryânım olsun gül cemâlin sadkası
Hasta cânım nergis-i bîmârına olsun fedâ
Kûteh ʿömrüm turre-i tarârına olsun fedâ
Cânım ey meh şîve-i reftârına olsun fedâ
Reng-i pejmürdem ruh-i gül-nârına olsun fedâ
Zaʿferân-ı ʿârızım ruhsâlin sadkası
ʿAşkına düşdümse bir dem olmadım şâd ey sanem
Hâsılım ʿaşkunda ancak oldu endûh u elem
Hem-demim mihnet enîsim gussa ahvâlim dijem
ʿÖmr eğer geçdise hicrinde bir nevʿ ile ne gam
Kâkülün kurbânı hâk-i pây-mâlin sadkası
Vaslını men sehl sanmışdım velî düşvâr imiş
Hâsılım ʿaşkunda ancak dâyim âh u zâr imiş
Nergis-i mestün ʿacep ʿâşık-küş ü hun-hâr imiş
Dün işitidim katlime zâlim hayâlin var imiş

Muntazır koyma gel öldür ey hayâlin sadkası
Bîhûd-ı dil-dâda hicrinde geçirdir rûzigâr
Dîde nemli sîne daglı ten yaralı cân nigâr
Baht kem tâliʿ yamân kâmet kemân dil bî-karâr
Sûret-i ahvâlüme kıl bir nazar ey gül-ʿizâr
Nûru getmiş gözlerim müşgîn gazâlin sadkası
Muhammes
Ey serv-kadim lâle ʿizârım kara gözlüm
Ey mâh-ruh u turfe-nigârım kara gözlüm
ʿAyşum tarabum bâg u bahârum kara gözlüm
Fahrim şerefim şâh-ı kibârım kara gözlüm
Kurbân sana bu cân-ı fikârım kara gözlüm
Ey zülfü siyeh kaşı kemân kâkülü reyhân
Sabr etmeğe çoh saʿy eyledim olmadı imkân
İmdi ki gidib ʿömr gamulan verirem cân
Defn eyle sitânunda meni ey şeh-i hûbân
Olsun bâri kûyunda mezârım kara gözlüm
ʿÂşık sana oldumsa gönül eylemedim şâd
Göz yaşı enîsim olub oldum gama muʿtâd
Gayrılara mûnis olub oldun menle yâd
Etdin dil-i bî-çâremi berbâd öyün âbâd
Geçdi gam-ı hicrinle medârım kara gözlüm
Geç gitdim ezelden ki gönül verdim inandım
Devlet seni bildim dahi hürmet seni sandım
Nâr-ı gama yandım gam-ı sevdâya boyandım
Sabr eyleyib eyyâm-ı firâkunda dayandım
Yoh indi ne sabr u ne karârım kara gözlüm
Fikr etme ki zulmün bana endûh u belâdır
Cevrin banâ şefkat sitemin ʿayn-ı vefâdır
ʿInnâb-ı lebin derd-i nihânıma devâdır
İnsâf eyle kurbân sana bah gör ne revâdır
Bu hasreti men gora aparam kara gözlüm

Bîhûd nece sabr eylesin ey kân-ı letâfet
Senden göre mihnet işide taʿn u melâmet
Ne sende vefâ var ne men-i hastada tâkat
İndi ki vefâsızlık olubdur sana ʿâdet
Öldür meni rahm eyle kutarım kara gözlüm

Bu inşâ’-i Türkî Bîhûd-i mezkûrun zâde-i tabʿ-ı belâgat-meşhûnlarındandır ki sebt olundu. Müdebbir-i kâr-hâne-i saʿâdet ü ikbâl ve mü’essis-i esâs-ı ʿizzet ü iclâl aʿnî hazret-i baht-ı bî-zevâl ve akdes-i tâliʿ-i zü’l-celâl huzûr-ı pür-nûrlarına nihâyet-i ʿacz u inkisâr ile maʿrûz olunur ki nice il mundan akdem sultân-ı rûh cavanlık câmından ser-şâr olub ve magrûrluk bâdesinden gözlerin hûmar dutub h^{v}âb-gah-ı gafletde nâz uykusuna gitmişdi ve memleket-i bedenî ki öz makarr-ı saltanatı idi. Hod-ser koyub mecâri-i umûr-ı saltanatdan gâfil ü bî-haber düşmüşdü. Nâ-gâh dil-berlik bâbilistânının câdû-gerlerinden bir nefer ve güzellik Gürcistân’ının ʿayyârlarından bir hîleger gâretgerlik ʿazmiyle kadem şehrîstân-ı bedene koyub ekâlim-i bedeni âheste âheste dolanıb ahtardığı halde bir mekân-ı şerîfe yetişdi ki o mekânın metâʿ-ı gîrân-mâyeleri sabr u karâr ve o hazînenin gevher-i pür-bahâları tâkat ü ihtiyâr idi. Tamâmın garet edib hîn-i mürâcaʿatda güzârı gönül bostanına düşdü.

Nazm

Ne bostân fi’l-mesel Firdevs-i ʿâlî
Ne bostân cennet’ü’l me’vâ misâli
Ne bostân her tarafda min gül açmış
Cihâna her gülü min ʿıtr saçmış
Ne bostân sünbülü gîsû-yı hûbân
Ne bostan lalesi rûy-ı nigûyân
Nihâli nev-cevânlar kâmetinden
Gülü mihri güzeller sûretinden
Leb-i şîrîn-sühanlar çeşmesârı
Gül-i hamrâsı dil-berler ʿizarı
Gül-i nesrîni meh-rûlar cebîni
Cebîni nâzeninler yâsemîni

El-garaz o câdûger ü mekkâr-ruhu öz gelmeğinden haber-dâr u gelib çapdırdıgın âşikâr etmek için hemân bostanın vasatında bir agaç ekib gitdi. Bele ki o agaca bizim zamânemizde mahabbet derler. Hulâsa bir müddetden sonra humâr-ı gaflet dîde-i rûhdan zâ'il olub memâlik-i bedenin seyr ü seyâhatine mâ'il oldu. Esnâ-yı seyâhatde gönül hücresin sabr u karâr metâʿından hâlî ve kalp hazînesin tâkat u ihtiyâr nakdinden ʿârî görüb nedâmet barmagun hasret dendânına dutdu ve gâyet-i hayretden özün unutdu. Rifʿat tâcın te'essüf toprakına urdu ve peşîmânlık toprakın ʿizzet başına savurdu. Ve dahı göz dolandırıb etrâf u cevânibe nazar saldıkda öz taʿmîr etdiği bostanda bir nihâl-i taʿaccübâne ve öz âbâd kıldıgı gülistânda bir dıraht-ı bîgâne müşâhede etdi ki çoh bî-bâk ü küstâhâne baş felek-i aʿlâya çekib ve şâheleri hem-âgûş birbirinden geçib ve her şâhesi min yaprak açıb ve her yaprakı âfitâb-ı ferah kabakına bir hicâb olub ve her varakı şemʿ-i sürûr karşısına bir perde asıb. Rûh bu hâleti görüb gazap erresine hüküm buyurdu ki o agacın şâhelerin kesib yere salsın ve o nihâlin budagların kırıb oda yaksın. Erre-i gazap rûhun fermânına binâen her budag ki o agacdan cüdâ kılardı yerinde ikisi peydâ bulurdu ve her şâhayı ki ol nihâlden kalem ederdi ʿavazında beşi ʿalem olurdu. Tâ bu günlerecen ki sultân-ı rûh erre-i gazaba ʿitâb u hitâb edib hüküm buyururdu ki o akacı kökünden katʿ eylesin. El-hakk erre-i gazab hemân akacı kökünden katʿ edib velâkin rîşelerin henüz bâkî kalıbdır. İmdi korhuram ki gene o rîşelerden bir nihâl-i diğer ve bir dıraht-ı ʿalâ-hidde nümuvv ede. Amma âfitâb-ı gayret neçe gündür ki tâbişte ve o nihâlin rîşelerin kurutmagiçün saʿy u kûşişdedir. Eğer bir neçe gün diğerecen hemân câdûger-i pür-fen efsûngerlik sehâbının bârân-ı letâfetiyle âb-yârlık etmese âfitâb-ı gayretin tâbiş-i harâreti o rîşeleri kurudacagdır. ʿAlâ-hâzâ saʿâdet ü ikbâl Firengistân'ının maşın-sâzlarından ve nîk-bahtlık İngilistân'ının nahsûs-perdâzlarından istidʿâ ve tevakkiʿ olunur ki Mesîhâ-yı gayret hâtırına ve Meryem-i hamiyyet rızâsına kibriyâlık folâdından ve tekebbür âheninden bir maşın tetabbuʿ edib göndersinler ki eğer Hudâ-nâgerde o şûh câdûger ve o gammâz fitneger füsûngerlik sehâbın gönül bostânının üstüne çekse hemân nahsûs ile urub târ u mâr ve perâkende edek. Ve's-selâm. Ve târîh sene 1275, fî 9 şehr-i Zi'lkaʿde.

Hemân zelzele-i şedîd ki Şamahı'da vâkiʿ oldu. Ve müddet-i kırh gün yer ârâm dutmayıb gâh gâh hareket kılardı. Çoh adam helâk olub ve çoh eşhâs mecrûh olmuşdu. Ve tevârîh-i kadîmelerden maʿlûm olunur ki hemîşe şehr-i Şamahı'da

zelzele-i şedîd vâkiʿ olubdur ve çoh vaʿde bu şehrin göçmesine bâ'is zelzele olubdur. Ve Bîhûd-ı mezkûr bu bir neçe beyti hemân zelzelede rişte-i nazma çekibdir.

Kıtʿa

Şamahı şehri yek-ser oldu vîrân
İder her gûşede baykuşlar efgân
Buhârât-ı zemîn etdi temevvüc
Şikâf oldukda yerler tapdı noksân
Gören ol hâli eylerdi tasavvur
Kıyâmet kopdu dünyâ oldu pâyân
Düşüb envâʿ-ı mahlûk ıztırâba
Tamâmen halk olub "vâ nefs" gûyân
"Tera'n-nâse sükâren" ayesine
Netîce oldu ol sâʿat nümâyân
Müneccim ki sölerdi arzı sâkin
Hilâfına yetib ol günde bürhân
Hayâl eylerdi ol hâli gören kes
Ki bu târîk-i merkez oldu perrân
Tezelzül düşdü şehre uçdu öyler
Ne mescid kaldı ne bâzar u dükkân
O eyvanlar ki baş çekmişdi çerha
Dagıldı oldu toprak ile yek-sân
O esnâda karîb yüz nefer kes
Kalıb daş içre oldu cümle bî-cân
Dagıldı Bîhûdun kasrı otakı
Yetiş feryâdıma yâ Hayy u Sübhân

DÎDE

Dîde-i dehr, 'ârifü'l-hakâyık u kâşifü'd-dakâyık, şeyhü'ş-şu'arâ vü kutbü'l-'urefâ Mevlânâ Mirzâ Nasru'llâh beğ halefü's-sıdk Kurbân beğ Şirvânî. Tevellüd-i şerîfleri fî sene 1212, Fıt dagında vâki' olub ve ol safahâtda neşv ü nemâya yetmişdir. O cenâbın derece-i kemâline binâ'en devlet-i Rûsiyye'nin Şirvânât'a istîlâsında umûr-ı saltanatda sâhib-i mansıb u sâhib-i nişân kimesnelerden olmuşdur. Böyle ki o cenâb her bir lisân ile tekellüm etmeğe kâdirdir ve zebân-ı 'Arab u Fars ve

Zımmî[224] vü Rûsî'de gâyetde mâhir. Zamân-ı sabuvvetinde ki "sekrü'ş-şebâb eşeddü min-sekrü'ş-şarâb"[225] demişler, eş'âr-ı 'âşıkâneler demekile 'alâyık-ı dünyeviyeden besân-ı dervîş-i hâne-ber-dûş ve neş'e-i câm-ı şebâbdan kûşe-i 'işretde bî-haber ü medhûş olub. El-ân ki sinn-i şerîfi heftâda yetmişdir. Âye-i vâfî hidâye-i "*Rabbi innî vehene'l-'azmü minnî veşte'ale'r-re'sü şeyben*"[226] mûcibiyle kûşe-i 'uzetde müseveddât-ı lâ-tâ'yil ve münşiyyât-ı bî-hâsıldan hamûl u hamûş olmuşdur. Na't-ı Hazret-i seyyidü'l-mürselîn ve medh-i emîrü'l-mü'minîne meşgûldür. Ve eş'âr-ı mevâ'iz-âsârları huzûr-ı hâs u 'âmda makbûl. "Kitâb-ı Nasîhatü'l-Etfâl" kim o cenâbın tasnîfâtlarındandır. Hakîkat-i hâl kitâbın sahâyıf ve evrâkında hikmet üzriyle isbât-ı vâcibü'l-vücûda muhtasar ve mutavvel delîller sürmüş ve bürhân ve ma'ânîden muhallil-i 'ukde-i teşkîk olub pesendîde ve mergûb olan sübûtlar yürütmüş ve etfâl-i nev-resîdelere ne inki etfâl-i nev-resîde belki pîrân-ı kem-tecrübe-i etfâl-misâllere Lokmân-sıfat fesâhat birle zebân-ı nasîhat açıb ki *"Yâ büneyye akımi's-salâte ve'mür bi'l-ma'rûfi venhe 'ani'l-münkeri va'sbir 'alâ mâ-esâbeke inne zâlike min-'azmi'l-umûr"*[227] ve nasâyıh-ı sûd-mendden onların hadâyık-ı ahlâklarına rengîn olan güller saçıbdır. Ve Kitâb-ı Maktel kim cenâb-ı Seyyidü'ş-şühedâ 'Aleyhi's-selâmın masâ'ibinde tertîb kılmışdır. Masâ'ib-nâme-i Maktel ve Cevherî ve Hadîka-i Molla Muhammed Bagdâdî'den kem değildir. Ve her bir lisân ile eş'âr demeğe o cenâbın tab'ı kâdirdir ve kuvve-i tab'ı eş'âr-ı âb-dârından zâhir ve dîvân-ı kasâ'id u gazeliyyât-ı meşhûrdur ve mahâfil ü mecâlis-i 'urefâ kelâm-ı dil-pezîrinden pür-nûr. Beyt:

Eş'âr-ı latîfi zînet-i bâg u bahâr
Şeyhü'ş-şu'arâ Dîde-i şîrîn-güftâr[228]

Ve bu bir neçe eş'âr-ı Türkî o cenâbın Türkî kelamlarındandır ki sebt olundu.

Kasîde

Cihân-ı fânîyenin âhiri fenâyetdir
Bu bir sahîh suhen muhtasar hikâyetdir
Müselselâne gelür mevc-i bahr tek 'âlem

[224] Ermenice.
[225] Gençliğin verdiği sarhoşluk, şarabınkinden daha şiddetlidir.
[226] "Ey rabbim cidden benim kemiğim gevşedi, başımı bembeyaz alev aldı." Meryem suresi, 4. ayet.
[227] Ey oğulcağızım, namazını kıl, iyiliği emret, kötülükten de sakındır, başına gelen musibetlere sabret, şüphesiz ki bu büyük işlerdendir.
[228] Şairlerin şeyhi olan tatlı sözlü Dide'nin latif şiirleri bahrın ve bahçenin süsüdür.

Bu mevc-i rûz u şebin sâhili kıyâmetdir
Ve lîk ehl-i cihân yâda salmayır ölümü
Mutî‘-i nefsdi mecmû‘-ı bî-basâretdir
Riyâ-yı tâ‘at eder ekseri takallübdür
Murâd u matlabı tedlîsdir ü batâletdir
Kimisi ta‘ne kılar kadılık hatâ işdür
Ve lîk öz garazı mesned-i gazâvetdir
Kimisi va‘z verir halka uyma dünyâya
Velî özü gece gündüz hayâl-i devletdir
Kimisi tilki gibi câmesin eder tagyîr
Çeker özün demeye ya‘ni bu riyâzetdir
Fesâd-ı ‘âleme bâ’is fesâd-ı ‘âlimdir
Vücûd-ı nâra tütün çıhmagı delâletdir
Kimi hatîbdir minberler üzre bülbülvâr
Özün burûze verir meş‘ar-i fesâhatdir
Kimi mü’ezzin olub dâdü’s-salât eyler
Özüne den çagırır hâdi‘-i cemâ‘atdir
Kimisi hulkunu yırtar ki var tecvîdim
Kaşın yuharı çeker kâri’-i kırâ’atdir
Kimisi kat‘ kılıb mürüvvet ile insâfın
Adın tabîb koyub katl-i bî-nihâyetdir
Ölünce şahsı soyar havf eylemez zâlim
Marîzin ölmeği gûyâ ona zarâfetdir
Kimi bazara çıhıb söz ohur ki dervîşem
Tamâm pul telesi gayrı söz ne hâcetdir
Kimisi pul götürüb Ka‘be’ye irâde eyler
Murâdı hürmetidir zâhiri ziyâretdir
Kimisi devleti çoh çoh hasîs virdi budur
Kıbâb-ı ‘izz ü ‘alâ kûşe-i kanâ‘atdir
Kimisi himmeti çoh çoh hakîr zikri budur
Kerem eli kişiye rütbe-i kerâmetdir
Bizim zamânemizin milleti olubdur kalb

Sahâ ehass ü kerem-mergden ‘ibâretdir

Henüz ol yere yetmiş medârıc-i hisset
Sehâ eden kişinin ta‘nesi sefâhetdir

Cihân-i fâniye bir bahrdır telâtüm-i gam
Garîk-i bahre neşat eylemek hamâkatdir

Eğer hayâl edesen merg ile kıyâmet işin
Ki her nefes bize yüz merg min kıyâmetdir

Bu bendelik ki bizim fırkadan zuhûra gelir
Mahâl dergeh-i ma‘bûda ger liyâkatdir

Bu gûne lagv ‘ameller ki bizler eyleyürek
Cezası rûz-ı ceza ta‘ndır siyâsetdir

Namâzımız doludur nisyenin hesâbı ile
Rükû‘ u secdemizin fikri bî-nihâyetdir

Oruc dutanda dutak ki ta‘âmlar yimerük
Velî ta‘âma ‘avaz güft ü gûy-ı gıybetdir

Zekât versek eğer fahr-i Hâtemî iderük
Fakîr malını vermek bize sehâvetdir

İ‘âneti ki edek bir fakîre nedretden
Hemân i‘ânetimiz tez dönüb ihânetdir

Bahun kelâm-ı mecîde görün va‘îdâtı
Beyân-ı kahr u gazâb sûre-i berâ’atdir

Ümîd kaldı kerîmin der-i tefazzulüne
Vücûd-ı pâk-i Nebî gevher-i şefâ‘atdir

Bu yerde hatm gerek nazm u mev‘ize zîrâ
Makâm-ı nâm-ı Nebî hâtem-i risâletdir

Gazel

Çıhdı ebr-i berkden kevkeb kimi ruhsâr-ı gül
Lem‘a lem‘a nûr saçdı ‘âleme envâr-ı gül

Maşrık-ı şâh-ı zebercedden çıhıb hurşîd tek
Berk kıldı cümle-i ezhârdan izhâr gül

Şerbet-i sâf-ı benevşe lâlenin câmındadır
Hastaya sıhhat verir her kim ola bîmâr-ı gül

Bülbüle derd-i dilin ‘aşkında tebyân etmeğe

Gonceden mekşûf olur şâh üstüne tûmâr-ı gül

Mısrî mülkü mahv olub nakl-i Züleyhâ oldu hakk

Her taraf min Yûsuf’a zînet verir bâzâr-ı gül

Gazel

Çıhdı rahm-i şâhdan tıfl-i şeref-efzâ-yı gül

Geldi Meryem’den zuhûra Hazret-i ‘Îsâ-yı gül

Bir celâl ü hüsn ile çıhdı fezâ-yı ‘âleme

Devlet-i dünyâya değdi tal‘at-ı zîbâ-yı gül

Nûr u tal‘at gevherinde fıtrat-ı asliyedir

Subh-dem hurşîde benzer gecelerdir ay gül

‘Âlem-i gülzârda bir Husrev-i sâhib-celâl

Ya çıhıb taht-ı zümürrüd üstüne Dârâ-yı gül

Bülbül-i Mecnûn’u kıldı bâ-haber bâd-ı sabâ

Yatma dur gülzâra gelmiş seyr içün Leylâ-yı gül

Dîde nergis tek hayâlin hâmesin bîdâr kıl

Her zamân tahrîr kıl vasf-ı ruh-ı inşâ-yı gül

RÂGIB

İsm-i şerîfi Meşhedî Gaffâr halefü’s-sıdk Hâcı Muhammed Sa‘îd Şirvânî. Bir civândır ehl-i hâl ve bir şâ‘irdir sâhib-kemâl. Sâhib-i tab‘-ı selîm ü selîka-i müstakîm. Cümle-i tüccârdandır ve tabaka-i ahyârdan. Tevellüd-i şerîfi sene fî 1251 şehr-i Şamahı’da vâkî‘ olub bâ-vücûdu ki eş‘ârda kuvvet-i tab‘ı vardır. Lâkin gâh gâhî şi‘r demişdir. Bu bir neçe (gazel) onun şi‘rlerindendir.

Gazel

Sabrım kesib felek gene aldı karârımı

Ayırdı menden ol sanem-i gül-ʿizârımı

Bir bî-nevâ idim dolanırdım ve lîk çerh

Gösterdi bir mehi gene kesdi medârımı

Subh-ı visâl idi bana ruhsârı zülfü lîk

Şâm olmamış kara eyledi rûzigârımı

Ey âb-ı çeşm ʿaşk odu yandırdı cismimi

Koyma ʿabes yakıb yele versin gubârımı

Açmış nesîm-i subh gülistânda lâle lîk
Râgıb dutubdu gam bu dil-i dâgıdârumı

Gazel

Kanlar içürddi gonca-i handâna leblerin
Yüz taʿne urdu laʿl-i Bedehşân'a leblerin
Câm içre tâ olunca mukâbil dudaguva
Döndürdü bâdenin yüreğin kana leblerin
Kâfir ne teşnedir dudagun kanım içmeğe
Rahm eylemez mi hîç müselmâna leblerin
Sırr-ı dehânuvı ne bilir gayrlar ki hîç
Vâkıf değil bu nükte-i pinhâna leblerin
Zencîre salmaga gene dîvâne Râgıb'ı
Verdi icâze zülf-i perîşâna leblerin

Gazel

Gece zülfün kenâr etme ruhundan mâh-tâb etme
Seher ruhsârını gösterme reşk-i âftâb etme
Gülü gülzârda etme hacîl öz reng ü bûyundan
ʿArakdan su sepib ruhsâruva reşk-i gül-âb etme
Hat u hâle gülüm laʿl-i lebin şehdini bildirme
Yıgıb mûr u mekesi ruhsâra yüz min inkilâb etme
Gene ol âteş-i ruhsârüve çoh şuʿleler urma
Yaralı gönlümü odlara yandırma kebâb etme
Lebinden kan içen gönlüm şarâb-ı nâba meyl etmez
Yürü Râgıb meni bî-hûde teklîf-i şarâb etme

Gazel

Sana güftâr-ı telh etmek yakin mey-hârelikdendir
Bana hûnîn sirişkim seyl-i kalb-i yârelikdendir
Beni âvârelikden menʿ eder nâsih velî bilmez
Ki ʿaşk ehline kesb-i maʿrifet âvârelikdendir
Elim kûtâhdır yetmez kara gîsûsına n'eylüm
Bana mahrûmluk dünyâda bahtı karalıkdandır
Dedim göz yaşıma çoh gezme ruhsârımda ol sâbit

Dedi te’sîr vermek kevkebe seyyârelikdendir
Belâ vü mihnet-i hicrâna Râgıb yohdu bir çâre
Bu derde sabrı derlerse devâ bî-çârelikdendir
Gazel
Gerek sen tek kara göz dil-rubâlar nîk-nâm olsun
Ne kim sâgar dutub mest-i şarâb-ı laʿl-fâm olsun
Mey-i telhi o şîrîn leblere her kim helâl etmiş
Görim yâ Rab ona öz verdiği fetvâ harâm olsun
Gece zülfünle hem-renk olduguçün ʿâşık-ı miskîn
Seher söyler ki yâ Rab neylerem bu subhu şâm olsun
Hatun leşker çekib ger dutsa mülk-i hüsnünü ey şeh
Müjen saflar çekib koymaz o mülkü bî-nizâm olsun
Mukaddes kaşlarun tâkın hilâle ohşadan şahsın
Bele teşbîh-i nâkısla görim ʿömri tamâm olsun
Lebin vasfında her şâʿir diye bir şiʿr Râgıb tek
Müşahhasdır gerek halk içre çoh şîrîn-kelâm olsun
ʿOSMÂN BEĞ
ʿOsmân Beğ şehr-i Şamahı’nın han-zâdelerindendir. Ve kardaşı ʿÖmer Beğ ile o cenâb devlet-i âliye-i Rûsiyye’de sâhib-i mansıb ve sâhib-i vazîfe kimesnelerden olmuşlar ve onlar kimi ehl-i kemâl ve sâhib-i celâl ve sâhib-i zevk kimesneler dâ’ire-i Şirvân’a gelmemişdir. Ve her ikisinin tabʿı olmagı meşhûrdur ve zikr-i hayr ile adları her dilde mezkûrdur ve cenâb ʿÖmer Beğ’i gâyetde hoş-ahvâl ve hoş-mezâk derler. O büzürgvârın hoş-mezâklıgından biri oldur ki bir gün meclis-i ʿayşda bedîhe-gû olan şâʿirler sühan-perdâzlıga meşgûl iken efzalü’l-bedîha-gûyân cenâb Mihnetî Şirvânî bu kâfiye üzeriyle sühan-perdâz iken ki “yana koymasam seni, câna koymasam seni” nâ-gâh esnâ-yı suhanda Mihnetî’nin zebân-ı fesâhat-şiʿârına bu beyt cârî olur ki beyt: “s…m senden râzı olmaz Şiʿalar ʿÖmer’e ʿOsmân’a koymasam seni”. ʿOsmân Beğ Mihnetî’ye gazab etmek ister iken ʿÖmer Beğ’in mezâkına Mihnetî’nin bu sözünün latîfesi lezzet edib taʿzîrden tecâvüz kılıb cenâb-ı Mihnetî’ye firâvân olan inʿâmlar ve merhametler edibdir. El-hakk bu iki kardaş kimi yegâne

dâ'ire-i cihâna gelmemişdir. Târîh-i hicret sene …[229] ve târîh-i Mesîhiyye sene … sultân-ı Rûm'un Fransa imdâdıyla Rûsiyye ile daʿvâları oldukda ʿÖmer Beğ leşker-i Rûs'da ser-leşker idi. Leşker-i Rûs Kars'da olan zamânlar ʿÖmer Beğ devlet-i Rûsiyye'den rû-gerdân olub ʿasker-i Rûm'a mülhakk olub ve devlet-i Rûm ʿÖmer Beğ mezkûru hemân öz mansıbı ve nişânı ile kabûl edib ve mevâcib karâr kılıb özlerine ser-ʿasker etmişdir. Ki el-ân memâlik-i Rûm'da Yaranal ʿÖmer Paşa ismiyle meşhûrdur. Ve ʿÖmer Beğ firâr edenden sonra devlet-i Rûsiyye ʿOsmân Beğ'i dutub Sibir'e göndermişdiler. Ve cenâb ʿOsmân Beğ de Sibir'den firâr edib İstanbul'da kardaşına mülhakk olmuşdur. Ve el-ân ʿOsmân Beğ devlet-i Rûm'da sâhib-i mevâcib kimesnelerdendir ve Kostantiniyye'de mertebe-i mühendislik ile meşhûrdur. Ammâ ʿÖmer Beğ'in mertebesi ʿOsmân Beğ'den aʿlâdır. Ve bu neçe beyt o cenâblardan teberrüken bu tezkireye sebt olundu.

Gazel-i ʿOsmân Beğ

ʿAşkımız sanma o şûhun hat ile hâlinedir
Ya ki gîsû-yı siyâhına ruh-ı âlinedir
    Maʿnî erbâbı özün sûrete etmez ʿâşık
    Bizim ʿâşıklıgımız ol mehin ahvâlinedir

Gazel-i ʿÖmer Beğ

Ol mehin sanma ki ʿaşkım leb ü ruhsârunadır
Ya ki şehlâ gözüne turre-i tarrârunadır
    Büte etmekdi sitâyiş eylemek sûrete meyl
    ʿAşkımız zâhid onun şîve-i etvârunadır

ʿOsmân Beğ

Âmed nesîm-i subh-dem tersîm ki ez-âreş kuned
Tahrîk-i zülf-i ʿanbereş ez-h^{v}âb bîdâreş kuned[230]

HÂCI NECEF BEĞ

Fesâhat gülistânının bülbül-i şîrin-zebânı belâgat şekkeristânının tûtî-i şeker-feşânı hayrü'l-hac Hâcı Necef Beğ Şirvânî tevellüd-i şerîfi hicretin sene 1230 şehr-i Şamahı'da vâkiʿ olub ve o diyârın eʿâzım ve ekâbir-zâdelerindendir. Kasîde ve gazelde tahallus ihtiyâr etmemişdir. Hakîkatü'l-hâl bende-i hakîr bir müddet o

[229] Metinde tarih yazılacak bu kısımlar boş bırakılmıştır.
[230] Sabah rüzgarı geldi, onu incitir, güzel kokulu saçlarını dağıtarak onu uykusundan uyandırır diye korktum.

cenâbın hidmet-i müsâhabetinde olmuşam. Gümânım budur ki bir bele refîk-i sâhib-hâl u müsâhib-i hoş-ahvâl safha-i âfâkda tapılmasın. ʿİlm-i musikîde Faryâbî-i Sânî'dir ki el-hakk ser-rişte-i tâmmı vardır ve nazm u nesrde çoh şîrin olan kelâmı. Fünûn-ı şiʿrde kuvve-i tabʿından şiʿr-fehmliği ziyâdedir. Çoh dakîk-fehmdir ve ehl-i zevk ve bu maʿnâ o büzürgvârın sadakatindendir ki eyyâm-ı şebâbından intehâ-yı şeybe kimi dostlukların Sâgarî-i nükte-perver ile derece-i kemâlde buldum ve gün-be-günden mahabbetlerin ziyâde. Her çend ki bu maʿnâ o cenâbın bâresinde Kannâdî-i şîrîn-sühanın hilâf-ı tasavvurlarıdır. Hulâsa o büzürgvâr ticâret ʿazmi ile safha-yı Îrân ve ʿarsa-i Rûm ve ʿArab'ın ekser şehirlerin seyâhat etmiştir ve bu kasîdeni târîh-i hicretin sene 1279 Mekke-i Muʿazzama'ya gitdikde İstanbul'da Yaranal ʿÖmer Paşa'ya yazmışdır ki teberrüken sebt olundu.

Kasîde-i Türkî'dir ʿÖmer Paşa'nın Şanında

Ey olan tâbiʿ-i ahkâm-ı kazâ emr-i kader
Beledir şîve-i erbâb-ı vefâ ehl-i hüner
    Her diyârı ki değil ʿârifçün müstahsen
    ʿÂrif-i kâmil o yerden eder elbette sefer
Sana şâyetse budur ki bilesin ʿizzetüvi
Dutasun murg-ı şikârı kimi aʿlâda makarr
    Cümle küffâra musallat olasun şe'nindir
    Ola destinde ʿAlî desti gibi tîg-i dü-ser
Lâyıkındır olasun taht-ı hilâfetde mukîm
Nice kim mesned-i peygambere eğleşdi ʿÖmer
    Serverâ ger eylesem hâl-i dil-i zârımı şerh
    Yetürür âyîne-i kalbüve elbette keder
Geçen evkât hikâyâtın eğer cümle yazam
Derd-i serdir sana tûlânî olur hem-defter
    Şerh-i tatvîl-i ʿibâretden edib istibʿâd
    Muhtasar lafza mutavvel sözü etdim muzmer
Etdi mehcûr o zamân kim beni gerdûn-ı nigûn
Etdi mahzûn o zamân kim meni çerh-i ahzar
    İnkılâb ehline ser-rişte verib devr-i zamân
    Eyledi özge tedârik felek-i şuʿbedeger

Mecma‘-ı hulde girib mekr ile bir pâre la‘în
Eyle kim bâtını şeytân idi zâhirde beşer
Her zamân gülistân-ı cânâna ki vardım gördüm
Gülistân-ı gül-i ra‘nânı dutubdur ser-i har
Bildim ikbâlime bir ‘aks kurub nerd-i kazâ
Tâs-ı bahtım bana gösterdi tarîk-i şeş-der
Her gülistâna ki vardım açıla gonca-i dil
Kalbim ol pâyede teng oldu ki bedden bedter
Her zamân oldu ki mey sâgarına ragbet-i nefs
Derd-i ser verdi gam artırdı bana ol sâgar
Neçe gün mât-ı tecerrüdde kalıb ser-gerdân
Fikr kıldım dahı yohdur bana bir râh-güzer
Çün meni derd ü gam-ı hicre giriftâr görüb
Dil-i sevdâ-zedem etdi bana k’ey dânişver
N’oldu kim rişte-i tedbîri ferâmûş etdin
Lâf urardun ki menem gâfil-i râha reh-ber
Gene sabr etmeği kendimde bilib râh-ı nicât
Ki olur nahl-i tahammül vere vaktinde semer
Sabr kıldım neçe il kesb tarîkin dutdum
Görmedim zerre noksân bana sûd oldu zarar
Ol ki manzûr idi devlet bana oldu hâsıl
Mustatî‘ etdi meni Mekke’ye cem‘iyyet-i zer
Çıhmadı eylediğin mihr ü vefâ kalbimden
Nece ki âteş-i sûzendeni sahlar micmer
Dedim evvel gerek ol Ka‘be-i maksûda gidem
Dediler bâtıl eder Mekke’ni manzûr-ı diğer
Dedim ey râh-ı hakîkatden olanlar gâfil
Bilmeyürsüz ne deyib hâlik-i ‘âlem-perver
Bir karâr ile değil cümleye teklîf-i Hudâ
Her kesin lâyık-ı kadrincedir icrâ-yı haber
Size bir Ka‘be’ni teklîf kılıb bâr-ı Hudâ
Bana vâcibdir iki Ka‘be tavâfına güzer

Siz giden Ka‘be’de çavuşlar eğer etse nidâ
Men giden Ka‘be’de rakkâs olacak râmişger
Siz giden Ka‘be’de nûş etmeğe âb-ı Zemzem
Men giden Ka‘be’de sâkî verecekdür sâgar
Siz giden Ka‘be’de ger var ise kesmek kurbân
Men giden Ka‘be’de ma‘şûka verir ‘âşık ser
Sizlere hükmdür ol yerde şikâr etmeyesüz
Bana bu yerde şikâr etmeğe min sâde siper
Ne revâdır bana terbiyyet eden mevlânun
Etmeyim hidmetini bir neçe gün şâm u seher
Hassa derler ki o serdâr-ı cihân sulbünden
Sahn-ı âfâkı müzeyyen eyleyib bir gevher
Hassa kim bâg-ı necâbetde açılmış bir gül
Hassa bitmiş çemen-i ‘ayşda bir sünbül-i ter
Sâye-i nahli gören meyvesin eyler h^{v}âhiş
Bu ziyâret bana vâcibden olub vâcibter
Bârilahâ bu şehün dürr-i girân-mâyesinin
Yetmesin dâmen-i ikbâline bir zerre hatar

MİRZÂ AKA–YI TABÎB

Bokratü’t-dehr Câlinusü’l-âsr tabîb-i mâhir feylesof-ı şâhir Mirzâ Aka-yı ibn-i Aka İbrâhim ibn-i Hâcı Akababa-yı Şamahıyyü’l-asl. Tevellüd-i şerîfleri sene 1220 Fıt dagında vâki‘ olmuşdur. Hâl-i sabâvetde ta‘lîm-i ‘ulûm-ı garbiyyeye mâ’il iken be-mazmûn-ı “*el-‘ilmu ‘ilmâni ‘ilmü’l-ebdâni ve ‘ilmü’l-edyâni*”[231] muktezâsınca tabî‘at-ı şerîfi fünûn-ı ‘ulûm-ı tıbbı ihtiyâr edib ve ol ‘ilmin kesbinde riyâziyât-ı şâkk çekib tâ inki tahsîlden ötürü dârü’s-saltana-i Isfahan’a gidib cenâb Mevlânâ kutb-ı mahver-i tabâbet Mirzâ Aka Muhammed Ahmed-âbâdî’den müddet-i altı il tahsîl-i fünûn-ı riyâzî ve tıbbî edib ‘ilm-i tabâbetde şöhre-i âfâk (olmuşdur). Târîh-i hicret sene 1237 şehr-i Şamahı’ya mürâca‘at kılıb. Yümn-i enfâs-ı Mesîhâveşinden güruh güruh âlâm u esgâma giriftâr olan eşhâslar şifâ tapıbdır. El-hakk bu zamânede bir

---

[231] İki çeşit ilim vardır: biri pozitif ilimler, diğeri de din ilimleridir.

tabîbdir bî-misl ü karîn ve bu bir neçe Türkî (ebyât) teberrüken o cenâbdan sebt olundu.

Gazel

Hicrânın ki hasta gönül mübtelâsıdır
Ol hastanın şarâb-ı visâlin devâsıdır

Her bî-vücûd u bü'l-hevese atma bî-sebeb
Gamzen ohun ki 'âlem onun kem-bahâsıdır

Mensûh olub fesâne-i Mecnûn zamânede
Şimdi benim cünûnlukumun mâcerâsıdır

KANNÂDÎ

İsm-i şerîfleri 'Alî Ekber ibn-i Meşhedî Receb, Şamahıyyü'l-asl. Tahallüslerin öz san'atlarına müsemmâ etmişdir. Hakîkatü'l-hâl o cenâbın kelâm-ı rûh-efzâları öz rûh-efzâsı kimi latîf ve gazelliyyâtı öz peşmeği kimi sâf ve zarîf ve kasâyidi öz baglavası tek nihâyetde dil-pesend ve tuyûgâtı öz şerbetleri kimi sûd-mend hicvleri nukl-i mecâlis ü mehâfil rûbâ'îleri halviyyât-ı ehl-i kemâ'il ve medh ü kadhi sikencebîn-misâl mezâk-ı hulkda hoş-güvâr ve eş'âr-ı latîfi gül-engübîn tek meserret-âsâr ve ekser mesnevî bahrinde şi'r demişdir. Ve bende-i hakîri çoh hicv etmişdir. Bu bir neçe şi're iktifâ kıldım ki bu tezkireye sebt olundu.[232]

FÜRÛGÎ

Ve hüve ʿAlî Haydar bin Hudâverdi, Şamahıyyü'l-asl. Kerrât u merrât meclis-i şuʿarâda şiʿrleri takrîr olub mevrid-i tahsîn olmuşdur. Ve bende ile kemâl-i sadâkatleri vardur. Hemîn il ki 1291'imci senedir, evâ'il-i Receb'de kalʿa-i Şûre'de mülâkatları ittifâk düşüb dîvân-ı şiʿrleri melhûz-ı nazar oldukda mülâhaza olundu ki kâbiliyyet-i ziyâde peydâ edibdir. Ve bu iki ferdi ondan sebt eyledim.

Nazm

Yâ Rab olu mu hicr elinden kutaram men
Bu gurbet ilinden vatanum sarı varam men

Bir şuʿlever od içre meni saldı zamâne
Su sepdükce dem-be-dem artuk yanaram men

Eyzan lehû

232 Buradaki varak eksik olduğu için Kannadî'ye ait şiir örneği yoktur.

Gözün hayâli gönül cûybârı andak kim
Bahâr nergisi beğendi su yakası ile

ŞEYH ZÂHİR ŞİRVÂNÎ

Cihânda Hak bilir kim bir kes ile kâlimiz yohdur
Velâkin neyleyem kim bahtımız ikbâlimiz yohdur
Desem yüz dogru söz kılmaz halâyık i‘tibâr aslâ
Sözüm ötmez nedir vechi meğer sakkalımız yohdur
Ne mikdâr olsa cürmün Zâhir Allâh lutf-efzûndur
Ümîdin kesme Hak’dan gerçi bir a‘mâlimiz yohdur

MOLLA ‘ALÎ EL-KÛFÎ MASLAHÂT ŞİRVÂNÎ

Târâca verdim ‘ömrümü bir şûh şeng ile
Yagmâya gitdi nakd-i hayâtım bu reng ile

HÜSEYİN ‘ALÎ HÂN MAHZÛNÎ TAHALLÜS DERBENDÎ

Ol mâh-rûya hâl-i siyeh öğredir sitem
Fülfüli ondan ötürü döğeller hevenk ile

Eyzan

Gözüm yaşını billem kim yahar gönlüm odun âhir
Olur elbette vîrân olsa her menzil su oynagı
Ne gam dustak olam ben şer içün zencîr-i ‘ayb olmaz
Kafesde bülbül ü tûtîni sahlalar ne kim zâgı

SÂLİH ŞİRVÂNÎ

Bagbân-ı servin gülistân içre ra‘nâlanmasın
Açmasun gonca nikâbın lâle hamrâlanmasın
Göster eyme ‘ârızın kim lâle olsun dâg-ı dil
Aç mu‘anber kâkülün sünbül mutarralanmasın
Aç leb-i mu‘ciz-beyânın kıl tekellüm ey sanem
Mürdeler kıl zinde kim ‘Îsâ Mesîhâlanmasın
Bülbülü şermende eyle gösterib ruhsârını
Kıl tekellüm ey şeker-leb tûtî gûyâlanmasın
Göster ol müşgîn hilâlin ey meh-i bî-mihr kim
Mâh-ı nev şermende olsun dahı peydâlanmasın

Lâ-edrî

Mey-hâneden kovuldum mescidde hod yerim yoh
Mest ü harâb oldum kaldım iki arada
Lâ-edrî
Dedim dil-ber neden hâl-i siyehden hâlîdir rûyun
Dedi gülzâr-ı cennetde Habeş'den bâg-bân olmaz
Lâ-edrî
Geceler tâ subh olunca bir karanku külbede
Aglamak yanmak benim ol şem'-i handân özgenin
Lâ-edrî
Figân ey 'andelîb-i gül gitdi elden
Gerek agla gerek gül gitdi elden
MEHEMMED 'ALİ BEĞ MECRÛH TAHALLÜS MUGÂNÎ
Cân u dilden olmuşam ben vâleh ü hayrân sana
Var bir cân fırsatım yoh eyleyem kurbân sana
Bu nece gaflet eyleme dut hâl-i zârımdan haber
Bildi 'âlem sırrımı olmak nedir pinhân sana
Eyzan lehû
Yaz oldu gene bülbül-i şeydâ güle çekdirir
Çekmiş gam-ı firkat
'Aşk ehli içün vakt-i temâşâ güle çekdirir
Yohdur banâ fırsat
Eyyâm-ı bahâr oldu gönül eyleme gaflet
Bil vakti ganîmet
Gül seyrine her zülf-i çelîpâ güle çekdirir
Tâ bâg ola cennet
ŞUGLÎ ŞİRVÂNÎ
Olmadım men bir zamân hîç şâd elinden ey gönül
Bulmadım dil şehrini âbâd elinden ey gönül
Ey gönül senden kime bilmem şikâyetler kılum
Dâd elinden ey gönül feryâd elinden ey gönül
ŞÂKİR ŞİRVÂNÎ
Ne hoş çemendi ki men güllerine kurbânam

Nevâ-yı lehce-i bülbüllerine kurbânam

Çıhanda tarf-ı külehden yüz ev yıhar her dem

O kâkül-i siyehin tellerine kurbânam

Nesîm-i bâd-ı sabâdan bu kadd kim üzüle

Ne ince beldi ki men bellerine kurbânam

Tamâm kara göz al yanag sîm beden

Ne yahşı eldi ki men ellerine kurbânam

MÜNÂCÂT-İ ‘ÂCİZÂNE-İ ŞÛHÎ BE-DERGÂH-I HAZRET-İ KÂZİYÜ’L-HÂCÂT CELLE ŞÂNEHU

Gelir kim vakt edem ‘azm-i reh-i dâr-ı bekâ Rabbî

Alıbdır cân-ı pür-derdi hacâletle recâ Rabbî

Ser-â-pâ ‘ömrü bî-hûde geçirdim seyyiâtile

Ser-i nâdânıma ‘isyânım olmuşdur belâ Rabbî

Vücûdum ney kimi lerzân olur havf u hacâletden

Güzâr etdikde beyt-i âhiret râhına yâ Rabbî

Perîşân hâlime rahm eyle ey gaffâr geldükde

Huzûr-ı merhamet meşhûnun üzre ibtidâ Rabbî

O cây-ı vahşet-efrâza gâyet senden olmazsa

N’olur hâl-i ten-i pâ-mâl u kalb-i bî-nevâ Rabbî

Menâzilmân-ı cân-fersânı geçmek gayr-ı haddimdür

Eğer olmazsa lutfun dest-gîr ü reh-nümâ Rabbî

Getirdim bâr-ı ‘ısyânı ‘ubûdiyyetde efʿâlim

Metâʿım nakl-i dergâha yohumdur ma-sivâ Rabbî

Kusûr etdim velî aʿmâlimde bî-hadd ü efzûndur

Ne şübhe olsa hakkımda sezâdır hem necâ Rabbî

Hemîn gam-hâne içre zâyiʿ etdim ʿömrü ʿisyâna

Zalâlet içre kaldım râh-ı cürme mübtelâ Rabbî

Bu ʿabd-i âcize eyle har-ı rahm-ı lutf-ı ʿâmından

Ki sensin bir şeh-in-şâh-ı mükerrem-i zü’l-ʿatâ Rabbî

Neyem benden ola bu zaʿf-ı ʿaklile ʿubûdiyyet

Sezâvâr huzûr-ı zü’l-celâl-i Kibriyâ Rabbî

N’ola hᵛâb-ı ʿademden geleydim bu vücûd içre

Beni igfâl kıldı meşgal-i dâr-ı fenâ Rabbî

Terahhum eyle rûz-ı havlnâk-i haşr men-i zâra
Yetişmez dâda ol günde ne yâr u âşinâ Rabbî

Velî bâzâr-ı mevcûdât pîş-i bahr-i lutfunda
Değil bir nokta bi'l-cümle sevâb hem hatâ Rabbî

Cihân ender cihân bir câ bulunmaz kâ'inât içre
Der-i zî-şevketinden gayrı cây-ı ilticâ Rabbî

Her âsân kalb-i mahzûn havf-ı … kibriyâsından
Vücûdumdur ser-â-pâ lerze lerzân bîdsâ Rabbî

Yoh aʿmâlim sezâ-yı ʿafv bahs et Hak nâmıçün
Be-nâm-ı nâmî cenâb-ı Mustafâ Rabbî

Benim yoh bir şey'im cüz rû-siyâhî haml-i dergâha
Bana et rahm ber-hakk-ı gürûh-ı enbiyâ Rabbî

Gelirken Şûhî-i mücrîm huzûr-ı pây-ı divâna
Habîbin hazretine ʿafv kıl eyle fedâ Rabbî

Der-Sitâyiş-i Hazret-i Seyyidü'l-mürselîn Salla'llâhu ʿAleyhi Vesellem

Ey şehriyâr-ı zî-şeref ʿizzet-i ihtivâ
Kadr-i bülend ü şevket-i bî-hadd-i müntehâ
Mihr-i münîr-i nûr-feşân-ı târem-i semâ
Ey gevher-i ser-âmed-i deryâ-yı iktinâ

Ser-defter-i gürûh-ı rüsul hatm-i enbiyâ
Yaʿni habîb-i dergeh-i vâlâ-yı Kibriyâ

Ey mahrem-i hazâyin-i esrâr-ı zü'l-celâl
Mevsûf-ı ʿakl-ı küllî heme cemʿ-i kemâl
Şems ü kamer ruhundan eder kesb-i inşilâl
Dâ'im tavâf-ı kûyuna ser-beste mâh u sâl

Ser-defter-i gürûh-ı rüsul hatm-i enbiyâ
Yaʿni habîb-i dergeh-i vâlâ-yı Kibriyâ

Ey mazhar-ı mekârim-i bî-gâye-i celîl
V'ey râh-ı müstâkîm-i necât üzre sen delîl
Kassâm-ı ravzâhâ-yı cinân u havz-ı selsebîl
Tafzîl-i câh-ı menziletün mebhas-ı tavîl

Ser-defter-i gürûh-ı rüsul hatm-i enbiyâ
Yaʿni habîb-i dergeh-i vâlâ-yı Kibriyâ

Şeh-bâz-ı ʿarş-ı saydgeh-i sevre cilvegâh
Bir ter hırâm-ı menzilet-i inbisât-ı câh
Leyl ü nehâr gerdiş-i kûyunda mihr ü mâh
Sahrâ-yı lâ-mekâna saʿâdetle Berde râh

Ser-defter-i gürûh-ı rüsul hatm-i enbiyâ
Yaʿni habîb-i dergeh-i vâlâ-yı Kibriyâ

Oldun huzûr-ı Hakk'a dirâyetle râh-yâb
Bezm-i bisât-ı vahdet-i lâhûta intihâb
Gayra müyesser olmayıb ol pâye iktirâb
İtdin bu kadr-i menzilet-i ahz ü iktisâb

Ser-defter-i gürûh-ı rüsul hatm-i enbiyâ
Yaʿni habîb-i dergeh-i vâlâ-yı Kibriyâ

Zînet-fezâ-yı nakş-ı tırâz-ı mükevvenât
ʿAzminde kaldı taht-ı kudûmünde kâ'inât
Dutdun reh-i verâ-yı hezârân sürâdikât
Oldun firâg-ı dagdaga-i cümle mümkinât

Ser-defter-i gürûh-ı rüsul hatm-i enbiyâ
Yaʿni habîb-i dergeh-i vâlâ-yı Kibriyâ

Sensin esâs-ı ʿâleme tekvînden murâd
Oldu cihâniyân heme teşrîfin ile şâd
Gelmenle ser-keşân-ı cihân buldu inkiyâd
Şûhî dutubdu dergehine çeşm-i iʿtimâd

Ser-defter-i gürûh-ı rüsul hatm-i enbiyâ
Yaʿni habîb-i dergeh-i vâlâ-yı Kibriyâ

Kasîde Der Medh-i Şehr-i Nuha

Biyâ ey sâkî-i meh-rû ne hûdur etmisen peydâ
Gönülden şeki refʿ ele getür bir sâgar-ı sahbâ

Nuha'nın mesken-i şehri ne aʿlâ bir mekân üzre
Olunmuş vazʿ-ı zibâter teferrüc merkez-i dünyâ

Ser-â-pâ cây-ı ʿâlî dâmen-i kûh üzre hoş terkîb

Mürettep nüzhet-efzâ bir makâm u menzil ü hazrâ

Edib mahsûr etrâfın cibâl-i kehkeşân-rifʿat

Misâl-i kalʿa-i aʿlâ tırâz-ı kudret-i me'vâ

Se rükn üstünde etmişdir muʿayyen sûy-ı garbından

Açıb âfâka üstâd-ı ezel dervâze-i Dârâ

Temâşâ-yı cihâna ser çekibdir tumturâk ile

Şimâli cânibinden kûh-ı Elburz-i felek-fersâ

Serinde tâc-ı sîmîn pâdişâhâne vakarıyla

Huzûrunda sufûf-ı kûhhâ leb-beste bî-gûyâ

Hilâl-i kûhda vâkiʿ burûcât-ı felek-manzar

Çekilmiş evc-i gerdûna besân-ı künbed-i mînâ

Temâşâ eylesen her bir burûcâtından etrâfa

Olur medd-i nigâhında nümâyân safha-i gabrâ

Mülevven ferş-i ezhâr ile rengârenk mînâ-fâm

Muʿallâ kûhu yaylagı şimâl ü şarkdan ber-pâ

Zülâl-i âb-ı hayvândan nişâne çeşmeler cârî

Cibâlâtında eşcâr-ı zîbâ kadd-i servâsâ

Be-her câ safha-i kûh üzre eyvanhâ-yı gerdûn-sâ

Görünmez hîç bir câda bele seyrân-geh-i aʿlâ

Muʿayyen seyrgehler her biri nâm ile şöhret-yâb

Kenâr-ı şehrârâ her câda geh zîr ü gehi bâlâ

Düzübdür dest-i üstâd-ı kazâ bir bukʿa-i rengîn

Çekib miʿmâr-ı kudret bir hisâr-ı hoşter ü zîbâ

Diğer sûdan düzülmüş bâghâ-yı cennet-âsâlar

Heme pür-bâr-ı elvân mîvehâ-yı hâmiz ü ahlâ

İhâta devrin etmişdir … nüzhet-efzalar

Çemengâhında envâʿ-ı havâke bî-had eşhâ

Bahâr-ı dil-güşâsı gayr-ı mümkün cây-ı diğerde

Bu menzilgâh-ı cân-bahşın görünmez misli diğer câ

Anâdîl ü lahn-ı kumrı zemzemeârâ-yı şecer-i dil

Terennümât-ı dil-keş etmeğe şâm u seher asfâ

Bele bir menzil-i dil-cû bu gûne mesken-i nîgû

Heme yek diğerine bî-garaz mahlûkudur aʿdâ
Dü sad hayfâ ki yohdur ehl-i nâ-ehlinde bir zerre
Diyânetle vefâ-yı kadr ü kıymet dâniş-i eşyâ
Bahıb zâhirlerine iʿtikâd eylesen âdemdir
Derûn-ı şeytanat-âyinleridir bir diğer sîmâ
Bu etvâr ile ehline merâtib gayr-ı mümkündür
Onunçün kasr müddet başa varmaz bunda kes aslâ
Hudâyâ halkına ihsân kıl ahvâl-i tabʿ-ı hoş
Edib mahfûz envâʿ-ı belâdan cümlesin yek-câ
Vilâyet içre âsâyiş yetirsin baht ile revnak
Vere hallâk-ı ʿâlem niʿmet ü ʿizzetle istignâ
Vefâsızlık cihân-ı bî-bekânın kârıdır Şûhî
Kesân-ı kadr-dânî az değildir eyleme şekvâ
Gazeliyyât-ı Elif
Seni ey dil tefehhüm eyledim vîrânesin gûya
Firâk-ı yâr ile bî-tâb olub dîvânesin gûyâ
Hayâl-i meşʿal-i ruhsâr-ı cânâniledir şuglün
Tefekkür dîdesile ey gönül pervânesin gûyâ
Mukarrer yâr-ı cân-bahş-ı leb-i mey-gûn-ı hâtırda
Mükerrer kalbi meşhûn eyleyib mestânesin gûyâ
… cümlesinden ʿazm idüb yâre
Heme ahbâbdan hâlî tehî bir hânesin gûyâ
Ne teşvîş-i harâretdir derûn-ı dilde ser-tâ-pâ
Garîk-i âteş-i pür-şuʿle-i sûzânesin gûyâ
Dutub yâr-ı bekâ yârân-ı muhlis kalmısan şehâ
Cihân içre karîb ü bî-kes ü yek-dânesin gûyâ
Ne hayrân olmusan bu hâlet-i firkatde ey Şûhî
Mukâbil ol ruh-i meh-peyker-i tâbânesin gûyâ
Velehû
Gözüm ruhsâr-ı mâh-ı peyker-i dildârdır peydâ
Miyân-ı ebrden yâ şems-i pür-envârdır peydâ
Leb-i cân-bahşda lutfen tebessüm bir nezâketle

Terahhum ʿâşık-ı dil-sûzuna ezhârdır peydâ
İşârât-ı beşâretdir göze ihrâz-ı rûşenlik
Fürûg-ı çehre-i cânândan âsârdır peydâ
Mesîhâ-dem lebünden nûş-ı dârû ahz kıl gönlüm
Tegâfül etme dârû-yı dil-i bîmârdır peydâ
Miyân-ı huruşân içre kad-i dil-cû-yı bâlâsın
Gül-i gülzâr içinde nahl-i şeker-bârdır peydâ
Olubdur ʿârız-ı gül-fâma habs-bân turre-i müşgîn
Behişt-i ʿAdn içinde sûret-i küffârdır peydâ
Gönül ahz-i ʿulûma muʿtekifdir genc-i zülfünde
Şikenc-i târ-ı her mihrinde bir esrârdır peydâ
Nigâh et gamzehâ-yı nergis seyrânına her yân
Devân câsuslar bir fitneden ahbârdır peydâ
Nihânî ürd-i ʿaşkındır dil-i Şûhî'de gencîde
Velî mûy-ı serimden mûyhâ-yı zârdır peydâ
Velehû
Değildi şîftelikden diğer ne çâre bana
Ederdi nergis-i mestin müdâm işâre bana
Eden ezelde çü âhû-yı mest-i çeşminden
Bu derd ü mihnete bâʿisdir ol nezâre bana
Sehâb-ı zülf çü bârân-ı eşkimi ahıdır
Dutubdu perde-i zulmet mihr-ʿizâre bana
Tapıbdı zülf reh-i bûse-i leb ü rûyun
Bir âşinâlık eyletdir o bahtiyâra bana
Şeb-i zulâmımı ruhsârın ile pür-nûr et
Tulûʿ-ı şems ile katʿ eyle intizâre bana
Cemâl-i subhunu gözler gözüm uzun geceler
Olubdu hem-dem şerh-i gama sitâre bana
Kalıbdı Şûhî'ye tenhâ gerekdir ünsiyyet
Sezâdır etmeğe ol pür-dil-figare bana
Gazel-i Bâ
Zâr gönlüm dâm-ı ʿaşka bir melek-sîmâ salıb

Halka-i zencîr-i zülfü başıma sevdâ salıb

Tûl-i hicrânın eğer mümted ola ey mâhveş

Çeşm-i hûn-pâşımdan ümmîd eyle kim deryâ salıb

Dîde-i ʿâbid-firîbin eyledikde bir nazar

Mülk-i cân içre serâser gâret ü yagma salıb

Şuʿle-i rûyun düşüb çeşme itirmiş râhını

Hud özün çâh-ı zenehdâna dil-i şeydâ salıb

Hâl-i ruhsâr-ı cihân-tâbın gören tasdîk eder

Gülşen-i Firdevs'e Hindû-beççedir me'vâ salıb

Çîn-i zülfün Çin diyârun edib teshîr ü bend

Kişver-i Hindistân'a şûriş ü gavgâ salıb

Terk-i ʿaşk-ı cân-sitânın Şûhî'ye düşvârdır

Ser-be-ser sahn-ı dil üzre mihr-i rûyun câ salıb

Velehû

Hansı burc ise mukâbil ruh-ı gül-fâma düşüb

İctimâʿ-ı Kamer ü Zühre vü Behrâm'a düşüb

Eser-i şaʿşaʿa-i çehre-i gül-gûnundan

Âteş-i şuʿle-fürûzân diyesen bâma düşüb

Zülf-i ruhsârına efşân dagılıb halk tamâm

Bu sıfat-ı mâh … kaddin evhâma düşüb

Âba bir … belirende lebi ʿaksinde

Gûyiyâ pâre-i yâkût bün-i çâha düşüb

Halkdan celb-i nazar eyleyerek bezm içre

Çeşm-i fettânı işâretile îhâma düşüb

Devr-i hâl-i hicrinde dolanır halka-i zülf

İstilâm üzre saf-ı renkdür ihrâma düşüb

Beste âhû gibi her yân tek u pûdan sonra

Fitneden dîdesi hûrile bir ârâma düşüb

Halka kısmet olunub kâr-ı diğer dâd-ı firâk

Bu şikâyet Şeki'de Şuhî-i nâ-kâme düşüb

Velehû

Gönlüm o gün ki tellerine mübtelâ olub

Her târ-ı mûyu başıma yüz min belâ olub

Her dü kaşın ki çehre-i gül-gûna baş urub

Şemşîr-i hûn-çekân-ı şeh-i Murtazâ olub

Zer dökmedir sadr-ı letâfet sirişke

Zerrîn hisâr dûha-i Cennet-serâ olub

Mînâ … başına tezyîn virmegün

Ruhsâr-ı mâh-ı peykere *nûrü'n-'alâ* olub

Etmezdim ol hayâli koçar kes miyânını

Zerrîn kemer bu işde ʿaceb bî-hayâ olub

Leb-teşne-gân-ı ʿaşka devâ genc-i leblerin

Düşmez elime gerçi ki dârü'ş-şifâ olub

Âsân göründü etmez idim her giz ihtiyar

Râh-ı güzâr-ı ʿaşk bele pür-cefâ olub

Devrân-ı cenneti bu gönül eylerdi ârzû

Bilsem eğer ki sen kimi bir meh-likâ olub

Zevk ü safâ-yı rûh-fezâ bil ki Şûhî'de

Şebhâ-yı vaslın ey sanem-i dil-rübâ olub

Gazel-i Tâ

Sabâ keyfiyet-i hâlim vefâsız yâre maʿlûm et

Revân ol kûyuna mekşûf kıl ahvâli mefhûm et

Perîşân hâl ü tîre rûzigârım çün şeb-i hicrân

Bu mazmûn üzre etvârım ona mersûl ü mersûm et

Dehân-ı gonca-i sîrâbdan mefhûm-ı esrar et

Dehânı tek nümâyân olmadan mestûr u mektûm et

Bilib sırr-ı zamîrin nükhet-i zülfüyle bir nâme

Midâd-ı turre-i müşgînden tertîb-i merkûm et

Olur mu râh-ı dîdâr-ı şifâ-bahşına bir ümmîd

Gam u ahlât-ı kalbi saʿd-ı peygâmınla maʿdûm et

Ziyâ-yı talʿat-ı dîdârile ümmîd-i bînâyı

Zehân-ı baʿd-ı hicrân ile beste-i çeşm-i mahrûm et

ʿİlâc-ı dil olunmaz şekve-i hicrân ile Şûhî

Müseccel etme derdin nâme-i iʿmâl-i mahtûm et

Gazel-i Se

Usan nâ-hakdan olma ey güzel bir tânesin bâʿis
Dolandır bâri ol gül başına kurbânesin bâʿis
Ele ey gamze-i gammâz olundun evvel ü âhir
Perîşân hâl-i dil ü hâtır-ı vîrânesin bâʿis
Nazardan dûr iken rûyu olursun turre-i müşgîn
Tahayyülhâ-yı meşʿûn şeb-i hicrânesin bâʿis
Dilâ ifrât-ı ʿaşk u hubb-ı rûyun eyledin zâhir
Bir nâz-ı cân-güdâz şîve-i cânânesin bâʿis
Edersin güft ü gûyu zevk-i laʿlindir bahş yâre
Olub izhâr-ı esrâr leb-i handânesin bâʿis
Tegâfül eyleyib agyâra verdin râh-ı ifâde
Firâk-ı yâr ile oldun dil-i sûzânesin bâʿis
Bahanlar devrden zann eyleyirler ʿişretin amma
Hezârân hayf Şûhî huşk bir efsânesin bâʿis

Velehû

Neden ey gül bele bir bûseni tahrîm ile bahs
Eylemek hâtır-ı pür-nâzını tevrîm ile bahs
Bâde-i ʿaşkını mestânelikden eyledim
Ne günâh ise bana eyleme tecrîm ile bahs
Beni bî-hoş kılıb zevk-i leb-i gül-fâmın
Eyle evvel bana öz hâlimi tefhîm ile bahs
Dil eder mi beni her nevʿ mukassir edesin
Her husûsile senin kavline takdîm ile bahs
Gazabun her ne ki var eyle sabâya kim eder
Verdiğin turre-i müşgîne tanzîm ile bahs
Bûse-i laʿlin için başımı ibdâ’ ederim
Bâ-men mâh-ı zahîm ile tevhîm ile bahs
Şûhî mahsûb olunur cümle varıyla senin
Diğer ey gül ne revâ bende-i teslîm ile bahs

Velehû

Sen ey gül ʿâlem içre fitne vü âşûbesin bâʿis

Onunçün kim bele meh-pâre rûy-ı hûbesin bâʿis

Gönül bu iştiyâkile visâle cüst ü cû üzre

Mukarrer eyledim bir ʿaksini matlûbesin bâʿis

Deme ʿâlemde bir cevr etmedüm tatbîk ile bir bah

Şikest-i hüsn-i rûy-ı cümle-i mahbûbesin bâʿis

Ne gözterdi iki hûn-hâr çeşmin bu dil-i zâre

Diyâr-ı cân içinde leşker-i maglûbesin bâʿis

Gönül maʿmûresin seyr eyle gör tahrîbe yüz dutmuş

Hadeng-endâzî ol gamze-i dil-kûbesin bâʿis

Çekib râz-ı dil-i ʿuşşâkı kıldın ʿâleme zâhir

Hemîn terkîm işʿârâtile vü mektûbesin bâʿis

Reh-i ʿaşkında ey meh kâr-ı bâr-ı Şûhî-i zârın

Bisât-ı ʿişret-i ahvâlini menkûbesin bâʿis

Gazel-i Cîm

Bugün ol mâh zahîm etmek için derde ʿilâc

Verdi lutf eyleyerek matlaʿ-ı ruhsâra revâc

Reh-güzârında dü-sitâna gözü dutdu yolun

ʿAklını verdi dil-i zârı halâs olmaga bâc

ʿAşkı sevdâsını döndürdü gönülde kana

Gül ruhun ʿarz kılıb eyledi tagyîr-i firâc

Dürr-i bahrinden Akasâ-yı hatâdan dahi tek

Zîb-i ruhsârına şâhân eder irsâl-i harâc

Zülfü Hindûsu benâgûş u buhâtın götürüb

Bir girân kadr-i metâʿına ola mâye-i ʿâc

ʿAşkı esrârını hıfz etmeğe yoh câ dilde

Gamzesi ile kılıb hâne-i kalbi târâc

Olamaz nâvek-i dil-dûzuna ʿuşşâkda tâb

Gayr-ı mecrûh dil-i Şûhî-i miskîn âmâc

Gazel-i Ha

Getir ey sâki-i meh-rû bana bir sâgar-ı râh

Râh kim kerdeem ol hâdi-i hançer-i felâh

Kasd-ı cân etmeğe âmâdedi dîde vü çeşmi

Türk-i sermest … heme nevʿ-i silâh

Kalbi târâc günüm târ perîşân zülfü
Eder oldukda nişîmengehî âmâc-ı ribâh

Cilve zülfüne verir hîn-i ruhâmetde niyâz
Zann kıldım dil açıb tûtî vü tâvûs-ı cenâh

Dest-res bûse-i ruhsârına sehhâr durub
Saf-ı müjgân Kazak alayı kim elde rimâh

Dedim ey dil dem-i sevdâ-yı ser-i zülfünde
Sana bu garmeden idrâk değil râh-ı silâh

Şûhiyâ mesken-i gurbetle firâk-ı zülfü
Seni pîçîde-i endûh eder evkât-ı revâh

Gazel-i Ha

Dil-i gâfil gözün aç hüsn-i dil-ârâsına bah
Durub ol mâh-ı zahîm sûret-i sîmâsına bah

Tîr-be-tîr revân sîneme endâhtedür
Çeşm-i câdû-yı şikâr eyle şehlasına bah

Saldı odlara dil-i şîfe-i sûzânesi
Pertev-i ʿârız-ı gül-gûne-i zîbâsına bah

Leb-i laʿlinden ede katre-i cân-bahş ʿatâ
Ser-fürû eylemez ol gerden-i mînâsına bah

Bend-ber-bend kılıb kayd-ı esâretde mukîm
ʿAnberîn turre-i pîçîde mutarrâsına bah

Servi hayrân kılıbdır hareketden sâkît
Kad-i zîbâ-yı hırâmende-i bâlâsına bah

Gamzesi etdiğini gönlüme menden sorma
Hâne-i kalbe eden gâret ü yagmâsına bah

Lutfile gâh seni eyleyür ihyâ-yı dil
Hande-i laʿl-i leb-i lü'lü'-i lâlâsına bah

Bir günâh ile olub vâleh-i meftûn-ı ebed
Şûhi-i gam-zede-i ʿâşık-ı şeydâsına bah

Gazel-i Dâl

Ruhunda mazhar-ı lutf-ı Hudâ çü kıldı nümûd

Onunçün oldu dü ebrû bana mekân-ı sücûd

Nesîm-i subh tohundukda târ-ı zülfüne

Gelirdi gûşuma âvâz-ı nagme-i Dâvûd

Hücûm-ı gamdan olurdum firâg-ı âzâde

Hicâb-ı mâh-likâsını eyleyib meşhûd

Hezâr cehdile düşmüşdü destime çıkdı

Nifâk-ı devr-i zamân ile dâmen-i maksûd

Bu iller ile olan tûl-ı derd-i hicrâna

Devâ-yı sürʿat-i devr-i visâl kılmadı sûd

Eğerçi dâmen-i vaslına dest-res buldum

Vefâ-yı bî-semer-i baht etmedi hoşnûd

İşitdim ise de bu lafzı görmedim safâ

Diyerdi halk tulûʿ etdi kevkeb-i mesʿûd

Figân ki sâbit iken eyledi bu kasdı felek

Fenâ-yı ʿâkıbet-i hâr u hased ü mahsûd

Nihân-ı firkat-i telhinde ey şeker dehenim

Olundu Şûhi'ye ebvâb-ı ʿişreti mesdûd

Ve lehû

Görmem ebrû-yı hilâlin mene min ʿâhd-i baʿîd

Gönlü imsâk üzere beste kılıbdır der-ʿîd

Halka-i zülf özün tarf benâgûşa çekib

Olur ondan yine bir fitne vü âşûb bedîd

Bir dem-i vaslına ey bâd-ı sabâ saʿy ede gör

Yetir ol laʿl-i şeker-bârın ahbâr-ı nüvîd

Zînet-i gülşen-i cismine verib neşv ü nemâ

Kâmrân hayf ki dil bir gül-i maksûd-ı necîd

Yoh vefâ kesde ki şerh-i gam ede cânâne

Ola bir yâr kücâ mahrem-i esrâr-ı berîd

N'ola bir kerre temennâsını dut koyma öle

Ser-i râhında nihâyet dil-i mazlûm-ı şehîd

Etmedi rahm-ı diğer Şûhi'ye ol mâh-ı zahîm

Nâlehâ-yı şeb-i hicrânıma gûyâ ne şenîd

Gazel-i Zal

Seni irsâl-i nezd-i ber-gül efrâm eylerim kagız
Seninle ol büt-i zîbâya peygâm eylerim kagız
Hemîn bir nâme kim râz-ı dil-i mecrûhadır hâvî
Onunçün cân u dilden lutf u ikrâm eylerim kagız
Firâk-ı rûy-ı şerhin reşk almadan murâdile
Yazıb mürseli ol ruhsâr-ı gül-fâm eylerim kagız
Seni memlû kılıb derd-i dil ile ey varak-pâre
Derûnunda leb-i esrâr-ı iktâm eylerim kagız
Yetişdi dest-i bûs-ı yâr edib çâk et girîbânın
Nümâyan et ne kim takrîr ü iʿlâm eylerim kagız
Perîşân olma âhir rişte-i mihriyle pâ-beste
Kılıb dil-dâde-i encâm-ı her-kâm eylerim kagız
Bu ahbârâtı teslîm eylesen ümmîd-i Şûhî'dir
Halâs-ı varta-i hicrâna ikdâm eylerim kagız

Gazel-i Ra

Olunmak mübtelâ-yı ʿaşk vefâsız yâre müşkildir
Marîz-i derd-i ʿaşk üzre bulunmak çâre müşkildir
Mahabbet dâmına pâ-beste dil kim zâr u sûzândır
Nasîhât râhıdan hem-pâ ona küffâre müşkildir
Kime izhâr-ı derd etmek figân-ı nâ-bedîd olmuş
Her ân bî-mâgz-ı âgâh eylemek esrâre müşkildir
ʿAdûya intikâm etmekde sabra gayr-ı mümkündür
Vakâr-ı tabʿdan almak dahı bî-gâre müşkildir
Dil ü dîde mukarrer ıztırâb u intizâr üzre
Firâk-ı yârile olmuş gönül sad-pâre müşkildir
Bulunmaz çâre-i dil derûnumdan bî-devâ kalmış
Ümiyyet bî-etibbâ câyda bîmâre müşkildir
Değil dil kâbil-i dermân olubdur Şûhiyâ sûzân
Dutuşmuşdur ezelden şuʿle-i ruhsâra müşkildir

Ve lehû

Seni ey gül harâb âbâd bu gönlüm subh u şâm ister

Ve lâkin yoh ümîdi hiç bilemem dil ne kâm ister

Gül ü gülzâr seyrine dil ü dîde kifâh etmez

Seni ʿindinde gönlüm ey büt-i zîbâ harâm ister

Ne meyl-i bâg u ne şevk-i reyâhîn gül ü sünbül

Şemîm-i turre-i ʿanber-sirişkinden meşâm ister

Gül ü ezhâr-ı bâg içre şükuftelik nâkısdır

Ruh-ı gül-fâmın ile cân min zîb-i tamâm ister

Kıla meşrûh ahvâl-i firâk-ı cism-i sûzânı

Mükemmel kâsid-i hoş meşreb-i şîrîn-peyâm ister

Bulur bir râh-ı fırsat dest-i kîne ceyb-i agyâra

Koyarsa gerdiş-i gerdûn ne gûne intikam ister

Şeb-i hicrânınun keyfiyyeti tahrîre nâ-mümkün

Nihânî güft ü gûya Şûhiyâ vakt u makâm ister

Ve lehû

Hezârân bâd ser-i zülf-i dil-ârâma değer

Şamı subha tohunur subh dahı şâma değer

Subh-ı mahlûk ohur mülke kızardır âteş

Ya ki bâd-ı seheri ʿârız-ı gül-fâma değer

Gösterib rû vü hadi hârice saldın şûriş

Bu hakâret heme büt-hâne vü asnâma değer

Zülf-i müşgîni çelîpâne töküb ruhsâre

Bâʿis-i hiddet olur revnak-ı İslâm'a değer

Kan olur bâde derûnunda o dem reşkinden

Leb-i gül-fâm her ân dem ki leb-i câma değer

ʿAnberîn turresinin şerhini etdikde Şûhî

Bir hazîn mûya diyersin leb-i aklâma değer

Bâde meclisden eder sekreti bir ʿömr çeker

Katre-i genc-i lebinden ki eğer kâme değer

Ciğerim daş değil kalbine hud etme kıyâs

Gamzeden her ne ki var atdıgın eshâma değer

Aldım … bir nâz-ı garîb etdi henüz

Bilmezem rûhdur ayâ sîm ecsâma değer

Ne yazım vasf-ı ruhun zülf-i perîşân tökülüb
Safha-i rûyuna tahrîr ile yüz hâme değer
Şûhiyâ böyle ki kısmet sana meh-rûyândan
Tîr-i gamze n'ola sen bî-kes ü kem-nâme değer
Ve lehû
Zülfün ol meh ki perâkende-i ruhsâr eyler
Yüz gönül halka-i her-mûya giriftâr eyler
Etmeyib rahm-ı dil-i halka sîm ü semeri
Zîr-i her-târdan izhâr-ı sad-esrâr eyler
İki mestâne gözün emrine baglar müjgân
ʿAzm-i kârât niçe leşker-i Tâtâr eyler
Ben-i dildâreni bâz etmek için beste-i dâm
Eğilib zülfü benâgûşuna ahbâr eyler
Dâne-i hâl ki genc-i leb-i gül-fâma düşüb
Hâne-i kalbimi âşüfte vü şeş-dâr eyler
Hâlimi böyle zebûn sînemi mecrûh edib
Benim ol gamze-i hun-rîz şerer-bâr eyler
Ruh-ı meh-pâresine halka-i zülfü dagıdıb
Şûhî-i zârı şeb ü rûz dil-efkâr eyler
GAMÎ

Agdaş mahâlinin Kazı karyesinden olub târih-i sene 1286'da hıtta-i Şirvân'da mescid ü câmiʿde kesb-i ʿulûm-ı ʿArabiyye'ye meşgûl olmuşdur. Bu bir neçe şiʿri onun dîvânından tahrîr olundu. Nazm:

Tîr-i gamzen merhemin dün vaʿde etmişdin velî
Vaʿde geçdi bilmedim bir vech-i te'hîrin senin
Ey gönül dutdu Mesîhâ dâmânın eflâkde
Yârına yetmez meğer bu âh-ı şeb-gîrin senin
Lezzet-i şükrün edâ kılmaz kıyâm-ı haşre dek
Kimse kim bir zahm urubdur ona şemşîrin senin
Ferd
Alâ ey cennet-i mey-hânenin vaslın bulan sâkî
Getir yâda cahîm-i firkatinde yanmış ashâbı

ʿÂRİF

Cân zâr u tenim nizâr sensiz
ʿÖmrüm başa yetdi yâr sensiz
Kaddim bükülüb kemâna döndü
Dil gamdan olub fikâr sensiz
Hicrinde olubdu tâkatim tâk
Elden gidib ihtiyâr sensiz
Yoh bende karâr u sabr u tâkat
Etmeğim olur karâr sensiz
Feryâd ki devr-i nâ-muvâfık
Koydu meni ey nigâr sensiz
Dil goncası kan olub açılmaz
Ger yüz min ola bahâr sensiz
Ey gül gece gündüz ʿÂrif aglar
Bülbül kimi zâr zâr sensiz

Ve lehû

Yüz koyub gam her tarafdan kalmışam gam-hârsız
Mâye-i ʿömrü tamâmen sarf kıldım yârsız
Mübtelâ-yı mihnet-i hicrân u zâr-ı firkatem
Rûzgârım tîredir ol turre-i tarrârsız
Gam beni pâ-mâl kıldı ey müsülmânlar haray
Olmasın kâfir de Yâ Rab men kimi gam-hârsız
Kabrimin daşına yaz ey ehl-i dil bu mısraʿı
Verdi ʿÂrif cânını bin hasretile yârsız

Ve lehû

Ey mene tevbe veren Mustafa Hân-ı Şirvân
Bah bu dîbâceye mazmûnun işit ʿarzıma kan
Bu nece fikr idi evvel beni hoş-hâl etdin
Bilmedim n'oldu sebeb ʿâkıbeti oldu yamân
Bu nece lutf u ʿatâdır bu nece kahr u gadab
Sâbit et varsa günâhım ele ʿâdil dîvân

Men eğer etdiğim ikrârıma inkâr olsam
Hükm kıl boynumu vurdur sana cânım kurbân
Sen kimi şahsa ne lâyıkdı ola vaʿde hilâf
Hak rızâsı bu değil ism-i şerîfinden utan
Er kişinin sözü merdâne gerek merd olsun
Sâhib-i rutbe olan şahsda olmaz ki yalan
Yohdu bu ʿasrda bir sen kimi hoş-nakş herîf
Edesin etdiğin ikrârına ʿahd ü peymân
Kimiyâdır nazarın sûret-i ahvâline bah
Her gedâ-zâdelere vermegilen şevket ü şân
Bir meseldir ki gedâ oglu gedâ-zâde olur
Başına hakka kızıldan ura olmaz sultân
Sana ihlâsı olan dostun edersen mahrûm
Nazar-ı merhametin düşmene var bî-pâyân
Meni ahlâf görüb gayr-ı hayâl eyleme kim
Mâh-ı nev kâʿidesidir olur üç gün ʿüryân
Genc ü bahrimde benim dürr ü cevâhir çohdur
Bu harîdâra gerek tâlib-i sarrâf-ı cihân
Çekmeyen habs-i sadef ahsen-i bârân-ı bahâr
Kadr ü kıymetde tapılmaz ola dürr-i galtan
ʿÂli-câha benim ʿaybım budu Şirvânlı'yam
Yohdu erbâb-ı kemâl içre vezîr ü hâkân
Sadr-ı meclisde bana laf uran kes çohdur
Şahs bir kimsenedir sâhib-i merd-i meydân
Bu sehâvet ki senin var bu mirizâ bu vezîr
Keremin çûşa gele Hâtem'i eyler der-bân
Bir nefer şahs bu dergâhda var asl necîb
Eşik akası Aka beğ özü tek yohdu civân
Hâcıya Hacc kanîm oldu ki geldi kapıya
Hacerü'l-esved'i sevdâ eleyir yohdu alan
Veled-i Aka Selîm Mirzâ ʿAlî Rızâ Tabîb
Ele düşmez bele melʿûn u laʿîn ü şeytân

Bahma şeytân sözüne kavli onun bâtıldır
Hazret-i Âdem'i yoldan çıharıb bî-îmân

Bu vilâyetde benim zarbımı kimse dutar
Özü bîçdir anası kahbe atası ruhbân

Benim hakkımda sana her kişi bed-gûluk ede
Neslini pûç elesin bâtın-ı Şâh-ı Merdân

Bundan artık danışam perde-i ʿismet açılır
Ki gerek olmaya nâ-mahreme bu sırr beyân

Dâd-res hâkim isen gora yetiş eyle nazar
Hîç kimin re'yice dönmedi çarh u devrân

Bu fenâ kahbe harâbatîye bel baglama çok
Yedi İskender'i menzilde kopub ser-gerdân

N'oldu Kâvus ile Keyhusrev ü Cemşîd ile Cem
Hikmet ü debdebe-i tantâna-i Nûşirevân

Hind ile Rûm u Dâgıstan'dan alan bâc u harâc
Hakka-i Nâdir'den kalmadı âşâr u nişân

Fikr-i ʿukbâ ele bu şevkete magrûr olma
Mesned-i taht-ı Süleymân'ı kılıbdır vîrân

"*Lâ şerîk kâdiru ve vâhidü yektâ*"[233] özüdür
Cümle müşkiller açan ism-i Gafûr u Rahmân

Sana bahşâyiş edib rûz u zer ile hikmet
Bana bahşâyiş edibdir nefes-i tîg-zebân

Sahlasın hıfz u penâhında seni Rabb-ı Celîl
Düşmenin zillet-ârâ hâk ile olsun yeksân

Hakka mürvetimi bir parça çörekden ötürü
Öldürürsen meni âhirde olursun pişmân

Ya bana ruhsatı ver bir de cihân-geştî olum
Zehr-i mârdır bana bu şehrde bir parça-yı nân

Mirzâ Caʿfer ola Şirvân'da çavuşbaşı
Kabrde raksa gelir Gence'de ol Şeyh Zamân

---

[233] Kudretine ve birliğine ortak yoktur, o birdir.

Bu ne nâmus ne gayretdi ve bu ne himmetdir
Öz itin aç koyub gayra edersin ihsân
ʿÂrifâ bendeden el çek sıgın Allâh'a penâh
Mustafâ vâsıtam Allâh'dan alam fermân

Ve lehû

Etmez bihâr-ı ʿaşkda cezâ âşinâsına
Kılmaz kabûl ey gönül o Kibriyâ riyâ
Gird-âb-ı derde düşdüyise keştî-i vücûd
Sâhil-pezîr eder onu nâhudâ-yı Hudâ
Gör sâlihâ karîn-i tecellî olur mu dil
Tâ ondan olmaya eser-i mâ-sivâ sivâ

Ve lehû

Gül ʿârızına olsa mukâbil ʿaceb olmaz
Kim yüzü açılmışda hayâ vü edeb olmaz
Tûbâ eremez lutfla sen serv-i revâna
Bî-asl olan hem-reh-i ʿâlî-neseb olmaz
Gönlümde gözün fikri ile zevk ü safâ yok
Bir evde ki bîmâr ola ʿayş u tarab olmaz
Gül yüzü (ki) şevkile nizâmı dile zülfü
Her kûşede kim pertev-i şems olsa şeb olmaz

SAFÎ KULU BEĞ

Dutdu gam leşkeri yüz gönlüme hâmûn hâmûn
Kara baydaglı ʿalemler ucu gül-gûn gül-gûn
Ciğerimden yine od parladı dûzeh dûzeh
Yüreğimden gene kan kaynadı Ceyhûn Ceyhûn

KEMÎNÎ

Olubdur sen kimi hûn-hâre tâ kim mübtelâ gönlüm
Neler gör kim çeker bir gura bu bî-nevâ gönlüm

Ve lehû

Eğerçi şâkire cevr eyledi rakîbe vefâ
Koy eylesin ki onun ellerine kıyamam

MOLLÂ SÂDIK BÂDKÛBELİ

Ey yâr-i ʿazîz ü mihribânım
Ârâm-ı dil ü karâr-ı cânım
Şirvân'da seniyle ey nigârım
Bir nevʿ geçerdi rûzigârım
Ayırdı felek meni vatandan
Bir sen kimi yâr-ı gül-bedenden
Gûyâ sene oldu Mısr Şirvân
Baku mene oldu Beytü'l-ahzân
Nâmın mene geldi pîrehen tek
Oldu Baku gûyiyâ vatan tek
Bir nevʿile şâd oldum ey cân
Baku nazarımda oldu Şirvân

NEŞÂT

Gonca tek sırrın kişi elden nihân etmek gerek
ʿÂşık-ı yek-renk olan bagrını kan etmek gerek
Halkdan katʿ-ı ʿalâka eyleyib ʿAnkâ kimi
Bir kanâʿat kûşesinde âşiyân etmek gerek
Müşkil işdir derdi her bî-derde izhâr eylemek
Derdi bir derd ehline şerh ü beyân etmek gerek
Yahşı günde bilmek olmaz kim diyânet kimdedir
Yahşı yoldaşı yaman gün imtihân etmek gerek
Ey Neşât oh tek sözünden ʿâleme sehm eğleşir
Böyledir dogru sözü hâtır-nişân etmek gerek

Neşât

Senin ferşin ki zâhid bûriyâdır
Hakîkat menzilinde bu riyâdır
Nigâhından ol âhû çeşmin ey dil
Özün hıfz eyle kim ʿayn-i hatâdır
ʿAceb yoh kâkülünden olmasam şâd
Menim bahtım ki var başdan karadır
Sınık ney tek hevâdan düşdü gönlüm

Kalıb gam kûşesinde bî-nevâdır
Neşâtın gönlünü incitme ey şûh
Sana nifrîn eder ehl-i duʿâdır
Ve lehû
ʿAşkın ile gönlümün hâsiyyeti pervânedir
Yanaram ʿaşk âteşine bilmem pervâ nedir
Vasl-ı cânân isteyen ʿâşık gerek cândan geçe
Yâra mahremdir özünden her kişi bî-gânedir
Vâʿiz etme çok banâ teklîf-i mescid birle pend
Gönlümü azdırma yoldan dogru yol mey-hânedir
Zâhid ʿömrün veribsen bâde mey nûş etmeyib
Bilmeyibsen maʿrifet ser-mâyesi peymânedir
Ve lehû
Zülf-i siyâhın oldu bugün rûyuna nikâb
Ahşam araya geldi gurûb etdi âfitâb
Kaddin berâberinde sürâhî sücûd eder
Laʿl-i lebin yanında ayaga düşer şarâb
HÂLİSÎ
Ârzû-yı vasl için hicrâna katlanmak gerek
Merhem-i yâr isteyen peykâna katlanmak gerek
Kim ki ister ʿaşk meydânında merdlik göstere
Başını top eyleyib çevgana katlanmak gerek
Gün kimi çekmek her dem buludlar kahrını
Ay kimi bedr olmaga noksâna katlanmak gerek
İster isen Hâlisî kâmınca ola her işin
Cevr-i taʿn-ı ʿâkil ü nâ-dâna katlanmak gerek
RÂZÎ
Temennâ eylerim çoh yâr vaslına yetem ammâ
Duʿâ-yı subhgâhım müstecâb olmaz eser vermez
Bu şîrînkârlık kim lezzet-i laʿlinden hâsıldır
Mezâkımda benim kand-i mükerrer yâ şeker vermez

ÂSAF

Şâm-ı kıyâmet oldu bana subh-ı firkatin
Vaslından özge Âsaf'a bir şeb-güzâr yoh

ʿÂSÎ KARABAGÎ

ʿAbdu'llâh Beğ halefü's-sıdk ʿAlî beğ tahallüs be-ʿÂsî, Karabag'ın nücebâlarındandır.

Tercîʿ-i Bend

Sâkiyâ ey büt-i meh-peyker ü hurşîd-cemâl
Ele al bâde-i gül-gûn-kadehin mâlâmâl
Dur ayagâ tök ayag içre mey-i sahbânı
Ki ayagdan salısan gönlümü etsen ihmâl
Ol şarâbı ki onun "şın"ı şekerdir "rey"i rûh
"Elif"i âb-ı bekâ "ba"dan ʿibâretdir bâl
Çünkü bu bir bele mevsimdi ki şâh-en-şeh-i gül
Taht-ı gülşende hükûmetle dutub istiklâl
Saf çekib cümle mukâbilde cüyûş-ı sebze
Serv kaldırdı çemende ʿalem-i meymûn-fâl
Etdi makhûr çemen leşkerini şâh-ı bahâr
Çerha çi dâr girib ʿarsa-gehe bâd-ı şimâl
Bîjen-i ürd-i behişt etdi Ferverdin'e zor
Kalʿa-i gülşene Kâvûs-ı sabâdır kütvâl
Ne var bir bele mevsimde gönül kişverini
Ede meftûh u musahhar sipeh-i derd ü melâl
Leblerin hicri kılıb gonca kimi bagrımı kan
Kesret-i nâle vü efgân eylemiş cismimi nâl
Yüz koyub üstüme derd ü gam u endûh u hayâl
Râh-ı reyhân kadehin devre getir der heme hâl
Efser-i gonca koyub başa şeh-i Ferverdin
Pây-ı tahtında karâr etdi vezîr-i nesrîn
Rahş-ı pîl-efken-i şâh üste çıhıb Rüstem-i gül
Ruh dutub Behmen'i mat etmeye sürdü Ferzîn
Berg-i bîd eyleşib âmâde hadeng-i dil-dûz

Urmaga çeşm-i Sifendâr'ımıza kıldı kemîn
Gonca Sührâb'ını ihyâ edib ebr-i Nîsân
Nûşdârın eleyib kâmına şeb-nem taʿyîn
Dej-i gülzâre kadem basdı gene gûyâ sabâ
Tapdı KeyHusrev-i gül bâgda ʿizz ü temkîn
Lâleni hûn-ı Siyâvuş'a meğer benzetmiş
Ki Firengiz-sıfat bülbül olubdur gamgîn
Saldı min şûr hisâr-ı çemene mûye-künân
Sâz edib sûz u güdâz ile nevâhâ-yı hazîn
Sakiyâ bir bele mevsimde dutub câm-ı sabûh
Mey-i telhile mezâkım n'ola kılsan şîrîn
Açılıb nergis-i şehlâ bu zaman görme revâ
Çeşm-i bîmârın ede gönlümü bîmâr u gamîn

Koyma hasret men-i bî-çâreni kıl ʿarz-ı cemâl
Bir ayag ile dil-i zârımı bir dem ele al

Şûr kânunun edib bâgda bülbül âgâz
Yetirib çarh hisârına Hümâyûn âvâz
Kumru âhenk kılıb zemzeme-i şehr-âşûb
Zîr u bem perde-i gûgûda ʿaceb kılmış sâz
Lahn-ı Fîrûz çekib râst simâʿ-ı şemse
Dil-i ʿuşşâka nevâ birle salıb sûz u güdâz
Çeng-i şâha çekilib turre-i sünbülden târ
Savt-ı dil-keşle dolub mülk-i Nişabur u Hicâz
Geçdi ol vakt ki benzerdi zemîn-i hârâya
Râhü'l-ervâh ile bâd-ı seher olmuş dem-sâz
Öz nigârile gülistânda büzürg ü küçük
Eyleyir her biri bir kûşede min râz u niyâz
Bele Nev-rûz zamanı n'ola dil ney-rîzin
Edib âbâd bana etmeyesin ey şeh nâz
Çünkü Mahmûd-sıfat eyledi dîvâne meni
Bir perî silsile-i zülfü salıb misl-i Ayaz
Unudub mihri muhâlif sözüne dutmuş gûş

Târ tek dışra salıb perde-i halvetden râz

Çekerem şûr u nevâ hicr-i ruhunda meh ü sâl

Tükenib sabr u tüvân yoh dahı ümmîd-i visâl

Mihr salmaz bana bir zerrece ol bedr-i tamâm
Hicr-i rûyunda olub zülfü kimi subhum şâm
Sîm-i eşkim elemiş çehre-i zerd üzre revân
Gussadan ol büt-i zerrîn-kemer ü sîm-endâm
Olmayıb dil koyalı kâm-ı reh-i ʿaşkına
Şerbet-i laʿl-i lebi zevkile şîrîn-kâm
Uydum âhûlara ʿaşkında misâl-i Mecnûn
Eyleyib rem bana ol vahşî gazel olmadı râm
Çâr-sûdan koyub üz üstüme endûh u mihen
Mihnet ü derd ü belâ vü gam u renc ü âlâm
Zülfü sevdâsı ile ʿömr yetib pâyâne
Bulmadım çünkü şeb-i hicrâna sâkî encâm
Çâre oldur ki gene laʿl-i lebi yâdı ile
Bâde-i nâbla leb-rîz edesen zerrîn-fâm
Bâde tök sâgara tök kanıdır ey şûh helâl
Söylese zâhid-i hod-bîn mey-i gül-gûnu harâm
Râh-ı reyhân ile kıl eyle meni bî-hûd kim
Mest ü medhûş kılam bir de kıyâmetde kıyâm

Bele mahmûrlugum bânîsin ey nîk-hisâl

Hâzıram eylemeğe redd-i cevâb olsa su’âl

ʿArz kıllam o zaman k’ey Samed ü Hayy ü Kadîr
Yohdu bu ʿÂsî-i miskînde bu işde taksîr
Evvel-i mâ-haleka’llâh yazıb ʿaşk hüsnün
Bu cihânı kalem-i sunʿ eden dem tahrîr
Şâh-ı hüsn oldu cihân içre çü mesbûtü’l-yed
Leşker-i mihnet ü endûha kılıb ʿaşkı emîr
ʿAşk hûnu saf-ı müjgân-ı siyeh bî-pâyân
N’eylesin bunlara bir ʿakl ne etsin tedbîr
Gün-be-gün leşker-i hüsn oldu kavî ʿakl zaʿîf

Kıldı dil kişverini ʿaşk-ı cefâ-cû teshîr
ʿAşk emîrine çekib tîr ü kemân çeşm-i humâr
Kıldı sayyâd-sıfat sabr gazâlin nehcîr
ʿAklı mahbûs kılıb çâh-ı zenehdân içre
Eyledi silsile-i zülfde tedbîr-i esîr
ʿAklsız cisimden ey vâhid-i yek-tâ ne gelir
Zulmet olmaz mı cihân olmasa ger mihr-i Münîr
Buyurubsan sen özün pes …
Meni bu emrin edib şevkile bu emre dilîr
Ne bilir ʿâşık-ı şûrîde-i bî-ʿakl u kemâl
Ki nedir bâʿis-i rahmet necedir havf-i zalâl

ÂSIF (LEMBERÂNÎ)

Bilmen ki beden mi görünür pirehen içre
Yâ rûh-ı revândır mı dolanır beden içre
Müjgânların içre senin ol çeşm-i humârın
Bir nergis-i terdir ki bitibdir diken içre
Kûyunda yüz il zülfe esîr olsam usanman
Hoşdur bana ez-bes ki kara gün vatan içre
Bir şiʿr-i nemek-rîz ile agzından öperdim
Pinhân ola bilseydim eğerçi sühan içre
Âsıf gül-i ruhsârını görmüş o nigârın
Gonca deheni açılakalmış çemen içre

Ve lehû

Nezâket perdesinden gösterib yüz hüsn Leylâ tek
Beni ʿâlemde rüsvâ eyledin Mecnûn-ı şeydâ tek
Eğer yüz mürde ihyâ oldı iʿcâz-ı Mesîhâ'dan
Lebin iʿcâzdan ihyâ olubdur yüz Mesîhâ tek
Eğer ehl-i safâ gönlünde câ dutmak murâdındır
Hemîşe sâkin ol mey-hâneler küncünde sahbâ tek
Gözüm ser-çeşmesin mesdûd kıl bir vechile Âsıf
Sirişkim gark-ı gird-âb etmesin ʿâlemi deryâ tek

Ve lehû

Tökdükçe eşk dilde füzûn oldu iştiyâk
Efsânedir bu kim yanabilmez çırâg-ı ter

Mey kim özün müdâm salır câm ayagına
Düşmek diler o sâkî-i gül-fâm ayagına

Bir zerre kadr için görün ol servin âfitâb
Başına subh-dem dolanır şâm ayagına

Gencîne-i gözüm ki tükenmez hazânedir
Tökdüm kamu o şûh-ı dil-ârâm ayagına

Ve lehû

Eğer feryâd-ı şeb-gîrim yetişmişdir Mesîhâ'ya
Ne sûd ondan ki te'sîr eylemez ol mâh-sîmâya

Ve lehû

Ayagâ saldı beni sâkiyâ gam-ı devrân
Piyâle dut ele sahbânı kâse kâse yetir

Bu nazmı her kese izhâr kılma et Âsıf
Apar bu dürü gene bir güher-şinâse yetir

Ve lehû

Ey sensizin cihânda benimçüm medâr yoh
Ârâm u ihtiyâr u şekîb ü karâr yoh

Cân kim bedende bir neçe müddet mukîmdir
Vaslından özge bir garaz-ı intizâr yoh

Her kimde bir gam olsa ona gam-küsâr idim
Bin gam benimle var ki bir gam-küsâr yoh

Nakd-i tarab ki cemʿ idi vaslında gün-be-gün
Sarf-ı firâkın eylemişem her ne var yoh

KUMRÎ

Mehemmed Tagı ibn İbrâhim Derbendî bir civandır ticâret-pîşe ve dakîk-endîşe. Fünûn-ı şiʿrde evkâtın merâsî-i İmâm Hüseyin ʿaleyhi's-selâma ve şebeh-gerdânlıkda sarf edibdir. Neçe defʾâ şuʿarâ-yı Şirvân ile müşârü'n-ileyhin mâ-beynlerinde rumûzât-ı nazma hurde-gîrlik husûsunda mektûbât irsâl olmuşdur. Âhirü'l-emr tarafeynden hicvler sâdır olmuşdur. Bu kasîde o cümledendir ki Bâbü'l-ebvâb Derbend'den yazıb şuʿarâ-yı erbaʿa-i Şirvân'a revâne etmişdir. Hemân

kasîdede Mevlânâ Cenâb Gâfil ve Bîhûd ve Zövʿî ve bende-i hakîri hicv etmişdi. Bu bir neçe şiʿir Cenâb Mirzâ Kumrî'nin "Kenzü'l-Mesâ'ib" nâm kitâbında olan tercîʿ-i bendlerinden intihâb olmuşdur. Gûyâ ʿaklın hitâbıdır tabʿa.

Gazel

Bu sevdâdan geç ey gâfil dahı ʿömr-i civân geçti
Şebâb eyyâmı gitdi zevk u sevdâ-yı cihân geçdi
Fihâm-ı ʿunsuriyetden kuvâ-yı hamse süst oldu
Yakîn âbâ-yı ʿulvî iltifâtından ʿayân geçdi
Sarây-ı ʿâriyetde her gelen beş gün kalır mihmân
Refîk u âşinâ gitdi tamâmen hem-zebân geçdi
Gelir bir gün diyer kadri bilenler hayf dünyâda
Koyub nazm-ı dür-efşân Kumrî-i şîrîn-zebân geçdi

Ve lehû

İşidcek bu sözü tabʿım hezârı dil-kebâb oldu
Açıb dürc-i cihânın ʿakl ilen hâzır-cevâb oldu
Meğer dîvânedir ʿuşşâk ʿaşk-ı yârdan geçsin
Hevâ-yı vasl u sevdâ-yı ruh-ı dildârdan geçsin
Revâdır teşne-i câm-ı muhâbbet meyden el çeksin
Koyub zevk ü safânı bâde-i gül-nârdan geçsin
Olanda fasl-ı gül ter goncanın ârâyiş eyyâmı
Koyar mı ʿaşk şeydâ bülbülü gülzârdan geçsin
Geçer nâz u naʿîm-i câvidândan ʿâşık-ı sâdık
Velâkin müşkil işdir lezzet-i dîdârdan geçsin
Olur geçmek Bedehşân laʿlinin âlâf-ı elfinden
Çetindir ʿâşıka laʿl-i leb-i dildârdan geçsin
Olub Kumrî'den ötrü rişte-i cân gîsû-yı cânân
Meğer cândan geçib ol turre-i tarârdan geçsin

VİSÂLÎ

Gönül cânâna vefâ verdikce cânândan cefâ gördüm
Kaçıb cânân elinden cânı kurtarmak revâ gördüm
Düşüb yaşmaga sevdâ-yı sefer bir çâr-pâ gördüm
Seyâhat kılmaga manzûr bir yer hoş safâ gördüm

Men bahtı kara her yana gitdim çoh belâ gördüm

Kenâra şehrden çıh kaç bana te’sîr edib hicrân

Cünûn rahtın giyib oldum libâs-ı ʿârdan ʿüryân

Düşüb Mecnûn-sıfat sahrâya gezdim zâr u ser-gerdân

Yetişdim bir yere kim eyleyir taʿlîm bir perrân

Neçe etfâle onlar içre bir Yûsuf-likâ gördüm

Nece hoş-halk reftârı pesendîde zihî dil-ber

Yürü gel kâkülü sünbül gözü nergis kadi ʿarʿar

Kaşı yay kirpiği oh hulku mînâ sînesi mermer

Latîf endâm hoş güftâr müşgîn mûy sîmîn ber

Kemend-i zülfü dil-bend laʿlin dil-güşâ gördüm

N’idüm taʿrîf-i tûlânî kemâl-i hüsnde kâmil

Fünûn-ı ʿaşkdan muhbir rumûz-ı gamzede kâbil

Tekellüm birle hûşum aldı ʿaklım eyledi zâyil

Nazar kıldıkça ruhsârına cân u dil olub mâyil

Şikeste gönlüme bir lahza vaslın mûmiyâ gördüm

Helâkim kasdına ol server-i hûbân kıyâm etdi

Nihâl-i serv-i hoş-reftârlar içre hırâm etdi

Düşüb reftârdan serv ü sanavber ihtirâm etdi

Yetib men zâr-ı bed-nâma dutub yüz bir selâm etdi

Nisâr-ı makdemini nakd-i cân etmek sezâ gördüm

Men-i şûrîde-i pejmürde-i dîvâne bî-pervâ

Nece kim özünü şemʿa urar pervâne bî-pervâ

Yahub vasl âteşine cânımı merdâne bî-pervâ

Zülâl-i laʿl-i nâbından içib peymâne bî-pervâ

Bulub ten zaʿfdan sıhhat ʿaceb nâfiʿ devâ gördüm

Visâlî çarh kec-reftârdır el çek bu sevdâdan

Bir ʿibret eyle ey bî-çâre ol Mecnûn u Leylâ’dan

Özün çek kûşe-i mey-hâneye kurtar bu gavgâdan

İçib gül-renk gül-gûn bâde-i saf u musaffâdan

Söle ʿaşk ehline mey-hânede âb-ı bekâ gördüm

Ve lehû

Kesildi tâkatim ey dil-ber-i nâ-mihribân sensiz
Üzüldü rişte-i sabrım hem ey ârâm-ı cân sensiz
İşim âh u figândır âşikâra vü nihân sensiz
Firâkında gözümden çeşmeler oldu revân sensiz
Eğildi kâmetim ey serv-kad oldu kemân sensiz
Bele kıldı menimle n'eyleyim reftâr bu devrân
Beni Mecnûn kimi kıldı gam-ı ʿaşkile ser-gerdân
Dahı şâd etmedi vaslında bir dem eyledi giryân
Hakîkat çoh yamandır yârdan olmak cüdâ hicrân
Bu az müddetde eylüb gonca tek bagrımı kan sensiz
Beni kıldı cüdâ kûyundan ey meh gerdiş-i gerdûn
Olur derd ü gam u endûh gün günden bana efzûn
Cihânda yohdu bi'llâh ben kimi bir bî-kes ü mahzûn
Alıb etrâfımı hicrân gamı eylüb meni dil-hûn
Garîbim gurbet içre çoh geçer hâlim yamân sensiz
Gönül sâʿat-be-sâʿat dem-be-dem meyl-i diyâr eyler
Seni agyârile görmek beni hem dâgidâr eyler
Ona yoh tâkatim gönlüm firâkında karâr eyler
Nece bülbül eli gülden üzülse âh u zâr eyler
Onun tek men de kıllam nâle-i âh u figân sensiz
Senin ʿaşkında ben geçdim nigârâ cümle ʿâlemden
Gönül almaz tesellî senden özge yâr u hem-demden
Ki sen tek gelmeyib dünyâya zîbâ nesl-i Âdem'den
Gece fikrinle giryemden günüzler gussa vü gamdan
Saraldı rengim oldu cism-i zârım nâ-tüvân sensiz
Açılmaz senden ayrı gönlüm ey yüz min bahâr olsa
Enîsim Yûsuf-ı Mısrî nişîmen lâlezâr olsa
Cüdâ kûyundan olman ger elimde ihtiyâr olsa
Hayâlimde eğer senden sivâ bir özge yâr olsa
Harâm olsun bana ey dil-rübâ ʿayş-ı cihân sensiz
Visâlî vaslın ister dâyimâ sensiz kılar nâle
Nedendir bilmezem dönmez bunun idbârı ikbâle

Terahhum kıl bana lutf eyle cânâ bah bu ahvâle
Zi-bes hicrinde çekdim nâleler cismim dönüb nâle
Olub gülzâr-ı ʿayşım bâd-ı hicrinden hazân sensiz
Tercîʿ-i Bend
Kesdi sabr u karârımı gurbet
Geçdi endâzeden gam u mihnet
Bana bî-dost ʿayn-ı âteşdir
Gülşen ü bâg u ravza-i cennet
Bilmerem n'etmişem bu devrâne
Gün-be-gün artırır bana zahmet
Cevr bî-hadd ü zulm bî-pâyân
Gördüm herkesle eyledim ülfet
Gönlümü gâret etdi leşker-i gam
Bir zamân belki el vere behcet
    Sâkiyâ dur ayaga doldur ayâg
    Eyle ter âteşîn mey ile dimâg
Men-i ser-geşte rind ü rüsvâya
ʿÂşık-ı nâ-tüvân u şeydâya
ʿAyb kılman görende mest ü harâb
ʿAşk saldı meni bu sevdâya
Yâr kûyunda muʿtekif var idim
...
Yardan çün özüm cüdâ gördüm
Râgıb oldum şarâb-ı sahbâya
Meni mest eylese bu mestliğim
Yetire belki bezm-i Leylâ'ya
    Sâkiyâ dur ayaga doldur ayâg
    Eyle ter âteşîn mey ile dimâg
Ol zamândan ki Hak kılıb îcâd
Beni cevr ile olmuşam muʿtâd
Gerçi bî-mihr ohulla Şîrîn'i
Çekmeyib men kimi belâ Ferhâd

Ne edem çâre kim ezel günden
Bele telkîn edib bana üstâd
Ki çekem cevr ü zulm her sâʿat
Kalam âvâre dehrârâ nâ-şâd
Meğer în ki şarâb-ı nâb içem
Belki bu gamdan eylesin âzâd
Sâkiyâ dur ayaga doldur ayâg
Eyle ter âteşîn mey ile dimâg
Yüze ol şûh-ı seng saldı nikâb
Dutdu gûyâ kamer yüzünü sehâb
Çün nihân oldu ʿârızı gözden
Bagrımı hicr oduyla kıldı kebâb
Ne edem çâre ey müdebbirler
Hâlimi çarh devri kıldı harâb
Kimdi bir cürʿa-i şarâb vere
Tâ ki kılsın cihânda küll sevâb
Beni sanman hakîr ü müflis ü pest
Nakd-i cândır bahâ-yı câm-ı şarâb
Sâkiyâ dur ayaga doldur ayâg
Eyle ter âteşîn mey ile dimâg
Kılmadı rahm men perîşâne
Çekdi zülfüne ol perî şâne
Zülfü tek kıldı hâlimi der-hem
Dagıdıb târ-ı zülfü her yâne
Gösterib ki yüzünü Leylâ tek
Saldı Mecnûn kimi beyâbâne
Gâh burkaʿ salıb ʿizârına
Meni yandırdı nâr-ı hicrâne
Yoh Visâlî'de tâb-ı mihnet-i hicr
Dahı min-baʿd yetmişem câne
Sâkiyâ dur ayaga doldur ayâg
Eyle ter âteşîn mey ile dimâg

Ve lehû

Arzû kıllam olum bir dem musâhib yâr ile
Yâr lutf etmez banâ ülfet kılar agyâr ile
Dogru sözmüş bu ki derler bülbül-i zâr u hazîn
Gül-bünün cevrin çeker hem-dem olur gül hâr ile
Ey hoş ol günler ser-i kûyun gezerdim eşk-rîz
Lahza lahza ârzû-yı laʿl-i gevher-bâr ile
Ey Visâlî isteyen cânân visâlin cân verer
Vasl-ı yâr olmaz müyesser her bele eşʿâr ile

KABÛLÎ

Saʿd-nerûd Şirvân'ın mahallerindendir. Cemîʿi otuz iki pâre kenddir tamâmen germ ü sîr. Gökçay ki Şah dagının kıble tarafından ve Baba dagından ve sâyir cibâl-i ʿazîmelerin çeşmelerinden ve kar sularından cârî olur ol mahâle cârîdir. Ve bâgâtlarından çoh aʿlâ ibrişim ve ʿinnâb ve şeftâli hâsıl olur. Ammâ fasl-ı tâbistanda suları ufûnet etdiği cihetden çoh mekes-i pür-âzâr olur. Ve Kara Haydar ol karyelerin cümlesindendir. Ve cenâb salâ lehû's-sâdâtü'l-ʿizâm Mir Hüseyin Efendi ki Kabûlî tahallüsdür. Ol mahâlin ʿurefâlarındandır. Tevellüd-i şerîfi sene 1240 karye-i Karahıdır'da vâkiʿ olub vefâtları sene 1270 vâkiʿ olubdur. Ve bu müstezâdı Bedros Beğ ibn Keşîş Mesîhî ol mahâle hâkim olan zamânları onun şânında rişte-i nazma çekibdir ki nazar-ı hakîre (yetdi) sebt olundu.

Müstezâd

Ey maʿden-i ʿadl ü kerem ü cûd u sehâvet
Ser-defter-i ʿâlem
V'ey mahzen-i genc-i güher-i fehm ü ferâset
V'ey rütbesi aʿzam
Dilde ne kadar var ise matlûb u murâdın
Olsun sana hâsıl
Teslîm oluna emrine ahkâm-ı vilâyet
Başdan başa muhkem
Düşmenlerin olsun hamı maglûb u şikeste
Derd ü gama beste
Ehibbayile dâyim edesin ʿayş u ziyâfet

Günün ola hurrem

Zulm ile gönüller belî mecrûhdu gâyet
Feryâd olunurdu
Hâlâ ne ʿaceb emn-i ferâgat zi gâyet
Ey makdem-i merhem

İsmin ki mübârekdi onun vechi bu nükte
Mazmûn-ı hoş-âmed
Yaʿni be-derest hükm eyleyen ehl-i ʿadâlet
Her lahza der-hem

Kim eylese inkâr senin vasfın kemâlin
Oldur buna bâʿis
Kim pire görmez eser-i zû-i ziyâ’et
Zulumâtı sür hem

Şâhım nazar-ı lutfla bu ahkar-ı nâsı
Mümtâz eyledin sen
Meşgûl-i duʿâyam dilerim hayr u selâmet
Olsun sana hem-dem

Kim gördü senin tek bele bir nükte-şinâsı
Her serden âgâh
Bir hulku ʿaceb yahşı nasb-ı kân-ı şerâfet
Mehdi görünen zem

Men kimi duʿâ-gûların ahvâline her kim
Fehm-i nazar etse
Eylersin evsâfına elbette kifâyet
Bir hân-ı müsellem

Bî-çâre Kabûlî ki düşüb tabʿına makbûl
Vechi budur onun
Kim sen kimi ʿaşk içre kılıb seyr ü seyâhat
Kaddini eğib gam

ʿÂŞIK

İsm-i şerîfleri Murâd Beğ halefü’s-sıdk Kâsım Beğ Şirvânî. O cenâb Mustafâ Hân cennet-mekânın hᵛâher-zâdelerindendir. Tevellüdü sene 1233. El-ân Saʿd-nerûd

mahâlinin Şagarhı ismiyle mevsûf olan karyesinde sâkindir. Bir civândır hoş-sîmâ ve hoş-ahlâk ve tabʿ-ı şiʿriyle meşhûrdur. Bu neçe beyt ondandır ki sebt olundu. Beyt:

Gelibdir Çîn diyârından metâʿ-ı mâ-çîn almaga
Huten emlâkinin malın getirmiş kârvân-ı zülf

Ve lehû

Lebin şehd-i zülâlinden içib ser-mest olan kimse
Getirmez yâdına câm-ı musaffâ Âb-ı Hayvân'ı

Güzellerde ne ʿâdetdir yıharlar ʿâşıkın gönlün
Görün dünyâda öz mülkün harâb ister mi sultânı

FAKÎR

Etdi hicrân günümü kara şeb-i târ kimi
Kıldı ham kâmetimi ebrû-yı dildâr kimi

Aldı agyâr elimden gene dildârı Hudâ
Hicre sal onları da men gözü hûn-bâr kimi

İntizâr olana çoh yekdi Hudâ hakkı ölem
Zahmet-i merg değil hâsret-i dîdâr kimi

Kim deyer zehre acı ayrılıkın zehrinden
Kim deyer şehde şîrîn vasl-ı leb-i yâr kimi

Ey o eğri kaşın îmâsına kurbân bu Fakîr
Ne girer katlime her lahza kemândâr kimi

SÂBİT

İsimleri Sâdık Beğ'dir. Mehdî Beğ'in h^{v}âher-zâdeleridir. Sâ'ir gazel ve kasîdeleri nazar-ı hakîre yetmedi. Bu neçe nazma iktifâ olundu.

İşitmişem yâr yanında müddeʿî
Deyib Sâbit bu sâmâne gelmesin

Gül-çîn deyer öz tikdiği bâgına
Mâniʿ olub bâg-bâna gelmesin

Bu nece revâdır diye Ehrimen
Âsaf mülk-i Süleymân'a gelmesin

Tavâf-ı Kaʿbe'ye olur mu lâyık
Kâfir diye müsülmâna gelmesin

NÂCÎ[234]

Kara bagrım hatt u hâl u ʿârızın kan etdiler
Üç tarafdan bir fakîre gör ne noksân etdiler
Kaşların endîşesi ham kıldı kaddim kavs tek
Halimi zülf-i müşgînin perîşân etdiler
Nâvek-i gamzenle tîr-endâz Hindûlar kimi
Gözlerin cism-i zaʿîfim tîr-i bârân etdiler
Kıldı şîrîn leblerin bir nevʿ şeker-rîzlik
Rûy-ı … ser-â-ser şekkeristân etdiler
Emr kıldı üstüme gam leşkeri sultân-ı ʿaşk
Turfetü'l-ʿayn içre dil şehrini vîrân etdiler
Özleri .. ol vîrâne-i mezkûrda
Yapdılar gam-hâne … beytü'l-ahzân etdiler
ʿAkl u idrâkim alıb her demde câdû gözlerin
Hurde-dân-ı ʿasr iken Nâcî'ni nâdân etdiler

Ve lehû

Tâ kim gözüm ol serv-i gül-endâme düşübdür
Vaslın diler ammâ tamaʿ-ı hâme düşübdür
Hâl-i siyehin gördü gönül zülfüne düşdü
Bir kuş kimi kim dâne görüb dâme düşübdür
Sırr-ı dehenin bulmaka zihnim dolanır çoh
Bî-çâreni gör kim galat evhâme düşübdür
Gîsûları içre ruhunu gizledi ol mâh
Yüz âh ki ʿömrüm günü ahşâme düşübdür
ʿİşretle gamı kısmet eden vakde mukassim
Gam hissesi ben haste-i nâ-kâme düşübdür
Gör hâlimi ey bâd-ı sabâ yâre degil kim
Hicrânında filâni yaman eyyâme düşübdür
Gösterse bana rûyun eğer şâhid-i maksûd
Ol dem bilerem gam günü encâme düşübdür

---

[234] Tezkireye Naci'ye ait pek çok şiir alındığı halde Naci'nin hayatı ile ilgili bilgi verilmemiştir.

ʿAks-i ruh-ı sâkî görünür bâdede oldur
Bâʿis hevesim bâde-i gül-fâme düşübdür
ʿAyb eyleme ey Nâcî'ni mey-hâre gören kes
Yengice kişi şîve-i İslâm'e düşübdür

Ve lehû

Ol nevʿ ki agyâr ile lutf u keremin var
Yüz onca bana cevr ü cefâ vü sitemin var
Etrâf-ı ser-i kûyuna gönlüm gelebilmez
Agyâr-ı cefâ-cû kimi bî-dîn hışmın var
Gözden ben-i bî-hürmeti salsan ʿaceb olmaz
Kim hâk-i derinde nece min muhteremin var
Mânend-i Cem ü Husrev ü Dârâ vü Sikender
İhlâs ile kûyunda hezârân hidemin var
Dil murgunu sayd etmekiçin dâm-ı belâda
Zülf-i siyehin kâkül-i ʿanber-şikenin var
Ham eylemezem kaddimi mihrâba çü zâhid
Baş eğmeğe ʿâşıklara ebrû-yı hamın var
Pervâne-sıfat nâr-ı firâkında ciğer-sûz
Nâcî kimi çoh ʿâşık-ı sâbit-kademin var

Ve lehû

Semend-i cânımı zülfün kemendi bende salmışdır
Düşüb ʿatşân gönül çâh-ı zenehdânında kalmışdır
Dem olmaz kim gam-ı ʿaşkında bî-hûd olmasın gönlüm
Deme teng-i ruhun bâʿis nedir bele saralmışdır
Hayâl-i hâl-i rûyun rûzigârım eylemiş tîre
Gam-ı sevdâ-yı zülfün ʿaklımı başımdan almışdır
Cefâ vü mihnetim hadden ötübdür devr-i dûn içre
Ümîdim eksilib ser-rişte-i sabrım kısalmışdır
Ferah câmın veren sâʿatde halka sâkî-i devrân
Mene yetdikde gûyâ sâgarın dâşe çalmışdır
Bû gûne renc ü mihnet bir kişi için gayr-ı mümkündür
Meğer vech-i felekde kevkeb-i bahtım karalmışdır

Dönüb kâfûra müşkin ham getirmiş kâmetin Nâcî
Haberdâr ol gidib gün müddet-i ʿömrün azalmışdır

Ve lehû

Görende cilve-i kaddin senin ey şûh-ı sîmîn-ber
Hemâna ravzada cûy-ı revânın servine benzer
Ne kaddir bu maʿâza'llâh ki cevlân eyleyen sâʿat
Gören der zâhir olmuş ibtidâ-yı fitne-i mahşer
Bana nâsih der ki verme dil her şûha vehm eyle
Seni zâyiʿ kılar âhirde bu şûh-ı sitem-gerler
Senin dek dil-rübâdan nece zabt etsin kişi gönlün
Kaşın dil-ber gözün dil-ber ruhun dil-ber özün dil-ber
Esîr-i dâm-ı zülfün zâr-ı ʿaşkın olmayan yohdur
Sadâ-yı hüsn-i ruhsârın dutubdur ʿâlemi yek-ser
Neye teşbîh edeyim bilmen senin ferhunde rûyun kim
Güneşden pür-ziyâdır mâh-ı ʿâlem-tâbdan enver
Hudâ'dan herkesin bir kâmı var ancak menim kâmım
Budur olsun fedâ-yı hâk-i pâyın Nâcî-i kemter

Ve lehû

Muttasıl manzûr-ı çeşmim bir gül-i nev-restedir
Gülşen-i cennetde gûyâ kim kadi gül-destedir
Men ne hâcet ol melekveş dil-rubânı medh edem
Nûr-ı pâk ile vücûdu ser-be-ser ârestedir
Görmezem yanımda dil murgun yakînimdir benim
Ol nigârın turre-i tarrârı içre bestedir
Bir nefes ondan cüdâ düşsem hayâtım katʿ olur
Rişte-i cân ʿanberîn gîsûna peyvestedir
Hansı bir kes kim ana ʿaşk içre cân eyler fedâ
Etdiği ʿisyânı … vü ârastedir
Nâr-ı firkat şiddetin hicrân çeken ʿâşık bilir
Kim ona nisbetde dûzah âteşi âhestedir
Lâf-ı ʿâşıklık veren ol pâdişâh-ı hüsne çoh
Ol muʿâşırdan biri bu Nâcî-i dil-hastadır

Ve lehû

Olma gâfil vâkıf ol ey sâhib-i zer ehl-i zûr
Kılmasın sermest-i lâ-yaʿkıl seni câm-ı gurûr
Uyma mâl u mülk-i dünyâ-yı fenâya hırsla
Göçdü Dahhâk u Ferîdûn İyrec ü hem Selm ü Tûr
N'oldu ol Hazret-i Süleymân kim ona münkâd idi
İns ü cinn ü dîv ü vahş u murg u mâhî mâr u mûr
Kıldı Dârâ tek şeh-en-şâh-ı ecel şemşîri katl
Gitdi İskender ki hükmü ʿâleme salmıştı şûr
Kıssa kûteh saf-dil olmak temennâ eylesen
Cehd kıl kim sohbet-i ehl-i safâdan olma dûr
Ger mutîʿ-i nefssen lâf-ı mahabbet urma kim
Hâtırından etmesin bu fikrler aslâ hutûr
Mâ-sivânı terk edib kesb-i mücerred olmamış
Eylemez mir'ât-ı kalbin feyz-i Hak'dan kesb-i nûr
Nâciyâ gafletde hîç etdim metâʿ-ı ʿömrümü
ʿAşk sevdâsında sûdum olmadı kalb-i huzûr

Ve lehû

Kim ki şemʿ-i şevkine bir dil-berin pervânedir
Yanıb ol şemʿile ölmekden onâ pervâ nedir
Zühdden o kim dönüb etmez mey ü maʿşûka meyl
Fark kılmaz zardan nefʿin ʿacep dîvânedir
ʿAşk-ı zülfün lâl-i nâbın fikri bozmuş gönlümü
Genc ejder menzili olmuş ne hoş vîrânedir
Az u çoh hemîşe bir ʿakl u maʿâşım var idi
Şimdi ol sevdâyı hâlinden bana bî-gânedir
Anlamaz bir zerre mikdârı nedir dünyâ gamı
Meskeni her bir kesin kim kûşe-i mey-hânedir
Gönlümün bezmine şemʿ-i ʿârızından behre yoh
Âh kim hasret odu içre vücûdum yânedir
Gayrı bulmuş niʿmet-i vaslın gam-ı hicrânârâ
Nâcî-i mahzûna bu renc ü cefâ cânâ nedir

Ve lehû

Hezarân çâbük-süvârım h^{v}âhiş-i meydân kılar
Ehl-i meydânı rahş … tek lerzân kılar
Tevsen-i gerdûna …
Gûyiyâ mihr-i dırahşândır hücûm u cevelân kılar
Gerçi ʿazm cezm kılsa kûy-ı çevgân-bâzlık
Kûy ender huşîdi çerh-i çîzî çevgân kılar
Kahrla ger çekse tîg-i sâʿika-girdârını
Hem teberdi olsa Rüstem kanına galtân kılar
Çeşm-i tîr-endâzı çekse kavs-i ebrûsun yüze
Gelse Behrâm-ı felek peykânı bagrın kan kılar
Veh ne Behrâm-ı felek ger teberine varsın şikâr
Nüh felekden kıtʿa-i kırtâs-ı pîrân kılar
Bu sıfatlı nâvek-endâzın hadenk yâyına
Nâcî-i bî-çâre cân u cismini kurbân kılar

Ve lehû

Sabâdan gül-ʿizârın üzre zülf-i müşkbâr oynar
Gülün yanında gûyâ sünbül-i pür-tâbdâr oynar
Eden tahrîk rûyunda nikâb-ı ebr-gûndur mu
Ve yâhud âfitâb üzre gezer ebr-i bahâr oynar
Senin tek bî-bedel şûhu getirmiş dehre heft aba
Neşât u zevkden dâ'im felekde bî-karâr oynar
Görüb öz mihrini zâ'il felek salmış sana mihrin
Dolanır başuva yüz şevk ile leyl ü nehâr oynar
Nikâbın keşf edib yüzden eğer ʿarz-ı cemâl etsen
Olub meczûb-ı bî-hoş her ne ki ʿâlemde var oynar
Bana bir gamın geldikce bu mecrûh sînemde
Gamın gönlüm meserretden olub bî-ihtiyâr oynar
Yerinden cân u dil oynar kim içmiş bâde-i vaslın
Olub ser-mest-i lâ-yaʿkıl rakîb-i hâk-sâr oynar
Kadem çevgân kılıb başımı kûy etsem ʿaceb olmaz
Ki meydân içre kim bir sen kimi çâbük-süvâr oynar

Nesîm-i zülfün bulsa meşâm-ı Nâcî-i haste
Olub pâ-kûb u dest-efşân ferehden mestvar oynar
Ve lehû
Bizi öldürdü firâkında gamın ey kara göz
Ne gamın düşmene lutf u keremin ey kara göz
Seni terk eylemezem cismim her lahza eğer
Çâk çâk eylese tîg-i sitemin ey kara göz
Mûya döndürdü ten-i zârımı zülfün hevâsı
Kıldı ham kaddimi ebrû-yı hamın ey kara göz
Pây-bend etdi kademin eyledi dil-hûn dehenin
Gonce vü serbin bâg-ı İrem'in ey kara göz
Var benim hem neçe min hayl-i gam u endûhum
Ger senin var ise min min hışmın ey kara göz
Zirve-i ʿarşa yeter pâye-i ʿizz ü şerefim
Başıma yetse gubâr-ı kademin ey kara göz
Kurtarır renc ü gam u derd ü belâdan Nâcî
Vatanı olsa harîm-i haremin ey kara göz
Ve lehû
Pervâne kılıbdır beni bir şemʿ-i şeb-efrûz
Şuʿlem geceler dönmek olub başına tâ rûz
Kasdım bu ki ol şemʿ beni yandıra mutlak
Yâ Rab ne olur ger edesin bahtımı fîrûz
Ol kirpiği oh kaşları yayın tarafından
Ol gün hani değmez sana min nâvek-i dil-dûz
Dil goncesi pejmürde-i hicrândır açılmaz
Ger rûz-ı vasl olmasa yüz min gele Nev-rûz
Ver çekmek onunçün âşk cefâsın bana cür'et
Vîrâne gönlümde vefâ nakdini meknûz
ʿAşk âteşi âteş-i dûzah kimi bilmen
Hâkistere benzer mi görün berk-i cihân-sûz
Kıl Nâcî ʿuşşâkların silkine meslûk
Yâ Hâlık-ı rûz u şeb mihr ü meh ü yıldız

Ve lehû

Ey muʿanber kâkülün ârâmgâh-ı cânımız
Bir nefes yoh senden ayrı düşmeğe imkânımız
Dîde-i giryânımızdan kesme hâk-i pâyini
Görmeğe bâʿis odur bu dîde-i giryânımız
Mâ'il olmaz gönlümüz serv ü gül-i handâna kim
Serv kaddindir bize laʿlin gül-i handânımız
Başımızda yoh hevâ-yı ravza-i Rıdvân bu kim
Gülşen-i kûyundur ancak ravza-i Rıdvânımız
Her ne emrin olsa biz ondan tecâvüz etmenüz
Biz sana cümle gulâmız sen bizim hâkânımız
Nâciyâ cânımız mutlak nigâh etmez bize
Hîç bilmen netmişiz yâhud nedir ʿisyânımız

Ve lehû

Her zamân vasf-ı lebin söyledim ey cân-ı ʿazîz
Leb-i laʿlin kimi oldu dehenim şeker-rîz
Benzedir gül özünü laʿline bilmez mi meğer
Ki olur ellisinin kıymeti bir dâne peşîz
Görmedi çeşm-i cihân sen kimi gâretger-i dil
Oldu târîh-i Nebî min iki yüz kırh sekiz
Meşveret eylediler katlime zülfünle ruhun
Düşdü araya hatun oldu musâlih-engîz
Cânımı makdemine koysam eğer eyle kabûl
Men-i bî-çâre için yoh dahı bir dest-âvîz
Kûyunu gülşen-i Firdevs'e ber-â-ber deseler
Eyleme ʿayb ki yoh dehrde bir ehl-i temîz
Zindegânım kesilir olmasa mey bir sâʿat
Nâciyâ verme bana meşreb ü meyden perhîz

Ve lehû

Fedâ etsem bu miskîn cânımı cânân pesend etmez
Belî bir tuhfe kim ahkar olur sultân pesend etmez
Hayâtı kim sever cânım visâlindir garaz yoksa

Sever yüz mevti ammâ ol hayâli cân pesend etmez
Yüzün şevkiyle bir gûne dolubdur gönlüm ey meh-rû
Ki senden gayrı olsa Yûsuf-ı Kenʿân pesend etmez
Ruhun hicrinde kan aglar gözüm ister lebin gülsün
Eğerçi hande ehlin merdüm-i giryân pesend etmez
Pesend etdim belâ-yı ʿaşk-ı ruhsârın olub gâfil
Özüçün bu belânı hîç bir insân pesend etmez
Diyâr-ı ʿaşka kim basdın kadem geç ism ü resminden
Ki ehl-i ism ü resmi ol şeh-i hûbân pesend etmez
Hevâ-yı ravza-i kûyun bana bir gûne gâlibdir
Onun yanında gönlüm cenneti çendân pesend etmez
Zülâl-i vaslı ey Nâcî koyub zâhid diler Kevser
Ki şîr ü şekeri misl-i ʿalef hayvân pesend etmez
Ve lehû
Hat mıdır şîrîn lebin devrinde ey ʿÎsî-nefes
Ya ki gül kand üzre düşmüş leşker-i mûr u mekes
Çekme tîgin katlime incitme dest-i sâʿidin
Tökmeğe kanım gözünden bir hadeng gamzedi bes
Cismimi kim çâk kıldın çıksa rûhum yoh ʿaceb
Murg-ı vahşîni eder mi habs çâk olmuş kafes
İsterem kûyunda bir deyyâr agyâr olmasın
Kim salır gülzâr-ı revnakdan vücûd-ı hâr u has
Âteşin rûyun salıb bir ot ten-i sûzânıma
Odlaşır cânım velî vâfık değildir hîç kes
ʿÂşık-ı sâdık odur ki bilmeye cânın nedir
Çık aradan ger seversen cânuvı ey bü'l-heves
ʿAkıbet bir luʿb ilen mat eylemiş ol şâh-ı hüsn
ʿAşk meydânında çohlar Nâcî tek sürmüş feres
Ve lehû
Hakim-i sunʿ ezelden mizâcımı müstakîm etmiş
Mizâc-ı müstakîmim çeşm-i bîmârın sakîm etmiş
Sana benzer büt-i zîbâ ne mümkün mâder-i gîtî

Getirsin rûzigâre dehr onu çohdan ʿakîm etmiş
Deyirler Yûsuf'u ahsen nedir haddi sana yetsin
Onun hüsn-i ruhu gökde haçan mâhı dü-nîm etmiş
Senin şânınsa levlâke buyurmuş Bârî-i Mutlak
Eğer ʿÎsâ'nı Rûhu'llâh u Mûsâ'nı Kelîm etmiş
Güzeller ger güher-i fi'l-mesel olsa Hâlık için
Nihâyetsiz kerem birle seni dürr-i yetîm etmiş
Zihî erbâb-ı devlet ravza-i kûyunda sâkindir
Meni kâşâne-i hicrinde bed-bahtım mukîm etmiş
Veren tevfîk-i tâʿat fırka-i zühhâda ey Nâcî
Bizimçin ʿaşk câmın dâfiʿ-i ümmîd-i bîm etmiş
Ve lehû
Allâh Allâh bu ne yüzdür bu ne gözdür bu ne kaş
Etdiler ʿaşkda dîvâneliğim ʿâleme fâş
Bâverim yoh çeke ebrû-yı latîfin şeklini
Şehr-i Çîn içre eğer cemʿ ola yüz min nakkâş
Şâm-ı hicrânda hayâl etme gözüm görsün h^{v}âb
Nâ-hûn-ı hasretile sînemi etmekle hırâş
Hâne-i ʿömrümü vîrân edecekdir bilirem
Gözlerim kim bu kadar cârî kılar her dem yaş
Hîç kân içre lebin nisbeti yohdur bir laʿl
Laʿl eğer olsa lebin tek ola bilmez dür-pâş
Düzd-i nakd-i dil ü dîn cümle kemîngehde durub
Nâcî-i kâfile-sâlâr-ı belâ hâzır-bâş
Ve lehû
Gonce tek gönlümü fikr-i dehenin teng etmiş
Hasret-i laʿl-i lebin eşkimi gül-reng etmiş
Ben-i dil-hastaya yoh zerrece lutf u nazarın
Hîle ehli yine bilmen nece neyreng etmiş
Sana karşı bana tûtî kimi güftâr verib
Ol ki ruhsârını âyîne-i bî-reng etmiş
Ele şâdem ser-i kûyunda beni Hak gûyâ

Sâhib-i memleket-i efser ü Evreng etmiş
Mutrıb-ı bezm-i gamam meclis-i vaslın reşki
Meni bir turfa mugannî vü kadîm çeng etmiş
Az kala her ikisi terk ola peykânın için
Birbiriyle dil ü cânım o kadar ceng etmiş
Ey harîfân-ı fenâ ʿayş-ı selâmetde kalın
Nâcî-i hasta bekâ seyrine âheng etmiş
Ve lehû
Pâre pâre gönlüm ol şûh-i şeker-hand eylemiş
Zülfün her târına bir pâresin bend eylemiş
Bende yoh cân u ciğer kim cânım almış ʿişvesi
Gamze tîgi bagrımı perkend perkend eylemiş
Ol perînin zülfü sevdâsı düşübdür başıma
Mahv edib ʿaklım beni Mecnûn'a mâ-nend eylemiş
Ey bana Mecnûn deyib teşnîʿ eden şükr et ona
Kim beni Mecnûn seni merd-i hıredmend eylemiş
Günde yüz dâg-ı cünûn künd eylemekdir ʿâdetim
Kûh-ken bir Bî-sütûn dagın eğer künd eylemiş
Gâlib olmuş gönlüme hubb-ı cemâli öyle kim
Zehr-i kahrını mezâk-ı cânıma kand eylemiş
Nâciyâ bilmen nedir ʿayş u neşâtı ʿâlemin
Hak beni cânân hayâli birle hûrsend eylemiş
Ve lehû
Özlüğümden eyle Yâ Rab men-i mahzûnu halâs
Kıl fenâ meclisi sâkinlerine mahrem-i hâs
Reh-i ʿaşkında beni katle yetirsen ne bulur
Men ki bir ʿabd-i zelîlem sana yoh havf-ı hısâs
Müjde-i vasl işidib rûh-ı revânım gûyâ
Rûz u şeb raks kılar tende misâl-i rakkâs
Lâzım olmuş rehine dürr nisâr etmek için
Eşk deryâsına merdümlerim olmuş gavvâs
Bildirir eşk-i riyâ zâhidi sâhib-i takvâ

Gösteren tek mis-i kem-kıymeti çün nukra risâs

Merd-i kâmil ona derler ki belâ kaydından

Sâbır u şâkir ola istemeye istihlâs

Bîm …[235] Hakka tâʿat Nâcî

Onların terkin edib iste Hudâ'dan ihlâs

Ve lehû

Kıl beni Yâ Rab belâ vü derd ü mihnetden halâs

Ne belâ vü derd ü mihnet belki firkatden halâs

Ol ki hicrân âteşinden yetse emniyet ona

Öyle bilsin buldu dûzahda ʿukûbetden halâs

Nefs-i zâlim eylemişdir emrine tâbiʿ beni

Ey hoş ol gün kim olam bu bî-mürüvvetden halâs

Fikr-i dünyâ eylemekden câna yetdim sâkiyâ

Bir kadeh sun kıl beni mest eyle fikretden halâs

ʿAks-i rûy-ı şâhid-i maksad olur mu cilveger

Olmasa mir'ât-ı dil jeng-i meniyyetden halâs

Veh ne tâliʿdir bu kim kûyunda bir dem olmazam

Hançer-i bî-dâddan seng-i melâmetden halâs

Maʿrifet nûruyla kalb-i Nâcî'ni pür-nûr kıl

Şemʿ-i şerʿ-i Ahmed ile eyle zulmetden halâs

Ve lehû

Dil belâ hicrinde çekmekden visâlindir garaz

Aglamakdan dîde dîdâr-ı cemâlindir garaz

Merdüm-i çeşmim dem-â-dem ki ciğer kanın içer

Rü'yet-i hâl u hat u ruhsâr-ı âlindir garaz

Ten diler üftâde-i dergâhın olsun kim ona

Ol mübârek yerde olmak pây-mâlindir garaz

Cism-i zârım derd çekmekden dönübdür mûlara

Kim ona vasl-ı miyân-ı mû-misâlindir garaz

H^{v}âh ahvâlim su'âl et h^{v}âh kıl katlime hükm

[235] Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.

Câna ancak laʿl-i nâbından makâlindir garaz
Sâfî olmak isterem fikr ü hayâl-i gayrdan
Gönlüm içre ârzû fikr ü hayâlindir garaz
Nâcî-i bî-çâre ʿömrün ʿaşkârâ kılmış telef
Kim temâşâ-yı ruh-ı ferhunde-fâlindir garaz
Ve lehû
Ey refîʿ vü felek-i hâfız evzâʿ-ı hafîz
Kudret-i kâmilin şâhididir evc-i hafîz
Bilmeğe kudretini halka kifâyet eyler
Şeb-i dîçûrda fecri ki kılarsın tebîz
Yohdur hîç mekân kim ola senden hâlî
Küfrdür kim ki senin zâtına eyler tenkîz
ʿAkl sâhiblerine mûcib-i tâʿat sensin
Hâşa li'llâhi taʿâlâ sana yoh emr-i farîz
Benim ahvâl-i perîşânıma sen vâkıfsın
Sana maʿlûm olanı dahı ne hâcet takrîz
Vasl-ı dermânı ile kıl men-i mehcûra ʿilâc
Ki kılıbdır beni sevdâ-yı gam-ı hicr-i marîz
Tâʿati zâhid eder kim ala senden cennet
Nâci mecmûʿ-ı ʿumûrun sana kılmış tefvîz
Ve lehû
Ey sabâ dut hâl-i zârımdan haber kıl yâre ʿarz
Eyle bu dil mülkü vîrân oldugun dildâre ʿarz
Bülbül-i cân tende mahbûs-ı kafesdir hicrârâ
Kıl onun keyfiyetin ol serv-i gül-ruhsâra ʿarz
Sen ki mahremsin ona derd-i dilim sen ʿarz kıl
Kim ne mümkün şâha kılsın men kimi bî-çâre ʿarz
ʿÂlem-i firkatde mahv olmuş vücûdum zerre tek
Kudretim yohdur edem ol mihr-i pür-envâre ʿarz
Men marîz-i derd-i ʿaşkım sıhhatden el çekin
Eylemen bî-câ yere dermân men-i bîmâre ʿarz
Dost derdin cism içinde sahla pinhân misl-i rûh

Kim şemâtetden hazer kıl etme her agyâre ʿarz
Gül hacâletden kızardı lâle oldu dâg-dil
Tâ mücessem kıldı ruhsâr u lebin gülzâre ʿarz
Nâciyâ zâhid kılar mahlûka izhâr-ı namâz
Eyle sen ʿacz ü niyâz ol Hâlik-i Gaffâr'e ʿarz

Ve lehû

Ey gönül olma bu dünyâ-yı fenâya merbût
Merd-i ferzâne olan cîfeye olmaz mahlût
Yârdan gayrı eğer dürr-i girân-mâye ola
Eşk tek eyle ne kim var ise gözden meskût
Vasl-ı cânân dilesen şartı fenâ olmakdır
Şart eğer olmasa bir yerde tapılmaz maşrût
Rızk için eyleme endîşe recâ bagla ona
Ki edib mâ'ide-i lutfunu dâ'im mebsût
Maʿsiyetden hazer et nâme-i aʿmâlinde
Nîk ü bed her ʿamelin cümle olubdur mazbût
Eyle şugl et ki Hudâ'dan bulasın ecr-i ʿazîm
Dutma bir iş ki sevâbın ola ondan mahbût
Nâciyâ cürmün eğer olsa cihân mikdârı
Olma cürm bir rahmet-i Hakdan …[236]

Ve lehû

Turfe düşmüş ruh-ı gül-gûnuna ol müşgîn hat
Görünürmüş varak-ı âlde çoh rengîn hat
Hatt-ı Yâkût ki yoh misli ne ohşar hatına
Yazabilmez gele Yâkût özü bu âyîn hat
Bir hattı kim yaza dîvân-ı kazâ hattâtı
Ona benzer mi halâyık yaza ger yüz min hat
Hüsne noksân yetirir münşi'-i hat lîk senin
Artırır mertebe-i hüsnüvi sad çendîn hat
Zîbdir gerçi senin hüsnüne ammâ ki benim

[236] Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.

Eylemiş jeng dil âyînesine taʿayyün hat

Dûdesi şehd-i behişt ile olub hal gûyâ

Ki gelir vasf kılan vakt bana şîrîn hat

Sebze-i çeşme-i hayvân der ona râst nazar

Bu galatdır ki der Nâcî kimi kec-bîn hat

Ve lehû

Rûhum eyler o leb-i berg-i gül-i terden hazz

Bülbül eyler nece kim gonca-i ahmerden hazz

Fikr-i şîrîn dehenindir bu hazîn cânıma kût

Ne ʿaceb tûtî-i hasta ede şekerden hazz

Ruh-ı pâkinden eder hazz muʿanber zülfün

Hem ruh-ı pâkin eder zülf-i muʿanberden hazz

Hâkice lâle vü serv ü semeni bilmez eden

Sen ruhu lâle kadi serv-i semenberden hazz

Gün yüzün firkatiden almazam ey mâh-ı tâm

Mihrden subh u mesâ mâh-ı münevverden hazz

Leb-i güftârına salsın nazarın dutsun gûş

Âsitân-rûy kılan tâ'ife gevherden hazz

Cân u dil terkin eğer eylese Nâcî ne ʿaceb

Ki kılar sen kimi cân âfeti dil-berden hazz

Ve lehû

Hemîşe iş sana vaʿz-ı Hudâ'dır ey vâʿiz

Kasem o vaʿzına kim bu riyâdır ey vâʿiz

O nâsa kim buyurursan hatâdan istigfâr

O sende olmasa emrin hatâdır ey vâʿiz

Meğer hayâline düşmez "*Ete'murûne'n-nâs*"[237]

Ki fiʿlin özge sözün ittikâdır ey vâʿiz

Cemâʿati ki kılarsın harîs-i resm-i sehâ

Bilen bilir sana ne müddeʿâdır ey vâʿiz

Sorub ʿibâre-i hoş halkdan alırsan dil

---

[237] İnsanlara emrediyor musun?

ʿİbâredir mi bu yâ dil-rübâdır ey vâʿiz
Görür cehennemi her kes ki gelse meclisine
Demin halâyıka dûzah-nümâdır ey vâʿiz
Kelâm-ı Îzedi dersin ki mâl edem hâsıl
Değil bu mevʿiza beyʿ u şirâdır ey vâʿiz
Zekâta kim fukarâ malıdır dutarsın göz
Bu hansı mezheb ü dînde revâdır ey vâʿiz
Tamaʿdan ötürü tökersin sirişk vaʿz idüben
Tamaʿ değil bu seninçün belâdır ey vâʿiz
Hemîn seni demezem bu belâda kâzî-i şehr
Senin kimi dahı çoh mübtelâdır ey vâʿiz
Buyurma Nâcî'ye tövbe şarâbdan kerem et
Kim ol riyâ maraziçün devâdır ey vâʿiz
Ve lehû
Halk eylemiş ol gün ki beni kudret-i sâniʿ
Cân u dilim olmuş o zamândan sana tâbiʿ
Hoş ol ki içib bâde-i ʿaşkın ol medhûş
Yetmez ona yüz zühd ile zühhâd u savâmiʿ
Hurşîd ruhundan eğer almazsa ziyâsın
Haddi nedir kim ola bu nevʿile lâmiʿ
Bahr-i kereminde o kerîm makâlin
Yohdur sana mâ-nend ola bir gevher-i nâfiʿ
Çohdan beni vermişdi helâke gam-ı hicrânın
Ger olmasa ümmîd-i visâlin ona mâniʿ
Lutf eylemesen ger bana kim eyleme cevrin
Tâ lutfun olunca oluram cevrine kâniʿ
Bu Nâcî mücrim ki dutub dâmen-i pâkin
Tâ kim olasan rûz-ı cezâda ona şâfiʿ
Ve lehû
Düşmüşem sen lâle-ruhdan dûr cevrinden ırag
Lâle tek bu gussadan cismim olubdur dâg dâg
Tâ ki kûyundan cüdâyım görmezem ruhsârını

Gönlümü ne gül temâşâsı açar ne seyr-i bâg
Men derin mahrûmu gayr-ı mahrem olmuş hayf kim
Cilvegâh-ı bülbül-i şûrîde cevlângâh-ı zâg
Yâd edib her şâm bezmin nâr-ı hasretden yanar
Gönlümün yagıyla cânım riştesi misl-i çırâg
Yok ʿaceb gerdûnu yandırsam şerâr-ı âhla
Kim beni ʿömrümde hurrem etmemişdir hîç çâg
Min lebi Şîrîn Leylâveş nigârın hicrinden
Menzilim Ferhâd u Mecnûn tek olubdur deşt ü dag
ʿAşk derdinden şikâyet etme Nâcî dostdan
Gam gelende eyle istikbâl edib bâşın ayag
Ve lehû
Olmaz cihâna mâyil her kime ki olsa ʿârif
Gelmez gözüne mutlak dünyâ-yı pür-zahârif
Sabrım kimi ümîdim her vecihden üzülmüş
Bahtımda yoh saʿâdet devr ü zamân muhâlif
Hicrinde ey gül-i ter olmuşdu gam-ı zahîm
Tâ kim rakîbe uydun oldu gamım muzâʿif
Düşdükde nâr-ı ʿaşka mahv eyledi vücûdum
Bu … hâr u has bil ol bunu berk-i hâtif
Şâhâ eğer vücûdum mahrûm-ı dergehindir
Lâkin hemîşe gönlüm olmuş derinden ʿâkif
Gönlümde şevk-i laʿlin sırrı kalıbdı mübhem
Hûn-âbe-i sirişkim ger olmasaydı kâşif
H^{v}âhî bana kerem kıl ya ver cezâ-yı lâyık
Ben rû-siyeh ü ʿâsî sen sâhib-i ʿavâtıf
Mülk-i melâhat içre ey şâh-ı dâd-güster
Olmuş mutîʿ-i emrin mecmûʿa-i tavâyif
Meydân-ı ʿaşka Nâcî seğrenmesin semendin
Her kim ki sevse cânın ölmekden olsa hâ’if
Ve lehû
Belâ-yı ʿaşk u cefâ-yı rakîb renc ü firâk

Sebât u sabrım alıb tâkatimi eyledi tâk
Zamâne saʿy ede tâ hâşr eylemez peydâ
Senin kimi dahı bir şûh şöhre-i âfâk
Ruhun yanında değil zerre mihr-i ʿâlem-tâb
Derinde hâkce yoh kadr künbedine tâk
Muhâldir ben dervîşe niʿmet-i vaslın
Ger terahhum ede Münʿim-i ʿale'l-ʿıtlâk
Gıdâ-yı rûh-ı revân mahv-ı bâde düşmez ele
Misâl-i sâkî-i gül-çehre sâhib-i infâk
Bana gam u elem ü mihnet ü belâ yazmış
Yazanda her kime rûzî muharrir-i erzâk
Dahı niçin çekerim bilmezem gam ey Nâcî
Ki her … kim kefîlidir rezzâk
Ve lehû
Bu sıfat kim ben fakîri nâ-tüvân etmiş firâk
Eyle sâbitdir bana kim kasd-i cân etmiş firâk
Vakt ü sâʿat kim töker kan gözlerim bî-câ değil
Kan edib bagrım o dür gözden revân etmiş firâk
Bir âhımdam hazer kıl ey rakîb-i seng-dil
Bâr-ı mihnetden eğib kaddim kemân etmiş firâk
Oldu hâsıl maksadın hâsid biri şükr eyle kim
Kim beni her nevʿ isterdin hemân etmiş firâk
Bu kadar renc ü cefâ ben zâra vermekden murâd
ʿAşkda sabr u sebâtım imtihân etmiş firâk
Hâlimin keyfiyetin şerh eylemek mümkün değil
Her ne yoh ondan yaman ondan yaman etmiş firâk
Gerilmişdim sırr-ı ʿaşkın ile kim nakd-i ten bahîl
Âh kim sabrım alıb sırrım ʿayân etmiş firâk
Rûz u şeb yoh râhat u âsâyişim kim şuglu
Şûr u şîve nâle vü efgân etmiş firâk
Siz kalın ʿismetde neng ü nâm ile ey dostlar
Nâcî-i mahzûnu mâ-sivâ-yı cihân etmiş firâk

Ve lehû

Ey pâk vücûdun sebeb-i hilkat-i eflâk
Bu kavlde besdir bana şâhid iki "levlâk"
Vermiş sana Îzid o kadar rutbe-i aʿlâ
Yüz il uça yetmez o yere tâyir-i idrâk
Hâk üzre ki koydun kademin oldu müşerref
Ötdü felek-i aʿzamı bu mertebe-i hâk
ʿÂlem heme meydân-ı riyâsetde esîrin
Olmuş sana şâhân-ı cihân beste-i fitrâk
Yoh zerrece bir ʿayb vücûdunda ser-â-ser
Hallâk-ı cihân cevherini öyle kılıb pâk
Gülzâr-ı melâhatde kadin serv lebin gül
Yanında gül ü serv misâl-i has u hâşâk
Gülşende ki her gül açılır sanma sabâdan
ʿAşk-ı ruh-ı âlinde edibdir yakasın çâk
Ger rûz-ı ecel yetse bana müjde-i vaslın
Ol müjdeye yüz cân veririm şâd u ferahnâk
Kıl ʿafv derinde ne ki terk-i edeb etmiş
Nâcî kimi yoh dehrde dîvâne-i bî-bâk

Ve lehû

Gönül zülfün hamında oldu gör geç çeşm-i cellâdın
Hemân kuş tek ki dâm içre gözü çeşminde sayyâdın
Bana her târ-ı mûy-ı zülfünü bir ejdehâ kıldın
Fünûn-ı sihrde üstâddır gâyetde üstâdın
ʿAcebdir bu ki dersin ʿâkil ol dîvânelik etme
Gören dîvâne olmaz mı yüzün sen tek perî-zâdın
Yerim sen Leylîveş Şîrîn-leb için kûh u sahrâdır
Menem irsile imdi câ-nişîni Kays u Ferhâdın
Visâlinden eğer nâ-şâdını şâd etmek istersen
Sana kurbân olum yoh men kimi hicrânında nâ-şâdın
Eğer bir katre mey nûş eyler olsa vezm-i ʿaşkında
Olur merhûn-ı bâde muttasıl destârı zühhâdın

Başımdan sâye-i lutfun götürme ey kerem kânı
Gulâm-ı pîrdir Nâcî sanâ hükmünde münkâdın
Ve lehû
Alâ yâ dürr-i bahr-i ʿakl u idrâk
Ki mâl u dînüvün kadrin kılıb hâk
Reh-i beyt-i hudâda sarf kıldın
Çekib renc ü cefâ oldun taʿabnâk
Kabûl etsin görem hacc u tavâfın
Hudâvend-i zamân u arz u eflâk
Visâlin şükrün etmek oldu vâcib
Ki hicrinde bize el verdi ehlâk
Bi-hamdi'llâh ki geldin sag u sâlim
Edib ahbâb u yârı gussadan pâk
Hemîşe hânumânda ber-karâr ol
ʿAlâ ragm-ı ʿadüvv-i hasm-i bî-bâk
Bu evsâf-ı duʿâdan sonra bil kim
Veren tek sen ona emvâl u emlâk
Tevakkiʿ eylerem senden iki şey
ʿAsr-ı tesbîh-i aʿlâ yahşı misvâk
Su'âlimi eğer senden işitse
Bana taʿn etmesin her ehl-i imsâk
Ki nahl-i bârverler sâyesinde
Bulur neşv ü nemâ çoh hâr u hâşâk
Duʿâ-gûdur sana dil-hasta Nâcî
Fe-estadiʿâ'llâhi ve ebkâk[238]
Ve lehû
Âteşin gül sanma gülzâr içre kim bil reşkden
Gülistânlar içre salmış âteşin sûzân
Gâh bir şîrîn tebessümle dehânın cân alır
Gâh bir şîrîn tekellümle bagışlar cân lebin

[238] Allah'tan senin her zaman var olmanı isterim.

Nâr-ı gayret içre cism ü cânımı sûzân eder
Her zamân agyâr ilen savaşır pinhân
Çeşm-i mestin gamze ile kara bagrım kan kılar
Eyler ol kanı gözünden dem-be-dem cereyân
Hâr açabilmez gülistân-ı behiştin goncesin
Görse tâ ki bâgbân ravza-i Rıdvân-ı lebin
Hasta Nâcî telhkâm-ı zehr-i hicrindir n'olur
Sorsa hâlin ol halâvet-bahş şehd-efşân

Ve lehû

Ey mazhar-ı nûr-ı Hudâ rûy-ı münîrindir senin
Hurşîd-i keşşâf-ı dü-câ rûy-ı münîrindir senin
Yâsîn u Tâhâ her biri bir ism-i eşrefdir sana
Ve'l-leyl zülfün Ve'd-duhâ rûy-ı münîrindir senin
Mihr ü meh ü encüm yüzün yanında kemter zerredir
Rûşenken arz u semâ rûy-ı münîrindir senin
Hem Kurretü'l-ʿayn Rusül-i ferruh-cemâlin pertevi
Hem nûr-ı çeşm-i enbiyâ rûy-ı münîrindir senin
Ol sadr-ı pâkin ser-be-ser esrâr-ı hikmet ü defteri
Ser-levh-i nakkâş-ı kazâ rûy-ı münîrindir senin
Mûsâ'nı kurb-ı İzid'e vâsıl kılan tek şemʿ-i Tûr
Sûy-ı merâma reh-nümâ rûy-ı münîrindir senin
Çeşm-i basîret kim ona tevfîk-i Hak'dır sermekeş
Manzûru her subh u mesâ rûy-ı münîrindir senin
Zikr-i zebânı Nâcî'nin evsâf-ı vechindir müdâm
Fikr-i dil ol bî-nevâ rûy-ı münîrindir senin

Ve lehû

Hüsn gülzârında kaddin servdir gül ʿârızın
Kumru tek cân kaddin ister dil çü bülbül ʿârızın
ʿÂrızın devrinde zülfündür mü yâhud bilmezem
Zîb için koymuşdur etrâfına sünbül ʿârızın
Lâlenin tahrîkini sanma sabâdandır ona
Dâglar çekmekde salmışdır tezelzül ʿârızın

ʿÂlemin mecmûʿa-i sâhib-cemâlin pest edib
Eylemiş bir gûne izhâr-ı tecemmül ʿârızın
Ferd kılmış cümleni idrâk ü fehm ü ʿakldan
Koymayıb dünyâda bir ehl-i taʿakkül ʿârızın
Kara bagrım oldu kan hâl-i lebin etdim hayâl
Tökdü kan çeşmim kılan sâʿat te’emmül ʿârızın
ʿÂrızın hicrinde Nâcî mihnete sabr etmese
ʿAyb kılma koymamış onda tahammül ʿârızın
Ve lehû
Eğer sensiz taleb kılsam ki ʿömrüm bir zamân olsun
Ne kim emr eyler olsam ʿıyş u nûşum cümle kan olsun
Hayâl-i ʿârız u hâlin kılıbdır kara bagrım kan
Kaşın endîşesinden az kalıb kaddim kemân olsun
Visâlinden beni şâd eyle ey gül hasbetenli’llâh
Revâ görme firâkinden işim âh u figân olsun
Gerekdir bir nefes zikr-i lebinden olmasın hâlî
Temennâ eylese her kim ki ʿömrü câvidân olsun
Onunçün beslerim cânı hayâlin onda sâkindir
Ve ger ne cismim içre istemen bir lahza cân olsun
Hudâ hıfz eylesin ʿaynü’l-kemâl … hüsnün
Ne hüsnün belki ʿuzvun yaman gözden pinhân olsun
Gözüm nûru ʿazîzim Nâcî-i bî-çârenin cânı
Fedâ-yı sen kimi gâretger-i dil cânsitân olsun
Ve lehû
Ey kemend-gerden-i cân ʿanber-feşân kâkülün
Gezdirir her yan beni döndükce her yan kâkülün
Dil-rübâ zülfün elimden gönlüm almış âh kim
Baş çekib cân kasdına gâretger-i cân kâkülün
Sünbül ü gül fikridir gönlümde gûyâ kim onu
Gülşen etmiş şevk-i rûyun sünbülistân kâkülün
Cemʿ olubdur başına ey pâdişâh-ı mülk-i hüsn
Etmeğe ʿâşıkların ʿömrünü talân kâkülün

Evc-i ʿizzetde mekân dutmuşdur ol nîk-baht
Hâsıl etmiş ol mekândan şevket ü şân kâkülün
Bilmezem niçin düşübdür pîç ü tâba men kimi
Olmamışdır beste-i zincîr-i hicrân kâkülün
ʿÂrızın bir şemʿidir kim ʿâleme salmış ziyâ
Dûddur ol şemʿden olmuş nümâyân kâkülün
Ol kadar sevdâ-yı ʿaşkın başa saldım ʿâkıbet
Kıldı Nâcî tek ben-i rüsvâ-yı devrân kâkülün
Ve lehû
Dilde hemîşe ey perî fikr ü hayâl-i ʿârızın
Kıldı günüm siyâhter nisbet-i hâl-i ʿârızın
Bagrımı kana döndürüb hasret-i gonce-i lebin
Sîneme daglar çekib lâle-i âl-i ʿârızın
Hasta gönlüm ki turre-i sünbülün eylemiş vatan
Belki bula bu vecihle zevk-i visâl-i ʿârızın
Eyle yetib kemâne kim gün kimi üstüvâdedir
Gün kimi olmasın görüm hîç zevâl-i ʿârızın
Safha-i gökde gün değil onu musavver-i kazâ
Tarh kılıbdır çeke belki misâl-i ʿârızın
Mazhar-ı hüsn-i Hak desem kılam banâ ʿitâb kim
Hadd-i hudûddan ötüb hüsn-i cemâl-i ʿârızın
Hüsn zekâtı vermeğe müstehak ahdarır gözün
Hanı meğer bu Nâcî-i şifte-hâl-i ʿârızın
Ve lehû
Ey letâfet gülşeninde tâze gülden ter lebin
Tâze gülden min merâtib belki nâzik ter lebin
Dürc-i gevherdir dehânın ey melek-sîma meğer
Kim töker vak t-i tekellüm her taraf gevher lebin
Her gözün bir Sâmirî’dir bâb-ı sihr ü mekrde
Bir Mesîh-i ʿasrdır cân-bahşlıkda her lebin
Aldı cânım çâk edib sînem apardı gönlümü
Tîg-i gâmzen cânsitan merdümlerin dil-ber lebin

Mûya eyler merdüm-i çeşmim lebinde görse mû
Gözlerimin perdesidir gûyiyâ ahmer lebin
Tökseler bir cürʿasın deryâları şîrîn kılar
Hansı bir sâgarda kim nûş-ı şarâb eyler lebin
Ravza-i Tûbâ vü Kevser istemez Nâcî ona
Ravza kûyundur senin Tûbâ kadin Kevser lebin
Ve lehû
Fasl-ı gül ol hansı dildir şâd u hurrem olmasın
Hansı bir güldür kişiçün dâfiʿ-i gam olmasın
Böyle gül faslında Yâ Rab fırka-i ʿuşşâkdan
Kime bî-maʿşûk-ı pâkîze mücessem olmasın
Bu bahâr eyyâmı evkât-ı neşât u ʿayşdır
Hîç göz bir gonca leb hicrinde pür-nem olmasın
ʿAndelîbâ gülşen içre ver gönül bir gonceye
Hem-reh-i zâg u zagan hârile hem-dem olmasın
Şâhid-i gül daʿvet etmiş halkı bezm-i gülşene
İsterem ol bezmde benden mukaddem olmasın
Kim diyem sûsen olub lâle etmesin zikr-i hazân
Tâ ki ol bezm ehlinin ahvâli behrem olmasın
Sâkiyâ kem kem kerem kıl Nâci'ye mey fasl-ı gül
Kim edib sermestlik rüsvâ-yı ʿâlem olmasın
Ve lehû
Tabîbâ rahm edersen ger gelib âzârımı görsen
Olursan çâre-cûyum bu ten-i bîmârımı görsen
Eğer daş olsa gönlün rikkat eylersin hem aglarsın
Gam u gussa elinden dîde-i aglarımı görsen
Sanırsın kim bu mahzûnu yakîn ahrâk eder âteş
Devâsız derdler içre figân u zârımı görsen
Terahhum kıl eyâ bâd-ı sabâ keyfiyyetim bildir
Benim bu hâl-i zârımdan habersiz yârımı görsen
Helâkim kasdın etmiş gam ne gam ger olsa gam-hârım
Filanını gam öldürdü değil gam-hârımı görsen

Derûnum rencine dil dözmeyib çoh ıztırâb eyler
Cenâbında bu remzi ʿarz kıl dildârımı görsen
Belâ-yı hicrden Nâcî ele zerd ü zaʿîfem kim
Deyirsen kim seferceldir bahıb ruhsârımı görsen
Ve lehû
Yoh dehrde bir sen kimi maʿşûka-i bî-bâk
ʿUşşâk-keş ü zâlim hûn-hâre-i bî-bâk
Zulmün bu ki pâbûsuna cân nakdin alırsın
El vermez ol ammâ ki kılarsın bunu imsâk
Hûn-hâre … bu ki dü-çeşmin
Kanım içer eyler ciğerim gamzelerin çâk
Hüsnile olan sen kimi rûh-ı şöhre-i âfâk
Mâ-nend olan bir şûh sanâ görmemiş eflâk
Hûblar sana nisbet iledir ey gül-i nâzik
Gülistânda biter gül bile hâr u has u hâşâk
Laʿlin kimi bir laʿl getirmez ele min kıran
Te'sir ediben çarha çeke gün ola hakkâk
Sevdâ-yı ser-i zülfün edibdir meni hayrân
Ki öz özümün hayr u şerrin etmezem idrâk
Mesmûm kılıbdır meni bir nevʿ firâkın
Yoh çâresi ger vermese vaslın bana tiryâk
Rahm eyle ki gam defʿine dergâhına geldim
Siperhâ-yı bürehne gözüm aglar yaham çâk
Gel başınçün etme derinden beni mahrûm
Ben hastanı ister gam-ı hicrin ede ihlâk
Gözden bırahıb eşk-sıfat gayrını Nâcî
Merdüm kimi besler seni çeşminde ferahnâk
Ve lehû
Ey ki mecrûh eyledin gönlümü merhem kılmadın
Hâtırımdan defʿ-i derd ü gussayı kem kılmadın
Yâr olub gayrile zevkin her dem eylersin füzûn
Yâr idin tâ kim bana benden cefâ kem kılmadın

Gül kimi handân olur vaslınla agyâr ol zamân
Oldu mu bir dem benim çeşmimi pür-nem kılmadın
Bagrımı sad-pâre eylerdi gadabla bahışın
Hoş-nigâhile beni bir şâd u hurrem kılmadın
Her yeten nâ-mahrem imdi mahrem-i kûyun olub
N'oldu ki bir gün meni kûyunda mahrem kılmadın
Sâde-dilsin git ki senden katʿ-ı ülfet yahşıdır
Her nasîhat ki sana kıldım müsellem kılmadın
ʿÂkil olsaydın eğer terk eylemezdin Nâcî'ni
Kim özünü eyle hâl ehline hem-dem kılmadın
Ve lehû
Ey dehen ü sözün şeker-i hubb-ı nebât leblerin
Veh bu sözü hatâ dedim Âb-ı Hayât leblerin
Bir kez eğer ki ursa dem küll hemân cân verir
Âb-ı Hayât'dan ötüb min derecât leblerin
Urmaka dem ne hâceti vermeğe rûh-ı merdiye
Yüz bele emre kâfîdir bir harekât leblerin
ʿAsra ki çıhdı tâ ruhûn ʿarzını dutdu her taraf
Cümle-i hüsn şâhını eyledi mât leblerin
Ugradı tûl-i hicrden hayli fütûr sabrıma
Halimi sordu tâzeden verdi sebât leblerin
Şerh ede cinn ü ins eğer subh u mesâ hezâr Kur'an
Yoh beyâna yetmeği ʿöşr-sıfât leblerin
Zulmet-i küfrden berî etmeğe halkı ʿârızın
Nûr-ı Hudâ vü Hak sözü her kelimât leblerin
Âh n'olur cezâ günü dûzah-ı oddan ʿazâbdan
Olsa şefîʿ Nâcî'ye verse necât leblerin
Ve lehû
Gönül dünyâya meyl etme değil râhat olan menzil
Bu menzilde vukûf ehl-i misâfir açmadı mahmel
Nedir dünyâ ona meyl eylesin ʿâkil olan kesler
Bekâsız olmakı zâhir fenâsı dahı müstaʿmel

Nedir şâh-ı cihân dil câhı derviş yanında
Gedâdır şâh-ı tâmiʿ şâhdır dervîş-i sâhib-dil
O sâʿat içre kim tâʿate vardır kudretin onu
Geçir tâʿat ile çekme gam-ı mâzî vü müstakbel
Sakın tûl-i emelden gâfil olma mevti zikr eyle
Ki zikr-i mevtden gâfil ötürmez bende-i makbel
Resûla'llâh ki dünyânı demiş mü'minlere zindân
Hayâl et gör ki zindânı sever mi hîç bir ʿâkil
Senin bu lafz-ı gevher-bârına kim gûş eder Nâcî
Ki kılmış câm-ı gaflet cümleni ser-mest-i lâ-yaʿkıl
Ve lehû
Gel işit imdi kabûl eyle bu pendim ey dil
Yâda sal ölmeği çoh gezme ölümden gâfil
Zevk-i dünyâya bekâ ʿömre vefâ yoh her giz
Müddet-i zevk serîʿ ʿömr dahı müstaʿcel
Dâr-ı dünyâ deme bir rehzen-i dîn me'vâsı
Bele bî-emn yeri ʿâkil eder mi menzil
Dîk-i deryâ ola bü'l-garz sana laʿl ü gevher
Kâf-tâ-Kâf seninçün ola ger cümle kızıl
ʿÂkıbet kim onu dünyâda koyub gitmelisen
Bu kadar hırs u tamaʿ bes nedir ey nâ-ʿâkil
Kâf kaddi kimi eğmiş kadini bâr gene
Bu günehkârlıkın bir seni etmez mi hacel
Bir ʿamel kıl ki ola onda rızâ-yı Mevlâ
İş ki Hak râzı değil ol nedir ey bî-hasıl
Muhzır-ı tûl-i emeldir seni güm-râh kılan
El-amân cehd eyle bu tûl-i emel terkin kıl
Nâciyâ rahmet-i Hakdan eyleme katʿ-ı recâ
Yoh onun rahmeti deryâsına kaʿr u sâhil
Ve lehû
Dünyâ nedir ʿâkil olan kesler onâ versin gönül
Dünyâ vü mâ-fîhâ hemîn merdûddur bir şey değil

Dünyâdan istisnâ edib zikr-i Hudâ’nı Mustafâ
Ol Mustafâ kim enbiyâ sultânıdır şâh-ı rusül
Laʿl u tılâ vü nukreni toprakdan almaz göze
Her kimde kim mevcûd ise idrâk ü ʿakl ü fehm-i küll
Dâr-ı fenâ terkin kılıb ʿukbâ hayâlin kılmayan
Elbette hayvândır ona hâzır kılın efsâr u çul
Câh-ı cihân ikbâline şâd olma idbârın gözet
“Fe’l-yazhakû” [239]nı yâd kıl çoh agla gülsen az gül
Râh-ı rızâ kim şerʿile dervîşler eyler sülûk
Ondan gider maksûda yol bî-hûdedir gayrı sebîl
Tâ key bu ekl ü şürb için gûşiş kılarsın rûz şeb
Nâcî harâm olsun sana ʿâlemde bu nâm-ı racül
Ve lehû
Ey mübârek talʿatın hurşîd-i eyyâm-ı visâl
Rûşenâ-bahş-ı ruhsârın meh-i şâm-ı visal
Hod visâli bir göreydim nece lezzet-bahşdır
Böyle kim dillerde şîrîn sölenir nâm-ı visal
Bezm-i gamda zehr-i hicrânındır nasibim âh kim
Geçdi ʿömrüm sunmadı sâkî bana câm-ı visâl
Safhayı görsen çıkın visâl ey merdüm-i çeşmim çıkın
Turra-i zülfüne benzer yâ lâmın lâm-ı visâl
Efdalidir günlerin bayram u Fıtr u Ezhiye
Veh ne mümkündür ola mâ-nend-i eyyâm-ı visâl
Mâ-sivâdan Kaʿbe-i vasl isteyen ʿüryân gerek
Baglasın ʿaşkile ondan sonra ihrâm-ı visâl
Ol Habîb’in hürmetiçün Yâ Muhibbü’s-sâ’ilîn
Nâcî-i miskîn ü zârı koyma nâ-kâm-ı visâl
Ve lehû
Ey dehânın şeker ol laʿl-i lebin tâze kızıl gül
Dehen ü laʿl-i lebin ʿâşıkıdır tûtî vü bülbül

---
[239] “Az gülünüz”, Tevbe suresi, 82.

Lâlenin sînesine dag çekibdir ruh-ı âlin
Görüb âşüfte olub zülf-i perîşânını sünbül
Bu dehân u bu leb ü bu ruh u zülf ile sensin
Hicrânına mümkün olur mu eylemek sabr u tahammül
Vuslat sen kimi şeh men kimi dervîşe ne mümkün
Belki Allâhu Teʽâla ede izhâr-ı tefazzül
Mû-be-mû zülf-i siyâhın dolanır cân ile gönlüm
Bâtıl olmaklıkı bilmezler ola devr-i teselsül
Deme sevdâyı perî-şivler eder ʽaklını zâyil
ʽAkl için gör ona benzer hansı esbâb-ı tekemmül
Nâciyâ ʽaşkdan özge ne işin olsa hatâdır
ʽAşk râhına kadem koy eyle Allâh'a tevekkül
Ve lehû
Verdikde mey halâyıka ol sâkî-i ezel
Yüz şükr ona ki koymadı şânımda bir halel
Bir gûne meydir ol ki içen hüşyâr olur
Gaflet yuhusu dutmaz onu tâ dem-i ecel
Zât u sıfât-ı sâkîye izhâr kılmaka
Düşmüş miyân-ı ʽâleme yüz bahs ile cedel
Aʽnâ hitâb olanda "*Elestü bi-rabbiküm*"[240]
Vahdet meyin "belâ" diyüben çekdim ol mahal
Ey dil gencimi bî-mey ü maʽşûk koyma kim
Bî-câ yere fenâya gide ʽömr-i bî-bedel
Her kim bezm-i ʽaşkda mey nûş kılmadı
Sûdu nedir eğerçi yüz il eylesin ʽamel
Meyden buyurma tevbe men-i rinde Nâciyâ
Tagyîr olur mu hükm-i Hudâvend-i Lem Yezel
Ve lehû
Ey cemîʽ-i hasletin memdûh ahlâkın cemîl
Halk ara insâf u ʽadlinden düşübdür kâl u kîl

---

[240] Ben sizin rabbiniz değil miyim?

Görmesin gam hâtırın olsun vücûdun tâ ebed
Hurrem u ser-sebz geçdikce zamân u ay u il
Bir fakîrin hâline rahm eylemekden yahşırak
ʿAzm-i sûy-ı bâg-ı cennet eylesin yohdur delîl
Ehl-i devlet o kişidir ki sehâvet-pîşedir
Olsa ger sultân gedâdan hem muhakkerdür bahîl
Mâl ü emlâkin görüb ʿucb eyledi Kârûn-ı dûn
Çekdi yer kâmına ejder tek onu zâr u zelîl
Etdi Firʿavn'ı gurûr-ı saltanat dînden berî
Gark kıldu leşkeri birle özün deryâ-yı Nîl
Satma istignâ gören sâʿatde bir fakr ehlini
Verme gam üzre ona gam eyleme hamlin sakîl
İnkisâr-ı nefsden eşhâs-ı sâfî tıynetin
Menzili gülzâr-ı cennetdir şarâb-ı selsebîl
Kıssa kûteh bu zamânın sâhib-devletleri
Pây-mâl-i kibr eder gördükde bir zâr u zelîl
Turfe bu kim ârzû-yı Kaʿbe'ni eyler müdâm
Kim onu maʿmûr kılmış Hazret İbrâhîm Halîl
Cehd ederler yıhmaka mahzûn gönüller hânesin
Hâneî kim hass öziçün târh kılmışdır Celîl
Ey yıhan diller evin gör ne ʿukûbet gördüler
Bir evi yıhmak temennâsında ol Ashâb-ı Fîl
Nâcî-i bî-çâreni çoh hâr dutman fahr edib
Cümle halkın rızkına Hallâk-ı ʿÂlem'dir kefîl
Ve lehû
O hansı vaktdir kim hem-demin h^{v}âr etmedin ey gül
Ne sâʿatdir men-i dil-hastanı zâr etmedin ey gül
Dem-â-dem kâkülün başına dönmekde cân verdim
Mene rahmin gelib terk-i agyâr etmedin ey gül
Semend-i nâz ile çeşm-i zaʿîfim pây-mâl etdin
Olub meşgûl bâri bir haber-dâr etmedin ey gül
Değil ol kimse kim küfüv tek sene hem-dem gören sâʿat

Meni öldürdü reşk ammâ ki sen âr etmedin ey gül
Atıb dermân u hilʿatin hem edib kendiden âvâre
Menim tek kimseni ʿâlemde tîmâr etmedin ey gül
Şikâyet kılmazam senden beni bîmâr kıldın deyib
Vücûdum niçün dermân-ı dîdâr etmedin ey gül
Hemîşe ser-i sahrâdır işin zâg u zagan birle
Olub hem-râh-ı Nâcî seyr-i gülzâr etmedin ey gül
Ve lehû
Sâkiyâ bir câm birle gönlümü hoş-hâl kıl
Eyle mihnetden beni âzâd fârig-bâl kıl
Ben fakîre et terahhum koy ayagın başıma
Sâgar-ı ʿayşım mey zevkiyle mâl-â-mâl kıl
Mest-i kâmil et beni ger bir de dutsam nâm-ı gam
Hûşe-i engûre nisbet cismimi pâ-mâl kıl
Yoh senin râyinden özge h^{v}âhişim ben hastanı
Hâtırın her mahv kim isterse ol minvâl kıl
Gönlüm ü ʿaklım apardın ey perî öz zülfüne
Çek onu dîvâneler tek beste-i iglâl kıl
Ey iki dünyâda evkâtın selâmet isteyen
Râst-gûluk pîşe et yohsa zebânın lâl kıl
Nefs-i şûma olma tâbiʿ işleme efʿâl-i bed
Olsa ger Hak'dan inâyet hoş olan aʿmâl kıl
Bu fenâ ser-menzilinde kâm sürmekden ne sûd
Cehd kıl bir nûşa âhir menzile irsâl kıl
Kûy-ı cânân menzilin olmak dilersen Nâciyâ
Geç cihânın lezzetinden terk-i mülk ü mâl kıl
Ve lehû
Hângehden geç gönül mey-hâneyi bünyâd kıl
Yık riyâ kâşânesin ihlâs evin âbâd kıl
Her ne makdûr eylesen dünyâda sarf-ı bâde et
Verse yüz gencîne-i Kârûn sana ber-bâd kıl
Terk kıl bu ism ü resmin zümre-i zühhâddan

Mey-perestân içre cehd eyle özünçün âd kıl

Dehr gassâli seni ʿûr etmeden merdâne bul

Her taʿallukdan özün ʿuryân u mâder-zâd kıl

Mihnet ü gam zulmetinde sabra kâdir olmasan

Zulmet içre çeşme-i âb-ı hayâtı yâd kıl

Şeyhden bir feyz katʿâ bulmadım ey pîr-i deyr

Râh-ı maksûdu ben-i güm-râha sen irşâd kıl

Nâciyâ baş ur ayak-ı sâkiye bir câm için

Her iki dünyâ gamından hâtırın âzâd kıl

Ve lehû

Nevm-i gâfletden İlâhî sen beni bîdâr kıl

Mest ü medhûş-ı şarâb-ı şevketim hüşyâr kıl

Zerre mikdârınca inʿâm eyle ʿaşkından bana

Çeşmime hubb-ı cemîʿ-i mâ-sivânı hâr kıl

Sal dil-i mahzûnuma ol ʿaşkdan bir cûş kim

Çeşmimi ol cûşdan ser-i pûş tek aglar kıl

Gayrı fikri görmeğe bir cây hâlî kalmasın

Kalbimi bir gûne şevk ü zevkden pür-bâr kıl

İsterem her dem açam hüsnün temâşâsına göz

Ver bana çeşm-i basîret hüsnünü izhâr kıl

Ârzû-yı lezzet-i dîdâr kılsan ey gönül

Çık aradan ârzû-yı lezzet-i dîdâr kıl

Ey ki eylersin temennâ zevk-i ʿaşk u vasl-ı yâr

Bir sen ol bir yâr terk-i sohbet-i agyâr kıl

ʿAşk râhı pür-hatardır ben dahı nâdân-ı râh

Hâdî et feyzin bana tevfîk-i lutfun yâr kıl

Sen men lafzı nedir Nâcî tarîk-i ʿaşkda

Bu kelâm-ı nâ-sezâdan her dem istigfâr kıl

Ve lehû

Maʿrifet nûruyla Yâ Rab kalbimi pür-nûr kıl

Hâtırımdan ol ki yohdur onda (menden) dûr kıl

Gönlümün âyînesin pâk kıl jeng-i gayrdan

Şâhid-i feyz-i vücûd-ı pâkine manzûr kıl
Kıl irâden ref‘-i gaflet perdesin pervânenin
Şem‘-i rûyun çevresinde rûhumu mahzûr kıl
Hansı bir şey kim tevakki‘ eylerim senden bana
Olmasın râfî eğer kim onu nâ-makdûr kıl
Dîv-i nefsim cem‘ kılmışdır hâtır-ı leşkerim
‘Aklımın serniçesin Rüstem kimi pür-zûr kıl
Bir belâ-yı hayfdır ‘aşk ehline hüşyârlık
Câm-ı şevk ü zevkden dâ’im beni mahmûr kıl
Nâcî-i bî-çâreni koyma gam-ı hicrân ârâ
Gâh gâhî lezzet-i vaslınile mesrûr kıl
Ve lehû
Bülbülün kanın eğer kim içmedi her şâm gül
Pes niçün zâhir kılur her subh pür-hûn câm gül
Buldu seng-i jâleden cism-i latîfi çâk çâk
Yüz cefâ kıldı gurûrundan ona hod-kâm gül
Pâre pâre kıldı a‘zâsın nesîm-i münkasım
Gösterir yüz zulm eğer olduysa hûn-âşâm gül
‘İbret içün ‘azm-i gülşen kıl temâşâ eyle gör
Evveli handân olur âhirde ne endâm gül
Çoh ola on gün olur gül faslı ondan kim geçer
Gör kalur mı gülistân-ı dehrde cüz nâm-ı gül
Hûş birle gûş dut her bergin etmiş zebân
Bî-bekâ dehrin fenâsın etmeğe i‘lâm gül
Bî-fedâdur Nâciyâ gülzâr-ı dünyâ gülleri
Ravzâ-i Rıdvân’da kılsun Hak bize in‘âm gül
Ve lehû
Ey gözüm nûru penâhın ola Hayy-ı Müte‘âl
Devlet-i ‘ömrüne göstermeye noksan u zevâl
Hâtırın olmaya bir lahza tarabdan hâlî
Câm-ı ‘ayşın mey-i ‘işretle ola mâl-â-mâl
Pâyidâr eyleye Hak matlab ukâmınca seni

Ne kadar var cihân leyl ü nehâr u meh ü sâl

Görmesün gülbün-i gülzâr-ı riyâz-ı tab'ın

Hîç mevsimde hazân u gam u endûh u melâl

Eylemişdün bana yüz lutfla irsâl-i selâm

Sıgmadım 'âleme bir nev' ki oldum hoş-hâl

Lutf kılsun sana peyveste Hudâvend-i latîf

Ol kadar lutf ki 'öşrün elemez âkl hayâl

Bâd-ı himmetle eğer mevc ede bahr-i keremin

Edesen bilmeğe keyfiyet-i hâlimin su'âl

Ben-i bî-çâreni çoh zâr kılıbdır neçesi

Nefs-i şekvet nece fakîr-i dil-hâr-ı etfâl

Nâcî-i hasta-dilün maksadını kıl hâsıl

"*Hassela'llâhu zevi'l-cûd leke mâ-fi'l-bâl*"[241]

Ve lehû

Sâkî bana bir bâde-i gül-fâm kerem kıl

Gamdan bulalum lahza-i ârâm kerem kıl

'Âşıklara yoh 'akl kimi 'illet-i mühlik

Ol 'illeti def' etmeğe bir câm kerem kıl

Üftâdeliğim gör bir ayag ile elim dut

Yıhmış beni bâr-ı gam-ı eyyâm kerem kıl

Bî-bâde veribdür bana yüz 'illet-i ser-sâm

Koyma beni zâyi' ede ser-sâm kerem kıl

Beş[242] vaktde besdür bana beş sâgar-ı pür-mey

Bir subh iki rûz iki şâm kerem kıl

Kâmil edegör neş'emi kâmiller içinde

Koyma kala nâkıs ben-i nâ-kâm kerem kıl

Meyden garaz-ı Nâcî'ni sen yahşı bilirsen

Yâ cümle makâsıdlara 'allâm kerem kıl

Ve lehû

Pâdişâhâ ben senün bir zâr u kemter bendenem

[241] Cömertlik sahibi olan Allah bütün arzularını hasıl etsin.
[242] Metinde "pes" yazılmıştır.

Veh ne kemter cümle kemterlerden ahkar bendenem

Kemter ü zâr u hakîrem tâ‘at etmekiçün sanâ

Ma‘siyet etmekde ammâ çoh dilâver bendenem

Enbiyâlar evliyâlar hürmetiçün yâ ilâhî

Rahm kıl ben ‘âsiye dâ’im işi şer bendenem

Tâkatim yohdur cehennemde ‘ukûbet çekmeğe

El-amân yâ Rab eğer yüz min günehger bendenem

Pâ vü destimden şehâdet isteme rûz-ı cezâ

Şems zu’mundan hatâ yapanda ızhâr bendenem

Her ne kim ehl-i ma‘âsî gelmiş Âdem’den beri

Kesret-i zenbiyle cem‘iyle ber-â-ber bendenem

Ger beni dûzahda yandur men‘ine yoh kudretim

Gerçi ver cennet bana ruyun ne eyler bendenem

Nâcî-i bî-çâreyem yoh bende bir fi‘l-i hasen

Rahmetün muhtâcı bir ednâ-yı ebter bendenem

Ve lehû

Ey töken deşne-i hicrânile kanımı benim

Yetüren ehl-i semâvâta figânımı benim

Yeğdurur firkat ile bagrımı kan etmekden

Alasan gösteriben rûyunu cânımı benim

Zülf ü hâl ü ruh u hatt u lebün etmiş gâret

Sabr u ârâm u dil ü tâb u tüvânımı benim

Bâgbân görse yakar gonce vü servin nâre

Sen lebi gonce kadi serv-i revânımı benim

İsterem hâlimi sen şâha edem ‘arz velî

Dutdu hayret seni gördükde zebânımı benim

Tökme her dem ciğerim kanını ey dîdelerim

‘Âleme etme beyân ‘aşk-ı nihânımı benim

Nâciyâ ‘aşk gamından o kadar çekdün âh

Verdün âhir yele bu ‘ömr-i civânımı benim

Ve lehû

Sâye-i sevdâ başımdan olsa bir dem kem benim

İstemen devlet ola mecmu‘a-i ‘âlem benim

Deme rüsvây niçünsen ‘aklımı gâret kılıb
Bir perîveş dil-ber ü hûrî-neseb hem-dem benim

Kaşlarun mihrâbına tavaf eylemekdendür sebeb
Yâyâsâ kâmet ü kaddim olubdur ham benim

Ger kabûl eylerse ol mehveş beni çâkerliğe
Çâkerimdür gûyiyâ min Husrev yüz Cem benim

‘Aşk derdiyle hoşam bir lahza sıhhat istemen
Sevmezem olsa tabîbim ‘Îsî-i Meryem benim

Gözlerime sancılur gördükde hattın hâr tek
Bâ‘is oldur kim kem olmaz gözlerimden nem benim

Nâciyâ rızk u ma‘âşım gayrdan kılman taleb
Hâlime vâkıfdır ol Hâlik-i a‘lam benim

Ve lehû

Belâ-yı ‘aşkdan dönmez benim pîrâne ser gönlüm
‘Aceb bî-‘akldur kim hiç bilmez hayr u şer gönlüm

İçüb mey şevk câmından olubdur mest-i lâ-ya‘kıl
Ki ger ‘âlem ser-â-ser olsa gam dutmaz haber gönlüm

Sanur peykân-ı gamzen muttasıl gönlümde sâkindür
O mecrûhun hasedden dem-be-dem kanın içer gönlüm

Eğer daş olsa dözmez hûblar zulmüne hayrânem
Ne eyler kim dözer ol zulme bu hûnîn-ciğer gönlüm

Güzeller rûy-ı zîbasın görüb mesrûr olan gözdür
Düşüb şevk âteşi içre ‘abes zahmet çeker gönlüm

Bana yüz verse ger dünyâ vü mâ-fîhâ yüzüm gülmez
Ki dâg-ı hicrden hâlî değil şâm u seher gönlüm

Yeten meh-rûya cân versem bana ‘ayb etme ey Nâcî
Ki öz cân u tenimden ehl-i hüsnü çoh sever gönlüm

Ve lehû

Ey râhat-ı rûh-ı nâ-tüvânım
Bîmâr gözün fedâsı cânım

Rahm et men-i zâr u bî-nevâya

Hicrân okun atma tökme kanım
Kurbân-ı kemân-ı kaşun olsun
Bu cism-i za'îf ü nâ-tüvânım
Zülfünde gönlüm makâm dutmuş
Yoh ric'atine dahı gümânım
Sûz-ı dilime terahhumun yoh
Yetmez mi sana meğer figânım
'Âlem bana olsa gam değil gam
Lutfun eğer olsa mihribânım
Hicrin bile gitdi Nâcî-i pîr
Saglıg bile kal sen ey civânım
Ve lehû
Sâkiyâ mey içmemiş mey-gûn lebün mahmûruyam
Terk olub hûşum ölünce 'aklımun mahmûruyam
Derd-i ser dutmuş beni çeşm-i humârından senün
Çâre bahş et leblerinden kim gözün rencûruyam
Miskinem kûyunda hem-râzım senün tek meh-likâ
Cennet-i 'Adn içre gûyâ kim enîs-i hûriyem
Kâ'imem dâ'im nazargâhında çâkerler kimi
Şükr kim sen hûblar sultânının manzûruyam
Sahlaram sînemde her peykân ki gamzenden gelür
Bahtımı gör kim ne gûne nakdler gencûruyam
Bilmezem ferdâ benim hâlim ne nev' ile geçer
İmdi sen tek dil-rübânın vaslının mesrûruyam
Bele herze güft u gûdan özge yohdur bir işim
Gafletim gör Nâciyâ san kim bu iş me'mûruyam
Ve lehû
'Aşkdan 'âlemde ey dil hansı kes kim ursa dem
Şart odur kim cân u başdan geçe tâ evvel kadem
Şâhid-i maksûd vaslın bulmagun imkânı yoh
Bûd-ı 'âşık olmayınca nîst nâ-bûd-ı 'adem
'Aşkdan yâ Rab nasîbim kesme lîkin kıl füzûn

Gün-be-gün sâ‘at-be-sâ‘at lahza lahza dem-be-dem

Ey gönül şehrinde sultân-ı mahabbet isteyen
Hâtırından hâric et andan sivânı yek kalem

‘Aşk sevdâsında sûdum olmadı çendan meğer
Âh-ı serd u rûy-ı zerd ü huşk-leb hem dîde nem

‘Aşkdan yetdükde envâ‘-ı belâ şükr eyle kim
O belâ zımnında muzmerdir besâ nâz u ni‘am

‘Aşk derdin isterem cânımda gün günden füzûn
Eyle hâsıl maksadım yâ Hâlık-ı sâhib-kerem

Olsa her kim Nâciyâ mest ü harâb-ı câm-ı ‘aşk
Zerre mikdârınca çekmez ‘âlem-i fânîde gâm

Ve lehû

Ey Huten âhûsu çeşmün her dü zülfün müşk-i Çîn
Müşk-i Çîn kim doldu ‘ıtrından semâvât u zemîn

Senden özge yoh melâhat mülkü içre pâdişâh
Yûsuf derler sana ol bir gulâm-ı kemterîn

Hak bilür kim etmemişdir hîç peydâ sen kimi
Gevher-i Pâkîze bahr-i sun‘ Rabbü’l-‘âlemîn

Gül yüzün tek hîç gülzâr içre gül açılmamış
Yoh kadün tek hîç bir bâg içre serv-i nâzenîn

Tâ ki ‘âlem ‘arsa-i imkâna gelmiş gâybdan
Görmemiş devrân senin tek bir nigâr-ı meh-cebîn

Gül-i ‘âlem fi’l-mesel bir cismdir sen cân ona
Her dem ol cân-âferîne sad hezârân âferîn

‘Ârızun hurşîd-i ‘âlem-tâb rûyun mâh-ı bedr
Yohdurur ser-rişte-i şer‘in kimi Hablü’l-metîn

Çekmeğe halkı çe küfr ü dalâletden bedr
Leblerin yâkût agzın hokka-i dürr-i semîn

İltifâtın kesme ben tek hasta-i mehcûrdan
Ey fedâ-yı hâk-i pâyın Nâcî-i zâr u hazîn

Ve lehû

Bilen yoh bele kim zârem ne gûne yâr ‘aşkından

Semen-ber şekerîn-leb âteşîn-ruhsâr ‘aşkından
Felâtun gelse ‘âcizdir ‘ilâcımdan kim ol şûhun
Düşübdür cânım içre bir sıfat âzâr ‘aşkından
‘Aceb magrûr-ı hüsn olmuş ki bir hâlim su’âl etmez
Görür kim olmuşam bu tavr ile bîmâr ‘aşkından
Hevâ-yı kûyı ol gül-rûdan eyler murg-ı dil nâle
Eden tek nâle bülbül fasl-ı gül gülzâr ‘aşkından
Ne mende cân u dil kalmış ne ‘akl u nâm u nâmusum
Tamâmen gâret olmuş her neyim ki var ‘aşkından
Beni ser-mest-i lâ-ya‘kıl görenler ta‘n eder her yan
Meğer ol kes ki içmiş câm-ı mey dildâr ‘aşkından
Reh-i ‘aşk içre Nâcî cân veren dîdâra kâbildir
Gel imdi cân verek biz hem hemân dildâr ‘aşkından
Ve lehû
Bir merd yohdur dünyâda meğer yârân
Kim çâre-i vasl etsün öldürdü meni hicrân
Her lahza ciğer kanın töksem yeridir gözden
Bî-vech değil şuglüm âh olsa işim efgân
Hem dost cefâ-pîşe düşmen işi hod ma‘lûm
Çerhun işi ‘aksimce bahtım dahı nâ-fermân
Bir nahl kadi kıldı perverde gözüm yaşı
Ondan bana bir hâsıl olmadı bî-hayr harmân
Yâ Rab bu ne tâli‘dir el vermedi bir kâmım
Bir vakt murâdımca devr eylemedi devrân
Kan agla gözüm ey dil çoh handeye meyl etme
Her bir kesi çoh hande âhir kılur giryân
Olmaz bele hoş ni‘met Nâcî sana bahş olmuş
Dildâr gamı dilde cânında gam-ı cânân
Ve lehû
Göründü çeşmime ebrûların gâmzen şikâfından
Değil bir tîgdir kim katlime çıhmış gılâfından
Hoş ol kim rûz u şeb mey-hâneler küncünde sâkindir

Ne hâsıl ehl-i zühdün mescid içre i‘tikâfından

Bana hoşdur lebün bir cür‘ası sad âb-ı Zemzem’den
Ser-i kûyun tavâfı Ka‘be’nün yüz yol tavâfından

Yetürse ger sabâ ser-hadd-i Çîn’e nükhet-i zülfün
Dahı sahrâya salmaz hîç âhû müşk nâfından

Şarâbı nehy eder vâ‘iz anun ‘aksin der sâkî
Ne gam ser-mest-i ‘aşka onların ol ihtilâfından

Dili kim dest-i tevfîk-i Hudâ vermiş ona saykal
Mücellâdur ol dil İskender’ün mir‘at-ı sâfından

Sana rûz-ı ezelden mu‘terifdir Nâcî-i miskîn
Ona lutf et ölünce dönmesin ol i‘tirâfından

Ve lehû

Lebi endîşesi bir dil-berün çıkmaz hayâlimden
Eğer kim yâver etmezsin bilürsin eşk-i âlimden

Salub kullâb-ı zülfün gönlümü çekmek diler dâ’im
Ne ister hîç bilmen bu dil âşüfte hâlimden

Dedim ey gül ne va‘de kurtarur gönlüm kara günden
Dedi her vakt kim çekdün yed-i ümmîd-i hâlimden

Kadim yây oldu gamından tîr-i âhım geçdi gerdûnu
Bu ok yâyın fakîre yetmiş ol kaşı hilâlimden

Ziyâ’-i şemsden encüm olan tek mahv mehveşler
Olubdur mahv-ı hüsn-i dil-ber sâhib-cemâlimden

Görünmez zerre mikdârı bana dünyâ vü mâ-fîhâ
Reh-i ‘aşk içre hâsıl etdim kim derd ü melâlimden

Tevakki‘ etmezem Nâcî ma‘âşım gayrdan mutlak
Ne mâ-yehtâcım ise isterem ol Zü’l-celâl’den

Ve lehû

Hatadur cân u tenim mihnet-i hicrânından
Çâre kıl başın içün la‘l-i dür-efşânından

Rişte-i cânıma yüz ‘ukde-i hasret düşmüş
Olmuşam tâ ki cüdâ zülf-i perîşânından

Gönlüme girmeğe gam sînem olubdur revzen

Kaşlarından atılan nâvek-i müjgânından

Teşne-leb kıldı beni âteş-i şevkün ne bulur

Bir içim su veresin çâh-ı zenehdânından

Fitne-i kurb-ı kıyâmet meğer olmuş peydâ

Halka âşub düşüb nergis-i fettânından

Âşikâra ben-i dil-hastaya yohdur nazarun

Ciğerim kana dönüb gamze-i pinhânından

Bele cân âfetine meyl kılursan Nâcî

El çekibsen bele zâhir olunur cânından

Ve lehû

Uyma çoh dünyâya ey dil kim değildir câvidân

‘Âkıbet gitmek gerek ‘ömr eylesen yüz min kırân

Güm-i dünyâ içre düşdü düşdü ejder kâmına

Kâm-ı ejderni tebassur eyleme dârü’l-amân

Dâr-ı dünyânı buyurmuşlar ki “*sicn li’l-mü’minîn*”[243]

Ahmed-i hatm-i resûlân u resûl-i ins ü cân

Evveli renc ü cefâdır âhiri merg ü fenâ

Vara vara dâr-ı dünyânı çoh etdik imtihân

Hâleti ‘âkil olan eşcârdan etsün kıyâs

Kim olur ser-sebz ü hurrem evveli âhir hazân

Havf kıl tûl-i emelden etmesün gâfil seni

Bir zamân vâkıf olursun geldi tâ ki câna tân

Ger dilersen âteş-i dûzah seni mest etmesün

Hâdim-i lezzâtı fikrinden çıkarma bir zamân

Bu kadar etmek tecâvüz emr-i Mevlâ’dan nedir

Kıl hayâ ... Hallâk şer‘den besdür usan

Ger lafile Nâcî’yem ammâ gene kaydındayam

Var ümîdüm ki bana versün necât ol müste‘ân

Ve lehû

Ey ‘izâr u kâmetün serv ü gül-i gülzâr-ı hüsn

---

[243] Müminler için cehennemdir. (Hadis)

Serv gülde sen kimi olsun ne imkân var hüsn

Yûsuf etdi dehr oldu perîler münzevî

Tâ ki gösterdün letâfet eyledün izhâr-ı hüsn

Mihr-i ruhsârın yanında gül saraldı gussadan

Kim özünde gördü yohdur sendeki mikdâr-ı hüsn

Ol ki âsâr-ı kemâl-i hüsn derler sendedir

Zerre mikdârınca yohdur kimsede âsâr-ı hüsn

Hüsn odur kim ‘aybdan ola müberrâ sen kimi

Yoksa her kes hüsn-i rûyun eyleye bîdâr-ı hüsn

Bir nukât-ı ‘arz-ı ruhsâr ile cân nakdin alub

Satma sun ‘aşk ehline her şûh gül ruhsâr-ı hüsn

Nâcî tek ‘âlem-i tâm ‘aşkın esîridir senün

Ol kadar vermiş sana ol Kâdir-i gaffâr hüsn

Ve lehû

Eyle hâlün düşmüş ol ruhsâr-ı gülnâr üstüne

Noktadır kim koyarlar anı ruhsâr üstüne

Leblerün devrinde ol âsâ hatmidür veyâ

Mûr hayli gelmiş ol la‘l-i şeker-bâr üstüne

Derd ü gamdan hâlî olmaz bir zamân erbâb-ı ‘aşk

Sanki derd ü gam yagar ‘uşşâk-ı gam-hâr üstüne

Berg-i gül üstünde …[244]göz yaşıdur

Agyâr itimün ki düşmüş jâle gülzâr üstüne

Sabrım almışdı gam-ı âzâr-ı ‘aşkın geldi hicr

Gam gam üstüne koydu yüz âzâr âzâr üstüne

İmdi ondan saht bîmâram gel ey meh-peykerüm

Resmdür gelmek mu‘âlic saht bîmâr üstüne

Makdeminden cân bulur ey ten fezâ-yı rûh-bahş

Kabz-ı rûh oldukda gelsen Nâcî-i zâr üstüne

Ve lehû

Cemâlün pertevi cânâ kılub meh-tâbı şermende

---

[244] Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.

Ne bir meh-tâbı belki mihr-i ‘âlem-tâbı şermende

Niçün kılmaz tekellüm hem kızarmış renk söz birle
Lebün ger kılmamışdur gonce-i sîr-âbı şermende

Götürmez başını nergis hacâletden yuhu görmez
Alub etmiş özün çeşmin gözünden h^{v}âbı şermende

Olur rûz-ı kıyâmet dergeh-i Hallâk-ı ‘âlemde
Koyub ebrûların tâkın dutan mihrâbı şermende

Gazâl-i deşt-i Çîn zülfün çeşminden olub düşmüş
Beyâbâna salur sahrâya müşk-i nâbı şermende

Şeh-i şehr-i fesâhat senden özge kimse yoh etmiş
Kelâmın efsahâ-yı ma‘şer-i A‘râb’ı şermende

El üzmez dâmeninden Nâcî-i dil-haste kim olmaz
Dutan zeyl-i Habîb-i gâfirü’l-eznâbı şermende

Ve lehû

Ne çâre eyleyem kim ol şeh-in-şâh
Olub düşmen sözüyle benden ikrâh

Hayâlimden hutûr eyler bu tedbîr
Koyam yüz dergehine h^{v}âh u nâ-h^{v}âh

Ona i‘lâm edem keyfiyyetimi
Velî a‘dâ elinden bulmazam râh

Saralmış ‘ârızım hicrinde yohdur
Yanında ‘izzetim mânende-i kâh

Bana söyler ki nâsih âh çekme
Kişi daş olsa bu gamdan çeker âh

Ki men bî-çâresin salub nazardan
Nazar agyâra eyler gâh u bî-gâh

Rakîbe şefkati hadden ziyâde
Bana cevri ziyâde lutfu kûtâh

Ve lehû

Yâ hayy ki yoh dehrde hemtâ sana aslâ
Yâ her dü-cihân mâliki Allâh te‘alâ

Yâ Evvel ü Âhir yâ Zâhir u Bâtın

Yâ Hâfiz u yâ Râfi'-i nüh-çerh-i mu'allâ

Ey şâmı kılan tâlih-i Mecnûn kimi tîre

Ey rûşen eden subhu misâl-i ruh-ı Leylâ

Mecmû'a-i 'âlem heme muhtâc-ı nevâlin

Ey lutf ile rûzî-deh-i a'dâ vü ahillâ

Sal gönlüme bir zerreyi 'aşkın şererinden

Hayvân suyu tekdir bana ol od dahı a'lâ

Hall et sana şükr etmek içün 'akd-i lisânım

Kıl âyîne-i tab'ımı hem sâf u mücellâ

Tevfîkini hem Nâcî-i nâ-çîze refîk et

Tâ kim kıla bu nüshanı inşâ ede imlâ

Ve lehû

Ey şeh-in-şâh-ı rüsül sultân-ı ceyş-i enbiyâ

Bil olar zerrât sen hurşîd-i pür-tâb u ziyâ

Dutmuş iken rûy-ı dünyânı ser-â-ser kalb-i küfr

Etdi sâf o kalbi senin makdemin çün kimyâ

Senin bârân dalâletden şikest 'azm-i halk

Ten-i dürüst olmazdı şer'in vermeseydi mûmya

Mu'cizâtın sanma kat' olmuş ki mu'cizdir sana

Her kerâmet kim kılur zâhir gürûh-ı evliyâ

Sensin ol Mahmûd vasfın "*rahmeten li'l-'âlemîn*"[245]

Hem beşîr-i etkıyâsın hem nazîr-i eşfiyâ

Ser-keşân-ı heft-kişver dergehin üftâdesi

Eyle şâh etmiş seni Yezdân-ı sâhib-kibriyâ

Kâbil-i dîdâr-ı Hak ol gözdür kim dem-be-dem

Gerd-i râh-ı şer'ini kılmış öziçün tûtiyâ

Ârzû kılsan eğer bulmak cây-ı câvidân

Bu sıfat cânâna cân ver buhl kılma Nâciyâ

Ve lehû

Eyle ahsensin habîbâ şekerîn lebler arâ

[245] Alemlere rahmet olarak.

Nice kim ahsendurur hurşîd kevkebler arâ

Zülf-i şîrînin arasından tulû‘ eyler ruhun
Eyle kim tâli‘ olur meh tar olan şeyler arâ

Pâdişâhân-ı zamâne emrine tâbi‘ durur
Hak seni sultân edibdür ‘âlî-mansıblar arâ

Rif‘at-i kudretin güvâhı dergeh-i Kur’ân’ın senin
Okunur nesh olmayıb tâ haşr mektebler arâ

Zât-ı insânı ‘anâsırdan mürekkeb kıldı Hak
Sen mücerred nev-resin zât-ı mürekkebler arâ

Mu‘cizin cümle ‘acîbdür lîk mi‘râcın senin
Çoh ‘acâyib emrdir mecmû‘-ı a‘cebler arâ

Var sana Allâh ilen bir vakt (ona çatmaz) melek
Eyle vakti hansı kes bulmuş mukarribler arâ

Rûz-ı mahşer Nâcî-i miskîne Allâh ‘aşkına
Kıl şefâ‘at olmasun dâhil muzzibler arâ

Ve lehû

Merhabâ ey fazl bahri cûd kânı merhabâ
Merhabâ ey ‘âlemin hâtem-nişânı merhabâ

Hâtem-i sânî diyerler bezlde ‘âlem seni
Yohdurur ammâ sana bir şahs-ı sânî merhabâ

Makdeminden çoh meserret yetdi mahzûn gönlüme
Mürde cismim buldu gûyâ tâze cân merhabâ

Ehl-i fakra Mün‘im-i Mutlak seni ni‘met verüb
Ey derin fakr ehlinün dârü’l-emânı merhabâ

Bir gülistândur hemîşe ebr-i feyzinden Nuhu
Hem gülistân eyledün bu Şirvân’ı merhabâ

Çün değil tûl-i sühan ehl-i nazar yanında hûb
Kûteh etdim bu mutavvel dâsitânı merhabâ[246]

Nâcî-i dil-hasta dâ’îm hayr-h^{v}âhındur senin
‘İzzetün olsun füzûn dutsun cihânı merhabâ

[246] Bu beyitten şiirin sonuna kadar olan kısım 209a’dadır.

Ve lehû

Ey ki yoh hüsn içre mislin zümre-i insân arâ
Veh ne insân belki cümle ‘âlem-i imkân arâ

Ravza-i Rıdvân’ı ba‘zı kûyuna nisbet kılur
Var mı bir gül gül ruhun tek ravza-i Rıdvân arâ

Her sözün bir dürrdür cân-bahş la‘lin hem-çünân
Yoh sözün tek dür lebin tek la‘l bahr u kân arâ

Çeşme-i Hayvânı derler agzına benzer velî
Yoh dişin tek pâk dürler çeşme-i Hayvân arâ

Kâ’im olmuş cânım içre fikr-i mevzûn kâmetün
Ol elif tek kim onu kâ’im kılurlar cân arâ

Eşk ü âhım hasretinden her zamân tugyân eder
Bir sınık keştî kimi kalmış tenim tûfân arâ

Nâcî-i bî-çâreyem bir gün visâlün bulmadım
Rahm kıl ki kaldı cânım mihnet-i hicrân arâ

Ve lehû

Ey nigâhı cansitân çeşm-i siyâhı dil-firîb
Koymamışdur mende gamzen sabr u ârâm u şekîb

Murg-ı gönlüm ravza-i kûyunda her şeb tâ-seher
Nâle eyler gül yüzün şevkinde misl-i ‘andelîb

Hani gelsinler lebinden kesb kılsunlar hayât
‘Îsî-i Meryem kimi yüz sâhib-i enfâs-ı tabîb

Gayrlar kim meclis-i vaslında nûş eyler kadeh
Reşkden men hastaya hûn-ı ciğer olmuş nasîb

‘Ömrlerdir pây-ı bûsundan beni mahrûm edib
Hîle-i agyâr mekr ü zulm-i bî-mürvet rakîb

Dahı firkat çekmeğe tâb u tüvânım kalmadı
Câna yetdim gam elinden kıl terahhum yâ habîb

Çekmerem cân çıksa cismimden etibbâ minnetin
Derdmend-i ‘aşka ey Nâcî ne hâcetdir tabîb

Ve lehû

Eyâ kesî ki cenâbında heft-gerdûn pest

Yetürdi hüsn-i ruhun cümle şâh-ı hüsne şikest

Havâdisât-ı zamân mutlakâ eser kılmaz

Ona ki bâde-i şevk-i lebinden olmuş mest

Fedâ-yı hâk-i rehin eylerem ser ü cânım

Eğerçi verse bana baht-ı vâjgûnum dest

Gamında hadden ötüb ıztırâbım ey gül-ruh

Ki sehv-i sûd …[247] ‘âdetim kıyâm u nişest

İki cihânda olur kayd-ı gamından âzâde

Gönül ki silsile-i ‘aşkına olub pâ-best

Makûle-i ‘urefâdan kaçan olur vâkıf

Kişi ki olmasa bezm-i fenâda bâde-perest

Belâdan incime Nâcî belâ belâ olmaz

Kişi kısmeti olmuş belâ zamân-ı Elest

Ve lehû

Ey lebün ser-çeşme-i Âb-ı Hayât

Her sözün cân-bahş-ı ehl-i kâ’inât

Zât-ı pâkin şâhididür dehr ârâ

Ser-be-ser mecmû‘a-i erbâb-ı zât

Halka isbât-ı vücûdun bu besdir

Olmasa muhaddis olur mu hâdisât

Gene zâtın ger değil zâhir velî

Munnasıfdır bi’s-sıfât-ı sâbitât

… hükmünde ‘âlem mün‘akid

San‘atın ‘âlemde hall-i müşkilât

Yâ gıyâsü’l-müstagisîn rahm kıl

Ver bana kayd-ı ta‘allukdan necât

Olma gâfil zikr-i Hak’dan Nâciyâ

Ger dilersen bâkiyâtü’l-hâlât

Ve lehû

Ola mı ‘âşıklıkıma bir büt-i ra‘nâ bâ‘is

---

[247] Bu kısım metinde boş bırakılmıştır.

Olmadı vaslına yetmek bize aslâ bâʻis
Ne edem ben ednâ taʻrîf zâtın kılmış
ʻÂlemün halkına ol hâli isbâta bâʻis
Gördü göz rûyunu dil etdi taʻaşşuk peydâ
Gama oldu sebeb göz dil-i şeydâ bâʻis
Ey gönül gamze-i hun-rîzine meyl etme onun
Sen benim katl-i cânıma gel olma bâʻis
Etdi şevk-i leb-i meygûnu bî-nisbet velî
Rind-i mest olmaka devr-i bâde-i sahbâ bâʻis
Deme bâʻis nedir oldan bele … olmuş
ʻAşkdan hâsıl olan ʻukbet-i serve bâʻis
Nâcî-i hastanı kıl âvâre-i ʻaşkda fenâ
Enbiyâdır müslimûn hürmetine yâ bâʻis
Ve lehû
Ey risâlet (meydanında) rûy-ı pür-nûrun sirâc
Pertev-i ruhsârına hurşîd sâhib-i ihtiyâc
Sen ne pâksin kim rûşen etdin ʻâlemi
Dutmuşiken küfr zulmâtı hele dünyânı dâc
Nâsih-i hükm-i rusül etmiş seni Hak şâhidim
Bu ki her dîn nesh olub bulmuş senin dînün revâc
Efzal ü ekrem-i yâr etmiş cemle ʻâlemden seni
Hâlık-ı ʻUzb u Fırât Bârî-i lemh-i icâc
Mâ-sivâle içre eyle pâdişehsin kim sana
ʻArş-ı aʻzam taht-ı ev ednâ olub başında tâc
Pâdişehler pâdişehidür derin üftâdesi
Hâk-i pây-i eşrefin başında tâc-ı ithâc
Âk kim yüz zulm ile devr etmiş ol derdin beni
Çerh-i kec-rev baht-ı nâ-fercâm rakîb-i bî-mizâc
Seng-i gam sındırdı ʻömrüm şîşesin peyvendin
Yoh ümîdim kim kabûlü’l-iltisâm etmez zücâc
Nâcî-i miskîni dâg-ı maʻsiyet eyler helâk
Ger şefâʻat merhemiyle olmasa senden ʻilâc

Ve lehû

Sanma olmuş bezm ârâ tarf-ı mey-i gül-gûn kadeh
Şevk-i laʿl-i bâde-i renginden olub dilhûn kadeh
İsterem sad-pâre olsun şîşe-i gönlüm kimi
Reşkden kim olmasın ol laʿline makrûn kadeh
Meclis-i ʿaşkunda kandur içdüğüm ger olmasa
Sen yüzü gül laʿli gonca kâmeti mevzûn kadeh
Kim nûş eyler kadeh derler gamı kalmaz velî
Ben ki sensiz nûş edem eyler gam efzûn kadeh
Vakt-i meşreb ki düşer laʿlin hayâli gönlüme
Mey yerine eşk-i çeşmimden olur meşhûn kadeh
Ger dilersen gene gamdan ıttılâʿın olmasun
Koyma kim olsun elinden bir zamân bîrûn kadeh
Nâciyâ firkat gamın defʿ etmez illâ câm-ı vasl
Gerçi deryâlar şarâb-ı nâb ola gerdûn kadeh

Ve lehû

Mest kılmış beni laʿlün hevâsı nisbet-i râh
Eyle kim eylemezem fark nedür şâm u sabâh
Yetişüb bir yere sermestliğim kim yetmez
Bana bir rind ki her dem çeke yüz min akdâh
Zâhidâ zühd ü salâh isteme ben rüsvâdan
Mest ü medhûş ne bilsün ki nedür zühd ü salâh
Ol melek kim ʿamelim yazmaka me'mûr olmuş
Yazmamış nâme-i aʿmâlime bir fiʿl-i mübâh
Kim ki sihr-i gam-ı ʿaşka giriftâr olsa
İki dünyâda dahı yoh o kimi ehl-i felâh
Hâne-i gönlümü fikr-i ruhun eyler rûşen
Nece bir tîre olan (haneyi) nûr-ı mısbâh
Ferah istersen eğer kayd-ı belâdan Nâcî
Sabr kıl hîç sabûr kimisi yohdur mefâh

Ve lehû

Ey leb-i şîrîn arasından çıkan güftârı telh

Kâmetün bir nahl-i mîvedir ve lâkin bârı telh
Sen o sîmîn … olur
Sûz ile hışmı içinde bâde-i gülnârı telh
Ol rakîb-i bî-nihâdın alma lafzın azgına
Etme ol şîrîn dehân u laʿl-i şekkerbârı telh
Telh kılar mey-i ʿayşımı agyâr-ı zâlim mekr edib
Eylesün ʿayşım gibi agzım ol agyârı telh
Men marîz-i derd ü hicrem vasldır dermân bana
Telh şerbet birle kılma kâm men bîmârı telh
Havf hatından inen olma gönül gül-ruhların
Kim kızıl gül tek gül olmaz lîk zahm-ı hârı telh
Nâciyâ terk eyleme vü zevk ü şevkin kem olur
Ehl-i dil yanında dünyânın cemîʿi varı telh
Ve lehû
Sâkî ʿaşkda gamzen meni ger kılsa şehîd
Hîç şek yoh oluram rûz-ı cezâ rûy-ı sefîd
Cân u dil tabʿına müddetdir olub teşne-âb
N’ola bir tîg ile kılsan olar mı katʿ-ı ümîd
Gün-be-gün hüsn-i cemâlin senin oldukca füzûn
Dem-be-dem mihrin olur cân u gönül içre mezîd
Olsa ümîdim eğer vaslına âh eğlemezem
Çeke rolsam gam-ı hicrân ile min renc-i şedîd
Men gedâ sen kimi sultâna yetişmek heyhât
Belki Hak rahm ede mümkün ola bu emr-i baʿîd
Olmasın hâlî hayâl-i hatt u hâlinden kim
ʿÖmr-i fersûde seni eylemek isterse hâdîd
Nefs-i emmâresini eylese her ki maglûb
Rüstem-i ʿasrdı yoh o kimi bir merd-i reşîd
Kim ki mey-hâneye dönüb (mey)-i nâb eylese nûş
Cümle ahrâm-ı ekâbirden olur pâk saʿîd
Nâciyâ kıl özünü muʿtekif-i mey-hâne
Zâhid-i rızk-sıfat savmaʿada olma tabîd

Ve lehû

Güzel evkâtımı verdim fenâya bulmadım sûd
Hevâ-yı nefs içün kıldım olunca bu demi nâ-bûd
Riyâ vü ʿucb ile mahlût olan aʿmâle göz dutma
Değer mi bir … sarrâf önünde kalb-ı zer endûd
Meğer ıslâhıma imdâd ola tevfîk-i Bârî’den
Olub mir’at-ı kalbim maʿsiyet gerdiyle jeng-âlûd
Safer lâzımdur ey dil hâzır eyle zâd-ı takvâyı
Çü sarsar-ı ʿömrümüz gitmekdedür her her lahza zûd zûd
Nedür mâl u veled hubbu yakındur ger ol gün ki
Kaçarlar birbirinden ahaveyn vâlid ü mevlûd
Ne hoş devletdir âhir nefes-i îmân ile gitmek
Zihî ikbâl-i meymûn baht-ı ferruh tâliʿ-i mesʿûd
Günehden gayrı bir iş dutmamışdur Nâcî-i mücrim
Resûl-i ekreme bahş et onun cürmünü yâ Maʿbûd

Ve lehû

Makâm-ı emn değil bu zamâne-i merdûd
Ki ol hansı ola dâ’im zamâneden hoşnûd
Miyân-ı arz u semâ mihnet ile memlûdur
Cefâ vü zahmete yoh dahı ki hadd u hudûd
Kıl ihtiyâr tecerrüd ki ʿÎsî-i Meryem
Tecerrüd olmagıdan etdi âsumâna suʿûd
Kazâ-yı Bâri taʿâlâ taʿalluk eylediği
Belâ tehallukdur be-ser be-ber olur mevcûd
Yeter mukadder olan sâhibine bî-kem ü bîş
Eğerçi menʿine cemʿ olsa cümle ehl-i vücûd
Ne yahşıdur kişi emrin kazâya tapşurmak
Zihî Hüdâest tevfîk-i tâliʿ-i mesʿûd
Kesî ki gavtaver bahr-i gam değil Nâcî
Müyesser olmaz ona vecd-i gevher-i maksûd

Ve lehû

Dehrde devrân beni kılmadı bir lahza şâd

Âh mine’l-mevt âh kable husûli’l-murâd

Fikr eyle müstakbeli başına bir çâre kıl

ʿÖmr ki geçmiş ezel onu dahı etme yâd

Ân ki cihâd eylemek kalbine eyler hutûr

Ger hünerin var ise nefsle et gel cihâd

Halk sözüyle bilen Rabbini mü’min değil

Mü’min-i Hak “*kul limen yaʿrifu bilâ-ictihâd*”[248]

Mü’min-i hâlis odur ki bile Rabbin ahad

Her ne ki ondan gelüb almış ola iʿtikâd

Muʿtekidem sıdkla men o Hudâvende kim

“*Yubsiru mâ lâ-nerâ yaʿlemu mâ fi’l-fu’âd*”[249]

Nâcî eğer istesen nâr-ı hakrdan necât

Dut reh-i hatm-i rusül emrine kıl inkiyâd

Ve lehû

Ey ser-i kûy-ı dil fırka-i ʿuşşâka melâz

Rahm kıl gönlümü dergâhına etdim infâz

Etme men bî-kes ü miskîni derinden ihrâc

Senden özge bana yohdur iki dünyâda meʿâz

Hâtırım kayd-ı ser-i zülfüne düşmüş heyhât

Ola ondan onu tâ hâlet-i merg-i istiftâz

Şevk-i ruhsârınla hayl-i gamı defʿ etdim

Düşmen üzre bana el verdi ʿaceb istihnâz

Ve lehû

Şâm-ı şemʿ-i ʿârızın yâdıyla bagrım kan olur

Subh-ı hicr mihr-i rûyundan gözüm giryân olur

Şâm u subhum ki bu nevʿile geçer ey şâh-ı hüsn

İstirâhat ben fakîre sen kaçan imkân olur

Min merâtib târ olur şâm-ı kıyâmetden bana

Gözlerimden hansı gün kim gün yüzün pinhân olur

Şuʿle-i rûyun tâ kim şemʿ bezm-i gayrdur

---

[248] De ki ictihad ile kim bilebilir?

[249] O, bizim göremediklerimizi görür ve ve kalptekini bilir.

Âteş-i gayretde cismim şemʽ tek sûzân olur
Gönlüme ümmîd-i vaslın birle teskîn vermesem
Sarsar-ı âhımla kahr nüh felek vîrân olur
Eyledim tahkîk kim gâyetde yeğdür ölmeği
Hansı bir kes kim esîr-i mihnet-i hicrân olur
Nâci'yem az kaldı öldürsün meni bu intizâr
Kim kaçan vaslın bulub cânım sana kurbân olur
Ve lehû
Ruh-ı âlin firâkından şarâbım kana dönmüşdür
Sürûd-ı bezm-i ʽayşım nâle-i efgâna dönmüşdür
Gözüm ki görmez ol hurşîdveş ruhsâr-ı ber-nûrun
Ki eyyâmım şeb-i deycûr-ı bî-pâyâna dönmüşdür
Gülistân-ı ser-i kûyundan özge dehr-i gülzârı
Men bî-çâre-i mehcûra hâristâna dönmüşdür
Visâlinden baʽîd etmiş meni hasm-ı cefâ-pîşe
Figân kim rûzigârım ser-be-ser hicrâna dönmüşdür
Dehân u leblerün hicrânda güller zehr ü gam câmı
Olubdur ben fakîr gonçeleri peykâna dönmüşdür
Seni yâd etmeyen dem yohdurur cismimde cân gûyâ
Hayâl-i Fikret-i vaslın benimçün câna dönmüşdür
Şikeste Nâci'yem kılma visâlinden beni mahrûm
Eğerçi dergehinde her işim ʽisyâna dönmüşdür
Ve lehû
Cânımın menzilgehi ol zülf-i pür-çînindedir
Meyl-i bahtı kara gönlüm hâl-i müşgînindedir
Zülf ü hâlin zulmetin kim cân u dil eyler murâd
Bâʽis oldur Âb-ı hayvân laʽl-i şîrînindedir
Tende cânın bilmezem niçün olur gözden nihân
Ol letâfet kim senin endâm-ı nesrînindedir
Âl olan evrak üze tahrîr olan mushafdurur
Hâl ü hat kim safha-i ruhsâr-ı rengînindedir
Ey gözüm nûru ne hâcet ben seni medh eylemek

Cümle eşʿâr-ı semâvî medh-i tahsînindedir
Var ümîdim ki ola ʿukbâda dûzahdan emîn
Hansı bir kes kim hulûs-ı kalbile dînindedir
Nâci'nün ahvâline rûz-ı cezâ ol mültefit
Rahmet-i Hak iltifât-ı çeşm-i Hak-bînindedir
Ve lehû
Sabâ o rûh-fezâdan bana nişâne getür
Ki aʿnâ gerd-i rehin çeşm-i hûn-feşâna getür
Getür terahhum edüb bûy-ı zülf-i müşgînin
O bûy birle bu mürde tenimi câna getür
Getürmek olsa o âşyân-ı fitneden havf et
Rakîb bilmesün elbette tâ yabâna getür
Apar ʿarîza-i şûhum cenâbına ʿarz et
Ne kim gamım var ise bir-be-bir beyâna getür
Ve lehû
Ey nûr-ı Hudâ rûy-ı münîrinde hüveydâ
Rûyunda o hâl-i siyehin mâye-i sevdâ
Ger saʿy ede devrân-ı felek tâ dem-i mahşer
Etmez sanemi kim sana hem-pâ ola peydâ
Hicrân günü ben hastaya bir gûne karadır
Rûşen güne benzer ona nisbet şeb-i yeldâ
Bî-bâde-i şevkin ki geçer ʿömr-i ʿazîzim
Yüz âh u figân ki gide bu gün gele ferdâ
İncitdi rakîbân beni yohdur diye bir kes
Bir ʿâcize besdür bu kadar zulm u taʿaddâ
Bilsem ki bana zerrece lutf u keremin var
Gam eylemezem ger ola ʿâlem bana aʿdâ
Pervâne-sıfat âteş-i ʿaşkında yanan çoh
Ol cümlede bir azʿaf-ı bu Nâcî-i şeydâ
Ve lehû
Sâkî getür piyâle-i râhat-fezâ banâ
Kim derdmend-i firkatem oldur devâ banâ

Bir gûne mest kıl beni kim dutmayam haber
Yagdırsa ger sehâb-ı siyâset belâ banâ
Mey-hâne kûşesin ne ʿaceb eylesem penâh
Yüz verdi hânkahda dem-â-dem riyâ banâ
Ey dil esâs-ı ʿâleme çoh kılma ârzû
Yeğdür visâk-ı gamda kühen bûriyâ banâ
Hûn-ı ciğer yemekle medârım geçer ilâh
Kılma havâle rûzî-i bî-müntehâ banâ
Gönlüm tarîk-i ʿaşkda bulmak diler fenâ
Yoh ondan özge dehrde bir müddeʿâ banâ
Bî-çâre Nâci'yem ederim terk-i mâ-sivâ
Tevfîk verse rahm kılub ol Hudâ banâ
Ve lehû
Nedür bâʿis ki menden şefkatin kem etmisen cânâ
Beni mahrûm edib agyârı mahrem etmisen cânâ
Eğer Ferhâd gelse rahne salmaz zerre mikdârı
Yeten nâ-kesle ʿahdün eyle muhkem etmisen cânâ
Ser-efrâz eyledün evvel beni yüz lutflar birle
Bu lâyıkdır mı âhir hâk-i makdem etmisen cânâ
Salubsan cânıma firkat odundan bir şerâret kim
Lebim huşk ol şerâretden gözüm nem etmisen cânâ
Eğer ʿâlem ferah olsa ser-â-ser girmeğe yer yoh
Gönül maʿmûresin bir gûne pür-gam etmisen cânâ
Deyirler dâr-ı dünyâ-yı fenânı sicn-i mü'mindür
Ne sicn anı menimçün sen cehennem etmisen cânâ
Sitem-keş Nâcî'ni hâk-i derinden eyledin ihrâc
Rakîbân-ı cefâ-cûnu mükerrem etmisen cânâ
Ve lehû
Firkatinden nâ-tüvân cânım kalıbdır gam arâ
Veh ne bir gam belki yüz min mihnet-i ʿâlem arâ
Dâg-ı hicründen tenimde cây hâlî kalmadı
Gizlenüb mecrûh cismim penbe-i merhem arâ

Sünbülün kaydındadır şâm u seher mahzûn gönül
Bî-nevânı gör ki kalmış bend-i muhkem arâ
Yoh zülâl-i leblerün tek âb-ı cân-bahş-ı lezîz
Çeşme-i hayvânı Kevser'de çe Zemzem arâ
Çünki benzer hâline göz merdümü bâʿis budur
Beslerim dâyim onu bu dîde-i pür-nem arâ
Hak bilür hûblukda yoh bir misl ü mânendin senin
Ne melekde ne perîde ne benî Âdem arâ
Nâci'yem bilmem niçün hicründe ʿâlem zindedir
Kalmışam hayretde mahlûkât-ı ʿaklı kem arâ
Ve lehû
Dostum gâyetde erhamsin haberdârım sana
Hâlime rahm et ki bir ʿabd-i günehkârım sana
Ger mutîʿim yohsa ʿâşık koma kapundan beni
Muhker-i kem-bendeyem her hâlile vârım sana
Üzmezem sen dil-rübâdan dil eğer her ʿuzvumu
Etseler min pâre her nevʿ ʿâşık-ı zârım sana
Kayd-ı endûh u belâdan renc ü gam zencîrden
Görmedim bir dem güşâyiş tâ giriftârım sana
Maksadım zühhâdlar tek hûrî vü gılmân değil
Gerçi fazlın olsa ben müştâk-ı dîdârım sana
Nefs-i emârem beni güm-râh kılmış yâ ilâhî
Sen bana bir reh-i hidâyet kıl meğer dârım sana
Nâci'yem bilmem nedür mecmûʿı senden mâ-sivâ
Eğer bana tevfîk ola senden diye yârım sana
Ve lehû
Mey-fürûşâ olsun ol bezminde bu bagrım kebâb
Bir şeyim yoh nakd-i cânım al bana vergil şarâb
Câna yetdim gussa-i hüşyârlıkdan ne bolur
Bir neçe sâgar bile kılsan beni mest ü harâb
İçmemiş mey dest-i sâkîden ne mümkün ola hall
Rişte-i ʿaklımda kim vardur bu yüz min pîç ü tâb

Fi’l-hakîkat mâ-sivâ’llâhın vücûdu yoh nece
Görünür su halka sahrâda harâretden sehâb
Eyle aʿzamdur Hudâ kim sunʿunun deryâsına
Heft-gerdûn ʿArş u Kürsî her biridür bir habâb
Her kimün kim ʿaklı yâr olsa nedür dünyâ-yı dûn
Mâl-ı dünyâ cemʿine etmez şitâb u ıztırâb
Koyma miskîn Nâcî’ni hayvân-ı lâ-yaʿkıl kimi
Maʿrifet bâbın ona feth eyle yâ Fettâh-ı bâb
Ve lehû
Ol sehî-kad yâri agyâr eyledi benden cüdâ
Eyle sandım cânımı kıldı ecel tenden cüdâ
Gülşenimden ben cüdâ düşdüm Hudâyâ ben kimi
Hîç bülbül düşmesin gül vakti gülşenden cüdâ
Miskinem ol hâk-i kûydur etmisen Hâlık beni
Bir zamân bir lahza bir sâʿat o meskenden cüdâ
Bagbân hoşdur bana külhan sana bâg etmesin
Hak seni ondan beni bu genc-i külhandan cüdâ
Düşse bagrım pâresi eşkile bagrımdan ne gam
Düşmese kıymet bulur mu laʿl maʿdenden cüdâ
Bahr-i hüzne hasta gönlümdür beni gark eyleyen
Kurtarırdım gamdan ölseydim bu düşmenden cüdâ
Nâciyâ gel aglamakdan sen beni menʿ eyleme
Düşse yârün aglamazsın sen meğer senden cüdâ

(başı eksik)
Tâ’ir-i rûhum eder zikr-i lebin birle maʿâş
Belî şekerden olur tûtî içün istilzâz
Sen bu hüsnile perîveşler ârâ nâdirsin
Nâcî-i hasta bî-çâre sana ʿâşık-ı şâz
Ve lehû
Ey ser-i kûyun bana Firdevs-i aʿlâdan lezîz
Laʿlin ol Firdevs-ârâ şehd-i musaffâdan lezîz

Cürʽa-i câm-ı firâkın zehr-i katrandan beter
Şerbet-i vaslın şarâb-ı behcet-efzâdan lezîz
Yoh bana dünyâda bir şey derd-i ʽaşkından elez
Neçe yoh dünyâ-pereste mâl-ı dünyâdan lezîz
Nûr-ı pür-nûrun ziyâde vech-i Yûsuf'dan cemîl
Her sözün enfâs-ı cân-bahş-ı Mesîhâ'dan lezîz
Rü'yet-i rûy-ı ferah-bahşın gelür ʽaşk ehline
ʽAyş-ı dünyâdan güzel lezzât-ı ʽukbâdan lezîz
Olabilmez ʽâlemin niʽmetlerin cemʽ etseler
Kâmet-i mevzûnuna benzer temâşâdan lezîz
Zahm-ı peykânın tenimde gönlüme ey dil-rübâ
Bî-basar merdümler içün çeşm-i bînâdan lezîz
Rûz-ı hicrin Nâci'ye mekrûhdur yüz mevtden
Bir nefes mikdârı vaslın ʽömr-i ebkâdan lezîz
Ve lehû
Târem-i çârümdeki mihr-i münîr
Rûy-ı pür-nûrundan olmuş şuʽle-gîr
Veh ne bir mihr olmasaydın gökleri
Eylemezdi halk Hallâk-ı kadîr
Dergeh-i ʽizzet-me'âbında peykîdir
Vahy içün Cibrîl tek rûşen hamîr
Hak taʽâlâ beste-i iglâl edüb
Kim ki düşmendir sana kılmış esîr
Muʽcizinden çoh kavî olmuş zaʽîf
Her biri Bû Cehl-i melʽûndan şerîr
Rûz-ı mahşer şefʽatün muhtâcıdır
İns ü cinn ü şâh u sultân vezîr
Men nece min cânile minnet çeküb
Olmayam sen servere minnet-pezîr
Yoh sana mânend olan ʽâlem ârâ
Kim pür etmişdür seni Hakk-ı bî-nazîr
Hak resûl olmaklıkında şübhe yok

Hak nebîsin hakk va'llâhü'l-kebîr

Salma gözden Nâci'ni rûz-ı cezâ

Yâ Muhammed yâ beşîr ü yâ nezîr

Ve lehû

Gel ey dil-ber ʿaceb hâlim zebûndur

Beni görsen diyersin bu cünûndur

Gözüm kan aglamakdan menzil-i çeşm

Hemîşe garka-i gird-âb-ı hûndur

Hilâl ebrûların bâr-ı gamından

Eğilmiş kâmetim gûyâ ki nûndur

Eğer dermân-ı vasl etsen yeridir

Ne gâyetde desen derdim füzûndur

Bu işler kanda ben bî-çâre kanda

Yakîn etdim ki bahtım vâjigûndur

Saralmışdı yüzüm laʿlin gamından

Gözüm hûn-âbesinden laʿlgûndur

Şikeste Nâci'yem mihnet esîri

Terahhum kıl ki hâlim çoh zebûndur

Ve lehû

ʿAklım aldı gene bir tâze gül-i ter dil-ber

Ki bu dünyâda dahı yoh sana benzer dil-ber

Kaşı dil-ber gözü dil-ber ruhu dil-ber lebi hem

Ne diyem cümle endâmı ser-â-ser dil-ber

Ey gönül imdi ki bu dil-ber ile şevkin var

Gitme elden görüb ol ki kimi sever dil-ber

Cân diler vâsıl ola dil-bere cismimde iken

Çıkmamış gör sana olur mu müyesser dil-ber

Dil-i âvâremi yanımda dahı görmez göz

Bilmezem kim ona ne merhamet eyler dil-ber

Bana bir nevʿile lezzetli gelür kim eylesen

Her diyende tökülür agzıma şeker dil-ber

Nâciyâ agzıma yüz katla yetişdi cânım

Dil demekden gece vü gündüz dil-ber dil-ber

Ve lehû

Hasta gönlüm tîr-i gamzenden meşekk-i dâmdur
Derd ü mihnet kuşları ol dâma cümle râmdur
ʿAklıma her dem yeter sevdâ-yı zülfünden halel
Her dü zülfün ol halelde her biri bir lâmdur
Tâ ki ol vermiş bana hicrile hâl ʿârızun
Hâne-i ʿayşım kara bu siyeh subhum şâmdur
Kaşın erbâb-ı ʿaşka hüsnünü iʿlâm eder
Ol zülf tek kim ona menzil-i ser-aʿlâmdur
Sâgarında su mudur ʿaks-i ruhun gül-gûn edüb
… edersin ʿayş … piyâle-i gül-fâmdur
ʿAşk-ı cân-sûz eylemiş rûzî bana rûzî resân
Nece kim bu hüsn Munʿimden sana inʿâmdur
Âteş-i şevk-i cemâlin bile sûzân olmayan
İʿtibârım yohdur ol kes dahı İslâm'dur
Ger desen kim Nâci'ni hicrile kimdür zâr eden
Her ne …bana sen serv-i gülendâmdur

Ve lehû

Ey meh ne ʿaceb kân-ı fesâhat dehenin var
Ey gül ne güzel lehce-i şîrîn sühanın var
Bezm içre saçar vakt-i tekellüm dür ü gevher
Bî-kıymet olan iki ʿakîk … nin var
Bir kimse içün olmadı ʿâlemde müyesser
Bu hüsn-i letâfet ki ʿizârunda senin var
Her kimse der kâkülün müşk hatâdur
Câydur deseler sünbül-i müşk hatun var
Yoh ʿayb senin hüsn-i cemâlinde ser-â-pâ
Andan dahı etmiş bu ki halk hüsnün var
Gül olsa … yetüşür hüsnüne âzâr
Bir nevʿ ter ü tâze vü nâzik bedenin var
Ger Nâcî'ni kâtil gözün öldürse değil gam

Kim … laʿlin cân-bahş edenin var

Ve lehû

Sâkiyâ ver mey ki cân ile ber-â-berdir bana
Belki cânımdan ziyâde hûb u bihterdir bana
Meyden özge yoh dahı bir çâre men dil-hastaya
Çünki gam çekmek cihân içre mukarrerdir bana
Şâdlıkdan gayrı faraza yüz elem kılsam taleb
Baht-ı nâ-mesʿûddan cümle müyesserdir bana
Olmasa manzûr-ı çeşmim laʿl-i nâbın berg-i gül
Cismimi yandırmaga gûyâ ki ahkerdir bana
Yüz çevirsem minber ü mihrâbdan ʿayb etme kim
Halka-i zülfün kaşın mihrâb u minberdir bana
Üstüme gam leşkerin çekmiş beni tenhâ sanub
Bilmemiş sen dil-rübânın ʿaşkı yâverdir bana
Nâci'yem cürm ü hatâdan dahı yokdur bir gamım
Kim ser-i kûyun tavâfı hacc-ı ekberdir bana

Ve lehû

Cevr eder peyveste bir şûh-ı cefâ-âyîn bana
Bilmezem bâʿis nedür kim baglamışdur kîn bana
Gamze tîgin çeşm cellâdına vermiş katlime
Kâtili kim rahm kılmaz eylemiş taʿyîn bana
Bu cefâ vü cevrler çohdan beni etmişdi terk
Vermeseydi ʿaşk-ı ruhsârı eğer teskîn bana
Bunca zulmün zahmetin def' etmeğe meydir ʿilâc
Sâkiyâ şefkat buyur bir bâde-i rengîn bana
Dâg-ı gamdan kim demen Ferhâd'dan ben hastanı
Gerçi Ferhâd'ım dese ol lebleri Şîrîn bana
Ey sabâ ol hûb-rûlar şâhına maʿrûz kıl
Her ne kim kılmış rakîb-i zâlim ü bî-dîn bana
Gör onun dürc-i dehânından ne dür peydâ olur
Hâlime rahm et getürgil bir cevâb-ı çîn bana
Nâci'ye şâʿir deyüb kılman melâmet siz beni

Şiʿr zevkinin harîdârı kılur tahsîn bana

Ve lehû

Zihî sâniʿ ki olmuş kudretinden bu cihân peydâ
Ne bir tenhâ cihân belki zemîn ü âsümân peydâ
Meğer peydâ olan ancak bu eşyâdır dedim olmuş
Bu mezkûrât içinde cümle-i sâkin olan peydâ
Ne kim ʿâlemde mübhemdür cenâbından değil mahfî
Olub bî-câ değildür halk u ʿâlem ins ü cân peydâ
Bulunmaz misl ü mânendin şerîkün zıdd u kefün yoh
Olub ʿilm-i kadîminde ezel gün her nihân peydâ
Eyâ sen misl ü mânend ü şerîk ü çiftden ʿârî
Değil senden mekân hâlî seninçün yoh mekân peydâ
Sıfât-ı sâbitin fi'l-cümle ʿâlem içre peydâdır
Velîkin gene zâtından değildür bir nişân peydâ
Nolur ʿafv eylesen Nâcî kimi yüz min günehkârı
Ki yohdur rahmetin deryâsına fakr-ı girân peydâ

HÂŞİMÎ ŞİRVÂNÎ

Hâşimî Şirvânî der-târîh-i bel-i Aksu
İki târîh etdi nev-îcâz-ı tabʿ-ı Hâşimî
Evveli zî-noktadur ikinci mısrâʿdur ʿamîm
Kıldı paşa Aksu'ya bir köpri buldı çok sevâb
Ey zihî yek-dâne kim zîbâ sırât-ı müstakîm 1153.Hâşimî Şirvânî

Ve lehû

Nutk u güftâra gelüb yine misâl-i tûtî
Hâşimî şâʿir-i pâkîze vü muʿciz-gûyâ
Didi mevlûd-ı Halîl'e iki târîh-i celîl
Evveli zî-nukat ikinci tamâmen hoş-edâ
Yine bu gülşen-i dünyâya çü gül geldi Halîl
Veleden enbeteka'llâhu nebâten hasenâ[250] 1153

---

[250] Bir evlad ki Allah onu güzel bir şekilde yetiştirsin.

(FASL-I DÜVVÜM, ŞU‘ARÂ-YI ÂZERBAYCÂN)

KAVSÎ

Kavsî hakîrin tasvîri budur kim ol ‘azîz ehl-i Tebrîz’dendir. Ziyâde ahvâli bana ma‘lûm değildir. Bu intihâbât o cenâbın dîvân-ı belâgat-‘ünvânlarından bu tezkireye sebt olundu.

Gazel

Benim gözümde kıyâmet günü tev’emdir
Senin yanında eğer intizâr bir demdir

Döne döne n’ola ger yandı şem‘e pervâne
Yanar menim de murâdım çerâgı ‘âlemdir

Güvenme bâgına ey ‘andelîb ki dehrin
Kara vü agı bahâr u hazânı tev’emdir

Hemîn nisâr-ı zer ü sîm eden değil Hâtem
Kim öz murâd-ı dilinden geçerse Hâtem’dir

Şükûh-ı hüsnle Kavsî gözünde Mecnûn’un
Siyâh-ı hâne-i Leylî sevâd-ı a‘zamdır

Gazel

Şikeste gönlümü subh-ı visâl-i yâr açmaz
N’için ki gonca-i tasvîri nev-bahâr açmaz

Ne gündür ol ki senin hasretinde ebr-i bahâr
Bana terahhum edib çeşm-i eşk-bâr açmaz

Açıldı tîgin ile sîneler ne sözdür bu
Ki hiç kimin yüzüne kapı rûzgâr açmaz

Girih açılmaz imiş bir eliyle efgân kim
Gönül düğünlerini çarh açarsa yâr açmaz

Eyzân minhü

'Arşdan ötdü eylemez yâra eser figânımız
Bir yere yetse yahşıdurur nâle-i nâ-tüvânımız

Teng dutan bize gönül ol kemer-i duhân imiş
Hîç yoh idi zerrece onlara bu gümânımız

Vasf-ı lebinde yüz verir ma'nî sûret ile kim
Mühürlenir dehânımız gonçelenir zebânımız

Baht-ı bed-zebûnu gör tâli'-i vâj-gûna bah
Her kime yahşı söyledik oldu bizim yamânımız

Ol ser-i kûydan nece kimin olur ki her zamân
Eşk öper rikâbımız za'f dutar 'inânımız

Derdimize devâ yeter bu ki tabîb söyleye
Kavsî-i bî-zebânımız haste-i nâ-tüvânımız

Eyzân minhü

Yan 'aşkla kim 'aşkda naks u zarar olmaz
Ol bahrda tûfân olur ammâ hatar olmaz

Dîdârına ez-bes ki gözüm teşne-ciğerdir
Deryâlar ile dâmen-i müjgânı ter olmaz

Ger meyl-i kebâb etse gözüm nergis-i mestin
Kim der (ki) od olmaz nemek olmaz ciğer olmaz

Eyzân minhü

Ney kimi kirdârımız bendindedir güftârımız
Kulluga bel baglamakdır kavlimiz ikrârımız

Tökmenüz yüz suyunu dünyâ vü mâ-fîhâ için
Sikkemiz vardır eğer yohdur bizim dînârımız

Eyzân minhü

Dirler kim 'ilâc-ı derdi pinhân eylemek olmaz
Olum ol derd kurbânı kim dermân eylemek olmaz

Fireng'i özgedir ey Berhemen ammâ bizim yerde
Müselmân-zâdeler var kim müselmân eylemek olmaz

Ferd

Sarfa yohdur ‘âkıbet-bînlikde ey erbâb-ı ‘akl
Kim tevekkül eyleyen imdâdı tedbîr eylemez

Eyzân minhü

Görmenem bir hem-nefes tâ eyleyem izhâr söz
Yoksa kim ney tek menim sînemde hem çok var söz
Sarfasızdır gevheri isrâf ile sarf eylemek
Tâ zarûret düşmeyince söyleme zinhâr söz
Hîç dil ile şem‘ başdan eylemez pervâneni
Eyleme zâyi‘ bana ey âteşîn ruhsâr söz
Gevher-i sîr-âbı etmezler hazefden imtiyâz
Yoksa deryâlarca Kavsî katrelerde var söz
Hân sözün sencîde kıl Kavsî Fuzûlî’den işit
Kim ne mikdâr olsa ehlin eyler ol mikdâr söz

Eyzân minhü

Ka‘be’den halk ötdüler sahrâ-neverdem ben henüz
Buldu ‘âlem kurb-ı menzil devr-kerdem ben henüz
Ol Mesîhâ’dan tamâm emvât ihyâ buldular
Vay yüz min vay kim pâ-mâl-i derdem ben henüz
Oldu ‘Îsâ hem-‘inân hurşîd-i ‘âlem-tâbla
Vâdî-i tecrîdi kat‘ etmekde ferdem ben henüz
Düşdüler Rüstem-sıfatlar hâke Zâl-i çarhdan
Beyle hûn-hâr ile Kavsî hem-neberdem ben henüz

Eyzân minhü

Ne yalkuz bende ol serv-i revân ötgeç revân kalmaz
Ki ger men gördüğüm cânân gelir bir kesde cân kalmaz
Şeb-i hicrân bu bî-dâd ile ger yagmâ-yı cân eyle
Gelir bir gün ki ‘âşıkdan dahı nâm u nişân kalmaz
Eğer artar bu yüzden gün-be-gün ‘aşkın teb ü tâbı
Seninçün ey Hümâ menden dahı bir üstühân kalmaz
Bu il yâ Rab n’olur bî-hânümân bülbüllerin hâli
Ki hîç gülşende âhım şu‘lesinden âşiyân kalmaz

Bulursa gönlümün hâlini yüz bî-tâblıg etsem
Benim taksîrime elbette ol serv-i revân kalmaz
Ne bâbet var dutar Kavsî kimi dâmânın el çekmez
Benim muşt-i gubârım yerde ey serv-i revân kalmaz
Eyzân minhü
Figân ki dehr de bir âşinâ bulunmaz imiş
Bu hamı şöhret ile kimyâ bulunmaz imiş
Cihânda olmaz imiş şâd ‘âşıkın gönlü
Garâz bu Ka‘be’de hergiz safâ bulunmaz imiş
Bu sûret ile gözüm suyu oldu sarf-ı taleb
Figân ki ma‘nî-i mihr ü vefâ bulunmaz imiş
Dil anlayan işiden dinleyen bilen Kavsî
Bilir ki sen kimi bir bî-nevâ bulunmaz imiş
Eyzân minhü
Dil-i bî-tâb eritmiş bagrımı gözden revân etmiş
Bu kan olmuş bana sâkî mey-i gül-gûnu kân etmiş
Kanadın altına almış ohun cismim bi-hamdü’l-lah
Hümâ-yı evc-i devlet başım üste âşiyân etmiş
Değil bî-matlab ol la‘l-i tebessüm âferîn Yâ Rab
Dehânın mende gûyâ yâ gönül yâ cân-gümân etmiş
Lebin hükmüyle hatt-ı sebz teshîr etdi dünyânı
Figân kim mûru ol hâtem Süleymân-ı zamân etmiş
Gubârı hatt-ı sebzin sürme-i çeşm etmişem Kavsî
Bana ol tûtiyâ Tebrîz şehrin Isfahân etmiş
Ferd
Bülbül-i zâr ile farkım var benim yerden göğe
Kim ona gülbün bana ol serv-kâmetdir garaz
Eyzân minhü
İçib mey kana kana bagrımı kan etdi ol nev-hat
Havâsım gonçesin gül tek perîşân etdi ol nev-hat
Ucaldı hansı bülbül nâlesi kim sebze etrâfın
Hayâdan terleyib gül gül gülistân etdi ol nev-hat

Getirmişdim ezelden zülfe îmân şükr kim âhir
Getirdi âye-i hattın Müsülmân etdi ol nev-hat
Geçerken rûzgârım sâde-sûretler hayâliyle
Beni Kavsî bu ma‘nîden peşîmân etdi ol nev-hat

Ferd

Sâkiyâ mestem elim dutmaz ne tedbîr eyleyem
Ol ki kısmetdir yeter ammâ gerekdir el ayag

Ferd

Dersen ki hûblardan kes mihrin ictinâb et
Yahşılar ile zâhid yahşı mıdır yamanlıg

Ve lehû

Yok ‘aceb ger dost esrarı ola rûşen bana
Halvet-i hâs-ı harîm-i dilsitâna mahremem
Ekl ü şürb ancak irür nev‘-i bahâyım şîvesi
Kendimi kendimden eğer zabt eyledimse Âdem'em
Buhl imez ger terk âmed şod kılursam halkdan
Yahşı tay kılsam tarîk-i ittihâdı Hatem'em
Oldu ise düşmene gâlib eğer destân-ı Zâl
Bâşedim ez-Efrâsiyâb cehl-i men-i hem-Rüstem'em
Ger sifâlin kâsem içre olsa ber-teh cür‘a
Sanırım ‘âlemde kim fagfûr-ı Cemşîd ü Cem'em
Bâ-vücûd-ı Murtazâ yok mende bir has ‘amel
Bes nedendür bilmezem makbûl-i ehl-i ‘âlemem

Eyzân minhü

Zühdüme uyma kim hod-ârayım
Batınım zâhir olsa rüsvâyım
Dogrular kurbdan ne sûd ki meni
Elife nokta kimi bî-câyım
Gözde takvâ-şi‘ârım ammâ kim
‘Âşık u rind ü bâde-peymâyım
Hayretim ‘âlem ehline çokdur
Gerçi men halka hayret-efzâyım

Bizden ey dostlar ne pinhân kim
Katı hod-bîn ü turfe hod-râyım
Nûr yok mende çeşm-i kurbân tek
N'ola zâhirde çeşm-i bînâyım
Has-ı a'mâl gerçi müflisim
Murtazâ mihrden besî bâyım
Kavsî
Men imtiyâz-ı mescid ü mey-hâne bilmenem
Ya'ni kim gayr-ı sâkî vü peymâne bilmenem
Ey Hızr 'aşk-ı kûyuna yârın apar meni
Ez-bes ki sarhoşam reh-i mey-hâne bilmenem
Yüz min dil ile derdimi ol zülfü kâküle
Sen söyle men bu dilleri ey şâne bilmenem
Her yana dönse kıble-nümâ secdedir işim
Ben intihâb-ı Ka'be vü büt-hâne bilmenem
Ey 'aşk anın yanında aradan götür meni
Kim ben özümden özgeni bî-gâne bilmenem
Ey berk etmedin bana bir katle iltifât
Sandın meğer kim öz oduma yâna bilmenem
Kavsî Tebrîzî
Bülbül benim harayıma yetseydi kâşkî
Yüz kanlı yaramın biri bitseydi kâşkî
Nâkıs ümîdden yeğ olur nâ-ümîdlik
Ser-rişte çün bulunmadı etseydi kâşkî
Her çend anlamaz dilini kimse Kavsî'nin
İzhâr-ı derd içün dili olsaydı kâşkî
Gazel
Gerçi şevk etmiş beni âteş-'inân seyl-âb tek
Durmuşam bir yerde vü ser-geşteyem gird-âb tek
Ol nefes kim görmenem âyîne-i ruhsârını
'Uzv 'uzvum birbirinden ayrılır sîm-âb tek
Kâse kâse kan ki sensiz içdim ü dem urmadım

Katre katre geldi çeşmimden şarâb-ı nâb tek

Tez yeter encâma rûz-ı vasl kim ben dostlar

Yahşı günler görmüşem ammâ hayâl ü h^{v}âb tek

N'ola başım ötse göklerden ki hâk-i kûyuna

Her seher yüz sürterem hurşîd-i 'âlem-tâb tek

Subh-ı vasl u şâm-ı hicrânum benim yeksân geçer

Hîç kâfir olmasın Kavsî ben bî-tâb tek

Gazel

Hemîşe şem' kimi sarf-ı pîç ü tâb oldum

Zamâne her kimi yandırdı ben kebâb oldum

Yahamdan el götür ey dil ne âşinâlıkdır

Ki men senin oduna yandım u kebâb oldum

Eğerçi halk deyir gün çıhar görür 'âlem

Bana göz açmadı bir kes ger âfitâb oldum

Figân ki dehrde bir pul bahâma vermediler

Eğerçi hûn-ı ciğer birle la'l-i nâb oldum

Bu ıztırâb ile hicrân hikâyetin Kavsî

Deme deme ki senin hâline kebâb oldum

Gazel

Demen kim halk-ârâ bî-ragbet öz ikbâlimiz yohdur

Zamâne mevsimi des-mâldir des-mâlimiz yohdur

Metâ'-ı zâtımız derseniz ki 'aybdan 'ârî

Revâcın vermeğe ta'rîf eden dellâlımız yohdur

Hümâyız üstühân ile kanâ'at pîşe kerges tek

Şikâr-ı cîfe-i dünyâ içün çengâlimiz yohdur

Agır keskeslik için dahı çohdur yâl-i kûpâlin

Şikeste-beste vü za'fız yâlimiz kûpâlimiz yohdur

Sebük-rûh u fütâde-meşreb öz fârig tekellüfden

Zamâne ehline lâzım olan sanbalımız yohdur

Dilersen söz geçirmek peymân ver rîş ü destâra

Cihân ehline geçmez söz niçin sakkalımız yohdur

Zamâne hâlîdir vâ'iz-i hayâ sahla hayâsızdan

Hayâsızla hayâsızlık edecek halimiz yohdur

Eyzân minhü

Yokdur sebâtı fasl-ı gülün ey hezâr hayf
Bir göz yumub açınca geçer rûzigâr hayf
Ben dahı bir gül olsa idim ter-zebân idim
Ol nev-bahâr unutdu beni ey hezâr hayf
Bülbül kimi benim dahı var çoh sûzlarım
Lâl oldu gonca tek dilim ey gül-ʿizâr hayf
Hîç kimse derd kadrini bilmez benim kimi
Kadrimi bilmedin hayıf ey rûzigâr hayf
Sayyâda sayd kadrini vahşet bilindirir
Kavsî ben ol kemende tez oldum şikâr hayf

Eyzân minhü

Esîr-i ʿaşk olanlar yetişdi yâr haray
Hazân şikesteleri geldi nev-bahâr haray
Yetişdi bülbül-i dil-hastanın harayına gül
Yetiş yetiş bu günümde harayıma yâr haray
Ne hâl-i zârımı sordun ne gönlümü aldın
Boyun belâsın alım geçdi rûzigâr haray
Beni bu günde koyub geçdi yâr ʿömr kimi
Haray kim yoh imiş ʿömre iʿtibâr haray
Yolunda durmak idi matlabım kıyâmete den
Figân ki yıhdı meni derd-i intizâr haray
Yetirdi şemʿine pervâne nakd-i cân Kavsî
Ben öz muhakkerimi etmedim nisâr haray

Eyzân minhü

Göz ü gönlüm kimi sâkî sevirem mînânı
Ki onun cümleden artık bana kaynar kanı
ʿÖmrledir ederim dâne-i hâlin vasfın
Men ki bir noktada tefsîr ederem Kur'ân'ı
Dolanıb yanmaka pervâneden eksik değilem
Dolanam başına kurtar men-i ser-gerdânı

Çekdi mîzân-ı nazar bir ser-i mû fark etmez
Zülf ü hâl u hat ile dîn ü dil ü îmânı
Kavsî bu ol gazel-i nazr-ı Fuzûlî'dir kim
"Niye devr etdi perîşân men-i sergerdânı"
Eyzân minhü
Her kime devr-i gerdûn ger bâde verdi ger hûn
Bir bir benim başımda sındırdı boş çanagı
Aldanma verse gerdûn tâc-ı külâh u devlet
Kim bu harîf oynar peyveste dagı dagı
Zaʿf-ı gamında ol kemerin sorma hâlimi
Bir mûy pîç ü tâba salıbdır hayâlimi
Her nahl eğerçi başın eğer berg ü bârdan
Bî-berg ü bârlıg benim eğdi nihâlimi
Çulkaşmak isterem beline târ-ı zülf tek
Sevdâlıyam görün bu hayâl-i muhâlimi
Kavsî bu vechden kim var ol kaşa nisbetim
Gerdûnun âfitâbına vermem hilâlimi
Eyzân minhü
Etdiğin cevri bana ʿumden kılaydın kâşki
Öz dilin ey tıfl-ı dil bilmez bileydin kâşki
Handa kim ben gelsem ondan sen gidersen nâz ilen
Ben özümden gitdiğim sâʿat geledin kâşki
Agız açıb açmadın bir dem gözüm gönlüm benim
Ey gözüm gönlüm benim sen açılaydın kâşki
Cevr dâyim olsa yeğdir lutf-ı bî-encâmdan
Gözlemezsen çün beni gözden salaydın kâşki
Dostlar yanında ölmekden beterdir hârlık
Gönlümü çün almadın cânım alaydın kâşki
Tâ göreydin ki neler hicrân getirmiş başıma
Ey sitemger gitdiğin sâʿat geleydin kâşki
Câm elinden çekmedi her çend çekdin dâmenin
Munca cân çekmek nedir Kavsî öleydin kâşki

Eyzân minhü

Zülf ile kâkülünden onun el götürmenem
Yüz yerde yarsalar ciğerim şâneler kimi

Eyzân minhü

Nâz … meni sâkî zemîn-gîr eyledi
Dîde-i hayrân meni hem-çeşm-i tasvîr eyledi
    Ay u gün tek hüsn maʿnâsın sen etdin âşikâr
    Gerçi Yûsuf onu bir rengile taʿbîr eyledi
Gâh zülfün pîç ü tâbım verdi gâhî kâkülün
ʿAşk bir dîvâneni yüz yerde zencîr eyledi
    Ben ber-â-ber bilmenem topragla öz kanımı
    Hûn-ı dil topragımı her çend iksîr eyledi

Eyzân minhü

Diler büt-hâneni tersâ vü ister Kaʿbe'ni Hâcı
Ser-i kûyundur ey raʿnâ dil-i bî-tâb Miʿrâc'ı
    Çanag ile verir her çend gönlüm kan gözüm doymaz
    Müselmân'lar ırag olsun yamandır konşunun acı
Ne raʿnâ kâmetin var ki ikbâlin bülend olsun
Ne şîrîndir sözün sâkî ki agzın olmasın acı
    Hemân ister ki başın âsitânın daşına koysun
    Eğer kandîl-i ʿarş-ı aʿzam olsa ʿâşıkın tâcı

Eyzân minhü

Gel öz elinle rûş eyle şemʿ-i dâgımı
Ey âfitâb her gece yandır çırâgımı
    Hem-çeşmler hacâleti sâkî yaman olur
    Mey ger yoh ise kan ile doldur ayagımı
Çıkmaz nevâ-yı çeng kimi perdeden sesim
Üstâd-ı ʿaşk bes ki burubdur kulagımı
    Bir bezmde ki fark oluna sadr u âsitân
    Zencîr-i zülf baglayabilmez ayagımı

Eyzân minhü

Felek kim idi eğer yâr yârım olsa idi

Ne gam çekerdim eğer gam-küsârım olsa idi

Bu il sana içirirdim ne kanlar ey bülbül

Eğer benim dahı bir nev-bahârım olsa idi

Eyzân minhü

Bir söz ile nâle-i mazlûma vermezler cevâb

Kâş olaydı bagrı sengîn-dillerin kûh-sâr tek

Eyzân minhü

Çeşm-i mestin hîç kimde dîn ü îmân koymadı

Dehrde ol nâ-müselmân bir Müselmân koymadı

Mende cânân dostlar dil koymadı cân koymadı

Gâh eğer rahm üste cânân geldi devrân koymadı

Geh tegâfül gâh ülfet her zamân bir renk ile

Hansı gün ol nâ-müselmân bagrıma kan koymadı

Gönlümü ol sâhir-i ter-dest ü şeb-renk-âferîn

Günde yüz yol yıhdı ammâ yapdı vîrân koymadı

Eyzân minhü

N'ola ger lutf eyleyib sormazsa bir gün hâlimi

Kim özümden yeğ bilir cânân benim ahvâlimi

Eyleyem kim Leylâ etmez birbirinden imtiyâz

Çekseler Mecnûn ile bir safhada timsâlimi

Ger yanarsa odlara pervâne şemʿiyle yanar

Yanaram ben şemʿsizlikden görün ahvâlimi

Tâb vermiş mû-be-mû ezbes ki pîr-i çarh ona

Ger yüz il çeksen üzülmez rişte-i âmâlimi

Eyzân minhü

Kurbânın olam Kavsî-i mehcûr senindir

Şîrîn söz ile halka salan şûr senindir

ʿÂşık ki zaʿîf olsa onu yazıya salma

Her çend Süleymân olasan mûr senindir

Yandırsan eğer cismimi yandır ne sözüm var

Dîdâr senin şuʿle senin Tûr senindir

Eyzân minhü

Rûh-ı Mecnûn'u seversen bir dem ey zencîr açıl
Kim dutulmuş şehrden gönlüm beyâbân isterem

Men ki nev-güller gözünden düşmüşem şeb-nem kimi
Bir teveccüh senden ey hurşîd-i tâbân isterem

MAZLÛM

Karadag bir vilâyetdir hoş-âb u hevâ. Eher o vilâyetin âbâd olan sevâd-ı aʿzamıdır. Beş min evden ziyâdedir. Mazlûm o diyârın şuʿarâlarındandır. Emir Aslan Hân ki Seyfü'l-mülûk Mirzâ'nın vezîri idi, Mazlûm'un hakkında bî-edebâne hareketler edib. O sebepden Mazlûm Eher'den firâr edib Kirmânşâh'da sâkin olmuşdur. Bu neçe beyit ondandır ki Emîr Aslan'ın hakkında demişdir.

Zîbende değil sen teki agsakkala kâkül
Mutrıblar eder kâkülün efşân köpekoglu

Şâh'ın halefi Seyf-i Mülûk'un kılıcından
Görem olasan kanına galtân köpekoglu

Görmem yüzünü laʿl ola ger dâg-ı Karadag
Ger şehr-i Eher olsa Bedehşân köpekoglu

FÂZIL-I ŞEYDÂ

Kürd-i Şekâkî mahâl-i Serâb'dır. Ve Mehdî Beğ Şekâkî ki tahallüsü Fâzıl-ı Şeydâ'dır ol mahâldendir. Ve kemâl ü maʿrifeti ʿâlemde meşhûrdur. Bu bir beyt onundur ki Tiflis'de gimnazya uşkolasına girdiği halde hûb-rûları müşâhede etdikde demişdir.

Ger Fâzıl-ı Şeydâ haberin sorsala söyle
Yorgunca köpek bir sürü ceyrân arasında

KÂYIM-MAKÂM FEREHANLI

Seyyid-i sahîhü'n-nesebdir. Fethali Şâh merhûm zamânında nâ'ib-i saltanatın vezîri idi. Dârü's-saltana-i Tebrîz'de ve Mehemmed Şâh zamanında şâha vezîr olubdur. Ve Şâh endek zamânda onu katle yetirmişdir. Dîvân-ı kasîde vü gazelleri meşhûrdur. Ve bu beyt-i Türkî ondan sebt olundu.[251]

TEBRÎZ

MAHMÛR

[251] Varak eksik olduğu için şiir bulunamadı.

İsm-i şerîfleri Aka Mehemmed halefü’s-sıdk Hâcı Takı. Hakîr ile muʿâsır olub o cenâbun Leylî vü Mecnûn kitâblarından hemîn iki şiʿr mesmûʿum olub ıztırâren sebt olundı. Mecnûn’un sahrâda çobandan[252] Leylî kabîlesin sorag etdikleri eşʿârlardandır.

Ey sözleri derdimün devâsı

Cânum bu koyunların fedâsı

ʿÎsâ kimi sözlerinde yoh şek

Mûsâ’da çobân idi senün tek

RÂCÎ

İsm-i şerîfleri Ebu’l-Hasan, ʿalâka-bend bir civândır hıred-mend. Tevellüd-i şerîfleri sene fî 1250 dârü’s-saltana-i Tebriz’de ʿasr-ı Muhammed Şâh Kacar’da vâkiʿ olub el-ân eşʿâr-ı şûr-engîzleri elsine ve efvâhda mezkûrdur ve şîrîn-kelâmlıkda meşhûr. O büzürgvâr Kerbelâ-yı Muʿallâ’ya müşerref olmuşdur. Târîh-i hicret 1292’nci ilin evâhirinde şeh-zâde-i aʿzam Ferhâd Mirzâ, Beytu’llâh-i Haram’a ʿâzim olan ili Mekke-i Muʿazzâm’a müşerref olmuşdu. İtmâm-ı aʿmâlden sonra Cenâb Ferhâd Mirzâ tâbiʿleri ile Cidde yolundan vapur ile İslambul yolundan mürâcaʿat ederler. Ammâ Cenâb Hâcı Ebu’l-Hasan Cidde’den râkibü’s-sefîne olub Hindistan yolundan ʿâzim-i maksad olmuş iken hemân deryâda o il ol sefîne gark olur ve çoh tüccâr ve zevvârlar ol sefînede gark olurlar. Ve cenâb Râcî hemen ol deryâda gark olmuşdur.

RÂCÎ[253]

Ve bu Hâcı Ebu’l-Hasan Tebrîzî bir civândır dil-pesesend ü sanʿat-ı ʿalâka-bend. 1293 hicrî ilde menâsik-i hacdan fârig olub Cidde’den râkib-i sefîne-i âteşî olub deryâ-yı şebden revâne-i ʿatebât-ı ʿâliyât iken telâtum-ı tûfândan sefîneleri şikest olub ol gevher-i kulzüm-i edeb ve ol âfitâb-ı burc-ı haseb deryâ-yı şebde ehibbâları ile gark oldular. Ve hemân il o cenâbın eşʿâr-ı Fârisî ve Türkî ve mersiyelerin ehibbâları teberrüken tabʿ-hâne-i Tebriz’de matbûʿ edibler. Sabûr şâʿir mâdde-i târîhinde buyurublar.

Hâzâ mâdde-i târîh-i vefât-ı Râcî

Ey dirîgâ ki hazret-i Râcî

[252] Metinde “şobân” şeklinde yazılmıştır.
[253] Bu şair hakkında iki farklı yerde bilgi verilmiştir. Her iki kısmı alt alta veriyoruz.

Çün zer ez-kîse-i ahibbâ reft[254]

Bî-hâd efsûs u sad hezâr dirîg

Ki be-hasret zi-dâr-ı dünyâ reft[255]

Hayf ez-ân-şâh-bâz-ı kulle-i zevk

Ki be-Kâf-ı ʿadem çü ʿAnkâ reft[256]

Ey muhîtî ey ki hûn şeved âbet

Âb-rû ez-tû ez-ruh-ı mâ reft[257]

Ey zi-şûr-ı tû şûr-ı der-dilhâ

V'ez-şerr-i tû şerer-i be-cânhâ reft[258]

Kâş ân-dem ki û be-keştî şud

Hükm-i "*yâ arz ebla'î mâ*" reft[259]

Geşt ʿAbdu'l-lâheş zi-girye çü Nûh

Ez-serâ nevhâ tâ-Süreyyâ reft[260]

Ez-Süreyyâ güzeşt vâ-ebetâ

Tâ-be-menzilgeh-i Mesîhâ reft[261]

Âh vâ-hasretâ ki medfen-i û

Geşt pinhân velî ne peydâ reft[262]

Kabrehû fî kulûb min vâlâst

Gerçi der-zâhir ez-nazarhâ reft[263]

Yûnusâsâ zi-Mısr dâr-ı fenâ

Be-dehân-ı neheng-i ʿukbâ reft[264]

Reh-i kesret be-sûy-ı vahdet burd

Yaʿni çün katre sûy-ı deryâ reft[265]

Kalem-i ʿanberîn şemîm-i Sabûr

Behr-i târîh kerden inşâ reft[266]

---

254 Yazıklar olsun ki hazret-i Raci, altın gibi dostlarının kesesinden gitti.
255 Hadsiz efsuslar, yüz bin defa hayflar olsun ki o bu dünyadan hasretle gitti.
256 O zevk kulesinin doğanına hayf olsun ki adem Kaf'ına Anka gibi gitti.
257 Ey okyanus, suyun kana dönsün, senin yüzünden bizim yüzümüzün suyu gitti.
258 Senin coşmanla gönüllere heyecan düştü, senin şerrinden canımıza şerer saçıldı.
259 O, gemiye bindiğinde keşke "ey yer suyunu yut" emri verilseydi.
260 Onun Abdullah'ı Nuh gibi ağladı, imdat, feryat sesi yerden Süreyya yıldızına kadar yükseldi.
261 Hayır, "vay baba" sesi Süreyya'yı da geçip Mesih'in bulunduğu göklere kadar ulaştı.
262 Eyvahlar olsun ki onun kabri kayboldu, lakin hakikatte o kaybolmadı.
263 Zahirde o nazarımızdan kaybolsa da onun kabri gönüllerdedir.
264 Yunus gibi fena dünyanın Mısır'ından gidip ebediyet balığının gıdası oldu.
265 Kesret yolunu vahdete ulaştırdı, yani damla gibi deryaya kavuştu.
266 Sabur'un amber kokusu saçan kalemi onun tarihini yazmak istedi.

Yâft ez-kelime-i “ayâ Gaffâr”

Behr-i tahrîr kerden imlâ reft[267]

Pes mâdde-i târîhleri “ayâ Gaffâr”dır. Yaʿni 1293.

Bu neçe beyt o cenâbdandır ki bu tezkireye teberrüken sebt olundu.

Min Gazeliyyât

Ne kadar sen kimi bir gonca-dehânım yoh idi

Ey perîveş bu kadar âh u figânım yoh idi

Tûtiyâ-yı hatı cân nakdine alsaydım eğer

Ey gözüm nûru bu sevdâda ziyânım yoh idi

Yâra remz ile hamı derdimi bildirdim men

Keşf-i râz etmeğe her çend zebânım yoh idi

Ser-i kûyun bana dünyâda ʿatâ eyledi Hak

Çünkü ʿukbâda menim meyl-i cinânım yoh idi

Gördü bir sûz ile yandı bu gece hâlime şemʿ

Çünkü bir şemʿ kimi cânı yananım yoh idi

Niʿmet-i vasluva sad-şükr yetişdim bî-renc

Menim öz tâliʿime hîç gümânım yoh idi

Râcî yazdım kala menden bu gazel nâm u nişân

Çünkü ʿâlemde menim nâm u nişânım yoh idi

Ve lehû

Dîvâneliğe ʿaşkda her kim beled oldu

Zencîr salıb boynuna sâhib-hıred oldu

Çoh derde düşen ʿâşıkı gördüm ciğer-efgân

Pâ-mâl-i cefâ men tek haçan bir ahad oldu

Yûsuf eledi nâz-ı Züleyhâ’ya ezelden

Bu kıssa perîveşler elinde sened oldu

Hoş hâline her kimse ki mey-hânede oldu

Hişt-i hum o şûrîdeye seng-i lehed oldu

Men eyledim zâhidi öz başıma rüsvâ

Bu işde mene pîr-i mugândan meded oldu

---

267 “Ayâ Gaffâr” kelimesini bulup bu tarih için onu yazdı.

Zahidlere ihbâr eyleyin hırka-i Râcî

Mey-hânede rindân-ı harâba nemed oldu

Ve lehû

Lâle rengîndir velâkin gül cemâlin özgedir

Gül eğer raʿnâdır ammâ reng-i âlin özgedir

Zülf-i pür-çînin müselsel hatt ü hâlin cânsitân

Nâz u gamzen dil-rübâ ginc ü delâlin özgedir

Artırır göz nûrun Kur'ân'a bahmak velî

Safha-i rûyunda görmek hatt u hâlin özdedir

Tâze aya bahmakı gerçi yazıblar çoh sevâb

Bu kadar var rü'yet-i tâk-ı hilâlin özgedir

Serv ü Tûbâ'da eğerçi var raʿnâlık velî

Sahn-ı bâg-ı hüsnde bu nev-nihâlin özgedir

Çengel-i şah-bâz eğerçi sayd eder tîhûları

Dil kuşun sayd etmeğe çeşm-i gâzâlin özgedir

Râcî'nün fikr ü hayâli tûl-i ʿömründür senin

Hîleger ammâ senin fikr ü hayâlin özgedir

Ve lehû

ʿÂşık-ı hâma eğerçi nâr-ı firkat yahşıdır

Men sanâ kurbân olum ammâ mürüvvet yahşıdır

Nâvek ü peykânların yakdır hevâdan başıma

Her kadar efzûn ola bârân-ı rahmet yahşıdır

Yahşıdır laʿl ü leb ü hat u zülf ü ruhun

Kâmetin ey serv-i nâz ammâ kıyâmet yahşıdır

Hâk-i pâyında nisâr etmekdi cânı niyetim

Olmasa mümkün gene bu yahşı niyet yahşıdır

Yohdu zâhid bî-garaz dünyâda sevdâ ehli hîç

Bilmisen zımnında cennet var ʿibâdet yahşıdır

Zülf tek çulkaş gönül ol mû-miyânın fikrine

Mes'ele bârik durur elbette dikkat yahşıdır

Müfredât

Râcî kaşıyla etmesin her gîz hilâl bahs

Olmaz kesikce dırnakı yârin o mâh-ı nev

Ve lehû

Germî-i meclisden açmış yâr bend-i sînesin

Bu gece eyyâm-ı beyz-i ʿâşık-ı şeb-hîzdir

Ve lehû

Cân vermedin visâle seni öldürür firâk

Bah Râcî gör senin kimi bir bî-şuʿûr var

Ve lehû

Hâne-i agyârı seyr eyler gönül cânânımız

Burc-ı ʿAkreb'de gezer indi meh-i tâbânımız

Ay çıhanda çün misâfir menzilinden göç eder

ʿÂrızın göstergilen çıhsın bizim de cânımız

Tarz-ı nâz-ı yâri gözde gözle ey göz merdümü

Kipriğin çalma me-bâda incisin mihmânımız

Sâye-i serv-i kadinden Râcî mahrûm olmuşam

Var yeri ʿarşa ucalsa nâle vü efgânımız

Eyzan minhu

Gelende gönlüme fikr-i leb-i laʿlin çıhar cânım

Gele mihmân mürüvvetdir ki sâhib-hâne eğleşsin

Ricâlü'l-gayb tahayyür etmeğe mâyildi ger zâhid

Gelib bir erbaʿîn mey-hânede mestâne eğleşsin

Bir Yûsuf-nâm mahbûba demişdir.

Desem ki hüsnde Yûsuf sana ber-â-ber var

Nece hilâf deyem Tanrı var peyember var

Deyirsen el götü menden gönül ver özgesine

Bu şehr içinde meğer senden özge dil-ber var

Bu hüsnle sana lâyık değil şarâb içmek

Bu genc-i meykedede elli min kalender var

Göreydim hüsnüve zînet verende meşşâta

Ayagına döşeneydim deyeydim eller var

Bu mâh-ı rûze tükenmez tüketdi ʿömrümü hayf

Ne sâkî var ne şîşe ne mey ne sâgar var

Bahâr ayında oruç dutmak hîç değil insâf

ʿAle'l-husûs ki mende firâk-ı dil-ber var

Boyun belâsın alım sâkî dur getir bâde

Kazâ-yı rûzeni dutmaka mâh-ı diğer var

Senin kelâmını Râcî melîh edibdir Mevlâ

Ve ger ne ʿasrda çoh şâʿir-i hüner-ver var

Ve lehû

Men ölsem eğer kılsa bana yâr namâzı

Kılsın bana bir Caʿfer-i Tayyâr namâzı

Ham kaşına bu hasta gönül eyler işâre

Câ'izdi kıla remz ile bîmâr namâzı

Her yerde yüzün görse düşer secdeye Râcî

Kâfir ki değil eyleye inkâr namâzı

Ve lehû

Hicrinde dâ'imâ gelirem âh u zâre men

Bî-çâre men felek-zede men bahtı kare men

Halın görüb ʿabes yere tesbîhi atmadım

Min defʽa etmişem bu işe istihâre men

Tâk-ı hilâle nazar-ı kec ger eylesem

Ey serv-i nâz rast gelem Zü'l-fekâr'e men

Eyzan minhu

Cân nakdini veren dedi tapdım visâl-i dost

Pervâneden su'âl eyledim yane yane men

Laʽl-i lebin hayâlini tapdım gönülde şükür

Müflislikde saldım ele bir hazâne men

Eyzan minhu

Mürde-i renc-i humâra kefen eyle sâkî

Olsa her penbe-i âlûde ser-i mînâda

Eyzan minhu

Gönül vir nakd-i cân bir târ-ı mûy al zülf-i cânândan

Olur erzân harîd etmek bahâ cinsi perîşândan

Eyzan minhu

Gönül gencinde genc-i ʿârızın vird-i zebânımdır
Hazîne tapsa bir müflis anı tez tez hesâb eyler
Temennâ-yı visâl eyler görende sînevü gönlüm
Deyeler subh vakti Hak duʿânı müstecâb eyler
Mukavves kaşlarından pertev-i rûyun ʿayân olmuş
Deyirsen Kavs burcundan tulûʿ ol âfitâb eyler
Hesâb olmaz menim bir günde yüz yol ölmeğim ammâ
Özü bir bûse verse tez hesâb ol bî-hesâb eyler
Adam kimi ol sünbül zülfün sür gönül
Zâhid eğerçi naʿra-i "*lâ takrabû*"[268] çeker
Eyzan minhu
Deyin rakîbe ki ʿuşşâka bî-vefâ demesin
Bile bile oturub küfr-i nâ-sezâ demesin
Görende ʿâşıkı kûy-ı nigârda geçsin
O Kaʿbe Sünnîsi huccâca merhabâ demesin
Gönül gelib sanâ hicrân gamın desin cânâ
İcâze ver sanâ kurbân desin veyâ demesin
Ve ammâ Halîfe-i Halhâl ʿÂciz'in bir gazeli ki ola matlaʿı bu matlaʿ cenâb Râcî'nin dîvânında mülâhaza kıldım. Matlaʿ
Tüketdi ʿömrümü derd ü gam-ı firâvânın
Ne vakt olur ki bu cânım olaydı kurbânın
Ve ʿÂciz'in dîvânı Râcî'nin dîvânından çoh akdem çap olubdur. Ve özleri Fethali Şâh gufrân-penâhın zamânında olubdur. Ümmîdvârım ki hemân gazeli kâtib veyâ râtib sehven tahrîr veyâ tertîb etmiş olalar. *Va'llâhu a'lem bi-hakâyıkü'l-umûr*.[269]
Eyzan minhu
Bâde kimi tökdü gözümün yaşın ayagâ
Sâkî görisen ol büt-i peymâne-şikeni sen
Laʿl-i lebin hükmüyle hatun dutdu cihânı
Hâtemle Süleymân eyledin Ehrimen'i sen
Eyzan minhu

[268] Yaklaşmayınız.
[269] İşlerin asıl iç yüzünü ancak Allah bilir.

Men dutak cürm eledim yâr ki menden dönmez
ʿÂsî ümmetden olar döndüre peygâmber üzün
İlde bir yol değilem râzı görem agyârı
Günde min defʿa rızâyam ki görem kâfir üzün

Eyzan minhu

Cânâ ne deyem men sene agyâr yanında
Bülbül ne desin öz gülüne hâr yanında
Hicrân adını gönlüme rahm eyle aparma
Zikr etme ölüm sohbeti bîmâr yanında
Rûyunda taʿaccüb ederim zülfle hâle
Tâvus nece sâziş eder mâr yanında
Her çend yanıbsan oda ney tek gene Râcî
Çekme nefesin merdüm-i bî-ʿâr yanında

Çün müctehidin hükmüyle mey-hâneleri yıhıb şehr-i Tebrîz'de peymâneleri şikest etdiler. Mevlânâ buyurubdur.

Yıhdılar ʿâşıkların kalbi kimi mey-hâneni
Bî-vefâlar ʿahdi tek sındırdılar peymâneni
Laʿl-i cânân tek uzak oldu nazarlardan şarâb
Çeşm-i dil-ber tek humâra saldılar mestâneleri
Rind ü şeyh ü sâlik ü zâhid karışmış bir yere
Çeşm-i Hak-bîn yoh seçe nâ-merdden merdâneni
Oldum hem-reng-i cemâʿat ʿaşk-ı hâl u zülfile
Rişte-i zünnâra düzdüm sebhe-i sad-dâneni

Ve lehû

Hınallı ellere urma edîb elin kurusun
Felekde incini keffü'l-hadîb elin kurusun
Yapışma dâmen-i cânâna ellerin yaşdır
Biraz tahammül eyle ey rakîb elin kurusun
Dedim koy avucuma birce meyven o tıfl dedi
Yetişmemiş deriben Râcî sîb elin kurusun

Ve lehû

Edib hâl-i ʿizâr-ı yâre gülşende nigâh lâle

Basıbdır hasretinden bagrına dâg-ı siyeh lâle
Çemende ʿârızın gördüm nigârâ lâleye bahdım
Ne lâle lâle ruhsârın yanında bir giyeh lâle
Hayâl-i zülf ü ruhsâr u leb-i laʿlinle ey sâkî
Menim gönlümde geh sünbül biter geh gonce geh lâle
Leb u rûyun yanında dem urub çün gezdirir bu halk
Deyirler eyleyib cânâ hatâ gonce gene lâle
Ve lehû
Nîme-i mâh-ı Receb'dir de gel ey duhter-i rez
Etmişem gör nece hoş vaktde tezvîc seni
Dehenin yâda salıb hîç yere bu gussâ nedir
Râcî bu hîçden el çek ki eder hîç seni
Hicv-i ʿurefâ-yı gayr-ı muttasıf be-sıfat ʿirfân-ı bedâyiʿ-tabʿ-ı Mevlânâ Râcî merhûm[270]
Murabbaʿ
ʿİzâr-ı yârı dutub turre-i siyeh-fâmı
Ne küfrdür bu ki eyleyib ihâta İslâm'ı

Çıhıbdı tâze ʿaceb resmler taʿârüfler
Verile harca nece harclar mesârifler
Gelibdi arsaya imdi garîbe ʿârifler
Olubdu her biri bir Bâyezid-i Bestâmî
Biri diyer ki menem vâris-i Kelîm ü Şuʿayb
Menim yanımdadı esrâr-ı ʿilm-i ʿâlem-i gâyb
Diyer ona öbürü laʿn u taʿn u redde vü ʿayb
Adın koyar mene olmuş bu matlab ilhâmı
Gidib fenâya vücûdum men olmuşam bâkî
Haliyyetin mene mensiz olunmaz ıtlâkı
Humem meyem rezem engûr u sâgar u sâkî
Salan teselsüle bu devrde menem câmı

[270] Edip yaratılışlı merhum Raci'nin vasıfsız bazı arifleri hicvi.

Su’âl edende raʿiyyet olur ki olsun şâh
Çekelle kavs-i zuʿûd u nüzûlü onda güvâh
Mürîd ü muktedî ol nakşadan olur güm-râh
Salır tecessüm-i aʿmâle cümle ecsâmı

Bu kavmin ekseri eyleyibdi Hak’dan iʿrâz
Ne sabr u şükr ü ne seyr ü sülûkda murtâz
Tapıbdı her biri bir pâre pâre köhne beyâz
Deyelle bundadı bu ʿâlemin ser-encâmı

Deyer o vakte ki geh ʿAmr u gâh Zeyd’em men
Bu vartada gehî sayyâd u gâh saydam men
Basîret ehli görür mazhar-ı Cüneyd’em men
Mükellifem yetirem sizlere bu peygâmı

Salır dalâlete halkı bu tâ’ife min kısm
Deyelle birdi müsemmâ ve lîk min bir ism
Siz ehl-i sûrete ger mâniʿ olmasa bu cism
Çe Türk ü Fars çe Hind u çe Tâzî vü Şâmî

Olubdu muʿtekif genc-i Kaʿbe râhib deyr
Olubdu muttasıf şerr-i mahz sâhib-i hayr
Olubdu muʿterif hüsn-i yâr tâlib-i gayr
Koyubla Hakk’ı perestiş edelle esnâmı

Biri deyir ki menem ʿandelîb-i Gülşen-i Râz
Olubdu mantıka bu nefs-i nâtıkam dem-sâz
Lisân-ı gayb makâlâtına menem hem-râz
Tekellümüm eder ihyâ kelâm-ı Hayyâm’ı

Biri der yetişir nisbetim kemâle menim
Budur gerek yete emrim nehâr u leyle menim
Yohdu şekk ü yakînim olubdu bele menim
Ki pert olubdu bu kavmin ʿukûl u evhâmı

Edib bu matlabı baʿzı bu nevʿ ile tahsîl
Verille muʿcize-i enbiyâ için te’vîl
Deyelle Hazret-i ʿÎsâ edib bizi tekmîl
Olur temessük odur puhte eylesin hâmı

Olubdu muhtelif ez-bes ki mezheb-i ʿurefâ
Azıb tarîka-i ʿirfânı agleb-i ʿurefâ
Yetib görün ne makâma bu matlab-ı ʿurefâ
Eder bu daʿvânı her külhanî vü hammâmî

Yetende emr-i Hudâvend gâʾib-i emr-i evvel
Evâmiri halka yetirmeğe nâʾib-i emr-i evvel
Namaz kılma oruç dutma sâhib-i emr-i evvel
Haçan deyib bu sözü Bâyezid-i Bestâmî

Menim bu kavlime öz sözleriyle şâhid var
Bu işde cehd eyleyen çohdu az mücâhid var
Riyâzet ehli için vâkıʿan kavâʾid var
Yetib bu nevʿile seyr ü sülûkun ahkâmı

Refîk eğer bize mürşidi çâr-deh maʿsûm
Sana bu nükte ehâdîsden olur maʿlûm
Şerîʿatile târîkatde lâzım u melzûm
Ne kışrdır bu şecersiz görüble bâdâmı

Mürîd ʿayn-ı murâda yeter bu nahv ile
Ne în ki tıbb u nücûm ile sarf u nahv ile
Bu ʿilm sâbit olunmaz hayâl ü tahv ile
O da ki olmasa olmaz kulûbun ârâmı

Olub fütüvvet ü îsâr gurbet ü ihlâs
Mürüvvet ü edeb ü sıdk u ʿizzet ü ihlâs
Ahâ vü cûd u sehâvet ü secâʿat ü ihlâs
Tevekkül ehline teslîm-i mürşid-i tâmî

ʿİlâc-ı derd-i dil-i ehl-i derd derd ister
Sirişk-i âl u dil-i zâr u reng-i zerd ister
Kadem koyub gire meydân-ı ʿaşka merd ister
Vücûd-ı merd gerek Râcî ism-i güm-nâmî

Gazel

Hat başı nigârım yüzüne tâze koyubdur
Zulmet ile küfr içre bir endâze koyubdur
Gördü dagılır gül kimi evrâk-ı cemâli

Sünbül kimi hattın yüze şîrâze koyubdur
Gûyâ bu çemende eser-i bâd-ı hazân var
Bülbülleri yüz cânib-i pervâze koyubdur
La'l-i lebi efsûn ohuyub zâhir oldu hat
Hayrân meni bu sırra bu i'câza koyubdur
Yüz nâz ile gönlüm kuşunu avladı çeşmin
Âhû adını kim bele şeh-bâza koyubdur
Nâz etmeli vaktinde gazab etdi şi'ârın
Dildârıma bah indi özün nâza koyubdur
Bu küçedi cennet güzelim hûrîsi sensin
Kim küçenin adın bele ahhâze koyubdur
Ve lehû
Yûsuf o vecâhetde zer ü sîme satıldı
Cân nakdine alsam seni bi'l-lah değerin var
Temmet müntehabât-ı dîvân-ı Râcî Rahmetu'llâh.
MİN KELÂM-I NASREDDİN ŞAH KACAR
Hâlık-ı yektâya bir mahlûk-ı yektâdır 'Alî
Lâ-ilâhe illa'l-lâh'a tekrâr olan "lâ"dır 'Alî
Nûr ender nûr olmuş hem zücâc ender zücâc
Şîşe ender şîşede bir nûr-ı beyzâdır 'Alî
Sırr-ı tevhîd-i nübüvvet 'âlemin keşf eyleyen
Âhir-i Allâh'da mestûr olan "hâ"dır 'Alî
Allâh'ın olmuş iki lâmile bir hâ-yı nebî
Ol iki lâmile hâ hem elf-i evlâdır 'Alî
Mazhar-ı Allâh'dır Allâh'ın üste cilveger
Hak-nümâyihâ olan teşdîd-i tenhâdır 'Alî
Dikkat etse kim deyer Allâh'da teşdîddir
Lâzım-ı melzûmda bir lutf-ı peydâdır 'Alî
Hak buyurmuş öz kelâmında va'l-lahü'l-mesel
Ol mesel 'aksinde bir misl-i Mesîhâ'dır 'Alî
Hak özü bir nûrdur gûyâ mesel bir âyîne
Nûrunun misli mesel mislinde ihfâdır 'Alî

Rûzigârın tökdü miʿmâr-ı beniyyet tarhın
Çekmeyib el tarhının tabʿında bennâdır ʿAlî
Zât-ı pâk-i kibriyânı koy kenârından kenâr
Her ne vardır ser-be-ser ikrâma dânâdır ʿAlî
Ratb u yâbis her ne var tefsîrinin ferdindedir
Taht-ı bismi'l-lahda ol nokta-i bâdır ʿAlî
Maʿnâ-yı Tevrât u Kur'ân remz-i İncîl ü Zebûr
Ahmed ü Dâvûd hem Mûsâ vü ʿÎsâ'dır ʿAlî
ʿÂlem-i lâhutdan bâtında her peygambere
Vahyi sâdır eyleyib Cibrîl'e ilkâdır ʿAlî
Râzıka merzûkdur merzûkuna rezzâk tek
Bundan ötrü rûzinin vaslında vustadır ʿAlî
Feyz ona feyyâzdır öz feyzini katʿ eylemez
Bahşîş-i Hak bizlere bir feyz-i ʿuzmâdır ʿAlî
Zâtı cevherdir bu mahlûkun ona zâtı ʿaraz
Bendedir maʿbûda ammâ halka mevlâdır ʿAlî
Çün meşiyyet etdi îmâ kâf u nûn îcâdına
Şübheye düşme hemân îmâya îmâdır ʿAlî
ʿİllete maʿlûmdur ʿillet ona peyvenddir
Her ne var dünyâ vü mâ-fîhâya fîhâdır ʿAlî

ʿABDU'R-RAHÎM BİN HÂCI MEHEMMED SÂKIK

Olub ʿâlem münevver ol nigârun mâh-rûyundan
Meşâm-ı ʿâlem olmuşdur muʿattar zülfi bûyundan

ERDEBÎL

ŞÂH İSMÂʿİL HATÂ'Î

Erdebîl, Keyhusrev ibni Siyâvuş'un binâlarındandır. Kûh-ı Sabalan'ın 4 fersenkliğinde vâkiʿdir. Ve iklîm-i pencüme dâhildir. Ve yüz pâre karyedir. Tamâmen serd-sîr ve havâsı gâyetde sertdir. Ve suyu güvâradır. Bu sebepden o şehrin ehli çoh ehûldurlar. Havâsı sebebiyle sâ'ir fevâkih nâ-yâbdır. Ve çoh latîf kilası olur. Kalʿa-i meşhûr Rûyindez hemân dagda olubdur ki Ferîbürz ile Keyhusrev'in emr-i saltanatında muʿârazaları hemân kalʿanın fethine karâr olmuşdu. Evvel Ferîduz Tûs ile gidib me'yûs kayıtdı. Ondan sonra Keyhusrev Kûderz ile gidib

hemân kalʿanı teshîr edibdir. Ve hemân vaktde dârü'l-irşâd Erdebil'in tarhını tökmüşler. Devlet-i Safeviyye zamânında çoh maʿmûr idi. El-ân yümn-i devlet-i Kaçariyye'den gene maʿmûriyyeti ziyâde olmakdadır. Ve mezâr-ı kesîrü'l-envâr cenâb-ı kutbü'l-evliyâ' Şeyh Safîyyü'd-dîn İshâk Erdebîlî ol şehrdedir. Ve Cenâb Lutfʿeli Beğ ibn Akahan Âzer Beğdili öz Âteşgede'sinde ol şehrden olan şâʿirleri bu karâr ile zikr etmişdir. Câmî, Râgıb, Mahvî, Mirzâ Hâtem Beğ, Ziyâ'î ve Şâh Hatâ'î'dir ki Şâh Hatâ'î'nin ism-i şerîfleri cenâb-ı hakân-ı kebîr Şâh İsmâʿil Safevî'dir. Silsile-i nesebi ata tarafından beş vâsıta ile Hazret-i Kutbü'l-ʿârifîn Şeyh Safiyyü'd-dîn İshâk Erdebîlî'ye yetişir kim o büzürgvârın da nesebi on altı püştden imâm-ı heftüm seyyidü'l-ebrâr Mûsa el-Kâzım ʿaleyhi's-selâma yetişir. Nisbet-i vâlidesi Hasan bin Türkmân'a yetişir ki ulus-ı Türkmân'ın eʿâzımlarındandır. Ve memâlik-i Îrân'ın baʿzı yerlerine pâdişâh olubdur. Ve târîh sene 970'de ve özü 25 sinninde irâde-i cihân-güşâlık edib ekser vilâyet-i Âzerbaycân ve dârü'l-merz Horasân ve ʿIrâk ve ʿArab ve ʿAcem ve Fars'ı gerden-keş olan sultânların tasarrufundan çıharıbdır. Ve dîn-i Caʿferî'ye revâc-ı tamâm veribdir. Ve âfitâb-ı ʿömri fî sene 975'de ʿukde-i küsûf-ı ecelde münkesif olubdur. Ve mezâr-ı şeyhde dîvânları mevcûddur. Türkiyyen ve Fârsiyyen şiʿr demişdir. Çün bu tezkirede sâbıkan zikr olundu ki bi'l-merre eşʿâr-ı Fârisî'den hâlî olacakdır, ona binâen ki şuʿarâ-yı mukaddemin zâbıtaları şiʿr-i Fârisî demek olub, onların şiʿrinden zikr olunmadı. Ve bu bir niçe şiʿr-i Türkî cenâb hâkân-ı aʿzam Şâh İsmâʿil Hatâ'î tahallüsün kelâmlarındandır ki zînet-i tezkire için o büzürgvârdan teberrüken sebt olundu.

Gazel

Ey müselmânlar esîr-i zülf-i yârem dogrusı
Bu siyeh-kârun elinde bî-karârem dogrusı

Dirdim ol dil-ber yanında iʿtibârum var menim
Yohladum etdim yakîn bî-iʿtibârem dogrusı

Bir kurı cândan n'olur kurbân idem cânânuma
Ol perî-ruhsârdan çoh şerm-sârem dogrusı

Şeh Hatâ'î keşte çıhdı açdı hurrun kabrini
Bârilâha ʿafv kıl kim tövbe-kârem dogrusı

Rubâʿî

Tâ bâde-i hoş-güvâr var ey sâkî
Bir dem meni koyma hûşyâr ey sâkî
Bir devr eyle kim bu devri dönmüş devrân
Ne bâde koyar ne bâde-h^{v}âr ey sâkî

NUSRET

Ve hüve kutbü'l-ʿurefâ' ve kehfü'l-mesâkîni ve'l-fukarâ'i Mevlânâ Nusret ʿAlî Şâh Erdebîlî meşâhir-i ʿurefâdandır ve eʿâzım-ı vüzerâdan. Tevellüd-i şerîfleri sene fî 1225'te dârü'l-irşâd Erdebîl'de vâkiʿ olub ve Mehemmed Şâh cennet-mekân huldu'llâhe mülkehû o büzürgvâra kemâl-i irâdet yetirib ve safâ-yı bâtınlarını idrâk etdikde cenâb Nusret ʿAlî Şâh'ı özlerine vezîr-i aʿzam karâr-dâd etmişdir. Ve o büzürgvârın evsâf-ı kemâli ondan ziyâdedir ki kalem-i şikeste-zebân tahrîrine kâdir olabilsin. Ve kitâb-ı mesnevîsi dârü'l-irşâd Erdebîl'de oldukum zamânlar nazar-ı hakîre yetdi. Gümânım budur ki ne Mollâ-yı Rûmî ve ne Mollâ Ahmed Nerâgî ol matâlibde ʿâlî-mazmûn ve şîrîn-kelâm dememişdir. Sad-hayf ki o cenâbın ömrleri vefâ etmeyib hemân kitâb nâ-tamâm kalmışdır. Ve Mollâ Nebâtî Üştübînî ve ʿÂciz Halhâlî ve Fikrî Erdebîlî ki bundan sonra zikr olacakdır o büzürgvârın şâkirdlerindendirler. Ve târîh-i hicret sene fî 1267'de dârü's-saltana-i Tahran'da vefât edibdir. Ve bu gazel-i Türkî o büzürgvârdandır. Öz şâkirdi ʿAciz'in gazelinin mukâbilinde îrâden ve tenbîhen buyurmuşlar, teberrüken sebt olundu.

Gazel

Şükr li'l-lah ki gönül oldı tecellâ delisi
Gene yüz koydı beyâbâna bu Leylâ delisi

Gıll u kallâde vü zincîre meğer bend olur
Bir gönül kim ola bir zülf-i çelîpâ delisi

Ya meğer nergis-i bostâna salur tarf-ı nazar
Bir gönül kim ola bir gözleri şehlâ delisi

ʿAşkun âdâbını Ferhâd ile Mecnûn ne bilür
Birisi dag ayısıdur biri sahrâ delisi

Dag ile bâg gözüm ʿâşık çün yek-sândur
Here bir yâna gider vâhid ü yektâ delisi

ʿAkla gel vâʿiz ü zâhid sözine dutma kulak
Biri dünyâ delisidür biri ʿukbâ delisi

ʿÂciz âsâr-ı reh-i ʿaşka kadem basmadı hâyf
Bu sözi habt hayâl etdi o sevdâ delisi
ŞÂHÎ

İsm-i şerîfleri Mollâ Baba'dır ve şehr-i Erdebîl'in tâcir-zâdelerindendir. El-hakk ki benim tasavvuruma (göre) resm-i gazelde gazel-serâ şâʿirlerin şâhıdır ve kasîde-gûların kıble-gâhı. Tevellüdleri sene fî 1227 vefâtları sene fî 1269'da dârü'l-irşâd Erdebîl'de vâkîʿ olub. Halîfe-i ʿÂciz tahallüs Halhâlî ile muʿâsırdır. Zamân-ı devlet-i Feth ʿAlî Şâh'da ve Mehemmed Şâh'da olubdur. Halîfe-i Halhâlî Erdebîl'de olan zamânlar Halhâl'dan Erdebîl'e bir şahs mollâbaşı taʿyîn olub geldikde Halîfe bu beyti Erdebîl ehline kinâyeten ve mollâbaşının hicvinde demişdir.

Beyt:
Gene kül başunuza Erdebîl'ün aʿyânı
Mollâbaşı yirine kürre-i Halhâl gelür

Ve cenâb Şâhî bu beyti Halîfe'nin cevâbında rişte-i nazma çekibdir.

Beyt:
Niye kül başumuza olmasa bir şehrde it
ʿArsanı hâlî görüb hürmeğe çakkal gelür

Ve mâ-beynlerinde bu kabîl çoh hicvleri vâkiʿdir. Ve bu bir gazel-i Türkî cenâb Şâhî'dendir ki sebt oldu.

Gâzel
Ey zülf boynı kec dolanursan gedâysan
Âşufte olmakun ne hem-âgûş-ı âysan
Tarrârsan dil ugrusı ârâm reh-zeni
Dil âhenîn ola eğer âhen-rübâysan
Hükmün revâcı kişver-i ruhsâr-ı yâra var
Virmez harâc hüsne ʿaceb kedhudâysan
ʿAnber misen ʿabîr misen müşk ü ʿıtrda
ʿItrun şebâhati hani sen mâ-verâysan
Efʿî disem ne efʿî keser gün kabakını
Efʿîde zahm cismedi sen cân-güzâysan
Zincîre ohşadum ʿukalâ menʿ ider meni
Zincîr arturur gamı sen gam-züdâysan

Her bir hamında bende düşüb min gönül kuşı
Min yana sövkeşüb ne kemend-resâysan

Târun ucı yere döşenüb evce meyli var
Gün perveriş virüb ona hurşîd-sâysan

ʿUryân tavâf-ı kûy-ı ruh-ı yâra durmakun
Maʿlûm ʿaşka Şâhî kimi mübtelâsan

FİKRÎ

Ve hüve Kerbelâyî Zeyne'l-ʿâbidîn Erdebîlü'l-asl, tevellüdi sene fî 1230. Bir pîrdir maʿşûka-bâz ve bir rinddir ehl-i râz. Ve nice kitâb medh ü menkabet-i mevlâ-yı muttakiyân emîre'l-mü'minînde tertîb etmişdir. Velâkin otuz beş sinninde gözleri kör olub, el-ân Erdebîl'de dervîş-i dil-rîşdir. Her çend şuʿarâ-yı Erdebîl merâtib-i nazmı ondan tahsîl kılarlar ve bu beyt onların şâhid-i hâlidir ki zikr olur.

Mısrâʿ

Şâkird-râ çe behre zi-üstâd-ı bî-vukûf[271]

Bârî Kerbelâyî Mehemmed Emîn Dil-sûz tahallüs Tebrîzî ile ve Nebâtî Karadaglı ile ve ʿÂciz ile birbirlerin çoh hicv etmişdir. Dil-sûz Tebrîzî bu beyti Fikrî'nin şâkirdi Kumrî için yazıb cenâb Fikrî'ye öz hicvinde göndermişdir. Garaz ki bu kabîl hicvleri ve irsâl-i mersûlleri çohdur.

Beyt:

Fikriyâ yıg başuva fikrüvi bir eyle hayâl
Kumrî'ni yolla s...kem tâ eylesün kesb-i kemâl

Ve bu bir nice beyt Fikrî Erdebîlî'nin kelâmlarındandır ki sebt olundu.

Tökülmüş her tarafdan zülf-i ʿanber-fâmı rû dutmuş
Teʿâlâ'l-lâh ne san mû âteş-i sûzâna hû dutmuş

Güzergâhunda ey dil-ber menüm eşkile müjgânum
Hezârân şevk ü zevk ile hayâl-i reft-rû dutmuş

Götürmez dâmenünden el ölünce Fikrî-i mahzûn
Cemâlün ʿâşıkı olmuş temennâ-yı nigû dutmuş

Gazel

[271] Bilgisi olmayan üstaddan talebeye ne fayda gelir?

Urub şâne dagıtma tellerün ruhsâra yâr âhir
Perîşân eyleme ahvâlümi ey gül-ʿizâr âhir
Esîr-i halka-i zülfün olub gönlüm kuşı titrer
Temennâsı budur cânın sana etsün nisâr âhir
Şikâyet eyleme Fikrî bu kadrı yâr cevrinden
İder bu derdüve dermân Şeh-i Düldül-süvâr âhir
Ferd
Kazâ sûretgeri gel gör ne hoş çekmiş bu tugranı
Yazub dîbâce-i hüsnünde "*hâzâ Yûsuf-ı sânî*"[272]
Ve lehû
Dutulmuş gonca tek gönlüm açılmaz teh-be-teh kandur
Bahâr-ı ʿömrüme irmiş hazân hâlüm perîşândur
Gül-i ruhsâruva bülbül kimi men olmuşam ʿâşık
Terahhum kıl bana ey gül ki gönlüm gussadan kandur
Olub deryâ-yı ʿaşka gark sınmış zevrak-ı ʿömrüm
Yetiş feryâduma ey nâhudâ gör kim ne tûfandur
Fikrî Erdebîlî
Şehrîst Erdebîl ki ehleş heme hırend
Hârmühre-râ be-kıymet-i elmâs mî-hırend[273]

SARRÂF

Sarrâf bir cevândır ʿÎsâ-nâm ve Mesîh-kelâm. Ferzend-i ercümend-i Hâcı ʿAbdu'r-rahîm Erdebîlî'dir. Tevellüdü sene fî 1241'de dârü'l-irşâd Erdebîl'de vâkîʿ olubdur. Ve ol safahâtda neşv ü nemâya yetmişdir. El-ân Erdebîl'de ʿattârlık(l)a meşhûrdur. Ve bu nice gâzel andandır ki sebt olundu.

Gazel
ʿÖmrlerdür ârzû-yı vasl-ı canân eylerük
Cân virüb kûyında her dem minnet-i cân eylerük
Fakr mülkünde kanâʿat mülkünün sultânıyuk
Taʿne-i evreng-i Cem mülk-i Süleymân eylerük
"*El-belâ'i li'l-vilâ*"[274] peymânesinden mest olub

[272] Bu ikinci Yusuf'tur.
[273] Erdebil, ahalisinin hepsinin eşek olduğu bir şehirdir, onlar değersiz boncuğu elmas kıymetine alırlar.

Rûz u şeb deşt-i fenâfi'l-lâhda cevlân eylerük

Perde-i ihfâ götürsek ger rumûz-ı ʿaşkdan

Bir tecellâ ile min Mûsâ'nı hayrân eylerük

Ger tevekkül bâdesin nûş etsek İbrâhim tek

Nâr-ı Nemrûd'ı sanâ gülzâr-ı reyhân eylerük

Ger tarîk-i ʿaşkda kılsan gedâlık ârzû

Taht-ı ʿizzetde seni âhirde sultân eylerük

Ger ʿalâyık terkin etsen âsumân-ı ʿaşkda

Gerçi zulmetsen seni biz mihr-i rahşân eylerük

Cân u dilden olsa her kim ger bizümle âşinâ

ʿÂkıbet dervîş idüb rüsvây-ı devrân eylerük

Sabr kıl Sarrâf gam çekme fezâ-yı ʿaşkda

ʿAkıbet tahsîl-i bezm-i vasl-ı cânân eylerük

Gazel

Çekilüb sîneme hicrân güninün yâreleri

Kan virür her birinün taşraya fevvâreleri

İrdüm bâr-ı gam altında İlâhî sen özün

Getür insâfa cihân içre bu meh-pâreleri

Ne dir mahşer-i ʿuzmâda eğer sahlasalar

Bir târafdan anı bir yan bu güni kareleri

Vasluva yetmeğe ey şâh kılursan kadagan

Bâri menʿ etme uzakdan kurı nezzâreleri

Sarrafâ her kime izhâr eyledim ʿaşk gamın

Didiler cümle ölümdür bu gamın çâreleri

Gazel

Meydân-ı muhâbbet dime kim zûr u zer ister

Ey ʿâşık-ı bî-çâre bu yol terk-i ser ister

Şevk etme Sikender kimi sen Âb-ı Bekâ'ya

Senlen deği takdîr-i kazâ vü kader ister

Âhir ne gezirsen bu belâ deştini ser-hûd

---

[274] Bela dostlar içindir.

ʿAşk içre gezen Hızr kimi râh-ber ister

Vird eyle “*tevekkeltü ʿale’l-llâh*”[275] ve ger ne

Sen istedüğin iste felek gör neler ister

Gazel

Oldı ol mâhdan ötri hamı bed-hᵛâh bize

Hamı bed-hᵛâhdan oldı beter ol mâh bize

Sohbet-i ehl-i zamâna götürüb câna bizi

Bî-nevâyuk kömek etsün özi Allâh bize

Ta(n)rı şâhiddi eğer tâlib-i ʿizz ü haşemuk

Bûriyâ ferşdi evreng-i şeh-in-şâh bize

Ey gönül menzil-i maksûda yetişmek müşkil

Olmasa pîr-i mugân şefkati hem-râh bize

Cümle ʿâlem ne gam olsun bize düşmen Sarrâf

Besdi mevlâmuz ʿAliyy-i Veliyyu’l-lâh bize

ZİKRÎ

Ve hüve Kerbelâyî Hasan ibn İbrâhim Erdebîlü’l-asl. Tevellüd-i şerîfleri sene fî 1240’da dârü’l-irşâd Erdebîl’de vâkîʿ olubdur. İbtidâ’da kavâʿid-i nazmı Mollâ Fikrî’den tahsîl etmişdir. Ve ammâ Fikrî’den kâmildir. Sene fî 1277’de derâvîş-i hâk-sârîler ile ʿâzim-i Kerbelâ-yı muʿallâ olub hemân senede Necef-i eşrefde vefât edibdir. Aʿla’llâhu makâmahû. Dîvân-ı şiʿrleri perâkende kalmışdır. Bu bir gazel o büzürgvârdandır ki Erdebîl’de cûyâ oldugum zamânlar cenâb Fikrî’den hâsıl olub bu tezkireye sebt olundu.

Gazel

Her gönül kim olsa ʿaşkun mâyesinden mâyesiz

Bir ʿarûsidir hakîkatda ki çoh pîrâyesiz

Ehl-i ʿaşkun gönli Mushafdur anun âyâtı hak

ʿÂrifâ söyle görek Kur’ân olur mı âyesiz

ʿAşkdur bir dâye-i kâmil gönül bir tıfldur

Tıfl-ı şîr-hᵛâra (ne) mümkindür dirilsün dâyesiz

ʿAşkdur hem-sâye dil bir ivdi mâ-yehtâcsız

[275] Allah’a tevekkül ettim.

İv ki mâ-yehtâcsızdur bed geçer hem-sâyesiz

Her gönül ʿaşkile dolsa bir nihâl-i sebzdür
ʿAşkdan hâlî olan dil bir akaçdur sâyesiz

Aç basîret çeşmini kıl Şeyh Sanʿân'dan kıyâs
ʿAşkdur îmân eğer meyl eylesüz tersâya siz

Zikriyâ sen vâdî-i ʿaşk içre Mecnûn olgilen
Uyma Leylîveşlere kim pâyesizdür pâyesiz

GENCÎ

Ve hüve Mehemmed Bâkır ibn Kâzım Erdebîlî bir cevândur bezzâz, resm-i gazelde sâhib-i iʿcâz. Tevellüdü sene fî 1240'da dârü'l-irşâd Erdebîl'de vâkiʿ olubdur ve bu bir nice gazel zâde-i tabʿ-ı belâgat-meşhûnlarındandır ki sebt olundu.

Gazel

Sâkî şarâb vir ki gözüm sâgarundadur
Kevser nişânesi o mey-i ahmeründedür

Nâz eyle ey güzel sana nâz eylemek yiter
Kim hilʿat-i zerîn-i velâyet beründedür

Bîmâr-ı derd-i ʿaşkum ey meh ʿilâcum et
Derdim ʿilâcı şehd-i leb-i şekkeründedür

Tâ pây-i mâl-i ʿaşksan ey dil tefâhür et
Kim sâye-i Hümâ-yı saʿâdet seründedür

Gencî kadün ham eyledi pîrânelik henüz
Gavgâ-yı ʿaşk u şûr-ı mahabbet seründedür

Gazel

Marîz-i ʿaşka lebün şehdi nûş-dârûdur
Zülâl-i Hızr'a ne ohşar bu şekker ol sudur

Düşübdi gül varakı üste deste-i sünbül
Cemâlün üzre veyâ zülf-i ʿanberîn-bûdur

Kılan nezâre zenehdânun içre hâle sanur
Ki çâh-ı Zemzem'e düşmüş sevâd Hindû'dur

Nesîmden haber aldım kim ıztırâba salub
Dil-i hazînimi gösterdi kâkülün budur

Kalenderâne dutub Gencî kûşe-i vahdet

Hemîşe ezberi yâ dost zikri yâ hûdur

Gazel

ʿAşk meydânın gezersün ey gönül tahsîn sana
Kim olub cevlângeh ol aʿlâ'-i ʿilliyyîn sana
Geç cihân mülkinden ol mülk-i kanâʿat serveri
Besdi bir tâc-ı nemed bir hırka-i pişmîn sana
ʿÂfiyet rahtın unut vîrâneler küncin gözet
Bûriyâsın bister et zânû-yı gam bâlîn sana
Ol palâs-ı fakra kâniʿ münker-i dünyâ-perest
Koy hakâret çeşmi ilen bahsun ol kec-bîn sana
Çoh gönül mülkini teshîr eyledün şeh kadün
Rü'yet-i nusretdi perçem kâkül-i müşgîn sana
Genciyâ tesbîh ü tehlîl-i tekebbür terkin et
Gösterür câm-ı mey-i rengîn riyâ rengin sana

Gazel

Tâ ki hüsnün şöhre-i âfâk u ʿâlem-gîr olub
Ey besâ Mânî-hünerler sanʿatı tasvîr olub
Hasta gönlüm nâvek-i gamzen temennâsındadur
Derd-i hicründen ne çekmiş gör ki cândan sîr olub
Virmişdim cân ser-i kûyunda ey ʿâlî-cenâb
Lîk ümmîd-i visâlün bâʿis-i te'hîr olub
Nakd-i cân ister getürsün dil lebün sevdâsına
Müflis-i bî-mâye gör kim tâlib-i iksîr olub
Halka-i zülf-i girih-giründe Gencî gönlümüz
Gûyiyâ dîvânedür pâ-peste-i zincîr olub

Gâzel

Kim girer ʿaşk odına ehl-i vefâdan gâyrı
Ne yiter şemʿa alışdugca ziyâdan gâyrı
Kad ü zülfün hevesi zâhidi etmişdür esîr
Ki götürmez ele tesbîh ü ʿasâdan gâyrı
Ey olan şehd-i lebi ʿaşk marîzine devâ
Ne diyüm leblerüve âb-ı bekâdan gâyrı

Devr-i hâl-i ruhuva halka urub zülf-i siyâh
Değül ol dâne vü bu dâm-ı belâdan gâyrı

Genciyâ bâd-ı sabâdan yetür ol kûya selâm
Kimdür ol kûya yeten bâd-ı sabâdan gâyrı

Gazel

Ey viren müşgîn hatı âyât-ı Kur'ân'dan haber
Pertev-i nûr-ı ruhı mihr-i dırahşândan haber

ʿAşk seyrin kılmadı men tek ne Ferhâd u ne Kays
Bu virür kuhsârdan ol hem beyâbandan haber

Vâʿizâ ʿaşk ehli bi'l-lâh tâlib-i gılmân değül
Git vir ehl-i zühde her dem hûr u gılmândan haber

N'ola Gencî dem urub ehl-i kerâmetüm dise
Gerçi peşmîn pûşdur al genci vîrâneden haber

Gazel

Meh cemâlun gene kılmış ne tecellâdur bu
Gökden inmiş yire bir nûr-ı hüveydâdur bu

Tâlib-i şehd-i lebün bâde-i Kevser dilemez
Ki o bir âb-ı revân şehd-i musaffâdur bu

Varta-i ʿaşka kadem koymagilen ey ʿâkil
Vehm kıl Dicle hayâl etme ki deryâdur bu

Zühd teklîfi ilen gönlümi incitme fakîh
Mâ'il-i câm u mey ü sâkî vü sahbâdur bu

Ne ʿaceb Gencî'ni mât eylese fikr-i dehenün
Ki o bir câhil ü nâ-dân u muʿammâdur bu

GÂ'İB

Ve hüve ʿAbdu'r-rahmân ibn Mahmûd Erdebîlü'l-asl. Tevellüdü sene fî 1240'da dârü'l-irşâd Erdebîl'de vâkiʿ olubdur. Bir cevândır mü'eddeb ve bir refîkdir hoş-meşreb. Cenâb Fikrî'nin şâkirdlerindendir. Ve bu nice beyt o cenâbın zâde-i tabʿıdır.

Gazel

Belâdan hıfz kıl ʿaşk ehlinün dildârını yâ Rab
Şükufte eyle gün günden gül-i ruhsârını yâ Rab

Hazân-ı tefrika salsa bahâr-ı vasla her kimse
Mübeddel kıl hazâna sen onun gülzârını yâ Rab
Yüzünde zülf-i müşgîn rişte-i cândur n'olur hâlim
Dagıtsa ger sabâ gül üzre zülf-i târını yâ Rab
İçüb gam sâgarını yârdan Gâ'ib cüdâ düşdi
Benüm tek etme derhem hîç ʿâşık kârını yâ Rab

Gazel

Kim cüdâ kıldı Hudâyâ ol dil-ârâdan meni
Ayrı saldı ʿâkıbet ol mâh-sîmâdan meni
Özleri içün ʿaşk-ârâ bir yâr u hem-dem bulmaka
Ahdarur Ferhâd u Mecnûn kûh u sahrâda meni
ʿAşk sahbâsıyla ser-mest olmuşam rûz-ı ezel
Tâ-ebed hüşyâr görmezsün bu sevdâdan meni
Her tarafdan Gâ'ibâ mihnet bana eyler hücûm
Leşker-i endûh alubdur zîr ü bâlâdan meni

Gazel

Levh-i sînemden silinmez zülf-i müşgîn karası
Kalbden hergiz sagalmaz tîr-i müjgân yarası
Gam tozıyla dutmasun dib çeşm okın müjgânlarım
Nûh'dan artuk ider tûfân gözüm fevvâresi
Kâh şîrîn tîşe urram daglara Ferhâd tek
Kâh Mecnûn kimi ollam deştler âvâresi

Beyt

ʿAşk bir âteşdi dilde ʿârız-ı dildârdan
Şuʿlesi efzûn olur oldukça vuslat yârdan

NÂZIM

Ve hüve Mollâ Mehemmed Şefîʿ veled-i Mollâ Allâhverdi Erdebîlü'l-asl. Tevellüdü sene fî 1241'de dârü'l-irşâd Erdebîl'de vâkiʿ olub. El-ân Erdebîl'de mekteb-dârdır. Mollâ Fikrî'nin şâkirdlerindendir. Ve bu nice beyt ondandır ki sebt olundu.

Gazel

Gözlerime görinür yâr kaşı misl-i hilâl

Mâşaa'llâh ne güzel Hak yaradub hüsn ü cemâl

Didüm ey şemʿ yüzün görmek ile birce nazar

Yandırub âteş-i hicrün meni pervâne-misâl

Urma el turra-i cânâna rakîb eyle hazer

Baglıdur onda dil-i ʿâşık-ı ferhunde-hisâl

Nâzımâ ʿömrüvi bî-câ yire zâyiʿ eyleme

Fikrî'nün şiʿrini gör eylegilen kesb-i kemâl

KUMRÎ

Mehemmed Hasan ibn Şîr ʿAlî Erdebîlü'l-asl. Tevellüdleri sene fî 1230'da vâkiʿ olubdur. Cenâb Fikrî'nin şâkirdlerindendir. Kuvve-i tabʿından hüsn-i ruhsârı ziyâdedir. Ve bu nice beyt-i âb-dâr zâde-i tabʿ-ı belâgat-meşhûnlarındandır ki sebt olundu.

Gazel

Bu gice hâtırum perîşândur

Zülf-i cânân meğer nümâyândur

Allâh Allâh bu meclis-i ʿişret

Reşk-i nüzhet-serâ-yı Rıdvân'dur

Meclis-i ʿayş gayrıdan hâlî

Bir men hasta bir de cânândur

MUHLİS

Ve hüve Mollâ Niʿmetu'l-lâh ibn Mollâ Kâzım Talışu'l-asl, Erdebîl-mesken. Bende-i hakîr târîh-i hicret 1270'de ʿâzim-i Kerbelâ-yı muʿallâ oldukda müşârün ileyh benimle refîk-i şefîk idi. Erdebîl'den Kerbelâ'ya dek hem-sefer-i rikâb-ı tevfîk idim. Bir merddir tevekkül-pîşe ve hayr-endîşe. Bu müddet-i seferde o cenâbdan tabʿ eseri müşâhede olunmadı. Ve bi'l-merre şiʿr demeğe tabʿı kâdir değildi. Ammâ ârz-ı râhda buyurullardı ki bu seferden manzûrum Cenâb-ı Mevlâ'dan bir tabʿ-ı selîm almakdır. Kerbelâ-yı muʿallâya vârid oldukda dahı o cenâbın ahvâlinden haber-dâr olmadık, mâ-beynimizde müfârakat düşdü. Hakîr, târîh-i hicret 1282'de seyâhat ʿazmiyle Erdebîl'e vârid olub cûyâ-yı şuʿarâ oldukda şuʿarâ cümlesinden nişân verdiler kim bu evkât Erdebîl'de Mollâ Niʿmetu'l-lâh Muhlis-i Âl-i abâ ve ser-âmed-i şuʿarâ-yı muʿâsırîndir. Ve sâhib-i dîvân-ı güzîn müştâk-ı mülâkât olub hidmetlerine müşerref olub ahvâl-pürsân oldum ki, ayâ sebeb-i tabʿıvuza ne oldu?

Buyurdular kim nice gün özümü Ravza-i Mutâhhara'da zencîre urdum. Müddeʿâ hâsıl olmadı. Nevmîd mürâcaʿat etdikde şatt-ı Fırât'da keştîden özümü Fırat'a atdım. Nice gavtadan sora fellahlar beni dutdular ve hâlet-i gaşşımda Cenâb-ı Resûla'llâh'ı h^vâbda gördüm. Buyurdular ki dur ey Muhlis-i Âl-i abâ, "*În dergeh-i mâ dergeh-i nevmîdî nîst*"[276]. H^vâb-ı gaşşdan bîdâr oldukda özümü sâhib-i tabʿ buldum. Hakîkat el-ân bir şâʿirdir bî-karîn ü sıbkat-güzîn-i muʿâsırîn. Ve bir kitâb "Dürretü'l-Mesâ'ib" adlı musîbet-i seyyidü'ş-şühedâya demişdir. Ve bu nice beyt-i Türkî o cenâbın nevhalarındandır.

Mahşer-i kübrâ olub dehrde peydâ bu gün
Nîzeden eyler tulûʿ rü'yet-i beyzâ bu gün
Başın açub tâzeden Husrev-i Hayber-güşâ
Âyet-i "Şakkü'l-kamer" zâhir olub gûyiyâ
Lâle-i Nuʿmân açub ʿarsageh-i Kerbelâ
Hâkile yeksân olub nahle-i Tûbâ bu gün
Bahr-i belâda olub Yûnus-ı dîn gavtaver
Yûsuf-ı Âl-i ʿabâ tâze olub hûn-ı ciğer
Nûh-ı zamâna virüb bâd-ı muhâlif hatar
Garka-i tûfân olub ʿıtret-i Tâhâ bu gün

ŞEMS

İsm-i şerîfleri Esed'dir. Bir cevândır ʿattâr ve gâyetde dindâr. Ve Sarrâf ile dostlukları derece-i kemâldedir ve dervîşliğe meylleri ziyâdedir. Tevellüd-i şerîfleri sene fî 1240'da dârü'l-irşâd Erdebîl'de vâkiʿ olubdur. Ekser kelâmı ʿârifânedir. Şems-i Tebrîzî ve Şeyh ʿAttâr resminde şiʿr demişdir. Ve bu bir gâzel-i Türkî o cenâbdandır ki bu tezkireye sebt olundu.

Gazel
Bu muhâbbet-bâzlıkdan bir peşîmân ol gönül
Küfr dirler il gözine bir Müselmân ol gönül
Büt-perestlik terkin et hâl ü hata kılma heves
Sen de bu mahlûk tek bir ehl-i îmân ol gönül

---

[276] Bizim bu kapımız ümitsizlik kapısı değildir.

Özlüğünden geç fenâ şehrinde bir dem menzil et
Cinn ü insâna bu tedbîr ile sultân ol gönül
Lâf urub dirdüz ki sensiz etmezüz dirlik heves
Gitmeli oldım men imdi yan ciğer-kân ol gönül
Âşinâ oldı "Kirâmen kâtibîn"le Şems-i dîn
Her ne bilsen eyle korhma şîr-i garrân ol gönül

NÂSIR

Ve hüve Mehemmed Bezzâz Erdebîlü'l-asl. Tevellüdü sene fî 1231'de dârü'l-irşâd Erdebîl'de vâkiʿ olubdur. El-ân hakîmlik iddaʿâsındadır. Ve Hakîm Ka'ânî'nin tamâm kasîdelerinin nazîresin demişdir. "*Yâ Rab burîde bâd zi-bâneş be-tîg-i merg*".[277] Bu nice beyt ondandır ki sebt olundu.

Ey gönül geşt eyle bir serv-i hırâmân ele sal
Seyr-i gülzâr eyle bir gonca-i handân ele sal
Dutma ey zâhid-i kec-bîn bu kadar tesbîhi
Eyle zünnâra heves zülf-i perîşân ele sal
Ola magrûr riyâyî olunan tâʿatüve
Baş eğüb ol ham-ı ebrûya bir îmân ele sal
Pend virme bana nâsih seni tarı yeri git
Birce tek men değülem özge Müselmân ele sal

Ve lehû

Değilem şâd nigârım sana ben yâr olalı
Gam-ı hicrün çekerem âşka giriftâr olalı
Mihr iderdün bana bîgâne iken şimdi nedür
Cevr idersün güzelim yâr-ı men-i zâr olalı
Ârzû terkin idüb kûşe-i ʿuzlet dutdum
Hoş keçürem gâm-ı eyyâmı sebük-bâr olalı
El urardım o mehün zülfüne yüz kez Nâsir
Dahı urmam elümi kasdum içün mâr olalı

Ve lehû

Meğer ol mâh menüm nâle-i zârum bilmez

---

[277] Ey Allah'ım, ölüm kılıcı ile onun dili kesilsin.

Firkatinden ten-i zârumda şerârum bilmez
Ne kara gündi benümçün geçir ol meh yâ Rab
Niye bir hâl-i dil-i zâr u nigârum bilmez

(FASL-I SEVVÜM, ŞU'ARÂ-YI RÛM)

VASLÎ RÛMÎ DER MEDH-İ ʿALİ İBNİ EBÛ TÂLİB

Rutbe-i çârümde ashâb-ı kirâmın serveri
Haydar-ı Kerrâr'dır Âl-i ʿabânın mefhari
Hilʿat-i fâhir kimi giydi şecâʿat kisvetin
Emr-i Mevlâ ile kalʿ etdi o bâb-ı Haydar'ı
El urunca Zü'l-fikâr'a titredi ʿâlem tamâm
Mâder-i dünyâ gözü görsün bu gûne serveri
Muhbir-i sâdık kamu evsâfını zikr etdi hem
ʿİlm bâbı olduguçün oldu ümmet rehberi
Gevher-i pâk ile hem evsâfda mahmûd idi
ʿİlm ü hilm ile müzeyyen evliyâlar zîveri
Hâtem-i Nuʿmân onun bir rîze-hâr-ı niʿmeti
Kayser-i Rûm ile Kisrâ bir gedâ-yı kemteri

Gerçi bir kemter gedâ naʿrında ʿâcizsen velî
Vasliyâ ceddin durur medh eyle Şâh-ı Haydar'ı
Eyzan lehû
Halka-i gîsûlarından oldu pîç ü tâbımız
Gözlerin yâdıyla kaçdı dîdemizden h^{v}âbımız

NÂBÎ

Ve diğer deryâ-yı fesâhatin dür-i hoş-âbı ve bostân-ı belâgatin gül-i sîr-âbı ve neş'e-i kelâm-ı sihr-beyân muʿciz-nizâmı bezm-i ʿurefânın mey-i nâbı Hâcı Yûsuf Efendi el-mütehallıs be-Nâbî. O cenâb-ı saʿâdet-me'âbın menşe' ve mevlidi Haleb şehrinde olub evâyil-i ʿömründe seyâhât-i Şirvânât edib o dârü'l-mülkün aʿyân u eşrâflarıyla muʿâşeret ü muvâneset kılıb. Her bukʿada ve her meclisde mahbûbü'l-kulûb-ı eşrâf ü ekâbir olub levâzım-ı hürmet ve ʿizzet o ʿâlî-şânlardan onun bâresinde ʿamele gelibdir.

Vücûd-ı merdüm-i dânâ besân-ı zerr ü tılast
Be her kücâ ki reved kadr ü kıymeteş dânend[278]

Ve şehr-i Kostantıniyye'de İbrâhim Paşa vezîr iltifâtları şâmil-i ahvâl o cenâb olub o ʿâlî-câhın hüsn-i ihtimâmları ile o büzürgvârın evrâk-ı dîvânı Benâtü'n-naʿş kimi perâkende iken Pervîn kimi ʿakd olunmuşdur. Hakkâ ki dîvân-ı belâgat-bünyânı reşk-i kâr-hâne-i Erteng ve gayret-i bâr-nâme-i Erjeng'dir. Ve mezâmîn-i garîbeyi ki eşʿâr-ı âbdârında derc kılıb el-hak fikr zabtında ʿakl hayrân ve hurde-bînân-ı şiʿr ser-gerdândır. Ve cümle-i mazmûn-ı garîbeden ki istiʿmâl edibdir lafz-ı sâbûndur. Ol kadar isrâf-ı istiʿmâl etmişdir ki gûyâ sefîd-pûşân-ı Rûm'un câmeleri min-baʿd çirk ve münderis kalacakdır. Ve baʿzı gâzeliyyât-ı Fârisî o büzürgvârın kelâmından nazar-ı hakîre yetdi. Maʿlûm idi ki gâzel-i Fârisî'de tabʿı kâsır imiş. Ve ekser kasîdesi târîh-i vefât-ı paşayân-ı memâlik-i Rûm'dur. Ve Kitâb-ı Hayriyye nâm nazm-ı Türkî ki nasîhat tarîkiyle öz ferzend-i ercümendi içün müretteb kılmışdır. Hakîkat bir gârîbe bahrde ve ʿacîbe tarzda beyân edib ki kabûl-i tabʿ-ı hâs u ʿavâmdır. Ve târîh sene min yüz igirmi dördde (1124) ʿâlem-i fenâdan dâr-ı bekâya kadem basıb "İrciʿî ilâ-rabbike râziyeten marziyye" nidâsına "lebbeyk" icâbet edibdir. Ve bu neçe gazel o büzürgvârın müntehib olan gazellerindendir.

---

[278] Bilgili insanların vücudu saf altın gibidir. Nereye gitseler kıymetleri bilinir.

Gazel

Hat ʿazl-i hüsn virmedi ey nâzenîn sana
Oldı berât-ı tâze hat-ı ʿanberîn sana

Müşkil tılısmdur dil âhen-sirişt-i yâr
Ey âh hall idersen eğer âferîn sana

Terk etdürür çemende bu feryâdı ʿâkıbet
Ey ʿandelîb güldeki çîn-i cebîn sana

Nâbî senünle eyleyelüm hisse dil-beri
Zevk-i visâl bana figân u enîn sana

Gazel

Vaʿde-i hâtır-firîbün düzd-i h^{v}âb etdün bu şeb
Târ u pûd-ı câme-h^{v}âbum sûz u tâb etdün bu şeb

Oldu târîkî-i şeb âhımla kat kat lîk sen
Talʿatınla kankı bezmi mâh-tâb etdün bu şeb

Belki eylerdüm sana şâyeste hıdmetde kusûr
Ben günâh eylerdüm ammâ sen sevâb etdün bu şeb

Ben hayâlinle sabâh olınca etdim güft-gû
Sen kimi şâyeste-i lutf-ı hitâb etdün bu şeb

Gazel

Eğerçi bî-şek olur zevk-i vasl-ı yâr lezîz
Velîk bana gelür andan intizâr lezîz

Dem-i visâl girîzân olursa yâr ne gam
Bu hoş meseldür olur tuʿme-i şikâr lezîz

ʿUluvv-i rutbe bize iʿtibârsızlıkdur
Gelür çü pâye-perestâna iʿtibâr lezîz

Şeb-i firâkda feryâd telhdür yohsa
Olur mecâlis-i vuslatda âh u zâr lezîz

Nihâdı pâk olan erbâb-ı tabʿun ey Nâbî
Gelür mezâkına eşʿâr-ı âbdâr lezîz

Gazel

Bana gerdûnun âzârı kem-âzâr oldugumdandur

Sipihrün vazʿ-ı nâ-hemvârı hemvâr oldugumdandur

Gubârâsâ beni böyle leked-kûy etdüği çarhun

Nigâh-ı iʿtibâr-ı yârda hâr oldugumdandur

Benüm âsûde-bâl-i kayd-ı pervâz oldugum Nâbî

Şikenc-i zülf-i dildâra giriftâr oldugumdandur

Gazel

Hâtır-fürûz-ı hüsnün zevk-i bahârı n'eyler

Âhû-perest-i çeşmün sayd u şikârı n'eyler

Yârün güzergehidür ʿuşşâka cây-ı râhat

Rindân-ı hâne ber-dûş dâr u diyârı n'eyler

Düşmez gürûh-ı meste olmak hicâba beste

Rüsvâylık dururken nâmûs u ʿârı n'eyler

Pest ü bülend birdür sût u sadâ-yı ʿaşka

Nevbet-i zen-i mahabbet evc-i hisârı n'eyler

Nakşun girince câna mahv oldı ârzûlar

Dîvâr-ı künc-i gülşen[279] nakş u nigârı n'eyler

Merkezle âşinâ ol etme muhîte ragbet

Müstagrak-ı mahabbet[280] meyl-i kenârı n'eyler

Bir şurta-i[281] ʿinâyet eyler kenâra vâsıl

Nâbî sefîne-i dil çok rûzgârı n'eyler

Gazel

Ruh-ı zîbâsını vasf eyler isem şemʿ utanur

Kad-i bâlâsını yâd eyler isem söz uzanur

Safvet-i sîne-i sîmînin idersem takrîr

Maʿdesi âb-ı hayâtun hasedinden bulanur

Gird-i lebde hat-ı nev-hîzini tahrîr etsem

Hâmenün lezzet-i tahrîrden agzı sulanur

H^{v}âbda bûsesin almak nice mümkin zîrâ

Bûsenün sâyesi ruhsârına düşse uyanur

---

[279] Tezkiredeki Nâbî'ye ait bu şiirleri Ali Fuat Bilkan'ın hazırladığı Nâbî Divanı ile mukayese ettik. Bazı ifade farklılıklarını burada belirttik. Divanda "gülhan" şeklindedir.

[280] Divanda "hakikat" şeklindedir.

[281] Divanda "her nefha-i" şeklindedir.

Lebi bî-hande kalur hattı gelen hûbânun

Bir sarayun gidicek devleri bâbı kapanur

Çoh şehîd eylese ʿuşşâkını ol şûh nola

Anda ol hüsn ki var ʿâşıkını tîz kazanur

Gazel

Göster yüzünde[282] hâlüni kim matlabum budur

Ben bir sitâre-sûhteyüm kevkebüm budur

Tafsîl-i derd-i ʿaşkı sorun zahm-ı sîneden

Leb-beste etdi gam beni şimdi lebüm[283] budur

Tîz-âb-ı gam şarâb-ı sitem bir gelür bana

Sâkî tevakkuf[284] eyleme sun meşrebüm budur

Her kande kim telammuʿ ide pertev-i cemâl

Terk-i perestiş eylemem mezhebüm budur

Geh lutf u geh ʿitâbı[285] ile eğlenür gönül

Nâbî kimi benüm dahı rûz u şebüm budur

Gazel

Giryân isen ey dil n'ola cânâne bizimdür

Bahr-ı gamuz ol gevher-i yek-dâne bizimdür

Sûfî senün olsun yüri var gerdiş-i tesbîh

Biz rindlerüz gerdiş-i peymâne bizimdür

Peymâne şümâr etmek[286] içün lâzım olursa

Senden çekerüz subha-i sad-dâne bizimdür

Kimdür ki bizi menʿ kıla[287] bâg-ı cinândan

Mevrûs-ı pederdür girerüz hâne bizimdür

ʿAkl olsa saf-ârâ-yı husûmet bize Nâbî

Gam çekmezüz andan dil-i dîvâne bizimdür

---

[282] Divanda "ruhunda" şeklindedir.
[283] Divanda "şebüm" şeklindedir.
[284] Divanda "tereddüt" şeklindedir.
[285] Divanda "itabun" şeklindedir.
[286] Divanda "olmak" şeklindedir.
[287] Divanda "eyleyecek" şeklindedir.

SEYYİD AZİM ŞİRVÂNÎ

TEZKİRETÜ'Ş-ŞU'ARÂ

Giriş ve Metin

B

Hazırlayan: Dr. Ömer BAYRAM

Gazel

Niyyetün eyledüğün vaʿde-i incâza mıdur
Yohsa kasdun dil-i zâre sitem-i tâze midür

Var mıdur sûziş-i gam sende de pervâne kimi
Yohsa ey murg-ı çemen bir kurı âvâze midür

İki per kimi zuhûr eyledi hat rûyunda
Murg-ı hüsnün ʿacabâ niyyeti pervâze midür

Tîrveş sen düşicek hissesine[1] agyârun
ʿÂşıkun kavs-sıfat çekdüği hamyâze midür

Âhdan perde çeker bâga hezâr ey Nâbî
Bu tedârük o gül-i perde ber-endâze midür

Gazel

Hayâl-i laʿl-i nâbun câm-ı çeşm-i terde kalmışdur
Humâr-ı bezm-i nûş-â-nûş-ı vaslun serde kalmışdur

Değülldür bende dil ser-germî-i fikr-i nigâhunla
O bî-hûş-ı mahabbetdür düşüb bir yirde kalmışdur

Mükedderdür ser-â-ser meşreb-i eczâ-yı ʿâlem hem[2]
Safâ-yı hâtır ancak bâde[3] vü sâgarda kalmışdur

Bu remzi keşfe bir müşkil-şinâs-ı cûd gelmez mi
Kerem bir lafz-ı bî-maʿnî kimi dillerde kalmışdur

Mücevher tâc u devlet kimseye sûd etmez ey Nâbî
Nice şâh-ı cihânun çeşmi ol efserde kalmışdur

Gazel

Bir dil-bere dil vir ki belâdur dimesünler
Bir bâdeyi nûş et ki hatâdur dimesünler

Bir derde esîr ol ki etibbâ-yı zamâne
Vâbeste-i tedbîr-i devâdur dimesünler

Dök nakd-i sirişkün ser-i kûyına nigârun
Tâ müddeʿiyân sana gedâdur dimesünler

Laht-ı ciğer ü nâleni izhâra şitâb et
Tâ kim sana bî-berg ü nevâdur dimesünler

ʿAbdî kimi âşüfte-i hûbân ola gör kim[4]

---
[1] Divanda “sinesine” şeklindedir.
[2] Divanda “hep” şeklindedir.
[3] Divanda “badede” şeklindedir.

Nâbî sana tâ ehl-i hevâdur[5] dimesünler

Gazel

Zevk-i gam dilde midür dagda mı tende midür
Neş'e bülbülde midür gülde mi gülşende midür
Oldı sermâye-i hayret bana bîm ü ümmîd
Bilemem eyleyecek girye midür hande midür
Oldı bâzîçe-i ʿaşkunda nihân hâtem-i dil
Çîn-i zülfünde midür sende midür bende midür
Gül hem açıldı hem ârâyiş-i destâr oldı
Bülbül-i bî-haber ayâ dahı şîvende midür
O tevâzûʿ anı mümtâz-ı cihân etmişdür
Nahl-i gül bâgda bî-hûde ser-efgende midür
Dürr ü mercân bulunurmuş dutalum deryâda
Bu kadar çîn-i cebîn satmaga erzende midür
H^{v}âh u nâ-h^{v}âh olur âvîze-i gûş-ı ahbâb
Nâbiyâ her gazelün böyle hoş-âyende midür

Gazel

Sanma kim râhat-ı dil devlet ü ikbâldedür
Bâr-ı mihnet götüri gerden-i hammâldadur
Vâjgûn bahtla dilbeste-i gîsû olma
Dönme ol düzd-i nigû nisâre ki çengâldedür
Sanma kim kesret-i emvâldedür zevk u safâ
Hırmen-i derd ü elem muntazam ol hâldedür
İtme rindâna takâzâ Ramazân'da sâkî
Zimmet-i defʿ-i gamun vaʿdesi Şevvâl'dedür
Ne olur naks-pezîr ü ne çeker gerd-i kesâd
Niʿmet-i zevk ki sandûka-i ihmâldedür
Düşmez âlûdelere dâʿiye-i istigfâr
Çıhmaz ol çirk ki pîrâhen-i bakkâldadur
O meh-i çârde-sâlün bahar ebrûsına dil
Çeşm-i erbâb-ı vezâ'if meh ile sâldedür
Ben de bilmem ki ne şekle girecekdür âhir[6]

---

[4] Divanda "huban-ı cihan ol" şeklindedir.
[5] Divanda "riyadur" şeklindedir.

Sâʿat-i hâtırumuz pençe-i etfâldedür

Kim bulur Nâbî efendi kimi hem tâze hayâl

Feyz-i sâbit gene pîrân-ı kühen-sâldedür

Gazel

Yâr bezme gelicek girye-i hasret mi kalur

Mevsim-i tehniyede kâsede şerbet mi kalur

Dile râhat mı virür vesvese-i fikr-i rakîb

Derd[7] olan hânede hîç h^{v}âb-ı ferâgat mi kalur

Bu kadar telhî-i hicrân araya girmiş iken

Bir dahi niʿmet-i vuslatda halâvet mi kalur

Gazel

Dem-i visâl zuhûr-ı hat-ı nigâra düşer

Hudâ virürse eğer ʿîdimüz bahâra düşer

Hemân bize düşecek vakt-i gülde ʿişretdür

Figân-ı nabe-mahâl meşreb-i hezâra düşer

Hayâl-i ʿârız-ı dildârdan tehî dil yok

Misâl-i pertev-i hurşîd her diyâra düşer

Safâ-yı meykede bir görmek ile anlanmaz

O zevk hâtır-ı ʿuşşâka vara vara düşer

Serîr-i çerhe çıkar rûzgâr ile Nâbî

O dil ki hâk-sıfat cây-ı reh-güzâra düşer

Gazel

Ne virür kâm ne kâm-ı dil-i nâ-kâmı bilür

Lutf hengâmı hemân ʿâşıka düşnâmı bilür

Gösterür yâr devâ-h^{v}âh olana çeşm-i gazab

O tabîb-i dilüm ancak acı bâdâmı bilür

Sühan-ı bî-hûdeden hoş gelür âvâz-ı horûs

Bârî maʿnâsını bilmezse de hengâmı bilür

ʿÂşıkun hâl-i derûnın ne sorarsın Nâbî

Anı ʿâşık ne bilür yâr-ı dil-ârâmı bilür

Gazel

Hûbân-ı hat-âverdeye nâzun yiri yokdur

---

[6] Divanda "Nabi" şeklinde yazılmış olup makta beytidir. Elyazmasında ise fazladan bir beyit daha vardır ve mahlas orada geçmektedir.

[7] Divanda "düzd" şeklindedir.

ʿUşşâka da min-baʿd niyâzun yiri yokdur

Mihrâb-ı dü-ebrûya neden girdi dü-çeşmi
Bilmez mi sükârîde namâzun yiri yokdur

Halvetkede-i kalbe hayâlün gelür ammâ
Dîvân-ı hakîkatde mecâzun yiri yokdur

Düşmez leb-i şîrînine yârun sühan-ı telh
Helvâcı dükkânında piyâzun yiri yokdur

Bir vasl k'ola sâye-sıfat hicri kafadâr
Nâbî bu kadar sûz u güdâzun yiri yokdur

Gazel

Ne bâg-ı hüsne sana bedel tâze-rû gelür
Ne kûy-ı ʿaşka bana bedel tâze-gû gelür

Eyler zuhûr-ı hat lebinün revnakın şikest
Zîrâ kenâr-ı kâse-i laʿline mû gelür

Bâlîn-i penbenâk-i sürîn-i semîninün
Gördükçe lerzişin leb-i emvâta su gelür

Benzer eğerçi kubbe-i germ-âbe câmiʿe
Germ-âbeye velîk gelen bî-vüzû gelür

Takdîrden ziyâdesi olmaz yine nasîb
Nâbî eğerçi hâtıra çoh ârzû gelür

Gazel

Her tîre-meniş kadr-şinâs-ı sühan olmaz
Her sifle harîdâr-ı le'âl-i ʿAden olmaz

Her çeşm olamaz lâyık-ı ruhsâre-i Yûsuf
Her kâfile leb-teşne-i çâh-ı zekkan olmaz

Her fikr olamaz maʿnî-i der-besteye reh-yâb
Her bî-meze reh-bürde-i genc-i dehen olmaz

Her tabʿdan etmez lemeʿân cevher-i maʿnî
Her şûre-zemîn çehre-fürûz-ı çemen olmaz

Nâbî varak-ı şiʿrüne mahsûsdur ancak
Her pâre varak çeşm-güşâ pîrehen olmaz

Gazel

Siriştinde anun kim nûr var kalbinde kîn olmaz
Musaffâ tıynetânun tarf-ı ebrûsında çîn olmaz

Sirişk-i çeşmine ehl-i nifâkun iʿtimâd etme

Esâsında binânun reşh-i âb olsa metîn olmaz

Hayâlün gelse de etmez karâr âyîne-i dilde

Zemîn-i şûrede ger gülşen olsa dil nişîn olmaz

Kalan hod[8] reng ü bûy-ı bâtınîdür cilve zâhirde

Anunçün kışrı her sâde dırahtun dârçîn olmaz

Bilen ehl-i Sitanbul'dur rüsûm-ı şîve vü nâzı

Kenârun dil-beri nâzik de olsa nâzenîn olmaz

Gazel

Geldi hat şûrdadur piste-i handânı henûz

Mûrdan olmadı zâ'il şekeristânı henûz

Gerçi hat karaldı safha-i rûyın[9] ammâ

Meşk-i nâz etmededür hâme-i müjgânı henûz

Hattı olmış dutalum perde-keş-i rûy-ı ümîd

Ferh-i bâb etmededür çâk-i girîbânı henûz

Hat şikest etmedi ruhsârınun âb u tâbın

Hüsnden ʿazli içün çıkmadı fermânı henûz

Gene seyrânuna pây-ı nigehümdür Nâbî

Bitdi hârı gene huşk olmadı bostânı henûz

Gazel

Ol lezzet-i visâle ki yârün rızâsı yok

Bî-hûde h^{v}âhiş eylemenün iktizâsı yok

Bî-mâye müşterîyüz o kâlâ-yı kâma kim

Bâzâr-ı kâ'inâtda katʿa[10] bahâsı yok

Bir bahr-i gamda urmadayuz dest ü pây kim

Keştîsi yok kenâresi yok nâ-hudâsı yok

Çeşm-i ʿinâyet umma o sûret-fürûşdan

Kim kendi çeşmine çekecek tûtyâsı yok

Ümmîd-i himmet eyler isen andan eyle kim

Hâk-i siyâha bast idecek bûriyâsı yok

Gazel

Râzdârân olsa râzın söylemez cânânenün

---

[8] Divanda "iden hep" şeklindedir.
[9] Divanda "hüsnin" şeklindedir.
[10] Divanda "asla" şeklindedir.

Çıkmadı gitdi dehânından haber pervânenün
Rûy-ı yârı gördi dil çıkdı derûn-ı sineden
Fasl-ı güldür zevki çendan kalmadı kâşânenün
Turre-i yârı tararken öpdi ruhsârın meğer
Lezzetinden çâk çâk oldı dehânı şânenün
Birbirin pâ-mâl idür gelmekde Nâbî gam dile
Tuydı yârân gâlibâ zevkin bizüm kâşânenün
Gazel
Dili ne mâ'il-i zevk-i visâl-i yâr idebildük
Ne kâ'il-i elem-i künc-i intizâr idebildük
Bizi miyâne-i havf u recâya atdı mahabbet
Ne sakladuk gam-ı ʿaşkı ne âşikâr idebildük
Ol âfet ile ne ser-germ olub ne bûsesin alduk
Ne bir nihâl bitirdük ne mîvedâr idebildük
Gehî visâlin anub gâhî bîm-i hicrini Nâbî
Ne yârdan geçebildük ne ihtiyâr idebildük
Gazel
Hûn-ı dilümi gonce-i câm eyledi bülbül
Bezm-i güli nâleyle tamâm eyledi bülbül
Gehvâresini gerçi nesîm eyledi tahrîk
Ammâ ki güle h^{v}âbı harâm eyledi bülbül
İtdi sözün âmihte-i şikve-i hicrân
Mest olmag ile halt-ı kelâm eyledi bülbül
Dün geldi sabâ sahn-ı çemenden didi Nâbî
Hâk-i reh-i destûra selâm eyledi bülbül
Destûr-ı zekî hem-dem-i sultân-ı cihân kim
Vasfiyle çemen mülkini râm eyledi bülbül
Gazel
Zebânın bimek istersen o şûhun hem-zebânın bul
Suhan kalsın zebâna sen evvel dehânın bul
O şûha töhmet-i nâ-mihrbânî gerçi vâriddür
Ser-efrâzân-ı hüsnün sen bana bir mihrbânın bul
Perestişkârlık teklîfi ʿuşşâka güzel ammâ
Hele o hastegân-ı mihnetün tâb u tüvânın bul

İdersen gamze-i ser-tîziüne taʿlîm-i hûn-rîzi
Seni gördükde ey gül ʿâşıkun cisminde cânın bul
Metâʿ-ı ârzû bir şûh-ı sûdâgerde kalmışdur
Varub bâzârına Nâbî harîdâr ol dükânın bul

Gazel

Hani ol dem ki leb-i yâre leb-nihâde idüm
Sezâ-yı reşk olacak rütbeden ziyâde idüm
Ne semte çekse giderdüm tereddüt etmez idüm
Elinde câzîbe-i vuslatun kebâde idüm
Beni dutub duran ümmîd-i visâldür yohsa
Bu bâr-ı hicr ile ben kande key fütâde idüm
Felek firâk ile etdi derûnumı hum-ı nîl
Kederden âyîne-i âb kimi sâde idüm
Girifte oldı dilüm kîse-i hasîs kimi
Misâl-i hân-ı civân-merd rû-güşâde idüm

Gazel

Harf-i niyâzum ol şeh-i bî-dâd işitmesün
Söz bunda kalsın ey dil-i nâ-şâd işitmesün
Sû'-i edeb vesîle-i red olmasın sana
Senden o şûh nâle vü feryâd işitmesün
Nakl eyler âb u tâbile turmaz çemen çemen
Ey gül bana açıldugunı bâd işitmesün
Bir söz yaparlar etdiğümüz zevk-i vuslatı
Allâh saklasın bunı hassâd işitmesün
Nâbî rakîbler sakın ol şûhun oldugın
Mahfîce iltifâtına muʿtâd işitmesün

Gazel

Âzürdedür ümmîd-i visâl eyledüğümden
Âverde-i âgûş-ı hayâl eyledüğümden
Agyâra ider kûşe-i çeşmiyle işâre[11]
Cevrin görüb izhâr-ı melâl eyledüğümden
Şeb-nem kimi hoy-kerde-i şerm oldı ʿizârı
Ruhsârını bül-berge misâl eyledüğümden

[11] Divanda "ebru ile ima" şeklindedir.

Nâbî beni rüsvâlıga âmâde sanurlar
Yârün ser-i kûyını su’âl eyledüğümden

Gazel

O perîyi idelüm meclise daʿvet gelsün
Gelmeği şevki ile meclise zînet gelsün
Korkarum tevbeyi âba düşürürsün zâhid
Hele hengâm-ı çemen mevsim-i ʿişret gelsün
Leb-i sâkî iledür lezzet-i sahbânun hem
Bâde kim anda nemek olmaya laʿnet gelsün
Bed-duʿâ etmeğe kıymam sana ey şûh ancak
Bâguna sebze-i ter çeşmüne sıhhat gelsün
Dirler agyârı mezemmet nemek-i meclisdür
Biz de gıybet idelüm meclise lezzet gelsün
Pây-mâl ol gam-ı devrâna dimekdür Nâbî
Her kim eylerse duʿâ kim sana devlet gelsün

Gazel

Bu sûz ile dil nâle-i mestâne mi çeksün
Bülbül çekecek bârı da pervâne mi çeksün
Merhem mş kosun dâgına elmâs tururken
Dil dâ’ire-i devlete bîgâne mi çeksün
Nâbî’ye düşer gussa-i ʿâlem dile düşmez
Hüşyâr tururken gamı dîvâne mi çeksün

Gazel

Olmış esîr-i ʿaşk o perî nev-civân iken
Yanmış firâka âteş-i sad hânmân iken
Ârâmın eylemiş sipeh-i ʿaşk târ u mâr
ʿUşşâk-ı zâra kendüsi ârâm-ı cân iken
Cevrinden eylemekde şikâyet bir âfetün
Dillerde kendi cevrleri dâstân iken
İtmiş sirişk-i firkat-i cânâna nâ-tüvân
Müjgân-ı nâzı nîze-zen-i kalb-i cân iken
Olmış hayâl-i yâre dil-i sâfı cilveger
Kendü henûz âyîne-i ʿâşıkân iken
Olmış bir âfetün o da meftûnı Nâbiyâ

Hüsn ile kendü fitne-i devr-i zamân iken

Gazel

Çün şikest eyler o meh baglamadın peymânın
Çekelüm vuslat-ı nâ-dîdesinün hicrânın
Farkı yoh vasl-ı hayâl ile safâ eylemenün
Öpmeden câme-i nâ-duhtenün dâmânın
Çünki nâ-kerde nigâha ider ol şûh ʿitâb
Biz de nâ-âmede derdün iderüz dermânın
Tıfl-ı nâ-zâde içün hâtırı şâdân etmek
Yapmadan ücrete virmek kimidür dükkânın
Hâmenün şevki devâta o kadar kim Nâbî
Görmeden âbı dahı çîde ider dâmânın

Gazel

Cefâ gördük o nahl-i nâz-perverden vefâ dirken
Bizümle ʿâkıbet bîgâne oldı âşinâ dirken
Gönül bir câm-ı jeng-âlûde döndi köhne revzende
Zamân ile ana âyîne-i gîtî-nümâ dirken
Bizümle hem zebân-ı hançerile söyleşür şimdi
Ser-i rehde dûçâr oldukda evvel merhabâ dirken
Ne denlü ıztırâb etdükse ol denlü esîr olduk
Bulayduk çîn çîn zülf-i diberden rehâ dirken
Ne lâzımdur ki düşsün şiʿr Nâbî kayd u iglâka
Bu denlü sâde şiʿri bî-tekellüf dil-güşâ dirken

Gazel

Ey dil sitem-i dehrden âzâd olamazsın
Mâdâm sana dil dinilür şâd olamazsın
İtdün yirüni reh-güzer-i seyl-i melâmet
Ey hâne-i sâmân dahı âbâd olamazsın
Hem-rengsün ey baht-ı siyeh zülf-i bütâna
Ammâ ne diyem öylece berbâd olamazsın

Gazel

Kasdım hemân şikâyet-i baht-ı siyâhumdur
Ey dûd-ı âh sen arada bir bahânesin
Bir zahm-ı cânsitân olacak tîre değmeden

Çokdan gönül hadeng-i cefâya nişânesin
Bir kerre bana gelmedün ey sâgar-ı neşât
Bildin seni de tâbiʿ-i devr-i zamânesin
Gazel
Geldi hat kalmadı ehlkiyyeti cânâneliğe
Dutdı yüz gülşen-i ruhsâresi vîrâneliğe
Düşmez oldı dibine şuʿle-i şemʿ-i hüsnü
Kalmadı kimsede şevk üstüne pervâneliğe
Zâyil oldı leb-i âlinde olan reng-i şarâb
Kalmadı gamzesinün kudreti mestâneliğe
Oldı ʿâşık birine kendi gibi ey Nâbî
ʿÂkıbet urdı o da sûreti dîvâneliğe
Gazel
Devât-ı sîmîni gördükce ol şûhun miyânında
Yer eyler ʿâşıkun tîg-i mahabbet üstüh^{v}ânında
Felâtûn olsa da mümkin mi Mecnûn olmamak âdem
O şûhun sîmden zencîrini gördükde yanında
Olur dil cilvegâh-ı dâg-ı hasret lâleveş gâhî
Mürekkeb noktasın gördükce laʿl-i dilsitânında
Sarîr-i hâme sanma harf-rîz oldukca evrâka
Olur nâlân u giryân hâme dest-i bî-amânında
İki dillü siyeh-rû kec-derûn hâme rakîbâsâ
Ne takrîb ile bilmem cây-gîr olmış benânında
Okur yazar bu denlü meşk-i hat eylerken ol dil-ber
Gene harf-i vefâdan bir eser yokdur dehânında
Dil-i sevdâ-zede şevk-i dehân ile devât oldı
İderdüm ana Nâbî ʿarz makbûl olsa yanında
Gazel
Revân oldı dil ol dil-firîbün ardınca
Çekildi cân da dil-i bî-şekîbün ardınca
Henûz râhını bilmez diyâr-ı ʿaşkun dil
Var ey hayâl tolaş ol garîbün ardınca
Hezârıyuz o gülün kim çemende görmese de
İder sabâyı revân ʿandelîbün ardınca

Sehâb-ı tîre verâsında meh sanur Nâbî
Gören o mâh-likâyı rakîbün ardınca

Gazel

Ne dilden ârzû-yı zevk-i vasl-ı dilrübâ gitdi
Ne ol şûh-ı vefâ-düşmenden âyîn-i cefâ gitdi
Seni meclis-be-meclis cüst-cûya ey kamer-talʿat
Gönül bir yana ten bir yana cânum bir yana gitdi
Remîde etdi benden yâri seng-i taʿn-ı bed-gûyân
Şikest-i dil terakkî buldı elden mûmiyâ gitdi

Gazel

Gül gülşeni terk eyledi sohbet sana kaldı
Bülbül gene meydân-ı mahabbet sana kaldı
Ferhâd ile Kays eyledi ber-çîde metâʿın
Ey dil ser-i bâzâr-ı melâmet sana kaldı
Biz dâʿiye-i vuslat ile hâk-i reh olduk
Ey bâd-ı sabâ lutf u mürüvvet sana kaldı

Gazel

Kanı o dem ki tenüm hâk-i gülistânun idi
Nigeh fitîle-ikandîl-i âstânun idi
Bu pend ʿâkile besdür ki halk söylerler
Zamân ile bu sarây-ı kühen felânun idi
ʿİzâr-ı yârda hat sûretinde etdi zuhûr
O dûd-ı âh ki Nâbî-i nâ-tüvânun idi

Gazel

Güldürme iltifâtun ile kîne-cûları
İtdürme hande ʿâşık-ı zâra ʿadûları
Olduk girifte bî-nemekân-ı kenârda
İstanbul'un gözümde uçar mâh-rûları
Töksek iderdi micmere de ʿûdı sebz ü ter
Nahl-i ümîde tökdüğümüz âb-rûları
Çokdan gelürdi meclise hurşîde eylesek
Tahsîl-i valsa etdüğümüz cüst-cûları
İtdi harâm çeşmüme h^{v}âb-ı ferâgati
Sahrâ-yı dilde ceyş-i gamun hây u hûları

Tökdükleri zemînden olur rüste şâh-ı gül
Çirk-âb-ı câmesin o gülün câme-şûları
Gördük ki yok husûle gelür hâli Nâbiyâ
Refʽ eyledük gönülde olan ârzûları
Ve lehû
Hamâm ki âyîne-i sîmîn-bedenândur
ʽUşşâk-sıfat âteşi kalbinde nihândur
Germiyyeti erbâb-ı tecerrüdledür ancak
Câmeyle duhûl eyleyene âfet-i cândur
Tathîrine nâ-pâklarun dîde-i terle
Mânende-i pîrân-ı tarîkat nigerândur
Hep anda olur nâ'il-i vasl ehl-i tecerrüd
Halvetleri nefs öldürecek turfe mekândur
Gazel
Çerhun bana dil-cûlıgı zâr etmek içünmiş
Merhem görinen vazʽ-ı fikâr etmek içünmiş
Evvel nazar-ı ʽizzet ile muhterem etmek
Sonra nazar-ı halkdan hâr etmek içünmiş
Mânend-i sehâb eyledüği çarha ber-â-ber
Âb-ı ruhamı hâke feşâr etmek içünmiş
Mir'at-ı Sikender diyü vasf etdüği halka
Nâbî beni pâ-mâl-i gubâr etmek içünmiş
Gazel
Bir devrde geldük ki ʽazîzân unudulmış
Dutmuş yirini hurd u büzürgân unudulmış
Gitmiş nemeki mâ'ide-i hân-ı vefânun
ʽÂlemde hukûk-ı nemek ü nân unudulmış
Kalmış ser-i meydân-ı mahabbet tek ü tenhâ
Zen-tabʽlar almış yiri merdân unudulmış
Nâ-dânlık olub muʽteber ebnâ-yı zamânda
Hattı bozulub nüsha-i ʽirfân unudulmış
Olmış o kadar halk-ı cihân mekrde üstâd
Kim sâbıka-i şöhret-i şeytân unudulmış
Halk açmadadur birbirine pençe-i târâc

Ahkâm-ı Hudâ maʿnî-i Kur'ân unudulmış

Nâbî kimi görsen yüridür hükmini nefsün

Hakkun bize gönderdüği fermân unudulmış

Gazel

Herkesün vefk-i murâdınca Hudâ-yı müteʿâl

Şâm'a hüsn eylemiş ihsân Haleb'e mâl u menâl

Şâm'da her ne kadar kaht-ı mekâsib var ise

Bulunur şehr-i Haleb'de o kadar kaht-ı cemâl

Eyleyen mâl ü menâl ile leb-â-leb Haleb'i

Eylemiş Şâm'ı dahı dil-ber ile mâl-â-mâl

Haleb içre arayub bulmadugın mâh-ruhân

Şâm'a var tâ ide yek merhalede istikbâl

Başka bir hüsni de Nâbî budur ol şehrün kim

Mâh-rûyânı ider ʿâşıka teklîf-i visâl

Gazel

Yârın reviş-i hoş-rübâsın ne bilirsin

Ser-tâ-be-ser ol ʿişve-nümâsın ne bilirsin

Yoh vardıgın etrâfına miʿmâre-i ʿaşkın

Ol memleketin âb u hevâsın ne bilirsin

Zâhid yeri var savmaʿada çille-nişîn ol

Sen mey-gedenin zevk ü safâsın ne bilirsin

Oldun dutalım müşterî-i gevher-i maksûd

Ey müflis-i bî-mâye bahâsın ne bilirsin

Ol şuʿbedenin zâhir ü âsârına nâzır

Bu perdenin esrâr-ı verâsın ne bilirsin

Hâl-i dil-i bîmârını ʿarz eyle hekîme

Sen derdini gör yohsa devâsın ne bilirsin

Dahl eyleme hîç kimsenin ahvâline Nâbî

Sen halkın esrâr-ı kazâsın ne bilirsin

Çoh keştî-i ʿisyânı çeker sâhil-i ʿafva

Bahr-i keremin mevc-i ʿatâsın ne bilirsin

Gazel

Virmezdi kimse kimseye nân minnet olmasa

Bir maslahat görülmezdi rüşvet olmasa

Halkun miyânesinde bulunmazdı ittihâd
Meşreblerinde râbıta-i hisset olmasa

Kendi vücûdına bile kıymazdı mâlı halk
Kasd-ı nümâyiş ü şeref ü şevket olmasa

Yok bî-garaz muʿâmele ehl-i zamânede
Kimse ʿibâdet etmez idi cennet olmasa

Tahsîl-i ʿilmün[12] üstine tercîh ider mi nâs
Tahsîl-i mâl vâsıta-i rifʿat olmasa

İtmez zuhûr ʿasrda bir kimseden kerem
Zımnında kasdı dâʿiye-i şöhret olmasa

Bakmazdı kimse âyîne-i sâfa Nâbiyâ
Hod-bînlik ʿalâkasına âlet olmasa

Gazel

Kalmadı râh-ı talebde hatar inşâ'a'llâh
İderüz kûy-ı murâda güzer[13] inşâ'a'llâh

Germine serdine sabr eyleyerek dünyânun
Aluruz nahl-i emelden semer inşâ'a'llâh

Çarhun olmış dutalum devri hilâf-ı me'mûl
Dem olur kâmumuz üzre döner inşâ'a'llâh

Peyk-i âhum gideli hayli zamândur yâre
Umaruz kim getürür bir haber inşâ'a'llâh

Olsa bir kere vezân bâd-ı kerem ey Nâbî
Koymaz âyîne-i dilde keder inşâ'a'llâh

Gazel

Hâk-i kûyun cilvegâh-ı mihr-i rahşân eyleme
Tûtîyâ-yı dîdeni hâk ile yek-sân eyleme

Meclis-i agyâra olma pertev-endâz-ı visâl
Şemʿ-i ümmîd-i rakîbânı fürûzân eyleme

Sîne-i âyine-tâbın açma bezm-i bâdede
Ehl-i bezmi çeşm-i sâgar kimi hayrân eyleme

Bahma mir'ât-ı dil-i ʿâlem-nümâ-yı ʿâşıka
Hâtır-ı ʿâşık kimi kendin perîşân eyleme

[12] Elyazmasında "mal" şeklinde yazılmıştır.
[13] Divanda "sefer" şeklindedir.

Dil-pesend-i ʿâlem olmak istersen Nâbiyâ
Kendini hidmet-güzâr-ı bezm-i ʿirfân eyleme
Metâliʿ ve Müfredât
Leb-i hat-âverün olmagla matmah-ı nazarum
Benefşe şerbetine döndi eşk-i çeşm-i terüm
*
Agyâra yâr meyl ider agyâr neylesün
Gül çekmeyince dâmenini hâr neylesün
*
Birbiriyle öpüşür ʿîd olıcak halk-ı cihân
Galibâ bozmış aralarını cûʿ-ı Ramazân

Turamam görmeyince ruhsârun
ʿÂrızîdür sana mahabbetimüz
*
O şeh ʿuşşâk-ı zârın küşte-i nâz etmek isterken
Yetişmiş hatt-ı çâr-ebrû o sevdâdan giçürmişler
*
Mâlik-i hüsn ü bahâ Yûsuf-ı gül-çehrelerün
Rûyına hat gelicek ibliği bâzâra çıhar
*
Yârün hat-âver oldugına pîç ü tâbı var
ʿArz-ı cemâlden kaçar oldı hicâbı var[14]
*
Döner gülsiz bahâra bezm-i mey bî-sâkî vü dil-ber
Hemân meclisde tek dil-ber bulunsun köhne-sâl olsun
*
Nâbî ʿaceb mi sözlerimüz olsa bî-nemek
İstanbul'un lisânın unutduk kenârda
*
Hicrân ana nisbetle safâ-bahş-ı derûndur
Ol meclis-i vuslat ki meşakkat var içinde
*

[14] Bu matla divanda bulunmamaktadır.

Reg-i kebûd-nümâ sâʿid-i dil-ârâda
Şükûfe sâkına benzer gelû-yı mînâda
*
İzdihâm-ı nigeh etmişdi cemâlin pâ-mâl
Ne güzel geldi mahallinde hatı imdâda
*
O şeb ki çeşmün olur nûr-bahş-ı bezm-i hayâl
Yana ʿusâre-i bâdâm olur çerâgumda
*
Şeker bulaşugıveş kâse içre kalmışdur
Henûz bûsesinün lezzeti damâgumda
*
Lezzet-i bûsa çeşmünle ferâmûş etmiş
Yedüğin …
*
Sahn-ı hamâma giren sîm-tenân şevkinedür
Leb-i âteşdeki kül-handa teh-i kül-handa
*
İtdi o meh-i kefşgerün mihr ü cemâli
Endâhte-i bâm-ı feleğe kefş-i hilâli
*
Meyün bilür nazar erbâbı dil-güşâlıgını
Görende gavra libâsında tûtiyâlıgını
*
Açubdur hârdan gülhâ-yı reng-â-reng raʿnâveş
Kılub topragdan peydâ ʿaceb mihr ü ʿaceb mehveş
*
Sehî-kad dil-rubâlar nahl tek servi kılub dilkeş
Sanavber kâmetin zîb-i melâhatle idüb serkeş
*
Çenâr rutbdan tedrîcle hâsıl kılur âteş
Nihâl-i gavradan tedbîrile terkîb idüb helvâ
*
Muʿallak rûz u şeb gerdişde sahlar çoh gerdânı

Kılub ârâm u âsâyiş basît hâke erzânî
*
ʿAttâr-ı dile kamer kılsa mukârin şems mîzânı
Mü'essir saʿd u nahs ile idüb Bercîs ü Keyvân'ı
*
Bu ʿulviyyât süfliyyât tedbîr ey Rabbânî
Kitâb-ı maʿrifetdür nokta-i zerrâtı ser-tâ-pâ
Kıtʿa
Eyyâm-ı zemistânda beni gerdiş-i devrân
Bir hâne-i vîran-şudeye eyledi mihmân
Mânend-i kafes rahneleri hâric-i taʿdâd
Mânend-i felek sakfı kevâkible dırahşân
Hâyil olamaz sakfı temâşâ-yı sipihre
Dîvârı değil reh-güzer-i mâniʿ-i seyrân
Bahtum kimi tîre kef-i ümmîd kimi pest
Çeşmüm kimi pür-âb derûnum kimi vîrân
Vîrâne iken böyle neden tar ola dirsen
Güncâyişe yok pertev-i mihr ü mehe imkân
İbrîk ne kadar katre-i ihsânın alursa
Hep bir bir ider anı nisâr-ı ser-i mihmân
Âb akmada mânend-i kafes rahnelerinden
Sahnında gönül bülbül-i bî-dil kimi nâlân
Bir gübre güzer eyler ise bir tarafından
Ol semti (iner) alçaga mânend-i mîzân
Kıtʿa
Bir zamân eylemişdi şenk-i tavaf
Kaʿbe'nün zâr u bî-karârı beni
Lîk menʿ eyledi teveccühden
Şâm'da halkun iʿtibârı beni
Kıtʿa
N'ola şiʿrde etseler ittihâd
Hevâyî Kıyâmî çü şîr ü şeker
Ara yirde var nisbet-i imtizâc
Hevâyî dübürdür Kıyâmî zeker

Kıtʿa

Erzân-ı metâʿ-ı fazl u hüner tâ o denlü kim
Bin maʿrifet zamânede bir âferînedür
Ebnâ-yı dehr her hünere âferîn virür
Yâ Rab bu âferîn ne tükenmez hazînedür

Kıtʿa[15]

Olmaya diyü zebân-güzâr…
Memdûhumuz eylemez tilâvet-i Kur'ân
Lutfı o kadar ki "lâ" dimek havfından
İtmez diline lafz-ı şehâdet ceryân

Kıtʿa

Gulâm etme sarf-ı tohm-ı şehvet
Tururken mezraʿ-ı ecsâm-ı nisvân
"Zemîn-i şûre sünbül ber-ne-hîzed
Der-û tohm-ı 'amel zâyi' me-kerdân"[16]

Rubâʿiyyât

Rubâʿî

Hâmûş olayum disem dehânum yokdur
Takrîr ideyüm disem zebânum yokdur
Ben kande vü kande daʿvî-i hicr ü visâl
Daʿvâ-yı vücûd etmeğe cânum yokdur

Rubâʿî

Biz zevk-şinâs-ı neş'e-i mey değülüz
Şâyân-ı tenaʿʿüm-i pey-â-pey değülüz
Sâniʿ komuş adımuz bizüm şey yohsa
Biz kendü vücûdumuzla bir şey değülüz

Rubâʿî

Her dil keder-i nifâkdan pâk olmaz
Her sâde-dil âyîne-i idrâk olmaz
Her şahsa dehen-güşâ-yı esrâr olma
Her şâh-ı çenâr u bîd misvâk olmaz

Rubâʿî

---

[15] Bu kıta divanda mevcut değildir.
[16] Çorak toprakta sünbül yetişmez. Amel tohumunu orada boşa harcama.

Nâbî dem-i vaslıdur o bed-peymânun
Eyyâm-ı şerîfi rûze-i hicrânun
Gör sâʿatinün sînede zencîrin odur
Zencîrlü servi Mustafâ Pâşâ'nun
Rubâʿî
Hat geldi fenâ buldı sitemkârlıgı
Rahme bedel oldı ʿâşık-âzârlıgı
Laʿl-i lebi kurtlandı mânend-i kirâs
Defʿ oldı gözinden eski bîmârlıgı
Rubâʿî
Şâh-ı zeker anlamaz ne sayf u ne şitâ
Dil-h^{v}âhı olan yirde bulur neşv ü nemâ
İnzâlde kûn-ı zartanâk-ı yâre
Âmîziş ider letâfet-i âb u hevâ
Cenâb efendinin hoş-selîka olan muhammes-i bî-karînelerindendir.
Muhammes
Melâhat gülşeninde serv-kaddün nârevenlenmiş
Müselsel zülf-i müşkîn devr-i rûyunda resenlenmiş
Düzülmiş vechün üzre leşker-i Hindû vatanlanmış
Açılmış gül gül olmış safha-i rûyun çemenlenmiş
Letâfet kat kat olmış ʿârızunda nesterelenmiş
Benâtü'n-naʿş içün teprense bu gehvâre-i mînâ
Ve ger hod Müşterî tahtında olsa Zühre-i Zehrâ
ʿAnâsır imtizâcı birle saʿyin etse heft-abâ
Sana benzer dahı bir âfitâbı eylemez peydâ
Velâdetden ʿarûs-ı çarh kalmış pîre-zenlenmiş
Gazâl-i nev-resim tezvîr ile kullâba düşmüş kim
Misâl-i merdüm-i çeşmüm dil-i hûn-âbe düşmüş kim
Mizâc-ı münkalib içre Zuhal meh-tâbe düşmüş kim
Kimün âgûş-ı küstâhında pîç ü tâba düşmüş kim
Yine destâr-ı der-hem dâm-ı gîsûsı şikenlenmiş
Kenâr-ı havz tâ oldı makâm ol serv-i raʿnâya
Bilurîn ten safâsı sahn u sakfın dutdı beyzâya
ʿArak ʿıkdı meh-i ruhsârda benzer Süreyyâ'ya

İşitdüm vardugın hammâma cân atdum temâşâya
Yetişdüm ol zamân kim hem çıhub hem pîrehenlenmiş
Fürûzân ahter-i âvîzeler etrâf-ı gûşında
Tebessüm-rîz olub hande leb-i gevher-fürûşında
Reg-i yâkût göstermiş ʿakîk-i laʿl-pûşında
Değüldür mûr-ı hat gird-i leb-i şekker-feşânında
Kenâr-ı çeşmesârı âb-ı hayvânun çemenlenmiş
Havâdis sarsarı târâc idüb berkini bostânun
Hazân-ı evrakdan zer-dûz olub ferşi gülistânun
Dagıtmış mühregâb yaprakların gül-berg-i handânun
Fenâsın anlamış nergis bekâsız bâg-ı devrânun
Dahı h^{v}âb-ı ʿademden açmamış çeşmin kefenlenmiş
Raʿûnet satma geçmiş sâl u mâhun ey şeh-i hûbân
İdüb hat zulmeti rûyun libâs-ı nûrdan ʿuryân
Vebâl içre mahâka düşdi hüsnün çün meh-i tâbân
ʿAceb mi kâmet-i maʿnâya olsa Nâbî nâ-çesbân
Gubâr-âlûde olmış câme-i hâtır köhenlenmiş[17]

MURTAZÂ

Tahallüs hemân nâm-ı hümâyûnların etmişler. Ziyâde ahvâli banâ maʿlûm olmadı. Ferd

İmdi himmet terk-i ibrâm eylemekdir zâhiren
Söyle kimdir halk-ı ʿâlem içre kim sâ'il değil

Rubâʿî

Mûy-ı ser akardı ʿaşka meftûn oldum
Bu panbuka od düşdü magbûn oldum
Şîrîn bu ki menʿ eyler iken Ferhâd'ı
Bî-fâsıla bir Leylâ'ya Mecnûn oldum

Ve lehû

Şûr-ı ʿaşk ile gehî mahmûm u gâhî bî-gamam
Dil cerâhâtına geh elmas u gâhî merhemem
Devlet-i ʿaşkile rütbem mürtefiʿ mülküm vasîʿ
Kim demiş kim kadr ile Ferhâd u Mecnûn'dan kemem

HÜSNÎ EL-MÜLAKKAB BE-ÇELEBİ AGA SERTURNÂ-YI KARSÎ

Sefîne-i emeli sanma nâhudâ yürüdür

[17] Bu müseddes, 260a ve 260b varaklarında tekrar yazılmıştır.

O lutf-ı bâd-ı hevâdır anı Hudâ yürüdür

O nev-nihâle temâyül idersem ʿayb etme

Heremde pîrleri kuvvet-i ʿasâ yürüdür

Kümeyt-i tabʿına cevlân virüb bu Hüsnî-i zâr

Fezâ-yı milket-i nazm içre bâd-ı pâ yürüdür

Târîh-i Taşkörpi güfte-i Hüsnî Serturna el-mulakkab be-Çelebi Aga

İbni Kara han o iki dâd-rân

Memleket-i Kars'a olub hayr-h^{v}âh

Biri Ebû Bekr birisi ʿAlî

İkisi de zâ'ir-i beyt-i İlâh

Bir gün o iki ahî sâhib-nazar

Eyledi bu mevkiʿa sarf-ı nigâh

Gördiler anı ki o cisr-i metîn

Kalbi gibi ʿâşıkun olmuş tebâh

Atabe-i emvâlden efrûz idüb

Su yerine harcadı bî-iştibâh

Böyle bir âsâr-ı ʿazîm yapdılar

Tâ bulalar cennet-i Firdevs'e râh

Saʿyların eyleye meşkûr Hak

Cennet ü ʿukbâda vire ʿizz ü câh

Ben dahı bir mısraʿ-ı garrâ didüm

Sâl-i binâya ola hüsn-i güvâh

Hayra düşüb dâl bu târîhe bak

Cisr-i sırât ola anâ şâh-râh (1135)

Ferd

Çak çakmagı kim çakmagı çakmakla çıkar nâr

Çak çakmayacak çakmagı çakmak çakılur mı

HÂŞİM

Güfte-i Hâşim-i Karsî. Yûsuf Paşanın otakının târihidir.

Tahsîn senin sunʿuna ey sanʿat-ı üstâd

Bu hâneyi kılmışsın ʿaceb tarzla âbâd

Yüz zîver-i tezhîbile der seyr eden âdem

Gülzâr-ı cinân eylemiş eyvân komuş ad

San hey'et-i Şîrîn bu bâlâ yapılmış

Yonmuş mu meğer taşlarını tîşe-i Ferhâd

Zî-nokta hurûfile de târîhini Hâşim
“Bu kasr-ı hoş-eyvân ola yâ Râb ferah-âbâd”

KIYMET

… iki ʿâlem hâsılın verseler
Gubâr-ı makdemin gözden alıb ehl-i nazar vermez

Bu âh-ı serd ilen tûfân-ı çeşm-i hûn-feşânımdan
Söner bir zerre de anınla âteş-i dûzah şerer vermez

Temennâsın gönül devr-i hattında âşikâr eyler
El içre şerm kılgaç şâmlar sâ’il-güzâr eyler

NÂSİH

Cünûn ehli ne bilse hırz-ı ʿaşkın oldugun
Melâmet-i daşdan etrâfına sengîn hisâr eyler

Çeker renc-i humâr çeşmini hüşyârlık bilmez
Bu maʿnîden özün âgâh olan kes hûşyâr eyler

Tegâfül tîgine ey Türk-i bed-hû bunca kavl urma
Kılıc kâr eylemez ʿuşşâka evvelce intizâr eyler

Ve lehû

Bezm-i firâk-ârâ feleğe yetdi nâlemiz
Kim vasl bâdesiyle dola bir piyâlemiz

Deşt-i zamân içre görün biz ne nâkayuz
Kim hâr u şâh-ı derd ü belâdır nevâlemiz

Bir mecmaʿ-ı belâ-yı gamuz ... biz
Baglandı cevr-i devr-i felekden risâlemiz

FEVZÎ EFENDİ (Sellema’llâhu taʿâlâ)

Gazel

Dil eder subha değin tâ o kadar nâleler
Ne enâm hep uyarır mürde-i sad-sâleleri

Sayd idüb murg-ı dili şimdi bana dikdi gözün
ʿÂkıbet cânım alur gözlerinin âleleri

Rûy-ı zîbanı görüb gül kızarub şerminden
ʿArak-ı rûy durur ey güzelim jâleleri

Fevviyâ muʿcize-gûyem n’ola ger bu gazelim
Zinde etse işiden mürde-i sad-sâleleri

Ferd

Gerek seng-i siyâh olsun gerekse atlas u hârâ
Hemân bir bâliş-i râhat bulunmakdur ser altında

Târîh-i Feth-i Mısr

Fe-hamden sümme hamden[18] ʿâlemi zevk ü safâ aldı
Halâyık cümle deste subha-i hamd ü senâ aldı
Çeküb dâmeni Züleyhâ-yı sadâretden binüb rahşa
Melâyikler semâda pây-ı rahşından sadâ aldı
Semiyy-i hazret-i Yûsuf peyember sadr-i aʿzam kim
Kuşandı tîg-i gayret destine tîr-i vegâ aldı
Çün aldı Mısr'ı küffârın elinden cümle mü'minden
Mesâcid hem maʿâbir hânkahlarda duʿâ aldı
İmâm-ı Şâfiʿî'nün merkadin küffâr destinden
Vezîr-i şîr-i bî-zencîr bâ-izn-i Hudâ aldı
Zebânîler yedinde koyma yâ Rab yevm-i ʿukbâda
Çü dünyâ kâmını ber-vefk-ı me'mûl u ricâ aldı 1213

Ve lehû

Bahâr-ı hüsnünün bil kadrin ey meh câvidân sanma
O gevher dökme her kânda bulunmaz râygân sanma
Cemâlin nakşı çıkmaz bir dem âgûş-ı hayâlimden
Beni kendin gibi ey bî-vefâ nâ-mihribân sanma

NEVʿÎ

Nevʿiyâ zer virmeyince sayd olunmaz ol nigâr
Ger göğe çıksan kemend-i nâle-i efgân ile

HAYRETÎ KARSÎ

Hayretî Karsî, maʿşûkası bir İbrâhîm-nâm kimseye ʿâşık oldukda demişdir.

Belâ-yı ʿaşka düşdün ʿaşk-ı mihnetkârı gördün mü
Bana âzâr ederdin sevdiğim âzârı gördün mü
İşitdim nâr-ı İbrâhîm ile yanmış yakılmışsın
Gözüm nûru beni sûzân eden ol nârı gördün mü

Ferd

Senin zencîr-i zülfünden dil-i dîvâne bend ister
Usandı cevr ile cândan asılmaga kemend ister

---

[18] Şükürler, yine şükürler olsun.

Ferd

Şimdi altun döğene meyl eder ol sîm-tenim

Varalım biz dahı şimden gerü altun döğelim

HEVÂ'Î

İrince rûh-ı kudsün nefha-i Meryem'de ʿÎsâ'ya

Yine bir mug-beçe başuma saldı serv tek sâye

Eğerçi virdün ise gönlüni ferzend-i tersâya

Varub ʿarz-ı niyâz eyle yüzün sür Lât u ʿUzzâ'ya

O tersâ beççenün ʿaşkıyla kılmış dînini yagmâ

Hevâyî gibi bir râhib gelür mi deyr-i dünyâya

RÂSİH KARSÎ

Gazel-i Râsih Karsî el-meşhûr be-în-tiryâkî

Hubâbâsâ gözüm sâkî mey-i ahmerde kalmışdur

Misâl-i cürʿa gönlüm kim tehî sâgarda kalmışdur

Müşerref etmedi encüm şumâr-ı intizârın âh

ʿAceb ol mâh-ı tâbânum bu şeb kimlerde kalmışdur

Görünen hûn-ı çeşm-i merdüm-i dîdem değildür cânâ

Hayâl-i hâl-i ruhsârın bu çeşm-i terde kalmışdur

Sirişk-i çeşm ü rûy-ı zerde etmez dil-berân ragbet

Hemân râsih mahabbet şimdi sîm ü zerde kalmışdur

MANTIKÎ

İsterse söyünsün feleğin meşʿal-i mâhı

Dünyâya yeter sînemizün şuʿle-i âhı

Zâhid yüreğün taş ise de gör tayanur mı

Bir kez hele gözden geçür ol tîr-i nigâhı

Bir gün düşürür ʿaşk seni çâh-ı belâya

Ey dil koma elden resen-i zülf-i siyâhı

ʿABDÎ

Gazel

Derd-i ʿaşkun âh kim eksük değül gavgâları

Başa almak bir belâdur bu kurı sevdâları

Her ne vech üzre niyâz etsem terahhum eylemez

Cânuma geçdi nigârun tîr-i istingâları

Hicr-i yâr ile kesilmez gözlerüm yaşı akar

Bilmezem Seyhûn mı ya Ceyhûn mıdur deryâları

Bülbülün feryâdını güldür dem-â-dem arturan

İnleden dil-ber gamıdur ʿâşık-ı şeydâları

ʿAşkile nâmûs u ârın terk idenler ʿAbdiyâ

Göricek ʿayb eylemezler ʿaşkile rüsvâları

ʿAbdî

Bir gonca sevüb ey dil hâr-ı gama mı düşdün

Gül gibi bu gülşende sad-pâre neden oldun

Ol mihr-i cihân-ârâ oldu mu gözünden dûr

Ey gözlerimün yaşı seyyâre neden düşdün

MUHİBBÎ

Gazel

Pend gûş etme dilâ alma ele ʿâr eteğin

Ko ne dirlerse disünler duta gör yâr eteğin

Müddeʿî dâmen-i dil-dâra irişse ne ʿaceb

Kanda bir gül açılur dutar anun hâr eteğin

Hᵛâbda yârı görüb fursatla bûsesin al

Uyanub hışma gelürse koma inkâr eteğin

Ey Muhibbî benî Âdem'de vefâ kalmadı hîç

Sen de Mecnûn-sıfat dut yüri daglar eteğin

Ferd

Dirler ki kara yüzlülerün yiri cahîmdür

Pes hâl niçün cennet-i me'vâya düşübdür

Ferd

Hat belürdi ruh-ı dil-berde dilâ zülfine kaç

Zahara'l-fitnetü fi'r-Rûm 'aleyküm bi'ş-Şâm[19]

Ferd

Nâz ile namâz ey büt-i tannâz kılursan

Kurbânın olum tanrıya da nâz kılursan

Ferd

Mey ü mahbûb iledür zevki behişt-âbâdun

Haber alduk o tarafdan bize Âdem geldi

Ferd

---

[19] Rum'da fitne zahir oldu, Şam'a yürü git.

Dil-berâ emr eylesen laʿl-i lebün emsem didüm

Didi emr etdüm gel em agzundan ammâ çıkmasun

Ferd[20]

Muhibbî sırr-ı ʿaşkun etme izhâr

Sakın Mansûrveş ber-dâr iderler

ʿÂBİD

Gazel

Dest ü pâyı beste saydam dâmsız sayyâdsız

Dil-şikeste Bî-sütûn'em tîşesiz Ferhâd'sız

Bülbül ü kumrı sıfat her serv-kadd-i gül-ruha

ʿÂşıkam hayrânam ammâ nâlesiz feryâdsız

Âh-ı bî-sûz-ı ciğerde olmaz âsâr-ı eser

Görmedüm bir kimseyi irşâd ola üstâdsız

Bakmayub bir göz ucıyla ʿâşıkı eyler helâk

ʿÂlemi ol şâh-sanem katl ider cellâdsız

Lâ-ubâlî etme izhâr-ı tabîʿat her zamân

Bikr-i tabʿun kalsa yeğdür ʿÂbid dâmâdsız

Ve lehû

ʿAşk gamgîni olan devlet ile şâd olmaz

Dâm-ı hûbâna düşen saʿy ile âzâd olmaz

Çâre-cûyânı dahı ey dil der-hem olma

Çarh-ı vîrâne taʿmîr ile âbâd olmaz

…[21]

ʿAndelîb-i çemen ʿaşkda feryâd olmaz

ʿÂbid'ün olmadı gurbetde müsâʿid bahtı

Baʿd-ez-în dâhil-i Kerkük ile Bagdâd olmaz

VEHBÎ

Güfte-i Vehbî Der-Târîh-i Çeşme-i Vâlide Sultân

Vâlide Sultân-ı ʿâlî-şân-ı himmet-meşrebün

ʿAyn-ı cûdından gel ey leb-teşne şîr-i şeker iç

Devr-i İskender'de olsa Hızr dirdi gösterüb

İşte mâ'-i ʿaynü'l-hayâtı buldım ey İskender iç

---

[20] 248a'dan buraya alındı.

[21] Metinde bu satır boş bırakılmıştır.

Tıfl-ı müfrik lülesin virmezdi hergiz dâyeye
Diseler ister su iç isterse şîr-i mâder iç
Sû-be-sû gûyâ lisân-ı lüle ile çeşmeleri
Çaglayub şerbet-i fürûşân gibi dirler ʿanber iç
Sâhib-i hayrun duʿâsın su gibi ezberle de
İşte su işte sebîl ister vuzû et ister iç
Vehbiyâ târîhin işrâb et ʿatâş-ı ümmete
Gel sebîl-i Vâlide Sultân'dan âb-ı Kevser iç 1245
Vehbî
Vehbî Efendi'nin Ser-ʿaskerde Kazı Oldugunda Sadr-ı Sultâna Şikâyetleridir.
Dinle ey sadr-ı pâk-i ferzâne
Başladım ʿarz-ı hâl-i dîvâne
Sözde mazmûn değül benüm harcum
Vezn ü maʿnâya yok benüm borcum
Beni öldürmedi felek n'ideyin
Bilemen ne cehenneme gideyin
Kötülendim işe güce yiremem
Çoban olub koyun keçi güdemem
Çekerüm men maʿâş içün sad-renc
Sile şartıyla oynarum satranc
Alamaz gayrlar şefâʿat ile
Aldıgum nâm u şânı siklet ile
Gerçi cildüm sakîldür gâyet
Lîk ʿaklumda vardur hıffet

VASFÎ

Hâl kim konmuş durur laʿl-i leb-i cânânuma
Bir mekesdür kim benüm kasd eylemiş cânıma
Hem-demüm sâyem durur gam günlerinde ol dahı
Kara bahtum gibi şeb irişse gelmez yanıma
Çün ecel derdine yokdur çâre lutf et ey tabîb
Haste-i hicr olmuşam saʿy eyleme dermânıma

MÜNTEHÂBÂT-I DÎVÂN-I VECDÎ BEĞ MAKTÛL-İ MERHÛM

Ferd
Bir lahza beni bî-gam-ı yâr eyleme yâ Rab

Bî-şevk-i mahabbet dili tar eyleme yâ Rab
Eyzan lehû
İtdi dil rûyuna rûyun dil-i sûzâna hased
İtdiler birbirine şemʿile pervâne hased
Cân fedâ-yı nigehi oldı ve ten hâk-i rehi
Eyledi cân bedene reşk beden câna hased
Tâ cünûn etdi seni lâyık-ı bend-i kâkül
Sana çok ʿâkil ider ey dil-i dîvâne hased
Bu gazel zîver-i mecmuʿa-i yârân olalı
Düşdi ey Vecdî nice defter ü dîvâna hased
Eyzan lehû
Cism-i pür-zahm-ı nizâre pirehen bî-gânedür
Küşte-i tîg-i gam-ı ʿaşka kefen bî-gânedür
Dil nigâhile ider nâz u niyâzı her zamân
Meclis-i ehl-i muhâbbetde sühen bî-gânedür
Sîneni çâk et der-âgûş eylesün cân dil-beri
Bezm-i hâsü’l-hâs-ı vasl oldukda ten bî-gânedür
Âşinâlık eylemez ʿuşşâka hûbân-ı cihân
Deyr-i esnâm içre şimdi Berhemen bî-gânedür
Hâlüni eyle zebân-ı hâl ile dildâre ʿarz
Güft u gû-yı ʿaşka ey Vecdî dehen bî-gânedür
Eyzan lehû
Lutf-ı felek ki ellere âbı şarâb ider
Dil-teşne-i muhâbbete bahri ser-âb ider
Gamdan eğerçi herkes alur hisse lîk çarh
Hep bana cân-güdâz olanı intihâb ider
Ger âh idersem âhumı gerdûn-ı hîlekâr
Ser-matlaʿ-ı sitâremi ebr ü sehâb ider
Vecdî tahammül eyle sipihrün cefâsına
Bir gün olur ki eylediğünden hicâb ider
Eyzan lehû
Laʿlün tebessümiyle bir âb u tâb göster
Yâkût-ı surh içinde dürr-i hoş-âb göster
ʿAks-i ruhunla eyle âyîneyi münevver

Âgûş-ı mehde rahşân bir âfitâb göster

Âb-ı hayât-ı vaslun h^{v}âb içre câna ʿarz et

Dil-teşne-i ümîde bâri serâb göster

Mey iç ki rûy-ı âlün olsun yine hûn-efşân

Âb içre âteşi gör âteşde âb göster

Ser-mest ü dil-şikeste düş pây-i çeşm-i meste

Miʿmâr-ı lutfa kendün hâne-harâb göster

İtme lebün güşâde ehl-i niyâza ammâ

Her bir su'âle gamzen hâzır-cevâb göster

Eyzan lehû

Şebistân-ı gamam bezmümde şemʿ-i envârum yokdur

Fenâ dünyâda yaʿni bir müsellem dil-berüm yokdur

Zer-i hâlis-ʿayâr etdi dili iksîr-i ʿaşk ammâ

Ele alur anı bir dil-ber-i sîmîn-berüm yokdur

Yanub hicrânile şemʿ-i gam oldum vaslı yâd etmem

Metâʿ-ı şeb-pesendüm subha lâyık gevherüm yokdur

Nice feryâd idüb çâk-i girîbân etmeyem ben kim

Yanumda sâkî-i gül-ruh elümde sâgarum yokdur

Sitanbul'a o denlü ârzû var dilde ey Vecdî

Uçardım bulsam ammâ n'eyleyüm bâl ü perüm yokdur

Eyzan lehû

Tûfân-ı sirişküm dime cûş-ı yeme benzer

Bak çeşmüme dâmânuma deryâ neme benzer

Bu hüsnile insâna yakîn olmasını gör

Pek az görinür böyle perî âdeme benzer

Mey-hânede bî-kayd sifâl ile mey içmek

Ne meclis-i Dârâ'ya ne câm-ı Cem'e benzer

Zencîr-i mahabbet çekerek geldi cihâna

Mecnûn ile dîvâne gönül tev'eme benzer

Hep ʿaşkla hem-meclis olan ehl-i cünûndur

ʿAkl ol harem-i ünsde nâ-mahreme benzer

Taksîm idicek Zühre bu şiʿri didi ʿÎsâ

Bu nazm eser-i Vecdî-i muʿciz-deme benzer

Eyzan lehû

Sanma derinde etdiğün nâleler eylemez eser
Her ne duʿâ kim eylesen Kaʿbe'de müstecâb olur
Mahv-i vücûd iden ider cânını mahz-ı nûr-ı ʿaşk
Arada hâ'il olmasa sâyede âfitâb olur

Ferd

Güftâra gel dehânun mahv eylesün vücûdum
Bûdı ne-bûd eyle nâ-bûdı bûd göster

Eyzan lehû

Gönül sûzân iden cism-i nizârun tâze dâgundur
Seni pervâne-i ʿaşk eyleyen kendü çerâgundur
Elün öpmekle sâkî ehl-i meclis ser-firâz olsun
Beni üftâde-i hâk-i niyâz iden ayâgundur
Hayâl-i rûy-ı âlünle n'ola her dem bahâr olsa
Derûn-ı sîne-i pür-dâg ey gül gonca bâgundur
N'ola bülbül gibi zâr etse ol gonca seni Vecdî
Günâhun fasl-ı gülde nûş-ı sahbâdan ferâgundur

Eyzan lehû

Gâhî kelâm-ı lutf u geh âzâra kâ'ilüz
Fermân-ı ʿâlî dehen-i yâra kâ'ilüz
Taʿn-ı rakîb ü dîv-i nemek-pâş olmasa
Zahm-ı cefâ-yı gamze-i hûn-h^{v}âra kâ'ilüz
Vaslun müyesser olur ise nakd-i cânile
Ey Yûsuf-ı zamâne bu bâzâra kâ'ilüz

Eyzan lehû

Hançer-i gamzede biz çeşme-i hayvân buluruz
Günde bin kere helâk eylese bin cân buluruz
Görürüz zülf-i perîşânı içinde ruhunı
Leyletü'l-Kadr'de hurşîd-i nümâyân buluruz
Hicr-i laʿlile o gavvâs-ı yem-i eşküz kim
Sadef-i dîde dürr yirine mercân buluruz
Murg-ı âteş-nefesüz seyr-i gülistân etsek
Gül-i ümmîdimüzi ahker-i sûzân buluruz
Sanemistân-ı mahabbet ne ʿaceb büt-kededür
Küfri ol deyrde biz hem-dem-i îmân buluruz

Yoklasak milket-i maʿmûre-i şiʿr ü sihri
Taht-ı iʿcâzda Vecdî-i Süleymân buluruz

Eyzan lehû

Hüsn-i güftârı şeker-hand-ı feminden bilürüz
Neş'e-i laʿl-i leb-i feyz-i çeminden bilürüz
Buluruz nakş-ı cebîn ile der-i dildârı
Kaʿbe-i hüsni metâf-ı hareminden bilürüz
Şöyle medhûş-ı gamuz biz ki hayâl-i yârun
Geldüğin sîneye nakş-ı kademinden bilürüz
Girye-i çeşmi görüb ʿismete sad-hayf dirüz
Mevc-keştî-şikeni cûş-ı yeminden bilürüz
Dil-i sevdâ-zede bî-behre-i sâmân idüğün
Meyl-i zülf-i siyeh-i ham-be-hamından bilürüz
İtme inkâr-ı mahabbet gönül ol şûhun biz
ʿÂşıkın mertebe-i derd ü gamından bilürüz
Anlaruz derd-i dili nakd-i sirişk-i terden
Sâhib-i sikke-i ʿaşkı direminden bilürüz
Nefes-i pâk-i revân-bahşına taklîd olmaz
Rûh-ı kudsî-nefesi feyz-i deminden bilürüz
Dostunı fark iderüz gâyet-i şâdîsinden
Düşmeni dahı kemâl-i eleminden bilürüz
Dehr ola hidmetinün bende-i fermândârı
Tâ ki mihr ü meh-i dehri hıdeminden bilürüz
Dil-i Vecdî'de olan kuvvet-i istiʿdâdı
Nazar-ı pâk-i veliyyü'n-niʿamından bilürüz

Eyzan lehû

Düşüb ayagına gönlüm ki mest olub kalmış
Piyâledür ki yirinde şikest olub kalmış
Nişân-ı sümm-i semendi değül meh-i nevdür
Ki pây-bûs ümidiyle pest olub kalmış
Hayâl-i rûy ile zülfi içre dil gûyâ
Diyâr-ı Hind'de âteş-perest olub kalmış
Ne nûş-ı bâdeye kâdir ne gitmeğe Vecdî
Hücûm-ı keyf ile sâgar-be-dest olub kalmış

Eyzan lehû

Gönül esîr-i leb-i nûş-hand olub kalmış
Mekes gibi ki giriftâr-ı kand olub kalmış
Dökülmiş ayagına hep şikâr olan diller
Kemend-i zülfi tüği bend bend olub kalmış

Tene tenezzül ider mi o cân ki zülfinden
Nigâh-ı lutfı ile hod-pesend olub kalmış
Ne müstaʿid halâs u ne lâyık-ı kurbân
Dil-i şikeste esîr-i kemend olub kalmış

Beni fütâde-i çâh-ı zekan ider Vecdî
Nigeh ki mâ'il-i kadd-i bülend olub kalmış

Müstezâd

Ey dil gam-ı gîsû-yı ruh-ı yârda kaldun
Yüz mihnet ile sen
Kayd-ı sanem ü ʿukde-i zünnârda kaldun
Mânend-i Brehmen
Ey cân yolına çıkmaka kâdir mi değülsün
Bi'llâh sana n'oldu
Kim hasret ile sîne-i efkârda kaldun
Kimdür sana reh-zen

Ey dîde bakub rûyına hattına ilişdün
Hayfâ vü dırîga
Gül isteriken keş-me-keş-i hârda kaldun
Çün bülbül-i gülşen
Ey bülbül o gül zîb-i ser-i bü'l-heves oldı
Âgâh değülsün
Sen bî-haber efgân ile gülzârda kaldun
İtsen n'ola şîven

Ey ʿakl bana reh-ber idün semt-i hilâsa
Mânend-i dil-i zâr
Sen de tutulub zülf-i siyehkârda kaldun
Ne çâre kılam ben
Ey kadd-i dü-tâ geçmedün ebrû hevesinden
El menzile irdi

Kec tîr gibi dest-i kemândârda kaldun

Ey kendüye düşmen

Ey hüsn-i edâ ehl-i sühen hep sana müştâk

Meyyâlveş olma

Sen Vecdî-i hoş-tabʿ u hoş-etvârda kaldun

Hayl-i şuʿarâdan

Eyzan lehû

Nâlede üstâd-ı gül murg-ı zebânumdur benüm

ʿAndelîbân cümle şâkird-i figânumdur benüm

Bâde benden feyz alur zîrâ beni ser-mest iden

Çeşm-i mestâne nigâh-ı nev-cevânumdur benüm

Olmasın zencîr-i zülfün gerden-i dilden cüdâ

Kim gezend-i ʿakldan ol hırz-ı cânumdur benüm

Gülşen-i maʿnâda ey Vecdî bu tâze şiʿr-i ter

Hâk-i pây-ı ehl-i nazma armagânumdur benüm

Eyzan lehû

Sâkînün elin öpdüm olub şeyh-i harâbât

Eller ayagın öpdüği âdemden el aldum

Ey tîrini sînemde görüb reşk iden ahbâb

Çok görmen anı bana ki câna bedel aldum

Virdüm yolına nakd-i dil ü cân-ı ʿazîzi

Yûsuf gibi bir misli görinmez güzel aldum

Ferd

Dem-i ʿÎsâ diyâr-ı ʿaşka gelse sûdmend olmaz

O şehrün cümle halkı derd-perverdür devâ-düşmen

Eyzan lehû

Nice vasf etsün o şûhı dil-i hoş-dem ne disün

Mislini benzedemez hüsni müsellem ne disün

Ne ziyâde mütehammil ne ricâdan mahzûz

O perîye nice söz söylesün âdem ne disün

Her kişi dil-berinün lutfını vasf etdükde

Ey cefâ-cû dil-i bî-çâre-i pür-gam ne disün

Âdeme mürde iken virdi hayât-ı ebedî

Âb-ı hayvân dimesün bâdesine Cem ne disün

Koymadun söz yiri iʿcâz-ı sühende Vecdî
Böyle muʿciz-nefese ʿÎsâ-yı Meryem ne disün
Ferd
Tecdîd-i ʿözr-h^{v}âhı ile dest-bûs içün
Her dem gelür derûnuma fikr-i günâh-ı nev
Eyzan lehû
Çâk-i dil-i mecnûn'a ʿilâc etmek olurdı
Bir kere girîbân-ı Felâtûn ele girse
Ser-tâ-be-kadem hâr gibi pençe olurdım
Çâk eylemeğe dâmen-i gerdûn ele girse
Hûnâbın … yetişmez gene Vecdî
Bezl etmeğe ser-mâye-i Kârûn ele girse
Eyzan lehû
Dil-nüvâz olmakla gamzen ter-i bî-dâd eylemez
Müsülmân olmaz o kâfir Kaʿbe bünyâd etse de
Bî-garaz sanma nigâh-ı lutf u cevr-âmîzini
Vakf-ı nâz eyler dil-i vîrânum âbâd etse de
Bend-i zülfinden hilâs olsa düşer zencîre dil
ʿAşk âzâd eylemez ger yâr âzâd etse de
Eyzan lehû
Şarâb köhne vü sâkî-i hande-rû tâze
Olursa eski deme n'ola ârzû tâze
O nev-resîde düşüb dillere yine oldı
Miyân-ı ehl-i mahabbetde güft u gû tâze
Bu şiʿr-i tâze ber-â-ber değilse Bâkî'ye ger
Budur tefâvüti Vecdî o köhne bu tâze
Eyzan lehû
Gönül çeşmünle ben gamzenle hem-bezm olmak evlâdur
İki mestâne bir yerde iki mahmûr bir yerde
Mahabbet bende dil sende nice bezm-i safâ olsun
Ki mey bir yerde kalmış sâgar-ı billûr bir yerde
Şehîd-i gamzen olmuşdur nazar kıl Vecdî-i zâra
Ki ser bir yerde kalmışdur ten-i meksûr bir yerde
Eyzan lehû

Dil ü çeşm âşinâ sâmân ile bî-gâne olmaz mı
Hemîşe mest ile ülfet kılan mestâne olmaz mı

Hava hoş her taraf gülzâr bülbül zâr gül handân
Bu esbâb-ı cünûnı seyr iden dîvâne olmaz mı

Kenâr-ı âb sâkî tâze vü mey köhne dil pür-şevk
Bu bezme Tûbalar nukl u varaʿ peymâne olmaz mı

Sebû zenûda sâgar elde yâr âgûş-ı vuslatda
Bu tarza hâsıl-ı meclis ʿaceb rindâne olmaz mı

Mey anda dil-ber anda cümle yârân-ı safâ anda
Geçüb cennetden Âdem sâkin-i mey-hâne olmaz mı

Açılmış gül gibi sîne ruh âteş-bâr olub meyden
Gönül hem bülbül-i şûrîde hem pervâne olmaz mı

Bu mahsûd-ı tâbâyıʿ sözleri kanda bulursun sen
Kedûret virmesen Vecdî dil-i yârâne olmaz mı

Ferd

Miyân-ı mû iken bilmem ne sihr etmiş o câdû-fen
Ki ona eylemiş o yahte … billûrı

Rubâʿî

Sanman beni câm-ı ʿamelîden içerin
Peymâne-i feyz-i ezelîden içerin
Reşk eylemesünler mi bana ehl-i cinân
Ben Kevser'i hep dest-i ʿAlî'den içerin

Rubâʿî

ʿAşkile ciğerleri kebâb eyleyelüm
Hûn-âbe-i çeşmimüz şarâb eyleyelüm
Deryâlara düşsün gam u endûh-ı zamân
Gel gel ki biraz ʿâlemi âb eyleyelüm

Rubâʿî

Tutayın pîr-i mey-kede eteğin
El yuyub cümle nesneden geçeyin
Tek bizi hidmete kabûl etsün
Ayagın yuyuban suyın içeyin

Ferd

Hamsîne vardı ʿömrüm agarsa sakal ne var

Hamsîn içinde yagdırur ekser zamâne kar
Ferd
Değil çâh-ı zekan ol dil-rübânun çeşm-i mahmûrı
İçüb sahbâsın etmiş ser-nigûn bir câm-ı billûrı
Ferd
Bir zamân ben sakınurdım çeşm-i rûşenden seni
Gayrılar şimdi habîbüm sakınur benden seni
Ferd
ʿUşşâk-ı belâ-dîdeye cânâ nazarun yok
Hâl-i dil-i bîmârdan aslâ haberün yok
Ferd
Ümmîd-i visâl eylerdüm visâle ihtimâl olsa
Benüm maksûdum olur kande bir emr-i muhâl olsa
Ferd
Sunma agyâra kadeh halka-i meclisde iken
Ey perî taşra uzatma ayagun dâ'ireden
Ferd
Kandadur agzun senün cânâ sözünden bildiler
Virdi güftârun bugün ʿuşşâka gaybdan haber
Ferd
Didüm latîfe kodum girem adın ey meh-rû
Yüzini dönderüben didi kim latîfeyi koy
Ferd
Ensesinden bilürüz hattı gelen mahbûbı
ʿÂrif olan kişi ardından okur mektûbı
Ferd
Dâne-i hâlini gör cennet-i ruhsârında
Nice sabr eylesün Allâh'ı seversen Âdem

SAHÂF-ZÂDE-İ ERZURÛMÎ

Ne hâcet muhtelif esbâb ile ârâyiş-i ten kim
Tamâm-ı ʿömrde bir câme besdür serv-i âzâde
Güfte-i Behcetî der-târîh-i dâr-ı Hasan Efendi kâzî-i Kars
Aş ekmek yok iki noksânı var târîhinün yoksa
Zihî dâr-ı Hasan hem cây-ı ahsen pâk müstahsen (1172)

Târîh-i diğer

Hânesine Hasan Efendi'nün

Gelüb ahbâbı ricâ eylediler

O da bulgur bulamacı getirüb

Ne ise bir iki lokma yediler

Berekât vire yerine târîh

Vâh İmamoglı kebâbı didiler (1172)

ʿİZZET

Gazel

Ol dil-i sadefde kim h^{v}âhiş-i vuslat yokdur

Gam-ı hicrân ile endîşe-i firkat yokdur

Beni nâ-kâm iden ikbâl ü hünerdür yoksa

Eser-i kevkeb-i bahtumda şeʿâmet yokdur

Lâ-ubâlî-menişe renc ü sitem etmez eser

Rind-i bî-kayda pervâ-yı şemâtet yokdur

Dil rehâ-yefte-i girye-i hasret olmaz

Garka-i mevce-i tûfâna selâmet yokdur

Cevher-i rûhdur ancak sebeb-i güft ü şenîd

Encümengâh-ı tasâvirse sohbet yokdur

Bâsıra tevliyet-i hüsnine mahrem olamaz

Vakf-ı meşrût-ı mahabbetde nazâret yokdur

Lezzet-i laʿl-i lebi telhî-i düş-nâm iledür

Olmaz ol meyde halâvet ki merâret yokdur

Güle tevcîh-i nigâh eyleyemem gülşende

Rûh-ı dildâr gibi onda tarâvet yokdur

Ehl-i hayret idemez seyrimüz âyâ-yı me'âl

Çeşm-i tasvîrde yârâ-yı basîret yokdur

İtme sipihrde sakın kimseden ümmîd-i tamʿ

Mâye-i tıynet-i ʿâlemde hakîkat yokdur

ʿİzzetâ sâde ise n'ola kumâş-ı tabʿun

Târ u pûdunda belî rişte-i külfet yokdur

ʿİzzet

Gazel

Kıyâmet ol güzelün kadd-i nev-resîdesidür

Nişân-ı şûr-ı kıyâmet hatt-ı demîdesidür
Bununla cûşiş-i bahr-ı mahabbeti fehm et
Felek dedikleri bir katre-i çekîdesidür
Çü Yûsuf olsa n'ola pâre pâre dâmen-i dil
Güvâh-ı ʿismet onun dâmen-i derîdesidür
Siyâh şeb-i hicrânun eğme pâyânın
Beyâz subh-ı kıyâmet dem-i sepîdesidür
Nükât arasan eğer levh-i hâtıra nazar et
Onun sahîfe-i dil ʿİzzetâ cerîdesidür
Eyzan lehû
Kadüne serv raʿûnetde ber-â-ber gelemez
Tûl ile ʿarz mesâhatda ber-â-ber gelemez
Ehl-i temkîn-i hakîkatle sebük-magz-ı mecâz
Keff-i mîzân-ı mahabbetde ber-â-ber gelemez
Bed-güher saf-zamîrân ile hem-dûş olamaz
Hazef elmâs ile kıymetde ber-â-ber gelemez
Mest iden ʿİzzet'i bûs-ı lebidür hâlî değil
Bâde habb ile şetâretde ber-â-ber gelemez
Eyzan lehû
Teşrîfe gerçi vaʿdeler etdi nigârımuz
Hengâm-ı vaʿde kalmadı sabr u karârımuz
Ben devrden helâkün iken ey meh olamaz
Tâb ur müşâhide çeşm-i nizârımuz
Eyzan lehû
Ol dil-ber-i yegâne hezâr-âşinâ imiş
Sûretde ʿâşık aldadıcı dil-rübâ imiş
Sık sık gelür iken giderek nâza başladı
Bildük ki gayra mâ'il imiş bî-vefâ imiş
Hep zâ'il oldı resm-i mahabbetdeki rüsûm
Bildük vefâda sanʿatını kîmyâ imiş
Biz çîn-i zülfine kapılub bilmedük dirîg
Ondan vefâ ümîdini etmek hatâ imiş
Hâmûş yakdun ʿâlemi sûzişle ʿİzzetâ
Bildük ki yârdan garazun iştikâ imiş

Eyzan lehû

Tecessüm eylemiş mevc-i letâfet rûy-ı yâr olmuş
Tekevvün eylemiş ondan letâfetde ʿizâr olmuş
Beyâz-ı subh-ı mahşerle sevâd-ı şâm-ı hasret hep
Birikmiş bir yire ʿuşşâka çeşm-i intizâr olmuş
Meğer inbîkden taktîr olmuş katre-i sîm-âb
Sanâ ey sîm-ten gelmiş serin bî-karâr olmuş

Eyzan lehû

Belâdur dil-ber-i peykân-ı tarza âşinâ olmak
Tahammül-sûzdur yâd-âşinâya mübtelâ olmak
Hüner halvet-nişîn-i encümen olmakdadur yoksa
Kemîngâh-ı riyâdur kûşegîr-i inzivâ olamak
Şeb-i târundan hurşîd ümîdinde olmakdur
Sipihr-i dûndan cûyende-i mihr ü vefâ olmak
Olursa hûn-bahâsı vaʿde-i vasl-revân-bahşun
Sana ey bî-mürüvvet câna minnetdür fedâ olmak

Eyzan lehû

ʿUşşâka zahm-ı sîne değil zahm-ı cân gerek
Zîrâ ki ber-güzâr-ı mahâbbet nihân gerek
Mahsûl-i bezm ü kânı virürsek de etmez
Âgûş-ı ehl-i derde hemân bir cevân gerek

Eyzan lehû

Çeküb kemânını tâ tarf-ı ebruvânına dek
Geçürdi tîrini ʿuşşâkun üstüh^{v}ânına dek
Bana kalursa değişmem o hâl-i Hindû'yı
Eğerçi virseler İran'ı Isfahân'ına dek
Sarıldı sîneye küstâhlıklar etdi bu dil
Soyub o dil-beri tâ bend-i …nına dek
İder mi fâ'ide hîç ıztırâba tabʿı ʿacûl
Husûl-i kâma tevakkuf gerek zamânına dek
Bu şeb nigâr gelüb câme-h^{v}âbuma ʿİzzet
Uyatmadı beni kâfir sabâh ezânına dek

Eyzan lehû

Gösterür cismüni âyîne gibi pîrehenün

Eyleyüb ona eser cûş-ı safâ-yı bedenün

İdemezdi dehenün sevdiğüm isbât-ı vücûd

İtmese leblerün işhâd meğer kim suhenün

Devlet-i hüsn cemâlünde bulubdur şöhret

Bûy-ı gül-berg-i terün reng-i ruh-ı yâsemenün

Târ-ı müjgânum olub perde-i haclet ʿİzzet

Bakamam hâver-i hüsnine o vech-i hasenin

Eyzan lehû

Hattı o serd-i mihri usandırdı ʿâşıka

Gûyâ bahâr irince havâ oldı muʿtedil

Hurşîddür sitâreleri nâ-bedîd iden

Hâlün olur fürûg-ı ʿizârunla muzmahil

Eyzan lehû

Ne yapsak izn-i visâl istesek ziyâde değil

O tünd-meşreb ise kâbil-i ricâda değil

Kızardı ruhları meyden yok izn bûsesine

Açıldı güller eğerçi gönül güşâde değil

Yanumda yok o büt-i nev-resüm benüm ʿİzzet

Cihân bahâr-ı ʿAden olsa da safâda değil

Eyzan lehû

Bakamam çehre-i hurşîde o meh-rû var iken

N’eyleyüm âyîneyi sîne-i bî-mû var iken

Her lebün magzla tartılmak olur kâmile naks

Elde mîzân-ı hıred gibi terâzû var iken

Gayra bil baglayamaz bu dil-i dîvane sirişt

Halka-i silsile-i kâkül ü gîsû var iken

Heves-i nefse uyub gayra perestiş idemem

Maʿbede-i ʿaşkda mihrâb-ı dü-ebrû var iken

Köhne vâdîde sakın yürime semend-i tabʿı

ʿİzzetâ tâze zemîn üzre tekâpû var iken

Eyzan lehû

Dil perîşân-ı sitem halka-i gîsûlardan

Kâmet-i sabr hamîde gam-ı ebrûlardan

Katʿ-ı menzil idebilmez har tahûne gibi

Ne bulur devr iden ebvâbı tekâpûlardan
Sohbet-i ehl-i merâtib sebeb-i rifʿat olur
Kasr-ı vâlâya çıkar âb terâzûlardan
ʿÂşıkun levh-i zamîrindeki sırrı bilürüz
Bakmadan nâmeye ser-nâmedeki hûlardan
Eyzan lehû
Nerm olur ümmîd iderken mey-küsâr oldukca sen
Bî-amân oldun a zâlim neş'edâr oldukca sen
Sînemüzdür câygâhun görmezüz ammâ seni
Dürter olduk bizümle hem-civâr oldukca sen
Hatt-ı sebzün oldı revnak-bahş-ı ʿunvân-ı –cemâl
Ey nihâl-i tâze açıldun bahâr oldukca sen
Ârzû-yı pâyimâli hâkisâr eyler beni
Şeh-süvârum eşheb-i nâza süvâr oldukca sen
Zerreveş hûbân olurlar cümle çeşmümden nihân
Gün gibi ey âfitâbum âşikâr oldukca sen
Eyzan lehû
Sâkînün öpme laʿl-i lebin câmın almadın
ʿÂkil ider mi gayra heves kâmın almadın
Kand nebâtun eğleyemez çâşnîsini
Bir kimse zevk-i lezzet-i düşnâmın almadın
Eyzan lehû
Öpmek isterdüm lebin h^{v}âb içre gâfildür diyü
Laʿli işrâb eyledi ser-mest ü kâtildür diyü
Hançer-i ebrû-yı der-dest eylemiş ol çeşm-i mest
Hükm olunmaz mı sen insâf eyle kâtildür diyü
Mâye-i esrâr-ı hikmetdür bakılsa ʿİzzetâ
Âdem'ün koymışlar adın gerçi ki gil diyü
Eyzan lehû
Hoşdur bize mey-hâne ki ʿişret var içinde
Ol gözleri mahmûr ile sohbet var içinde
Bir yerde idük dün gice dil-ber ile ammâ
Nakl idemem ol meclisi vuslat var içinde
Lutf eyle su'âl eyleme eyyâm-ı firâkı

Bin derdile sad-gûne felâket var içinde

Ol âfeti kıl hâl-i hırâmında temâşâ

Bin şîve vü bin dürlü nezâket var içinde

Düşnâm ile ʿİzzet lebin öpmek o nigarun

Bir bâdeye benzer ki harâret var içinde

Eyzan lehû

Ol âfitâb-ı hüsne eser irmedi dirîg

Seyl-âb-ı eşk-i dîde-i terden ne fâ'ide

Gâhî gerek temettuʿ gül-bûse-i dehân

Rûy-ı nigâra sâde nazardan ne fâ'ide

Eyzan lehû

Nâzük uçurdı evc-i hevâya hümâları

Gözden düşürdi hâk-i rehün tûtiyâları

Devlet-serâ-yı ʿâleme etmezler iʿtibâr

Peygûle-i kanâʿatun ednâ gedâları

Ol seng-dil bu câzibe-i hüsn ü ânla

Bî-kâr kıldı cezbe-i âhen-rübâları

Ebnâ-yı dehr-i yeksere nâ-mihribândur

Bî-gâne tavr olur bu yerün âşinâları

Eyzan lehû

Nedür ol sûret-i ʿacîb ü garîb

Sana vasf ideyüm ʿale't-tertîb

Kâmeti dü-tadur pâ beş seredür

Kukla gibi bir özge musahhiredür

Meclis-i pâdişâha varsa eğer

Duramaz bi'z-zarûre raks eyler

Âdemî-zâd iken o turfe-likâ

Olmış ammâ ki nâkısü'l-aʿzâ

Diyemem sana bundan al hisse

Burnı gâyet kiçikdür el-kıssa

Salına salına gider ekser

Pek bakılsa topal değil aksar

Yir içer sayfda şitâda dahı

Bulunur zümre-i nisâda dahı

İtdi hayvân olanları ammâ
Kem müdellelü cezîresin me’vâ

Kimse menʿ idemez ider o fuzûl
Ekser bezm-i pâdişâha duhûl

Bilinürse ʿaceb midür nâmı
Kavm-i Ye’cûc’e benzer endâmı

Eyzan lehû
Nedür ol turfe heykel ü hey’et
K’olmuş ʿâlemde garka-i niʿmet

Sûreten hîlece mükellefdür
Yine ammâ içi mücevvefdür

Tekne tahtasından ince beden
Yediği etdür içdiği rugan

Her kaçan kim gıdâsın ekl eyler
Yiyemez kendüsi yedirmeseler

Çala borıya benzemez ammâ
Her gören zann ider onı surnâ

Turfedür kim bir ʿilleti yogiken
Ona barmak çalar mukârin olan

Yârün olmış esîr ü meftûnı
Almış aklını bir gözi hûnî

Eyzan lehû
Nedür üç dâne pehlüvân-ı ʿArab
Ki bırakmış cihâna şûr u şaʿb

Biri gürz-i girân alub destine
Gösterür çeşm-i hasma serdeste

Ekseri tâ giyüb siyeh câme
Zînet ü fer virürler endâme

Eyzan lehû
Nedür ol kim mülevven hareket
Sûreten merdüm-i sâhib-i miknet

Bunlar ʿâlemde etmese harekât
Yaʿni ser-beste kalurdı mekenât

Olur ise ʿaceb midür medhûl

Biri fâʿildür biri medhûl

İkisi bir yire gelürse eğer

Rakam-ı remldür gören ekser

Tutdı âfâkı heft-ihrâmı

Cereyân eylemekde ahkâmı

ʿAklı var lîk şuʿûrı yokdur

Nâm-ı hilkatda kusûrı yokdur

Hırsa sûret vireyüm dirsen eğer

Onı farz eyle heyûla-yı suver

Ol mukaddem ona … tâli

ʿİlm-i mantıkdadur denî hâli

(ʿİzzet) Ferd

Ol nedür ki cümle halk olmuş onun efkendesi

Nâmı ʿanber câriye Hind ü ʿArab nâzendesi

Ferd

Hayliden âvâze-i hüsni onun düşmüş dile

Fart-ı hüsninden gezer halk arasında zarfile

Ferd

Dem-be-dem ʿuşşâk-ı zârı vuslatın eyler hayâl

Ayagın bûs etmedikce sîneye çekmek muhâl

Ferd

Âteşîn meşreb siyeh-dildür mürüvvet kânıdur

Kalʿa-i Fagfûr ile Çîn ü ʿAcem sultânıdur

Ferd

Bu lugaz esrârınun bir bir ferde açmam aslını

Tâ ki ihsân etmeyince dest-i nagme mislini

Rubâʿî

Anmış beni dil-ber dilüm âbâd etmiş

Bu hâtır-ı mahzûn-şudeyi şâd etmiş

Koç başına kurbân olayum ol yârün

Körpe kuzılarla ʿâşıkın yâd etmiş

Rubâʿî

Mestâne yaturken ol büt-i bî-dâdum

Bî-tâkat olub bu dil-i gam-muʿtâdum

Emdüm leb-i şîrînini ruhsârın öpüb
Bu vechile ol şûhdan aldum dâdum
Ferd
Salınsa ol kadi raʿnâ turuncı câme ile
Düşerdi ardına şeyhü'l-harâm ʿimâme ile
Gazel
Uyanub yârını ol rind ki yanında bulur
Gûyiyâ gevher-i maksûdını kânında bulur
Hayret-i ʿaşk ile ser-rişte-i ʿaklı güm iden
Târ-ı zülfinde yâhud mûy-ı miyânında bulur
Kûy-ı cânâna çıkar câde-i kalbün bir ucı
Arayan menzil-i cânânını cânında bulur
Nûş iden bâdesini laʿlin emen sâkînün
Lüle-i çeşme-i hayvânı dehânında bulur
Çâşnî-senc-i ʿitâb-ı leb-i şîrîni olan
Lezzet-i laʿl-i revân-bahşını cânında bulur
Zıdd ile münkeşif olmakdadur eşyâ ki hıred
Sırr-ı ser-beste-i îkânı gümânında bulur
Mutrıb etdikce ser-âgâz makâm-ı ʿuşşâk
Rişte-i cânumı pîçîde kemânında bulur
ʿİzzetâ bu gazel-i tâze-edâyı okuyan
Maʿnî-i nükte-i iʿcâzı lisânında bulur
Kasîde
Bir pâdşâha lutf-ı Hudâ ki muʿîn olur
Nâm-ı şerîfi fâtih-i Îrân-zemîn olur
Bir Husrev-i zamânî ki mansûr ide Hudâ
Her bir gazâda mazhar-ı feth-i mübîn olur
Bir Husrev'ün ki dâd ola hemvâre her işi
ʿAhdinde cümle milket ü millet emîn olur
Bir Husrev'ün nâziri te'yîd-i Hak ola
Hemvâre fevz ü nusret ile kâm-bîn olur
Ol pâdişâh-ı maʿdelet-ârâ ki dergehi
Kehfü'l-emân-ı ʿâmmü'l-mü'minîn olur
Hân Ahmed-i yegâne ki kasr-ı bülendinün

Ne pâyesi ber-â-ber-i ʿarş-ı berîn olur

Hâkân-ı bahr u ber furûg-ı ʿadâleti
Rûşen-çerâg-ı encümen-i müslimîn olur

Zıll-ı Hudâ ki sâye vü ʿinâyeti
Nâmûs-ı devlete tetabbuk-ı ʿanberîn olur

Sâhib-kırân-ı ʿasr ki yekrân-ı ʿazmine
Aksâ-yı ʿarz merhale-i evvelîn olur

Tursa yedinde tîg-i kemerle mehâbeti
Sûretde gûyiyâ Cibrîl-i emîn olur

Bir şâh-bâzdur ki per ü bâlin açmadın
Sayd âşiyânesinde gelür hem-nişîn olur

Bir kahramandur ki yerinde mukîm iken
Âvâzesiyle mül pür-tınnîn olur

İklîm-i hüsni ber-zedeyi herc ü merc ider
Ol dem ki ebruvânı girih bend-i Çîn olur

Bir çûb-ı huşkı eylese ger lutfı terbiyet
Mahsûd-ı tabʿ çâşnî-i dârçîn olur

Kûy-ı zemîni etseler âvîze kaldırur
Bir peşe-i zaʿîfe ki lutfı muʿîn olur

Gülzâra olsa nükhet-i ahlâkı münteşir
Her sebze hem-nesîm gül ü yâsemîn olur

Bir şehr-i yâra kim kerem etdükde Müsteʿân
Destûrı böyle Âsaf sâhib-nigîn olur

Dâmâd-ı şehr-i yâr kavî iktidâr kim
Zâtı esâs-ı devlete rükn-i rekîn olur

Râyı umûr-ı devleti kânûna uydurur
Hıfzı nizâm-ı ʿâleme hısn-ı hasîn olur

Ne öyle pâdişâh-ı memâlik-güşâ gelür
Devletde hud ne böyle vezîr-i güzîn olur

Dâdâr bu ʿalî hıred etbaʿ-ı kâmilün
Lâf eyleyüb demem ki çünân u çünîn olur

Bir şiʿr kim edâsı riyâdan berî ola
Engüşt-i iʿtirâz-ı ʿadûdan emîn olur

Nazmum ki kaʿr-ı kulzüm-i endîşeden çıkar

Her lafzı bir sadefçe-i dürr-i semîn olur

Daʿvâ-yı şâʿiriyyet idersem ʿaceb midür

Burhânı âferîn-i Hudâvend-i dîn olur

ʿİzzet duʿâya başla kim âmîn-h^{v}ân anâ

Kerrûbiyân-ı ʿarşla Rûhü'l-emîn olur

Olsun zamân-ı saltanatı haşre dek mezîd

Kim imtidâdı nâzır-ı şerʿ-i mübîn olur

Gazel

Mazhar-ı ism-i Celâl olmasa hakkâ lâle

Bulamazdı bu kadar rutbe-i vâlâ lâle

Görceğin nergisin elde kadeh-i sîmînin

Destine aldı hemân câm-ı musaffâ lâle

Şîve taʿlîmin ider cümle nigârân-ı güle

Nâz ile gösterür engüşt-i muhannâ lâle

Sâgar-ı leb-be-leb-i bâde-i nâba benzer

Neş'e-bahşâ-yı cihân olmada gûyâ lâle

Çiçek elkâbın okur gerçi çemende nergis

Gülşen-i râz bilür söylemez ammâ lâle

Mekteb-i bâgçede Nefhatü'l-ezhâr okuyub

Oldı destâr-ı mükevver mollâ lâle

Bir Hatâyî tokuyub kârgeh-i gülşende

ʿArz ider pâdişâh-ı ʿâleme kâlâ lâle

Tâ ide makdem-i şâh-en-şeh içün pây-endâz

Döşedi gülşene hep kırmızı dîbâ lâle

Ebr-i nîsân-ı mekârim ki nem-i lutfı ile

Açılur gül besterün dahı sahrâ lâle

Kasîde

ʿÂlemi feyz-i bahâr açmış gül-i raʿnâ gibi

Bâg pür-nakş u nigâr olmuş yeşil dîbâ gibi

Şâh-ı gülde ʿandelîbân-ı çemen dem-sâz olub

Goncalar yek-laht-ı ülfet peyker-i Cevzâ gibi

İtdi teşrîf-i kudûm-ı neş'e-bahş-ı nev-bahâr

Cümle ebdâna sirâyet sâgar-ı sahbâ gibi

Lahlaha-sây-ı meşâm-ı kâm-cûyân olmada

Saçlı sünbüller çemende gîsû-yı hûrâ gibi
İtmede bî-sabr olub mestâne ʿazm-i gülsitân
Şeyhler sâlûslar rind-i kadeh-peymâ gibi
Şöyle hem-renk oldı zâhid rindle ülfetde kim
Zühd ü rindün farkı müşkildür bu dem hünsâ gibi
Ferş olunmuş saffa-i bâga bisât-ı inbisât
Bir kumâş-ı nev döşenmiş sebze-gûn kemhâ gibi
Yollara su sepmede sakkâ-yı ebr-i nev-bahâr
Bâga teşrîf idecekdür sâye-i mevlâ gibi
Dâver-i dân-ı himem şâh-en-şeh-i ʿâlî-ʿalem
Kim nazîri zâtınun nâ-yâbdur ʿAnkâ gibi
Pâye-i ikbâli hem-ser kubbe-i gerdûnda hem
Rutbe-i iclâli ʿâlî kevkeb-i Şiʿrâ gibi
Vâzıʿü'l-asl oldı kânûnı nizâm-ı ʿâleme
Maʿdelet bâbında Nûşirevân-ı ʿadl-ârâ gibi
Hâsiyet tagyîrin emr itse ider bî-iştibâh
Şîşe izhâr-ı salâbet gibi sahra-i sammâ gibi
Mündericdür ʿunsûr-ı terkîb-i zâtında sehâ
Zımn-i bî-kusr-ı keremde müstetir maʿnâ gibi
Pertev-i mihr-i kifâyet neyyir-i subh-ı kemâl
Cebhe-i pâkında tâbân zühre-i Zehrâ gibi
Her sözi lebb-i leb-â-leb nükte-i sırrü'l-edeb
Kışrü'l-gât maʿânîde olan fehvâ gibi
ʿİzzetâ besdür hulûs üzre duʿâ et kim anâ
Ola te'sîrinde sürʿat cennetü'l-esmâ gibi
Pâdişâh-ı ʿâleme ol sadr-ı ʿâlî himmete
ʿÖmr-i sermed vire Mevlâ Hızr'la ʿÎsâ gibi
Kasîde-i Der Medh-i Tonanmâ-yı Kapudân Mustafâ Paşa
Hâme kim feyz-i hevâ-yı şevkle cûşân olur
Reşha-i nâ-çîzi bir deryâ-yı bî-pâyân olur
Hâme kim oldukca gâhî çehre-perdâz-ı hayâl
Sûret-i maʿnâ heyûlâsında dest-efşân olur
Hâme kim hikmetden ide bast-ı makâl
Gökde ʿÎsâ derdine cûyende-i dermân olur

Hâme kim etse güşâde ʿakd-i enbân-ı füsûn
Rûh-ı Hârût-ı maʿânî sihrine hayrân olur

Olmasın mı zîb-i dest-i iʿtibâr ol hâme kim
Münkabit-h^{v}ân-ı cenâb-ı Âsaf-ı zî-şân olur

Mustafâ Paşâ-yı gerdûn-kadr u vâlâ-rutbe kim
Âsitân-ı devleti hem-rütbe-i Keyvân olur

Âsaf-ı sâhib-hüner dâdâr-ı dâniş-ver kim ol
Mekteb-i fazlında dânâ tıfl-ı ebced-h^{v}ân olur

Âsâf-cevvâd kim yek-rûze-i cûdundan anun
Genc-i bâd-âverde-i Husrev tehî-enbân olur

Fülke-i ikbâlinün bir lenker-i sîmînidür
Mâh-ı nevdür sanma çerh üzre âvîzân olur

Emri cârî şöyle kim bâd-ı vezânı etse menʿ
Bir dahı deryâda gezmez tâbiʿ-i fermân olur

İtse hengâm-ı gazabda sarsar-ı kahrı hubûb
Katre-i kemter tenûr-i cûşiş-i tûfân olur

Kûh temkîn ü vakarın eylese tahmîl eğer
Arz-ı Nîşâbûrveş kûy-ı zemîn lerzân olur

Eyzan Der-Sitâyiş-i Vezîr-i Ekrem Kapudân Mustafâ Paşa

Ne haldür çemenün fasl-ı lâlezârında
Ferah sirişte hazânında hem bahârında

Çemen bahârda pür ise âşinâlar ile
Bununda sebze-i bî-gâne yok civârında

Fezâ-yı şâhı bu mevsimde terk idüb evrâk
Bisât-ı ʿayşı döşer cûlarun kenârında

Eser idüb yene her berg-i huşka feyz-i neşât
Nesîm subhun ider raks reh-güzârında

Hazâna kalmaz idi yer zemîn-i gülşende
Bahârun olsa bekâ hüsn-i müsteʿârında

Hazân bahâra müreccah görünse şâyândur
Netîce-bînlerün çeşm-i iʿtibârında

Bu fasılda açılur gonca-i bahâr-ı emel
Sehâb-ı mekremetün zıll-ı âb-yârında

Sehâb-ı mekremet oldur ki olmadadur kâr

Bir Âsaf'un kef-i dest-i güher-nisârında
Nümâ-yı gülşen-i ikbâl Mustafâ Paşa
Ki dehr açılmada eyyâm-ı feyz-i yârında
Olurdı bezmine bir lâle tahtası kamerün
Kelefden olmasa gaşşî gaşyi eğer ʿayârında
Yeter şikâyeti koy ʿİzzetâ ki vâcib olur
Duʿâ kasîdenün elbet hitâmkârında
Bahâr her dem olub gülistân-ı devletinün
Devâm ola ebedî zât-ı kâmkârında
Der-sitâyiş-i Vezîr Kapudân Mustafâ Paşa
Ola hemîşe eyâ dâver-i huceste-nihâd
Mukaddemât-ı umûrun netîce-bahş-ı murâd
Sen ol vezîr-i keremkârsın zâtundur
Olan vesîle zikr-i menâkıb-ı ecdâd
Sen ol vezîr-i fetâ-yı bî-nazîrsin ki olur
Mekâriminde ma'ât u ulûfdan âhâd
Fetânetün o kadardur ki bir bakışda olur
Nigâh-ı dikkatün âgâh muzmirât-ı fuʿâd
ʿAceb midür keremün sebk idüb su'âlinden
Zebân-ı h^{v}âhişe virmezse ruhsat-ı taʿdâd
Tekellüm etse bulur inhilâl-i ʿukde-i dil
Tebessüm etse gelür gonca-i ümîde güşâd
Piyâle-i lîs-i sehâsı efâzıl u eşrâf
Fuzâle çîn-i ʿatâsı ekârim ü emcâd
Esâs-ı pâye-i kadri medâric-i ʿulyâ
Medâr-ı kevkeb-i bahtı metâliʿ-i esʿâd
Serinde şemse-i hurşîd migfer-i zerrîn
Derinde tâk-ı mukavvıs kıbâb-ı sebʿ- şedâd
Ayâ ger mûr h^{v}âhiş de emel-i bahşâ
Bu söz piyâz değüldür bi-hakk-ı rabb-i ʿıyâd
Ne istedim de dirîg etmeyüb ʿatâ kıldun
Sen eyledün beni deryûzegerliğe muʿtâd
Ümmîd-i ʿafvun ile imtisâl idüb emre
ʿAceb mi vaʿde-i zerrîni eylesem îrâd

Çü nergis iki gözüm yolda kaldı sultânum
Keremle et kulunı intizârdan âzâd
Hemîşe tâ ki kerem-perverân-ı ʿâlem ide
Ümmîdvârını incâz-ı vaʿdle dil-şâd
Nesebgâhun olub çâr-bâliş-i iclâl
Ola hayâtuna medde-i hezâr ile heftâd
Sana hulûs ile takarrüb etdükce
Tahallül etmeye mâ-beyne şîve-i ibʿâd
Târîh-i der-velâdet-i şehzâde-i ʿAbdü'lmecîd
Hazret-i Hân Ahmed-i dânâ etdükde kerem
Yaʿni bir şehzâde-i ʿâlî-güher Rabb-i mecîd
Söyledi târîhini ʿİzzet leb-i ikbâl ile
Geldi sulb-i pâk-i Ahmed Hân'dan ʿAbdü'l-mecîd (1136)

Târîh-i berâ-yı feth-i kalʿa-i Gence
Şâh-en-şeh-i kişver-güşâ dâdâr-ı mansûrü'l-livâ
Fermânde-i ʿadl-âzmâ Hân Ahmed-i vâlâ-himem
Lutf u kerem deryâsıdur cûd u sehâ me'vâsıdur
Nâm-ı şeref pîrâsıdur kişver-güşâlıkda ʿalem
Böyle gerek dâd-âveri râm emrine ins ü perî
Gelse olurdı çâkeri ʿahdinde Dârâ-yı ʿAcem
Esbi ki cevelân gösterür kendin Nerîmân gösterür
Hasmın girîzân gösterür mânend-i sürûcü's-sanem
Ol şeh-süvâr-ı dâdger ol demde ki tîgin çeker
Re's-i ʿadûyı çâk mânende-i şakkü'l-kalem
Çün ʿadlin icrâ eyledi dünyâyı ihyâ eyledi
Şimdi husûsan eyledi ʿarş-ı rûşene nasb-ı ʿalem
Terk eyleyüb eğlencesin Îran'a saldı pençesin
Aʿcâmun aldı Gence'sin ol kahramân-ı Cem-haşem
Ol mülk-i pâkîze-eser kıymetde dünyâya değer
İmʿân ile bakılsa ger Gence değül genc-i hikem
Ol demde kim tedbîr ider icrâsını takdîr ider
Tûrân'ı da teshîr ider böyle kalursa lâ-cerem
Sadr-ı kerem-pîrâ budur hurşîd-i mülk-ârâ budur

Destûr-ı sâhib-râ budur dehrün Nizâmü'l-mülk'i himem
Şâh-en-şeh-i kâr-ı âgehâ ʿadl-âzmâ şâh-en-şehâ
Bu nazmuma olmaz bahâ n'ola mübâhât eylesem
Bende fesâhat başkadur hüsn-i belâgat başkadur
Nazmumda hâlet başkadur çün ʿÎsî-i ferhunde-dem
İrdi sühan çün âhire oldı kavâfî fâhire
Hayr u duʿâdur şâʿire şimdi bu dem emr-i ehem
Devlet ile ikbâl ile yüz müjde-i iclâl ile
Aʿdâyı istîsâl ile olsun muzaffer dem-be-dem
Tevfîkini Rabb-i celîl idince hâdî-i sebîl
Çün oldı bu feth-i cezîl şâdîde kalb-i ümem
Ben de bu feth ü nusreti ʿİzzet didüm târîhini
Aldı ʿAcem'den Gence'yi Hân Ahmed-i vâlâ-himem 1137

Târîh-i câmiʿ-i ʿAlî Fâtih-i Mora
Müşîr-i bî-muʿâdil sadr-ı kâmil Âsaf-ı fâzıl
ʿAlî paşa-yı dânâ-dil vezîr-i aʿzam u Ekrem
Güzîn dâmâd-ı Ahmed Hân-ı ʿâdil kim zamânında
Huzûr-ı kalb ile âsûdeterdür ser-be-ser ʿâlem
Zihî Âsaf eğer kim açmasaydı zihn-i vekkâdı
Muʿammâ-yı Nizâmü'l-mülk kalmışdı hele mübhem
Viribdür zât-ı pâk-i mesned-i iclâle ârâyiş
Duʿâ-yı devletin vâcib bilür cümle benî Âdem
ʿAdû-yı dînden hakkâ ki ahz-i intikâm etdi
Olub nâmûs-ı dîn tekmîline sıdk ile râsih-dem
Husûsen hasbeten li'l-lâh bir câmiʿ idüb ber-pâ
Tedârük eyledi zâd-ı meʿâdın cümleden akdem
Düşerse böyle târîh-i musannâʿ az düşer ʿİzzet
Bu zîbâ maʿbedi yapdı cenâb-ı Âsaf-ı efham 1128

Târîh-i minâre-i Dâmâd Muhammed Paşa
Âsaf-ı Cem-haşmet dâver-i Keyhân-rifʿat
Özi vâlîsi olan Hâcı Muhammed Paşa
Kendi mâhiyyet-i zâtiyyesin izhâr eyler

Vasfa muhtâc değil şaʿşaʿa-i mihr-i semâ
İtdi câmiʿ-i Firdevs-harîmi te’sîs
Emr idüb şâh-ı cihan-gîr ü ʿadâlet-pîrâ
Sahn-ı Behmen harem-i pâki mutâf-ı melekût
Mahfili câ ki sükkân semâvât-ı ʿalâ
Kaʿbe-i feyz-i Hudâ kıble-i ervâh-ı kuds
Beyt-i maʿmûr-i felek-kadr cenâb-ı vâlâ
Sakf-ı bâlâterine şemse-i zerrîn hurşîd
Sîm-i gül-mîhdur pâkine mâh-ı garrâ
Atlas-ı sâdis-i çerhi döşese şâyândur
Sahn-ı dehlîz-i harîmine felek ser-tâ-pâ
Ferş-i rengînine cârûb-keş olsa şeb ü rûz
Gîsû-yı müşk-feşânıyla revâdur hûrâ
Nakş-ı zîbâsı firîbende-i ʿakl-ı Mânî
Tarhı hayret-fiken-i tabʿ-ı gürûh-ı ʿukalâ
Tâk-ı vâlâsına zincîr-i şehâb ile eğer
İtse âvîze felek ʿakd-i Süreyyâ’nı sezâ
Kudsiyân-ı feleğinün gûşına şûr-efken olub
Hep mü’ezzinlerün virdüği gül-bang-i semâ
Nükte-endâz olanun hayt-ı simâʿ u basarı
Olamaz pâye-i evlâsına dikkatle resâ
ʿİzzetâ hâtif-i kudsî göricek itmâmın
İtdi târîhini bir beyt ile imlâ vü edâ
Oldı bânî bu minâr-ı nevi zîbâ yapdı
Himem-i pâk ile Dâmâd Muhammed Paşa 1122

Târîh-i berâ-yı taʿmîr-i türbet-i Hazret-i Eyyûb Ensârî Radıya’l-lâhu ʿanhu
Cenâb-ı Hazret-i Sultân Ahmed Hân kim oldur
Serîr-i saltanatda şehr-yâr-ı sâhibü’t-temkîn
Hidîv-i âsumân-dergâh kim olmuş o dergehde
Vezîr-i aʿzam İbrâhim Paşa bende-i dîrîn
Zihî sadrü’s-sudûr sâhibü’t-tedbîr kim anun
Sedâd-ı re’yini tâ cevher-i faʿʿâl ider tahsîn
Duʿâ-ı hayr isticlâb içün sultân-ı zî-şâna

ʿAtâ vü cûdını kılmış ser-âpâ ʿâleme taʿyîn
Nice hayrâta oldı niyet-i hâlis ile sâʿî
İdüb te’yîd sübhânî her işde kârını tehvîn
Husûsen şimdicek tevfîk-i İzid yâr olub etdi
ʿAlemdâr-ı resûl-i kibriyânun merkadin temrîn
Ser-efrâz-ı sahâbe Hazret-i Hâlid ki olmuşdur
Mezârı … ricâlü’l-gaybu ʿilliyyîn
Mezâr-ı rahmet-âsârında baʿzı yerlerün evvel
Mürûr-ı ezmine etmişdi istihkâmını tevhîn
Belî maʿlûm idi muhtâc-ı taʿmîr oldugı ammâ
Muvaffak olmadı iʿmârına hîç kimseler pîş-în
Meğer Bârî bu hayrı sadr-ı dânâya nasîb etmiş
Ki şimdi eyledi iʿmârını ilhâm ile telkîn
Teyemmün kasd idüb ol sâhib-i devlet saʿâdetle
Şebâk-i tâb-nâkin etdi isticdâd ile sîmîn
İdüb sandûka vü pûşîde vü kâşîlerin tecdîd
Niçe zâtü’l-bakam âvîzelerle eyledi tezyîn
Hudâ sultân-ı ʿasrı Âsaf-ı dehri idüb dâ’im
Müdâm erkân-ı ikbâlin ide te’yîd ile Tahsîn
Bu da tevfîkidir ʿİzzet ki etdüm beyt-i vâhidde
İki târîh-i pâki ʿavn-i rabbânî ile tazmîn
Mezârın eyledi tezyîn Ebû Eyyûb’un İbrâhim
Ebû Eyyûb’ı İbrâhim Paşa eyledi tezyîn 1137

Târîh-i Berây-ı Feth-i Kalʿa-i Revân
Saf-ârâ-yı magâzî yaʿni Ahmed Hân-ı ʿâdil kim
Zamânında niçe iklîm makrûzü’l-kalem aldı
Cihânı bîm-i gamdan eyledi âsûde ol dem kim
Serîr-i şevketi ol dâver-i ferhunde dem aldı
ʿAcemden mülk-i mevrûsını istirdâd idüb şimdi
Hep Âzerbaycân’ı ol şeh-i dânâ-şiyem aldı
ʿAceb mi Husrev-i Îrân dinse nâmına şimdi
Ki dârü’l-mülk-i Efrîdûn ile iklîm-i Cem aldı
Ne kuvvetdür ne kudretdür bu kim vüsʿatli bir mülki

Varub ser-ʿaskeri hem düşmene kahr etdi hem aldı
Bu demde aldı sultân Ahmed-i yek-tâ Revân mülkin
Revân mülki değil bir genc-i meşhûnü'l-hakem aldı
Hevâ-yı feyz olub zâhir muhibb-i katr-ı şarkîden
Nesîm-i müjde-i feth ü zafer kim subh-dem aldı
Bu garrâ nusreti gûş eyledikde peyk-i endîşem
Ele târîh-i tahrîr içün levh ü kalem aldı
Didi ʿİzzet Revân feth oldı Sultân Ahmed ʿasrında
Revân'ı hükm-i sultân Ahmed-i Dârâ-haşem aldı 1137

Berây-ı Feth-i Kalʿa-i Revân
ʿÂfiyetler ola vehhâb-ı revân-ı feth ü nasr
Âb-ı rûy-ı âl-i ʿOsmân Husrev-i Cem-mesnede
Mest olub bî-bâde şevkile didüm târîhini
Geldi miftâh-ı Revân dîvân-ı sultân Ahmed'e 1137

Berây-ı Feth-i Kalʿa-i Revân
ʿİzzetâ cümle ekâbir çıksın istikbâline
Sedde-i sultân-ı dîne geldi miftâh-ı Revân
Berây-ı Feth-i Kalʿa-yı Hemedân der-ʿasr-ı Sultân Ahmed Hân
Husrev-i maşrık u magrib şeh-i dîn Ahmed Hân
ʿAdlile eyledi maʿmûr cihân ülkesini
Ol cihân-dâver ü Dârâ-ʿazamet himmet ile
Mülk-i mevrûsına humm etdi Keyân ülkesini
Sadr-ı sımmâh-ı ʿatâ-pîşe ki hâs etmişdür
Ana sultân-ı kerem Bermekiyân ülkesini
Çünki takdîr-i Hudâ ile Kızılbaşlar'un
İtdi bir hemzede te'sîr-i Kur'ân ülkesini
Berk ü bârın ʿAcem'ün sarsar-ı dibâre töküb
Kıldı pejmürde-i âsîb-i hazân ülkesini
İtdi fütüvvi ile sultân-ı cihân baʿs-i cünûd
Dârü'l-İslâm ide tâ-ser husrân ülkesini
Aldı ser-ʿaskeri peykâr ile Loristân'un
Hamle-i vâhidede tâ Hemedân ülkesini

Şeh-i İslâm-penâha umaruz mevlâdan
Ki karîben vire Tebrîz ü Revân ülkesini
Kendü âsûde ola düşmeni teng-i hemvâre
Mütezelzil ide renc-i Hafakân ülkesini
Lutf-i mevlâ ile çün tantana-i feth ü fütûh
Eyledi velvele-nâk ile cihân ülkesini
Ben de bu feth-i mübîne didüm ʿİzzet târîh
Aldı Hân Ahmed-i ʿâdil Hemedân ülkesini 1136

Berây-ı Feth-i Kalʿa-i Loristân
Peyâm-ı feth ile lebrîz-i şâdî kıldı âfâkı
Muhibb-i şarkdan bâd-ı nesîm-i subh-dem aldı
Su'âl etdüm peyâm-ı feth-i hâtifden didi târîh
Loristân'ı da sultân Ahmed-i dânâ-hakem aldı 1137

Berây-ı fevt şuden ʿÂ'işe Hanım
İtdi ʿazîmet âhirete hala hanım âh
Firdevsiyân ile umaruz hem-nişîn ola
Târîhine bir âh çeküb ʿİzzetâ didüm
Yâ Rab mekân-ı ʿÂ'işe ʿAdn-i berîn ola 1139
Gazel
Sînemizde güher-i ʿaşk-ı cevânân buluruz
Vâdî-i mihr-i mahabbetde belî kân buluruz
Ko harâb eyleyelüm seyl-i sirişk ile dili
Biz o vîrânede çok genc-i firâvân buluruz
Ne olur kurtuluruz derd ü gam-ı firkatden
Ne dil-i hasramızun derdine dermân buluruz
Gice mestâne nice vaʿdeler eyler ammâ
Seher ol gözleri mahmûrı peşîmân buluruz
ʿİzzetâ fikr-i lebi gelse dile şâd oluruz
Gûyiyâ hâkde bir laʿl-i Bedehşân buluruz
Medh-i Sultân Ahmed ʿalâ-tarîkü't-tazmîn
Tercîʿ-i Bend

Şimdi Ahmed Hân olub te’yîd-i Hakkun mazharı
ʿUnveten Tebrîz mülkin aldı bir ser-ʿaskeri
Gerçi te’hîr etdi ammâ oldı zâhir ʿâkıbet
Gayret-i mülhid-güzâr-ı Şîʿa-sûz-ı Haydarî
Habbezâ tevfîk-i Rabbânî ki darb-ı dest ile
Aldı üç gün içre bir vüsʿatli zîbâ kişveri
Şöyle bir cenk oldı kim eflâke havf îrâs idüb
Gösterür kendin siper şeklinde çerh-i çenberi
Küşte-i şemşîr kahr oldı melâʿîn-i ʿAcem
Çâr-yârun eyleyüb ervâhı ʿavne yâveri
Sill-i seyf etdükde aʿdâya guzâtü’l-müslimîn
Geçdiler şemşîrden cümle Kızılbâş ʿaskeri
ʿAsker-i cerrâre pây-mâl etmedin virsün ʿAcem
ʿAklı var ise eğer Gence ile Yezd Şeşteri
Eyledükde kudsiyân tebşîr-i sad-tahsîn ile
ʿÂlem-i ervâha bu raʿnâ gazâ-yı ekberi
Rûh-ı Nefʿî gördüm eylerdi berây-ı tehniyet
Tâk-ı ʿarş üzre bu garrâ nazm ile cevlângeri
Âferîn ey rûzgârun şeh-suvâr-ı saf-deri
ʿArşa as şimden gerü tîg-i Süreyyâ-cevheri
Kuvvet-i ikbâl ile oldı şeh-in-şâh-ı cihân
Mülk-i Tebrîz ü Kirmânşâh u Âzerbaycân
Bu ne kuvvetdür ki tahrîk etmedin râyâsını
Feth olundı hamle-i evvelde Tiflîs ü Revân
Himmeti ser-hadd-i şarkı ser-be-ser zabt eyledi
Böyle ister ʿarsa-i ikbâlde sâhib-kırân
Baʿd-ez-în nâm-ı hümâyûnın anun yâd eylesün
Dâstân-ı Rüstem’i tayy eylesün şeh-nâm-h^{v}ân
Mihr ü mâhı zîr-i dâmânında pinhân eyleyüb
Sakfına kandîlleri assın ser-â-ser ahterân
Bezmgâh-ı âsumân üzre çerâgân eyleyüb
ʿArsa meydânına çıksın tâs-bâz-ı âsumân
Sâzına râmiş-ger-i Zühre virüb raʿnâ düzen
Bezmde tutsun usûl ile felek devr-i revân

Okusun bu beyti bir nev-nagme-i dil-sûz ile
Eyleyüb Nâhîd âheng-i makâm-ı Isfahân
Âferîn ey rûzgârun şeh-suvâr-ı saf-deri
ʿArşa as şimden gerü tîg-i Süreyyâ-cevheri
Kuvvet-i İslâm ile iʿlâ-yı emr-i dîn içün
Baʿs-i ahbâr etdi kahr-ı kavm-i mürtedîn içün
Çâr-yârı bâ-safâ ervâhını şâd eyledi
Eyleyüb tertîb-i rezm-i Aʿcâm bedîn içün
Kudsiyân olmuşdı bâm-ı ʿarşda saf-beste hep
Rûz-ı hecâda duʿâ-yı nusrete âmîn içün
Tîg-i ʿOsmânî ile ber-küşte-sâmân oldılar
Sebb idenler Hazret-i Şeyhîne hâşâ kîn içün
Cedvel-i Ceyhûn'ı farz etsün muhaddidler sınur
Söz götürmez şimdi Sultaniyye vü Kazvîn içün
Yakışur Kâşân ile Fagfûr'ı teshîr eylese
Kubbe-i kâşâne-i ikbâlini tezyîn içün
Aldı zîr-i sâye-i iclâle mülk-i Fâris'i
Ol diyâr-ı pâki şerr-i rıfzdan te'mîn içün
İntihâb etmiş bu beyti hem debîr-i âsumân
Bu gazâ-yı ekberün tebrîkine tazmîn içün
Âferîn ey rûzgârun şeh-suvâr-ı saf-deri
ʿArşa as şimden gerü tîg-i Süreyyâ-cevheri
Dâ'imâ mansûr ide sultân-ı sâhib-şevketi
Bî-tereddüd hüsn-i tedbîrün bu devr-i hâsiyyeti
Nusret-i istikbâl iderler elbette kande gitseler
Reh-nümâdur müslimîne evliyânun himmeti
Hamle-i evvelde teştît eyledi tevfîk-i Hak
Râfizî'nün hadden efzûn iken humkiyyeti
Sürh-i ser-kavmin bi-hamdüli'l-lah makhûr eyledi
Çâr-yarün eyleyüb imdât rûhâniyyeti
Râfızî'ler tîg-i âteş-bârdan hem gördiler
Rûz-ı mülhid-sûz mahşerde olan germiyyeti
Kahramân-ı saf-şiken dimez mi ol sultâna kim
Ola şarka müntehî re's-i hudûd-ı devleti

Himmetünle ey hidîv-i âsumân-mesned senün
Râyet-i feth ü zafer arturdı kadd ü kâmeti
Pây-ı taht-ı milket-i Îrân'ı teshîr eyledün
Buldı nâm-ı saltanat ʿahdünde şân u şevketi
Âferîn ey rûzgârun şeh-suvâr-ı saf-deri
ʿArşa as şimden gerü tîg-i Süreyyâ-cevheri
Saf-derâ nusret-i kadîmî yâr-ı gârundur senün
ʿAvn-i Hak me'nûs-ı zât-ı kâm-gârundur senün
N'ola tedbîrinde eylersen isâbet her zamân
Âsaf-ı İbrâhim Paşa müsteşârundur senün
Müjde her yerde muzaffersin ki öyle bir vezîr
Hayr-h^{v}âhun çâkerün hidmet-güzârundur senün
Sen otur ikbâl ile tahtunda bezl et himmeti
Masdar-ı nusretdür devlet-medârundur senün
Şeh-suvâr-ı ʿarsa-i ikbâlsin istersen al
Isfahân-ı mevkûf emr-i iʿtibârundur senün
Cânib-i Hak'dan mü'eyyedsin semend-i ʿazmi sür
Kişver-i Îrân ser-tâ-pâ şikârundur senün
Bir muʿânnid düşmen-i bed-hâldür virme amân
Râfizî-i makhûr-ı zûr iktidârundur senün
N'ola bu nusretle izhâr-ı mübâhât eylesen
Feth-i nev ser-mâye-bahş-ı iftihârundur senün
Olmamışken Karadag ülkesi İslâm'a nasîb
Şimdi şükr eyle efendim murg-zârundur senün
N'ola vasfunda bu beyti ʿİzzet îrâd eylese
Müşterî bir bende-i midhat-güzârundur senün
Âferîn ey rûzgârun şeh-suvâr-ı saf-deri
ʿArşa as şimden gerü tîg-i Süreyyâ-cevheri
Müseddes Berây-ı Çerâgân İbrâhim Paşa
Nigâh-endâz olanlar bâgda seyr-i çerâgına
Zemîni benzedürler âsumân-ı encüm-efşâna
ʿAcâ'ib şuʿle virmiş şuʿleler sahn-ı gülistâna
Ki kaldı hayra-i reşk-i dü-çeşm-i mest-i hayrâna
Çemen mi yohsa nûr-ı dîn midür deryâ mıdur bilmem

Dokunmuş rişte-i meh-tâbdan dîbâ mıdur bilmem

Çemen kim sîne-i sebzinde yer yer lâle göstermiş

Ser-âgâz eyleyüb mutrıb-ı nevâde nâle göstermiş

Alub etrâfını her şemʿa bedr-i hâle göstermiş

Kumâş-ı ʿarz idüb gûyâ mülevven kâle göstermiş

Sen insâf et nice ser-mest şâdî olmasın âdem

Sâfâ-âmâde hâtırlar güşâde her gönül hurrem

Şebistân-ı felek kim encümengâh-ı kevâkibdür

Temâşâya bu bezm-i hâsı nîk cânile tâlibdür

Bu mevsimlerde zîrâ lâlezâr eflâke gâlibdür

Zemînün âsumâna şimdicek tercîhi vâcibdür

Ki bir hurşîdi var nâmı şeh-in-şâh-ı muʿazzamdur

Meh-i tâbânı var ʿunvânı dâmâd-ı mükerremdür

Çemende lâleler kim keşf-i gül-ruhsâr-ı âl eyler

O nev-res tâzelerdür gûyâ ʿarz-ı cemâl eyler

Bu gûne bezm-i hâsü'l-hâsı kim vehm ü hayâl eyler

Bu bezmün mislini ümmîd iden fikr-i muhâl eyler

Bunun gûyâ ki bezm-ârâsı Zıllu'llâh-ı dânâdur

Terâvet-bahş-ı ʿunvân-ı cemâl-i sadr-ı vâlâdur

Temâşâ eyle ʿİzzet lemʿa-i şemʿ-i şeb-i tâbı

Akıtmış lüle lüle bâga gûyâ cûy-ı meh-tâbı

Ser-â-pâ şuʿle kılmış nûrdan her berg-i sîr-âbı

N'ola şâdî olursa çeşm-i câna feyz-i seyl-âbı

Bu ʿahde ʿahd-i sultân Ahmed kişver-güşâ dirler

Bu eyyâm-ı şerîfe mevsim-i zevk ü safâ dirler

Güfte-i Sâbit-i Merhûm fî Maraz-ı Mevt ü Vefât Fî 25 Ramazân 1112

ʿAdûlar kıssa-i ʿaşkum ʿacâ'ib dâsitân etmiş

Ki Sâbit ʿâşık olmuş bir cevân sevmiş fülân etmiş

Târîh-i Katl-i Nâdir Şâh

İtdi ferzîn-i gazâ âhir yerin Şeh Nâdir'ün

Naʿt-ı satranc-ı emelde kûşe-i lahd-i memât

İtdiler ol hayl-i ten mekkârı maglûb-ı hayal

Gösterüb mansûbeler açmazdan hayl-i guzât

Geçmedi sarrâf-ı takdîrün yanında bir pula
Yire geçsün genc-i Kârûnî gibi nakd-i Kelât
Eyleyüb kahr-i Hudâ bâzû-yı ikbâlin şikest
Sâl-i târîhin su’âl etdükde halk-ı kâ’inât
Feyz-i rûhâniyet-i İsnâ ʿaşerle söyledim
Eyledi bâzîçe-i eyyâm Nâdir Şâh’ı mat 1160
Müfredât
Câmiʿ-i hüsne salâ eyler zenehdânında hâl
Çâh içinde Kaʿbe’de gûyâ ezân okur Bilâl
*
Ser-â-pâ dîde-bândur gümrük-i valsında ʿâşıklar
Kaçurma sevdiğim kâlâ-yı vaslun sonra şişlerler
*
ʿİnânum çeşm-i giryân aldı dest-i ihtiyârumdan
Savulsun bana seng-i râh olanlar reh-güzârumdan
*
Perde-pûş oldukda hat-ı ruhsâruna fikr et hele
İtdüğün işlerden ey meh-rû hacâlet etmez misin
*
Garîbündür anı hoş tut efendüm işte ben gitdim
Gönül dirler ser-i kûyunda bir dîvânemüz kaldı
*
Hâne-i kalbe hayâl-i leb-i canân geliyor
Cân çıksın bedenimden o da yer tar eyler
*
Turmaz zamâne halkı su baglarlar altuna
Hidmetlerinde dönsen eğer âsiyâ kadar
*
Bir âfet-i … sitem-sencün elinde
Taşlarla döğer sînesini kefe-i mîzân
*
Yalvar ey dil kâkül-i dildâr ʿarak-çînden çıkar
Bu meseldür tatlu dil ile ilan inden çıkar
*

Kasdun eğer ki cân u dilün birisinedür
İkisi de fedâ yoluna birisi nedür
*
Senden bir iki nesne temennâ ider gönül
Birisi bûs-ı laʿl-i lebün biri sînedür
*
Miyânından haber sordım didi ol gözleri âhû
Ötesi kûh-ı billûra iner bir ince yoldur bu
*
Ne bilür hâk-i mezelletde benüm çekdüğimi
Hᵛâb-ı nâz ile yatan ʿâlem-i istignâda
*
Engüşti kimün değdi diyu gabgâb-ı yâre
Destüm zeneh-i fikre sütûn eyleme yâ Rab
*
Ruhundan bûse çîn ol sâye-i zülfünde ârâm et
Maʿâş etdi nehârı Hak bize leyli libâs etdi
*
ʿÂrız-ı mâhını âyînede gördükde habîb
Özine ʿâşık olub ʿâşıkına oldı rakîb
*
Derd-i ser istemek hele hiffet değil midür
Mahmûrluksa rıtl-ı girânın netîcesi
ʿİzzet
Ol şûhı bezme daʿvet ise kasdun ʿİzzetâ
Evvel tefekkür et elem-i intizârını
*
Husûl-i hᵛâhişe mâniʿdür ıztırâb-ı derûn
Dem-i visâldeki raʿşe-i telâş gibi

NAZÎMÂ BEĞ
Târîh-i Nazîmâ Beğ der-hakk-ı ʿİzzet ʿAlî Paşa
Nazîmâ Beğ kalemle bi'l-bedâhe

Didi târîh vezâret buldı ʿizzet (1144)

FÂZIL RÛMÎ

Ve diğer nâzım-ı dîvân-ı belâgat-ünvân Hâcı Tâhir Efendi İbn Hâcı ʿAlî Efendi Rûmî hakkâ ki ol efendinin fazîleti, öz tahallüs-i şerîfinden hüveydâ vü âşikârdır. Hicretin bin yüz yetmiş altı târîhinde tevellüd edib ve bin iki yüz onumcı senede târik-i dâr-ı gurûr olub ʿâzim-i hâne-i sürûr olmuşdur. El-ân memâlik-i Rûm'da ve safahât-ı Erzenetü'r-rûm'da dîvânları meşhûrdur. Çünân ki zât-ı şerîfleri Nâbî Efendiden sonra ʿarsa-i vücûda gelibdir. Pâye-i şiʿrde hem cenâb Nâbî'den aʿlâ değildir ve bu müddeʿâya öz kelâm-ı muʿciz-nizâmları şâhiddir ki dîvân-ı münîf-i fesâhat-redîflerinde buyurmuşlar.

Beyt

Müsellemdür bu Nâbî şâʿir-i üstâddur Fâzıl

Anun hakkında çün ikrârum inkârumdan efzûndur

Ve bu neçe ebyât o cenâbın müntehib olan eşʿârlarındandır. Ve bir gazel o büzürgvârdan nazar-ı hakîre yetmedi ki hâtimesinde cenâb Hᵛâce Neş'et medhi olmasın.

Gazel

Sevâd-ı zülfi kim ser-mâye-i baht-ı siyâhumdur
Cebînüm nakşına bir hüccet-i bî-iştibâhumdur

Gubâr-ı hattı oldı iştiyâka sedd-i reh ammâ
Beni hasret koyan sultânuma kendi günâhumdur

Gözüm yollarda bir âhû-nigâha muntazırdur kim
Siyâh-ı sürme-i çeşm-i gazâlân hâk-i râhumdur

Gül ü gülzârını hûn-âb-ı eşküm eyledi reyyân
Bu bâgun zîver-i sünbülistânı ebr-i âhumdur

Ben ol nahl-i gülistân-ı vefâyum bâg-ı dehrün hep
Gül ü bülbülleri reşk-âver-i berg-i giyâhumdur

Anun âsârıdur bende olan bu cevher-i mâye
Cenâb-ı hᵛâce-i Neş'et kim benüm devlet-penâhumdur

Gazel

Dil-i nâlânumun kasdı sana hasret-nümâlıkdur
Nevâ-yı gâh u bî-gehden garaz bir âşinâlıkdur

Yeni ʿâdet mi peydâ eyledün şehr-i dil-ârâda
Tegâfül sevdiğüm dirin tavr-ı dil-rübâlıkdur

Sana ben gül disem andan dahı nâzükterem dirsün
Hele ey gül-beden fikr et ne rutbe bî-nevâlıkdur

Kumâş-ı tabʿımun kadrin bilür hâzık olan Fâzıl
Bu nazm-ı dil-pezîrüm bilmeyen dir hod-nümâlıkdur

Gazel

ʿAceb bilsem ki hem-zânû-yı bezm-i sohbetün kimdür
Senünle leb-be-leb peymânedâr-ı ʿişretün kimdür
Kime ser-mâye-i ikbâlsin zıll-ı hümââsâ
Bu günlerde gene nev-devlet-i cemʿiyyetün kimdür
Biz olduk bir zamân zâr u zebûn-ı sadme-i hicrân
Efendüm söyle şimdi mübtelâ-yı firkatün kimdür
Yine kankı fütâde pâyimâl-i nâzun olmuşdur
Rikâb-ı kâm-yâba çehresâr-ı ʿizzetün kimdür

Gazel

Gerçi zamâne şûhları bî-vefâ olur
Vay hâline onun ki sana mübtelâ olur
Bed-mest olur mı cevr ü cefâ ile ehl-i derd
Düşnâm-ı kahrı neş'e-i zevk u safâ olur
Îhâm-ı ʿukdedür o gülün hande-rûlukı
Çîn-i cebîni ʿâşıka müşkil-güşâ olur
Erzân verür mi laʿl-i nemek-rîzin ol perî
Bir bûsesi olursa sana cân-bahâ olur
Fâzıl bu tabʿ-ı ʿâlî ile üstüh^v^ânımuz
Bir gün olur ki rişte-i bâl-i hümâ olur

Gazel

Perîşânî zülfün hüsnünün cemʿiyyetin söyler
O cemʿiyyetde her kim olsa hüsn-i sûretin söyler
Lisân-ı gayrda söylensün insâniyyetün yoksa
Kimi söyletsen elbet kendi ʿizz ü rifʿatin söyler
ʿAceb mi bûse-h^v^âh olsam seni gördükde sultânum
Gedâ erbâb-ı ihsânı bulunca hâcetin söyler
Kemâl-i cevherin ibrâz ider eşk-i dil-i ʿâşık
Ki yem cûş u hurûş etdükce dürrün kıymetin söyler
Sözünden nâdire-bâverliğün maʿlûmdur Fâzıl
Nihâd-ı pâk olanlar mukteză-yı tıynetin söyler

Eyzan lehû

Murg-ı tabʿum gibi bir bülbül-i âvâre mi var
Gülşen-i gamda hezâr-ı dil-i dîvâne mi var
Çille-i cevrini ol mehveş-i çâr-ebrûnun
Ne kadar saht ise de çekmemeğe çâre mi var

Eyzan lehû

Diyemem hüsn-i sûret ile insâniyyetün yokdur
Güzelsin ey perî-rû âdem ile ülfetün yokdur

Gazel

Bu gülşende ʿuyûn-ı ʿâşıkân bî-eşk-bâr olmaz
Sana andan ne ey meh-rû gele hîç jâle-bâr olmaz
Gice gündüz cihânı mihr-i ʿâlem devri der ammâ
Senün hüsnün kadar ey meh yine şöhret-şiʿâr olmaz
Zarûrîdür kemend-i ʿaşkuna üftâdelik yoksa
Sana ʿâşık olan ey nev-civân bâ-ihtiyâr olmaz
Yine kendün gibi bir ehl-i derde hem-dem ol Fâzıl
Sana ol fitne-cûy u bî-amânun gam-küsâr olmaz

Eyzan lehû

O laʿlün şekkersitânından erbâb-ı heves çıkmaz
Belî dükkânçe-i kannâdîden mûr u mekes çıkmaz
N'ola hâmûş ola erbâb-ı hayret bunda ey Fâzıl
Hatar-nâk olsa yol maʿlûmdur bang-i ceres çıkmaz

Eyzan lehû

Senün bîm-i müjenden leşker-i eşk-i revân gelmez
Müsellemdür ki râh-ı pür-hatardan kârvân gelmez

Eyzan lehû

Hurşîd-i cihân-tâbiş ey yüzi mâhum
Sevsem seni bu vechile ben var mı günâhum
Cevrinden o meh hatt ile eylerse ferâgat
Sen de ona nâz et biraz ey baht-ı siyâhum

Eyzan lehû

Biz ol murg-ı sitignâyuz ki dâm u dânemüz yokdur
Belî âzâdeyüz kayd u kafesden lânemüz yokdur
Ser-â-pâ cismimüz mestûrdur fânûs-ı ʿismetle
O şemʿ-i ʿiffetüz kim bir yanar pervânemüz yokdur

Bütün birlikde biz remz-âşinâ-yı vahdetüz sûfî
Bu sırrı anla senden mâʿada bîgânemüz yokdur
Eyzan lehû
Akşam üsti yanuma geldükde ol melek
İftar vakti oldı bana kurs-ı meh çörek
Bir gün mukaddem irmek içün ʿîd-i vasluna
Ey mâh-ı rûze etdiler isbât yevm-i şek
Bî-hâsıl oldı sîne-i saʿyümde perveriş
Yazık sana benüm bu kadar çekdüğim emek
Fâzıl nazîre söyleme de virgidür sana
İhyâ efendiye nitekim nev-gazel dimek
Eyzan lehû
O mehün sanma ki eller gibi bî-gânesiyüm
Çekerüm hâle-i âgûşuma hem-hânesiyüm
Dil ruhun şemʿini fânûs gibi setr ideli
Diyemez kimse anun ben dahı pervânesiyüm
Eyzan lehû
O şûhla buluruz biz melâhat-i cânı
Odur muhassılı bu meclisün nemek-dânı
Ol âb u tâb kalur mıydı gül-ruhunda onun
Hezâr nâle ile olmasam nigeh-bânı
Eyzan lehû
Dehânı sırr-ı mübhemdür efendi
Benüm hâlâ o şübhemdür efendi
Güzel olsun hat-âverd olursa
O da bir başka ʿâlemdür efendi
Eyzan lehû
O âteş-cû yanar bir ʿâşık-ı dîvânedür şimdi
Beni pervâneveş sûzân iden pervânedür şimdi
MÜNÎF
Kasîde-i Münîf Der-Medh-i ʿİzzet ʿAlî Paşa
Ne vezîr-i Âsaf ne kâdir-i …
Nice Âsaf-ı hükm-âmûz-ı Felâtûn-tedbîr
Maslahat-sâz-ı ümem ʿukde-güşâ-yı ʿâlem

Nükte-perdâz-ı Mesîhâ-dem ü ferhunde-zamîr
O müşîr-i şeref-efzâ-yı vezâret kim ider
Maʿnî-i ʿizz ü ʿalâ şöhrete nâmın tefsîr
Âsaf-ı sâf-güher ʿârif-i bârîk-nazar
Vâkıf-ı remz-i ʿiber ʿâkıbet-endîş ü basîr
Rüstem-i rezm-pîş Zühre-şikâf-ı düşmen
Pençe-i tâbende-i Behmen sipeh-ârâ vü dilîr
Güher-i heft-sadef muhyî-âsâr-ı selef
Mazhar-ı mecd ü şeref maʿnî-i lafz-ı tevkîr
Kahramân-ı ferr ü felek-pâye asîlü't-tarafeyn
Âsumân-kadr u Hümâ-sâye vezîr ibni vezîr
Ol ki sayyâd-ı şikâr-efken-idrâki ider
Deşt-i bî-nihâdur lâhutda sayd-ı nahcîr
Ol ki hâk-i der-i cûd u keremi kâfîdür
Kimiyâ-yı emel ehl-i recâya iksîr
ʿAklı çün şuʿle-i cevvâle sebük-hîz ü serîʿ
Râyı çün şaʿşaʿa-i mihr-i cihan-gîr-i şehîr
Kâr-ger-i şuʿâile ki hâsiyyet-i eşyâyâ eğer
İtse fermân tekazây-ı lüzûm-ı tefsîr
Zaʿferân mihr-i leb-i hande olub ʿâlemde
Câm-ı lebrîz şerefün olur idi kâse-i şîr
Âsafâ dâver-i hem-şöhret-i şîrîn-cefâ
V'ey ʿömr-i kevkebe v'ey saf-der-i sıddîk-i zamîr
Sen o kânûn-şinâs-ı edeb-i hikmetsin
Ki sana bahs açamaz Bû ʿAlî vü Mîr Nasîr
İdicek mesned-i vâlâ-yı vezâretde karâr
Dîde-i cân-ı cihân oldı kudûmünle karîr
Tâ-be-haşr ola gerek çâr-cihetden zâtun
Feth ile nusretle nâ-ver ü ʿâlem-gîr
Hamduli'llâh ki yümn-i eser-i lutfun ile
Çarhdan olmuşiken sîne-fikâr u dil-gîr
Kâmet-i medhüne çesbân idebildüm aʿdâd
Böyle nâ-duhte-i kâlâ-yı nefîs-i takbîr
Görme yek-sân diğerân ile ki hem-kâr değül

Bûriyâ bâfile nessâc harîr be-tahrîr

Tâ ki ârâyiş-i ser-meclis-i rindân-ı zamân

Cilve-i sâkî vü ʿıtr ola vü mînâ-yı ʿasîr

Bezm-i ikbâlün ola hem-nesek-i heft evreng

Sâgar-ı devletün hem-gerdiş-i hurşîd-i Münîr

FÂ'İZ-İ RÛMÎ

Fâ'iz-i Rûmî, Nâbî Efendi ile muʿâsır olub, o cenâbdan bu bir gazel-i dil-güşâ nazar-ı hakîre yetib sebt olundu.

Gazel

Söyletme iʿtimâd idüb kîne-cûları

Şermende eyle lutf u kerem kıl ʿadûları

İtse felek müsâʿade bir kere hâlevâr

Almak kenâre gör nic'olur mâh-rûları

Eyler füsürde tabʿı yakîn etme istimâʿ

Zühhâd-ı huşkun eyledüği güft ü gûları

Oldı perîde hayf hat-âver olınca yâr

Pejmürde gül gibi ruhunun reng ü bûları

Nâbî efendi kimi benüm dahı Fâ'izâ[22]

İstanbul'un gözümde uçar mâh-rûları

MÎR FETTÂ-YI RÛMÎ

Mîr Fettâ-yı Rûmî ki bu neçe ferd o cenâbın kelâmından nazara yetib sebt olundu.

Güller açılur dîde-i sûz-efkenimüzden

Hep lâle biter dâg-ı dil-i rûşenimüzden

*

Biz bülbül-i dem-muhrik-i gülzâr-ı firâkuz

Âteş tökülür geçse sabâ gülşenimüzden

Olsak ne kadar kayddan âzâde-ser ey şûh

Gitmez heves-i turrelerün gerdenimüzden

MÎR NÂŞİD RÛMÎ

Mîr Nâşid Rûmî, bu bir garîbe gazel o cenâbdan nazara yetib sebt oldu. Hemîn gazel-i âb-dârından tabʿ-ı şerîfi maʿlûmdur. Gazel

Girîbân-ı cemâlün matlaʿ-ı mihr-i meşârıkdur

Tecellîzâr-ı ʿaşka nûr-ı hüsnün lemʿa-bârikdür

---

[22] Tezkirede Nabiyâ şeklinde yazılmıştır.

Görenler zîr-i târ-ı kâkülünden rûy-ı gül-rengün
Sanurlar sünbülistân içre bitmiş bir şakâyıkdur
Halâvet-bahş olur ehl-i dile güftâr-ı şîrinün
Lebün Mısr-ı melâhatda mükerrer şehd-i fâ’ikdür
Tuyar evvel bakışda nükte-i ser-pûş-ı âmâli
Nigâhun vâkıf-ı sırr-ı zamîr-i kalb-i ʿâşıkdur
Mebânîdür ehibbâ-yı zamânın tavrı bil Nâşid
Mutâbık sûreten ammâ ki maʿnî nâ-muvâfıkdur

FITNAT HANIM RÛMÎ

Fıtnat Hanım Rûmî’nin öz ʿâşık-ı dil-efkârına yazdıkı eşʿâr-ı müşfikânelerindendir.

Gazel

Ey düşen ayru gülünden bülbülüm zâr aglama
İtmeyüb gâret güli hâr-ı cefâkâr aglama
Aglamak her çend yârı yâra tez vâsıl ider
Yâr yârın hâtırından yoh değül var aglama
Yohdu halvet-hâne-i könlümde mihrinden sivâ
Hâlîdir agyârdan halvetgeh-i yâr aglama
Ey belâ-keş ʿâşıkum benden selâm olsun sana
Mihribânlık hâletimden ol haberdâr aglama
Bir cevre hâtır-nişânsın gûyiyâ yanımdasın
Hâtırın cemʿ eyle olma çoh dil-efkâr aglama
Fıtnat’ı kılma efendim bî-vefâlardan hesâb
Tökme gel ruhsârın üzre eşk-i gül-nâr aglama

Eyzan lehû

Bu meydâna sürer esbin o tıfl-ı ney-süvâr elbet
Çocugdur sû-be-sû ʿuşşâkı eyler târ u mâr elbet

DERVÎŞ EFENDİ RÛMÎ

O cenâbın kelâmından bu niçe beyte ihtisâr olundu.

Ey dil yürü var mey-gede-i ʿaşka devâm et
Bizden hele mestân-ı harâba selâm et
Gam-hâne-i yagma garazı leşker-i şevkin
Âmâde bulunsun gönül ol şâha peyâm et
Ayâ n’ola bu minnetin aslı bize sâkî
Ger câm-ı mey-i vaslını sundunsa harâm et

Râh-ı emele bî-hude saʿy eyleme Dervîş

Dut sîret-i yârı yürü tahsîl-i merâm et

SABRÎ RÛMÎ

ʿAzm-i bâg et ki çemen bülbüle zindân olsun

Gül için etdiği feryâda peşîmân olsun

TÂHİR EFENDİ RÛMÎ

Dem-â-dem nûş eder ol dil-firîbim âb-ı engûru

Hemânâ neş’e-i meyden süzülmüş çeşm-i mahmûru

İHYÂ EFENDİ RÛMÎ

Efendim sanâ kim derler ne yerdensin nedir adın

Cefânı kimden öğrendin a zâlim kimdir üstâdın

NERGİSÎ RÛMÎ

Hâtır-ı ʿuşşâkı onun zülf-i perîşânındadır

Bir ... ʿâşıkı var ol dahı yanındadır

SÂBİT EFENDİ RÛMÎ

Manzûrumuz ne kahve vü ne kahve-hânedir

Dîdâr-ı yârı görmeğe ancak bahânedir

Bu ebyâtları Makulü Lazarof’un dârü’s-saltana-i Moskova’da “İntihâbü’t-tasânîf” adlı kitâbında gördüm ki târîh-i Mesîhiyye’nin 1866’mcı ilinde tertîb edib dârü’s-saltana-i Peterburh’da intibâʿ olunmuşdu. Hemîn tezkireye sebt etdim. Bundan ziyâde ahvâllerine muttaliʿ olmadım.

NAZM-I CAʿFER ÇELEBİ

Men nice sen şemʿ-i tâbâna revân cân virmeyem

Yokdur ʿâlemde meğer pervâne denlü gayretüm

Rûz-ı mahşerde diyüm Mecnûn’a Caʿfer hâlümi

Kim dilümi ol bilür ancak ol anlar hâletüm

AHMED PAŞA

Sele virdi hânesin medümlerün

Dîde-i giryân elinden el-kıyâs

NECÂTÎ

İtdi gözümün yaşını ʿummâna ber-â-ber

Ol lâle-ruhun işleri var kana ber-â-ber

HAMDÎ

Esrâr-ı gabya vâkıf olan bî-zebân gerek

Genc-i nihâna mahzen olan bî-nişân gerek

HAYÂLÎ

Fakr ile fahr eyleyen dergâh-ı sultân istemez
Dûd-ı âhı sâyesinde tâk-ı eyvân istemez
Şol gedâ kim kıldı istingâ serîrin tekyegâh
Genc-i bâd-âver ile taht-ı Süleymân istemez
Şol gedâ kim penbe-i dâgın dem-â-dem tâzeler
Gül koparmaz şâhdan geşt-i gülistân istemez
İsteyen gelsün geçen geçsün salâdur ʿâleme
Pâdişâh-ı ʿaşk dergâhında der-bân istemez
Nâr-ı gamla dûd-ı âhı zulmetinde nûr olan
Âfitâb-ı kendüye şemʿ-i şebistân istemez
Ey Hayâlî bî-tekellüf hûn-ı dil nûş eyleyen
Minnet ile Hızr elinden Âb-ı Hayvân istemez

NİHÂLÎ

Nahs tâliʿle sitârem ne şeref buldı ʿaceb
H^{v}âba varsam giceler dîdeme cânan görinür
İkide bir tolaşub bûsesin alma yârun
Yüri ey câm-ı musaffâ gözime kan görinür
Bilmezem kankı mehe virdi Nihâlî gönlün
Yeniden sînede bir âteş-i sûzan görinür

SADRÎ

Kaçan ol zıll-i Hudâ sâye-i Yezdân görinür
Ne meh-i ʿâlem ü ne mihr-i dırahşân görinür
Hased etdim lebine dil-berün ol kendüniçün
Götür ey sâkî şarâbı gözüme kan görinür
Sensiz olsam kaçan ey Yûsuf-ı Mısr-ı hüsnüm
Gözüme kasr-ı cihân kûşe-i zindân görinür
Lebi yâdıyla gözümden tökülen kanlu yaşum
Çeşm-i erbâb-ı dile laʿl-i Bedehşân görinür
Korkarum sînemi sad-çâk ide tîg-i firkat
Sadrı mirʿat-ı dile sûret-i hicrân görinür

ʿİFFET

İsm-i şerîfleri Seyyid Muhammed Emîn'dir. Vatan-ı mevlûdları Bursa şehrinde olub Sultân Mahmûd zamânında şehr-i İslambul'a gelib Üsküdâr-ı cennet-âsârda karâr edib ve hemân şehrde medfûn olmuşdur. Dîvân-ı belâgat-meşhûrları sene İslâmiyye'nin min iki yüz elli yeddimci senesinde Sultân Mecîd zamânında tabʿ olunmuşdur. Ve dîvânları nazar-ı hakîre yetib bu nice eşʿâr o büzürgvârın kitâb-ı müstetâb-ı fesâhat-îcâblarından teberrüken sebt olundu.

Kec külâh elde kadeh bezme mübârek-bâde
Gülerek açılarak ol gül-i raʿnâ gelsün
Tolsun envâr-ı muhabettle derûn u bîrûn
Hâtıra ne gam-ı imrûz u ne ferdâ gelsün
Eylesün tâliʿimüz burc-ı şerefde ârâm
Bu gice meclise ol mâh-ı şeb-ârâ gelsün
Dergeh-i yâra benüm eşk-i niyâzum varsun
O perî nakş-ı hayâli kimi tenhâ gelsün
Per-i Cibrîl-sıfat âhum olur sadre-nişîn
Ne zamân hâtıra ol kâmet-i bâlâ gelsün

Ferd

Ellere nahl-i tecellâsın bir âteşsün bana
Bilmem ey serv-i hırâmânum ser-keşsün bana

Ferd

Rindân-ı gamuz çille-i humyâze-keşânuz
Her nâvek-i ebrû-yı kemân-dâra nişânuz

Ve lehû

Pursiş-i laʿlüne hattunla cevâb istemedim
Men şarâb istedim ey şûh kitâb istemedim
ʿİffetâ şimdi sadâkatden olurlar dil-gîr
Yoksa ben ülfetümi nakş-ı ber-âb istemedim

Ferd

Düşmen-i ehl-i suhen sûfî-i efʿî-nigehün
Beni şâyân-ı behişt etse riyâsın çekemem

Ferd

Ben nice âteş-i gayretle helâk olmayayum
Düşmenüm ol mehe yâr oldı ben agyâr oldum

Ferd

Şimdi bir gül-kand-i şeker-pâredür ʿİffet bana

Ülfet esnâsında dil-gîr-i ʿitâb olduklarum

Ve lehû

Pek sevdüğüni nâra atub dâra çekersün

Hîç olmaz ise sînesine yara çekersün

Bu câzibe-i ân ile ey mug-beçe-i mest

Şeyhü'l-Harem'i hâne-i hummâra çekersün

Ferd

Kaşlarun şevki ile hâmeyi gûyâ etdim

Hükmümi ʿâleme şimşîr ile icrâ etdim

Ferd

Hak bilür masûdumuz agyâra yâr olmak değül

Kimsenünün dâmânına girende hâr olmak değül

Ol günâh-ı tâliʿ-i ber-geştedür yoksa bizüm

Kimseye matlûbumuz ʿâlemde bâr olmak değül

Ferd

Her nemâ buldukca nahl-i sâye-dâr olmak …

Yoksa pîr oldukca tıfl-ı ney-süvâr…

NİSÂRÎ

O cenâbın ism-i şerîfleri ʿAbdu'l-gafûr, maskatü'r-re'sleri şehr-i İzmir ki el-ân Kör İzmir nâmıyla meşhûrdur. Bir şehr-i zîbâdır Agdeniz kenârında Kostantiniyye ile İskenderiye mâ-beyninde fezâsı hoş havâsı dil-keş. O büzürgvâr hemân şehrdendir. Târîh-i İslâmiyye'nin …[23] mci senesinde Mekke-i Muʿazzâma'dan hîn-i mürâcaʿatımda ki İsmâʿîl Paşa keştîsinde Cidde ile Süveyş mâ-beyninde tayy-ı menâzil edirdik. O cenâbın devlet-i dîdârı bu hakîre hâsıl oldı kim o cenâb Mekke-i Muʿazzama tavâfından vatan-ı me'lûflarına mürâcaʿat edirlerdi. O cenâb Hazret-i Mevlânâ Mollâ-yı Rûm'un şehr-i Konya'da mezâr-ı kesîrü'l-envârlarının mücâvirlerinden oldugı maʿlûmum oldukda fırsatı ganîmet bilib ʿazmimi cezm etdim ki bir nice maʿnâsı mübhem olan Hazret-i Mevlânâ'nın Mesnevî'sinden ondan su'âl etdim. Evvel bu ferdin maʿnâsın su'âl etdim.

Mesnevî

İhtilâm-ı enbiyâ ez-pes buved

[23] Tarih yazılacak kısım metinde boş bırakılmıştır.

Her ki ez-şeytân gürîzed kus buved[24]

O cenâb buyurdular ki bizler ki o büzürgvârın Mesnevî'sini Kur'ân-ı sânî bilirik ve cümle-i eşʿârı subh u şâm belki ʿale'd-devâm evrâdımızdır, her giz bizler hemân ferdde olan "enbiyâ" lafzını "enbiyâ" ʿavazında ohumarık, hemîşe "bâ"yı "nûn"dan mukaddem ohuruk, bu maʿnâ ile ki sâhib-i ebnâların ihtilâmı dalîden olur. Bele olan sûretde maʿnâ-yı ferd-i Mesnevî müşahhasdır. Hakîkat hakîr öz su'âlimden hacl oldum sâ'ir efrâdlar ki meselâ,

Kûr u kûrâne me-rev der-Kerbelâ

Tâ-ne-üftî çün Hüseyn-ender-belâ[25]

su'âl edecekdim, hacâletden dehen-güşâ olmadım. Nefs-i nâ-kâmil rızâ vermedi ki bu kadar nâ-dânlıkım bürûze gelsin. Ve ondan ʿilâve keştî-i âteşimizin bir ʿuzvı hemân Bahr-i Ahmer'de şikest olub. Taʿmîrine binâ'en sâ'ir huccâcdan te'hîre düşdük. Hemân keştî-i şikestede sâhil kenârına âheste âheste gelirken dil-teng olurdum. O cenâb, hakîrin tesellî-i hâtırı içün hemîn ferdi inşâ buyurdular ki teberrüken hemîn tezkireye sebt oldu.

Nazm

İrişür menzil-i maksûdına âheste giden

Tîz-reftâr olanın pâyına dâmen dolaşur

HAYDAR

Dârü'l-ʿaliyye-i İslambul şuʿarâlarındandır. Ve bu nice ferdi o cenâbın Mirzâ Senglâh Horasânî medhinde rişte-i nazma çekdiği gevher-i şehvârlarından intihâb etdim. Nazm

Şeref verdi Hudâ h^{v}âhişger-i taʿlîm-i esmâya

Bulur ragbet virenler imtiyâz-ı merd-i dânâya

Bu maʿnâ nükte-i "*he'l-yestevî*"den[26] oldı pek zâhir

Fazâ'il ehlini Hak gördi lâyık câh-ı vâlâya

Misâl-i enbiyâdur cümlesi vech-i şebe maʿlûm

Maʿânî âşinâ ancak olur vâkıf mezâyâya

Hudâ'ya şükr ola şimdi … nîk …

Bu gûne vasfile mevsûf bir bî-misl ü hem-tâya

Ki yaʿni senglâh-ı hazret-i üstâd-ı kâmil kim

Şikesti virdi seng-i sıytı şimdi tâk-ı mînâya

Zülâl-i dânişi Mısr'a çü nehr-i Nîl'dür cârî

Hudâ feyz-i ʿumûmın eylemiş tahsîs o mecrâya

Cihânda sebkat etdi gerçi Hallâkü'l-maʿânî lîk

---

[24] Genç erkeklerin rüyada ihtilam olması sonradan olur, kim şeytandan kaçsa o, kadın gibi olur.

[25] Sen gözü kapalı bir şekilde Kerbela'ya gitme ki İmam Hüseyin gibi belaya düşersin.

[26] Bilenle bilmeyen beraber olur mu?

Hakîkat üzre sûret virmedi bu rutbe maʿnâya

Odur ol Husrev-i şevket-nümâ-yı kişver-i dâniş
Değişmem ben berâzı nazmını taht-ı Buhârâ'ya

Hârîrî nazm-ı rengîninden ider râhında pây-endâz
O müstefnî eğer ragbet ideydi nakş-ı zîbâya

Hatâsın bildürirdi Sâ'ib'e fenn-i belâgatda
Olurdı tâlib-i feyzi geleydi şimdi dünyâya

Bedîhiyyet ile fazlı müsellem oldı eslâfa
Değül bu müddeʿâ muhtâc hîç sugrâ vü kübrâya

Hakîkatdür sözüm lâf u güzâfa irtikâb etmem
Güvâh-ı ʿâdilüm sihr-i halâl oldı bu daʿvâya

(FASL-I ÇEHÂRÜM, ŞU'ARÂ-YI TÜRKİSTÂN)

FUZÛLÎ

Şukûfe-i bostân-ı belâgat ve sebze-i nev-bahâr-ı hüsn-i ʿibâret, şuʿarâ-yı fesâhat-şiʿârlar üstâdı, yaʿni Cenâb Mollâ Muhammed Bagdâdî Fuzûlî tahallüs, el-hakk ki şîve-i ihtirâʿı nazm-ı dil-keşde ve pîşe-i ʿibâret-i şiʿr-i bî-geşde bir yegâne-i ʿasr u vâhid-i dehrdir ki ol hakîm-i bî-nazîrin zamân-ı zuhûrundan bu âna kimi memâlik-i Rûm u tâ'ife-i Etrâk'de bir şâʿir ve bir nâzım kadem ʿarsa-i vücûda basmayıbdır ki gevher-i eşʿârının mukâbelesin ve dürr-i şâhvâr-ı nazmının nazîresin rişte-i tahrîre çeksin ve şâhid-i tabʿ-ı mevzûn dil-ârâsı bir dûşîze-i dil-firîb-i raʿnâdır ki zînet-i ruhsârına meşşâta-i tavsîf ü gazâ-yı taʿrîfe ihtiyâc ve nergis-i şehlâ-yı dil-rübâsı sırma-i evsâfa muhtâc değildir. Âsâr-ı envârı mâdde-i kâbiliyyet ve istiʿdâd-ı şîve-i nazm u fünûn-ı nesrde hüsn-i ʿibâret-i dil-nişîn ü lutf-ı belâgat-ı hâtır-nişânından "*Ke'ş-şemsü fî vasati'n-nehâr*"[27] nezd-i sıgâr u kibârda huveydâ ve âşikârdır. El-ân tesânîf-i belâgat rediflerinden safha-i rûzgârda meşhûr olan Sâkînâme'sinden 'ilâve altı cild kitâbdır ki her biri şeş cihetde bî-nazîrdir.

Evvel; Hadîkatü's-sü'edâ': Nesr-i Türkî ki enbiyâ'-i 'izâm ve evliyâ-yı kirâmın mesâyib ve ibtilâsı beyânındadır.

Düvvüm; Kitâb-ı Sıhhat (ü) Maraz: Nesr-i Fârisî ki hikmet-âmiz olan ibârâtından mütâla'a etdikçe kâlıb-ı bî-rûhlar câna gelir.

Siyyüm; Dîvân-ı gazelliyât ve kasâyid-i Fârisî'dir ki hüsn-i 'ibâretde Fârisî meydân-ı fesâhat ve belâgatdır.

Çehârüm; Dîvân-ı gazelliyyât-ı Türkî'dir ki şeref-i mütâla'ası mehâfil-i 'urefâ ve mecâlis-i bülegâya zîb ü zînetdir.

Pencüm; Kitâb-ı Leylî ve Mecnûn: Nazm-ı Türkî ki dâsitân-ı Leylî ve Mecnûn kimi şöhre-i âfâkdır.

Şeşşüm; Kitâb-ı Beng ü Bâde: Nazm-ı Türkî ki rumûzât ve esrârda safha-i âfâkda tâkdır. O büzürgvâr-ı vâlâ-tebârın tevellüd-i şerîfi hâk-i Kerbelâ-yı mu'allâda olub 'Irâk u 'Acem'de neşv ü nümâ buldukda Sultân Süleymân Paşa ümmîd-i 'âtıfetleri ile âheng-i Rûm-ı Kostantıniyye edib Paşa-yı mezkûr hazretlerinden nevmîd mürâca'at etdikde safâhat-i Rûm'da târih-i 964 vedâ'-ı dârü'l-gurûr edib 'âzim-i hâne-i sürûr olmuşdur.

O cenâbın mezheb-i Ca'ferî'den oldugu huveydâ ve âşikârdır. Hîn-i mürâca'atda Paşa Hazretlerine şikâyet-âmiz yazdıgı eşârlardandır.

MESNEVÎ

Fâʿilâtün Mefâʿilün Feʿilün

'Arz eder hâkisâr-ı bî-mikdâr

[27] Öğle vaktindeki güneş gibi.

Bende-i kemterîn Fuzûlî-i zâr

Ki mukîm-i makâm-ı ‘uzlet edem
Sâkîn-i kûşe-i kanâ‘at edem

Başıma düşdü câh sevdâsı
Zevk-i ehl-i tama‘ temennâsı

Heves-i kesb-i neng ü nâm etdüm
Taleb-i rif‘at-i makâm etdüm

İstedim kim ‘uluvv-i câh bulam
Mazhar-ı lutf-ı pâdişâh bulam

Bilmedim kim şikeste-hâl oluram
Hased ehline pâyimâl oluram

Cem‘-i eşrâra hâdim olmak imiş
Süfehâya mülâzım olmak imiş

Kim ki Allâh’dan ibâ eyler
Gayrı dergâha ilticâ eyler

Hâsılı zillet ü hasâret olur
Raht-i ümmîdi cümle gâret olur

Serverâ gerdiş-i sipihr-i kebûd
Dâyim olmaz muvâfık-ı maksûd

Baglamaz her şükûfe meyve-i ter
Ekseri bitdiği yerinde iter

Gerçi endûh u mihnetim çohdur
Hîç kimden şikâyetim yohdur

Tâli‘imdir bana cefâ yetiren
Her bir âfetde bir belâ yetiren

Yohsa dergâh-ı pâdişâh-ı zamân
Menba‘-ı lutfdur mürüvvete kân

Var ümmîdüm ki ol huceste-makâm
Ola pâyende tâ zamân-ı kıyâm

Ser-firâz ola cümle a‘yânı
Bî-tezelzül cemî‘-i erkânı

Ve bu neçe gazel o cenâbın Dîvân-ı Gazeliyyât-ı Türkî’sindendir.

Gazel

Ey bî-vefâ ki ‘âdet olubdur cefâ sana

Bi’llâh cefâdır olma demek bî-vefâ sana

Bin cân olaydı kâş men-i dil-şikestede

Tâ her biriyle bir kez olaydım fedâ sana

‘Aşkında mübtelâlıgımı ‘ayb eden sanır

Kim olmak ihtiyâr iledir mübtelâ sana

Ey dil ki hicre dözmeyib istersen ol mehi

Şükr et bu hâle yohsa yeter bir belâ sana

Gazel

Olur kaddim dütâ ‘aşkın yolunda bir belâ görgeç

Tarîk ehline ‘âdetdir tevâzu‘ âşinâ görgeç

Nihân ‘aşkımı ma‘lûm etse ‘âlem dûd-ı âhımdan

‘Aceb yok kim gümân-ı genc eder halk ejdehâ görgeç

Füzûn oldukca ‘aşkın germ olur eşkim gözüm içre

Eğerçi su burûdet kesbini eyler hevâ görgeç

Gamın kim her zamân canım deler gönlüm kılur efgân

Bi-‘ayni eyle kim feryâd eder itler gedâ görgeç

Revâc-ı nakd-i ‘âlem sikkedendir n’ola kadr etse

Bana el cism-i ‘üryânımda nakş-ı bûriyâ görgeç

Ben dervişe hem el cevr eder sen cevr kıldıkca

Kim eyler zulüm men‘in pâdişâhım sen revâ görgeç

Fuzûlî’ni yaşır ey za‘îf meh-veşler cefâsından

Kim meh-veşler kılurlar bin cefâ bir mübtelâ görgeç

Gazel

Ey mezâk-ı câna cevrin şehd-i şekker tek lezîz

Dembedem zehr-i gamın kand-i mükerrer tek lezîz

Âteş-i berk-i firâkın nâr-ı dûzah tek elîm

Cür‘a-i câm-ı visâlin âb-ı Kevser tek lezîz

Şerh-i ahvâlim sana vardır nasîhat kimi telh

Telh-güftârın bana mahmûre sâgar tek lezîz

Dâg-ı ‘aşkın derdi zevk-i saltanat tek dil-pezîr

Hâk-i kûyun seyri feth-i heft-kişver tek lezîz

Ey Fuzûlî ‘âlemin gördüm kamu ni‘metlerin

Hîç ni‘met görmedim dîdâr-ı dil-ber tek lezîz

Gazel

Hoşam kim dem-be-dem giryân gözüm ol hâk-i pâdandır
Ziyânı olmaz ol göz yaşının kim tûtiyâdandır
Dem-â-dem merdüm-i çeşmim içer kan zülf-i hâlinden
Belî ekser ma‘âşî ehl-i deryânın karadandır
Deme Ferhâd kanın tökmüş ancak ‘aşk şemşîri
Benim gör kanlı yaşım kim bu hem ol mâ-cerâdandır
Vefâ resmin unutmuşsun diyü incinmezem zîrâ
Bu kim benden cefâ kem eylemezsen hem vefâdandır
Fuzûlî tökme çoh yaş ihtiyât et gitmesin nâ-geh
Gözünden sürme kim gerd-i reh-i ehl-i safâdandır
Gazel
Demiş her goncaya ‘âşıklıkım zârın sabâ derler
El agzın dutmak olmaz korkuram ey gül sanâ derler
Senin mihr ü vefâ gösterdiğin agyâra çoh gördüm
Galatdır kim seni bî-mihr ohurlar bî-vefâ derler
Bana derlerdi evvel bir melekdir sevdiğin hâlâ
Görenler ben fakîri gökden inmiş bir belâ derler
Gazel
Hoş ol zamân ki harîm-i visâle mahrem idim
Ne mübtelâ-yı belâ ne mukayyed-i gam idim
Gezerdim itlerin içre fezâ-yı kûyunda
Yerim Behişt-i berîn idi men bir Âdem idim
Hemîşe secde-gehim hâk-i âsitânen idi
Bu i‘tibâr ile bir ser-bülend-i ‘âlem idim
Gedâ-yı kûyun idim beyle zilletim yokdu
Serîr-i saltanat-ı kurbda mu‘azzam idim
Zamân zamân eser-i pertev-i cemâlinden
Mu‘âlic-i dil-i pür-derd ü çeşm-i pür-nem idim
Ziyâde gam-zedeyem hicrle hoş ol günler
Ki men bu gam-zedelikden ziyâde hurrem idim
Fuzûlî olmaz imiş mihnet-i firâka müfîd
Bu zevk zikri ki bir vakt yâre hem-dem idim
Gazel
Ey kemân-ebrû şehîd-i nâvek-i müjgânınam

Bulmuşam feyz-i nazar sende senin kurbânınam
El çekib kat'-ı nazar kılmış 'ilâcımdan tabîb
Bildi gûyâ kim harâb-ı nergis-i fettânınam
Câna meylin var ise hükm eyle teslîm eyleyim
Pâdişâhım ben senin bir bende-i fermânınam
İlde bir kurbân keseller halk-ı 'âlem 'îd için
Dem-be-dem sâ'at-be-sâ'at ben senin kurbânınam
Ve lehû
Çerâg göydürecek âteş-i nihânımdan
Fitîlesin kılurım magz-ı üstühânımdan
Açıldı girmeğe gam cân evine revzenler
Çekende ohlarını cism-i nâ-tüvânımdan
Okun tasarruf edib cismi kasd-ı cân eyler
N'olaydı rahm kılıb geçse idi cânımdan
Bir iğne etdi beni za'f riştem ol kandır
Ki muttasıl tökülür çeşm-i hûn-feşânımdan
Edâ-yı şükr hadengindir ol sadâ ki çıhar
Zamân zamân tökülen katre katre kanımdan
Ohun müsâhabetiyle geçer hoş evkâtım
Helâk olurdum eğer tepreneydi yanımdan
Gam-ı nihânımı eyler Fuzûlî ellere fâş
Âyın azâbdayam nâle vü figânımdan
Gazel
Nihâl-i servdir kaddin kaşın nûn ol nihâl üzre
Misâl-i nokta-i nûn hâlin ol müşgîn hilâl üzre
Olub hayrân götürmem hâl u hattundan nazar gûyâ
Gözüm merdümleridir noktalar ol hatt u hâl üzre
Ham etdin kâmetim ger terk-i ser kıldımsa ma'zûrum
Ne 'aybım var eğer derlerse olmaz nokta dâl üzre
Zülâl-i hûn-ı dildendir gözüm peymânesi memlû
Habâb altındadır ol nokta kim korlar zülâl üzre
Yazar göz perdesine eşk şerh-i hâl-i dil bilmez
Okunmaz kanla yazılsa hatt evrâk-ı âl üzre
Dem-â-dem kilk-i müjgân ile tıfl-i merdüm-i çeşmim

Hat-ı sevdâ-yı hâlin meşk eder levh-i hayâl üzre
Fuzûlî'nin tarîk-i nazma tab'ın müstakîm etmiş
Hayâl-i kâmetin kim bir elifdir i'tidâl üzre

Gazel

Ey hoş ol günler ki ruhsârın bana manzûr idi
Çeşm-i ümmîdim çerâg-ı vasldan pür-nûr idi
Kurb şevki âfiyet-bahş-ı dil-i şeydâ olub
Vasl zevki râhat-efzâ-yı ten-i mehcûr idi
'İzzetim şem'i münevver tâli'im bahtı kavî
Devletim hükmü revân 'ayşım evi ma'mûr idi
Dâmen-i ikbâlime gerd-i ta'arruz konmayıb
Çeşm-i hâsid çehre-i cem'iyyetimden dûr idi
Âdem idim kurb-ı dergâhında bulmuşdum kabûl
Menzilim cennet meyim Kevser enîsim hûr idi
Baht matlûbum müyesser kılmaga mahkûm olub
Dehr esbâbım müheyyâ kılmaga me'mûr idi
Her du'â kılsam tevakkufsuz olurdu müstecâb
Her temennâ eylesem ihmâlsiz makdûr idi
Hicr vehminden yetirmezdim kudûret gönlüme
Gerçi devrânın muhâlif gezmeği meşhûr idi
N'ola ger salsa Fuzûlî'ni gam-ı hicrâna çarh
Vasl eyyâmında ol gâfil iyen magrûr idi

Gazel

Fârig etdi mihrin özge meh-likâlardan beni
Hırz imiş 'aşkın senin sahlar belâlardan beni
Gönlüm aldın gösterib yüz lutf u minnet cânıma
Eyledin müstagnî özge dil-rübâlardan beni
'İşve vü nâz ile def' etdin gam u endûhumu
Sihr ile bîgâne etdin âşinâlardan beni
Yüz cefâ kılsan Fuzûlî tek şikâyet kılmazam
'Aşk etvârında sanma bî-vefâlardan beni

Gazel

Topragdan götür beni ey eşk-i lâle-gûn
Başımdan etme sâyeni ey habâb-ı hûn

Teskîn bulur ciğerde harâret sirişk ile
Sûz-ı dil ile sînede râhat olur füzûn
Ey hûn-ı dîde kesme ciğerden ta‘allukun
Mihrin sovutma sîneden ey âteş-i derûn
Ol gamze hançerine bir ugratmadın bizi
Kes bizden âşinâlıgın ey baht-ı vâj-gûn
Gazel
Revâcın nakd-i peymânınla bulmuş hüsn bâzarı
Geçer nakdin eğer bin Yûsuf'un olsun harîdârı
Yeni aydan felek sathında bin hâlet düzüb bozmuş
Verince kaşların tâkına sûret sun‘ mi‘mârı
Fuzûlî'ni dehânın hayreti bir derde salmış kim
Ne pinhân etmeği mümkündür ol derdin ne izhârı
Gazel
Gönül tâ var elinde câm-ı mey tesbîhe el urma
Namâz ehline uyma onlar ile durma oturma
Eğilib secdeye salma ferâgat tâcını başdan
Vuzûdan su sepib râhat yuhusun gözden uçurma
Sagın pâ-mâl olursun bûriyâ tek mescide girme
Ve ger nâ-çâr girsen anda minber kimi çoh durma
Mü'ezzin nâlesin alma kulaga düşme teşvîşe
Cehennem kapısın açdırma vâ‘izden haber sorma
Cemâ‘at izdihâmı mescide salmış kudûretler
Kudûret üzre lutf et bir kudûret hem sen artırma
Hatîbi sanma sâdık müftünün kavline fi‘l etme
İmâmı bilme âkil ihtiyârın ona tapşırma
Fuzûlî behre vermez tâ‘at-i nâkıs nedir cehdin
Kerem kıl zerk ü tâ‘at sûretinde hadden aşırma
Gazel
Ramazân oldu çekib şâhid-i mey perdeye rû
Mey için ceng dutub ta‘ziye açdı gîsû
Bildi mutrib ki nedir hâl götürdü kopuzu
Bezmden çekdi ayagını surâhî vü sebû
Bezm kânunu pozuldu ne için ceng ile def

Yıgılıb etmeyeler hâkim eşiğinde gulû

Ramazan ayı gerek açıla Cennet kapısı
Ne revâdır ola mey-hâne kapısı baglu

Feth-i mey-hâne için ohuyalım Fâtihalar
Ola kim üzümüze açıla bu baglı kapû

Âfitâb-ı kadeh etmez Ramazan ayı tulu‘
Ne belâdır bize yâ Rab ne kara gündür bu

İntizârem mey-i gül-gûn ile bayram ayına
Baha baha gözümüze inecekdir kara su

Ramazan oldu budur vehmi Fuzûlî’nin kim
Neçe gün içmeye mey zühd ile nâ-gâh duta hû

Gazel

Hoş geldi dün ol aya sirişkim nazâresi
Beyle olur ki ‘âşıkın işler sitâresi

Ey her marâz ‘ilâcına hükm eyleyen tabîb
Bîmâr-ı derd-i ‘aşk olanın yoh mu çâresi

N’oldu götürmedin ele sad-pâre gönlümü
Vehm eyledin mi el kese bu şîşe pâresi

Senden hemîşe seng-i cefâdır gelen bana
Beyle olur mu ‘âşık u ma‘şûkun âresi

Ey söyleyen Fuzûlî’ye ‘aşk içre sabr kıl
Söyle bu merhem ile kimin bitdi yâresi

Müseddes

Dün sâye saldı başıma bir serv-i ser-bülend
Kim kaddi dil-rübâ idi reftârı dil-pesend
Güftâra geldi nâ-geh açıb la‘l-i nûş-hand
Bir püste gördüm anda töker rîze rîze kand
Sordum meğer bu dürc-i dehendir dedim dedi
Yoh yoh devâ-yı derd-i nihânındurur senin

Eğmiş hilâli üstüne tarf-ı külâhını
Çoh dil-şikestenin göğe yetirmiş âhını
Zülfün dagıtdı gizledi ebr içre mâhını
Görüm yüzünde halka-i zülf-i siyâhını
Ol pîç ü tâb çoh ne resendir dedim dedi

Devr-i ruhumda rişte-i cânın durur senin
Vermiş fürug şem‘ ruh-ı gün çırâgına
Salmış şikest serv-kadi gül budagına
Dün serv tek basanda kadem göz bulagına
Bir neçe hardan elem ermiş ayagına
Gül bergine batan ne tikendir dedim dedi
Müjgân-ı çeşm-i eşk-feşânındurur senin
Seyr ile bâga saldı güzâr ol semen-‘izâr
Envâ‘-ı zîb ü zînet ile fasl-ı nev-bahâr
Açmış gül üzre sünbül-i gîsû-yı müşk-bâr
Yahmış latîf ayagına gülberg tek nigâr
Nesrîne reng-i lâle nedendir dedim dedi
Gamzem hadengi tökdüğü kandır senin
Düşmüş ‘izârı üzre mu‘anber selâsili
Âşüfte-hâl edib neçe bî-sabr u bî-dili
‘Aklımı vâleh eyledi şekl ü şemâyili
Göz gördü kâmetin dil ü cân oldı mâyili
Vah bu ne turfa serv-i çemendir dedim dedi
Manzûr-ı dîde-i nigâranındır senin
Seyl-i sirişkim oldu revân hâk-i kûyuna
Cân vâleh oldu la‘l-i leb ü güft gûyuna
Dil düşdü dâm-ı silsile-i müşk-bûyuna
Ol lahza kim sataşdı gözüm zülf ü rûyuna
‘Akreb meh-i münîre vatandır dedim dedi
Vehm eyle kim hatarlı kırânındır senin
Dün subh-dem ki lâle vü nesrîn salıb nikâb
Gül çehresinden aldı sabâ perde-i hicâb
Gülzâra çıhdı seyr ile ol reşk-i âfitâb
Şebnem nisârın etdi yüküş lü’lü’-i hoş-âb
Munlar nedir ne dürr-i ‘Adendir dedim dedi
Epsem Fuzûlî eşk-i revânındurur senin

RÛHÎ BAGDÂDÎ

El-hak ki zevk-i selîm sâhibidir. Ve bu bir gazel-i âb-dâr ondan nazara yetib sebt olundu.

Gazel

Endûh u gamun hem-reh-i cân u dilimüzdür
Ser-hadd-i bekâ ara yatı menzilimüzdür
Deryâ-yı muhîtüz dür-i vahdetle leb-â-leb
Kevneyn iki cânibde iki sâhilimüzdür
Meydân-ı mahabbetde şu dîvânelerüz kim
Mecnûn-ı melâmet-zede en ʻâkilimüzdür
Biz tâlib-i esrâr-ı nükât-ı hat-ı yâruz
Hall eyleyenün bendesiyüz müşkilimüzdür
Agyâr elemin çekme yapış zülfine Rûhî
Menʻ eylemeğe cânımı var kâtilimüzdür

Rûhî Bagdâdî

Bî-ʽamel ʽilmle ancak geçinen câhildür
Kim (ki) hatt-ı ruh-ı cânânı okur kâmildür
Okumakla kişi kâmil mi olur lâ va'llâh
"Men ʽaref" sırrına her kim ki irür kâmildür
Kimi bâtında ider seyr kimi zâhirde
Kiminün menzili deryâ kiminün sâhildür
Maʽrifet ola gerekdür kişide ey Rûhî
Câhilün başı göğe irse yine câhildür

BAHÂ'Î BAGDÂDÎ

Eyzan Bahâ'î-i Bagdâdî kim ondan bu gazel-i garîb-tarh nazara yetib sebt olundu. Gazel

Hirâsân olmasa gülden dil-i nâşâdın ey bülbül
Neler eylerdi hâre âh âteşsiz odun ey bülbül
Dil-i dil-dârı nerm etmiş işitdim nâle vü zârun
ʻAceb kim taşa te'sîr eylemiş feryâdın ey bülbül
Ne teshîr etdi gülzârı ne urdu âteşe hârı
Yine turmaz okursun rûz u şeb evrâdın ey bülbül
Güle olur ne olur yohsa bir gün gerdiş-i gerdûn
Gelür bir dem ki alır hâr elinden dâdın ey bülbül
Çekilsen dahı kûy-ı derde gülzâr-ı selâmetden
Bahâ'îveş çekildi ʻaşkla çün adın ey bülbül

(TEZKİREDEKİ FARSÇA ŞİİRLER VE TERCÜMELERİ)

Hüva'l-lâhu Bismi'l-lâhi'r-rahmâni'r-rahîm ta'âlâ Min Kelâm-ı Mevlânâ 'Âlî-şân Mirzâ Nasru'l-lâh Halef-i Merhûm 'Âlî-şân Hâcı Ebu'l-kâsım El-mütehallıs be-Bahâr Şirvânî Vahy-kelâm[28]

Âred ser-i kîn her nefesî zâriyem û-râ
Nâ-şâd şeved dil zi-dil âzâriyem û-râ [29]

Tâ zârî-i men dîde kemer-best be-katlem
Gûyâ eserî gerd be-dil-i zâriyem û-râ[30]

Âmed ser-i bâlînem ü ez-reşk be-murdem
K'âyâ ki haber dâd zi-bîmâriyem û-râ[31]

EYZAN BAHÂR

Ne-mî-gûyem ki dil ez-dest-gîrî şâd kun mâ-râ
Eğer bînî zi-pâ üftâdeî-râ yâd kun mâ-râ[32]

Ne guftem gayr-râ ez-rahm kun ümmîdvâr hud
Tu-râ guftem ki yek-şeb gûş ber-feryâd kun mâ-râ[33]

Kunem tâ-çend ez-tû çün Bahâr izhâr-ı nâ-şâdî
Be-râhî gâh gâhî ez-nigâhî şâd kun mâ-râ[34]

BAHÂR

Keşed kâş ân-büt-i nâ-mihribân zârem be-h^{v}ârîhâ
Nümâned tâbe-dil kes-râ ez-û ümmîd-i yârîhâ[35]

Gamem burdî zi-dil ez-gam-güsârî ve'z-gamem geştî

---

[28] Bahar Şirvani mahlaslı, kelamı vahiy gibi, Mirza Nasrullah'ın oğlu Yüce şanlı Hacı Ebul Kasım'ın sözlerindendir.
[29] Benim inlemelerim her nefesimde o sevgiliyi incitir, onu incittiğim için de gönlüm hiç bir zaman mutlu olamaz.
[30] Benim ağladığımı görünce beni öldürmeye kastetti. Sanki benim inlemelerim onun gönlüne tesir etmişti.
[31] Benim yatağımın kenarına geldiğinde kıskançlığımdan bağrım çatladı, benim hasta olduğumu acaba ona kim ulaştırmıştı?
[32] Bizim elimizden tutup gönlümüz şad et demiyorum, elden ayaktan düşmüş birini görünce bizi de yâd et diyorum.
[33] Yabancıları kendi merhametinle ümitlendir demiyorum, bir gece bizim de feryadımıza kulak ver diyorum.
[34] Ey Bahar, gamından şikayet eden birisi gibi senden ne zaman kadar şikayet edeyim?Bari arasıra bakışlarınla bizi de mutlu et.
[35] Keşke o mihriban olmayan güzel benim çektiğim azapları çekeydi de başkalarının kalbinde ondan bir sevgi beklentisi ümidi kalmayaydı.

Ki şud mâ'il dil-i ʿâlem be-gam z'în-gam-küsârîhâ[36]

NİYÂZÎ

Figân k'âmed şeb ü âmed diğer hengâm-ı zârîhâ

Firâr ez-halk hᵛâhem burd bâz ez-bî-karârîhâ[37]

Dil ü cân her dü bîmârend men hem âh çün sâzem

Ki hud bîmâr u hud bâyed kunem bîmâr dârîhâ[38]

Ne yâr imrûz yâr-ı men ne yârân-ı gâm-güsâr-ı men

Kücâ reft ân-heme yârî çe şud ân-gam-güsârîhâ[39]

Lâ-edrî

Ne-mî-gûyem ki ez-zindân-ı gam âzâd kun mâ-râ

Eğer câyî giriftârî bînî yâd kun mâ-râ[40]

Bismi'l-lâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Ez-kasâyidât-ı Mevlânâ BAHÂR u şikâyet der-bâre-i hâne-i hud u girîz be-medh-i İmâm Rızâ ʿaleyhi's-selâm[41]

Gerdûn-ı dûn be-men çe kuned bîş ez-în cefâ

K'ender Şamahîyem be-çünîn hâne dâde câ[42]

Çün men yegâne ki ne-yâyed karîn-i men

Der-karnhâ zi-gerdeş-i în-deyr-i dîr pâ[43]

Şâyeste în-bûved ki nişîmen bûved me-râ

Der-hâne çünîn ki harâbeş kuned Hudâ[44]

Bünyân-ı û müşeyyed bâ-mihnet ü taʿb

Divâr-ı û muhammer bâ-enduh u belâ[45]

Der-tâk-ı û her ân-çe be-ʿâlem hem u keder

Der sakf-ı û her ân-çe be-Keyhân gam u ʿanâ[46]

Gûyâ mihen be-rîzed ber-sakfeş ez-felek

Gûyî taʿb be-bâred ber-bâmeş ez-hevâ[47]

Yek muşt âred gerçi ne-yâbed kesî der-ân

---

[36] Bana gam arkadaşlığı edip gamımı gönlümden aldın, gamsızlıkla beni mahvettin, bu sebeple de bütün âlemin gönlü böyle gam arkadaşlığına meyletti.

[37] Eyvah ki gece oldu, yine inleme vakti gelip çattı, bu rahatsızlığımla yine halkın rahatını kaçıracağım.

[38] Gönlüm ve canım her ikisi hastadır, ben kendim de hastayım, ah, kendim hasta olduğum halde hastalara nasıl hizmet edeceğim?

[39] Bugün ne yar bana yardır ne de dostlar dert ortağımdır, o dostlar nereye gitti, gam ortaklarım ne oldular?

[40] Ben sana, bizi de gam zindanından azat et demiyorum, eğer bir yerde aşka tutulmuş birini görsen bizi de yad et diyorum.

[41] Mevlana Bahar'ın kendi evinden şikayet ve İmam Rıza'nın medhi hakkındaki kasidelerinden.

[42] Bu alçak felek bundan daha çok bana ne cefa edebilirdi, ki beni Şamahı'da böyle bir evde otumaya mecbur etti.

[43] Asırlar, günler geçecek, benim gibi benzeri olmayan yegane şahsı dünya bir daha meydana getirmeyecek.

[44] Allah bu evi yıksın ki bu evde benim gibi bir şahsın yaşaması hiç layık mıdır?

[45] Onun temeli gam ve azapla atılmıştır, duvarlarının harcı, bela ve eziyetle karıştırılmıştır.

[46] Takında dünyanın bütün kederi gamı, çatısında alemin bütün derdi tasası vardır.

[47] Sanki onun çatısına göklerin mihneti yağmakta ve damına havadan azaplar dökülmektedir.

Ber-çeşm tâbe-rîzed ber-cây tûtiyâ[48]

Bâ-în heme her ân-çe nazar-bâz mî-kunem

Farkeş ne-mî-tuvânem ez-köhne âsiyâ[49]

Ferruh binâ resîde be-men beh beh ez-peder

Dikleş serâ resîde be-men beh beh ez-niyâ[50]

Geh geh kunem hayâl ki pîş-i emîr-i şehr

İzhâr în-suhen be-kunem fâş u ber-melâ[51]

K'în hükm-râ kuned ki be-Şirvân keşend câr

K'ey ehl-i şehr her ki ez-û ser zened hatâ[52]

Yek lemha der-sarây-ı filânî nişânemeş

Zîrâ ki ber-mukassir zindân buved revâ[53]

Men lâyıkem be-kuşten eğer tâ buved cihân

Z'în şehr yek nefer be-kuned kâr-ı nâ-revâ[54]

Yâ Rab çe nâ-sezâ ʿamel ez-men zedeest ser

K'în hâbs ki nişîmen-i men geşte der-sezâ[55]

Rencîde ne-dilî zi-men ez-kâr fitne-hîz

Âzürde ne-kes-i zi-men ez-harf-i cân-gezâ[56]

Ne hemçü vâʿizân suhenem yek-be-yek garîb

Ne hemçü zâhidân ʿamelem ser-be-ser riyâ[57]

Ne merd-i rehzenem ki be-tâzem be-kervân

Ne düzd-i şebrevem ki be-kerdem be-rüstâ[58]

Ne der nihân be-kâr-ı kesî kerdem ittihâm

Ne çün filân zi-behr-i tenî bestem iftirâ[59]

Ne sîretem ʿadâvet sûret heme vifâk

Ne bâtınem şekâvet zâhir heme safâ[60]

Vaktî ne ber-ʿinâdet ber-dâştem senân

Gâhî ne ber-hasâdet efrâştem levâ[61]

---

[48] Göze ilaç olarak dökmek için onun içinde bir tutam un bile bulunmaz.
[49] Böyle iken ne kadar baktığım halde onun eski bir değirmenden farkını bulamam.
[50] Bak, bak babamdan bana ne mübarek bir bina kalmıştır, hah hah, atalarımdan bana ne güzel, gönül açan bir saray kalmıştır.
[51] Ara sıra aklıma, şehir idarecisinin yanına gidip onunla bu konuda konuşmak gelir.
[52] O hükmetsin ve Şirvan'a duyursun ki, ey şehir halkı kimden bir hata zuhur etse,
[53] Onu bir dakikalığına falancanın evinde oturturum, çünkü böyle bir hapishane ancak suçlulara layıktır.
[54] Eğer ben ölüme layık isem, bırakın bu şehirden bir şahıs bu işi üzerine alsın da ben bu azaptan kurtulayım.
[55] Ey Allah'ım ben nasıl bir kabahat işledim ki beni böyle bir hapishanede tutuyorlar?
[56] Ne bir fitne ortaya çıkarıp her hangi birinin kalbini incittim, ne de can sıkıcı bir söz söyleyip birisini incittim.
[57] Ne vaizler gibi sözlerim birbirinin benzeridir, ne de zahitler gibi amellerim baştan başa riyadır.
[58] Ne yol kesenler gibi kervan soydum, ne de gece hırsızları gibi köyleri bastım.
[59] Ne bir adamı gizlice ittiham ettim, ne kendi yerimi düşünerek başkasına iftira attım.
[60] Ne yüzüm yumuşak ama içim düşmanlıkla doludur, ne de zahirde saf görünüp iç dünyamda alçak oldum.

Ne ber-kesî kunem be-cüz ez-yâr ibtahâl

Ne ber-tenî berem be-cüz ez-dost iltica[62]

Ârî günâhem în-ki şekîbâ ni-yem demî

Ez-vasl-ı şâhidân perî rûy u meh-likâ[63]

Yek lahza nî-şekîbem bî-mâh dil-nişîn

Yek lemha nî-karârem bî-yâr dil-rübâ[64]

Her sû mehî çü şâne be-kerdemeş gerd-i ser

Her câ bütî çü sâye bi-yuftemeş der-gefâ[65]

Hoş-hâliyem ez-în ki zi-yârem resed sitem

Dil-şâdiyem be-în ki nigârem kuned cefâ[66]

Cûyem firişte-hûy uftem behr-i zemîn

Yâbem ʿabîr mûy husbem be-her kücâ[67]

Ez-behr-i în-güneh ne-şâyed hem în-kader

Endâhten me-râ be-ʿazâb çünîn serâ[68]

În hem çünân günâh ne kez behr-i ân-günâh

Ender cezâ şevem be-çünîn kayd mübtelâ[69]

Lîken yekî günâh bed ez-men zedest ser

K'ez behr-i ân-günâh sezed în-çünîn cezâ[70]

K'âhir çe-râ keşîden bî-hûde ser hemî

Ez-âsitân-ı mazhar-ı Hak şâh-ı dîn Rızâ[71]

Nûr-ı Hudâ ʿAlî bin Mûsâ ki feyz-i û

Ber-hâk tîre bahşed te'sîr-i kimyâ[72]

Mısdâk-ı satvet-i Rabb u sultân-ı kâ'inât

Miʿyâr-ı rahmet-i Hâkk u mîrâs-ı enbiyâ[73]

Hem feyz-i rahmeteş-râ der-dîv dürd-eser

Hem h^{v}ân-ı niʿmeteş-râ ber-ins ü cin salâ[74]

Ez-ertazâ be-farkeş hem efser güzîn

---

[61] Ne düşmanlık vaktinde elime mızrak aldım ne de bazı zamanlarda hased bayrağı kaldırdım.
[62] Ne dost aşinadan başkasına yalvarmadım, ne de yardan başka birisinden bir şey istemedim.
[63] Evet benim günahım burdadır ki peri yüzlü ay suretli güzellerin visaline ulaşma konusunda acele ettim.
[64] Bir dakika da olsa sevgilisiz oturmaya dayanamam, bir an bile sevgilisiz, yarsız kalsam kararım elden gider.
[65] Nerede bir ayyüzlü varsa tarak gibi başına dolanırım, nerede bir put gibi güzel varsa gölge gibi ardına düşerim.
[66] Halimin hoş olması, sevgilimin bana zulüm etmesindendir. Gönlümün hoş olması yarimin bana cefa etmesindendir.
[67] Nerede bir peri huylu güzel bulsam orada kalırım, nerede de anber zülüflü birini görsem orda da yatarım.
[68] Öyleyse böyle bir günahtan ötürü bir adama bu kadar azap verilir mi?
[69] Bu öyle bir günah değil ki bundan ötürü ben zincire vurulup ceza çekeyim.
[70] Lakin bir günahım vardır, ancak o günah için ben böyle bir cezaya layığım.
[71] Ben ne için Allah'ın mazharı olan Rıza'nın eşiğini bırakıp buraya (Şirvan'a) geri döndüm?
[72] Allah'ın nuru, Musa oğlu Ali ki onun bağışlayıcılığının kara toprağa kimya etkisi var.
[73] Tanrının iktidarını doğrulayan ve kainatın sultanı, Hakkın rahmetinin ölçüsü ve peygamberlerin mirasıdır.
[74] O, rahmetini şeytana da hayvanlara da vermiş, sofrasının nimetini insana da cinlere de açmıştır.

Ez-ahibbâ hem halʿat resâ[75]

İksîr nezd-i kerd-i reheş lâletü'l-eser

Hurşîd pîş-i hâk-i dereş lâletü'z-ziyâ[76]

Ecsâm-râ mücessem cismî lehü'n-nisâr

Ervâh-râ muravvih rûhî lehü'l-fedâ[77]

Ey mazhar-ı Hudâ ki zi-kadr u celâl-i tû

Ender cihân ne-şud kesî âgeh be-cüz Hudâ[78]

Mahlûk-ı lâ-yezâlî vü hallâk-ı mâ-yezel

Merzûk-ı zü'l-celâlî vü rezzâk-ı mâ-sivâ[79]

Ber-rence-i tû zâyed tefrîh ez-taʿb

Der-pençe-i tû şâyed tesbîh ber-hısâ[80]

Lâhût ez-nehîb-i tû hem seng hâk gil

Yâkût ez-ʿatîb-i tû hem-reng-i kehrubâ[81]

B'inşâ'-i vilây-ı tû mil rîzed ez-sehâb

Bâ-reşha-i ʿatâ-yı tû gül hîzed ez-kiyâ[82]

Ân-dil ki bâ-gamet ne-güzîdeest ittihâd

Ân-kes ki ez-lebet ne-şenîdeest merhabâ[83]

Gîrem eğer Halîl buved h^{v}ânemeş degel

Gîrem ki Cebre'il buved gûyemeş degâ[84]

Zerrînest şems refte zi-hâk-i tû ber-felek

Gerdîst çarh-custe zi-râh-ı tû ber-hevâ[85]

Zehrîst kahr-ı tû esereş mihnet ü taʿb

Şehdîst ʿahd-i tû semereş sıhhat u şifâ[86]

Nî medh-i tû ki bâ-tû şeved munʿatıf-ı ʿilel

K'în kadeh-i tû ber-tû şeved münkeşif-i ʿatâ[87]

Bâ-ʿilm-i bî-bidâyet tû münfaʿil-i fikr

Bâ-hilm-i bî-nihâyet tû şermgîn kuvâ[88]

---

[75] Onun rızası ile iyileri seç, yakın dostlara da hediyeler ver.
[76] O, gittiği yolun tozunun kokusuna tesir eder, güneş ise onun kapısının toprağına nur saçar.
[77] Cisimlerin hepsi, onun nisar ettiği gibi cisimleşmiştir, ruhlar da onun rahatlattığı gibi ferah içindedir.
[78] Ey Allah'ın mazharı, senin kudret ve celalinden, bu dünyada Allah'tan başka hiçkimse haberdar olmadı.
[79] Ebedi olmayan mahluk ve şeriki olmayan tanrı, celal sahibi olan Rezzak ve herşeye rızık veren,
[80] Senin verdiğin şeyleri çetinlikle elde ederiz, senin elinde ise belki bu çok kolaydır.
[81] Semalar, senin sesinin heybetinden taşa, toprağa ve çamura dönüşür, yakut ise senin ihsanınla kehribar ile aynı renkte olur.
[82] Senin buyruğunla bulutlar yağmur yağdırır, senin emrinle ottan gül yetişir.
[83] O gönül ki senin gamınla birleşmemiştir, o kimse ki senin ağzından merhaba sözünü duymamıştır,
[84] O eğer Halil İbrahim de olda ben onu yalancı olarak adlandırırdım, Cebrail de olasa ona yalancı derdim.
[85] Senin toprağından feleğe çıkan güneş altın rengindedir, senin yolundan, semaya felek o tozu elde etmiştir.
[86] Senin kahrın, neticesi sıkıntı ve azap olan bir zehirdir, senin ahdin, tatlı bir şerbettir ki onun mahsülü sıhhat ve şifadır.
[87] Senin medhiyen, senin sebeplerinle yüz yüze gelirse, senin hediye kadehlerini ortaya çıkarır.

Bâ-lutf-ı bedel zi-muʿâsî şude sevâb

Ez-feyz-i tû ʿıyân zi-nevâsî şude hudâ[89]

Şehlâ ki be-cemâl-i tû şermende ez-nazar

Aʿmâ ki bâ-hayâl-i tû ferhunde ez-ʿamâ[90]

Çün bâ-tû şud ne-bâtıl eğer ʿahd-i Pârsî

Çün bî-tû şud çe hâsıl eğer zühd-i pârsâ[91]

Ber-her çe emr-i tust kader râst ihtiyâr

Ber-her çe hükm-i tust kazâ râst iktidâ[92]

Cüz tû illâ ne-dâd resî hest der ʿikâb

Cüz tû illâ ne hîç kesî hest pişvâ[93]

Bî-hükm-i tû ne-cünbed ecsâm der-zemîn

Bî-emr-i tû ne-gerded ecrâm der-semâ[94]

Tû z'ân sûy-ı hayâl ü senâ bî-hayâl nîst

Kadr-i tû çün Bahâr kuned zâhir ez-senâ[95]

Der-yek-nefes be-medh-i tû în-çâme şud rakam

Dânî tû hud ki çîst me-râ în-çâme-râ bahâ[96]

Mümtâz tâ şevend gedâyân zi-pâdişeh

Muhtâc tâ-şevend fakîrân be-agniyâ[97]

Ender-civâr-ı tû be-habîb-i tû bâd reh

V'ender sarây-ı men be-ʿadû-yı tû bâd câ[98]

Eyzan lehû

Dî şâmgeh ki tîre şud în-ʿâlem-i kuhen

Çün rûzgâr hasm-ı Hudâvendigâr-ı men[99]

Dest dilem be-dest v'ez-dildâr nâ-ümîd

Ber-hâne âmedem bedû sad gussa vü mihen[100]

Veh veh çe hâne tengter ez-âşiyân-ı mûr

Cüz mûr hem ne-kerde der-ân diğerî vatan[101]

---

[88] Başlangıcı olmayan ilim hakkında düşünme, sonsuz sabırla kendi gücünün karşısında utanırsın.
[89] Sahte iltifatla senin günahlarına sevap kazanmıştır, senin faziletinden onun alnı açık olmuştur.
[90] Elâ gözlü, senin güzelliğinle, bakışından utanıyor, körler senin hayalinle, kör olduklarına seviniyorlar.
[91] Eğer seninle eski sözümüz, yeminimiz bozulursa, bu yemini yenilesek bile bundan bir sonuç çıkmaz.
[92] Sen ne hükmedersen kader de onu yerine getirir. Sen ne istersen kaza da onu gerçekleştirir.
[93] Ceza anında senden başka yardıma yetişen yoktur, önde gidenlerde, senden başka bir rehber de yoktur.
[94] Senin emrin olmadan yeryüzünde cisimler hareket edemez, senin fermanın olmadan sema cisimleri dönemez.
[95] Bir taraftan senin hayalin, bir taraftan hayalle sınırlandırılamayan bir yaratıcı, senin kıymetini Bahar, dua ederek bildirecek.
[96] Senin medhinde olan bu şiiri, bir oturuşta yazdım, bu kasidenin kıymetini sen biliyor musun?
[97] Kullar, padişahlardan ayrılırlar, fakirler, ihtiyaçları ile zenginlerden farklılık arz ederler.
[98] Sana yakın olan dostuna yol gösteren ol, benim evimde desenin düşmanına yer olsun.
[99] Dün akşam vakti koca dünya, bana düşman kesilen ruzgarın, vaktin kalbi gibi kararırken,
[100] Sevgilisinden ümidini kesmiş gönlümün elinden tutup yüz gam ve sıkıntı ile evime döndüm.

Süst ân çünân ki ne-bâş ki ez-hem fürû fited

Ger tündter der-ân nefes âred kesî âred dehen[102]

Ber-bâm-ı û Hudâ ne-kuned k'ufted meges

Ver ne-Hudây-râ ki be-sakfeş fited şiken[103]

Sûrahhâ der-ân şude ez-bes ki âşikâr

Der-hayretem ki hâne veyâ hest pervezen[104]

Yek beyt-i ʿankebût ne-yâbî be-sakf-ı ân

Medheş ne-mîkunem ne-berîhâ be-sehv-i zann[105]

Çendân durust cây ne-dâred ki ʿankebût

Der-vey binâ-yı hâne nihed behr-i h^{v}îşten[106]

Der-hâneî çünîn ki sezâvâr-ı dîv nîst

Bü'l-ʿaceb ki kerde çü men âdemî seken[107]

El-kıssa dil zi-yektaraf u men zi-yek-taraf

Der-hâne-i çünîn be-nişestim mümtehen[108]

Dil sâʿatî nigâhî be-men kerd hışmnâk

Be-gûşed pes zi-rûy-ı temeshur der suhen[109]

K'ey h^{v}âce în-ʿîmâret-i ʿâlî ki ez-zevâl

Bâdeş nigâhdâr-ı Hudâvend-i zü'l-menen[110]

Mânâ hemân sarây-ı ʿadîmü'l-menâl-i tust

K'ez-medh-i û guşûdî sad cây encümen[111]

El-hak sezây çün tû hekîmist în-sarây

Ey hâne tû hem çü tû bî-misl der-zemen[112]

Tû h^{v}îş-râ hekîm be-hânî ve hem hekîm

Firdevs-râ güzâred ü âyed sûy-ı secen[113]

Âhir tüvân neî ki be-Şirâz u Tûs u Rey

Bûdî be-ʿayş u nûş şeb ü rûz mukteren[114]

Her rûz bâ-yekî zu şâkân-ı serv-kad

---

[101] Hah hah, ev ki ne ev, karınca yuvasından daha dar ve karıncadan başka kimse de burada yaşamaz.
[102] Temeli öyle çürüktür ki eğer kuvvetlice bir nefes çeksen o uçup gidecek.
[103] Allah göstermesin, damına bir sinek konacak olsa, çatısı kırılıp dökülecek.
[104] O kadar delik deşiktir ki ben hayret ediyorum ev mi yoksa elek mi bilinemez.
[105] Tavanında asla örümcek ağına rast gelemezsin. Ben bunu övmüyorum, sakın yanılma ha.
[106] Onun tavanında düzgün bir sıra yok ki örümcek ağlarını oraya tutturup kendine ev yapsın.
[107] Benim gibi bir adam burada nasıl yaşasın ki bu ev devlere perilere de layık değil.
[108] Neticede bir taraftan ben diğer taraftan gönlüm, gamlı kederli olarak böyle bir evde oturduk.
[109] Gönlüm kızgın kızgın bir müddet beni seyretti ve sonra oyunbazlık yaparak söz kapısını açtı.
[110] Allah belalardan saklasın, ey hoca böyle yüksek bir ev,
[111] Gerçekten de senin boyuna göre ölçülüp her yerde sen onun övgüsünü yapıyorsun.
[112] Gerçekten de senin gibi bir alime çok yakışıyor, evin de kendin gibi dünyada benzersizdir.
[113] Sen kendini arif sanıyorsun, arif olan kimse cenneti bırakıp zindana gider mi?
[114] Sen, Şiraz'da, Tus'ta ve Rey'de gece gündüz ayş u işrette bulunan adam değil misin?

Her şâm bâ-yekî zi-gulâmân-ı sîm-ten[115]

Destet be-târ-ı turre-i tıflân-ı hurd-sâl

Çeşmet be-nûr-ı çehre-i hûbân-ı gül-beden[116]

Geh kûze-i şarâb be-dûşet be-zîr-i serv

Geh nagme-i rübâb be-gûşet be-pây-ı den[117]

Geh der-beret şeb-â-şeb ez-sadâ-yı civân

Geh sâgâret leb-â-leb ez-bâde-i kuhen[118]

Hem muhterem be-nezd-i hakîmân-ı filsûf

Hem muhteşem be-bezm-i emîrân-ı muʿtemen[119]

Hem müftehar be-ʿilm u edeb nezd-i şeyh ü şâb

Hem müşteher be-fazl u hüner pîş-i merd ü zen[120]

Âhir çe şud ne-dânem ki ferifti merâ

Bâ-sad hezâr hîle vü destân u mekr u fen[121]

Guftî ki der-Şamahı mâ-râ zi-her taraf

Âmâdeest ʿişret-i bî-gussa vü mihen[122]

Ne misl-i dil-berâneş der-Çîn ü Kâşgar

Ne şebih-i gül-ruhâneş der-Hulleh u Huten[123]

Şîrîn-lebâneş ez-ruh-i zîbâ çü âfitâb

Sîmîn-berâneş ez-kad-i raʿnâ çü nârven[124]

Gîsû-yı şâhidâneş heme nâ'ib-i Tatar

Âgûş-ı sâkiyâneş heme vâris-i çemen[125]

Ber-cây-ı lâle bînî der-vey heme ʿizâr

Ber-cây-ı gonce yâbî der-vey heme dehen[126]

Gîsû vü hatt be-çînî ber-cây-ı zamîrân

Ruhsâr u çehre bînî ber-cây-ı nesteren[127]

Bâdâm u püste eş hemegî ez-dehân u çeşm

ʿInnâb u sîb-i û hemegî ez-leb u dehen[128]

---

[115] Gündüzü selvi boylu güzellerle geçirir, gümüş bedenli güzeller ile de geceden sabaha kadar eğlenirdin.
[116] Elin her zaman zarif telleri sıvazlardı, gözün gül yüzlülerin parlak yüzlerine bakardı.
[117] Gah şarap testisiyle selvi altında olurdun, gah rübab nağmesi ile ruhuna parlaklık verirdin.
[118] Bazen kucağında genç ve güzel nazeninler, bazen de kadehinde eskimiş, yıllanmış şaraplar,
[119] Filozoflar ve hakimler yanında hürmete layık, şanlı emirler meclisinde ihtişamlı,
[120] Yaşlı ve gençler, yanında ilim ve edebiyle gurur duyan; kadın ve erkekler meclisinde fazilet ve hünerinle şöhret sahibi idi.
[121] Peki, onlar ne oldu? Yüz bin hile, mekr ve oyun ile beni niye aldattın?
[122] Bana, bizim Şamahı'nın her tarafında bin türlü eğlence ve işret var demiyor muydun?
[123] Onun güneş yüzlü, güzellerinin benzeri Hulleh'te, Huten'de, Çin ve Kaşgar'da da bulunmaz.
[124] Oranın tatlı dudaklı güzellerinin yanakları güneş gibidir, gümüş bedenli rana güzelleri narven ağacına benzer.
[125] Güzellerinin zülfü Huten miskinden bir parça, sakilerinin kucağı çimenliğin bir mirasçısı gibidir.
[126] Lale yerine orada yanaklar kızarır, gonca yerine orada nice dudaklar açılır.
[127] Orada gönüller yerine ayva tüyleri ve kıvrım kıvrım saçlar toplarsın. Nesteren yerine güzel yüzler seyredersin.

Bâzâr u kûçe eş zi-şarâb-ı ʿakîk-renk

Pür ân çünân ki kes ne-kuned fark ez-Yemen[129]

Hem der-cihân guşûde be-her rûz gulgule

Hem ber-felek fikende be-her şâm Bû-mehen[130]

Gavgâ-yı ʿıyş u ʿişret- rind-i şarâb-h^vâr

Âvâz-ı çeng ü nây u mugânnî vü târ-zen[131]

Hem şâʿirân der-ân hemegî taleb-i hüner

Hem muflikân der-ân hemegî sâhib-i fiten[132]

Hem bâd-ı bî-nihayet ü hem sâde bî-semer

Hem tâlib-i kemâl der-û hem me-râ vatân[133]

Bînem künûn zi-behr-i tû z'ân cümle hâzırest

Yek buryâ-yı pâre vü yek hâne-i kühen[134]

Tersem be-cây-ı bâde-i gül-reng laʿl-fâm

Hûn-i me-râ hurî tû ayâ h^vâce-i zemen[135]

Zânû-yı h^vîş hem be-keşî teng der-kenâr

Der-hasret-i bütân perî-rûy u sîm-ten[136]

Hem savt-ı cugd u bûm ez-în-hâne bişnevî

Ber-cây-ı nagmehâ-yı tarab-hîz u hârken[137]

Ber-cây-ı şâʿirân u hakîmân-ı nükte-senc

Hem bezm-i dîv gerdî vü hem-râh-ı Ehrimen[138]

Guftem dilâ çe kadr temeshur kunî me-râ

Âhir yekî be-bend-i leb ez-gufte-i haşen[139]

Her giz ne-mândeest be-yek hâl rûzgâr

Şâdist ez-pes-i gam u râhat pey-i şecen[140]

Geh gussa mî-be-bâyed ez-çarh geh tarab

Geh hâr mî be-rûyed der-bâg geh semen[141]

Der-mihnetest şâdî vü der-zulmetest nûr

---

128 Orada badem ve püste yerine gözler ve ağızlar görürsün, oranın innab ve elması da yanaklar ve dudaklar demiyor muydun?

129 Sokakları ve pazarı akik renkli şaraplarla o kadar doludur ki hiç kimse orayı Yemen'den ayıramaz.

130 Oranın her gündüzü dünyaya ses seda salar, her gecesi feleklerin temelini titretir demiyor muydun?

131 Rindlerin ayş u işret sesleri yükselir, ney, çeng, tar ve şarkıcının sesleri birbirine karışır.

132 Orada hem hünerli şairler vardır hem de zeka sahibi kişiler yaşamaktadır.

133 Orada rüzgar nihayetsizdir, güzel sayısızdır hem de benim vatanımda kemal sahibleri çoktur demiyor muydun?

134 Şimdi görüyorum ki onların hepsi senin için hazırdır. Bir yibranmış hasırın bir de eski evin var.

135 Ey zamanın faziletli üstadı, korkuyorum ki gülrenkli bade yerine benim kanımı içeceksin.

136 Peri yüzlü, gümüş bedenli güzellerin hasretiyle kendi dizini kucaklayacağından korkuyorum.

137 Gönül açan şen nağmeler yerine bu harabede baykuşların uğursuz sesini dinleyeceğinden korkuyorum.

138 Korkuyorum ki ince düşünceli şair ve derin düşünceli alimlerin yerine Ehremenlerle aynı mecliste bulunan devlerle arkadaş olacaksın.

139 Dedim, ey gönül niçin beni bu kadar maskara ediyorsun, yeter artık böyle haşin iğneli konuşmaktan vaz geç.

140 Dünya hiç bir zaman aynı hal üzere dönmüyor. Gamdan sonra mutluluk, eziyetten sonra rahatlık gelir.

141 Felekten bazen saadet bezen sıkıntı yağar. Bağda bazen diken bazen de yasemin yeşerir.

Der sahtîst süstî vü der-seng behr-i men[142]

Âhir ne-sabr bahşed şîrînî vü şifâ
Z’ân pes ki telh gerded ez-û merd-râ dehen[143]

Âhir ne-nîşter bezened zahm lîk ez-ân
Refʽ hezâr gûne taʽab gerded ez-beden[144]

Hân nigerî ki hem-çü men înek zi-müflisî
Mânde tehî zi-lâle vü gül dâmen u men[145]

Ber-kûhsâr bîn ki çe sâde mânde zîr-i berf
Çün mürde-i ki û-râ pîçend der-kefen[146]

Ber-cây-ı lâle-berg der-ân rîşe-i huşk
Ber-cây-ı ʽandelîb der-ân nâle-i zagen[147]

Kuhsâr der-feşurden-i ten hem çü zemherîr
Gülzâr der-fesurden-i dil hem çü merzegen[148]

Baʽd ez-dü- mâh bîn ki şude deşt ü kuhsâr
Ez-nükhet-i benefşe vü gül gayret-i Huten[149]

Büt-hâne-i Bahâr şude bâg ez-bahâr
Gülhâ-yı renk renk be-büt-hâne çün ü şen[150]

Yâkût-ı sürh rîhte ez-lâle der-kemer
Mînâ-yı sebz h^{v}âste ez-sebze der-çemen[151]

Gonce çü dil-firîbî bâ-laʽl-i gûşvâr
Sûrî çü nev ʽarûsî bâ-sürh pirehen[152]

Hâ sabr kun dilâ ki be-kâm-ı men ü tû hem
Yek rûz mî-be-kerded în-çarh-ı pür-fiten[153]

Ber-kâm çe gûne ne-gerded meğer ne-mâ
Hestîm der-cihân zi-gulâmân-ı bü’l-Hâsen[154]

Ân vâhib-i kerîm ki ez-vey be-cüz Kelîm
Ender-cihân kesî ne-şenîdeest harf-i len[155]

---

142 Her gamda bir mutluluk, her karanlıkta bir nur vardır. Her zorlukta bir rahatlık, her taşta bir gevher gizlenmiştir.
143 Sabır, tatlılık ve şifa bahşedendir. O, acıtsa da neticede ağza tatlılık verir.
144 Evet, neşter başta insanı yaralar ama neticede bin türlü derdi bedenden çıkartır.
145 Bana dikkatle bakan müflislikten bende ne çayır, ne çimen ne de lale kalmadığını görür.
146 Dağlara bak, gör nasıl kar altında kalmışlar, sanki ölmüş de kefene sarılmışlar.
147 Oralarda lale yerine diken bitmiştir ve bülbül yerine kargalar nale etmektedirler.
148 Dağlar soğuktan zemherire dönüp soğuktan büzüşmüştür, gülzarın gönlü bunalmış ve karga gibi sıkıntılıdır.
149 İki aydan sonra bakıp görürsün ki çöller ve dağlar kendi menekşe ve güllerinin kokusu ile Huten’e nasıl meydan okuyacaklar.
150 O zaman göreceksin ki bahçe, Bahar’ın puthanesine dönmüştür, bu puthanedeki güllerin her birisi şen bir put haneye dönmüştür.
151 Lal kemerine kırmızı yakut sıralamıştır, çimenlikte yeşil minalar baş kaldırmış, yeşermiştir.
152 Sanki gönül çalan gonca, lal kübelerini takarak, yeni gelin gibi kırmızı gömlekle düğün meclisine gelmiştir.
153 Gönül sabr et ki bu fitneci felek bir gün senin de benim de gönlümüze uygun olarak dönüp devredecektir.
154 O nasıl bizim istediğimiz gibi dönmez? Biz Ebul Hasan’ın (Hz.Ali) kullarından değil miyiz?

Lutfeş zi-feyz kâ'ime arz u semâ
Kalbeş zi-ʿilm âyine-i sırr u ve'l-ʿalen[156]
Bâ-saʿy-ı û remîde zi-billûr-ı lâciverd
Bâ-hıfz remîde zi-sinnevr kergeden[157]
Pâseş zi-çeng-i şîr kened renk-râ kunâm
ʿAdleş zi-çeşm-i vâşe dehed saʿve-râ veken[158]
Bâ-lutf-ı û heme ʿasel müştefî suʿeyr
Bâ-kahr-ı û heme şerer muharref-i emen[159]
Hem sebha beste saʿyeş ber-sakf-ı Sûmenât
Hem büt-şikeste desteş ber-fark-ı Berhemen[160]
İʿmâl-i bâ-kemâleş hem mu'ahhiz-i rüsûm
Efʿâl-i bâ-celâleş hem masdar-ı sünen[161]
Şâhâ Bahâr-ı hasta ki ez-cân gulâm-ı tust
Şâyed eğer rehâniyeş ez-în-gam u mihen[162]
În çâme-i hucete der-pîş-i ehl-i fazl
Cân-ʿazîzest be-her beyt-i û şemen[163]
Der-çend câ eğer şude tekrâr kâfiye
Hem çün çemen ki kâfiye üftâde bâ-semen[164]
ʿUzrem hemîn ki kâfiye der-maʿnî-i bedîʿ
Tekrâr yâbed er-ne-dehed şiʿr-râ dehen[165]
Tâ-lâle ez-gülistân rûyed gül ez-riyâz
Tâ laʿl ez-Bedahşân hîzed dür ez-ʿAden[166]
Rahşân ruh habîb-i tû çün şems der-semâ
Sûzan ten ʿadû-yı tû çün şemʿ der-leken[167]
Eyzan lehû
Çend ey refîk h^vâr çünîn der-vatân şevîm
Bîrûn biyâ ez-în-vatan-ı pür mihen şevîm[168]

[155] Kelim yani Hz. Musa'dan başka hiç kimse, "len" (len terani) kelimesini hem korkutan hem de bağışlayan Allah'tan işitmemiştir.
[156] Onun lutfu o kadar çok ki bu lutf yerin ve göğün dayanağı olmuştur, ve ilmi çok olduğu için onun kalbi de sırr u vel alen aynası olmuştur.
[157] Onun çalışmasıyla billur laciverde dönüşmüştür, onun korumasıyla da kedi gergedana dönüşmüştür.
[158] Onun koruması neticesinde aslanın elinden herkes kurtulur, adaletiyle kuşa da merhamet eder, onu bırakır.
[159] Onun lutfu ile bal, bütün hastalıklara şifa verir, onun kahrı ile ateş sakinleşir.
[160] Hem onun çalışmasıyla Sumenat manastırırnın tavanına inciler sıralanmış, hem onun eliyle Brehmen putları kırılmıştır.
[161] Onun kamil işleri bir adet haline gelmiştir, celalli fiilleri de sünnetin esasını oluşturmuştur.
[162] Ey padişah! Hasta Bahar gönülden senin kulundur. Belki sen onu bu gam ve kederden kurtarırsın.
[163] Bu şiir parçası, fazilet ehlinin nazarında can gibi azizdir. Onun her beyti kıymetlidir.
[164] Eğer şiirimin bazı yerlerinde kafiyeler tekrar ediliyorsa, bunda bir ayıp yok, çünkü bir bağda aynı gülden bir kaç yerde bitebilir.
[165] Şiirin manasına bir eksiklik getirmemek şartı ile edebi eserde bazı tekrarlar olabilir, bu sebeple özrüm kabul olunmalıdır.
[166] Ne kadar ki dağlarda lale, bağlarda gül yetişir, nasıl ki Bedahşan'da lal taşı, Aden'de inci çıkar,
[167] Bırak, dostların yüzü semanın güneşi gibi ışıklı olsun, düşmanların canı ise, mum gibi eriyip mahvolsun.

Ger sad hezâr sâl be-mânîm der vatân

Bî-kadr çün ʿakîk be-kûh-ı Yemen şevîm[169]

Himmet bülend kun ki ne Şirvân makâm-ı mâst

Der-fikr-i cây-ı diğer-i şehr seken şevîm[170]

Mâ Müşterî-i hısâl u heme halk çün Zühal

Nahsîm her kader be-zuhal mukteren şevîm[171]

Çün nistîm zi-ehl-i cihân hîç nistîm

Ger mâhir-i zamâne behr-i ʿilm ü fen şevîm[172]

Çün gûş-ı Hak şinev be-miyân ni çe sûd eğer

Der-keşf-i râz-ı Hak ser-â-pâ dehen şevîm[173]

Ez-sihr-i fark muʿcize çün kes ne-mî-kuned

Âhir çe sûd ez-în-ki Kelîm-i zemen şevîm[174]

Mâ şahbâz-ı sedre nişînim ez-çe reh

Ber-cîfe-i zamâne çü zâg u zagan şevîm[175]

Dârîm câ çü der-ber-i rûhâniyân çerâ

Der-bend-i nefs-mânde vü der-kayd-ı ten şevîm[176]

Hurân-ı huld perde-nişînend behr-i mâ

Ber-şâhidân-ı zişt çe-râ mufteten şevîm[177]

Bâ-hûr hem-demî çü tüvânîm bes çerâ

Hem-râh-ı dîv û hem-nefes-i Ehrimen şevîm[178]

Hîçest çün cihân hemegî ez-berâ-yı hîç

Bâ-în-heme şuʿur çe-râ mumtehen şevîm[179]

Mâ mürdeîm pirehen-i mâ kefen be-mâ

Ger zindeîm hîz ki tâbe-kefen şevîm[180]

Dîvâneîm câme derîden kâr-ı mâst

Ân rûz kâmilîm ki bî-pirehen şevîm[181]

ʿÂrif hayâl-i hᵛîş ne-dâred be-fikr-i dost

---

168 Ey dost, biz ne vakte kadar vatanımızda böyle sefil olacağız? Gel el ele verip bu mihnetli vatandan uzaklaşalım.
169 Eğer yüz bin yıl da burada kalsak, Yemen dağının koynundaki akik gibi kıymetsiz olacağız.
170 Himmetini yüksek tut ki Şirvan bizim yerimiz değil. Gel başka bir şehirde yaşamayı düşünelim.
171 Biz Müşteri yaratılışlıyız, halk ise Zühal yıldızı gibidir. Ne miktarda Zühal'e yakınlaşırsak talihimiz o kadar uğursuz gidecektir.
172 Eğer bu topluma uyum göstermesek, zamanın bütün ilim ve fenlerinde mahir de olsak hiç bir kıymetimiz yoktur.
173 Hakikati işiten bir kulak olmadıktan sonra, hakikat sırlarını baştan ayağa kadar açsak da bir faydası olmayacak.
174 Hiç kimse mucize ile sihir arasındaki farkı anlamadıktan sonra, biz zamanın Kelim'i (Hz. Musa) de olsak faydası olmayacak.
175 Biz yüksek zirvelerde oturan kartal olduğumuz halde, ne için karga gibi dünya leşinin üstüne konalım?
176 Ruhen yükseklikler sakini olduğumuz halde ne için nefsin zinciri ile beden zindanında haps edilelim?
177 Cennetin hurileri bizi bekledikleri halde ne için maneviyatsız güzellere bend olalım?
178 Meleklerle hemdem olmaya imkanımız olduğu halde, peki ne için Ehrimenlerle hem nefes olup devlerle yoldaş olalım?
179 Madem ki dünya bir hiçtir, peki ne için biz kendi derin aklımız ile bu hiçlikten ötürü imtihan verelim?
180 Biz ölüyüz, gömleğimiz de kefenimizdir, eğer diriysek, gel bu kefeni yırtıp atalım, kefensiz olalım.
181 Biz divaneleriz, elbiseyi yırtıp atmak bize yakışır. Bu gömlekten çıktığımız gün biz kamil olacağız.

Ân vakt ʿârifîm ki bî-hᵛîşten şevîm[182]

Fikr-i beden hemîşe kuned menʿ yâd-ı Hak

Dûr ez-Hakkîm tâ ki be-fikr-i beden şevîm[183]

Dünyâ be-mü'minân çü buved secen der-hadîs

Kâfir ne-îm pes zi-çe hoş der-secen şevîm[184]

Tâ-çeşm-i mâ be-çehre-i âhûveşân buved

Bâyed siyâh-ı rûy çü müşk-i Huten şevîm[185]

Tâ gûş-ı mâ be-kûşe-i tanbûr u ney buved

Bâyed sezâ-yı latme çü def bî-suhen şevîm[186]

Tâ pây mî nehîm be-pîş-i vezîr u mîr

Bâyed be-fark-ı hᵛîş hemî dest-zen şevîm[187]

Hûn-i ciğer hurîm be-bâyed çü gonca ger

Hᵛâhem sürh-rûy çü gül der-çemen şevîm[188]

İnsâf hud be-deh ki be-în nefs-i nâbe-kâr

Makbûl key be-bârgeh-i zül'l-menen şevîm[189]

Nâçâr pes be-bâyed şermende-i çâre-cûy

Ez-âstân-ı mazhar-ı Hakk-ı Bu'l-Hasan şevîm[190]

Ân reh-nümâ ki ez-eser-i yek nigâh-ı û

Ender-cihân-ı karîn Uveys-i Karen şevîm[191]

Sad sâl eğer kunîm günâh ez-şefâʿateş

Çün tıfl-ı leb-teşne henûz ez-dehen şevîm[192]

Mâ-râ çü hest dostî-i û çe gam hurîm

Ender-behişt dâhil-i bî-lâ vü len şevîm[193]

Min-Nevâdir-i Tabʿa[194]

Hoş-baht kesî hest ki der-fasl-ı zemistan

Bâ-sâde nigârî be-nişîned be-şebistân[195]

Hoş-hâl bedân-gûne nişîned ki ne-bâşed

---

[182] Arifler her zaman dost hayali ile yaşadıkları için kendilerini unuturlar. Biz de kendimizi unuttuğumuz gün ariflerden olacağız.
[183] Beden, vücut endişesinde olmak Hakk'ı yâd etmeye mani olur. Beden endişesinde olduğumuz müddetçe Hak'tan uzağız.
[184] Hadislerde dünyanın müminler için bir zindan olduğu söylenmiştir. Kafir değiliz peki ne için zindanda kalalım.
[185] Gözümüzü ahu gözlü güzellere diktiğimiz müddetçe, yüzümüz Huten miski gibi her zaman kara olacaktır.
[186] Kulağımızı tanbur ve ney sesine verdiğimiz müddetçe şüphesiz def gibi hep tokat yiyip duracağız, susmalıyız.
[187] Emir ve vezirlerin yanına her gidişte, kendi elimizle başımıza vuralım.
[188] Eğer çimenlikteki güller gibi al yüzlü olmak istiyorsak, goncalar gibi ciğerimizin kanı ile beslenmemiz gerekir.
[189] Şimdi kendin insaf eyle ki böyle alçak bir nefsin elinde iken Hakkın kulluğuna nasıl layık olabilir ki?
[190] Aciz kalıp utanmış bir halde, çare aramak için Allah'ın mazharı olan Ebul Hasan'ın eşiğine gidelim.
[191] O yol göstericisi bir bakışla bize, bu dünyada Veysel Karani tarafına gitmemiz gerektiğini bildirdi.
[192] Eğer yüz yıl onun şefaatiyle günah işlesek, susamış çocuk gibi ağzımızı kapatmalıyız.
[193] Madem ki biz dostuz, ne gam çekelim ki, cennete sorgusuz sualsiz girmeliyiz.
[194] Nadir yaratılışlı şairlerden.
[195] Talihli insan o adamdır ki kış mevsiminde güzel bir sevgili ile yalnız başına bir odada bulunsun.

Âgâh ki çün âmed u çün reft zemistân[196]

Beste reh âmed u şud ez-în-bî-hûde-gû halk
Der-kûşe-i halvet be-keşed pây be-dâmân[197]

Tedbîr ferâgat kuned ez-behr-i ten ammâ
Der-perveriş-i ten be-kuned perveriş-i cân[198]

Be-burîde zi-âmizeş-i în bî-hûde halk
Yek-çend ganîmet şumered sohbet-i cânân[199]

Bîrûn kuned ez-dil gam nîk u bed-i merdüm
Hoş-dil küzarâned nefesî çend be-devrân[200]

Âsân be-kuned kâr-ı cihân-râ heme ber-hud
V'ez her çe bûved müşkil ez-ân be-küzâred âsân[201]

Çün hest heme kâr be-takdîr-i Hudây
În kûşiş-i bî-fâ'ide-i mâ çe kuned hân[202]

Cüz nân-ı cûy çün ne-dehed hâne Hudâ gû
Bî-câ ne-kuned fikr-i müzaʿfer dil-i mihmân[203]

Gavvâs der-endîşe ki gevher be-kef âred
Gâfil ki nihenkeş hured ender-teh-i ʿummân[204]

Sayyâd der-în-fikr ki âhû be-kuned sayd
Vâkıf ne ki derred şikemeş gurg be-dendân[205]

Rûbâh der-în-hîle ki murgî bered ez-deh
Âgeh ne ki farkeş şikened çûb-ı nigehbân[206]

Bes kes ki be-şeb kisvet-i dervîş be-ber-dâşt
Şud rûz u be-pûşid be-ber hilʿat-ı sultân[207]

Bes şeh ki hemî sûd külâheş be-felek subh
Pâyeş be-falak reft şebângah be-zindân[208]

Ger kâr be-takdîr çe-râ dânâ der-saʿy
V'er emr be-tedbîr çe-râ ʿâkil hayrân[209]

---

[196] Öyle hoş bir halde otursunlar ki kışın nasıl gelip geçtiğinden haberleri olmasın.
[197] Kapıyı boş sözler söyleyenlerin yüzüne çarpıp halvet köşesinde rahat etsinler.
[198] Kendi vücuduna bakmak için bir tedbir alsın ama bedenle birlikte canını da beslemeye çalışsın.
[199] Kalabalıklarla boş vakit geçirmekten kendini korusun, ancak cananla vakit geçirmeyi ganimet bilsin.
[200] Halkın içindeki iyi ve kötüleri gönlüne salmasın, bu dünyada bir an hür nefes alsın.
[201] Dünyanın bütün zorluklarını kendine kolay hale getirsin, bütün zorlukların arasından kolaylıkla çıksın.
[202] Eğer bütün olup biten Allah'ın takdiri ileyse, o zaman bizim çalışmamızın ne faydası var?
[203] Allah kendi sofrasında arpa ekmeğinden başka bir şey vermiyor, biz misafirler zaferan hakkında ne diyebiliriz ki?
[204] Dalgıç, denizden inci bulacağını düşünür, ancak denizin derinliklerindeki balinanın onu yutacağından habersizdir.
[205] Avcı, bir ceylanı avlamayı hesap eder, ancak bilmez ki canavar bir gün onun karnını yerinden çıkarabilir.
[206] Tilki köyden bir tavuk çalmayı planlar, ancak köy korucusunun değneği onun başını incitebilir.
[207] Çokları gece derviş elbisesi ile yatmışlardır, sabah olduğunda ise onlar sultanlık elbisesi giymişlerdir.
[208] Öyle padişahlar olur ki gündüzleri onların taçları feleğe değer, ancak güneş battıktan sonra onların ayakları prangaya vurulur.

Tedbîr-i zemistân kunem u fikr-i ferâgat
K'în kıssa dırâzest u ne-dâred hadd u pâyân[210]

Dânî çe der-în-fasl be-kârest u çe şâyed
Hâ bişnev ez-în-pîr-i sühan senc ü sühandân[211]

Evvel dü-se hum belki füzûnter mey-i bî-geş
K'ez reng be-gül mâned ü ez-bûy be-reyhân[212]

Ân bâde ki ez-pertev-i ân der-şeb-i târik
Bîned perî-râ be-dil endîşe-i pinhân[213]

Rîzend eğer dürdeş der-pây-ı dırahtî
Tâ-haşr bûved mîve-i ân laʿl-i Bedehşân[214]

Der-bûy füzûnter besî ez-ʿanber u lâden
Der-renk nigûter besî ez-güher ü mercân[215]

Ber-şâmme-i mûr resed ez-vey eğer bûy
Bâ-zûr keşed şîr-i jiyân-râ zi-neyistân[216]

Rahşandeter ez-âteş u sâfîter ez-encüm
Hoş-renkter ez-lâle vü hoş-bûyter ez-yân[217]

Sâkî be-çünîn bâde ne-dânî ki buved ki
Zîbâ peser-i sîm-ber u sîb-i zenehdân[218]

Efrâhte kaddeş çü yekî şâh-ı sanûber
Efrûhte rûyeş çü yekî micmer-i suzân[219]

Der-her nigeh-i çeşmeş sad fitne vü câdû
Der-her girih-i zülfeş sad hîle vü destân[220]

Bâ-gamze-i nigâh-efken bâ-hande-i suhan-gûy
Bâ-ʿişve-i tebessüm kun bâ-şîve-i gâzel-hᵛân[221]

Dil-cûy u nigû hûy perî-rûy u siyeh-mûy
Dil-bend ü dil-âviz u suhen-fehm ü suhen-dân[222]

Sad tîg-i belâ hîz zi-her kûşe-i ebrû

---

209 Eğer iş takdir ile oluyorsa, o zaman niye akıllılar çalışmaktadır, eğer iş çalışmak ileyse o zaman niye tedbirliler felaketdedir.
210 Kış ile ilgili bazı tedbirler alıyorum ki rahat yaşayayım, ancak bu uzun hikayedir, anlatmakla bitmez.
211 Biliyor musun, böyle bir mevsimde bir adama ne lazımdır? Dinle, bu koca söz üstadı sana söylesin.
212 Öncelikle iki üç küp benzeri olmayan şarap ki onun rengi güle, kokusu reyhana benzesin.
213 Öyle bir bade ki gece karanlığında onun ışığında hayalen gönlünde gizli perileri görebilesin.
214 Onun tortusunu ağacın dibine döktüğünde o ağacın meyvesi kıyamete kadar Bedahşan lali olsun.
215 Kokusu anber ve lavantadan daha güçlü ve güzel, rengi gevher ve mercandan daha iyi olsun.
216 Onun kokusu karıncanın burnuna ulaşırsa yırtıcı aslanı zorla kamışlıktan tutup kenara çeker.
217 Ateşten daha ışıklı, yıldızdan daha parlak, laleden daha güzel renkli, naneden daha güzel kokulu olsun.
218 Ey saki bilir misin ki böyle bir badenin yanında bir de ne olmalıdır? Elma gibi çene çukuru olan gümüş bedenli bir dilber.
219 Boyu fıstık ağacı dalı gibi uzun, yüzü mangaldaki ateş gibi alevli.
220 Onun her bakışında yüz fitne ve sihir, saçlarının her halkasında yüz hile ve destan.
221 Gamze ile bakan, gülüş ile söz söyleyen, işve ile gülen, naz ile gazel okuyan.
222 Gönül okşayan, hoş yaratılışlı, peri yüzlü, kara saçlı; kalp bağlayan, gönle yatan, söz anlayan, dil bilen.

Sad nâvek-i hûn-rîz zi-her cünbüş-i müjgân[223]

Müjganeş ʿamûzâde-i peykân-ı Ferâmerz

Ebruş peser-hâle-i şemşîr-i Nerîmân[224]

Rûyeş be-neseb vâris-i nüzhetgeh-i Firdevs

Laʿleş be-haseb nâ'ib-i ser-çeşme-i hayvân[225]

Her câ ki nişîned be-ruheş hud pedîdâr

Her câ ki hırâmed zi-kadeş haşr nümâyân[226]

Er hest çünîn sâde çünân bâde hemin fasl

Bî-savt-ı mugannî ne-hured hîç müsülmân[227]

Bî-nagme vü ney hem ne-buved hurden-i mey hoş

Hâ mutrıbe ki nîz zarûrest hoş elhân[228]

Gûyend ki âvâz-ı hoş ez-rûy-ı nigû beh

Bî-şübhe çünînest ki gufteest suhen-dân[229]

Ammâ ne-zi-hem dûr ki der-mezheb-i şâʿir

Ân lâzeme-i înest în lâzeme-i ân[230]

Hoş-baht kesî kû be-çünîn şîve vü âyin

Hoş-dil güzârend nefesî çend be-devrân[231]

Hey câm keşed hey şineved nagme-i mutrib

Hey bâde hured hey gunûd der-ber-i mestân[232]

Husbed ber-i sâkî nûşed mey-i hamrâ

Ufted ber-i mutrib bûsed leb-i cânân[233]

Ez-çeşm-i bed în-bezm nigû tâ-bûved îmen

Ber-h^{v}âned eşʿâr-ı Bahâr ez-reh-i îkân[234]

Der-medhet şâh-ı du-serâ sâkî-i Kevser

Sultân-ı ebed mîr-i ezel Husrev-i imkân[235]

Min-Netâ'ic-i Tabʿa[236]

Sehergeh dâştem ez-bâde-i şebâne humâr

---

223 Her kaşının ucundan yüz bela kılıcı çeken, kirpiğinin her hareketiyle yüz kanlı ok atan.
224 Kirpikleri Feramerz'in okunun amcası oğlu, kaşları Neriman'ın kılıcının teyzesi oğlu.
225 Yüzü soy sop olarak, Firdevs cennetinin mirasçısı, dudağı nesil olarak ölümsüzlük suyunun naibi.
226 Nereye otursa orada cennet meydana gelir, nerede ki boyuyla salınsa orada haşir ortaya çıkar.
227 Bu mevsimde böyle bir güzelin elinden muganni sesi olmadan içki içmek, Müslümana yaraşmaz.
228 Nağmesiz, neysiz mey içmek güzel olmaz, bu sebeple de güzel sesli bir çalgıcı lazımdır.
229 Güzel sesin, güzel yüzden daha üstün olduğunu söylerler. Elbette ki akıllılar çok güzel demişler.
230 Ama şairin mezhebi bunlardan uzaktır. Bu ona lazımdır, o da buna.
231 Bahtı açık adam o kişidir ki böyle bir ortamda, bir kaç gün özgür ve bağımsız ola.
232 Hey deyip kadeh kaldıra, çalgıcının nağmesini dinleye, hey deyip mey içe, o mest dilberin kucağında uyuya.
233 Sakinin kucağında uzanıp kızıl şarap içe, çalgıcının boynuna sarılıp dudaklarından buse ala.
234 Böyle güzel bir meclisin kem nazardan uzak olması için, orada Bahar'ın şiirleri okunsa görün ne güzel olur.
235 İki dünyanın padişahı, Kevser'in sakisinin medhinde, ebedi sultan, ezeli emir, imkanlı padişah ola.
236 Onun yaratılışının neticelerinden.

Der-âmed ez-derem ân-luʿbet perî-ruhsâr[237]

Guşûde mûy-ı pür ez-halka vü fikende be-ber

Şikeste zülf-i pür ez-çîn ü rihte be-kenâr[238]

Be-târ-i her mûyeş tûde tûde ʿanber-i ter

Be-çîn-i her zülfeş nâfe nâfe müşg-i Tatar[239]

Nemek be-gonca biyâ-kende kîn me-râ hande

Şeker zi-laʿl-i perâkende k'în me-râ güftâr[240]

Ruheş şakîk ve lâkin şakîk-i ʿâliye-hat

Lebeş ʿakîk ve lâkin ʿakîk-i şeker-bâr[241]

Hezâr silsile-i rehzen zi-cevr-i pür-şikeneş

Hezâr Bâbil-i efsûn zi-çeşm-i pür zi-humâr[242]

Vefâ vü mihreş çün sabr-ı ʿâşıkân endek

Cefâ vü cevreş çün şevk-i bî-dilân bisyâr[243]

Bereş çe gûyem beh beh tabak tâbak nesrîn

Ruheş çe h^{v}ânem bah bah çemen çemen gülnâr[244]

ʿAbîr-turre vü kâfûr-rûy u ʿanber-hâl

Bahâr-çehr u sanbû-kad benevşe-ʿizâr[245]

Ferişte-tıynet ü hurşîd-rûy u subh-cemâl

Melek-tabîʿat u hûrîveş ü perî-ruhsâr[246]

Çünû ne servi der-Gatkar ne der-Keşmir

Çünû ne mâhî der-Kâşgâr ne der-Ferhâr[247]

Eğerçi geşte yakîn în-suhen be-halk-ı cihân

Ki bî-humâr ne mey başed ü ne gül bî-hâr[248]

Dürûg bâşed zîrâ ki çehre-i leb-i û

Gülest u bâde ki ne hâr dâred u ne humâr[249]

Fesâne hem-şude în harf der-cihân ki hemî

Bûved be-tabʿ-ı gürîzân hemîşe mâr ez-nâr[250]

---

[237] Sabah olunca, akşamki şarabın etkisi başımdan gitmemişti. O peri yüzlü sevgilim kapıdan içeri girdi.
[238] Halka halka olan saçlarını sinesine dağıtmış, şikeste zülfünü ayırıp omuzlarına dökmüştü.
[239] Saçının her telinde buram buram taze anber, zülfünün her kıvrımında nafe nafe Tatar miski.
[240] Goncaya tuz serper guya ki bu benim gülüşümdür, lalinden şeker saçar, guya ki bu benim konuşmamdır.
[241] Yüzü şakayık çiçeği gibi ancak güzel kokulu, dudağı akik taşı renginde ama şeker yağdıran bir akik.
[242] Kıvrım saçları binlerce zalim gece haydutu, mest gözlerinin her bakışı binlerce Babil sihri.
[243] Mihri ve vefası aşıkların sabrı gibi az, cefa ve cevri de onların şevki gibi çok.
[244] Sinesine ne diyeyim ki, tabak tabak nesrin gülü, yüzüne de ne isim vereyim ki çimenlikler dolusu gülnar.
[245] Esmer saçlı, kafur yüzlü ve anber benli, bahar çehreli, sanavber boylu ve menekşe yanaklı.
[246] Melek yaratılışlı, güneş yüzlü, sabah çehreli, melek huylu, huri gibi, peri yüzlü.
[247] Onun gibi ne Katgar'da ne de Keşmir'de bir selvi var. Ona benzer ne Kaşgar'da ne de Ferhar'da bir ay vardır.
[248] Şaraptan sonraki sersemlik ve gülün dikensiz olmaması durumları bütün cihan halkının malumudur ama,
[249] Bu yalandır, çünki onun yüzü ve dudakları, gül ile şaraptır. Ama ne dikeni var ne de sersemliği.

Ne-mî-kunem be-Hudâ în-fesâne-râ bâver

Eğer çe bînem be-çeşm-i hᵛîşten sad-bâr[251]

Çe-râ ki mî-bînem ber-ruh çü âteş-i û

Hemîşe râmest ânzülfegân hem çün mâr[252]

Hırâm-ı kebk kad-i serv dâşt ey ʿacabâ

Ki dîde kebk-i gazel-hᵛân serv-i bâde-küsâr[253]

Me-râ ki buved zi-mest-i be-ser henûz eser

Fitâd çeşm çü ber-ân-firişte rûy nigâr[254]

... sad şevk

Giriftemeş be-dü dest ez-dü tîre tarrâr[255]

...laʿleş

Be-dân müşâbih ki perhiz mî-kuned ʿammâr[256]

... be-gerden efkendem

Bedân sıfat ki perestendegân-ı büt-i zünnâr[257]

...ân kadr-i lebeş ki resîd

Şumâr-ı bûse-zede ber-sad u zi-sad be-hezâr[258]

Be-ʿişve guft Bahâr ayâ be-hoş-suhenî

Kesî ne-dîde nazîr-i tu-râ be-hîç diyâr[259]

Kunûn biyâ be-nişîn u be-şükr-i în-niʿmet

Ki hestî ez-leb-i men kâmyâb u ber-hurdâr[260]

Çe kâme kun inşâ zi-kilk gevher-pâş

Latîf u dil-keş der-medh-i Seyyid-i Muhtâr[261]

Âb-rû nüviştem ez-edeb fi'l-hâl

Kalem giriftem be-nüviştem în-latîf eşʿâr[262]

Ki kâ'inât heme ez-müdîr tâbe-medâr

Mütâbiʿend be-hükm-i şeh-i felek der-bâr[263]

Muhammed-i ʿArabî ân ki hâk-i naʿleyneş

---

[250] Dünyada şöyle bir efsane var ki, yaratılış olarak yılan ateşten kaçar derler.
[251] Eğer kendi gözlerimle bunu yüz defa görmüş olsam bile Allah'a yemin ederim ki bu efsaneye inanmıyorum.
[252] Çünkü onun ateşli yüzünün yanında siyah zülfünün yılan gibi kıvrılıp yattığını görüyorum.
[253] Yürüyüşü keklik, boyu selvi. Çok acaip bir haldir ki kim kekliği gazel okurken ve selviyi içki içerken görmüştür?
[254] Başımda hala mestanelikten bir eser var iken gözüm o melek yüzlünün çehresine ilişti.
[255] Kendime hakim olamayarak yerimden kalktım, yüz şevk ile o saçları iki elimle tuttum.
[256] Onun şeker dudaklarını öyle emdim ki sanki hasta adam perhizini bozuyordu.
[257] Putperestlerin zünnara secde ettiği gibi bazen saçlarını boynuma hamayıl ettim.
[258] Bazen dudaklarını o kadar öptüm ki busenin sayısı yüze, yüzden de bine ulaştı.
[259] Gamze ile dedi ki, ey Bahar, hiç bir diyarda senin gibi şirin sözlü şair görülmemiştir.
[260] Şimdi benim dudaklarımdan kam aldın, böyle bir nimete şükretmek için oturub,
[261] Kendi gevher saçan kaleminle bir güzel şiir parçası yaz. Öyle bir şiir ki Hz. Peygamberin övgüsünde güzel ve gönül çeken bir şiir olsun.
[262] Onun bu sözünü işitip derhal edeple elime kalem alib, bu latif şiirleri yazdım.
[263] Bu kainatta, ta müdürden sıradan insana kadar herkes feleklerin şahının hükmüne tabidir.

Keşen şâhân ber-ser zi-behr-i ʿizz ü fehar[264]

Buved gubârî ez-âsitân ...

Ki pâyidâr be-mândeest în-bülend hisâr[265]

Ne vâcibest ...

Keseş ne be-şinâsed kadr u pâye-i mikdâr[266]

Ne-kerde bâ-kalem engüşt ... lîken

Nihâde ser be-hatteş çün kalem sıgâr u kibâr[267]

Binâ-yı imkân-râ dâde sıfateş revnak

Esâs-ı hestî-râ kerde himmeteş üstüvâr[268]

Ne-kerde meşk velî levh-râ ez-û ser-meşk

Ne-h^{v}ânde ʿilm velî ʿilm-râ ez-û hencâr[269]

Eyzan lehû

Hezâr nâfe-i müşk-i Huten be-hem rîzed

Nişân dehed ki me-râ hest zülf-i pür-şikenâ[270]

Zi-sâdegîeş gümân în ki ne-âgahem

Ki zülf-i pür-şikeneş hest nâfe-i Hutenâ[271]

Be-sihr u câdû düzdîde mâ-râ zi-felek

Be-hîle beste be-bâlâ-yı şâh-ı nârvenâ[272]

Be-halk gûyed k'înem ruhest u ân-kâmet

Çe nakş hâst be-bînîd der-nigâr-ı menâ[273]

Hezâr-bâreş guftem be-halk kad menemâ

Ki reste-hîz ne-yufted miyân-ı merd ü zenâ[274]

Sühan zi-men ne-şenîd u nümûd kadd u kunûn

Kıyâmetest cihan pür zi-şûriş u fitenâ[275]

Çünîn nigâr me-râ der-derûn-ı hâne vü men

Çe-râ revem be-temâşâ-yı lâle vü semenâ[276]

Eğer be-gîremeş ender-begal gümân-dârem

---

[264] Peygamberimiz Muhammed Arabi'nin nalınlarının tozunu şahlar başlarına koyup iftihar ederler.
[265] Bu yüce hisarlı kale şimdiye kadar kalmış ve onun kapısının eşiğinden bir toz kalmıştır.
[266] Hiç kimse onu tanımıyor ve onun kendisini de bilmiyor.
[267] Kalem onun parmaklarına hiç dokunmamıştır, lakin onun yazısına küçükler de büyükler de baş eğerler.
[268] İmkan binasına parlaklık vermiştir, varlığın temeli ise onun gücü ile yükselmiştir.
[269] Yazı yazmamıştır, lakin meydana getirdiği levhalar herkese örnek olmuştur. İlim tahsil etmemiştir, lakin onun ilminden herkese bir yol, usul vardır.
[270] Bin Huten miskinin kokusunu birbirine karıştırır, saçlarının kıvrım kıvrım olduğunu bana göstermek ister.
[271] Saf olduğum için, ben onun dalga dalga zülfünün Huten nafesi olduğunu bilmediğimi sandım.
[272] Sihir ve büyü ile felekten bizi çalıp, hile ile narven ağacının dalının üstüne bağlayıp,
[273] Halka, bu benim yüzüm, diğeri ise boyumdur, bakın görün güzellikler sergimde ne ilginç şekillerim var, diyor.
[274] Boyunu posunu halka gösterme diye bin defa dedim. Yoksa kadın ve erkeklerin arasında vuruşma olmayacaktır.
[275] Sözüme kulak asmadı, kametini gösterdi. Bu sebeple de dünya fitne ve fesatla doldu.
[276] Benim evimin içinde böyle bir güzelim var iken ben ne için lale ve yaseminleri seyretmeye gideyim ki?

Ki şud kenâr u begal pür me-râ zi-nesterenâ[277]

Eğer be-yârem zülfeş be-dest pindârem

Ki bâ-benefşe me-râ dest geşte mukterenâ[278]

Zi-cümle nigûter în ki her çe mî-dehemeş

Zi-men ne-h^{v}âhed illâ medîh-i Bü'l-hasenâ[279]

ʽAlîyy-i ʽâlî ân-nûr-ı zü'l-celâl ki hest

Be-bendegiyeş dil-i şeyh u şâb mer-tenhâ[280]

Vücûd-ı ʽâlem zıllest ü şahs-ı û şâhis

ʽUlûm-ı gaybî şemʽest u zât-ı û legenâ[281]

Bahâr

Be-bahr ez-lutfeş katre-i lü'lü' lâlâ

Be-kân zi-feyzeş seng-i siyâh behr-i minâ[282]

Be-naks ender der-kadr ʽilm-i û evhâm

Be-ʽacz ender der-şân-ı zât-ı û fetnâ[283]

Be-dân resîde ki bâşed yakîn z'ân-be-güzeşt

Ki halk-râ be-hudâniyeş buved şekk ü zannâ[284]

Hemî tüvânem h^{v}ânedeneş Hâlikü'l-eşyâ'

Be-gayr küfr ne-hîzed eğer çe z'în-sühanâ[285]

Merâst bîm be-dil zi-eblehân-ı nâkıs fehm

Ve ger ne fâşeş gûyem Hudâ-yı zü'l-mennâ[286]

Bulend-rutbe şehâ ey ki ez-celâlet ü kadr

Be-medh gûî tû ʽâciz âmede lisanâ[287]

Eğer ne-buved zi-imkân garaz vücûd-ı tû buved

Henüz mülk-i ʽadem mümkinât-râ sekenâ[288]

Hem ez-tû sâbit bünyâd rûzgâr-ı kadîm

Hem ez-tû muhkem bünyâd ʽâlem-i kühenâ[289]

Ki mî-şinâht ne ger buved saʽyî tû âyîn

---

[277] Onu her kucakladığımda öyle zannediyorum ki kucağım nesteren çiçekleriyle dolmuştur.
[278] Onun zülüflerine elimi değdirdiğimde sanki ellerim menekşe çiçekleri arasında dolaşıyor gibi olur.
[279] Hepsinden güzeli şudur ki, ona ne verirsem almaz ve benden mutlaka Ebul Hasan (Hz. Ali) hakkında medhiye ister.
[280] Çok yüce bir celal sahibi olan Hz. Ali'ye yaşlı ve genç herkes bendelik etmeye hazırdır.
[281] Dünyanın varlığı gölgedir, onun varlığı ise nümunedir, gayb ilimleri mumdur, onun zatı ise fanustur.
[282] Onun lutfundan denizler inci ile dolmuştur. Onun feyzinden kara taşlar, gevher olmuştur.
[283] İlminde eğer noksan olursa vehme düşer, şanında acizlik olursa zekada da eksiklik olur.
[284] Onun öyle bir yakine ulaştığını bil. Onun padişah olduğuna da halk şüphe ile bakar.
[285] Onu, eşyaların yaratıcısı olarak adlandırmak istiyorum, bu sözlerden başka ne olursa o küfürdür.
[286] Ben ahmak ve düşüncesiz adamlardan korkarım ki aksine kudret sahibi olan Allah'ı yad ederim.
[287] Ey yüksek rütbeli padişah, senin celal ve kadrini medhetmeye bile dil acizdir.
[288] Eğer imkan da olmasa esas mesele senin varlığındır, daha dünya mevcut değilken sen sakindin.
[289] Sen hem çok eski zamanlarda sabit idin hem de köhne dünyanın temeli sağlam atılmıştır.

Ki mî-geşt ne ger buved dest-i tû senâ[290]

Çü hest mihret der-dil çe bîm ez-ʿisyân

Çü hest hıfz-ı tû der-cân çe bâk ez-mihenâ[291]

Tu ân-dil-âver ü şîr-i ujenî ki zûr u ʿayânest

Zi-bâd gürz-i tû kemter zi-peşşe töhmetenâ[292]

Der-ân zamân ki zi-âvâ-yı nây u gurreş-i kûs

Futed be-cân-ı mehân ez-herâs bû mehenâ[293]

Zemîn-i maʿreke pür-hûn şeved çünân ki bûd

Zi-hûn leb-â-leb dâmân-ı nîlfâm-ı denâ[294]

Şude yekî-râ aʿzâ zi-tîg müfterekâ

Şude yekî-râ ten ez-sihâm pür-vezenâ[295]

Yekî cerîh ki ber-zahm-ı û ecel-i merhem

Yekî katîl ki ber-cism-i û zireh kefenâ[296]

Kıyâmetî buved ân-dem ki tû birûn ây

Süvâr geşte ber-ân-şîr-ceng ü fîl tenâ[297]

Çü rîh-i ʿâsıf der-vakt-i pûye der-kerdeş

Çü berk-i Hâtıf hengâm-ı seyr ü tâhtenâ[298]

Be-germ-şîrî-i âteş be-rehneverdî-i âb

Be-hûşyârî-ʿakîk be-çâpukî-i zegenâ[299]

Mehâbet-i tû çünân hasm-râ fürû-gîred

Ki mî-be-gerded der-sîneeş nefes segenâ[300]

Ne-mî-be-isted pîş-i hadeng-i tû zirehâ

Ne-mî-beyâred tâb perend-i tû mecenâ[301]

Çünân hûred be-ser-i hasm âhenîn gürzet

Ki pâşed ez-hem magzeş çü tohm-i per-pehanâ[302]

Hemî hadeng-i tû defʿ-i ʿadû kuned ârî

Şihâb-ı sâgib sâzed ʿilâc-ı Ehrimenâ[303]

---

[290] Senin çalışmalarının bir kanun olacağını kim bilirdi? Sana kim secde ederdi?
[291] Gönüllerde senin muhabbetin olduğu için isyandan ne korku? Canda seni korumak varsa azaptan ne korku?
[292] Senin güçlü bir aslan gibi olduğun bize bellidir. Senin o gürzünün rüzgarından sivrisinek bile kimseye zarar veremez.
[293] Neyin ve kösün sesinden padişahların canına korku düştüğü zaman,
[294] Mavi elbiseli alçakların eteğinin kanla dopdolu olduğu gibi, savaş meydanı da kanla dolar.
[295] Onun uzuvlarından biri kılıçla kesilmiştir, birinin bedeni ise okla yırtılmıştır.
[296] Biri yaralanmış, yarasının üzerine ecel merhemi konmuş, biri de ölmüş, onun zırhı kendisine kefen olmuştur.
[297] Sen ne zaman aslan ve filin üzerine binip meydana çıksan, kıyamet kopar.
[298] Asıf'ın kokusu gibi gezintide Hâtıf'ın yıldırımı gibi seyir ve at binme zamanında,
[299] Ateş gibi sıcak , su gibi akıcı, akik gibi parlak, çaylak kuşu gibi çevik.
[300] Senin heybetin, korkun düşmana galip gelir. Göğsünde onun nefesi kesilir.
[301] Zırhlar senin okların önünde dayanamaz, kahramanlar senin karşında duramazlar.
[302] Düşmanın başına senin demirden yapılmış gürzün öyle vurur ki onun beynini kuşların yumurtası gibi dağıtır.

Şehâ medâyıh-ı men bâ-muhâmidet dâred

Hemân mesel ki kesî der-bered sûy-ı ʿadenâ[304]

Velî zi-lutf-ı tû şâyed ki âferîn şinevem

Eğer be-hᵛânem pîş-i vezîr mü'temenâ[305]

Cihân-cûd-ı Mehemmed Hüseyn ferruh-rây

Ki hest çeşm-i fiten-râ be-ʿahd-i û vesenâ[306]

Vezîr-râ vü ki ez-pâs-ı û künûn be-cihân

Be-gayr-ı gamze-i hûbân nemânde râhzenâ[307]

Çünân dürüst şud ez-ʿadl-i û cihân ki ne-mând

Be-çîz-i diğer cüz zülf-i dil-berân şikenâ[308]

Ne hîç âciz der-ʿahd-i û şude şâkî

Ne hîç sâ'il ez-vey şenîde lâ vü lenâ[309]

Zened zi-ʿadleş bâ-cerre-bâz kepk-i zaʿîf

Futed zi-pâseş bâ-Pûr-ı Zâl-i pîr-zenâ[310]

Zi-şahs-ı û şude fazl u kemâl müftetharâ

Be-zât-ı û şude câh u celâl mugtetenâ[311]

Hudâygânâ ey ân ki geşte ez-ʿadlet

Be-sâye-i per-i gonceşk bâz-râ vatanâ[312]

Tûy ki feyz-i Mesîhâ-dem-i tû cân-bahşed

Be-murg-ı sûhte ger der-resed be-bâb-ı zenâ[313]

Be-kân-ı ʿakîk hemî reng-i kehrübâ gîred

Tagannî zi-kahr-ı tû ger be-güzerd sûy-ı Yemenâ[314]

Zi-nevk-i kilk-i tû pehlû-yı mülk şud ferbe

Eğer çe hest besî kilk-i tû ne-zâretenâ[315]

Be-hᵛâhed hükmet zebân-ı zamâne muʿterefâ

Be-bendegîet dil-i rûzgâr mürtehenâ[316]

Küdâm dil ki keşîde be-ʿahd-i tû taʿabâ

---

[303] Senin okun düşmanları mahveder, Ehrimen'in de ilacını Sagıp yıldızı eder.
[304] Ey şahım, benim methiyem denize doğru götürülen bir şahsa benzer.
[305] Ben eğer güvenilir bir vezirin yanında okusam belki senin muhabbetinle hoş sözler, aferin işitirim.
[306] Gönlü geniş, cömert birisi olan Mehemmed Hüseyin Han zamanında fitnenin gözü kör olmuştur.
[307] Merdane bir vezirdir ki onun becerikliliği sayesinde dünyada güzellerin gamzesinden başka yol kesen kalmamıştır.
[308] Onun adaletinden dünya öyle dürüst bir hale gelmiştir ki dilberlerin zülfünden başka hiçbir yerde eğrilik kalmamıştır.
[309] Onun zamanında şikayet eden bir aciz bulunmaz, hiç bir dilenci ondan "yok" kelimesini duymamıştır.
[310] Onun adaletinden zayıf keklik ile güçlü kartal bir yerde durur, Zaloğluna, kocakarılarla aynı gözle bakılır.
[311] Fazl ve kemal onun şahsiyeti ile iftihar eder, makam ve celal onun zatı ile cömertliğe ulaşmıştır.
[312] Ey adil vezir, senin lutuf ve adaletinden, serçenin kanadının altı kartala vatan olmuştur.
[313] Sen, nefesinde Mesih'in can bahşeden feyzi bulunan bir şahıssın, o nefes pişmiş kuşa bile can verebilir.
[314] Senin gazabından Yemen tarafına ses gitse madendeki akik taşı kehrübar rengi alabilir.
[315] Her ne kadar kaleminin gövdesi çok zayıf olsa da onun feyzinden memleketin vücudu güç almış, beslenmiştir.
[316] Hükmün istese zamanın dili itiraf eder, vaktin gönlü sana kul olmaya razıdır.

Küdâm kalb ki dîde be-devr-i tû hazenâ[317]

Cihân be-dost-ı tû ez-mihretest hemçü behişt

Mekân be-hasm-ı tû ez-kahretest merz-gınâ[318]

Be-rûzgârî velâkin zi-rûzgâr kavî

Ki baht tûst civân rûzgâr şud kühenâ[319]

Hudâygânâ ber-dest gevherî dârem

Ki lutf-ı tûst mer în-gevher-râ semennâ[320]

Zebân-ı Türkî vü în-gûne Farsî guften

Zihî kerâmet-i în-muʿcizest yâ sühenâ[321]

İllâ dü-turre-i yârest tâ ki pür-girihâ

İllâ dü-çeşm-i nigârest tâ ki pür-fitenâ[322]

Hemîşe unset bâ-kül-ruhân serv-kadâ

Hemân çeşmet ber-dil-berân sîm-tenâ[323]

Buved habîb-i tû bâ-ʿayş u nûş der-tarabâ

Buved ʿadû-yı tû bâ-derd ü gussa der-secenâ[324]

Kasîde Der-Medh-i Vezâret-penâh ʿÂlî-câh Mirzâ Mehemmed Hüseyn Hân Vezîr-i Horasân[325]

Be-ʿîd-i ferruh-mevlûd-ı şâh-ı Cem hademâ

Bi-yâr câm-ı mey ey mâh-rû be-yâd-ı cemâ[326]

Be-câm-ı Husrevîyem mey be-resm-i şâhân deh

Zi-behr-i ʿişret-i mevlûd-ı Husrev ʿAcemâ[327]

Zamân-ı ʿişret u hengâm-ı ʿayş u hurremîst

Be-yâr bâde-i der-hun illâ bi-ragm-ı humâ[328]

Be-nagme-i ney ü barbat çemâne mî-tâb

Be-deh pey-â-pey illâ yâ gazâl-i serv çemâ[329]

İllâ be-rûz çünîn hîz ey behiştî rûy

Yekî bisât be-yâr ey hoşter ez-İremâ[330]

---

[317] Hangi gönül senin devrinde kederlenmiş ve hangi kalbe senin zamanında hüzün, keder gelmiştir.
[318] Cihan senin merhametinden dostların için cennet haline geldi, mekan senin gazabından düşmanlarına cehennem oldu.
[319] Rüzgarın, vaktin içinde rüzgardan kuvvetlisin, senin bahtın gençtir, rüzgar ise yaşlanmıştır.
[320] Ey vezir, elimde kıymetli bir gevherim vardır. Senin lütfundan bu gevher kıymetli olmuştur.
[321] Ana dili Türkçe olup Farsça olarak böyle şiirler söylemek, bu mucizedir veya sözün kerametidir.
[322] İlla yarın iki turresi ki kıvrım kıvrımdır, illa sevgilinin iki gözü ki fitneyle doludur.
[323] Her zaman gül yüzlü selvi boylularla oturup kalkasın, gümüş bedenli dilberleri seyr edesin.
[324] Dostların her zaman eğlence ile vakit geçirsin, düşmanların da gam ve keder ile zindanda azap çeksinler.
[325] Yüce makamlı ve vezirlik rütbesinin gerçek sahibi Horasan veziri Mirzâ Meĥemmed Ĥüseyn Ĥânın övgüsü hakkında kaside.
[326] Cemşid azametli insanın doğum bayramında, ey ay yüzlü, bize Cem'in kadehini hatırlatan bir şarap kadehi getir.
[327] Şahane kadehte şahlar adeti ile kadeh ver, çünkü bugün Acem padişahının doğum günüdür.
[328] Eğlence, içki zamanı ve mutluluk hengamıdır, gamları mahvetmek için fıçı şarabı getir.
[329] Ey selvi boylu saki neyin ve barbatın ve çemanenin nağmesi ile, saf şarabı bize aralıksız sun.

Her ân çe bezm-i tarab-râ buved zarûr be-kâr
Ferâhem der-ân bezm-i hoş zi-bîş ü kemâ[331]

Kanînhâ-yı murassaʿ heme pür ez-mey-i nâb
Mey ki hûn-ı gül ü reyhân buved be-reng ü şemâ[332]

Muganniyân-ı hoş-âheng ü şûh u şîrîn-kâr
Ki lahn-ı Bârbûdî ber-keşend der-nagemâ[333]

Kebâb ez-berretîhû vü kepk rân-ı gevezn
Be-hᵛânhâ-yı mülevven nihâde pîş-i hümâ[334]

Peyâm deh be-heme luʿbetân-ı sîm-tenâ
Salâ be-zen be-heme gül-ruhân- sev-i çemâ[335]

Heme feşânde be-ruhsâr mûy-ı pür-şikenâ
Heme fikende ber-âgûş zülf-i pür-zehamâ[336]

Geh tâ-yekeş biyâred çemâne pey zi-peyâ
Geh tâ-yekîş be-gûyed fesâne dem-be-dem[337]

Ne cüz be-ârız-ı mutrıb kesî kuned nigehâ
Ne cüz be-turre-i sâkî kesî hûred kasemâ[338]

Eyâ ruh-ı tû çü mehtâb-ı turreet kejdum
Eyâ hat-ı tû çü zengâr-ı çehreet bakemâ[339]

Eyâ be-müşg-i Huten-dâde sünbül-i tû şikest
Eyâ be-şîr-i ecem-dâde âhû-yı tû remâ[340]

Me-râ me-gû ki müyesser kücâ buved în-bezm
Tu-râ ki nîst be-cîb ü begal yekî diremâ[341]

Tû bezm-i ʿayş bi-yârây hûş ki ne-küzâred
Me-râ be-bî-diremî Hᵛâce Mesîh-demâ[342]

Vezîr-i râd Mehemmed Hüseyn ferruh-rây
Ki hest cûd u nevâleş füzûn zi-keyf ü kemâ[343]

---

330 Ey cennet yüzlü, böyle bir günde ayağa kalk, bizim için cennet bahçesinden güzel bir meclis kur.
331 Mutluluk meclisinde gerekli olan şeyleri, bir yere topla, ne varsa bir hoş meclis hazırla.
332 Süslü billurları saf şarapla doldur, o şarabın rengi kırmızı gül gibi, kokusu da reyhan gibi olsun.
333 Hoş sesli, şuh edalı şarkıcılar, Barbut sesli muganniler okusunlar, ud nağmelerini hoş sesleriyle canlandırsınlar.
334 Av kuşu, kuzu, keklik ve ceylandan kebap hazırlayın, onları renkli sofralarla Hüma yaratılışlıların önüne sıralayın.
335 Gümüşbedenli gelincikleri oraya toplayın, nazlı gamzeli selvi boyluları çağırın gelsinler.
336 Burgu burgu tellerini yüzlerine dağıtsınlar, kıvrım kıvrım saçlarını kucaklarına doldursunlar.
337 Bırak, birisi durmadan çalgı alerini çalsın, bırak öbürü de dembedem efsaneler söylesin.
338 Hiç kimsenin bakışı çalgıcının oynak bedeninden başka bir şeye ilişmesin, hiç kimse sakilerin saçlarından başka bir şey üzerine yemin etmesin.
339 Ey yüzü ay ışığı, saçları akrep, ey ħattı zincir, yüzü bekam gibi kırmızı,
340 Ey saçları Huten miskinin şöhretini azaltan, ey ahu gözleri, kamışlıktaki aslanı ürküden,
341 Bana, böyle bir meclis nerede müyesser olur deme, senin koltuk cebinde bir dirhemin bile yok deme.
342 Sen eylence meclisini tertip etmeye bak, Mesih nefesli büyüğüm beni dirhemsiz koymayacaktır.
343 Bizim aydın görüşlü, yiğit Mehemmed Hüseyin Hanın keramet ve cömertliği haddinden çoktur.

Sütûde-rây vezîrî ki ger ne ʿadleş buved

Ne-bered kâr-ı cihân hîç gûne muntazamâ[344]

Vücûd-ı kâmil-i û bîn eğer ne-dîdestî

Buved mücessem şahsî zi-bahşeş ü keremâ[345]

Hudâygânâ ey ân ki ez-celâl tu-râst

Sipihr peser-i gulâmî be-halka-i hudemâ[346]

Be-hâk-bûsî tû âfitâb der-her subh

Hemî şitâbed ne-şinâhte ser ez-kademâ[347]

Cihâniyân be-ümîd-i tû bes ki dilşâdend

Be-kalb-i halk emel geşte her çe buved elemâ[348]

Be-yek gedâyî be-bahşî geh ʿatâ çendân

Ki cemʿ kerded der-karnhâ be-kân u yemâ[349]

Küdâm sâ'il hest ân ki pîş-i tû be-su'âl

Henüz leb ne-guşûde ne-geşt mugtenemâ[350]

Küdâm h^{v}âr ki ümmîdvâr-ı lutf-ı tû şud

Nevâziş-i tû me-rû-râ ne-kerd muhteremâ[351]

Zi-bîm-i tû ne-bered ism-i mest kes be-cihân

Hurûf-ı mest yek üftâde çünki basitemâ[352]

Der-i tû nakş-ı ser ü ten girifte bes ki der-i û

Kunend secde hemî serverân-ı muhteşemâ[353]

Hemîşe tâ ki pey-i nazm-ı rûzgâr âyed

Be-dest-i meymûnet kâr-ı tîg ez-kalemâ[354]

Zi-nevk-i kilk-i tû bâdâ medâr-ı kâr-ı cihân

Be-hurremî vü hoş u neşât dem-be-demâ[355]

Kıtʿa

Der-Medrese-i Pâyinpâ Der-Taʿrîf-i Otâk-ı Mirzâ İsmâʿîl Müzehhib Fermâyed[356]

Tebâreka'l-lâh z'în hücre k'ez-sürûr u safâ

---

[344] Eğer o vezirin adaleti olmasaydı dünyanın işleri hiç düzenli olmazdı.
[345] Eğer onun kamil vücudunu görmediysen seyret, o kerem ve bahşişten mücessem bir şahıstır.
[346] Ey efendimiz, senin öyle bir celalin vardır ki felek senin hizmetçilerin içinde ancak bir köledir.
[347] Her sabah güneş, kapının toprağını öpmeye gelir, o öyle gelir ki başını ayağından ayırt edemezsin.
[348] Dünya ehli senin ümidinle öyle mutludur ki halkın kalbindeki elemler emel haline gelir.
[349] Merhamet zamanında bir köleye o kadar hediyeler verirsin ki, bu asırlarca hazineye biriken bahşişlere denk gelir.
[350] O hangi dilencidir ki senin karşında dilini açmadan, büyük bir varlık devlet sahibi olmasın?
[351] O hangi alçak insandır ki senin lutfunun ümidinde olsun, ancak nevazişin, merhametin onu muhterem etmesin?
[352] Senin korkundan hiç kimse "mest" kelimesini söyleyemez. Çünkü bu söz "sitem" kelimesinin harfleri ile yazılmaktadır.
[353] Muhteşem serverler, büyük adamlar kapına o kadar secde etmişler ki, kapı eşiğin alın izleri ile dolmuştur.
[354] Senin uğurlu elinde kalem, her zaman kılıç görevini ifa eder, bu sebeple de ruzgar, felek, nazmın düzenin peşinden hareket eder.
[355] Senin kaleminin ucuyla dünyanın işleri, her zaman mutlu, hoş, neşeli olsun.
[356] Mirzâ İsmâʿîl Müźehhib'in Pâyinpâ medresesindeki odasının övgüsü hakkında yazılmıştır.

Nümûne îst be-ʿâlem zi-Cennetü'l-Me'vâ[357]

Tarab be-hâkeş pinhân çü bûy der-nâfe

Safa zi-sengeş peydâ çü nûr ez-Sînâ[358]

Hevâş hurrem ü rûşen çü ravza-i mînû

Binâş muhkem ü mutkan çü kubbe-i Mînâ[359]

Çü kûy-ı dil-ber ârâm-bahş u cân-perver

Çü bezm-i cânân mihnet-zidâ vü rûh-efzâ[360]

Sedîr-nakş H^{v}ûrnak-nihâd u huld-esâs

Harem-sıfât Îrem-safvet u behişt-safâ[361]

Fikendeest ü nihâdeest sakf u bünyâdeş

Be-fark-ı Keyvân-sâye be-deşt-i mâhî-pâ[362]

Latîf ü rûşen divâreş ânçünân ki der-ân

Buved be-zulmet-i şeb sûret-i perî peydâ[363]

Güzeşte z'ân sûy-ı eflâk kubbeeş çe delîl

Hakîm râned ez-behr-i lâ-hılâ vü melâ[364]

Zi-âsitâneş berter ne-refte ger çe besî

Girifte pâye-i endîşe-râ hıred bâlâ[365]

Çü der civâr-ı der-i şâh-ı dîn-i Rızâst Bahâr

Zi-ʿarş berter eğer h^{v}ânemeş sezâst u revâ[366]

Der-Medh-i Mevla'l-Mevâlî ʿAliyyü'l-ʿÂlî vü Gürîz Be-İsm-i Müşîrü'd-devlet Mirzâ Caʿfer Hân Mütevellîbaşı Horasân Mînû-Nişân[367]

Be-yâd-ı rûy u lebet ey nigâr-ı sîmîn-ber

Merâst dîde pür ez-âb u dil pür-ez-âzer[368]

Zi-bes hayâl miyân-ı tû mî-kunem şeb ü rûz

Tenem şudeest çü mûy miyân-ı tû lâgar[369]

Tu-râ çü çenber eğer turreest ham-der-ham

Me-râ hem ez-gam-ı tû kâmetîst çün çenber[370]

---

[357] Tebarekallah, bu hücre, kendi saadet ve safası ile, dünyada cennetten bir misaldir.
[358] Sina dağından nur yükseldiği gibi taşlarından safa, nafede güzel koku gizlendiği gibi toprağında şenlik gizlenmiştir.
[359] Havası cennet bahçesi gibi mutluluk ve aydınlıkla dolu, binası mina kubbedsi gibi muhkem ve sarsılmazdır.
[360] Dilberin yaşadığı mahalle gibi rahatlık veren ve canı besleyen, canan meclisi gibi gam dağıtan ve ruh açandır.
[361] Sedir nakışlı, Hurnak temelli, cennet esaslı, harem sıfatlı, behişt saffetli, cennet safalıdır.
[362] Temeli kainatın üstüne ayak koyub, sakfı, çatısı ise Keyvan'ın başına gölge düşürmüştür.
[363] Duvarları o kadar ışıklı ve cilalıdır ki, gecenin karanlığında orada perilerin sureti aksini gösterir.
[364] Bunlardan başka onun kubbesinin göklere çekilmesine sebep nedir? Hakim onun için "lâ-hılâ ve melâ" yı sürsün.
[365] Kendine yüksek tefekkür mertebesi bulan akıl, hiç de onun kapı eşiğinden yukarıya çıkamamıştır.
[366] Bahar, din şahı Rıza'nın kapısının yakınında olduğu müddetçe kendinin göklerden de yüksek bir mertebede olduğunu söylese, haklıdır.
[367] Kulların efendisi, yücelerin yücesi, devlet müşiri cennet nişanlı Horasanlı Mirzâ Caʿfer Hân Mütevellîbaşı'nın övgüsündedir.
[368] Ey gümüş bedenli dilber, senin yüzünün ve dudağın yadı ile, gözüm yaş ile, gönlüm ateş ile doludur.
[369] Senin ince belini gece, gündüz o kadar çok düşünüyorum ki bedenim senin tüye benzer belin gibi incelmiştir.

Tu-râ fürûzân çün ahkerest eğer ruhsâr

Me-râ zi-ʿaşk-ı tû hem sîneest çü ahker[371]

Tu-râ lebîst sürhî eğer be-hûn hem-reng

Me-râ hem ez-heves-i laʿl-i tust hûn be-ciğer[372]

Tu-râ eğer çe besî gonca-dehen tengest

Me-râst tengî-i dil ez-dehânet efzûnter[373]

Tu-râ eğer çe dü-mahmûr çeşm-i bîmârest

Me-râst hem dil-i bîmâr ez-gamet îder[374]

Tu-râ der-ân leb-i şîrîn eğer çe sad şûrest

Me-râst hem zi-lebet sad hezâr şûr be-ser[375]

Bahâr çehr minâ ey be-kad çü serv-i çemen

Behişt rûy minâ ey be-leb çü tüng-i şeker[376]

Şenîde buvedem ez-merdümân be-nass-ı Nebî

Hemîn hadîs ki bâşed behişt der-mahşer[377]

ʿAcebter ân ki tû hem çün behiştî velâkin

Fütâde şûreş-i mahşer zi-tû miyân-ı beşer[378]

Diğer zi-halk şenîdem ki mî-şeved gevher

Birûn zi-âb u me-râ nîst în-sühan bâver[379]

Çe-râ ger ez-ʿarak-ı âteşîn ruh-ı tû me-râ

Yakîn şudeest k'ez-âteş-i birûn şeved gevher[380]

Eyâ miyân-ı dü-zülf-i siyâh çehre-i tû

Çünân dırahşân k'ez-tîre-i şeb meh enver[381]

Resîd nevbet-i şâm u çü çehre-i tû be-zülf

Be-zulmet ender be-nühüft ruh şeh-i hâver[382]

Be-neh be-yek sû kibr ü zi-cây hîzed bend

Be-rûy-ı merdüm bî-hûde-gûy evvel der[383]

Sipes be-pîş-i men âr ân-şarâb-ı nâb ki hest

---

[370] Senin saçların çenber gibi kıvrım kıvrım ise, benim de boyum senin derdinden çenber gibi eğilmiştir.
[371] Eğer senin çehren kor gibi şuleli ise, benim de sinem, senin aşkından ateşle dolmuştur.
[372] Eğer senin dudağın kırmızılıkta kanla aynı renkte ise, benim yüreğim de senin lalinin hevesinden kana dönmüştür.
[373] Eğer senin ağzın gonca gibi dar ise, benim gönlüm de sıkılmaktan senin ağzından daha dar hale gelmiştir.
[374] Eğer senin o iki humar gözlerin bimar bakıyorsa, benim de gönlüm senin gamından hastadır.
[375] Eğer senin şirin dudağında bin türlü karışıklık varsa benim de başımda senin dudağın düşüncesi ile yüz bin karışıklık vardır.
[376] Ey bahar çehreli, ey çimenlik servi gibi boyu olan, ey cennet yüzlü ey dudağı şeker sürahisi olan.
[377] Bu hadisi peygamberin dili ile cemaatten işitmiştim ki cennet ancak kıyamette olacaktır.
[378] Şaşılacak bir şeydir ki sen de cennet gibisin, ancak, insanlar arasına senden kıyamet karışıklığı düşmüştür.
[379] Halktan, işitmiştim ki gevher, inci sudan çıkar, ben bu söze inanamıyorum.
[380] Lakin senin ateşli çehrendeki ter damlaları şimdi beni inandırdı ki gerçekten de gevher ateşten çıkarmış.
[381] Bil ki senin kara zülüflerinin arasından görünen yüzün, gecenin karanlığında görünen nurlu, ışıklı aya benziyor.
[382] Akşam vakti geldi, doğunun padişahı, senin yüzündeki zülüflerin gibi karanlıkta yüzünü sakladı.
[383] Bu kibirlenmeyi bir kenara bırak, ayağa kalk, önce kapını, boş sözler söyleyenlerin yüzüne kapat.

Be-reng hemçü ʿakîk be-bûy çün ʿanber[384]

Mey ki cây be-magz enderûn kuned lutfeş

Zi-taʿm-ı û ne-şude kâm-râ henüz haber[385]

Be-şâm-ı tîre fürûg-ı Süheyl tâbiş-i û

Be-dân sıfat be-dırahşed k'ez-âsumân ahter[386]

Be-kâse ender çünân ki hûş ender magz

Be-şîşe ender çünân ki rûh der-peyker[387]

Me-râ me-gû ki me-hur mey zi-gufte-i zâhid

Ki kerdeest harâmeş Hudâ vü Peygamber[388]

Ki hest îydûn vasl-ı tû mer me-râ çü behişt

Meğer ne bâde helâlest der-behişt ender[389]

Tû çün behiştî înek güvâh-ı men ki tu-râ

Kaddîst hemçün Tûbâ lebîst çün Kevser[390]

Be-çeşm-i mest-i hûd ey mâh-ı mihribân k'imşeb

Be-kun leb-â-leb ü der-deh pey-â-peyem sâgar[391]

Ki mest bâşem u ez-gufte-i Bahâr tu-râ

Yekî çekâme be-hᵛânem latîf ü cân-perver[392]

Be-medh-i Husrev-i dîn hükümrân-ı mülk ü vücûd

ʿAlî ki nûr-ı Hudâ râst zât-ı û mazhar[393]

Ne-mî-tüvânem guften Hudâş lâkin hest

Zi-her çe mî-kunem endîşe zât-ı û ber-ter[394]

Nihân Hudâî çünân be-zât-ı û ki buved

Be-lafz nîgû bârîk maʿnî muzmer[395]

Ne-sâniʿ er-zi-çe der-emr-i û semâ vü zemîn

Ne hâliker-zi-çe der-hükm-i û kazâ vü kader[396]

Zi-rây-ı kâşif-i dânâ-yı ʿilm sırr u ʿalen

Zi-dest-i vâhib-i rezzâk-ı rızk cinn ü beşer[397]

---

[384] Benim için önce biraz saf şarap getir, rengi akik, kokusu anber gibi olan şaraptan.
[385] O meyden getir ki kendi güzelliği ile beynime yayılsın, öyle bir içki ki onun tadını hele damaklar tatmamış olsun.
[386] O meyden ki onun ışığı karanlık gecede Süheyl yıldızının nuru gibi o kadar parlasın ki sanki yıldızlar göz kırpsın.
[387] Aklın beyinde bulunduğu gibi o şara da kasede olsun, ruhun bedende olduğu gibi o da şişede olsun.
[388] Bana zahidin sözü ile mey içme deme ki guya onu Allah ve Peygamber haram buyurmuştur.
[389] Oysa ki seninle buluşma bana cennet gibidir, hiç cennette bade helal olmaz mı?
[390] Bana göre sen cennet gibisin, çünkü boyun Tuba ağacı, dudağın Kevser gibidir.
[391] Senin o nazlı gözlerinin üstüne yemin ederim ki ey ay yüzlü mihribanım, bu gece kadehi ağzına kadar doldurup devamlı bana sun.
[392] Ki mest, sarhoş olayım ve Bahar'ın sözlerinden sana gönül açan bir şiir okuyayım.
[393] Din padişahının, varlığın ve mülkün hükümdarının medhinde, Ali Allah'ın ışığıdır, zatı ise onun mazharı.
[394] Ben onun Allah olduğunu söyleyemem, ben ne kadar düşünsem de onun zatı, benim düşündüğümden daha yüksektir.
[395] Gözlerden nihan olan Allah gibi onun zatında kim olabilir? Sözde iyi, manada ince ve gizlidir.
[396] Ne Allah semanın ve yerin işlerinde ne de Halık kaza ve kaderin hükmünde onu mahrum eder.

Cüz û ne nakş-ı nigâr ân-çe der-şühûd-ı nukûş
Cüz û ne sûretger ân-çe der-vücûd-ı suver[398]

Mutîʿ h^{v}âcegîeş ez-semmâk tâbe-semek
Be-kâr bendegîeş ez-müdîr tâbe-müder[399]

Kemîne bende-i û-râ sipihr-i halka be-gûş
Kemîne hâdim-i û-râ zamâne fermân-ber[400]

Bülend-rutbe Hidîvâ ey ân-ki ez-dil ü cân
Zi-behr-i hidmet-i tû rûzgâr beste kemer[401]

Zi-âsitân-ı tû gerdî bülend şud be-hevâ
Sipihr h^{v}ândend û-râ miyân-ı ehl-i nazar[402]

Zi-hak-i dergeh-i tû zerre-i be-bâlâ reft
Pedîd şud hurşîd ber-ser-i felek-i efser[403]

Eğer be-hâk-i siyeh be-nigârî zi-lutf demed
Be-cây-ı sebze zi-hâk-i siyeh zümürrüd-i ter[404]

Be-ebr-i tîre eğer çeşm-i terset fikenî
Zi-ebr rîzed dür ü güher be-cây-ı matar[405]

Eğer be-bezmî ez-dest-i bahr-i bahşeş-i tû
Be-zer ü sîm gedây şeved Ferîdun-ı fer[406]

Eğer be-rezmî ez-ramh mâr-ı pîçeş-i tû
Hemî gürîzed rû-be-sıfat gazanfer-i ner[407]

Be-ʿarsa ki zi-âvâ-yı kûs raʿd-hurûş
Dil-i hez ber-şikârân be-lerzed ender ber[408]

HİLALÎ

Ey bî-vefâ çe çâre kunem bâ-cefâ-yı tû
Tâ key keşem cefâ be-ümîd-i vefâ-yı tû[409]

Çün mübtelâ-yı ʿaşk-ı tû-râ nîst çâre
Bî-çâre ʿâşıkî ki şeved mübtelâ-yı tû[410]

---

[397] Gizli ilimlerin bilicisi ve kaşifinin reyine göre cin ve insanlara rızık veren Allah'ın eliyle,
[398] Bütün nakışlarda, onun yaptığı nakıştan daha güzeli, bütün suretlerde onun suretlerinin varlığından daha güzeli yoktur.
[399] Balıktan balıkçıya kadar hepsi o tanrıya itaat eder, müdürden idare olunana kadar her şey işlerinde onun kuludur.
[400] Ben de onun kulağı halkalı kullarından biriyim, onun bütün fermanlarını yerine getireniyim.
[401] Ey yüce rütbeli padişahım, gönülden ve candan bu dünyada senin hizmetinde bulunuyorum.
[402] Senin eşiğinden havaya bir toz yükseldi, nazar ehli olanlar ona felek adını verdiler.
[403] Senin evinin kapısından zerre kadar toprak yükseldi, bunun sonucunda feleğin başında güneş meydana geldi.
[404] Eğer siyah toprağa baksan senin lutfundan toprakta sebzenin yerine taze kara zümrüt meydana gelir.
[405] Eğer sen kara bulutlara sert bir şekilde baksan, bulutlar yağmur yerine inci, gevher yağdırır.
[406] Eğer bir mecliste senin elinden hediye alınırsa, senin karşında Feridun padişah bir köle gibi görünür.
[407] Bir savaşta, tilkiye benzeyen erkek aslan, senin yılan gibi kıvrımlı mızrağından kaçar.
[408] Savaş meydanında yıldırım sesli davulun avazından, avların gönlü titrer.
[409] Ey vefasız! Senin zulmüne nasıl bir çare bulayım? Bir gün bana vefa göstereceksin diye ne zamana kadar cefana katlanayım?

Mî-h[v]âhem ez-Hudâ be-duʿâ sad hezâr cân

Tâ sad hezâr bâr be-mîrem berâ-yı tû[411]

Men k'îstem ki behr-i tû cân-râ fedâ kunem

Ey sad hezâr cân-ı mukaddes fedâ-yı tû[412]

Rûzî ki ʿömr-i h[v]îş Hilâlî dehed be-bâd

Mî-h[v]âhed ez-Hudâ ki şeved hâk-i pây-i tû[413]

EYZAN HİLÂLÎ

Tû-râ bahâne çe hâcet berâ-yı kuşten-i men

Me-kun me-kun ki me-râ mî-kuşed bahâne-i tû[414]

EYZAN HİLÂLÎ

Yâr vedâʿ mî-kuned tâb-ı vedâʿ-ı yâr kû

Vaʿde-i vasl mî-dehed tâkat-i intizâr kû[415]

EYZAN CÂMÎ

Rîzem zi-müje kevkeb-i bî-mâh-ı ruhed şebhâ

Târîk şebî dârem bâ-în heme kevkebhâ[416]

EYZAN CÂMÎ

Pîrâne ser nihâdem ser der-reh-i sükânet

Mûy-ı sefîd kerdem cârûb-ı âsitânet[417]

EYZAN CÂMÎ

Hey be-pâsibân-ı tû cân der miyân nihem

V'ân-geh ser-i niyâz ber-ân âsitân nihem[418]

EYZAN CÂMÎ

Hestem zi-cân gulâmet ammâ gurîz pâyem

Sad bâr eğer fürûşî be-gurîzem u be-yâbem[419]

EYZAN CÂMÎ

Zi-firkat-i tû çe gûyem çe nâ-tüvân şudeem

Zi-kaht-ı âb-ı çemen çün şeved çünân şudeem[420]

ʿANDELÎB

---

[410] Sana aşık olanlara yazıklar olsun ki onların aşklarına derman yoktur.
[411] Allah'a dua edip yüz bin can istiyorum ki yüz bin kez senin için öleyim.
[412] Ey yüz bin kutsal canın kendisine feda olduğu kişi, ben kimim ki sana canımı feda edeyim?
[413] Hilali, ömrünü yele vermek istediği gün Allah'tan diler ki senin ayağının tozu olsun.
[414] Senin beni öldürmen için bahaneye ne gerek var? Yapma, yapma ki senin bahanelerin beni öldürüyor.
[415] Sevgili benimle vedalaşıyor, benim buna tahammülüm yok. Görüşmek için söz veriyor ama benim bunu beklemeye gücüm yok.
[416] Senin ay yüzünün hasretinden geceleri gözümden yıldız döküyorum. Bu kadar çok yıldızla ne kadar karanlık bir gecem var.
[417] Yaşlandığım halde senin bulunduğun yerin yoluna başımı koydum. Ağarmış saçlarımı kapını sübürmek için sübürge yaptım.
[418] Senin her bekçin için canımı ortaya koyuyorum ki sana muhtaç olan başımı senin kapına koyayım.
[419] Bir yerde karar tutmayan ama tamamen sana ait bir köleyim. Beni yüz kez satsan da kaçacağım ve seni bulacağım.
[420] Senin ayrılığından ne söyleyeyim ki güçsüz düşmüşüm. Su kesilince çimenlik ne hale gelirse ben de öyle olmuşum.

Her dem be-lâbe bûsem ez-pây-ı pâsibânet

Tâ be’şmured me-râ hem ez-zümre-i segânet[421]

BAHÂR

Dârem besî şikâyet ez-dest-i pâsibânet

Ne güzâşt tâ nihem ser yek şeb ber-âsitânet[422]

SAʿDÎ ŞİRÂZÎ

Hoş mî-revî be-tenhâ tenhâ fedâ-yı cânet

Med-hûş mî-güzârî yârân-ı mihr-i bânet[423]

MİN KELÂM-I MOLLÂ MUHTEŞEM KÂŞÂNÎ RAHMETU’LLÂH

İlâhî kem şeved ez-defter-i hüsn ey perî nâmet

Kesî her gîz ne-bîned ber-murâd-ı hud der-eyyâmet[424]

Ne şeb âyed be-çeşmed h^{v}âb ne rûzed buved ârâm

Ne yek dem bînî âsâyiş ne yek câ başed ârâmed[425]

Be-kâm-ı gâyr câm-ı telh-kâmî hun be-men dâdî

Me-bâdâ yek nefes şîrîn zi-şehd âfiyet kâmet[426]

Çü der-destem şikestî sâgâr-ı ʿişret zi-dil-sahtî

Ne rîzed sâkî-i devrân şarâb-ı ʿıyş der-câmet[427]

Be-kâm-ı hud ne h^{v}âhem dîdenet ey bî-vefâ her gîz

Ki dâ’im behre em nâ-kâmîest ez-tabʿ-ı hud kâmet[428]

Dil-i men kâş ân-dem sayd-ı sayyâd-ı ecel mî-şud

Ki mî-dîd ân-kemend-i zülf ü mey üftâd der-dâmet[429]

İlâhî Muhteşem ger bâr-ı diğer ber-zebân ârî

Zi-hûbân nâm-ı ân-bed-hû ber-ufted ez-cihân nâmet[430]

EYZAN MUHTEŞEM

Guftemeş tîr-i tû h^{v}âhed be-dil-i zâr nişest

Be-ferâset suhen-i guftem u ber-kâr nişest[431]

EYZAN MUHTEŞEM

Tû çün reftî be-sultân-ı hayâlet mülk-i dil dâdem

---

[421] Her an yalvararak senin bekçinin ayağından öpüyorum ki beni de senin köpeklerinden biri saysın.
[422] Senin bekçinden pek çok şikayetim var. Çünkü bir gece bile senin kapına başımı koymama izin vermedi.
[423] Tek başına ne de güzel gidiyorsun. Vücutlar sana feda olsun. Mihriban dostlarını bayılmış hale getiriyorsun.
[424] Ey peri Allah’tan dilerim ki senin adın güzellik defterinden silinsin. Hiç kimse hiçbir zaman kendi isteğiyle senin yaşadığını görmesin.
[425] Ne gece gözüne uyku girsin, ne gündüzlerin sakin olsun. Bir an güven içinde olmayasın, hiçbir yerde rahat etmeyesin.
[426] Rakiblere güzellik olsun diye bana acı şarap verdiğin için sıhhat balı ile ağzın bir an bile tatlı olmasın.
[427] Taş yüreklilikle eylence kadehini elimde kırdığın için meclisin sakisi eylence şarabını senin kadehine dökmesin.
[428] Ey vefasız! Hiçbir zaman kendi isteğimle seni görmek istemedim. Çünkü senin kendini beğenmiş fıtratından benim kazancım arzusuna ulaşamamak olmuştur.
[429] Keşke benim gönlüm senin zülfünün kemendini görüp ona bağlanmadan önce ecel avcısına av olsaydım.
[430] Ey büyük Allahım eğer bir daha o kötü huylunun ismini iyiler arasında sayarsan senin ismin insanların dilinden düşecek.
[431] Ona dedim ki senin okun benim ağlayan gönlüme saplanmak istiyor. Doğru söz söyledim ve işe yaradı.

Garaz ez-çeşm eğer reftî ne-h^{v}âhî reft ez-yâdem[432]

Eğer rûzî gubârî âyed ü gerd-i seret gerded

Be-dân k'ez sarsar-ı hicr-i tû devrân dâde ber-bâdem[433]

Çü bâz ây-ı û be-kasd-ı pursişî ber-türbetem be-gzer

Ki ân-câ nevha dâred ber-ser-i men cân-ı nâ-şâdem[434]

Nehî çend ey felek bâr-ı firâk-ı ân-perî ber-men

Zi-âhen nîstem cân dârem âhir âdemî zâdem[435]

Nihâdem muhteşem bünyâd-ı sabr ammâ çe dânistem

Ki tâ û h^{v}âhed âmed sabr h^{v}âhed kened bünyâdem[436]

DERVÎŞ MAKSÛD

Ez-bâd-ı sabâ dilem çü bûy-ı tû girift

Be-güzâşt me-râ vü râh-ı kûy-ı tû girift

Eknûn zi-meneş hîç ne-mî âyed yâd

Bûy-ı tû girifte bûd u hûy-ı tû girift[437]

NİZÂMÎ

Ân-dâne-i dür ey sânem-i hûr-nijâd

K'ez-dürc-i tû be-rebûd zamâne be ki dâd

Nâ ki be-burd u pîş-i der-be-nihâd

Be-nümûd be-û ki dür çünîn bâyed dâd[438]

NUSRET TALIŞ

Ger serv-i tû-râ semend ber-hâk fikend

Ez-hâre-i gâm revân-ı men yâft gezend

Gülberg kücâ vü vataneş püşt-i sabâ

Şimşâd kücâ vü çemeneş püşt-i semend[439]

HÂFIZ

Hicret çü be-cân-ı men-i dervîş âmed

Gûî nemekî ber-ciğer rîş âmed

Mî-tersîdem k'ez-tû şevem rûzî dûr

---

[432] Sen gittikten sonra ben senin hayal sultanına gönül verdim. Yani gözümden gitsen de gönlümden gitmiyorsun demek istiyorum.
[433] Eğer bir gün bir toz bulutu gelip başının üstünde dönse bil ki zaman senin hasretinden beni yele vermiştir, o benim.
[434] Bir gün geri gel ve bir soru sormak maksadıyla benim mezarımın kenarından geç çünkü orada benim mutsuz ruhum cesedime ağıt yakıyor.
[435] Ey felek! Daha ne zamana kadar o perinin ayrılığını bana yükleyeceksin? Ben demirden değilim canım var ve insan oğluyum.
[436] Ey muhteşem, sabırdan bir bina yaptım ama sabrın bir gün gelip kökümü koparacağını nereden bileydim?
[437] Gönlüm senin kokunu saba yelinden aldığı zaman beni terk edip senin mahallene taraf yola düştü. Şimdi o beni asla yad etmiyor. Önceleri senin kokunu almıştı, sonradan huyunu, adetini de öğrendi.
[438] Ey güzel, huri yüzlü, o güzel inci tanesini kim çaldı? Zamane onu kime verdi? Halbuki onu alıp kapına koydu, ona incinin nasıl verileceğini gösterdi.
[439] Eğer at senin servi boyunu yere düşürdüyse de gam taşları ile benim ruhumu yaraladı. Peki gül yaprağı nere saba yelinin üstünde oturmak nere, şimşad nere atın üstünü çemen etmek nere.

Dîdem ki hemân rûz-ı bedem pîş âmed[440]

ENVER

Dûr ez-ser-i kûyeş zi-cefâ h^{v}âhem şud

Bî-gâne zi-yâr-ı bî-vefâ h^{v}âhem şud

Her kes be-men âşinâst çün düşmen-i ûst

Z'în pes be-rakîb âşinâ h^{v}âhem şud[441]

MİRZÂ EBU'L-KÂSIM

Reftem çü gayr reften-i men bîned

Şâyed ki çü men dûrî ez-û be-güzîned

Ez-reften-i men zi-cây-ı ber-h^{v}âst velî

Ber-h^{v}âst ki tâ-bekâm-ı dil nişîned[442]

PÛR BAHÂÎ

Ger şud güherî zi-dürc-i sîmînet kem

Der-hüsn ne-geşt hîç temkînet kem

Sad mâh zi-etrâf-ı ruhet mî-tâbed

Kû bâş sitâre-i zi-pervînet kem[443]

SÂ'İL

Dî ez-ser-i z'în ey kamer Zühre cebîn

Ger z'ân ki fütâdî ne-bûd âyb-ı tû în

Tû berg-i gülî vü esb-i tû bâd-ı sabâ

Ez-bâd-ı sabâ berg-i gül üfted be-zemîn[444]

NASRU'L-LAH HÂN KARAGÖZLÜ

Gîrem ki felek be-mihr mâ'il gerded

Kâm-ı dilem ez-vasl-ı tû hâsıl gerded

În-dil ki şud ez-firâk-ı tû katre-i hûn

Müşkil ki diğer bâre me-râ dil gerded[445]

MAHRÛM ŞÎRÂZÎ

Dil guft ki ez-gam-ı tû h^{v}âhem hûn şud

---

[440] Senin ayrılığın ben garibin canına geldiği zaman, sanki yaralı bir ciğere tuz serpildi. Bir gün senden uzak düşmekten öyle korkuyorumdum, ne yapayım ki bu kötü gün karşıma çıktı.

[441] Cefasından dolayı onun mahallesinden gideceğim, o vefasız sevgiliye yabancı olacağım. Benimle dost olanlar onun düşmanıdırlar. Bundan sonra düşmanlarımla dost olacağım.

[442] Ağyar gittiğimi görsün diye ben gittim. Belki benim gibi o da ondan uzaklaşır. O benim gittiğimi görüp yerinden kalktı, fakat daha sonra canının istediği yere oturmak için kalktı.

[443] Eğer senin gümüş mücevher kutundan bir gevher kaybolduysa, güzelliğinden temkinin azalmadı. Yüzünün yuvarlaklığında yüz ay parlıyor, bırak senin Pervin'inden bir yıldız eksik olsun.

[444] Ey Zühre alınlı, ay yüzlü dilber, dün atın eğerinden yere düşmen hiç de ayıp olmadı, çünkü sen gül yaprağısın, atın ise saba yelidir, elbette gül yaprağı saba yeli ile yere düşer.

[445] Diyelim ki felek senin sevgine mail oldu, benim gönlümün huzuru sana kavuşmakla gerçekleşti, ayrılıktan dolayı kan damlasına dönmüş bu gönlümün, bundan sonra bana gönül olması çok zordur.

Vez rû zen didegân birûn hᵛâhem şud

Ger hûn şeved în-çünîn ki dil mî-gûyed

Peydâst me-râ ki bî-tû çün hᵛâhem şud[446]

RÂHİB

Râhib be-men ân-setîze-cû yâr ne-şud

Ez-nâle-i men dileş haberdâr ne-şud

Âmed be-ser-i rahm pes ez-murden-i men

Tâ-dîde nuhuft baht bîdâr ne-şud[447]

SULTÂN BÂYEZİD

Mâ-râ heme reh be-kûy-ı nâ-kâmî bâd

Ez-sûhtegân nasîb-i mâ hâmî bâd

Nâ-kâmî mâ çü hest kâm-ı dil-i dost

Kâm-ı dil-i mâ hemîşe nâ-kâmî bâd[448]

TÛFÂN HEZÂR CERÎBÎ

Ez-âteş-i ʿaşket be-dilem sûz imrûz

Dey sûz-ı tû der-cân gam-endûz imrûz

Guftî ki küdâm rûz hûnet rîzem

Kurbân-ı ser-i tû gerdem imrûz imrûz[449]

ʿÂŞIK ISFAHÂNÎ

Ez-lutf be-men nazar ne-dârî efsûs

Cüz kîne-i ser diğer ne-dârî efsûs

Guftî ʿÂşık kesîm be-rûz tû me-bâd

Ez-hâl-i şebem haber ne-dârî efsûs[450]

ŞAHNE-İ HORASÂNÎ

Ez-reh çü resîd yâr be-nevâhtemeş

Ez-şevk be-çeşm-i hᵛîş câ sâhtemeş

Guftem ki be-fitrâk-ı tu-râ saydî bûd

Guftâ ki dil-i tû bûd endâhtemeş[451]

---

[446] Gönül, senin gamınla kana döneceğim dedi, gözlerim de kapakların içinden dışarı çıkacağım dedi. Gönlün dediği gibi böyle kan olursa, sensiz benim ne halde olacağım açıktır.

[447] Ey Rahib, o kavgacı sevgili bana yar olmadı, benim inlemelerimden onun gönlü haberdar olmadı, ancak ben öldükten sonra o merhamete geldi, göz kapanmayınca, baht uyanmadı.

[448] Bizim bütün yollarımız mutsuzluğa doğru gider, gönlü yanıklardan, bize ancak hamlık nasip olur, bizim mutluluğumuz dostun gönlünün saadeti ise, bizim gönlümüzün eğlencesi her zaman mutsuzluktur.

[449] Bugün, senin aşkının ateşiyle gönlüm yanıyor, senin bedenindeki dünkü ateş bugün gama dönüştü. Senin kanını ne zaman akıtayım, dedin, ben bugünü, bugün sana kurban ettim.

[450] Yazıklar olsun ki bana can u gönülden bakmıyorsun, başında bana karşı kinden başka bir şey yoktur, Aşık, sen, hiç kimse senin gününe düşmesin dedin, yazıklar olsun ki gecelerimden haberin yoktur.

HÂFIZ

Ez-yâr vefâ ki dîd tâ men bînem

Râhat zi-cefâ ki dîd tâ men bînem

Tu ʿömr-i menî vü bî-vefâî çe kunem

Ez-ʿömr vefâ ki dîd tâ men bînem[452]

AHTER

Kûşem ki pesendîde-i her fen bâşem

Yek çend hilâf-ı rây-ı düşmen bâşem

Çün nûr be-çeşm-i merdümân gîrem cây

Tâ-her ki be-rûyet ne-gered men bâşem[453]

HAYYÂM

Bâ-nefs hemîşe der-ne-berdem çe kunem

V'ez-kerde-i h^{v}îşten be-derdem çe kunem

Gîrem ki zi-kerdehâ-yı men der-güzerî

Z'ân şem ki dânî ki çe kerdem çe kunem[454]

DÂRÂ

Der-şehr-i Sıfâhân ki bûd nısf-ı cihân

Gûyend zi-nüzhet âmede reşk-i cinân

Mâ cüz gam u endûh ne-dîdîm der-ân

Eyvây be-halk eğer çünânest cihân[455]

TABÎB

Ez-ser çü güzeşt âb-ı çeşm-i ter-i men

Ân ki be-serem kerd güzer dil-ber-i men

Âmed ki zi-hâk-i reh me-râ ber-dâred

Vaktî ki güzeşte bûd âb ez-ser-i men[456]

ŞÖHRE

Guftem be-hüsn-i büt-i cefâ-küster-i men

K'ez cevr-i tû şud be-bâd hâkister-i men

---

[451] Sevgili yoldan geldi, ona iltifat ettim, sevincimden ona kendi elimle yer hazırladım, ona, senin eğerinde bir av vardı, o neydi dedim. Senin gönlün idi attım, gitti, dedi.

[452] Yardan kim vefa gördü ki ben de göreyim, kim cefadan rahat buldu ki ben de bulayım, sen benim ömrümsün, vefasızsın, ne yapayım, kim ömürden vefa gördü ki ben de göreyim?

[453] Herkesin sevdiği birisi olmaya çalışıyorum, bazen düşmanların reylerinin aksine davranıyorum, halkın gözünün ışığında bir yer olmaya çalışıyorum ki sana bakan kimse ancak ben olayım.

[454] Kendi kendimle her zaman vuruşuyorum, ne yapayım, kendi yaptıklarımdan da azap çekiyorum, tutalım ki benim yaptıklarıma sen göz yumacaksın, benim ne ettiğimi sen ne bileceksin?

[455] Isfahan şehrine dünyanın yarısıdır denir, dendiğine göre cennet onu kıskanırmış, biz orada gam ve kederden başka bir şey görmedik, eyvahlar olsun, halk bilsin ki dünya böyledir.

[456] Benim gözyaşlarım başımı aştıktan sonra, dilberim başımın üzerine geldi, beni yolunun toprağından çıkarmaya gelmişti, lakin su benim başımı aşmıştı.

Guftâ zi-çe rûy reft hâket ber-bâd
Guftem zi-gamet guft fedâ-yı ser-i men[457]
TUGRUL KÂCÂR
Dî ân-büt-i tersâ-beçe-i kâfir-i men
Ez-mihr-i nazar kerd be-çeşm-i ter-i men
Pursîd ki çünî ez-firâkem guftem
Murdem zi-gamet guft fedâ-yı ser-i men[458]
LUTFÎ ŞÎRÂZÎ
Şud ʿârif ü ʿâmî heme-râ ʿâr ez-men
Bed-nâmî büt-perest ü dîn-dâr ez-men
Bî-kadrî sebha neng zünnâr ez-men
Heftâd u dü milletend bîzâr ez-men[459]
KEMÂLÜ'D-DÎN
Ey rûy-ı tû hem çün kef-i peygamber-i tû
Peygamber-i mâ be-hak şeved rehber-i tû
Tersem ki tû dîn-i Musevî ne-güzârî
Men dîn-i Muhammedî nihem ber-ser-i tû[460]
DÂRÂ
Ey ân-ki be-kad serv ü be-ruh çün mâhî
Ber-în dil-i müstemend-i men âgâhî
Ez-kütâhî kâmet-i hud gussa me-huz
Tû ʿömr-i men ez-ân cihet kütâhî[461]
ʿÂŞIK ISFAHÂNÎ
Men kîstem ez-ʿaşk-ı tû der-bend-i gamî
Kâniʿ şude ez-laʿl bâ-lutf-ı kemî
Guftî ki diğer sitem be-ʿâşık ne-kunem
Bâlâter ez-în diğer ne-bâşed sitemî[462]
Ve lehû

---

457 Kendi cefakar güzelimin hüsnüne, senin cefandan külüm göklere savruldu, dedim. Peki külün rüzgarlarla niye gitdi, dedi. Senin gamından, dedim. Benim için feda olsun dedi.
458 Dün benim o zalim sevgilim, yaşlı gözlerime merhametle baktı. Benden ayrı iken günlerin nasıl geçiyor diye sordu. Gamından ölüyorum dedim. Benim için feda olsun dedi.
459 Arif ve avamdan olan adamların hepsi benden utandılar, adı kötüye çıkmışlar, putperestler ve dindarlar, tesbihin kıymetsiz olması, hayasızlık, zünnar, yetmiş iki millet benden incinmiştir.
460 Ey yüzü, peygamberin eli gibi (Hz. Musa) açık olan, gel, peygamberimiz senin rehberin olsun. Senin Musevi dinini bırakmayacağından korkuyorum, ama ben Muhammed dinini senin için bırakırım.
461 Ey ay yüzlü, selvi boylu güzel, benim bu ızdıraplı gönlümden haberdarsın, boyunun kısa olmasından dolayı sıkılma, sen benim ömrümsün, o sebeple kısasın.
462 Ben kimim ki senin aşkından gama tutulmuşum, lal dudağından azıcık bir merhamete kanaat etmişim, dedi ki aşıka daha başka azap vermeyeceğim artık. Bu sözden daha çok ne zulmün olabilir ki?

Ey pertevî ez-ʿaks-i ruhet gülşen-i cennet

V’ey katre-i ez-feyz-i lebet çeşme-i Kevser[463]

Ey ʿilm-i tû âgâh zi-esrâr-ı İlâhî

V’ey hilm-i tû ber-keştî imkân şude lenker[464]

Ez-ʿuhde-i vasfet ki tüvâned ki ber-âyed

Vassâf-ı tû bâşed nebî vü Hâlik-i Ekber[465]

Bâ-kahr-i tû der-hem şikend sâvlet-i ejder

Bâ-lutf-ı tû ez-cem güzerd mûr-ı muhakkar[466]

Şâhâ tûy ân-şemʿ-i hidâyet ki zi-ezel

Nûret be-heme cinn ü beşer âmede reh-ber[467]

Lutf-ı tû ne-mî-geşt muʿîn ger be-Birâhim

Her giz zi-kücâ buved halâsiyeş zi-Âzer[468]

Der-batn-ı semek ger ne-şudî mûnis-i Yûnus

Key raht keşîdî zi-dil bahr sûy-ı ber[469]

Ber-Mûsâ ʿİmrân ne-şud er ʿavn tû hâdî

Ber-Nûh-ı nebî ger ne-şudî lutf-ı tû yâver[470]

Tâ-haşr ne-mî bûd ü râh râh-ı necâtî

Key bûd zi-tûfân halâsiyeş müyesser[471]

Nûr-ı reh-ber ber-Hâk heme ber-hükm-i tû tâbiʿ

Tû server-i mutlak heme ʿâlem be-tû çâker[472]

Mihr-i tû şehâ der-ber-i Ye’cûc-ı zalâlet

Hısnîst ki muhkem buved ez-Sedd-i Sikender[473]

Gerdûn-ı hudemâ pâdişâhâ ʿarş-ı cenâbâ

Ey zât-ı kibr-i ʿâlem imkân ..[474]

Ez-behr-i nisâr-ı kadem-i tûst ki her şeb

Kerded tabak-ı çarh pür-ez-lü’lü’ ü gevher[475]

ʿÂlem hemegî ferʿ u tû aslî be-hakîkat

---

[463] Ey yüzünün şeklinden cennet bahçesine ışık saçan ve dudağının feyzinin bir damlasından Kevser çeşmesi akan,
[464] Ey senin ilmin, ilahi sırlardan haberdar ve senin yumuşaklığın ise gemiye çapa olan,
[465] Seni övmeyi kim becerebilir ki, seni ancak peygamber ve büyük Tanrı vasfedebilir.
[466] Senin kahrınla ejderin hücumunu yarar, senin lütfunla küçük karınca, cemden geçer.
[467] Benim şahım, ezel gününde yol gösteren ışık sensin, senin nurun cinlere ve insanlara rehber olmuştur.
[468] Senin lutfun eğer İbrahim peygambere yardımcı olmasaydı, o, ateşten nasıl kurtulabilirdi ki?
[469] Eğer balığın karnındaki Yunus’a dost ve arkadaş olmasaydın, o nasıl denizin ortasından karaya ulaşabilirdi ki?
[470] İmran oğlu Musa’ya senin yardımın olmasaydı, hidayet etmeseydin, Nuh peygambere yardımcı olmasaydın,
[471] Kıyamete kadar o kurtuluşa ulaşamazdı, Tufan’dan kurtulmak da ona müyesser olmazdı.
[472] Herkes senin emrine tabi, sen de Allah’ın nurlu bir rehberisin, sen mutlak bir rehbersin, bütün alem senin kulundur.
[473] Ey padişah, senin muhabbetin, Yecüc’ün dalaletinin yanında, İskender seddinden de sağlam bir hisardır.
[474] Ey imkan aleminin varlığı olan padişahım, dünya hizmetinizdedir, arş ise cenabınızda.
[475] Her gece, senin ayaklarının, adımlarının feyzi ile bu dünyanın tabağı inci ve gevherle dolar.

Gîtî heme yek-ser ʿaraz u zât-ı tû cevher[476]

Bî-emr-i tû her giz ne-şeved ebr matar-bâr

Bî-mihr-i tû her giz ne-dehed nahl-i ʿamel-ber[477]

Ey kûy-ı tû ber-hayl-i rusül melce’ ü me’vâ

V’ey sahn-ı tû ber-fevc-i melek maʿbed u meʿber[478]

Ber-dâmen-i tû her ki zened dest-i tûlâ

Dîğer ne-buved havf v’ey ez-ʿarsa-i mahşer[479]

Encüm haşemâ bahr dilâ mülksitânâ

V’ây pâdişeh-i der-dü serâ hᵛâce-i Kanber[480]

Ümmîd-i men ez-lutf-ı tû hᵛâhed ki be-mahşer

Bahşed zi-kerem cürm-i me-râ Hazret-i Dâver[481]

Tû server u tû dâver ü tû şâh u tû Mevlâ

Men ʿâsî vü men mücrim ü men bende vü çâker[482]

Tâ-hest zemîn sâkin ü eflâk be-gerdiş

Tâ-sebʿa peder bâşed ü tâ-erbaʿa mâder[483]

Ez-sebʿa-i muhibbân-ı tû der-saʿdî ikbâl

Ez-erbaʿa bed-hᵛâh-ı tû peyveste mükedder[484]

Bed-hᵛâh-ı tu-râ rûz-ı pesîn rûzî-i gaslîn

Ber-kâm-ı muhibbân-ı tû hem şerbet-i Kevser[485]

Ramazân-nâme[486]

Ramazân âmed ü dâred dil-i zârem rem ez-ân

Kâş mî-ne-yâmedî her giz be-cihân în-Ramazân[487]

Ramazân gerçi mubârek meh ü şâyeste buved

Çe kunem k’în dil-i sevdâ-zede dâred rem ez-ân[488]

Ramazân-râ merezân hᵛânem ez-în pes ki hemî

Bû ʿAlî nâm nihâdeest ber-în meh merezân[489]

Dil-i men Âzerberzîn şude ez-gam ki çerâ

---

[476] Bütün dünya ikinci derecelidir, sen ise hakikaten birincisin, dünya baştan başa dıştır, senin zatın ise içtir.
[477] Senin emrin olmadan bulut yağmur yağdıramaz, senin aşkın olmasa ağaç meyva veremez.
[478] Senin mahallen peygamberlerin müracaat yeridir, senin meydanlığın ise meleklerin üzerinde bir mabed ve güzergahtır.
[479] Senin dediklerini yerine getiren ve senin eteğinden tutanın kıyamet gününden bir korkusu olmaz.
[480] Yıldızlar maiyyetinde, gönül denizdir, mülk senin eşiğindir, ey iki dünyanın padişahı, ey Hace Kanber.
[481] Kıyamet gününde benim senden bir dileğim vardır, Allah benim günahlarını senin kereminle bağışlasın.
[482] Sen serversin, hakimsin, şahsın, efendisin, ben asi, günahkar, hatalı bir kul ve köle.
[483] O vakitte yer sakin ve felekteki cisimler dönüyorsa, yedi gezegen babadır, dört unsur da anadır.
[484] Senin yedi seyyarenin muhibleri, ikbal burcundadır. Kötülüğünü isteyenler ise daima dört unsurdadır.
[485] Senin kötülüğünü isteyenler arkada kalsın, senin taraftarların, sevenlerin ise Kevser şerbeti içsinler.
[486] Bahar Şirvânî’ye ait olabilir.
[487] Ramazan geldi, inleyen gönlüm ondan ürküyor. Keşke bu Ramazan hiç dünyaya gelmeseydi.
[488] Evet Ramazan’ın mübarek ve hürmete layık bir ay olduğu doğrudur. Ne yapayım ki benim sevdalı yüreğim ondan ürküyor.
[489] Ben Ramazan’ı “Merezân” (hastalar) ayı olarak kabul ediyorum. Çünkü bu adı ona Ebû Ali (İbn-i Sina) koymuştur.

Ramazân âmed ü şud âb-ı ruh âb-ı rezân[490]
Ruh-ı yârem ki çü bâgîst müzeyyen be-bahâr
Gîred ez-âfet-i mâh-ı Ramazân reng-i hazân[491]
Vakt-i ânest ki nâ-çâr revem ber-mescid
K'ânest ki lâ-büd be-h^{v}ânem Kur'ân[492]
ʿAvaz-ı sâgar-ı mey gîrem tesbîh be-kef
Be-nişînem be-saf ehl-i riyâ vird künân[493]
Geh fezâyid be-dilem gussa vü gam bang-i hatîb
Geh kefed mevʿiza-i şeyh me-râ rahne be-cân[494]
Geh bered dagdaga-i şeyh zi-dil sabr u karâr
Geh bered vâhime-i rûze zi-ten tâb u tüvân[495]
Pâr(sâl) der-Hakk-ı meh-i rûze mukassir bûdîm
H^{v}âsten-i ʿözr der-în sâl ez- û mî-be-tüvân[496]
Hurden-i rûze revâ nîst ki în-mâh-ı şerîf
Der-be-sâlî be-yekî bâr ber-âyed be-cihân[497]
Men der-în-mâh diğer mey ne-hurem bâde-i ter
Tâ şevem behr-i Hudâ meşk leb-i huşk dehân[498]
Lîk geh geh be-sûy-ı mey-kede pinhân be-revem
Tâ be-bûy şeved ender ez-ten-i men..[499]
Ne-girem gâh be-hasret be-hum u geh be-sebû
Tû zi-men bişnev u în-nükte me-gû bâ-diğerân[500]
Ki ʿavâmend halâyık heme tekfîr kunend
K'în çünîn şahs buved kâfir der-mezheb-i şân[501]
VAHŞÎ
Yâ Rab be-ân misâfir-i men hem-zebân kîst
Bâ-û ki şud refîk u künûn hem-ʿinân kîst[502]
Tâ çe mâh hayme ser-menzil ki zed

[490] Benim gönlüm gam elinden "Azerberzin" (Berzin'in ateşi, Berzin, Zerdüşt'ün takipçilerinden biridir.) oldu. Ramazan gelip gittiği için üzüm suyunun yüzünün suyu kaçtı.
[491] Sevgilinin yüzü, baharda güzelleşmiş bağa benziyordu, Ramazan ayının gelmesiyle hazan rengi aldı.
[492] Şimdi çaresiz, mecburen mescide gitmeli ve mutlaka Kuran okumalı.
[493] İçki kadehi yerine elimde tesbih tutacağım, riyakarla bir safta oturup dua edeceğim.
[494] Bazen hatibin sesi gönlümü gam, keder ile dolduracak, bazen şeyhin vaazı canıma, bedenime batacak.
[495] Bazen şeyhin dağdağası sabır ve kararımı elimden alacak, bazen oruç tutma korkusu canımın takatini alacak.
[496] Geçen yıl orucu yiyip Allah'a borçlu kaldık. Bu yıl ondan özür dilemeyi becerebilecek miyiz?
[497] Orucu yemek iyi bir şey değil, çünkü bu şerefli bir aydır ve yılda bir defa dünyaya gelir.
[498] Ben bu ayda taptaze şarap içmeyeceğim ki Allah'ın hatırına susuzlara su taşıyayım.
[499] Ancak arada sırada bir gizlice meyhaneye gideceğim ki gönlüm şarap kokusundan canlansın biraz.
[500] Hasretle bazen küpe, bazen testiye bakacağım, bunu benden işit ama hiç kimseye söyleme ha.
[501] Halk avamdan olduğu için bize kafir der. Çünkü böyle adamlar onların mezhebinde kafir sayılır.
[502] Ey Allah'ım, benim misafirime sohbet arkadaşı kimdir? Kim onunla arkadaş oldu, yol arkadaşı kimdir?

V’ez mihr bâ-ki dem zened u mihribân kîst[503]

Mâhî ki çarh sâht be-âsitân cüdâ zi-men

Tâ-bâ ki dost geşte vü hem-dâsitân kîst[504]

Ân meh k’ez ü resîd figânem be-gûş-ı çarh

Yâ Rab nihâde gûş be-sûy-ı figân kîst[505]

Vahşî hemîn ne cân-ı tû fersûde şud zi-gam

Ân gû gam-ı firâk cân kîst[506]

KELÎM-İ HEMEDÂNÎ

Gâhî ki seng-i tefrika ez-âsumân resed

Evvel belâ be-murg-ı bülend-âşiyân resed[507]

Ey bâg-bân zi-besten-i der-pes ne-mî-reved

Gâretger-i hazân çûbe în-gülistân resed[508]

Hârf-i şeb-i visâl ki ʿömreş dırâz-bâd

Kûteh terâst zi-ân ki zi-dil ber-zebân resed[509]

Âhir heme küdûret gül-çîn ü bâg-bân

Gerded bedel be-sulh çü fasl-ı hazân resed[510]

KELÎM

Zi-tâze şâh gülî külbe em gülistân buved

Gül-i bahâr ümîdem be-ceyb ü dâmân buved[511]

Be-cânem âteş-i hâsret zi-devr-i mey ne-nişest

Be-hâne-i has u hâşâk berk mihmân bûd[512]

Helâk-i ân-şeb-i Kadrem ki çeşm be-h^{v}âb âncâ

Mecâl-i h^{v}âb ne-mî-yâft bes ki hayrân bûd[513]

NAZÎRÎ

Rencîden ü zi-bezm-i tû reften günâh-ı kîst

Dîden çünîn ü rahm ne-gerden günâh-ı kîst[514]

Lâ-edrî

Tû çün cüdâ şudî ez-men zamâne sûht merâ

---

503 Ay gibi hangi menzilde kendi çadırını kurmuş, kime mihribanlık eder, kiminle muhabbetle konuşur?
504 Felek o ay yüzlüyü benden aldıktan sonra, onu kiminle bağladı, kiminle el ele, dil dile etti?
505 Hasretimden nâlelerimle feleğin kulağını sağır ettiğim dilber, Ey Allah’ım, bilsem ki şimdi kimin feryadına kulak verir?
506 Vahşi gam elinden ezilen sadece senin canın değildir, hicran gamından azap çekmemiş kimse var mı?
507 Bazen, ayrılık meydana getiren taş gökten gelir, bu taş ilk olarak yüksekte olan kuşların yuvasına düşer.
508 Ey bahçıvan, kapıyı kapatmakla, bahçeye ulaşmış olan dağıtıcı hazanı geri döndüremeyeceksin.
509 Ömrü uzun olsun, buluşma gecesinin sözü ki gönülden dile geldiği için çok kısa olur.
510 Ey bahçıvan, bütün gam ve keder nihayet hazan mevsimi gelinceye kadar sulhe dönüşecektir.
511 Benim kulübemin ağacının bir yeni gülü gülistana benziyor, benim bahar ümitli gülüm ise yakamda ve eteğimde olur.
512 Benim canıma şarabın hasreti tesir edemedi, çer çöpün yuvasına ise yıldırım misafir oldu.
513 Kadir gecesine kurban olayım, o gecede gözüme uyku gelmiyor, o göz hayran olduğu için uyumaya mecali de yoktur.
514 İncinmek ve senin meclisini terk etmek kimin suçudur, birisini bu halde görmek ve merhamete gelmemek kimin suçu?

Çünîn şeved çü gül ez-pîş-i hâr ber-h^{v}îzed[515]

ʿÂŞIK

Dîr bene bülbül-i çemenem gerçi ez-edeb

Her giz kesî be-şâh be-âşiyân ne-dîd vâz[516]

Lâ-edrî

Felek telâfî-i yek-dîden-i tû ne-tüvâned

Hezâr sâl eğer fikr-i intikâm kuned[517]

HUZÛRÎ KUMÎ

Vefâ girişme cefâ ʿişve nâz gamze ʿitâb

Nigâh-ı kûşe-i çeşm ihtimâlhâ dâred[518]

NAZÎRÎ NİŞABÛRÎ

Bî-hûd ez-zümzüme-i murg giriftâr şudem

Dîğerî yâd-ı tû mî-kerd men ez-kâr şudem

Hat-ı sebzî be-ruh-ı sebz me-râ kerde esîr

Dâm hem-reng-i zemîn bûd giriftâr şudem[519]

Lâ-edrî

Ser hatt-ı bendegîyem bagal-i hüsn-i tû bûd

Şükr-i li'llâh ki der-âverdî vü âzâd şudem[520]

ŞİFÂ'Î

Yâ Rab be-dâm hem çü hûdî dâm şevî

Yâ Rab niyâz-mend-i yekî bî-vefâ şevî[521]

Yâ Rab şevî dûçâr yekî bî-terahhumî

K'ez-yek-nigâh vâleh ü bî-dest ü pâ şevî[522]

Bâ-tû kuned zi-nigehet zülfî müzâyaka

Tâ-hâk-i reh-güzâr-ı nesîm-i sabâ şevî[523]

Tâ-bâ-haber zi-sûz şifâ'î şeved dilet

Yâ Rab ki şuʿle-nâkter ez-dâg-ı mâ şevî[524]

KELÎM

---

515 Sen benden ayrıldığında, zamane beni yaktı. Böyle olduğunda gül, dikenin yanından uzaklaşır.

516 Benim çimenliğimin bülbülünden dolayı hiç kimse dallarımda açık bir yuva görmemiştir.

517 Felek eğer bin yıl da intikam fikrinde olsa, senin bir bakışının yerine bir şey koyamayacak.

518 Vefası girişme, cefası işve ve naz, gamzesi zulümdür, gözünün ucuyla bakışının yüzlerce ihtimali vardır.

519 İstemeden tuzağa yakalanmış bir kuşun nağmeleriyle kendimden geçtim; başkası seni yad etti, benim işlerim harp oldu; taze çehredeki yeşil bir hat beni esir etti; ağ, toprakla aynı renkte olduğu için beni tuzağa düşürdü.

520 Benim köle olmamın esas sebebi senin güzelliğindeydi, Allah'a şükür ki sen çıkarıp beni azat ettin.

521 İnşaallah, senin de kendi tuzağına benzer bir tuzağa yakalandığını göreyim, ve inşallah sen de bir vefasıza muhtaç olasın.

522 İnşaallah merhametsiz birisine düçar olasın, onun bir bakışıyla ona vurulup sonra sersem olasın.

523 Sen saba yelinin yolunun tozu oluncaya kadar senin bir bakışına kendi saçının bir telini vermek istemez.

524 Senin yüreğin, bir yanar kalbin şifasından haber alınca, bizim yüreğimizin yarasından da beter yanasın.

Der-râh-ı mâ be-hûn-ı hud ez-bes ki teşneîm

Her kes ki çâh mî-kened û Hızr-ı râh-ı mâst[525]

MAHZÛN

Bestem dil-i şikeste be-zülf-i nigâr-ı h^{v}îş

Kerdem siyeh çü kâkül-i û rûzgâr-ı h^{v}îş

Dâdem zi-bes nüvîd-i visâl tu-râ be-dil

Şermende em be-pîş-i dil-i bî-karâr h^{v}îş[526]

RİFʿAT

Eşk-i hûnîn ne-zehr âb u gil âyed bîrûn

În-gil ez-dâmen-i sahrâ-yı dil âyed bîrûn

Gamze gûyed ki be-bend ü müje gûyed ki be-küş

Nigeh ez-dîde-i nâzet dü dil âyed bîrûn[527]

Lâ-edrî

Bûy-ı yâr-i men ez-în-sebeb vefâ mî-âyed

Gülem ez-dest be-gîr bed ki ez-kâr şudem

H^{v}âb dîdem ki leb-i men be-leb-i yâr resîd

Dehenem pür zi-şeker bûd ki bîdâr şudem[528]

Lâ-edrî

Be-h^{v}âb dîdem ki be-zülf-i tû giriftâr şudem

În bedbaht-ı men bûd ki bîdâr şudem[529]

SÂ'İB

Baʿd-ez-în-der-ʿavâz-ı girye dil âyed bîrûn

Âb kem şeved ez-çeşme gil âyed bîrûn

Gâmzeet ez-dil-i ʿâşık çe be-yagmâ be-bered

Düzd ez-hâne-i müflis hacil âyed bîrûn[530]

MEVLEVÎ MAʿNEVÎ

Meneh ey dil kadem ez-kûy-ı ân-zîbâ sanem bîrûn

Ki bâşed geştenî saydî ki âyed ez-harem bîrûn[531]

---

[525] Biz kendi yolumuzda kanımız ile o kadar susadık ki kim bize bir kuyu kazsa o bizim yolumuzun Hızır'ıdır.

[526] Kırık gönlümü yarimin saçının telleri ile sardım, onun saçları gibi vaktimi, bahtımı kara eyledim, seninle buluşmayı, gönlüme o kadar vadettim ki şimdi kararsız gönlümün yüzüne bakmaya utanıyorum.

[527] Kanlı göz yaşı her su ve topraktan çıkmaz, bu kil ancak gönül sahrasında biter. Gamze der ki esir et, kirpik der ki öldür, nazlı gözlerin bakışları ise bu iki fikir arasında kalır.

[528] Bu sebeple vefalı yarimin kokusu gelir, gülümü elimden aldı ve beni avare etti, rüyamda gördüm ki dudağım sevgilimin dudağına yetişmiş, ağzım şeker dolu olarak uykudan uyandım.

[529] Rüyamda senin zülfüne bağlandığımı gördüm, bu benim kara bahtım ki rüyadan uyandım.

[530] Bundan sonra gözlerimden yaş yerine yüreğim gelecek, çünkü çeşmede su tükenince çamur akar. Gamzen aşığın gönlünden hiç bir şeyi yağmalayamayacak, hırsız, müflisin evinden utanarak kaçar gider.

[531] Gönül, ayağını o güzel sanemin mahallesinden dışarıya basma, aranmakta olan av, haremden dışarıya çıkmamalıdır.

În çend beyt ez-tahayyülât-ı Seyyid[532] vaktî ki ʿAlî ʿAbbas Beğ der-Moskov bûd be-û nüvişte bûd[533]

Ey der-dil ârızû-yı ruh hemçü mâh-ı tû
Tâ-key dü dîdeem şeved ez-gam be-râh-ı tû[534]
Key bâşed ân-zamân ki dil-i derdnâk-i men
Yâbed şifâ-yı tâze zi-feyz-i nigâh-ı tû[535]
Hurrem demî ki ez-meded-i baht-ı kârsâz
Bûdem zi-hayl-i hâdise ender-penâh-ı tû[536]
Ez-güft u gû-yı hâsid ü bed-gû tu-râ çe gam
Çün hest lutf-ı bâr-ı Hudâ tekyegâh-ı tû[537]
Der-her kücâ ki bâşî vü her câ be'gzerî
Efzûn kuned Hudâ-yı cihân ʿizz ü câh-ı yû[538]
Ger hidmetî sezâ-yı tû n'âyed zi-dest-i men
În-bes ki hestem ez-dil ü cân nîk-h^{v}âh-ı tû[539]

KEREM HÜSEYİN BEY ʿÂRÎ TAHALLÜS

ʿÂkilân dîvâne h^{v}ânendem ki der-mey-hâneem
Ez-der-i mey-hâne ger birûn revem dîvâneem
Halk-râ der-ser-i hevâyî tevbe-i men hest ü men
Hâdim-i mey-hâne tâ-pür şeved peymâneem[540]

Rubâʿî

Peyveste ez-ân-silsile-i mû mî-tersem
Ân-hatt-ı hoş-rûy-ı nigû mî-tersem
Tersîden-i merdüm heme ez-çeşm-i bedest
Bî-çâre men ez-çeşm-i nigû mî-tersem[541]

Lâ-edrî

Dil güvâhest ki der-perde dil-ârâyî hest
Hestî katre delîlest ki deryâyî hest
Her ki der-künc-i ʿadem reft ne-yâmed birûn

---

532 Burada baksedilen Seyyid Azim Şirvânî olabilir.
533 Bu birkaç beyit, Ali Abbas Bey Moskova'da olduğu zaman, Seyyid'in tahayyülatından ona yazılmıştır.
534 Gönül senin ay yüzünü görmek arzusundadır, gamlı iki gözümü ne zamana kadar yollarına dikeceğim?
535 Bakalım benim bu hasta gönlüm ne zaman seni yeniden görmek feyziyle şifa bulacaktır?
536 O günler ne hoş günlerdi ki yardıma koşan bahtın yaptıklarıyla hadiselerin hücumundan sana sığınırdım.
537 Allah'ın lutfu senin yanında olduğu için, kıskançların, kötülüğünü isteyenlerin sözlerinden gam çekme.
538 Sen nerde olsan, nereye sefer etsen, Allah senin şan ve şerefini artıracaktır.
539 Elimden sana layık bir hizmet gelmese de canla başla senin duacın olmam da yeterlidir.
540 Akıllılar, ben meyhanede olduğum için, beni deli sanıyorlar, eğer meyhane kapısından dışarı çıksam deli olacağım. Halk benim tevbe edeceğimi düşünüyor, ben, peymanem doluncaya, ölünceye kadar meyhanede hizmet edeceğim.
541 Daima o silsile saçlardan korkuyorum, o güzel yüz, o hat ve benlerden korkuyorum, insanların çoğu kötü gözden korksa da biçare ben güzel gözden korkuyorum.

Zâhiren der-pes în-perde temâşâyî hest[542]

TÂLİB

Menem ki yek ser-i mû siyeh der-bisâtem nîst

Rüsûm-ı sâhte der-şân-ı ihtilâtem nîst[543]

Be-haşr ten be-cahîm efkenem nehustîn gâm

Dil ü dimâg resen-bâzî sırâtem nîst[544]

Be-çeşm-i tâ'ir himmet çe âşiyân çe kafes

Ez-ân be-Külbe-i Ahzân-ı hud neşâtem nîst[545]

Hezâr hırmen-i gam mî-dehem be-bâd-ı neşât

Zekât ân-ki cûy-ı ʿayş der-besâtem nîst[546]

Çe pâs dârîm âhir semenderem Tâlib

Be-kâm şuʿle revem mest ihtiyâtem nîst[547]

TÂLİB

Mâîm ki huftân-ı zafer der-ber-i mânîst

Tevfîk süvârîst der-leşker-i mânîst[548]

Mâ-bâd-ı ʿinân keştî sîm-âb-ı metâʿîm

Deryâ heme ger kûh şeved lenker-i mânîst[549]

Ez-mâ taleb-i ye's kun ey h^{v}âce ne ümmîd

K'ân cins-i metâʿîst der-kişver-i mânîst[550]

Sad mey-kede behr-i leb-i mest semâʿast

Bâ-în-heme nem der-ciğer sâgar-ı mânîst[551]

Ez-bâm-ı kafes yek ser-i mû evc giriften

Kâfîst ki der-tâliʿ bâl ü per-i mânîst[552]

Nî dâne-i âfet-zede nî genc-i bahîlem

V'în-turfe ki cüz hâk-i cihân ber-ser-i mânîst[553]

TÂLİB

Ân-zülf ki cemʿ âmede yek çengel bâzest

---

[542] Gönlüm şahittir ki perdenin arkasında bir gönül süsleyen var, bir katrenin varlığı denizin varlığına delil değil midir? Yokluk köşesine giden bir daha geri gelmedi. Görünür ki bu perdenin arkasında bir temaşa var.
[543] Ben öyle bir adamım ki başımda, gönlümde tüy kadar da hile yoktur, insanlarla görüşmemde yapmacık bir şey yoktur.
[544] Kıyamet günü birinci adımda kendimi cehenneme atarım, çünkü Sırat köprüsünde canbazlık yapma gibi bir düşüncem yoktur.
[545] Himmet kuşunun gözünde kafes ile aşiyan birdir, ancak benim Külbe-i Ahzan'ımda sevincim yoktur.
[546] Bin gam harmanını mutluluk yeline zekat olarak veririm, ne yapayım ki hayatımda bir arpa boyunda da saadetim yoktur.
[547] Ey Tâlib, ben semenderim, beni korumaya ne gerek var, kendimi ateşin şulesine atarım, yanmaktan çekinmiyorum.
[548] Biz o kimseleriz ki bedenimizde zafer zırhı yoktur. Muvaffakiyet öyle bir atlıdır ki bizim askerlerimizin arasında yoktur.
[549] Biz civa ile dolu olan geminin alevini çeken rüzgarız, bütün deniz dağlara dönüşse de bizim çapamız yoktur.
[550] Ey hoca, bizden ümit değil ümitsizlik iste, çünkü ümit öyle bir maldır ki bizim ülkemizde yoktur.
[551] Yüz meyhane sözü şarap içenin ağzından düşmüyor, bu kadar nemle bile bizim ciğerimizde bir kadeh yoktur.
[552] Bir tüy bile kafesin damından yükseğe çıkmak için yeterlidir, ancak bizim talihimizde kol ve kanat yoktur.
[553] Ne çürümüş bir taneyim, ne de hazineye düşkünüm, bizim başımızda dünya toprağından başka hediye yoktur.

Ger bâz kunî nüsha-i yek ʿömr-i dırâzest[554]

Kâmî ne-tüvân yâft reh-i râst der-ân-zülf

Tâ-çeşm kuned kâr neşîbest ü firâzest[555]

Zûd â ki meşâmet şineved bûy-ı hakîkat

Z'în-müşk ki der-nâfe-i âhû-yı Hicâzest[556]

TÂLİB

Düz dîde nigâhem be-tû el-hak nemekînest

Rûy-ı nazarem bâ-tû vü çeşmem be-zemînest[557]

Ez-revzen-i dil dîde güşâyem be-ruh-ı dost

Der-zümre-i erbâb-ı hayâ resm çünînest[558]

Yek ʿömr ecel teşne cânî ne-tüvân dâşt

Teslîm nemâ'îm eğer dost ber-înest[559]

TÂLİB

Ber-zahm-ı gayr-ı mâ nemek-i laʿlet âşinâst

Ger bâ-leb tevem şeker-âbî buved be-câst[560]

Mâ kâbil-i visâl ü cefâ vü sitem neîm

Hakkâ ki ber-sitem sitem ü ber-cefâ cefâst[561]

TÂLİB

Dâgem ki hem-çü merdümek-i dîde sîneem

Meydân-ı Türk-tâzî yek-dâg bîş nîst[562]

TÂLİB

Zamân-ı ʿayş me-râ rûy der-terakkî nîst

Hemîşe îmşeb-i men der-surâg-ı dûş-ı menest[563]

TÂLİB

Vazʿ-ı mâ tagyîr ne-pezîred ne-mî-dânem hayf

K'ahter-i mâ yek reviş seyrest yâ seyyâr nîst[564]

TÂLİB

Âşüfte-hayâlem sebz berg-i çemenem nîst

---

[554] O bir yere toplanmış zülüf, kartalın pençesidir, eğer onu açsan uzun bir ömrün kitabıdır.
[555] O zülfün içinde düz bir yol bulmak mümkün değildir, ona göz değdikçe ya inişdir ya yokuştur.
[556] Bu Hicaz ahusunun göbeğinden etrafa mis kokusu yayılmaktadır, çabuk gel ki burnuna hakikat kokusu değsin.
[557] Sana gizli gizli bakmak doğrusu çok tuzludur, bakışlarım sana doğrudur ama gözüm yere dikilmiştir.
[558] Gönlümün penceresinden sevgilimin yüzüne göz açarım, haya sahiblerinin zümresinde kaide böyledir.
[559] Ecel susuzluğu ile bir ömür boyu canı nasıl taşıyayım, eğer dost razı ise onu teslim edelim.
[560] Başkalarının yarasına senin dudaklarının tuzu tanıdıktır. Eğer senin dudaklarınla aramızda kırgınlık olsa yeridir.
[561] Doğrusu zulmün yerine zulüm, cefanın yerine cefa vardır. Lakin biz cevre, cefaya değil, visale yatkınız.
[562] Göğsüm, gözbebeği gibi dağlıdır, vuruşma meydanında, matemden başka bir şey yoktur.
[563] Benim eğlence zamanım ileriye doğru hareket etmiyor, ona göre de her zaman bu gecem dünkü gecemi aramaktadır.
[564] Bizim durumumuz değişmiyor, yazıklar olsun, bilmiyorum, bizim yıldızımız hareket eden mi etmeyen mi?

Dâmen çe güşâyim ki gülî der-çemenem nîst[565]

Bâ-ân ki tarab düşmen ü endûh mezâkem

Berg-i şaʽfî nîst ki der-encümenem nîst[566]

Ez-dûrî gülşen garazam hıfz-ı melâlest

V'er-ne şeker-âbî be-gül ü yâsemen nîst[567]

Yek-hırka sad-çâk çe der-hâne çe der-gûr

Pervâ-yı neşât-ı kefen ü pîrehenem nîst[568]

Ber-cilve-i Şîrîn çe güşâyîm nazar ez-dûr

Çün tâkat-i âşüftegî kûhkenem nîst[569]

Eyzan lehû

Ân bürke-i hûnem kunem çeşme-i yâkût

Hem-çün reg-i neşter-zede fevvâre-i hûd-râ[570]

Ân beh ki leb ez-hᵛâhiş-i elmâs be-bendem

Rüsvâ ne-kunem dâg-ı nemek hᵛâre-i hûd-râ[571]

Tâ-çün gül-i sad-berg be-sûy-ı tû firistem

Ez-sîne ber-ârem dil-i sad-pâre-i hûd-râ[572]

Tâlib heme âlûde-i hûn müje dîdem

Zi-âyîne-i ruhsâr-ı tû ruhsâre-i hûd-râ[573]

Eyzan lehû

Subhest nîm katre meyem der-piyâle nîst

Z'ânem dimâg gül ne vü pervâ-yı lâle nîst[574]

Bî-zevkter zi-medüm-i heftâd-sâleem

Yek-dem ki der-piyâle şarâb-ı dü-sâle nîst[575]

Evrâk-ı köhne key be-mey-i köhne mî-resed

Zevkî ki der-piyâle buved der-risâle nîst[576]

Pehlû tehî zi-nükhet-i gül mî-kuned meşâm

Îmşeb ki der-ber-i ân-büt-i müşgîn gülâle nîst[577]

---

[565] Hayalim dağınıktır, çimenlikte bir yeşil yaprağım yoktur, eteğimi niye açayım ki çimenlikte bir gülüm bile yoktur.
[566] Her ne kadar mutlulukla düşman, gam ile dost olsam da öyle bir mutluluk yaprağı, hediyesi yoktur ki bizim meclisimizde olsun.
[567] Senin gamını muhafaza etmek için gülşenden uzaktayım, yoksa gül ile yasemin ile hiç bir kırgınlığım yoktur.
[568] Kısmetimiz ister evde ister mezarda yüz parçaya bölünmüş bir hırkadır, gömlekle kefen konusunda ne gamlanırız ne de mutlu oluruz.
[569] Şirin'in yüzüne uzaktan niye bakayım ki, bende dağları delen Ferhad'ın perişanlık gücü yoktur.
[570] Ben öyle bir kan havuzuyum ki neşter vurulmuş damar gibi kendi fıskiyemi yakut çeşmesine döndürmek istiyorum.
[571] Elmasa, rica için ağzımı açmayayım, kendi tuzlanmış yaramı rezil rüzva etmeyeyim, iyi olanı budur.
[572] Yüz parça yüreğimi, yüz yapraklı kırmızı gül gibi sana göndermek için sinemden çıkarırım.
[573] Ey Talib, senin yüzünün aynasında, kendi yüzümü kirpiğinden damlayan kanlarla bulaşmış gördüm.
[574] Sabah vaktidir, kadehimde bir damla şarabım yoktur, bu sebeple gülü, laleyi temaşa etmeye sabrım yoktur.
[575] Yetmiş yaşındakilerden de daha zevksizim, çünkü kadehimde iki yıllık şarabım yoktur.
[576] Eski varaklar, eskimiş şaraba nasıl denk olabilir ki? Şaraptaki zevk risalede yoktur.
[577] Dimağım gül kokusunu yanında kovuyor, çünkü bu gece o misk kokulu saç telleri olan yanımda yoktur.

Kâmem revâne-şud zi-leb-i laʿl-i û meğer
Te'sîr der-kalem-rûy-ı în-âh u nâle nîst[578]

Mey der-kefest turre-i maʿşûk kû me-bâş
Bârî piyâle hest eğer hem-piyâle nîst[579]

Her kâm derk-i çâşnî gam ne-mî-kuned
Înineş'e cüz be-sâgar-ı Tâlib havâle nîst[580]

Eyzan lehû

Ne hâtırî zi-men âsûde ne dil-şâdest
Vücûd-ı nâkıs-ı men çeşm-i zahm îcâdest[581]

Nefes ne-mând ki bâ-nevha der-âmîzem
Ve ger ne zîr-i lebem mevc-hîz feryâdest[582]

Tûî tû encümen-efrûz hâtırem ey gül
Hadîs gayr-ı tû ber-gûş ragbetem bâdest[583]

Be-hûn tapîde şemşîr reşk mî-dâned
Ki rûz-ı mâtem-i Pervîz ʿıyd-ı Ferhâdest[584]

Dü-rûyî girrd-i seret saf-keşîde hûrânend
Be-meclis-i tû ki-râ ez-behiştiyân yâdest[585]

Mülâyemet kun u fârig şev melâmet-i halk
Ki nahl-i mûm zi-âsîb-i tîşe âzâdest[586]

Be-sîne-i dest feşâr-ı gameş dilî dârem
Ki pîş-i nermî-i û mûm tefte-i fulâdest[587]

Be-rûy-ı lâle vü gül raks mî-kunem Tâlib
Velî derûn-ı dilem pür-zenîş-i fessâdest[588]

Eyzan lehû

Me-râ telâş ber-ser-i mâl u maʿâş nîst
Der-dûdmân-ı himmet-i mâ în-telâş nîst[589]

Merhem taleb ne-îm ü ger ne be-lutf-ı ʿaşk
Yek püşt nâhun ez-dil-i mâ bî-hırâş nîst[590]

---

[578] Onun yakuta benzeyen dudaklarından kama doymadım, sanki bu ah u nale bunun hükmünün geçtiği yerde tesir göstermiyor.
[579] Eğer mey elinde ise yarin zülfüne ne ihtiyaç var? Piyale var ise içki arkadaşı olmasa ne çıkar?
[580] Her dimağ gamın lezzetini tadamaz, Talib'den başka hiç kimsenin piyalesinde bu neşe yoktur.
[581] Ne kimsenin hatırı benden memnundur, ne de benim kalbim şaddır, sanki bu nakıs vücuduma yaratılışın gözü değmiştir.
[582] Artık, naleler etmeye nefesim kalmamıştır, yoksa dudağımın altında feryad dalgaları yatıyor.
[583] Ey gül, hatırımın meclisini süsleyen sensin sen, senden başkalarının sohbeti rağbet kulağıma yel gibi gelir.
[584] Kanlara batan kılıç kıskanır ki Perviz'in matem günü, Ferhad'ın bayramıdır.
[585] Senin başının etrafında iki sıra melekler, senin meclisinde, cennete gidenlerden kimi yâd ediyorlar?
[586] Mülayim ol, halkın kınamasından yakanı kurtar, çünkü bal mumu balyozla ezilme cezasından azattır.
[587] Sinemde sevgilimin gamı ile sıkılmış bir gönlüm var ki, onun yumuşaklığının yanında mum erimiş çelik gibidir.
[588] Gül ile lalenin yüzüne bakıp dans ediyorum ey Talib, ancak yüreğimin içerisi, damardan kan alanın neşteri ile kana bulanmıştır.
[589] Bizim telaşımız mal mülk için değildir, bizim himmet ailemizde böyle bir telaş, teşebbüs yoktur.

Kû hoş dilî me-kun be-leb-i bâm-ı mâ güzer

Hüzn bülend-rutbe kem ez-intiʿâş nîst[591]

Mî-duhtem be-kâmet-i hüsn libâs-ı vasf

Derdâ ki atlas-ı suhenem hoş kumâş nîst[592]

Guftî ki ez-nihân-ı dilet bâ-haber niyem

Tû der-dilî küdâm nihân ber-tû fâş nîst[593]

TÂLİB

Be-âsitân-ı kerîmân-ı cerîde rû zinhâr

Ki tuhfeger heme dest-i tehîst lâyık nîst[594]

Ve lehû

Kes ne-yâmed ber-i mâ şâd ki nâ-şâd ne-reft

Hûş dilîhâ-yı cihâneş heme ez-yâd ne-reft[595]

Be-giyâhî ne-resîdîm ki bî-şuʿle ne-sûht

Be-gubârî ne-resîdîm ki ber-bâd ne-reft[596]

Ân ki ber-sîne-i mâ reft zi-nevk-i müje

Ber-ser-i kûhken ez-tîşe-i fûlâd ne-reft[597]

V'ân çe ber-dil zi-nesîm-i ser-i zülf-i tû güzeşt

Ez-sabâ ber-şiken-i turre-i şimşâd ne-reft[598]

Gam ne-yâmed ber-mâ bî-meded devr-i sipihr

Tıfl bî-saʿy-ı peder cânib-i üstâd ne-reft[599]

Şûr-ı Şîrîn ne-şud ez-hâtır-ı Pervîz münevver

Taʿam-ı hun ez-dehen-i tîşe-i Ferhâd ne-reft[600]

Gül-i hurşîd ü kamer gûne bedel kerd henûz

Reng-i hûn ez-dil-i în-eşk-i ciğer-zâd ne-reft[601]

Kes ne-yâmed be-cihân k'ez-gam-ı ebnâ-yı zamân

Kef zenân raks künân tâ-ʿadem âbâd ne-reft[602]

Sûht der-zulmet-i şeb Tâlib ez-gayret-i h^vîş

---

[590] Biz merhem aramıyoruz, yoksa aşkın lutfu ile arkalarını tırnakla kaşımamış bir kimse yoktur.
[591] Söyle ki çok da şenlik yapma, bizim damımızın kenarına gel, hüzn yüce rutbelidir ancak eğlenceden de eksik değildir.
[592] Onun güzellik kametine övgü elbisesi dikerdim, yazıklar olsun ki şiirimin atlası hoş bir kumaş değil.
[593] Yüreğinin içinden haberdar değilim dedi, hayret, sen gönüllerde iken hangisinin sırrı sana malum değil ki?
[594] Güzellerin eşiğine tek başına git. Hediye verenlerin elleri boş, onlar layık değiller.
[595] Bizim yanımıza mutlu gelip de üzgün bir şekilde geri dönmeyen bir kişi olmadı, onun dünyasının sevinçleri ise unutulmadı.
[596] Biz, gam şulesinden tutuşup yanmayan bir ot kümesine ulaşmadık, yel ile savrulmayan bir toza da erişmedik.
[597] Kirpiklerin ucundan bizim sinemize batan o şey, Ferhad'ın bedenine çelik balyoz gibi batmadı.
[598] Sabah rüzgarı ile senin zülfünden bizim gönlümüze gelen gam seher yeli ile şimşad kıvrımlarına da ulaşmamıştır.
[599] Gamlar, feleğin yardımı olmadan bizim yanımıza gelmemiştir, çocuk, babasının yardımı olmadan öğretmeninin yanına gidemez.
[600] Şirin'in sevdası hala Perviz'in aklından çıkmamış, kan tadı da Ferhad'ın balyozunun ağzından gitmemiştir.
[601] Güneş ve aya benzeyen gül hala değişmedi, bu gönlü parçalanmış adamın yüreğinden kan rengi gitmedi.
[602] Dünyaya, zamanenin oğullarının gamından, el çırparak, dans ederek yokluğa kadar abad olmayan kimse gelmemiştir.

Be-der-i subh be-deryûze-i imdâd ne-reft[603]

TÂLİB

Şehîd-i hançer-i bî-dâd-ı ʿaşk der teh-i hâk

Çünân ne-huft k'ez âvâz-ı sûr ber-hîzed[604]

Minhu

Mî-tüvân sûht be-yek-nâle cihânî Tâlib

Lîk der-mezheb-i mâ neng-i mürüvvet bâşed[605]

TÂLİB

Bûy-ı hoş-ı mestî ki ʿâlem ez-sebû-yı gam keşed

Eşk-i rîzân hᵛîş-râ der-halka-i mâtem keşed[606]

ʿAşk kû tâ-sûdhâ-yı üstühᵛânem-râ be-zevk

Çün cevâhir-i sürme der-çeşm-i hümâ-yı gam keşed[607]

Gayretî hᵛâhem ki der-gülzâr eğer zûr âvered

İntikâm-ı nâzükîhâ çün gül ez-şebnem keşed[608]

Zahm-râ der-sâʿat ez-zevk-i nemek âgeh me-sâz

Sabr kun tâ-çend rûzî minnet-i merhem keşed[609]

Sâgar ez-dûnân giriften kesr-i şân-ı himmetest

Ger kesî câmî keşed bârî zi-dest-i Cem keşed[610]

Hırka-i zâhid ne-gerded pâk ez-nîl-i riyâ

Cebre'îleş ger be-âb-ı Kevser ü Zemzem keşed[611]

ʿAyş-ı Tâlib telh şud ân-sân ki ez-âsûdegân

Nûş-dârû der-lebeş rîzend rû der-hem keşed[612]

Eyzan lehû

Gamhâ-yı mâ be-savt-ı nevâ kem ne-mîşeved

Ez-âb-ı nagme âteş-i mâ kem ne-mîşeved[613]

În-şükr çün kunîm ki bâ-bî-dilân-ı şevk

Cevr-i tû hem-çü lutf-ı Hudâ kem ne-mîşeved[614]

Tâlib zi-nûr-ı ʿaşk çe noksân dil-i tu-râ

---

[603] Gecenin zifiri karanlığından yanan Talib, arından, utancından, sabahın kapısına ışık için dilenciliğe gitmemiştir.
[604] Aşk hançerinin şehidi toprak altında öyle yatar ki, surun sesi ile yerinde kolayca uyanamaz.
[605] Talib, bir nale ile dünyayı yakabilirsin, ancak bu, bizim mezhebimize insaf lekesi olur.
[606] Alem, gam testisinden sarhoşluk kokusu alsa, gözyaşı akıtarak kendini matem meclisine çeker.
[607] Aşk nerededir, gelip kemiklerimin sürmesini alsın, cevahir gibi gam hümasının gözüne zevk ile çeksin.
[608] Öyle bir gayret istiyorum ki, gülbahçesine güç gösterip şebnemden gül gibi incelik intikamı çeksin.
[609] Yaranı tuzun lezzetinden derhal haberdar etme, sabr et ki bir kaç gün ilacın minnetini çeksin.
[610] Alçaklardan şarap kadehi almak himmet işlerine eksiklik getirir, birisi bir kadeh alacaksa bari Cemşid'in elinden alsın.
[611] Zahidin hırkasını, Cebrail eğer Kevser ve Zemzem suyu ile de yıkasa riya çamurundan temizlenmez.
[612] Talib'in eğlencesi acı oldu, sanki gamı kederi olmayanların ağzına ilaç dökmüşler de onlar, yüzlerini buruşturmuşlar gibi.
[613] Bizim gamlarımız müzik sesi ile azalmaz, suyun nağmesi, şırıltısı ile bizim ateşimiz sönmez.
[614] Senin zulmün, şevkinden gönlünü kaybedenlere, aynı Allah'ın lutfu gibi hiç azalmadığı halde, biz bunun şükrünü nasıl eda edebiliriz?

Yâkût-râ zi-şuʿle-i safâ kem ne-mîşeved[615]

TÂLİB

Dilem zi-konca-i tasvîr-i zevk derd âmûht

Ki hande ber-ruh-ı meşşâta-i bahâr ne-kerd[616]

TÂLİB

Tâ-şehd-râ nemek-i ceyş-i laʿl-i tû yâft mûr

Dest ez-müşebbek mekes-i engübîn ne-dâşt[617]

Ve lehû

Tû ʿözr-h^{v}âhî vü ber-cânem ez-tû bârî nîst

Tevekkül-feşânî vü der-pâyem ez-tû hârî nîst[618]

Zi-men ber-âyîne-i pâket er resed gerdî

Be-şuy k’ez-tû ber-âyîneem gubârî nîst[619]

MİN BEDÂYÎʿ-İ TABʿ-I MEVLÂNÂ ZAHÎR FARYÂBÎ

Harâc-ı çîn-i ham-ı zülfet zi-müşk-i nâb girift

Ruh-ı tû âyîne ez-dest-i âfitâb girift[620]

Kesî ki rûy-ı tu-râ der-ʿarak temâşâ kerd

Tüvân zi-sâye-i müjgân-ı û gül-âb girift[621]

Tû çün be-çehre fikendî zi-şerm zülf-i siyâh

Figân zi-halk ber-âmed ki âfitâb girift[622]

Be-gû be-h^{v}âb ki diğer me-yâ be-dîde-i men

Be-dân cezîre ki mî-âmedî tû âb girift[623]

Pes ez-vefât-ı be-men dest yâft nâle-i Zahîr

Figân ki düşmen-i cânî me-râ be-h^{v}âb girift[624]

Eyzan lehû

Gül-ruhân tâ-ez-ʿarak ber-çehre zîver besteend

ʿIkd-ı mirvârîd ber-yâkût-ı ahmer besteend[625]

Der-tebessüm ʿıkd-ı dendân-ı tu-râ her kes ki dîd

Guft pîş-i âb-ı hayvân-râ ez-gevher beste end[626]

---

615 Ey Talib, senin gönlüne aşk nurundan ne gibi bir eksiklik gelebilir ki, üzerine ışık düştüğünde yakutun safası, saflığı azalmaz.
616 Gönlüm, gonca resminden, suretinden dert çekme zevkini öğrendiği için baharın saçlarını yapan o kimsenin yüzüne gülmedi.
617 Karınca senin dudağının şirinliğinin tuzunu, lezzetini bildikten sonra, bal arısının peteğinden elini çekemedi.
618 Sen özür diliyorsun, benim canımda senden hiçbir incinmişlik yoktur, sen tevekkül ediyorsun, benim ayağımda ise senden hiçbir diken yoktur.
619 Benden senin pak aynana bir toz konarsa onu yıka, senden benim aynama hiçbir toz konmamıştır.
620 Senin zülfünün eğriliği saf miskten haraç aldı, yüzün, güneşin elinden aynasını aldı.
621 Senin terlemiş yanağını temaşa eden kişinin kirpiğinin gölgesinden gülsuyu almak mümkündür.
622 Sen utandığın için siyah zülüflerini yüzüne bıraktığında bütün halk güneş tutuldu diye feryad etti.
623 Uykuya deyin ki bir daha benim gözüme gelmesin, senin geldiğin adayı artık sular basmıştır.
624 Ey Zahir, nale beni öldükten sonra gelip buldu, eyvahlar olsun ki bu cani düşman beni uykuda yakaladı.
625 Gül yüzlüler kendi terleri ile yüzlerini süslemişler, sanki kırmızı yakuta inci dizisi bağlamışlar.

Tâk-ı ebrû-yı tu-râ mânend-i mihrâb-ı Mesîh

Yek-kemân bâlâter ez-hurşîd-i hâver besteend[627]

Ez-berây-ı def'-i Ye'cüc hevâ ez-âb-ı huşk

Hâk-yân sedd-i berûy-ı âteş-i ter besteend[628]

Der-şebistânî ki men mî-sûzem ez-gayret çü şem'

Subh-râ bâl-i nefes pervâne-râ per besteend[629]

Kâh sûy-ı mâ nigâhî kun ki mâ hem 'âşıkîm

Çün ki ez-fıtrâk-i nâzet kudsiyân ser besteend[630]

Dîdeem deşt-i hatar-nâk-i mahabbet-râ Zahîr

Her kücâ pâ mî-güzârî sedd-i diğer besteend[631]

TÂLİB

Dostân şâd şevend ez-gam-ı pinhânî-i mâ

Cem' gerded dil-i yârân zi-perîşânî-i mâ[632]

Sad niyâz-ı nemegîn bâ-reveş-i Brehmenîst

Ki yekî nîst der-âyîn-i Müsülmânî-i mâ[633]

Mâ ki vîrân şudegânîm ber-în-dil-şâdîm

Ki cihânî şude âbâd zi-vîrânî-i mâ[634]

Tîg der-bürehnegî fâş kuned cevher-i h^{v}îş

Maslahathâst der-în-şîve-i 'uryânî-i mâ[635]

Tâlib ez-rûy-ı 'arusân-ı suhan bend-i nikâb

Me-güşâ çend şevî bâ'is-i hâyrânî-i mâ[636]

TÂLİB

Gîred ki güftâr zebân-ı taleb-i mâ

Kıflî zened endîşe-i h^{v}âhiş be-leb-i mâ[637]

Der-encümen lutf u kerem fahr nümâyed

Himmet be-teng-rûyî-i şahs taleb-i mâ[638]

Mâ hâne zi-berk-i nefes efrûhtegânîm

---

[626] Senin inci dişlerini tebessüm ettiğin zaman görenler, ölümsüzlük suyunun önünü gevherle örmüşler derler.
[627] Hz. İsa'nın mihrabı gibi, senin kaşlarının takını, doğu güneşinden bir yay yüksekte bağlamışlar.
[628] Ye'cüc'ü def etmek için hava, kuru sudan, insanlar yaş odun üzerinde bir set yapmışlar.
[629] Hayamdan, mum gibi ben evimde yanıyorum, sabah vakti nefesin kanatlarını ve kelebeğin kanatlarını bağlamışlar.
[630] Bazen bizim tarafa bir nazar kıl ki biz de aşıklardanız, kudsiler senin nazınla başlarını bağlamışlar.
[631] Ey Zahir, muhabbetin tehlikelerle dolu çölünü gördüm, nereye ayak bassan, göreceksin ki karşına bir set çekmişler.
[632] Dostlarımız, bizim gizli gamımızdan şad olurlar, bizim perişanlığımızdan gönül dostlarımızın hatırı toplanır, birleşir.
[633] Yüz tuzlu ihtiyaç, ateşperestlik kanunu iledir. Onların biri de biz Müslümanların kaidelerinde yoktur.
[634] Biz, viran olmuşlar buna seviniriz ki bizim viranemizden bir dünya abad olur.
[635] Kılıç, kınından çıktıktan sonra kendindeki cevheri, marifeti gösterir, bizim bu üryan, çıplak oluşumuzun da çok hikmetleri vardır.
[636] Ey Tâlib, söz gelinlerinin yüzünden duvağı açma, sen ne zamana kadar bizim hayranlığımıza sebep olacaksın?
[637] Dilenme endişesi dudaklarımıza kilit vurduğu için konuşma esnasında talep dilimiz tutulmaktadır.
[638] Meclislerde iltifat ve keremle övünür, o adamın gönlünü açmak bizim borcumuzdur.

Der-ber-ne-kuned hilʿat meh-ı tâb şeb-i mâ[639]

Ân-zehr fürûşîm ki der-hum-kede-i kâm

Telh ne-kerded meğer ez-yâd-ı leb-i mâ[640]

Sîmâ-yı asâlet bûved ez-nâsiye zâhir

Ez-cebhe-i mâ purs hadîs-i neseb-i mâ[641]

Kû çerh-i bâzâr-ı hisân dest me-yâlây

Kâfist merîn-bî-edebân-râ edeb-i mâ[642]

Tâlib nefesî tâze kun ân-gâh be-âhenk

Beytî dü be-hᵛân z'în-gâzel nîmşeb-i mâ[643]

TÂLİB

Bâʿd-ez-în-mâ vü terennümhâ-yı ashâb-ı cünûn

Çün gülî ne-şüküft ez-hâmûşî vü temkîn-i mâ[644]

TÂLİB

Tu-râ bâyed zi-hᵛîş âmuhten ʿilm-i vefâdârî

Çe hâcet bâ-muʿallim sâhibân-ı derk-i ʿâlî-râ[645]

TÂLİB

Hâne pür şud zi-cemâl-i tû ber-ânem ki zi-reşk

Dest-i hurşid girîbân be-dered revzen-râ[646]

TÂLİB

Dilâ be-câm gamî kun ümidvâr me-râ

Ki hoş girifte der-âgûş hud humâr me-râ[647]

Şevem şehîd-i hadeng-i bütî ki ber-yâdeş

Firişte secde kuned der-teh-i mezâr me-râ[648]

Çe zâhid ü çe Brehmen zi-men şudend irşâd

Be-her dü şîve hıred kerd pîr kâr me-râ[649]

Hezâr bâng "Ene'l-Hak" be-her diyâr zedem

Ki hîç kes ne-zed ez-bî-hûdî be-dâr me-râ[650]

Tehî birûn şudem ez-gülistân-ı hurrem-i dehr

---

639 Biz, nefesimizin şulesi ile evimizi ışıklandıranlardanız, ay ışığı bizim gecemizi kendi koynuna almasın.

640 Biz o zehir satanlardanız ki, dimağın meyhanesinde, şarap, ancak bizim dudağımızı aklına getirdiğinde acı olabilir.

641 Asilzadelerin asilliklerinin siması alınlarından bilinir, bizim asalet nesebimizin hadisini çehremizden sorun.

642 Feleğe de ki alçakları incitmek için elini bulaştırmasın, bizim edebimiz, bu edepsizlere ibret dersi vermeğe kafidir.

643 Talib, nefesini tazele ve sonra ahenk ile bizim gece yarısı yazdığımız gazellerden bir iki beyit oku.

644 Bundan sonra biz mecnunları terennüm etmeye başlayacağız, çünkü temkinden ve sessizlikten hala bir gülümüz açılmamıştır.

645 Sana, kendi kendine, özünden vefa ilmini öğrenmek lazımdır, büyük idrak sahiblerine bir hoca gerek değildir.

646 Ev senin güzelliğinin ışığı ile doludur, penceremizin, hasetten güneşin yakasını yırtmasından korkuyorum.

647 Ey gönül, ey sevgili, beni bir gam kadehi ile ümitvar et, içkiden sonraki bu sersemlik beni, yaman avucuna almıştır.

648 Öyle bir put gibi güzel sevgilinin okunun şehidi olmak istiyorum ki melekler kabrimin içinde bana secde etsinler.

649 Zahid de Brehmen de doğru yoldan gitmeyi benden öğrendiler, her ikisinde de akıl, beni onlara rehber etti.

650 Her yerde binlerce kere "enelhak" diye feryat ettim, hiç kimse kendinde olmadığı için beni dara çekmedi, idam etmedi.

Ne gül be-cîb-i heves âmed ü ne hâr me-râ[651]

Be-yâdigâr be-dâr ez-men în-cünûn Tâlib

Ki ʿaşk dâşt zi-Mecnûn be-yâdigâr me-râ[652]

Eyzan lehû

Tövbe-i erbâb-ı maʿânî bâz geşt-i hâtırest

Nagme ber-gûşî me-zen kû bang-i istigfâr-ı mâ[653]

Nisbet-i âsûdegî bâ-tıynet-i mâ töhmetest

Nâhun-ı gam bârhâ-kavide pûd u târ-ı mâ[654]

Der-cihân nî merdümî kerdîm ü nî merdânegî

Nîm târ-ı în-ʿâcûzâ nî be-ez-destâr-ı mâ[655]

Nâle-râ der-sîne pinhân-dâr hân Tâlib hamûş

Kıfl me-güşâ ez-der-i gencîne-i esrâr-ı mâ[656]

TÂLİB

Hoş ân-ki be-cûî dil-i bî-çâre-i hud-ra

Memnûn sorâgî kunî âvâre-i hud-ra[657]

Ez-zaʿf-ı nigâhem ne-resed sûy-ı tû her çend

Peyvend kunem rişte-i nazzâre-i hud-ra[658]

Ân tıfl-i yetîmem ki zi-bes bî-kesî ez-bâd

Deryûze kunem cünbüş-i gehvâre-i hud-ra[659]

Be-güzâşt zi-mâ hande zenân serv-kad-i mâ

Kû ebr ki der-girye nümâyed meded-i mâ[660]

Endîşe-i ân-cilve-i mestâne füzûn sâht

Ber-sâye-i dünbâle revâ vü hased-i mâ[661]

Mâ külaniyân sünbül ü nesrîn ne-şinâsîm

Âteş buved âteş-i gül-rûy-ı sebed-i mâ[662]

Der-ser-i heves efser-i Cemşîd ne-dârîm

Erzânî mâ-bâd külâh-ı nemed-i mâ[663]

---

[651] Dünyanın mutluluk gülistanından eli boş çıktım, heves cebime ne gül ne de diken doldurdum.
[652] Ey Tâlib, bu aşk deliliğini benden bir yadigar olarak sakla ki, aşk onu bana Mecnun'dan bir hediye olarak vermiştir.
[653] Mâna ehlinin tövbesi, onların fikirlerinden dönmeleri demektir, bizim istiğfar sedamıza de ki hiç kimsenin kulağına nağme okumasın.
[654] Asudelik kelimesi bizim tabiatımıza töhmet yüklemektedir, gam tırnakları ile defalarca bizim canımızı yırtmıştır.
[655] Dünyada ne mertlik ettik ne de bir erkeklik gösterdik, bu kadınların yarım saçı bizim sarığımızdan daha şereflidir.
[656] Ey Talib, sakin ol, nalelerini sinende gizli tut, bizim sırlar hazinemizin kilidini açma.
[657] Kendi çaresizinin kalbini ele alıp, bir kaç soru, kelam ile kendi avare kalmış olanını memnun etsen ne de güzel olurdu.
[658] Zayıf bakışların her durumda sana ulaşmadığından, bakışlarımı senin nazar iplerine bağlarım.
[659] Ben, kimsesizlikten dolayı beşiğimin sallanmasını rüzgarlardan dilenen yetim bir çocuğum.
[660] Bizim servi boylumuz gülümseyerek yanımızdan geçti, göz yaşları ile bize yardım edecek bir bulut neredir?
[661] O güzelin cilvesinden bizim sarhoşluğumuz arttı, o, gölgenin arkasını reva gördü ve bizim kıskançlığımızı artırdı.
[662] Külhandan, fırından çıkmış olan bizler, nesrin ve sünbül çiçeklerini bilmeyiz, bizim sepetimizdeki baş gül ancak ateştir.
[663] Başımızda Cemşid'in tacının hevesi yoktur. Kendi keçe külahımız sağlıkla bize kısmet olsun.

Mâ-tâ’ife-râ ez-dü zebânî haberî nîst

Der-ʿarz-ı temennâ çe yek-i mâ çe sad-ı mâ[664]

Ser germ be-mihr-i tû zi-bes der teh-i hâkîm

Âteşgede âyed be-tavâf-ı lahd-i mâ[665]

Tavk-ı hasedem ez-dest şud ey kâş ne-mî-dâşt

Bûy-ı sanem-i Brehmenân ez-hamd-i mâ[666]

Nî serv-i çemenzâde ne şimşâd-ı behiştîm

Endîşe-i hem-dûşî û nîst hadd-i mâ[667]

Teşrîf-i şehâdet zi-dem-i tîg-i tû dârîm

Farzest ber-ervâh tavâf-ı cesed-i mâ[668]

Tâlib dil-i mâ der-gir u hûr u perî nîst

Dûşîze-i maʿnâ şude tâ-nâmzed-i mâ[669]

TÂLİB

Çenân der-zîr-i ser-i yâr yâsemîn ü nesteren bînem

Be-rû dûş tenî k’ez-sâye-i cân nîl-gûn gerded[670]

TÂLİB

Çü nâm-ı û berem ez-şevk müddetî kârem

Be-cüz leb ü dehen-i h^{v}îşten mekîden nîst[671]

Der-sâhet-i ârâmgeh-i dehr garîbem

Men kudsiyem în-kişver hâkî vatanem nîst[672]

Tâlib dilem ez-şevk-i sanem sîne-şikâfest

Ammâ ser-i hem-sohbetî Brehmenem nîst[673]

TÂLİB

Terâvet-i çemen ittihâd-râ nâzem

Ki imtiyâz miyân-ı gül ü giyâheş nîst[674]

Me-râ dilîst ki çün âb-ı Hızr der-zulumât

Ümîd-i subh demî bâ-şeb-i siyâheş nîst[675]

---

[664] Biz, iki dilli davranışın ne olduğunu bilmeyen öyle bir topluluktanız ki bir şeyi ifade etme durumunda birimiz ile yüzümüz arasında bir fark yoktur.

[665] Toprağın altında, senin aşkınla başımız öyle ateşlenmiş ki Ateşgede bizim kabrimize tavaf etmeye gelir.

[666] Kıskançlık ipi elimden çıktı. Keşke Brehmenlerin güzelleri bizim övgümüzden hiçbir koku almasalardı.

[667] Toprağın altında, senin aşkınla başımız öyle ateşlenmiş ki Ateşgede bizim kabrimize tavaf etmeye gelir.

[668] Temiz ruhlar, cesedimi ziyaret edeceği için senin kılıcınla ölmeyi bir şeref sayarım.

[669] Ey Talib, mana güzeli bize nişanlandığından beri gönlümüzü ele al, huri ve peri hayal değildir.

[670] Güzellerinin başının altında yasemin ve nesteren çiçeği görüyorum. Onun omuzları ve vücudu can gölgesinden mavi renk alır.

[671] Şevk ile onun adını söylediğim her vakitte, bir müddet işim, kendi dilimi ve dudağımı emmekten başka bir şey değildir.

[672] Hayatın dinginlik ülkesinde ben bir garibim, ben kudsiyet alemindenim, bu toprak benim vatanım değildir.

[673] Talib, gönlüm güzelin şevkiyle parçalanmıştır. Ama Brehmenlerle oturup sohbet etmeğe de hevesim yoktur

[674] Çimenliğin birlik teravetine kurban olayım ki onun için gül ile otun farkı yoktur.

[675] Benim bir gönlüm var ki o, Hızır’ın suyu gibi karanlıklar içindedir, onun karanlık gecesinin ışıklı sabaha çıkmaya ümidi yoktur.

Gedâ-yı meykede-râ müntehâ-yı himmetest
Velî çe sûd ki der-dest-i destgâheş nîst[676]

Vücûd-ı sâye ne-dârîm ü nîst der-heme dehr
Gamî ki sâye-i dîvâr-ı mâ penâheş nîst[677]

TÂLİB

Ez-şükr-i dost havsalaem-râ zebân pürest
Dil hem pürest lîk ne-dânem çesân pürest[678]

Hâlî niyem ki hest vücûd-ı halâ muhâl
Magzem eğer çe nîst zi-hûn üstühᵛân pürest[679]

Hân ey saf-ı melâ'ike pehlû tehî kunîd
În-dem ki bâzû-yı nefesem-râ kemân pürest[680]

Cemʿiyyet-i halâ vü melâ ger buved mahâl
Pes çün dilem zi-sabr tehî vü zi-fekân pürest[681]

Zâ'il ne-şud melâl be-ifrât-ı mey dirîg
Sad şîşe geşt hâlî vü dil hem-çünân pürest[682]

Her üstühᵛân ki hest buved pür zi-magz velîk
În- üstühᵛân çeng-i men üstühᵛân pürest[683]

Ger lâgarem be-cism ü çe şud ferbehem be-rûh
Pîrâhenem zi-ten tehî ammâ zi-cân pürest[684]

Tâlib çü bülbülî ki zi-gül-bang-i tâzeet
Îrân pür ü Deken pür ü Hindistân pürest[685]

SÂ'İB

Ey sayd bîşter ki dil ez-mâ girifteî
Ber-hᵛîşten be-bâl ki ʿAnkâ girifteî[686]

Cüz dûd-ı telh hâsıl-ı în-muşt hâk çîst
Ey berk-i hoş ʿinân çe pey-i mâ girifteî[687]

Âyât-ı Hak müşâhede ez-dil ne-kerdeî
Mushaf be-kef berâ-yı temâşâ girifteî[688]

---

676 Meyhane gedasının çok büyük bir himmeti var, ancak ne fayda ki elinde hiç bir imkanı yoktur.
677 Vücudumuzun gölgesinin yokluğuna rağmen, dünyada bizim gölgemize sığınmayan bir gam yok gibidir.
678 Dostun şükrü ile sabrımın dili doludur, gönlüm de doludur, ancak bu nasıl bir doluluktur bilemiyorum.
679 Boş değilim, fezanın boş olduğuna inanamıyorum, her ne kadar benim beynimde kan yoksa da kemiklerim kanla doludur.
680 Dikkat edin, ey melekler ordusu, yanınızı boşaltın, kendinize dikkat edin, nefesimin kolundaki yay hazırdır.
681 Halkın boş ve dolu olmasının muhal olduğu gibi gönlüm de sabırdan boş ve figanla doludur.
682 Şarabı çok içmekle gam azalmadı, yüz şişe boşaldı ama gönlüm yine de doludur.
683 Bütün kemikler mağzla, ilikle doludur ancak benim parmaklarımın kemiği kemikle doludur.
684 Eğer beden olarak zayıf ve hafifsem ruhen ağır ve şişmanım. Gömleğimin içi bedenen boş olsa da canla doludur.
685 Talib sen bir bülbülsün ki taze nağmelerinle, İran dolu, Deken dolu Hindistan doludur.
686 Ey bizim gönlümüzü ele geçiren av, kendi kendine övün ki Anka kuşunu yakalamışsın.
687 Bu, bir avuç toprağın, bedenin hasılı biraz acı dumandan başka bir şey değil, ey güçlü çakan şimşek, bizim izimize niye düştün?

Gûsâle-râ mutâbaʿat gâv lâzımest

Bâ-ûst hak eğer pey-i dünyâ giriftei̇̂[689]

Dârî gümân ki ʿaşk şikâr-ı tû geşteest

Sîmurg-râ be-dâm-ı temennâ giriftei̇̂[690]

Her giz birun devîde vü ez-h^{v}îş bî-haber

Dâmân-ı Yûsufî çü Züleyhâ giriftei̇̂[691]

Der-her dırâz kerden destî zi-rûy-ı sıdk

Peymâne zi-ʿâlem bâlâ giriftei̇̂[692]

Bî-intizâr yâftei̇̂ hâne der-behişt

În-câ eğer kenâre zi-dünyâ giriftei̇̂[693]

TÂLİB

Hızr himmet talebet ez-dil-i âvâre-i mâ

Mihr deryûze kuned nûr zi-seyyâre-i mâ[694]

Mâ sabûhî talebân sûfî-i sâfî nefesîm

Cürʿa ber-subh feşâned leb-i mey-h^{v}âre-i mâ[695]

Gülistân-ı dil-i mâ hûşe-i Pervîn dâred

Saʿyî dehkân ne-buved bî-hûde der-bâre-i mâ[696]

Âb der-dîde-i mâ kisvet-i âteş pûşed

ʿArak şuʿle zened cûş zi-fevvâre-i mâ[697]

Rişte-i müddet-i ʿömr-i Hızr u ʿahd-i Mesîh

Sarf-ı yek-behye şeved der-ciğer-pâre-i mâ[698]

Kâr ez-în-Türk-i tabîbân ne-güşâyed Tâlib

Rev Mesîhî be-kef âver ki kuned çâre-i mâ[699]

ZAMÎRÎ ISFAHÂNÎ

Çü mî-bînem kesî k'ez-kûy-ı û dil-şâd mî-âyed

Firîbî k'ez-vey evvel hûrde bûdem yâd mî-âmed[700]

HİLÂLÎ

---

[688] Allah'ın ayetlerini yürekten müşahede etmemişsin, Kur'an'ı yalnız temaşa için elinde tutmuşsun.
[689] Buzağıya bir inek lazımdır ki arkasına düşüp gitsin, hakkın vardır ki dünyanın kuyruğundan tutmuşsun.
[690] Sen, aşkın senin avın olduğunu mu hayal ediyorsun? Sen, Simurg kuşunu minnet tuzağı ile mi yakalamışsın?
[691] Kendinden habersiz bir şekilde dışarıya koşuyorsun, sanki Züleyha gibi Yusuf'un eteğini tutmuşsun.
[692] Sadaka almak için her elini uzattığında yüksek alemlerde bir köşe tutmuşsun.
[693] Burada inzivaya çekildiğin halde, sen hiç beklemeden cennette kendine yer ayırmışsın.
[694] Hızır bizim avare gönlümüzden himmet ister, güneş bizim seyyaremizden ışık dilenir.
[695] Biz saf nefesli, seher şarabı içen sufileriz, bizim şarap içen dudağımız, sabah badesine dokunur.
[696] Bizim gönül gülistanımızda Pervin sümbülü vardır. Çiftçinin çalışması, bizim için sebepsiz değildir.
[697] Su, bizim gözümüzde ateş elbisesi giyinir, bizim fıskiyemizden ter şulesi fışkırır.
[698] Hızır'ın ömür ibi ve Mesih'in zamanesi, bizim yüzpare ciğerimize ancak bir yama olabilir.
[699] Ey Talib bu güzeller hekiminin elinden bir iş gelmeyecektir. Sen git, İsa gibi birisini ara, o bize çare bulsun.
[700] Onun mahallesinden mutlu bir şekilde geri dönen kimi görsem, beni ilk defa nasıl aldattığı aklıma gelir.

Gamî k’ez derd-i ʿaşket ber-dil-i nâ-şâd mî-âyed

Eğer bâ-kûh gûyem seng der-feryâd mî-âyed

Ne-mî-dânem çe bî-rahmî şud ân-sultân-ı hûbân-râ

Ki her ki dâd-h^{v}âhem ber-ser-i bî-dâd mî-âyed[701]

HİLÂLÎ

Çü ez-dâg-ı firâkat şuʿle-i hâsret be-cân ufted

Çenân âhî keşem ez-dil ki âteş der-cihân ufted[702]

Ne-mâned ez-eşk-i men rûy-ı zemîn-râ yek binâ muhkem

Künûn tersem ki noksân der-binâ-yı âsumân ufted[703]

Sücûd-ı âsitânet çün müyesser nîst mî-h^{v}âhem

Ki âncâ kuşte gerdem tâ-serem ber-âsitân ufted[704]

Be-râhet çend zâr u nâ-tuvân uftem hoş ân-rûzî

Ki ez-çeşmet nigâhî cânib-i în-nâ-tuvân ufted[705]

Hilâlî ân-çünân der-ʿâşıkî rüsvâ-yı ʿâlem şud

Ki pîş ez-her suhan efsâne-i û der-miyân ufted[706]

HİLÂLÎ

Dilem bâ-ârzû-yı cân ne-mî-resed çe kunem

Be-cân resîd ü be-cânân ne-mî-resed çe kunem[707]

Hezâr nâme nüviştem men-i gedâ lîkin

Yekî be-hazret-i sultân ne-mî-resed çe kunem[708]

Hadîs-i şevk-i Hilâlî ki hâsb-i hâl-i menest

Be-gûş-ı ân-meh-i tâbân ne-mî-resed çe kunem[709]

HİLÂLÎ

Zihî saʿâdet eğer hâk ân-harem bâşem

Be-her taraf ki ne-dehed pây der-kadem bâşem[710]

MUHTEŞEM

Çü gâfil ez-ecel saydî sûy-ı sâyyâd mî-âyed

Nehustîn reften-i h^{v}îşem be-ân-kûy yâd mî-âyed[711]

---

[701] Senin aşkından naşad gönlümüze gelen gamı, eğer dağlara söylesem taşlar bile dile gelir; o güzeller şahında nasıl bir merhametsizlik var bilmiyorum ki ondan ne kadar adalet isterim, o zulüm gösterir.

[702] Senin ayrılığının yarasından hasret kıvılcımı canıma düştüğü zaman, yürekten öyle bir ah çekerim ki dünyaya ateş düşer.

[703] Benim gözyaşlarımdan dünyada sağlam bir bina kalmaz, şimdi korkuyorum ki feleğin binasına bir eksiklik gelsin.

[704] Senin kapının eşiğinde secde etmek mümkün değil, istiyorum ki kapında öleyim ve başım senin eşiğine düşsün.

[705] Yolunda ne kadar nale ettim, ne güzeldi o günler ki dönüp bu güçsüze göz ucu ile bir defa baksan.

[706] Hilali aşk yüzünden dünyada o kadar rezil rüsva oldu ki her sözden önce onun efsanesinden bahsedilir.

[707] Gönlüm kendi isteğine ulaşamıyor, ne edeyim? Cana ulaştım ama canana ulaşamıyorum, ne yapayım?

[708] Ben köle bin mektup yazdım ama biri de sultanın huzuruna ulaşmadı, ne yapayım?

[709] Hilali’nin şevki ki benim başımdan geçen maceralardır, bunlar o ay yüzlüye ulaşmıyor, ne yapayım?

[710] Sevgilinin kapısının toprağı olmak büyük saadettir, çünkü nereye adımını atsa ayağının altında olacağım.

BABA FİGÂNÎ ŞİRÂZÎ

Ferâmûşem şeved her çen ez-û bî-dâd mî-âyed

Velî feryâd ez-ân-sâʿat ki yek-be-yek yâd mî-âyed[712]

Lâ-edrî

Zened bâdâm eğer bâ-çeşm-i mestet lâf hem-çeşmî

Çünân sengeş zenem ber-ser ki magzeş der-dehân ufted[713]

KASSÂB

Ber-efkendî zi-ruh tâ-perde-i zulmet ez-cihân güm şud

Nümûdî tâ-tû ruh hurşîd-râ nâm u nişân güm şud[714]

Ne-mîdânem dilem-râ hat be-gâred burd yâ hâleş

Hemîn dânem ki mâ bûdîm û dil der-miyân güm şud[715]

Be-gurbet kerdeem hû murg-ı dest âmûz sayyâdem

Vatan key mî-şinâsem beyzâem der-âşiyân güm şud[716]

Zi-hud ger mî-revî vaktest fırsat-râ ganîmet dân

Ki înek ez-nazar-ı Kassâb gerd-i kârvân güm şud[717]

KASSÂB

Hezâr hayf ki dîr âşinâ vü süst vefâyî

Ve ger ne çün tû gülî bâg-ı rûzgâr ne-dâred[718]

Zi-halk vaʿde-i dûşîn be-men şude maʿlûm

Ki vaʿdehâ-yı tû çün ʿömr iʿtibâr ne-dâred[719]

KASSÂB

Dî şeb heme şeb teng der-âgûş ki bûdî

K’ez-hûn dileş pürhenet reng girifteest[720]

KASSÂB

Guftem be-deh dü bûse vü hoş kun dil-i mârâ

Yek bûse dâd ü guft ki nısf-ı dil-i tû hoş[721]

KASSÂB

Guftem biyâ be-merdümek-i dîdeem nişîn

---

[711] Ecelinden habersiz avın, avcıya doğru gittiği gibi, ilk defa onun mahallesine gidişim aklıma gelir.
[712] Ondan gelen zulümlerin hepsini unuturum, eyvahlar olsun ki o zulümler her saatte teker teker aklıma gelir.
[713] Badem kendisini senin o sermest gözlerine benzetirse, onun başını taşla öyle ezerim ki beyni ağzına dolar.
[714] Yüzündeki perdeyi kaldırınca dünyadaki karanlık azaldı, sen yüzünü gösterince güneşin şan ve şöhreti azaldı.
[715] Gönlümü onun ayva tüyleri mi yoksa benleri mi çaldı bilmiyorum. Ancak şunu biliyorum ki bir ben bir de o var idi, peki gönül nereye kayboldu?
[716] Gurbete alışmış, avcının elinde durmayı öğrenmiş bir kuşum, vatanımı nasıl tanıyayım ki daha yumurtada iken yuvamdan ayrıldım.
[717] Eğer kendinden geçeceksen fırsatı ganimet bil, bak Kassab kervanın ardındaki tozun içinde nasıl yok oldu.
[718] Binlerce hayf olsun ki geç dost olup çabuk unutuyorsun, vefasızsın, yoksa dünya bağının senin gibi bir gülü yoktur.
[719] Dün bana verdiğin sözlerden malum olur ki bütün vadelerin şu ömür gibi itibarsızdır, güvenilmezdir.
[720] Dün gece kimin koynunda idin? Onun gönlünün kanından senin gömleğine bulamış.
[721] Dedim ki iki buse ver de gönlümü hoş et, bir buse verip dedi ki gönlünün yarısı mutlu olsun.

Guftâ ki men be-hâne-i merdüm ne-mîrevem[722]

HİLÂLÎ

Rûz ez-bîm-i rakîbân nîst reh der-kûy-ı û

Şeb revem lîkin çe hâsıl çün ne-bînem rûy-ı û[723]

HİLÂLÎ

Z'ân-pîşter ki ʿakl şeved reh-nümûn me-râ

ʿAşk-ı tû reh-nümûd be-kûy-ı cünûn me-râ[724]

Şûhî bûd murden-i men kâm-ı û kücâst

Tâ-hud be-kâm-ı hᵛîş be-bîned künûn me-râ [725]

HAYÂLÎ KÜRDİSTÂNÎ

Be-fikr-i ân-miyân-ı imşeb dil-i sad-kârvân güm şud

Dil yek-be-yek be-dest âmed dil-i men z'ân miyân-güm şud[726]

NAZÎRÎ NİŞABÛRÎ

Çünân ber-hamzedî hengâme-i rûz-ı kıyâmet-râ

Ki ekser nâme-i aʿmâl-i merdüm ez-miyân güm şud[727]

MAHFÎ

Kenʿâniyân eğer gül-i rûy-ı tû bû kunend

Key der-hevâ-yı Yûsuf-ı Mısr ârzû kunend[728]

Hayl-i melâ'ik ez-pey-i nazzâre saf keşend

Her câ şehîd-i ʿaşk-ı tu-râ şüst-ı şû kunend[729]

ʿAşket çünân güdâht ki mûrân-ı türbetem

ʿUzvî ne-yâftend ki nâhun fürû kunend[730]

Zahm-ı derûn-ı sîne-i mâ beh ne-mî-şeved

Sad-bâr eğer be-rişte-i Meryem rufû kunend[731]

Tâʿat-i münkerân-ı muhâbbet kabûl nîst

Sad-bâr eğer be-çeşme-i Zemzem vuzû kunend[732]

Gâmhâ-yı dost ber-der-i dil halka mî-zened

---

[722] Dedim ki gel benim gözümün bebeğinde otur, dedi ki ben başkasının evine gitmem.

[723] Gündüzleri rakiblerin korkusundan onun mahallesinin yoluna gidemiyorum, geceleri gidiyorum ama ne faydaki onun yüzünü göremiyorum.

[724] Aklım bana yol gösterinceye kadar senin aşkın, elimden tutup beni divanelik mahallesine götürdü.

[725] Benim ölümüm bir şaka idi, onun saadeti nerdedir? Bununla o, beni ve kendi mutluluğunu görsün.

[726] Bu gece onu düşünmekle, yüz kervan yolunu kaybetti, gönül birer birer ele gelir, benim gönlüm ise o arada kayboldu.

[727] Kıyamet günü ortalığı öyle karıştırdın ki halkın pek çoğunun amel defteri orada kayboldu.

[728] Kenanlılar eğer senin gül yüzünü koklasalar, bir daha Mısır'ın Yusuf'unun kokusunu arzulamazlar.

[729] Senin aşkının şehidinin yıkandığı yerde melekler saf bağlayıp temaşa ederler.

[730] Senin aşkın beni öyle zayıflattı ki, mezarımın karıncaları tırnaklarını batıracak bir uzvumu bile bulamadılar.

[731] Eğer yüz defa Meryem'in ipliği ile örseler bile sinemizin içindeki yara iyileşmeyecektir.

[732] Eğer yüz defa Zemzem çeşmesinden abdest alsalar bile, muhabbeti inkar edenlerin ibadeti kabul olmayacaktır.

Mahfî be-gû ki h^vâne-i dil ruft rû kunend[733]

ZEVKÎ

Zâhir şeved ki bâ-dil-i Zevkî çe kerdeî

Rûz-ı cezâ ki bâ-tû me-râ rû-be-rû kunend[734]

Lâ-edrî

Der-sîne-i dilem gümm şud u töhmet be-ki bendem

Gayr ez-tû der-în hâne kesî râh ne-dâred[735]

Guftî zi-ki în-âteş-i efrûhte dârî

Ez-hûy-ı tû ez-hûy-ı tû ez-hûy-ı tû dârem[736]

CÂMÎ

Zi-firkat-i tû çe gûyem çe nâ-tüvân şudeem

Zi-kaht-ı âb çemen çün şeved sân şudeem[737]

SEYYİD KAZVİNÎ

Küdâm rûz me-râ hûn-ı dil be-müjgân nîst

Küdâm şeb zi-firâk-ı tû dîde giryân nîst[738]

Çe sân be-sahîfe-i mektûb şerh-i şevk kunem

Ki iştiyâk-ı me-râ hadd-i vasf pâyân nîst[739]

HİLÂLÎ

Çe lutf buved rakîbâ ki reftî ez-kûyeş

Be-dîn sevâb ki kerdî behişt câ-yı tû bâd[740]

HUSREV

Her câ ki yekî rûy-ı nigû cân-ı men âncâst

Yâ Rab çe belâ âdemiyem hûyî ki dârem[741]

Tîrî ki me-râ hest be-sîne zi-kemânî

Men dânem ü dil k'ez-ebrûyi ki dârem[742]

NAZÎRÎ

Çü hoşest ez-du yek-dil ser-i harf bâz kerden

Suhan güzeştan guften kelle-râ dırâz kerden[743]

---

733 Dostun gamları gönlün kapısında halka olup toplanmışlar, ey Mahfî de ki, evin önünü süpürsünler.
734 Kıyamet gününde seni benimle yüz yüze getirseler, Zevki'nin gönlüne ettiklerin o zaman belli olur.
735 Gönlüm sinemde kayboldu, bu suçu kime yükleyeyim? Bu eve senden başka gelip giden yok ki.
736 Bu yakıcı ateşi kimden aldın dedi. Dedim ki senin huyundan, senin huyundan, senin huyundan.
737 Senin ayrılığından ne diyeyim ki? Nasıl da güçsüz hale geldim. Susuzluktan çimenlik nasıl olursa ben de öyle oldum.
738 Gönlümün kanının kirpiklerimde görünmediği bir gün var mı? Ayrılıktan dolayı gözlerimden yaşın akmadığı bir gece var mı?
739 Mektup sayfalarına kendi sevinçlerimin şerhini nasıl yazayım? Öyle ki benim isteklerimin haddi hududu yoktur.
740 Ey rakib, yarin mahallesinden gitmekle ne güzel bir şey yaptın, bu sevabından dolayı senin yerin cennet olsun.
741 Nerede bir güzel varsa benim canım da oradadır, ey Allah'ım, ne belalı bir insanım nasıl bir huyum var?
742 Benim sinemdeki bu ok bir yaydan atılmıştır, böyle düşünceli olmamı bir ben bir de gönül bilir.
743 İki gönüldense, söz bilen bir baş daha iyidir, biri söz söylemek biri de başı uzatmak için.

Gehî ez-niyâz-ı pinhân nazarî be-mihr dîden
Gehî ez-ʿitâb-ı zâhir nigeh-i niyâz kerden[744]

Ne çünân giriftei câ be-miyân-ı cân-ı şîrîn
Ki tüvân tu-râ vü cân-râ zi-hem imsâr kerden[745]

Tû be-hᵛîşten çe kerdî ki be-mâ kunî Nazîrî
Be-Hudâ ki vâcib âyed zi-tû ihtirâz kerden[746]

BAHÂR ŞİRVÂNÎ

Pehlû ne-güzârem zi-gam-ı ʿaşk-ı tû ber-cây
Ey râhat-ı cân cây be-pehlûyî ki dârî[747]

Şebhâ be-hayâl-i tû zi-zânû ne-keşem ser
Ayâ tû ser ez-nâz be-zânûyî ki dârî[748]

DEMÂVENDÎ

Guftem haberet ez-dil-i men hest ki çün şud
Guftâ ki çe-râ nîst cefâ kerdem u hûn şud[749]

Eyzan

Mî-hᵛâstî bahâne ez-behr kuştenem
Bihter ez-în ki bî-tû ne-murdem bahâne çîst[750]

RÂGIB

Dâred ân-dem ser-i mâ terk-i sitem-perver-i mâ
Ki be-fitrâk-i hud âvîhte bîned ser-i mâ[751]

MAHFÎ

Safîrî ser ne-zed ez-hîç hâl ez-men meğer vaktî
Ki der-dâm âmedem sayyâd-ı gâfil-râ haber kerdem[752]

HÂTEM BEĞ

Ez-ân ber-gird-i ser peyveste kerdem pâsibâneş-râ
Ki şâyed fırsatî yâbem be-bûsem âsitâneş-râ[753]

ŞÂH HATÂ'Î

Bî-sütûn nâle-i zârem çü şenîd ez-câ cest

---

744 Gizli ihtiyaçla nazar salmak, mihr ile bakmaktan daha iyi, açıktan azarlamaktansa yalvarmak daha iyi.
745 Tatlı canın orasında, öyle bir yerde duruyorsun ki seni ve canı ayırmak mümkün değil.
746 Ey Naziri, sen kendine ne yaptın ki bize de yapasın? Allah için, senden uzaklaşmak gerekir.
747 Senin aşkının gamından bir yerde sakin duramıyorum, ey canımın rahatlığı, peki sen kimin yanında oturdun?
748 Geceleri senin hayalinle başımı dizimden kaldıramıyorum, ey sevgili, sen başını naz ile kimin dizine koydun?
749 Dedim ki benim gönlümün başına neler geldiğinden haberin var mı? Dedi, niye haberim olmasın, o kadar zulmettim ki o kana döndü.
750 Beni öldürmek için bahane arıyordu, sensizlikten ölmüyorum, bundan daha iyi bir bahane ne olabilir ki?
751 Kendi eğerinde bizim asılmış başımızı gördüğü zaman kendine eziyet vereceğimizden çekinir.
752 Hiç kimse gelip bizim halimizi sormadı, ben de o tuzağa geldim ve gafil avcıyı haberdar ettim.
753 Onun başının etrafında dönerek onu korudum, belki bir fırsat bulup onun eşiğini öperim diye ümitlendim.

Kerd feryâd ki Ferhâd-ı diger peydâ şud[754]

NİYÂZÎ SAFEVÎ

Ez-âteş-i ʿaşk sûht çün peyker-i mâ

Mâ'il be-vefâ vü mihr şud dil-ber-i mâ

Âmed ki zened ber-âteş-i mâ âbî

Vaktî ki be-bâd reft hâkister-i mâ[755]

HÂFIZ ŞÎRÂZÎ

Rûzî ki felek ez-tû burîdeest me-râ

Kes bâ-leb ber-hande ne-dîdeest me-râ

Çendân gam-ı hicrân-ı tû der-dil-dârem

Men dânem u ân ki âferîdeest me-râ[756]

HÂLETÎ TÜRKMÂN

Teb dûr zi-cism-i nâ-tüvânet bâdâ

Cân heme kes fedâ-yı cânet bâdâ

Ez-burden nâm-ı düşmenân şermem bâd

Derd-i tû nasîb-i dostânet bâdâ[757]

ʿAŞK HÜLÂGÛ MİRZÂ

Ez-dûriyet ey dost ciğerhâ hûnest

Ez-hûn-ı ciğer çehre-i mâ gül-gûnest

Yek-lahza zi-hud cüdâ ne-mândi her giz

Tâ-hâl harâb-ı ʿaşk dânî çünest[758]

MUNSIF KACAR

Tâ-mülk-i nigûî ruhet vîrânest

Vasl u hicrân be-pîş-i mâ yeksânest

Der-müddet-i hûbiyet ne-dîdîm çü vasl

Z'în pes mâ-râ tevakkuʿ-ı hicrânest[759]

SAʿDÎ

Ez-bes ki be-yâzâred dil-i düşmen ü dost

---

[754] Bîsütun dağı benim iniltimi duyduğunda yerinden kalktı, bağırarak, başka bir Ferhad bulundu, diye ilan etti.

[755] Aşk ateşinden bedenimiz ateş alıp yandığında, dilberimiz mihr ü vefaya meyletti. Sevgilimiz, ateşimize su serpmeye öyle bir vakitte geldi ki, artık külümüzü rüzgarlar alıp götürmüştü.

[756] Feleğin beni senden ayırdığı günden beri, hala hiç kimse yüzümü gülerken görmemiştir. Hicranımdan yüreğimde o kadar fazla dert var ki bir ben bilirim bir de beni yaratan.

[757] Hastalık ateşi senin canından uzak olsun, herkesin canı senin canına kurban olsun, düşmanların adını zikretmekten utanırım, senin dertlerin dostlarına nasib olsun.

[758] Ey dost, senin ayrılığından ciğerler kanla dolmuştur, ciğerimizin kanından yüzümüz gül rengindedir. Kendinden bir an bile uzaklaşmadın ki aşkın harab eden o halini anlayasın.

[759] Senin güzellik mülkün viran olduğu müddetçe buluşma ile ayrılık bizim için birdir. Sen çok güzel idin ama senin vuslatına ulaşamadık, bundan sonra bizim için ayrılık daha iyidir.

Kûy be-günâh mesh kerdendeş pûst
Vaktî gam-ı û ber-heme dilhâ bûdî
Eknûn heme gamhâ-yı cihân ber-dil-i ûst[760]
ʿAMʿAK BUHÂRÎ
H^vâhem heme-râ kûr zi-ʿaşk-ı rûyet
Tâ-men ne-girem pes be-ruh-ı nîgûyet
Yâ hud h^vâhem hemî dü-çeşm-i hud kûr
Tâ-dîden-i diğerî ne-bînem sûyet[761]
SAʿDÎ
Gûyend hevâ-yı fasl-ı izâr hoşest
Bûy-ı gül-i bâng-i murg gülzâr hoşest
Der-taraf-ı çemen bâde-i gül-nâr hoşest
Ey bî-haberân în-heme bâ-yâr hoşest[762]
HÂVERÎ ŞİRÂZÎ
Dellâk-ı peser ki serv-i mevzûn-ı menest
Ber-cây-ı hizâb der-kefeş hûn-ı menest
Nâzem be-serîneş ki dü sad hırmen-i gül
Ber-rûy-ı hem endûhte k'în kevn-i menest[763]
ZAFER KİRMÂNÎ
Ebrû-yı tû dellâk çü tîget tîzest
Müjgân-ı tû çün nişteret hûn-rîzest
Çün seng-i tû sahtest dilet lîk dilem
Z'în her se zi-hûn çü şîşeet leb-rîzest[764]
ZAFER KİRMÂNÎ
Bezzâz tenet hemçü harîret nermest
ʿAşk-ı tû çü sevdâ-yı dükkânet germest
Çün müşteriyet ʿâşık-ı tû bisyâret
Çeşm-i tû çü vâm-h^vâh-ı tû bî-şermest[765]

---

[760] Dost ve düşmanın kalbini o kadar kırmıştır ki güya onun derisini günah yerine koymuşlar, yani derisi dönüp günah perdesi olmuştur, bir zamanlar onun gamı bütün gönüllerde idi, şimdi dünyanın bütün gamları onun gönlündedir.
[761] Senin yüzüne aşık olmasınlar diye herkesin kör olmasını istiyorum, çünkü güzel yüzüne yalnız ben bakmak istiyorum. Veya bırak benim iki gözüm kör olsun ki başkasının sana baktığını görmeyeyim.
[762] Diyorlar ki bahar faslı güzel olur, gülün kokusu, kuşların sesi, gül bahçesi güzel olur, çemenin koynunda gül renkli bade güzel olur, ey gafiller, habersizler, bunların hepsi yar ile, dost ile güzel olur.
[763] O berber oğlan, benim düzgün boylu selvimdir, onun elindeki boya benim kanımdır, onun başındaki iki gül harmanına kurban olayım, onları birbirinin üstüne koymuş, bu da benim varlığımdır.
[764] Ey traş eden, kaşların ustura gibi keskindir, kirpiklerin neşterin gibi kan dökücüdür, gönlün bileyi taşı gibi serttir. Benim gönlüm ise bunların üçünün elinden kanla dolu bir şişe gibidir.

ŞAHNE HORASÂNÎ

Ger be-ruhet ân-dü zülf hem çün şeb nîst

Hoş-bâş ki în-ʿayb-ı tû şekker-leb nîst

Sad şükr ki hem çü meh cebîniyân-ı diğer

Bâ-mâh-ı ruhet nuhûst-ı ʿakreb nîst[766]

FEDÂ'Î LAHÎCÎ

Ger çeşm güşâyem be-cemâl-i tû hoşest

V'er-dîde be-bendem be-hayâl-i tû hoşest

Hîç ez-tû be-cüz firâk-ı tû nâ-hoş nîst

V'ân nîz be-ümmîd-i visâl-ı tû hoşest[767]

Çe kuned nihâd serv-i sîmînter-râ

Z'în-vâkıʿa şîvenest merd zen-râ

Efsûs dür-kende be-cevâhir-sûden

Pâyî ki dü şâhe buved sad gerden-râ[768]

Rubâʿî (MENİCE HÂTUN MEHSETÎ)

Şâhâ feleket esb-i saʿâdet z'în kerd

V'ez-cümle Horasân tu-râ tahsîn kerd

Tâ-der-hareket-i semend-i zerrîn-naʿlet

Ber-gil ne-nehed rûy-ı zemîn sîmîn kerd[769]

TÛFÂN

Kerdî be-yek-nigâh zi-hud bî-haber me-râ

Ayâ çe mî-kunî be-nigâh-ı diğer me-râ[770]

Maksûdem ez-perîden esîrî dâm bûd

Eknûn çe bâk rîzed eğer bâl ü per me-râ[771]

Bînî hemîn ki hem çü nigîn nakş-ı men nişest

Âgâh ez-ân neî ki çe âmed be-ser me-râ[772]

---

765 Ey kumaş satıcısı, bedenin ipek gibi yumşaktır, aşkının pazarı dükkanın sevdası gibi kızgındır, aşıkların müşterilerin gibi çoktur, gözün ise borçluların gibi utanmazdır.

766 Eğer yüzünde zülfün gece gibi değilse, hoşnut ol, ey sen şeker dudaklı için ayıp değil. Çok şükür ki başka ay yüzlüler gibi kamer yüzün akrep uğursuzluğunda, burcunda değil.

767 Gözümü açtığımda senin güzel cemalinle mutluyum, gözümü kapattığımda ise senin hayalinle mutluyum. Yalnız gönlüm senin ayrılığından üzgün olsa da o da senin vuslatın ümidi ile mutludur.

768 Gümüş bedenliyi, selvi boylu ne yapsın? Bu hadise kadın ve erkek için büyük bir felakettir, yazıklar olsun ki inciyi kıymetli bir taşa çevirmek için, yüzlerce adam bu iş için çalışmalıdır.

769 Ey şah, felek senin için saadet atını eğerledi, bütün Horasan halkı yalnız seni beğendi, atının altından nalı çamura bulaşmasın diye, yere gümüş levhası çekti.

770 Bir defa dönüp bakmakla beni kendimden habersiz ettin, bir daha dönüp baksan bakalım daha neler edeceksin.

771 Uçmaktan maksadım senin tuzağına yakalanmak idi, şimdi tüylerim dökülse, kanadım kırılsa da korkum yoktur.

772 Yüzük taşı gibi yüzüğün üstünde oturduğumu görüyorsun, ancak oraya ulaşınca başıma nelerin geldiğinden haberin yoktur.

Ve lehû

Bârhâ be-hud în-karâr kunem

Ki revem terk-i ʿaşk-ı yâr kunem

Bâz-endîşe mî-kunem ki eğer

Ne-kunem ʿâşıkî çe kâr kunem[773]

Ve lehû

Guftem be-bülbülî ki ʿilâc-ı firâk çîst

Ez-şâh-ı gül fütâd be-hâk u tepîd ü murd[774]

Ve lehû

Çeşmân u hateş be-hem diğer peyvestend

Der-hûn-ı men dil-şude mahzar bestend

Kâzî tû der-în-mes'ele fetvâ çe dehî

Hattîst perîşân u güvâhân mestend[775]

NECÎB

Dârem bütî zi-cilve-i dil-seng âb kun

Ez-ʿaks-i h^vîş âyîne-i âlî-cenâb kun[776]

Dâhil be-bezm nâ-şude nâm vedâʿ ber

Ne-nişeste hem çü ʿömr be-reften şitâb kun[777]

Sad-vaʿde-i ne-yâmede-râ rûz-ı vasl kû

Yek-bûse-i ne-dâde be-sad câ hesâb kun[778]

Der-pîş-i mâ zi-silsile-i zülf-i sebha-sâz

Der-bezm-i gayr tâbe-seher mest h^vâb kun[779]

Mest ez-mey-i rakîb ü kezek ez-Necîbhâ

Hûn der-dil piyâle be-cây-ı şarâb kun[780]

Kaside-i HAKÎM NÂSIR HUSREV ʿALEVÎ ki Der-sene-i Sî Sad u Neved Çehâr Muʿâsır-ı Faryâbî Bûdeest[781]

Bismi'l-lâhi'r-rahmâni'r-rahîm

Bâlâ-yı heft-çerh-i müdevver dü-gevherend

---

[773] Kendi dünyamda her zaman, sevgilinin aşkını terk edeyim diye defalarca karar veririm. Sonra düşünürüm ki aşık olmasam ne iş yapacağım.

[774] Bir bülbüle ayrılığın dermanının ne olduğunu sordum, gülün dalından kendini aşağı attı, çırpındı ve öldü.

[775] Gözleri ve yüzünün ayva tüyleri birbirine birleşti, benim kanım da gönle dönüştü ve sohbete başladılar, ey kadı, sen bu meselede ne fetva verirsin, o hatlar perişandır, şahidler de sarhoştur.

[776] Bir güzelim var ki cilvesi ile taşın gönlünü suya döndürür, kendi aksi ile aynayı ali cenap eder.

[777] Daha meclise girmeden vedalaşma düşüncesinde olur. ömür gibi, yanımızda oturmadan kaçıp gitmeyi düşünür.

[778] Yerine getirmediği yüzlerce sözünü buluşma gününe saklar, daha bir buse vermeden yüz yerde hesaba çeker.

[779] Başkalarının meclisinde sabaha kadar sarhoş uyur, bizim yanımızda saçından tesbih ipi yapar.

[780] Rakibin meyinden sarhoş ol, kezeği Necib'ten iste, gönüldeki kanı kadehteki şarap ile değiştir.

[781] Faryâbî'nin çağdaşı olan Hakîm Nâsır Husrev ʿAlevî'nin 394 yılında yazdığı kasidedir.

K’ez-nûr-ı her dü-ʿâlem ü âdem münevverend[782]

Ender-meşîme ʿadem ez-nutfe-i vücûd
Her dü-musavverened velî nâ-musavverend[783]

Mahsûs nîstend ü ne-kunced der-havâs
Nâyend der-nazar ki ne muzlim ne enverend[784]

Perverdigân-ı dâye-i kudsend der-kadem
Gevher neyend eğer çe be-evsâf gevherend[785]

Z’în-sûy-ı âferîneş ü z’ân sûy-ı kâ’inât
Birûn u enderûn-ı zamâne mücâverend[786]

Ender cihân neyend hem îşân u hem cihân
Der-mâ neyend der-ten-i mâ rûh-perverend[787]

Gûyend her dü her dü cihânend ez-în-kabl
Der-heft-kişverend ne der-heft-kişverend[788]

În-rûh-ı kuds âmed ü ân-rûh-ı Cebre’îl
Yaʿnî feriştegân-ı per-ânend bî-perend[789]

Bî-bâl der-nişîmen süflî güşâde per
Bî-per der-âşiyâne-i ʿulvî hemî perend[790]

Bâ-germ serd-i ʿâlem huşkter-i zamân
Çün hâk u bâd hem-nefes-i âb u âzerend[791]

Der-künc-i hâne-i ezel ü mahzen-i ebed
Her dü ne-cevherend velî nâm-ı cevherend[792]

V’ez-nûr tâbe-zulmet u zi-evc tâ-hazîz
V’ez-b’âhter be-hâver u zi-bahr tâ-berrend[793]

Hem ʿâlemend ü âdem hem dûzah u behişt
Hem hâzırend u gâ’ib u hem zehr ü şekerend[794]

Der-ʿâlem-i düvvüm ki buved kârgâh-ı şân
Vîrân kunend kân-ı binâ vü binâ kerend[795]

---

[782] Yedi feleğin üstünde iki gevher döner, onların nurundan her iki âlem ve insanlar ışık alırlar.
[783] Ana karnında yoktan vücuda gelmişler, her ikisi şekillidir, ancak göze görünmezler.
[784] Hissedilmezler, insan hafızasında da yer almazlar, göze görünmezler, ne karanlık ne de nurdurlar.
[785] Adım atmakta mukaddes bakıcının yetiştirdikleridir, gevher değildirler ancak vasıfta gevher gibidirler.
[786] Yaratılanın bu tarafında, kâinatın o tarafında zamanenin dışında ve içinde birbirlerine yakındırlar.
[787] Hem onlar hem de dünya dünyada değildir, bizde değiller ancak bizim bedenimizdeki ruhu beslerler.
[788] Her ikisi, her iki dünyada bundan önce olmuşlar, diyorlar, yedi ülkededirler, öyle bir yedi ülkede ki.
[789] Birinde mukaddes ruh var, öbüründe Cebrail’in ruhu, uçan melektirler ancak kanatsızdırlar.
[790] Aşağı yerde kanatsız oldukları halde kanatlarını açmışlar, kolsuz kanatsız oldukları halde yüce yuvaya uçarlar.
[791] Dünyanın sıcak ve soğuğu, zamanenin kuru ve yaşı, toprak ile rüzgar, su ve ateşle aynı nefeslidirler.
[792] Ezel evinin bir köşesinde ve ebedi hazinesinde her ikisi cevher değiller ancak adları cevherdir.
[793] Işıktan karanlığa kadar, yücelikten alçaklığa kadar, batıdan doğuya kadar, denizden karaya kadar giderler.
[794] Hem dünya hem de insan, hem cehennem hem de cennet, hem hazır hem de gaib, hem zehir hem de şekerdirler.

Rûz dehân-ı penç-havâs u çehâr-tabʿ
Hâlî girân-ı nüh-felek ü heft ahterend[796]

V'er-müşerrefân dehend be-gird-i ser-îşân
Z'ân-penç-enderûn u der-ân-penç-enderend[797]

Der-pîş-i ser dü dükkân dârend ü zi-âsumân
İstâdeend herçe fürûşend hemî harend[798]

V'ân-pâdişâh-ı deh ser u şeş rûy u heft çeşm
Bâ-çâr-hasm-ı şân yekî hâne enderend[799]

Cevher neyend cevher-i îşân be-bered ʿaraz
Mihver nihâde ʿarazend u ne mihverend[800]

Hᵛânend ber-i tû nâme-i esrâr bî-hurûf
Dânend kerdehâ-yı tû bî-ân ki be'ngerend[801]

Peydâ ez-ân şudend ki geştend nâ-pedîd
Z'ân bî-ten ü serend ki ender ten ü serend[802]

V'în ez-sıfat bûd ki ne-küncend der-cihân
V'ân gâh der-ten ü ser-i mâ her dü-muzmerend[803]

Ân-câpegâ behr-i tû-râ sâhtend cây
V'er ne küdâm cây ki ez-cây ber-terend[804]

Sûy-ı tû âmedend zi-câî ki cây tûst
Ân-câ firişteend ü bed-incâ peyemberend[805]

Bâlâ-yı müderrec-i melekûtend der-sıfât
Çün zât-ı zü'l-celâl ne ʿunsur ne cevherend[806]

Bâ-ân ki hest her dü-cihân mülk-i în-ü ân
Nefs-i tu-râ eğer tû be-hᵛâhî hemî harend[807]

Güftâr-ı şân be-dân u be-güftâr kâr kun
Tâ-ez-Hudâ-yı ʿizz ü cell vasiyyet âverend[808]

Me-niger be-sâyirât-ı felek-râ ki ber-felek

---

795 İkinci alemde onların imalathanesi vardır, binayı hem yaparlar hem de yıkarlar.
796 Beş duyu ve dört unsur verendirler, dokuz feleği ve yedi yıldızı boşaltırlar.
797 Onların yanına teşrif edenlerin çevresinde dört dönerler, o içte olan beşin içinde yine beş vardır.
798 Başın karşısında iki yerleri vardır ve semada durmuşlardır. Hem satarlar hem de alırlar.
799 On başlı, altı yüzlü, yedi gözlü o padişah dört hasmı ile aynı evde bulunur.
800 Cevher değiller, onların cevheri ise arazı mahvedemez. Eksen koyup arazdırlar, eksen değildirler.
801 Harfsiz sırlar mektubunu senin yanında okurlar, sana bakmadan senin ettiklerini bilirler.
802 Göze görünmez oldukları için yaratıldılar, canda ve başda oldukları için cansız ve başsızdırlar.
803 Bu özelliklerine göre dünyaya sığmıyorlar. Onların her ikisi de bizim bedenimizde gizlidir.
804 Seher vakti orada senin için bir yer yaptılar. Öyle bir yer ki o yerden yüksektedir.
805 Sana doğru geldiler, orada melektirler, burada ise peygamberdirler.
806 Görünüşte ilahi dereceden yüksektirler, Tanrı'nın zatı gibi ne unsur ne de cevherdirler.
807 Her iki dünya bunun ve onun mülkü olmasına rağmen sen istesen senin nefsini alabilirler.
808 Onların dediklerini uygula, ta ki Allah'tan sana hediye getirsinler.

Îşân zi-hazret-i melekü'l-ʿarş leşkerend[809]

Be-dâne şân eğer çe nigûheş kunend-i şân

Âhir müdevverân-ı sipihr-i müdevverend[810]

Çendîn hezâr dîde vü gûş ez-berâ-yı çîst

Z'în sân suhan me-gûy ki hem kûr u hem kerend[811]

Baʿd-ez-hezâr sâl hemânî ki evvelet

Z'în-der-derâverend u z'ân-der-birûn berend[812]

Ânhâ ki âmedend çe dîdend ez-ân-cihân

Reftend ü mâ revîm be-yâyend u be-güzerend[813]

V'înhâ ki hufteend der-în-hâk u deyrhâ

Ez-yek nişesten pederânend u mâderend[814]

V'înhâ ki hest şân be-Bû Bekr dostî

Ger dostend çün ki heme hasm-ı Haydarend[815]

V'în-sünnîyân ki sîret-i şân naks-ı Haydarest

Hakkâ ki düşmenân-ı Ebû Bekr ü ʿÖmmerend[816]

ʿÂkılî zi-her-dü-cemâʿat suhan me-gûy

Be-güzâr-ı şân be-hem ki ne müflih ne kabrend[817]

Hân tâ-ez-ân-gürûh ne-bâşî ki der-cihân

Çün kâv mî-hurend u çün gurgân mî-derend[818]

Yâ kâfirî be-kâʿide yâ mü'minî be-hak

Hem-sâyegân-ı men ne müselmân ne kâfirend[819]

Nâsır gulâm u çâker-i ân-kes ki în-şinuft

Cân u harend revende berîn-çerh-i ahdarend[820]

BİNÂYÎ

Ez hurden-i mey menʿ kunendem ki harâmest

Çîzî ki der-în-şehr helâlest küdâmest[821]

YÛSUF KÖSE KARABÂGÎ

---

[809] Feleğin gezegenlerine bakma, onlar Allah'ın askerleridir.
[810] Onları azarlasalar da onları kabul et. Sonunda onlar feleği devrettirenler oldular.
[811] Binlerce göz ve kulak ne içindir? Hem kördürler hem de sağırdırlar diye söyleme.
[812] Bin yıl da geçse yine bin yıl öncesi gibisin. Yine de bu kapıdan seni getirip o kapıdan götürecekler.
[813] Onlar ki geldiler öbür dünyadan ne gördüler, gittiler, biz de gideceğiz, gelecekler ve gidecekler.
[814] Bu toprakta ve mezarlıkta yatanların hepsi bir ana ve babadandırlar.
[815] Onlar Ebu Bekir ile dostluk ederler, dost olmalarına rağmen Haydar'a düşmandırlar.
[816] Bu sünnîler ki onların tabiatı Haydar'ın noksanıdır. Onlar hakikaten Ebu Bekir ve Ömer'in düşmanıdırlar.
[817] Bu iki cemaatten akıllı odur ki hiç konuşmasın, onları kendi hallerine bırak, ne kurtuluşa ermişlerdir, ne de ölmüşler.
[818] Bu dünyada o kimselerden olma, uyanık ol, hem ineği yerler, hem de kurtlar gibi yırtıcıdırlar.
[819] Ya doğru dürüst kafir ol, ya da hakkıyla mümin ol. Benim dostlarım ne Müslüman'dır, ne de kâfirdir.
[820] Ey Nasır, ben benim sözlerimi dinleyenin kuluyum, bu yeşil feleğin üzerinde gidenler hem can hem de akıllıdırlar.
[821] Şarap içmeğe bırakmıyorlar, diyorlar ki haramdır. Peki bu şehirde helal olan şey nedir?

Hûn şud dil-i men hûn şud ân-hûn şudenî bûd
Ân-be ki zi-bî-dâd-ı tû şud çün şudenî-bûd[822]

EZ-MEVLÂNÂ EBU'L-ʿÛLÂ GENCEÎ Kİ DER-HİCV-İ HÂKÂNÎ GUFTEEST

Men ân-dem ki ez-mâder-i dehr zâdem
Be-fazl u hüner der-cihân üstâdem[823]

Me-râ şast sâlest k'ez-hâk-i Îrân
Bûd şânzdeh tâbe-Şirvân fütâdem[824]

Çe pîr-i zaʿîfem senâ-gûy-ı Husrev
Ne-gûyem ki Keyhusrev ü Keykûbâdem[825]

Tû ey Efzale'd-dîn eğer râst pursî
Be-cân-ı ʿazîzet ki ez-tû ne şâdem[826]

Tû hud kurretü'l-ʿayn u ferzend-i mâî
Menet hem peder-h^{v}ânde vü üstâdem[827]

Çü ragbet-nümûdî be-şâkirdî-i men
Be-tû tuhfe ez-û sıla vü sîm dâdem[828]

Kemer-râ be-taʿlîm-i şefekat be-bestem
Zebân-ı tû der-şâʿirî ber-güşâdem[829]

Çü şâʿir şudî burdemet pîş-i Hâkân
Be-Hâkânîyet men lakab ber-nihâdem[830]

Be-Yezdân eğer gufteem gâvem û-râ
Eğer gufteem nîst Bi'l-lâh be-yâdem[831]

Tû her dem ber-men çe cûşî çü âteş
Ne tû âb u âteş ne men hâk ü bâdem[832]

Be-cây yekî reh dü sad reh be-gûyem
Ne-gâvem ne-gâvem ne-gâvem ne-gâvem[833]

Eyzan lehû

Hâkâniyâ eğer çe suhan-ı nîk dâniyâ
Yek nükte gûyemet bişnev râygâniyâ

---

[822] Gönlüm kan oldu, zaten kan olmalıydı da. Lakin şurası güzel ki bu senin zulmünden oldu.
[823] Ben dünyanın anasından doğduğumda, kendi faziletim ve sanatım ile dünyada üstad oldum.
[824] Ben şimdi altmış yaşındayım, İran toprağından Şirvan'a on altı yaşında geldim.
[825] Hüsrev'i övmekte ne kadar zayıfım, Ben ne Keyhüsrev ne de Keykubad'ım diyorum.
[826] Ey Efzaleddin, eğer doğrusunu sorarsan, senin aziz canına and olsun ki senden razı değilim.
[827] Gözümüzün ışığısın, bizim evladımızsın, beni kendine hem baba hem de üstad bilmişsin.
[828] Sen bana öğrenci olmaya kendin meylettin, sana altın ve gümüşten hediyeler verdim.
[829] Senin eğitiminde şefkat kemeri bağladım, senin şairlik dilini ben açtım.
[830] Sen şair olduktan sonra seni Hakan'ın huzuruna götürdüm, senin için Hakanî mahlasını ben verdim.
[831] Allah'a yemin olsun ki senin hakkında kötü bir söz demedim, eğer dediysem de hatırlamıyorum.
[832] Peki niye her an benim üstüme ateş gibi atlıyorsun, ne sen su ve ateşsin ne de ben toprak ve havayım.
[833] Bir defa yerine sana yüz defa söylüyorum ki, ahmak değilim, ahmak değilim, ahmak değilim.

Hicv kesî me-kun ki zi-tû meh buved be-sin

Şâyed ki û peder buved u tû ne-dâniyâ[834]

ZEVKÎ ISFAHÂNÎ

Ne şükûfe ne bergî ne semer ne sâye dârem

Heme hayretem ki dehkân be çe kâr gâşt mâ-râ[835]

NÛRÎ ISFAHÂNÎ

Der ser-ne-güşâyem çü bâ-tû mey nûşem

Eğer ferişte-i rahmet zi-âsumân âyed[836]

Dehed be-dîde-i men hâk-i âsitân-ı tû nûr

Velî dirîgem ez-ân-hâk-i âsitân âyed[837]

NÂFİʿ

Kerdî tû be-men ân-çe me-râ bûd sezâvâr

Men hîç ne-kerdem ki sezâvâr-ı tû bâşed[838]

HIZRÎ

Zi-reften-i tû dilî bâz pes ne-mî-mâned

Tû mî-revî der-în-şehr kes ne-mî mâned[839]

EHLÎ ŞİRÂZÎ

Zâhid reh-i Kaʿbe devân k'în-reh-i dînest

Hoş mî-reved ammâ reh-i maksûd ne înest[840]

Eyzan lehû

Ez-merg-i rakîbân-ı tû hurrem ne-tüvân bûd

Hursend be-merg heme ʿâlem ne-tüvân bûd[841]

NÛRÎ ISFAHÂNÎ

Âsafâ kâʿide-i merdüm-i şâʿir înest

Ki be-âyîn-i tarab zahmet-i ahbâb dehend[842]

V'ez-büzürgân reveş ânest ki der-her-vaktî

Zi-kem ü pîş murâd-ı dil-i ashâb dehend[843]

Reveş ân-nîst ki leb teşne âmâli-râ

---

[834] Ey Hakânî eğer sözü anlama kabiliyetin varsa, gel sana kıymetli bir sır söyleyeyim, bunu benden armağan olarak işit, kendinden büyüğü hiç bir zaman hicvetme, o senin baban olabilir ama sen bilmezsin.

[835] Ne çiçeğim, ne yaprağım, ne meyvam ne de gölgem var, bu ekincinin beni neden ektiğini bir türlü anlamıyorum.

[836] Eğer seninle oturup şarap içerken, gökten rahmet meleği gelse ona kapıyı açmam.

[837] Senin kapının eşiğinin tozu benim gözüme nur verir, ancak oranın toprağına yazıklar olsun, gözüme çekmem.

[838] Bana ne layık idiyse sen bana ettin, ancak ben sana layık hiç bir hizmet gösteremedim.

[839] Sen giderken yürekler yerinden oynuyor, sen gidiyorsun, bu şehirde hiç kimse kalmıyor.

[840] Zahid Kabe'ye bu din yoludur diye koşa koşa gider, güzel gider, ama bu onun maksat yolu değildir.

[841] Sen kendi rakiblerinin ölümüne bu kadar sevinme, bütün dünyanın ölümü ile bu kadar mutlu olunmaz.

[842] Ey Âsaf, şair topluluğunun, eğlence ile kendi dostlarına zahmet vermesi gibi bir kaideleri vardır.

[843] Büyüklerimizde de, dost aşinayı, eksik veya tam olsa da kendi arzularına ulaştırma adeti vardır.

Be-güzârend ki sâl-i diğereş âb dehend[844]

Baʿd-ez-în lutf tû bâ-men be çe mâned dânî

Nûş-dârû ki pes ez-merg be-Sührâb dehend[845]

FASÎHÎ

Dî kâsid-i yâr âmed ü müjgân-terî dâşt

Ez-yâr-ı diğer behr-i helâkem haberî dâşt[846]

KÂZIMÎ

Bâkem zi-neng nîst ki mestem girifteend

Dâgem ez-în ki şîşe zi-destem girifteend[847]

Eyzan lehû

În-murg-ı dil ki der-kafes-i sîne-i menest

Âhir me-râ be-hâne-i sayyâd mî-bered[848]

ŞEVKÎ

Bâ-rakîbân suhan ez-kuşten-i men mî-gûyed

Kuşten înest ki bâ-gayr suhan mî-gûyed[849]

MİN GAZELİYÂT-I ŞEYH ʿATTÂR

Mestend zerrât-ı cihân hüşyâr kû hüşyâr kû

Der-h^{v}âb-ı nâzend în-heme bîdâr kû bî-dâr kû[850]

Der-mescid ü der-meykede her câ ki mî-bînem tûî

Gayr ez-tû der-kevn ü mekân deyyâr kû deyyâr kû[851]

Ey ʿâşıkân ey ʿâşıkân dârem be-dil sırrî nihân

Ber-hırka âteş mî-zenem zünnâr kû zünnâr kû[852]

Reftem firâz-ı lâ-mekân tâ-yâbem ez-cânân nişân

Âmed nidâ ez-lâ-mekân ân-yâr kû ân-yâr kû[853]

Mansûr “Ene’l-hâkk” kû şude der-zümre-i bî-gânegân

Men Hakk-ı mutlak mî-zenem ân-dâr kû ân-dâr kû[854]

Gavvâs der-bahr ü berem gevher-feşânî mî-kunem

Pür-müşk kerdem ʿâlemî ʿAttâr kû ʿAttâr kû[855]

---

[844] Ama şimdi yeni adet çıktı, dudakları susuz olana, biraz daha sabret gelecek yıl sana su vereceğiz diyorlar.
[845] Böyle olunca senin bana yaptığın bu lutuf neye benziyor bilir misin? O Nuşdâru ki Sührab öldükten sonra ona ulaşmıştı.
[846] Dün sevgilimden bana haberci geldi, kirpiklerinde göz yaşı vardı, galiba yine yarimden beni öldüreceği haberini getirmişti.
[847] Sarhoş halde yakalandığım için utanıp sıkılıyorum, şarap şişesini elimden aldılar, onun gamını çekiyorum.
[848] Sinemin kafesinde olan bu gönül kuşu, bilirim ki sonunda beni avcının evine götürecek.
[849] Sevgilim rakiblerle beni öldürme hakkında konuşur, asıl ölüm, sevgilinin benim hakkımda başkasıyla konuşmasıdır.
[850] Dünyânın bütün zerreleri böyle mesttir, ayık hani, ayık hani, herkes naz uykusundadır, uyanık hani, uyanık hani?
[851] Mescitte, meyhanede ne gördüysem, sensin, bu dünyâda senden başka deyyar hani, deyyar hani?
[852] Ey aşıklar, ey aşıklar gönlümde bir sırrım vardır, hırkamı ateşe vermek istiyorum, zünnar hani, zünnar hani?
[853] Mekansızın, Allah’ın yanına gittim ki sevgiliden bir haber alayım, o mekansızdan nida geldi: o yar hani, o yar hani?
[854] Mansur, biganeler arasında “Ben Hakkım” dedi, ben hakk-ı mutlaktan dem vururum, o dar hani, o dar hani?

EZ-ŞEYH BAHÂ'Î

Tâ-key be-temennâ-yı visâl-i tû yegâne
Hûnem şeved ez-her-müje çün seyl revâne
H^{v}âhed be-ser-âmed şeb-i hicrân-ı tû yâne
Ey tîr-i gamet-râ dil-i ʿuşşâk nişâne
Halkî be-tû meşgûl u tû gâ'ib zemyâne[856]

Rûzî ki be-reften hârîfân pey-i her kâr
Zâhid be-sûy-ı mescid ü men cânib-i hummâr
Men yâr taleb mî-kunem ü cilvegeh-i yâr
Hâcı be-reh-i Kaʿbe vü men tâlib-i dîdâr
Û h^{v}âne hemî-cûyed ü men sâhib-i h^{v}âne[857]

Reftem be-der-i mustaba-i zâhid ü ʿâbid
Dîdem heme-râ pîş-i kadeş râkiʿ ü sâcid
Der-meykede ruhbânem u der-savmaʿa zâhid
Geh muʿtekif-i deyrem ü geh sâkin-i mescid
Yaʿnî ki tu-râ mî-talebem hâne-be-hâne[858]

Bülbül zi-çemen z'ân-gül ruhsâr nişân dîd
Pervâne der-âteş şud u envâr ʿayân dîd
ʿÂrif eser-i nûr tû bâ-pîr ü civân dîd
Çün der-heme câ ʿaks-i ruh-ı yâr tüvân dîd
Dîvâne niyem men ki revem hâne-be-hâne[859]

Her câ ki şudem pertev-i kâşâne tûî tû
Her der ki zedem sâhib-i ân-hâne tûî tû
Der-Kaʿbe vü der-bütkede cânâne tûî tû
Maksûd-ı men ez-Kaʿbe vü büt-hâne tûî tû
Maksûd tûî Kaʿbe vü büt-hâne bahâne[860]

ʿÂrif be-kavânîn-i hıred râh-ı tû bûyed
Dîvâne birûn ez-heme ahvâl-i tû cûyed

---

[855] Suda ve karada dalgıç olup cevherler saçarım, alemi mis kokusu ile doldurdum, Attar hani, Attar hani?
[856] Sadece sana ulaşmanın temennası ile ne zamana kadar, kanım sel gibi kirpiklerimin ucundan aksın? Senin bu hicran gecenin bir sonu var mı yok mu? Ey aşıkların gönlünü gam oklarına nişan eden, herkes senin ile meşguldür sen ise orada yoksun.
[857] O zaman ki herkes bir işin peşinden gider oldu, zahid mescide doğru gitti ben ise meyhane tarafına. Ben yarimi arayıp onun yerini bulmak isterim, hacı Mekke'ye gider ben ise senin arzundayım, o ev arıyor ben ise ev sahibini.
[858] Zahid ve abidin ibadetgahının kapısına gittim, gördüm ki herkes onun boy ve posunun karşısında secde etmektedir. Meyhanede ruhbanım ibadetgahta ise zahidim. Gah manastırda rahibim, gah mescidde abid. Bütün bunlardan maksadım ise ev ev seni aramaktır.
[859] Bülbül çimenlikte o gül yüzden bir nişane gördü, pervane ateş içinde hakikat nurunu gördü, arif yaşlı ve gençte senden bir nur işareti gördü, madem ki her yerde yarin yüzünü görmek mümkündür, ben deli değilim ki seni ev ev arayayım.
[860] Nereye gidersem gideyim, sarayların ışığı sensin sen, hangi kapıyı çalsam o evin sahibi sensin sen, Kabe'de de puthanede de sevgilim sensin sen, Kabe'de de puthanede de arzum sensin sen, asıl arzulanan sensin, Kabe de puthane de bahanedir.

Tâ-gonca ne-şüküfte în-bâg ki bûyed

Her kes be-zebânî sıfat-ı hamd-i tû gûyed

Bülbül be-nevâ h^vânî vü mutrıb be-terâne[861]

Bî-çâre Bahâî dileş pür zi-gâm-ı tust

Ümmîd-i v'ey ʿâtıfet dem-be-dem-i tust

Her çend ki ʿâsîst zi-hayl-i çeşm-i tûst

Taksîr-i hayâleş bâ-ümîd-i kerem-i tûest

Yaʿnî ki güneh-râ be-ez-în-nîst bahâne[862]

TÛFÂN

Çe gûne çeşm-i hud ârâmgâh-ı yâr kunem

Men ân-niyem ki be-çeşm-i hud iʿtibâr kunem[863]

Çü besmele nigerî hâlem ey refîk me-purs

Me-bâd ân-ki şikâyet zi-dest-i yâr kunem[864]

Nisâr-ı yâr şud ân-cân ki dârî ey Tûfân

Kücâst cân-ı diğer tâ diğer nisâr kunem[865]

YAGMÂ

Her giz me-bâd Kevser ü Cennet heves me-râ

Câm-ı şarâb u kûşe-i mey-hâne bes me-râ[866]

Z'în-pes be-künc-i savmaʿa nûşem şarâb men

K'ân-câ bed-în-libâs ne-gîred ʿases me-râ[867]

Guft âyedem be-ser-i dem-i murden figân ki geşt

Âgâz-ı vaʿde-i hasret âhir nefes me-râ[868]

Yagmâ hoşem be-hırka ki ʿömrî der-în-libâs

Bûdem şarâb-h^vâre vü ne-şinâhet kes me-râ[869]

MEVLÂNÂ MÎR HUZÛRÎ

Be-cürm-i ʿaşk h^vâhem rûz-ı mahşer dest-i hud beste

Ki tersem gâfil ez-hud dâmen-i ân-nâzenîn gîrem[870]

---

[861] Arif akıl kanunları ile senin yolunu arar, deli bütün yolları terk edip seni arar, bu bağın açılmamış goncasını herkes koklar, hepsi ayrı bir dil ile senin övgünü söyler, bülbül nağmeler okumakla, çalgıcı ise teranelerle.

[862] Biçare Bahai'nin gönlü senin gamınla doludur, onun ümidi yalnız senin, fasılasız lutfundadır, doğrudur, günahkardır, ancak senin cemaline aşıkların zümresindendir. Hayali kendi kusurlarının bağışlanması için senin kereminden ümitlidir. Çünkü günah için bundan daha güzel bir bahane olamaz.

[863] Gözümü sevgilime nasıl mesken edeyim ki? Benim kendi gözüme de itibarım yoktur.

[864] Bana bülbül gibi baksan, ey dost, halimi sorma çünkü ben, yar elinden şikayet edenlerden değilim.

[865] Ey Tufan bir canın var idi onu da sevgiline kurban ettin, hani yeni bir can ki ona tekrar kurban edesin?

[866] Asla Cennet'e Kevser'e heves etmem, bir şarap kadehi ve bir meyhane köşesi bana yeter.

[867] Bundan sonra kilise köşesinde şarap içeceğim, çünkü orada bu elbise ile, gece bekçisi beni tutamaz.

[868] Sevgilim bana, öldüğünde senin başının üstüne geleceğim dedi. Yazıklar olsun ki bu sözün başlangıcı hasrettir, sonu ise son nefesim.

[869] Yağma, bu hırkayı, çok seviyorum. Çünkü onu giyip ömrüm boyunca şarap içtim, hiç kimse beni tanımadı.

[870] Kıyamet günü aşkın günahı ile elimi bağlı görmek isterdim. Korkarım ki elimde olmadan nazeninimin eteğinden tuta.

Sabâh-ı ʿîd eğer men dest-i ân-nâzik-beden bûsem

Zi-şâdî tâ-şeb ân-rûz dest-i hᵛîşten bûsem[871]

MİRZÂ AHMED

Müyesser key şeved vasl-ı tû ey nâ-mihribân me-râ

Ki ez-hᵛîşten tu-râ bîmest u ez-bî-gânegân me-râ[872]

RÂZÎ NAKKÂŞ

Kasd-i katlem ger kunî bed-nâmî hᵛâhî keşîd

Z'ân ki tâ-hançer ber-ârî intizârem mî-kuşed[873]

SÂLİK

Cüst ü cûy-ı diğerî dâşt çü pursîdem ez-û

Münfaʿil geşt ü me-râ guft tu-râ mî-cûyem[874]

ŞÂHÎ

Her ki-râ çeşm ber-habîb-i menest

Ger buved çeşm-i men rakîb-i menest[875]

FAKÎRÎ

Eğer sad-reh revem ez-kûy-ı û nâ-dîde dîdâreş

Diğer reh-bâz mî-gerdem ki tâ-bînem diğer bâreş[876]

HᵛÂCE ŞEMSÜ'D-DÎN

Ya tu-râ men vefâ be-yâmûzem

Ya zi-tû men cefâ be-yâmûzem[877]

Ya cefâ ya vefâ ez-în-du yekî

Yâ be-yâmûz yâ be-yâmûzem[878]

Bâ-tû çendân vefâ kunem sanemâ

K'în-cihân-râ vefâ be-yâmûzem[879]

Velehû

Û leb ez-neng-i su'âlem ne-güşâyed ez-hem

Men be-în-şâd ki der-fikr-i cevâbest me-râ[880]

Men ân-nîyem ki tüvân harfî ez-zebânem guft

---

[871] Bayram sabahı eğer sevgilimin elini öpebilsem, o gün, akşama kadar sevinçten kendi elimi öperim.
[872] Ey vefasız sevgili, sana kavuşma, bize nasıl müyesser olabilir ki? Sen yakınlardan korkuyorsun ben de yabancılardan.
[873] Beni öldürmeye kasd etsen kötü insan olacaksın, çünkü sen hançerini çekinceye kadar ben intizardan öleceğim.
[874] Sevgilim, başkasını arıyordu, sordum, ne ediyorsun? Kötü durumda kalmamak için seni arıyorum dedi.
[875] Her kimin gözü benim sevgilimde olsa, hatta benim kendi gözüm de olsa rakibimdir.
[876] Eğer yüz yol geçişinde onu görmeden geçsem, belki görebilirim diye bir daha geri dönüp bakarım.
[877] Ya gel sana vefa öğreteyim, ya gel senden cefa öğreneyim.
[878] Ya cefa ya vefa ikisinden biri, ya gel öğren, ya gel öğret.
[879] Ey sanem, bu dünyada sana o kadar vefa göstereceğim ki bütün aleme bu ders olsun.
[880] O utandığından dudağını dudağından ayırmadı, ben de cevap beklediğini düşünüp sevindim.

Çe gûyem ez-tû çe dîdem çe mî-tüvânem guft[881]

Zebân zi-şekve be-bendem be-în çe kunem

Ki dîd her ki me-râ harfî ez-zebânem guft[882]

Men bî-haber ü der-pey-i dil ʿişvegerî hest

Dil-i bî-tapeşî nîst harîfân haberî hest[883]

Yek-çend dil ez-baht firîb ʿacebî hûred

Pendâşt tu-râ bâ-men-i miskîn nazarî hest[884]

Çün dîd velî kâʿide-i merhamet-i dost

Dânîst ki sad-bâr zi-düşmen beterî hest[885]

Ne-mî-kunî şebem ez-nâle menʿ tâ-ne-dehem

Hîç karâr ki gûş-ı tû ber-figân-ı menest[886]

Ve lehû

Hûrsend be-ümmîd-i cevâbest dilem kâş

Kâsid ki reved cânib-i û dîrter âyed[887]

Menʿem ne-mî-kuned zi-dereş müddeʿî meğer

Dâniste în-ki gayretem âvâre mî-kuned[888]

Ve lehû

Her giz dilem zi-dîdenet âsûdegî ne-dîd

Ez-bes ki mî-tepet zi-peyi dîden-i diğer[889]

Çün diğerest bâʿis-i sulhem çe mî-kunem

Sulhî ki hest bâʿis-i rencîden-i diğer[890]

Ve lehû

Behr-i tû şenîdeem suhanhâ

Şâyed ki tû hem şenîde bâşî[891]

SÜHEYL-İ ÇAGATÂYÎ

Gûyend rûz-ı haşr be-pâyân ne-mî-resed

Sad-rûz-ı ân-be-yek-şeb-i hicrân ne-mî-resed[892]

ŞÂNÎ

---

[881] Ben senin hakkında bir şeyler diyen birisi değilim. Ne diyeyim, senin hakkında ne gördüm, ne söyleyebilirim?

[882] Ben hiç bir zaman şikayet için ağzımı açmam, ama ne yapayım ki her yüzüme bakan dilimden bir söz söylüyor.

[883] Ben habersizim ama o yüreğin peşinde nazlı biri var. Çarpmayan kalp yoktur dostlar, bir haber var.

[884] Bir kaç gönül benim bahtımdan aldandı. Onlar ben garip ile senin aranda bir şeylerin olduğunu düşündüler.

[885] Dost, merhametin kaidelerini gördükten sonra bildi ki düşmandan yüz kat daha beteri vardır.

[886] Geceleri feryadıma hiç mani olmuyorsun, guya benim nalelerimi dinlediğini düşüneyim diyorsun.

[887] Benim gönlüm cevabı almakla sevinecektir. Haberci onun yanına gidip daha da geç gelsin.

[888] Rakip beni onun kapısından kovmuyor, benim vicdan ve namusumun onu avare edeceğini biliyor.

[889] Hiç bir zaman benim gönlüm seni görmekle rahata ermedi. Çünkü seni yeniden görmek için kalbim hep çarpar.

[890] Başkası benim sakinleşmeme sebep olursa ne edeyim? Yeniden incinmeye sebep olacak sulh neye lazımdır?

[891] Ben senin hakkında bazı sözler işittim. Bunları belki sen de işitmiş olabilirsin.

[892] Kıyamet gününün çok uzun olacağını söylüyorlar. Bence onun yüz günü bir hicran gecesine ulaşamaz.

İmrûz tevbe kerdem ü imşeb be-pây-ı hum

Ân-tâkatem ne-mând ki mey der-sebû kunend[893]

Be-katl-i hᵛîş ez-ân-dilgirân şeved Şânî

Ki û ne-mâned ü cevret be-diğerân mâned[894]

ŞÂNÎ

Dî be-hammâm ez-pey-i gasl-i cimâʿ

Geşt rehber tâliʿ-i meymûn-ı men[895]

Kîse mâlî bâ-sürîn çün billûr

Behr-i mâleş geşt pîr âmûn-ı men[896]

Çün me-râ be-rû fiken ez-iştiyâk

Cümle şehvet geşt der-ten hûn-ı men[897]

Turfe kûnî ber-ser-i kûnem nihâd

Kâş bûdî gîr-i men der-kûn-i men[898]

HÂLETÎ

Ber-geşt mehî k'ez-sefereş meyl-i vatan bûd

În-ez-eser-i tâliʿ-i ber-geşte-i men bûd[899]

Be-men rûz-ı cüdâyî vaʿdehâ dâdî vü mî-tersem

Ki ân-râ burde bâşed imtidâd-ı hicr ez-ziyâdet[900]

Be-ʿömrî yek-suhan ger bâ-men ân-nâ-mihribân gûyed

Nişîned bâ-rakîbân ʿözrhâ ez-behr-i ân-gûyed[901]

Kerdem be-diğerî pey-i defʿ-i gümân-ı gayrî

İzhâr-ı ʿaşk-ı yâr be-men-i bed-gümân be-mând[902]

Çe hoş bâşed dü rûzî yâr eğer râh-ı sefer gîred

Ki tâ-bâz-âmeden-i her bü'l-heves yâr-ı diğer gîred[903]

Tâ-ne-dâned murdeem ne-âyed be-pursiş ey refîk

Ez-ser-i bâlîn-i men ber-hîz ü feryâdî be-kun[904]

Be-yek-vaʿde zi-derd intizârem mî-tüvân küşten

Me-küş nevmîd çün ümmidvârem mî-tüvân küşten[905]

---

[893] Bugün sabah tövbe ettim, ama bu gece şarap kübünün dibinde öyle takatten düştüm ki, testiyi doldurmaya gücüm yetmedi.
[894] Şani kendi ölümünden çok korkuyor, çünkü o kalmayacaktır, senin zulmün, başkalarına kalacaktır.
[895] Dün gusletmek için hamama gittim. Benim talihim ise bana rehber oldu.
[896] Baldırları billur gibi olan keseci beni keselemek için yanıma geldi.
[897] Beni hevesle yüz üstü yatırdı, benim bedenimde kanım şehvete geldi.
[898] (Çok müstehcendir.)
[899] O ay yüzlü sevgilim seferden vatana geri dönmeye meyletti. Bu benim tersine dönmüş talihimin tesiriyle oldu.
[900] Ayrılık günü bana buluşma sözü verdi, ancak korkarım ki hicranın uzunluğu bunu onun hatırından çıkara.
[901] O mihriban olmayan sevgili eğer ömründe bir defa benimle konuşsa, rakiblerle oturur, onun hakkında sebepler söyler.
[902] Başkasının şüphesini def etmeğe çalıştıysam da ben kötü düşünceliye yarin aşkını izhar etmek kaldı.
[903] Sevgilim iki günlük yolculuğa çıksaydı ne güzel olurdu. O gelinceye kadar rakiblerin hepsi kendilerine başka sevgililer bulurlardı.
[904] Benim öldüğümü duymasa beni yoklamaya hiç gelmeyecek, ey dost, yastığımın yanında durup öldüğümü haykır.

Nihânem mî-küşî tâ-ber ki mî-hᵛâhî nehî töhmet

Ve ger ne men ki dârem âşikârem mî-tüvân küşten[906]

HÂLETÎ

Şiʿr-i men ya bedest ya nîgû

În-heme fikr çîst hayrânem

Ya ser-efrâz kun be-câʼizeem

Ya be-gû be-şikenend dendânem[907]

HÂLETÎ

Canem be-leb ez-laʿl-i hamûş-ı tû resîd

Ez-laʿl-i hamûş bâde-nûş-ı tû resîd

Gûş-ı tû şenîdeem ki derdî dâred

Derd-i dil-i men meğer be-gûş-ı tû resîd[908]

HÂLETÎ

İmrûz çe şud ki mest-i câm-ı gileî

Ser-germ be-dâden-i peyâm-ı gileî

Men çeşm-i hezâr ʿözr hᵛâhî dârem

Ammâ tû henûz der-makâm-ı gileî[909]

Rubâʿî

Mecnûn ki ne-dâşt cüz be-Leylî meylî

Ender ʿArafât dîdemeş der-haylî

Ber-dâşte dest cây Yâ Rab Yâ Rab

Feryâd ber-âverd ki Leylî Leylî[910]

Rubâʿî

Der-Kaʿbe eğer dil sûy-ı gayrest tu-râ

Tâʿat heme fısk u Kaʿbe deyrest tu-râ

Ger dil be-Hudâ vü sâkin-i meykedeî

Hoş bâşed ki ʿâkıbet be-hayrest tu-râ[911]

Beyt

---

[905] Bir vade vererek beni bekleme derdi ile öldürebilirsin, madem ümit ile öldürmek mümkündür, o zaman niye ümitsizlikle öldürüyorsun?
[906] Gizli öldürüyorsun, bunu birisine yüklemek istiyorsun. Benim kimim var ki? Beni aşikar öldürmenin de bir sakıncası yoktur.
[907] Benim şiirim ya güzel olur ya da çirkin; kendim de bu fikirlerime hayranım; ya bir bakışla benim başımı yücelt; ya emir ver dişlerimi döksünler.
[908] Senin suskun dudaklarından, canım dudağıma geldi, senin şarap içen sakin ağzından, canım boğazıma geldi. Duydum ki kulağında bir rahatsızlık varmış, meğer gönlümün derdi senin kulağına mı ulaştı?
[909] Bugün sana ne oldu ki sitem etme kadehiyle sarhoşsun, sitem haberi gönderme ile meşgulsün, benden bin defa özür dileyeceğini düşünüyordum, ama sen hala sitem etme işlerinden vazgeçmemişsin.
[910] Mecnun'un Leyla'dan başkasına meyli yoktu. Arafat günü onu kalabalıklar içinde gördüm, ellerini kaldırıp Ya Rabbi, Ya Rabbi demek yerine, feryad edip Leyla Leyla diyordu.
[911] Eğer Kabe'de senin gönlün Allah'tan başkasına yönelmişse, ibadetin boşunadır, Kabe ise kilise gibidir, eğer meyhanede olduğun halde gönlün Allah'a yönelmişse, mutlu ol ki akıbetin hayırlı olacaktır.

Bî-menî pîş-i menî der-Yemenî

Bâ-menî der-Yemenî pîş-i menî[912]

GAZEL-İ ʿIRAKÎ

Zi-dü dîde hun-feşânem zi-gamet şeb-i cüdâî

Çe kunem ki hest înhâ gül-i bâg-ı âşinâî[913]

Heme şeb nihâdeem ser çü segân ber-âsitânet

Ki rakîb der ne-yâyed be-bahâne-i gedâî[914]

Müjehâ-yı çeşm-i yârem be-nazar çünân nümâyed

Ki miyân-ı sünbülistân çe-râ vü âhû-yı Hatâî[915]

Ser berg-i gül ne-dârem zi-çe rû revem be-gülşen

Ki şenîdeem zi-gülhâ heme bûy-ı bî-vefâî[916]

Zi-firâk çün ne-nâlem men-i dil-şikeste çün ney

Ki be-sûht bend bendem zi-harâret-i cüdâî[917]

Be-kumâr-hâne reftem heme pâk-bâz dîdem

Çü be-savmaʿa resîdem heme zâhid-i riyâî[918]

Be-küdâm mezhebest în-be-küdâm milletest în

Be-küşend ʿâşıkî-râ ki tû ʿâşıkem çerâî[919]

Be-tavâf-ı Kaʿbe reftem be-Harem rehem ne-dâdend

Tû birûn-ı der çe kerdî ki derûn-ı hâneâyî[920]

Der-i deyr mî-zedem men ki sadâ zi-der der-âmed

Ki derâ derâ ʿIrakî ki tû hem zi-hâs-ı mâî[921]

Lâ-edrî

Ey sabâ ez-men be-gû Ferhâd-ı bî-bünyâd-râ

Tohm-ı nengî der-miyân-ı ʿaşk-bâzân kâştî

Ez-berâ-yı vasl-ı Şîrîn Bî-sütûn kendî zi-câ

Tîşe-i âhen çe mî-kerdî ki müjgân dâştî[922]

Lâ-edrî (SÂ’İB TEBRÎZÎ’ye aittir)

Şişe nezdîkter ez-seng ne-dâred h^vîşî

---

912 Bensiz olsan, benim yanımda olsan da Yemen’desin, benimle olsan, Yemen’de olsan da benim yanımdasın.
913 Hicran gecesi senin gamından iki gözümden kan saçarım, ne yapayım ki bunlar aşinalık bağının gülleridir.
914 Her gece başımı köpeklerin gibi senin kapının eşiğine koyuyorum ki rakib, dilenmek bahanesi ile senin kapına gelmesin.
915 Yarimin gözleri kirpiklerinin arasından öyle güzel görünür ki sanki, sünbüllükte Hıta ceylanı otluyor.
916 Ben gül görme düşüncesinde değilim, gül bahçesine hangi yüzle gideyim? Hangi gülü kokladıysam ondan vefasızlık kokusu geldi.
917 Ben gönlü kırık bir aşıkım, ayrılık elinden ney gibi nasıl nale etmeyeyim? Çünkü hicranın hararetinden kamış gibi bend bend yanmışım.
918 Kumarhaneye gittim, Allah aşığı adamlar gördüm, tekkeye vardım, riyakar zahidler gördüm.
919 Bu hangi millettendir, hangi mezhebe bağlıdır, niye aşık oldun diye aşıkı öldürüyorlar.
920 Kabe’yi tavaf etmeye gittim, Harem-i Şerif’e girmeme izin vermediler, peki sen dışarda ne ettin ki içeriye bıraksınlar.
921 Kilisenin kapısını çaldım, kapıdan şöyle bir ses geldi, buyur buyur Irakî sen de bizim yakın dostlarımızdansın.
922 Ey saba, benden Evi harap olası Ferhad’a söyle ki, aşk düşkünleri arasında utanç tohumu ektin, Şirin’e ulaşmak için Bi-sütun dağını delerken, kirpiklerin varken demir balyozu niye kullandın?

Her belâyî ki be-kes mî-resed ez-h[v]îş resed[923]

RÂGIB

Sad-nâme nüviştem ü cevâbî ne-nüviştî

În-hem ki cevâbî ne-nüvîsend bî-cevâbest[924]

H[V]ÂRÎ

Baht-ı ânem kû ki h[v]âb-âlûde ber-hîzî şebî

Nâleem ne-şinâsî vü gûşî be-feryâdem kunî[925]

CAʿFERÎ

Ne-kerd yâd-ı men ez-nâz u men be-în-hud-râ

Dehem firîb ki ber-kâsid iʿtimâd ne-kerdî[926]

İBN-İ YEMÎN

Küncî vü kitâbî vü harîfî dü se hem-dem

Bâyed ki ʿaded bîşter ez-çâr ne-bâşed[927]

Rûdî vü sürûdî şarâbî vü kebâbî

Şartest ki sâkî be-cüz ez-yâr ne-bâşed[928]

În-devlet eğer dest dehed İbn-i Yemîn-râ

Bâ-hîç kes der-dü-cihân kâr ne-bâşed[929]

Eyzan lehû

Dü-kurs nân eğer ez-gendümest veyâ ez-cev

Dü-tây câme eğer köhneest veyâ ez-nev[930]

Çehâr-kûşe-i dîvâr hud be-hâtır-cemʿ

Ki kes ne-gûyed ez-în-cây hîz ü ân-câ rev[931]

Hezâr-bâr nigûter be-nezd-i İbn-i Yemîn

Zi-ferr-i memleket-i Keykûbâd Keyhusrev[932]

ÂHÎ

Mî-şudem der-taleb-i û vü ne-mî-pursîdem

Haber-i û zi-kesî tâ-ki ne-gûyed dîdem[933]

---

923 Şişenin taştan daha yakın bir akrabası yoktur, bir kimseye bir bela değse ancak kendi yakınından gelir.
924 Yüz mektup yazdıysam da bir cevap yazmadı, bu cevap yazmamanın kendisi de bir cevaptır.
925 Bahtımın yüzü o zaman güler ki, bir gece uyku sersemi olarak kalkasın, benim sesimi tanımayıp nalelerimi dinleyesin.
926 Yar naz sebebiyle beni yad etmedi, ben ise haberciye itimad etmedi diye kendimi aldatıyorum.
927 Bir gizli köşe, bir kitap, iki üç arif dost, ancak şu şartla ki bunların sayısı dörtten fazla olmasın.
928 Rud, şarkı, şarap bir de kebap, bu şartla ki sevgilimden başkası saki olmasın.
929 Böyle bir devlet İbn-i Yemin'e nasip olsa, iki dünyada onun hiç kimse ile bir işi olmaz.
930 İki somun ekmek, arpadan da olsa olur, buğdaydan da; iki takım elbise, ister eski olsun, ister yeni.
931 Kendine ait dört duvarın arasında hatırını toplayıp oturasın, kimse sana buradan kalk, oraya otur demez.
932 İbn-i Yemin'in nazarında bu ortam, Keykubad ve Keyhüsrev'in makam ve mülkünden bin defa daha güzeldir.
933 Onu arıyordum, ancak hiç kimseden onu sormuyordum, birinin ben onu gördüm demesini istemiyordum.

CENDEBÎ KÜRD

Men niyem ki be-kâsid dehem nişâne-i hᵛîş

Ki sâzedeş zi-pey-i müddeʽâ hᵛîş[934]

HİSÂLÎ ÇAGATÂYÎ

Yek-şîşe mey-ârîd zi-Tûrân sûy-ı Îrân

Tâ-hûn-ı ciğer-kûşe-i Kâvûs be-bendîm[935]

ZEVKÎ

Endekî pîş-i tû guftem gam-ı dil tersîdem

Ki dil-âzürde şevî ve'r ne-suhan bisyârest[936]

Eyzan lehû

Pes ez-ʽömrî ki behr-i pursişî men yâr mî-âyed

Gam-ı dil tâ-nigûyî hem-reh-i agyâr mî-âyed[937]

Be-men vakt-i cüdâyî mihribânter sâht devrâneş

Ki hᵛâhed pîşter sûzed dilem ez-dâg-ı hicrâneş[938]

Be-tavr-ı diğer imrûzem nasîhat mî-kuned nâsih

Hemânâ dil zi-desteş burde bâşed dilsitân-ı men[939]

RAHÎMÎ

Be-cürm-i ʽaşk-ı tûem mî-keşend gavgâîst

Tû nîz ber-leb-i bâm ây ki hoş temâşâîst[940]

REHÎ

Nişân yâften sad hezâr mazmûn âyed

Be-hᵛânde nâme-i mâ-râ çü dost pâre kuned[941]

Âzâdiyem ez-dâm-ı tû şud fitne-i târâc

Murgân be-teberrük heme kendend perem-râ[942]

TUGRUL ŞÂH

Dîrûz çünân visâl-i cân-efrûzî

İmrûz çünîn firâk-ı ʽâlem-sûzî

Feryâd ki der-defter-i ʽömrem eyyâm

Ân-râ rûzî nüvîsed în-râ rûzî[943]

---

934 Ben, nişanesini sevgiliden haber getiren kimselere veren adamlardan değilim, çünkü o, sonra kendi işi için bunu bahane edebilir.
935 Turan'dan İran'a bir şişe şarap getirin ki, Kavus'un ciğerparesinin kan bahası yapalım.
936 Sana gamımın az bir kısmını dedim, korktum ki, kalbin incinir, yoksa demeye söz çoktur.
937 Uzun bir süreden sonra yar benimle buluşmaya gelir, gönüldeki gamları deme ki ağyarla gelir.
938 Devran ayrılık arafesinde onu bana daha da mihriban etti, göğsümün hicran dağı ile daha da çok yanmasını istedi.
939 Nasihatçı bugün bana başka bir tavırla nasihat veriyor. Galiba, sevgilim, onun da gönlünü elinden almış.
940 Senin aşkının sebebiyle benimle kavga ediyorlar, sen de damın üstüne gelip bak ki bu ne hoş temaşa imiş.
941 Eğer dost bizim mektubumuzu okuduktan yırtıp atarsa, bu yüz bin mazmunu bulmanın bir alametidir.
942 Senin tuzağından azat olmak beni fitne kargaşasına düşürdü, kuşlar, hatıra için, birer tüyümü yolup aldılar.

ŞAH TAHMÂSB

Zi-Tebrîzî be-cüz hayrî ne-bînî

Hemân bihter ki Tebrîzî ne-bînî[944]

Eyzan lehû

Isfahân cennetest pür-niʿmet

Isfahânî der-ân ne-mî-bâyed[945]

Seg-i Kâşî be-ez-ekâbir-i Kum

Bâ-vücûdî ki seg be-ez-Kâşîest[946]

GIYÂS

Hoşem be-şûriş-i mahşer ki kes ne-h^{v}âhed dîd

Ki gerd-i men zi-küdâm âsitâne ber-hîzed[947]

ʿABDU'LLÂH HÂN

Mübârek-bâd ʿıydân-ı bî-nevâyî vü bî-kes gû-râ

Ki ne kes-râ mübârek-bâd gû û ne kes û-râ[948]

MEYLÎ

Menem ü dil-harâbî be-tû mî-sipârem û-râ

Be-çe kâr h^{v}âhed âmed ki nigâh dârem û-râ

Çü be-û resm-i suhanhâ zi-zebân-ı gayr gûyem

Ki be-în-bahâne şâyed nigâh dârem û-râ[949]

Eyzan lehû

Şeb ki be-bezm-i h^{v}îşten dîd men-i harab-râ

Reft birûn zi-meclis ü kerd bahâne h^{v}âb-râ[950]

Dilem zi-zahm-ı tû âsûdeest ü mî-nâlem

Ki gayr pey ne-burd lezzet-i hadeng-i tu-râ[951]

Bâ-ân ki be-pursîden-i mâ âmede-i merdîm

K'âyâ zi-ki pursîde-i reh-i hâne-i mâ-râ

Bâ-gayr nişînî vü firistî zi-pey-i mâ

Ân-râ ki ne-dâned reh-i kâşâne-i mâ-râ[952]

---

943 Dün dünyaya ışık salan buluşma günü, bugün ise dünyayı yakan ayrılık demi, eyvahlar olsun ki zamane, ömür defterime, onu da bunu da bana gün olarak hesap ediyor.

944 Tebrizli olanlardan hayırdan başka bir şey görmezsin, ancak Tebrizli orada olmasa daha iyidir.

945 Isfahan, yeryüzünün nimet dolu bir cennetidir, ancak Isfahanlının kendisi orada olmasa daha iyidir.

946 Kaşanlı köpek, Kum şehrinin büyüklerinden daha iyidir, köpeğin Kaşanlıdan daha iyi olması da bir yana.

947 Kıyamet günündeki karışıklıktan çok hoşlanıyorum. Çünkü tozumun hangi kapıdan kalktığını hiç kimse bilmeyecek.

948 Gariblerin ve kimsesizlerin bayramı mübarek olsun, ne onlar birisine mübarek olsun der ne de başkaları onlara.

949 Dünyada bir kırık gönlüm var, onu da sana emanet ediyorum, peki o benim neyime gerek, ne diye onu koruyayım, onunla görüştüğümde sözümü başkasının dilinden söylüyorum, bir bahane ile onu elde tutmak istiyorum.

950 Gece vakti kendi bezminde ben garibi görünce, uykuyu bahane ederek meclisten dışarı çıktı.

951 Sen yaraladığın için gönlüm sakindir, ancak başkaları oklarının lezzetinden haberdar olmasın diye feryad ediyorum.

Bâ-gayr resîdî vü zi-gayret ciğerem sûht

Sad-bâr zi-nâ-âmedenet bîşterem sûht[953]

Sâzed hamûş tâ-men-i hasret keşîde-râ

Gûyed şenîdeem suhan-ı nâ-şenîde-râ[954]

Tû bed-gümân u me-râ bâ-tû nîst râh-ı suhan

Çe-râ rakîb ne-sâzed suhan miyâne-i mâ[955]

Gâyet bî-kesem bîn ki bedîn düşvârî

Eğer ez-yâr be-pursend me-râ ne-şinâsed

Baht-ı bed-bîn ki be-Meylî ne-kuned gayr-ı cefâ

Had zed sâlî ki cefâ-râ zi-vefâ ne-şinâsed[956]

EBÛ ʿALİ SİNÂ

Be-taʿm telh çü pend-i peder velîk müfîd

Be-pîş-i mubtıl bâtıl be-pîş-i dânâ hâk[957]

Helâl-geşte be-fetvâ-yı ʿakl ber-dânâ

Harâm-geşte be-ahkâm-ı şerʿ ber-ahmak[958]

Helâl ber-ʿukalâ vü harâm ber-cühhâl

Key mey mihekk buved u hayr u şer ez-û müştâk[959]

Ebû ʿAlî tû eğer mey hûrî hakîmâne

Be-hakk hak ki vücûdet be-hak şeved mülhak[960]

MEYLÎ

Cefâ-keşî ki zi-bezm-i tû hâr ber-hîzed

Me-râ be-bîned ü ümmîdvâr ber-hîzed[961]

Besî hoşnûd mî-âyed be-sûyem kâsideş gûyâ

Ki gayr ez-nâme harfî ez-zebân-ı yârem dâred[962]

Bes ki kâsid-râ be-yâzâred çü nâm-ı men bered

Rahm ne-güzâred ki be-güzârem peyâm-ı men bered[963]

---

[952] Yar, halimizi sormaya geldi, hasedimden öldüm, bakalım, bizim evin yolunu kimden sormuş, rakibler ile oturup bizi çağırmaya adam gönderiyorsun, öyle adam adam gönderiyorsun ki evimizin yerini bilmiyor.
[953] Başkasıyla geldi, başkasıyla görünce namusumdan ciğerim yandı, gelmeseydin daha iyi olurdu ki bu şekilde yüz defa ziyade yüreğim yandı.
[954] Duyulmadık, yeni sözler işittim, bunlar hasret çeken beni sakinleştirir.
[955] Sen kötü düşünceli bir adamsın, benimle senin aranda hiç bir konuşma olamaz, bizim aramızdaki sözü rakibler niçin işitsin?
[956] Bizim kimsesizliğimizin haddinden artık belasına bak ki yarimizden de bizi sorsalar tanımıyorum diyecek. Bahtın kötülüğüne bak ki cefayı vefadan ayıramayan biri Meyli'ye cefadan başka hiç bir şey yapmıyor.
[957] Onun tadı baba nasihatı gibi acı fakat faydalıdır. Nadan yanında batıl, akıllı yanında haktır.
[958] Aklın fetvası ile akıllıya helal, şeriatın hükmü ile ahmağa haramdır.
[959] Akıllılara helal, cahillere haram olan mey, hayır ile şerri ayırt eden bir mihenk taşıdır.
[960] Ey Ebu Ali, eğer sen şarabı hakimane içsen, hakkın hakikiliğine and olsun ki senin vücudun Hakk'a kavuşacaktır.
[961] Sen cefa görmüş bir adamsın, senin meclisinden diken biter, beni görür, ümitli bir şekilde ortadan kalkar.
[962] Onun elçisi benim yanıma sevinçli gelir, güya ki mektubtan başka sevgilimin dilinden bana söylenecek sözü vardır.
[963] Benim adımı bir yere ulaştırmak haberciye azap verir, bende merhamet hissi bırakmadı ki sevgilime, haberci ile bir haber göndereyim.

Hâtırem cemʿest ez-bed-gûyî düşmen ki bâz

Kûşî ber-harfî ne-mî-dâred ki nâm-ı men bered[964]

Dânisteî ki mihr-i tû ez-cân ne-mîreved

Ez-hâk-i küştegân güzerî ser-girân henüz[965]

Pes ez-ʿömrî çü der-bezmeş be-sad takrîb nişînem

Suhan ez-müddeʿî-i men kuned tâ-zûd ber-hîzem[966]

Cefâ-yı yâr çünân burde iʿtibâr ez-men

Ki gayr âyed ü pursed nişân-ı yâr ez-men[967]

Ez-bes ki bînemet be-cüdâyî bahâne-cû

Sad-bârem rencem ez-tû vü dârem nihân zi-tû[968]

Be-bezmeş refteem nâ-h^{v}ânde vü bînem herâsâneş

Nihân ez-men pey-i gayrî firistâdeest pendârî[969]

Zûd ez-bezm-i tû ber-hîzem çü yâr-ı men şevî

Tersem âyed gayr âncâ şermsâr-ı men şevî[970]

H^{v}âst gûyed suhenî dîd zamânî ez-pey

Tâ-be-bîned ki ne-bâşed nigerânî ez-pey[971]

Şevk be-niger ki be-pîş îmenet ân-dem ki buved

Ber-ser-i râh-ı tû halkî vü cihânî ez-pey[972]

SÂ'İB

Bes ki ber-ser-i hâk-i der-i kûyeş men mahzûn kunem

Der-miyân-ı halk ne-tüvânem ki ser-birûn kunem[973]

TUVFÎ

Dûrî zi-beret saht buved sûhtegân-râ

Sahtest cüdâyî be-hem âmuhtegân-râ[974]

Kes bâ-haber zi-hâl-i dil-i gâfil-i tû nîst

Tû der-heme dilî vü kesî der-dil-i tû nîst[975]

SÂBİT

---

[964] Düşmanın kötü kalpliliğinden hatırım dağınık değildir, zaten o da söze kulak veren değil ki benim adımı işitsin.

[965] Senin muhabbetinin candan gitmediğini biliyor musun? Aşkından ölmüşlerin toprağının üstünden geçsen, onlar yine de kendi fikirlerindedirler.

[966] Ömrümde bir defa imkan bulup meclisinde oturduğumda, hep düşmanlarımdan bahsediyor ki hemen kalkıp gideyim.

[967] Yarin cefası benim itibarımı elimden almıştır. Başkası gelip yarin bulunduğu yeri benden sorar.

[968] Ben seni görünce, sen ayrılmaya bahane arıyorsun, senden yüz defa incindim ancak bunu gizliyorum.

[969] Meclisine davet edilmeden gittiğim için onu heyecanlı gördüm, galiba, benden gizli başkasının ardınca adam göndermiştir.

[970] Benim yarim olsan, çabucak senin bezminden kalkarım, orada başkalarının yüzünden senin utanacağından korkarım.

[971] Onun arkasından bir söz söylemek istedi, onun devamının beklemek olmayacağını görmek istedi.

[972] Geleceğe sevinçle bak, senin güvenliğin, senin yolunun üstünde halk ve bir dünyanın durduğu zaman olur.

[973] Ben garip onun mahallesinde başıma o kadar toprak savurdum ki halkın arasında başımı kaldıramıyorum.

[974] Senin ayrılığın gönlü yanıklara ağır gelir, bir birine alışmış olanlar için ayrılık çok zor olur.

[975] Hiç kimse senin gafil gönlünden haberdar değil, sen herkesin gönlündesin, ama hiç kimse senin gönlünde değil.

Baht-ı bed-ger bered ez-kûy-ı tûem sûy-ı behişt

Pursem ez-hur ki ân-sâye-i dîvâr kücâest[976]

SEBÂT

Dil-râ nüvîd-İ âmeden-İ û ne-mî-dehem

Tersem be-hâl-i hud ne-güzâred diğer me-râ[977]

ʿÖZRÎ

Ser-i kûyet ki bâşed bî-penâhân-râ penâh âncâ

Sitem bâşed ki rîzed hûn çün men-i bî-künâh âncâ[978]

MÂYİLÎ

Şenîdeem be-hikâyet ki merd-i müşg-fürûş

Nihân kuned ciğer sûhte be-müşg ender

Be-zülf-i müşg-fürûşest dil-berem lâkin

Zi-men be-cây-ı ciğer h^{v}âsteest hûn-ı ciğer[979]

BABA FİGÂNÎ

H^{v}âhî be-mihr-bâş be-mâ h^{v}âhî kîneverz

Hud dânî vü Hudâyî kesî der-dil-i tû nîst[980]

FASÎHÎ

Hezâr-bâr kasem hûrdeem ki nâm-ı tu-râ

Be-leb ne-yâverem ammâ kasem be-nâm-ı tû bûd[981]

KAVSÎ

Câyî ki tûyî nîst kesî-râ güzer âncâ

Ez-men ki tüvâned be-resâned haber âncâ[982]

MERDÜMÎ

Kunem behr-i ki resem şerh-i bî-vefâ-yı tû

Ki diğerî ne-kuned meyl âşinâ-yı tû[983]

MÎR MUHSİN

Ne-h^{v}âhem mihribân bâ-h^{v}îşten der-bezm-i agyâreş

Ki mî-tersem ki gayrî be-bîned ü kerded giriftâreş[984]

MEVLEVÎ-Yİ ʿALEVÎ

---

976 Eğer kara bahtım beni senin mahallenden alıp cennete götürse, hurilere onun duvarının gölgesi nerede diye soracağım.

977 Onun geldiği haberini gönlüme vermek istemiyorum, korkuyorum ki o beni yerimde rahat koymaya.

978 Senin mahallen sığınacak yeri olmayanların ümit yeridir, orada günahsız olan benim kanımı dökmek zulüm olur.

979 Böyle bir hikaye işittim ki mis satan birisi, yanmış ciğeri mis kokusunun içinde gizler, benim sevgilim de zülüfleri ile mis satıcısıdır, ancak benden ciğer yerine ciğer kanı ister.

980 İstersen bize merhamet et istersen gazap et, kendin bilirsin, bir de senin Allah'ın, kimse senin gönlünde değil.

981 Senin adını anmayacağıma bin defa yemin ettim, ama ne yapayım ki yeminim de senin adınadır.

982 Senin bulunduğun yere hiç kimse ulaşamıyor, peki benden sana haberi kim getirecektir?

983 Kime rastlarsam senin vefasızlığından bahsediyorum ki başkaları seninle dost olmaya meyl etmesin.

984 Ağyarın meclisinde onun bana dostça davranmasını istemiyorum. Başkalarının bunu görüp ona tutulmalarından korkuyorum.

Hadîs-i derd-i men ger kes ne-guft efsâne kemter

Diğer men hem-ne-bâşem der-cihân efsâne kemter[985]

VÂKIFÎ

Her ki hadîsî ez-men ân-dil-nüvâz pursed

ʿUmden kunem tegâfül şâyed ki bâz pursed[986]

LÂLE HÂTUN

Men eğer tevbe-zi-mey kerdeem ey serv-i sehî

Tû hud în-tevbe ne-kerdî ki me-râ mey ne-dehî[987]

SÂFÎ

Men în-ʿamel ki be-mahşer be-hîç mî-be-hırend

Çe-râ be-bâde-fürûşeş be-cürʿa-i ne-fürûşem[988]

SAHBÂ

Menem be-dâm-ı tû murgî ki mî-berem hasret

Be-ân-esîr ki çün kerdiyeş rehâ geştî[989]

În-nîm-cân ki mâ-râ bûd ez-vefâ sipurdim

Tâ-ez-cefâ keşîdî tîg ez-niyâm nîmî[990]

Âgâhî ez-îneş ne ki der-bendegî üftâd

Pendâşt Züleyhâ ki harîdest gulâmî[991]

HÂCI BEĞ

Mâ bâ-tû hurdeîm çü mey bî-tû key hûrîm

Hûn-ı ciğer hûrîm eğer bî-tû mey hûrîm[992]

DERVÎŞ

Me-bâdâ custen Dervîş Yâ Rab ber-dilet gerded

Ki rûz-ı belâ cûyend maʿzûlân duʿâ-gû-râ[993]

Tu-râ bâ-ʿakl u cân ey dil fedâ-yı yâr-ı hud kerdem

Şumâ dânîd û k'ez-ʿaşk-ı û men kâr-ı hud kerdem[994]

HÂLETÎ

Çün ne-nâlem ki der-în sîne dil-i zârî hest

Râhatî nîst der-ân-hâne ki bîmârî hest[995]

---

[985] Derdimin hikayesini herkes efsane sandı, yani, ben, dünyada efsaneden başka bir şey değilmişim.
[986] Birisi o gönül okşayan sevgili hakkında benden bir şey sorduğunda, bile bile cevap vermiyorum ki tekrar sorsun.
[987] Ey selvi boylu sevgili, tutalım, ben şaraptan tevbe ettim, ama sen bana şarap vermekten tevbe etmemişsin.
[988] Mahşerde bir yudum şaraba bile almayacakları benim bütün amellerimi, şimdi ne diye şarap satana vermeyip şarap almayayım?
[989] Ben senin esirlik tuzağında bir kuşum, kafesten bıraktığın o esirlere haset ediyorum, Sen onu azat edince o nasıl uçup gider?
[990] Sen cefa kılıncını kınından yarıya kadar çekince, biz vefadan kalan yarım canımızı sana teslim ederiz.
[991] Züleyha bir köle aldığını sanıyordu, ancak kendisinin ona kul olduğundan haberi yoktu.
[992] Biz şarabı her zaman seninle beraber içtik, sensiz içmeyiz, eğer sensiz şarap içsek, bırak ciğerimizin kanını içelim.
[993] Allah göstermesin de Derviş'i aramayı gönlüne getirmeyesin, çünkü duacıyı bela geldiğinde ararlar.
[994] Ey gönül seni aklım ve canımla dilbere feda ettim, siz bilrsiniz, o kendi aşkını bilir, ben de kendi işimi görürüm.

Dilem ez-sine be-tengest Hudâ burhân

Her kücâ der-kafesî murg girifâtrî hest[996]

Kunedem vedâʿ der-ser heves-i sefer ne-dâred

Zi-vedâʿ cüz helâkem heves-i diğer ne-dâred[997]

ʿABDÎ

Z'ân pîş ki kâsid hatt-ı ân-sîm-ber âred

Cân sarf-ı kesî kun ki zi-(mehli)kâ haber âred[998]

Âr-ez-men-i dîvâne seg yâr ne-dâred

Ey men-i seg yârî ki zi-men âr ne-dâred[999]

Ez-ân bâ-mahremân peyveste der-meclis suhan gûyed

Ki mî-tersed kesî bâ-û hadîs-i derd-i men gûyed[1000]

Ber-zebân dârem şeb-i hicrân pey-i teskîn-i dil

Güft u gûhâ-yı ki rûz-ı vasl bâ-men kerde bûd[1001]

Reftî vü be-giristem çendân ki âb ez-ser-güzeşt

Ez-peyed z'ân-rû ne-mî-âyem ki pâyem der-gilest[1002]

ʿİZZETÎ

Şâdiyem ez-rehâ-yı murgân-ı hem-kafes

Şâyed yekî be-bâg resâned peyâm-ı mâ[1003]

Ez-bes ki çeşm-i yârem ez-rûzigâr nîst

Hergiz be-matlabî dilem ümmîdvâr nîst[1004]

Ne sabr u ne karâr u ne ümmîd-i vasl-ı yâr

Çün men kesî be-kâm-ı dil-i rûzgâr nîst[1005]

VELÎ

Dil dâmen-i tû der-nefes-bâz pes-girift

Kâm tamâm-ı ʿömr der-în-yek-nefes girift[1006]

MİHRÎ

Guftem ez-medrese pursem sebeb-i hürmet-i mey

Der-i her kes ki zedem bî-hûd u lâ-yaʿkıl bûd[1007]

---

[995] Nasıl nale etmeyeyim ki göğsümde inleyen bir gönlüm var, çünkü bir evde hasta olursa orda rahat olmaz.
[996] Allah şahittir, kalbim göğsümde çok sıkılıyor, kafesin olduğu yerde tutulmuş bir kuş da vardır.
[997] Benimle vedalaşıyor, ancak başında sefer havası yoktur. Bu veda ile beni helak etmekten başka bir hevesi yoktur.
[998] Haberci, gümüş bedenli yârimin mektubunu getirmeden önce, sen canını haber getiren güzele kurban et.
[999] Ey deli, sana ar olsun, köpeğin sevgilisi olmaz, ey köpek, sevgilinin benden arı olmaz.
[1000] Benim derdim hakkında şaşırıp birisinin sohbet açmasından korktuğu için mahremleri ile oturduğunda hep kendisi konuşur.
[1001] Buluşma gününde ettiğimiz sohbetleri ayrılık gecesinde sakinleşmek için yüreğime hikaye ederim.
[1002] Sen gittin, ben ağladım, o kadar ağladım ki su başımı aştı, ayaklarım çamura saplandığı için senin ardınca gelemiyorum.
[1003] Aynı kafeste bulunan kuşlarımızın azat edilmesinden öyle mutluyum ki belki bizim de sözlerimizi çimenliğe ulaştırırlar.
[1004] Rüzgardan, zamandan, felekten bir yardım beklemediğim için, gönlüm hiçbir isteğe ulaşma konusunda ümitvar değildir.
[1005] Ne sabır ne karar ne de yar ile buluşmaya ümir var, benim gibi bedbaht bir adam bu dünyada bulunmaz.
[1006] Gönlüm bir anlığına senin eteğinden yapıştı, bütün ömür boyu bu bir an hatırına kendi arzuma ulaştım.

VELÎ

Sitem-resîde Velî dîdem ü zi-gam murdem

Ki tünd-hûy u sitem-ger der-în-diyâr yekest[1008]

TÛFAN

Zi-rahm nîst ger ez-hâkim el-hân ber-dâşt

Me-râ fütâde be-râh-ı tû dîd ez-ân ber-dâşt[1009]

TABERÎ ISFAHÂNÎ

ʿUkde-i müşkil-i men nîst be-gayr ez-dil-i men

Tâ-dilem hûn ne-şeved hall ne-şeved müşkil-i men[1010]

Der-în-gülşen men ân-hasret-niger murg-ı giriftârem

Ki gâhî ez-şikâf-ı dâm bîned âşiyâneş-râ[1011]

ʿÂŞIK ISFAHÂNÎ

Ânem ki ez-hevâ-yı dil hânumân harâb

Kerdem besî günâh u ne-tersîdem ez-ʿazâb[1012]

Râhî ki güm kuned be-du sad dîde-i hûşmend

Men çeşm-beste mî-revem eknûn bâ-în-şitâb[1013]

Key dâştem gümân ki be-pîrî dehem zi-dest

Dâmân-i ʿismetî ki me-râ bûd der-şebâb[1014]

AKA MEHDÎ ISFAHÂNÎ

Tersem be-revî Hudâ ne-kerde

Fikr-i dil-i mübtelâ ne-kerde

Ez-nâle çü ney ne-mî-keşem dest

Bend ez-bendem cüdâ ne-kerde[1015]

EZ-REŞÎD VATVAT

Cihânest în-ne-dânem ya fezâ-yı cennetü'l-me'vâ

Zemînest în-ne-dânem ya revâk-ı künbed-i hazrâ[1016]

MİNNET

Çünân ez-dûd-ı âhem bî-tû îmşeb târ şud gülşen

[1007] Meye bu kadar hürmet edilmesinin sebebini medreseden sormak istedim. Her kimin ki kapısını çaldım, onu sarhoş, sermest gördüm.
[1008] Ey Velî, zalim ve gamlı şahsı görüp öldüm, bu ülkede kötü yaratılışlı ve zalim aynıdır.
[1009] Feleğin beni yerden kaldırması, merhametinden değildir. Senin yoluna düştüğümü görüp ondan kaldırdı.
[1010] En açılmaz düğümüm yüreğimden başka bir şey değil, o kan olmayınca bu müşkilim hallolmayacak.
[1011] Bu gülşende ben tuzağa yakalanmış bir kuşa benziyorum, o kuş, ağın aralıklarından, ara sıra yuvasını görebilmektedir.
[1012] Ben kendi isteği ile evi dağılmış öyle bir âşıkım ki çok günahlar işledim ve hiçbir azaptan korkmadım.
[1013] Ayıkların iki yüz göz ile kaybettiği yolu, ben gözü bağlı şekilde koşa koşa aceleyle giderim.
[1014] Ben ihtiyarlık vaktinde, gençliğin ismet eteğini elimden bırakacağımı hiç sanmıyordum.
[1015] Allah beni, senin, mübtelâ gönlümü düşünmeden gitmenden korusun. Bendim bendimden ayrılıncaya kadar ney gibi naleden el çekmeyeceğim.
[1016] Burası dünya mı yoksa cennetül mevanın fezası mıdır bilmiyorum, ayrıca burası yer mi yoksa göklerin yeşil kubbesi midir?

Ki rûz ez-tîregî güm-kerd bülbül âşiyâneş-râ[1017]

ÂZER HÂCI LUTFʿALİ BEĞ

Mî-pezîrend bedân-râ be-tufeyl nîkân

Rişte vâpes ne dehed ân-ki güher mî-gired[1018]

Rubâʿî lehû

Dûr ez-tû şebî ez-eser-i zâihâ

Dîdem zi-tû der-h^{v}âb besî yârihâ

Z'ân-şeb diğerem h^{v}âb ne-subhâna'l-lâh

Yek-h^{v}âb zi-pey-i în-heme bîdârîhgâ[1019]

NASÎBÂ

Feryâd zi-bî-bâl ü perî çend hurem hûn

Ez-hasret-i murgî ki der-în kûşe-i bâmest[1020]

SÂFÎ

Kesî ne-buved be-cüz men nuhust ber-ser-i kûyet

Figân ki nâle-i men şud delîl-i halk be-sûyet[1021]

SAHBÂ

Şâdem be-esîrî ki be-cüz künc-i kafes nîst

Cây ki tüvân burd serî zîr-i per âncâ[1022]

REŞKÎ

Reşkî be-sayd çün tûî gâm-bâr ne-mî-âyed kesî

Şâyed be-dâmî uftî ez-âşiyân pervâz kun[1023]

MİR RAZÎ

Hicret zi-vasl-ı gayr haber mî-dehed merâ

Mergî nüvîd merg-i dîğer mî-dehed merâ[1024]

Kâfir çünîn me-bâd ne-dânem razî tu-râ

Dûd-ı dil-i küdâm Müslümân girifteest[1025]

ZEKÎ

Be-sûy-ı Mısr ne-yâmed nesîmî ez-Kenʿân

[1017] Bu gece senden ayrı, ahımın dumanından gül bahçesi öyle karardı ki sabahleyin bülbül, kendi yuvasının yolunu bulamadı.

[1018] İyilerin arkasından kötüleri de kabul ederler. Gevheri aldıktan sonra ipini geri vermezler.

[1019] Senden uzak bir gecede fazlalıkların etkisiyle, rüyamda senden epey yardımlar gördüm. Öbür gecede ise, uykuda değil sübhanallah, başka bir rüya, uyanıklıklarda gördüm.

[1020] Ben, kanatsızlıktan, bu evin damının köşesinde olan kuşun hasretinden ne zamana kadar gönlü kanlı olacağım?

[1021] Senin mahallende önceleri benden başka hiç kimse yok idi, benim ah u feryadım insanların oraya toplanmasına bir sebep oldu.

[1022] Kafesin köşesinden başka başımı kanatlarımın altına gizletecek başka bir yerim olmadığı için esir olduğuma seviniyorum.

[1023] Ey Reşkî, senin gibi gamlı birisini avlamaya kimse gelmez (veya; bir avcıya rast gelinceye kadar hiç kimse senin gamınla ilgilenmeyecek), bir tuzağa yakalanmak ihtimali ile kendi yuvandan pervaz et.

[1024] Ayrılığı, bana, başkalarıyla visalinden haber verir, bir ölüm, başka bir ölümden haber verir.

[1025] Hiçbir kafir benim durumuma düşmesin ki ey Razi, bilmiyorum seni hangi müslümanın ahı tuttu böyle.

Ki dâmenî ne-zened âteş-i Züleyhâ-râ[1026]

Çün bâl ü perî nîst ki pervâz tuvân gerd

Zulm-i diğerest în-ki şikestî kafes-i mâ[1027]

Gubârî muztarib ber-gerd-i kûyeş dîdem ü mürdem

Ez-în gayret ki gûyâ bî-karârî geşte hâk âncâ[1028]

ESÎREDDÎN ORMÂNÎ

Yâ Rab în-kâ'ide-i şi'r be-gîtî ki nihâd

Ki çü cem'-i şu'arâ hîzed ü gîtîeş me-bâd[1029]

În birâder be-cihân kemter ez-în kârî nîst

Hân hân ne-kûnî nigeh ber-în-bî-bünyâd[1030]

Gufteneş kenden-i cânest ü nüvişten gam-ı dil

Mihnet-i h^{v}ândaneş ân-beh ki ez-û ne-yârî yâd[1031]

Kâgızî pür kûnî ez-haşv u firistî be-kesî

Pes be-rencî ki çe-râ kâgız ü zer ne-firistâd[1032]

Ân-ne hud hüccet-i şer'î ne hatt-ı dîvânest

Pes be-ân hatt be-tû çîzîş çe-râ bâyed dâd[1033]

În çe jâjest diğer yâ ki ebyât ü medîh

Ger buved heft firestî be-tekâzâ heftâd[1034]

Pes be-ân hem ne-şevî kâni' ez-pey-i tâzî

Be-sû-yı hâne-i memdûh çü tîrî zi-güşâd[1035]

Hem-çü âyine nihî ber-ruh-ı û pîşânî

V'ân zi-tû şerm kuned hem-çü 'arûs ez-dâmâd[1036]

În-suhan ne-şnevî ez-vey ki filân şahs be-şi'r

Ez-filân şâh be-harvâr zer ü sîm güşâd[1037]

K'ân pey-i maslahat-ı h^{v}îş hemânâ guftend

Ki ne-bûdend zi-bend-i tama' u hırs âzâd[1038]

V'er ne-bâ-cûd-ı tabi'î zi-pey-i râhat-ı halk

[1026] Ken'an'dan Mısır'a, Züleyha'nın ateşine bir etek vurmamış olan bir rüzgar gelmedi.
[1027] Uçmak için kol ve kanadımız yoktur, diğer bir zulüm şudur ki kafesimizi de kırdın.
[1028] Onun mahallesinde bir toz bulutu görüp öldüm, galiba orada bir kararsız kişi toprağa dönüşmüş.
[1029] Yâ Rab, bu şiir yazma kurallarını dünyada kim koyduysa, bu şairlerin hepsi gibi o da yurtsuz yuvasız kalsın.
[1030] Kardeşim, dünyada bundan eksik bir iş yoktur. Çalış ki, bu temelsiz yere hiç nazarın ilişmesin.
[1031] Söylemesi, can çekmek, yazması gönül gamıdır. Okumanın azabını en iyisi hiç aklına getirme.
[1032] Kağıdı manasız sözlerle doldurup birine gönderirsin, sonra da ne kağıt geldi ne de altın diye şikayet ediyorsun.
[1033] Yazdığın ne şeriatın hükmü ne de divanın emridir. Bu yazı için daha niye bir şeyler umuyorsun?
[1034] Bu ne övgüdür ki beyitleri boş sözlerle doldurursun, yedi söz söyleyip hediyesini yetmiş istersin.
[1035] Ayrıca buna da razı olmayıp övdüğün şahsın arkasından okun yaydan çıkması gibi uçuyorsun.
[1036] Sen ayna gibi, kendi övdüğün kişiyle alnını birleştiriyorsun, o ise senden gerdek gecesinde bir gelinin damattan utandığı gibi utanmaktadır.
[1037] Filan şair, şiirleriyle filan şahtan harvar ile altın ve gümüş aldı, sözünü ondan işitmedin mi?
[1038] Bu sözü söyleyen sadece kendi menfaati için söylemiştir, tamahtan, açgözlülükten nefsi azat değildir.

Men ber-ânem ki kes ez-mâder-i eyyâm ne-zâd[1039]

V'er kesî zâd be-baht-ı meneş ez-rûy-ı zemîn

Çarh be-burîd be-yek-bâre meğer nesl ü nijâd[1040]

Ân çe maksûd zi-şiʿrest çü der-gîtî nîst

Şâʿirân-râ heme zîn kâr Hudâ tevbe dehâd[1041]

Ve lehû

Yekî ber-hûd be-bâl ey hâk-i gûristân zi-şâd-âbî

Ki çün men-i küşte z'ân-dest hançer der-lehet dârî[1042]

Ey ez-tû me-râ gûş pür-û dîde-tehî

Ez-gûş be-dîde âverd dîde behî[1043]

Tû merdüm dîdeî ne-âvîze-i gûş

Hoş-ân-ki zi-gûş pây der-dîde nehî[1044]

ʿANDELÎB

Rahmî Hudâ be-ân büt-i bî-dâdger dehed

Yâ sabr u tâkatî be-men-i hûn ciğer dehed[1045]

Cân-râ be-cây-ı müjde be-pâyeş kunem nisâr

Her kâsidî ki ez-tû be-mâ yek haber dehed[1046]

Sîr ez-nazâre-i ruh-ı hûbet ne-mî-şeved

Îzid be-ʿAndelîb eğer sad-nazar dehed[1047]

ʿANDELÎB

Dilâ men âzmûdem pîş-i dil-ber iʿtibâr-ı hud

Zi-men kârî ne-mî âyed tû hud kun fikr-i kâr-ı hud[1048]

Dilem der-sîne mî-nâled be-bâd-ı zülf-i û şebhâ

Be-sân-ı ân-garîbî k'ûfted dûr ez-diyâr-ı hud[1049]

Ey dil zi-behr-i sâyd meh-i men süvâr şud

Hud-ra fiken be-deşt ki vakt-i şikâr şud[1050]

Küştî zi-gam eğer çe ne-küştî zi-rûy-ı mihr

Mâ-râ ki dil be-tîg-i tû ümmîdvâr şud[1051]

1039 Yoksa halkın rahatlığı için hiç kimse dünya anasından tabii cömertlikle doğmamıştır.
1040 Eğer böyle birisi dünyaya gelse, benim bahtsızlığımdan felek onu öyle mahv eder ki nesli ve soyu bile kalmaz.
1041 Şiirde olan maksat, dünyada yoktur. Allah, kendisi bu işi şairlere bıraktırsın.
1042 Biri, kendine güvenerek sevinçli bir halde, mezarlıkta, benim gibi bir düşkünün elinde hançeri vardır, dedi.
1043 Senin sözlerini dinlemekle kulağım dolmuş, gözlerim ise boşalmış, kulaktan göze getir, göze koy.
1044 Sen dünyâ görmüş bir adamsın, küpe değilsin, iyi olurdu ki kulaktan alıp bakışına koyasın.
1045 Allah o zulümkar put gibi sevgiliye bir rahmet hissi versin, veya ben yüreği kana dönmüşe sabır ve takat versin.
1046 Eğer haberci ondan bana bir haber getirse kendi canımı müjdelik olarak onun ayağının altına nisar ederdim.
1047 Eğer Allah Andelib'e yüz göz verse de o yine de senin gül yüzüne bakmaktan doymayacak.
1048 Gönül, ben dilberin yanında kendi itibarımı yokladım, benim elimden bu iş gelmez, sen kendi başının çaresine bak.
1049 Vatanından uzak düşmüş bir garip gibi benim gönlüm de geceleri onun saçının rüzgarıyla göğsümde inliyor.
1050 Av için, benim güzelim ata binmiş, ey gönül, çabuk kendini çöle at ki şimdi av vaktidir.

Ez-harf-i diğerân be-men ân-mâh yâr şud

Ân düşmenî ki dâşt be-men âşikâr şud[1052]

BAHÂR

Mî resed ber-serem ân-meh meğer ez-nâz îmşeb

Ki teped dil be-berem her nefesî bâz îmşeb[1053]

ʿANDELÎB

Güzer üftâd be-kûyeş çü me-râ bâz îmşeb

Be-men ez-mihr segeş geşt hem-âvâz îmşeb[1054]

SEYYİD

Âmed ân-meh ber-men cilve-künân bâz îmşeb

Tâ-kıyâmet ne-şeved kâş seher-bâz îmşeb[1055]

BAHÂR

Bûdî be-sîne kâş me-râ sad dil-i diğer

Tâ-her yekî şudî be-gameş menzil-i diğer[1056]

În müşkilî ki dil be-tû bî-rahm dâdeem

Ne-tüvân girift ez-tû vü în-müşkil-i diğer[1057]

ʿANDELÎB

Cüz bezm-i ʿâşıkân ne-buved mahfil-i diğer

Nî-gayr-ı ʿâşk der-dü cihân hâsıl-ı diğer[1058]

Hicrân-ı cângüdâz-ı tû vü dîden-i rakîb

În-müşkilest dîden-i û müşkil-i diğer[1059]

ʿANDELÎB

Gazel

İlâhî hem-çü men ey meh tû hem-hûnîn ciğer gerdî

Zi-ʿaşk-ı dil-şiken yârî be-zârî dîde ter gerdî[1060]

Kuned hûn-âbe ez-çeşm-i dilet cârî zi-bed-hûî

Ki şâyed ez-dil-i hûn geşte-i mâ bâ-haber gerdî[1061]

Çü murg-ı vahşiyet her giz ne-gerded râm dildâret

1051 Senin kılıcına ümit bağlayan bizleri, sevginle değil gamınla öldürdün.
1052 Başkalarının sözüyle o güzel bana yar oldu, o düşmanlık ki var idi, şimdi aşikar oldu.
1053 Her dakika yüreğim sinemde çırpınır, sanki o ay yüzlü bu gece naz ile benim başımın üstüne gelecek.
1054 Bu gece yolum o sevgilinin mahallesine düştüğünde, onun köpeği sevgi ile bana hem avaz oldu.
1055 O ay yüzlü bu gece işve ile benim yanıma geldi, keşke bu gece kıyamete dek sabah olmayıp uzasaydı.
1056 Keşke sinemde başka yüz tane daha yüreğim olaydı, ta ki her biri onun gamıyla ayrı bir ev olaydı.
1057 Yüreğimi senin gibi bir zalime verdiğim için bir zorluk içindeyim, ikinci bir zorluk ise onu senden geri almanın müşkil iş olmasıdır.
1058 Aşıkların meclisinden başka bir meclis neye lazımdır, her iki dünyada aşktan başka elde edilebilecek hiç bir şey yoktur.
1059 Senin ayrılığına tahammül etmek ve rakibi görmek; biri bir zorluksa diğeri başka bir zorluktur.
1060 Allah'ım, senin de yüreğin benimki gibi kana döneydi, gönül kıran bir yarin aşkıyla ağlamaktan gözlerin her zaman yaşlı olaydı.
1061 O kötü huyu ile yüreğinin gözlerinden kan çeşmesi açaydı ki belki bizim kana dönmüş yüreğimizden haberdar olurdun.

Tû bâ-çeşm-i ter ender ârızûyeş der-be-der gerdî[1062]

Çünân hicreş kuned zâret ki ez-bî-tâkatî âhir

Miyân-ı şehr hem-çün men be-rüsvâ-yı semer gerdî[1063]

Be-hîçet ber-ne-gîred her çe der-nezdeş niyâz-ârî

Be-dergâh-ı kabûleş çün duʿâ-yı bî-eser gerdî[1064]

Tegâfül ân-çünân v'er zed be-tû k'ender heme ʿâlem

Be-ümmîd-i revî der-kûyeş u nevmîd ber-gerdî[1065]

Besân-ı ʿAndelîb ez-âteş-i hicrân çünân sûzî

Ki ez-pâ-tâ-be-ser der-hâsiyet hem-çün şerer gerdî[1066]

YAGMÂ

Felek ez-kec-revîhâyet ne-mîgûyem ki ber-gerdî

Şeb-i vaslest h^{v}âhem endekî âheste ter gerdî[1067]

Horus îmşeb eğer dârî ser-i bî-hûde güftârî

İlâhî lâl gerdî ger şevî bî-bâl ü per gerdî[1068]

Zi-meh-tâb-ı ruheş vîrâne-i mâ rûşenest îmşeb

Eğer vakt-i tulûʿ âyed tû ey hurşîd ber-gerdî[1069]

Süheyl îmşeb meyâ bîrûn be-cânân derd-i dil-dârem

Hemî tersem hadeng-i âh-ı Yagmâ-râ siper gerdî[1070]

TABÎB

Kısmetem kâş be-ân kûy keşed diğer bâr

Ki ez-ân merhale men dil-nigârân bestem bâr[1071]

Men ü ez-ʿaşk sabûr be-çe tâb u çe tüvân

Men ü ez-kûy-ı tû dûrî be-çe sabr u çe karâr[1072]

Be-tû muhtâc çünânem ki fakîrî be-kerem

Be-tû müştâk çünânem ki garîkî be-kenâr[1073]

Bî-tû ber-sîne-zenem her çe der-în-bâdiye seng

Bî-tû der-dil-şikenem her çe der-în-bâdiye hâr[1074]

[1062] Dildarın, sevgilin vahşi kuş gibi hiç bir zaman sana ram olmayaydı, gözü yaşlı halde, onun arzusu ile derbeder olaydın.
[1063] Onun ayrılığı seni öyle bir derde salaydı ki takatsizlikten, sonunda şehir içinde benim gibi rezil rüsva olaydın.
[1064] Onun yanında ne kadar yalvarsan da seni saymayaydı, onun kabul derhagında tesirsiz dua gibi olaydın.
[1065] Seni bütün alemde öyle bedbahtlık tutaydı ki onun kapısına ümitle gidip ümidini kaybetmiş bir şekilde geri döneydin.
[1066] Onun can yakan ayrılığının ateşinden Andelib gibi baştan ayağa dek kıvılcım olup göklere savrulaydın.
[1067] Ey felek, kendi eğri yolundan dönmeni söylemiyorum, bu vüsal gecesidir, sadece biraz yavaş dolanmanı (olmanı) istiyorum.
[1068] Ey horoz, eğer bu gecede boşboğazlık etmek, ötmek gibi bir düşüncen varsa; Allah'tan dilerim ki dilsiz olasın, sağır olasın, kolsuz kanatsız kalasın.
[1069] Onun ay yüzünden bu gece viranemiz ışıklanmıştır. Ey güneş, doğma vaktin geldiğinde keşke geri gitsen.
[1070] Ey Süheyl yıldızı, bu gece çıkma, çünkü sevgilime derdimi diyeceğim. Yağma'nın ah ve inleme oklarına hedef olmandan korkarım.
[1071] Bahtım beni keşke bir de onun sokağına çekseydi, çünkü o merhaleden ben hep bekleyiş içinde geçtim.
[1072] Ben hangi güç kuvvet ile aşkta sabredeyim, senin mahallenden hangi sabır ve karar ile ayrılabilirim?
[1073] Fakirin sadakaya muhtaç olduğu gibi ben de sana muhtacım, suda gark olan birinin karaya çıkmaya can attığı gibi ben de sana müştakım.

ʿÂŞIK

Dil ki şud sâkin-i kûy-ı tû çe üftâd âncâ
Ki ne-kerd ez-men ü ez-hasret-i men yâd âncâ[1075]

Bûy-ı cân bâd eğer ez-kûy-ı tû âred çe ʿaceb
Refte cânhâ-yı ʿazîzân heme ber-bâd âncâ[1076]

Hîç câ dîde be-rûyet ne-güşâdem ki merâ
Müddeʿî çeşme-i hûn ez-müje ne-güşâd âncâ[1077]

Hâlet-i bülbül-i în-bâg çe bâşed ki bûd
Cilve-i gül be-ser-menzil-i sayyâd âncâ[1078]

Gerçi der-bezm-i tû her giz dil-i men şâd ne-şud
Hem-çünân mî-keşedem hâtır-ı nâ-şâd âncâ[1079]

ʿAndelîbân heme der-nagme vü mâ güm kerde
Gülbünî ki âmede bûdîm be-feryâd âncâ[1080]

ʿÂşık ez-dâmgehet reft ne-mî-dâned bâz
Ki giriftâr şud âncâ vü ki âzâd âncâ[1081]

HASAN

Ey serv tu-râ ber-ser-i vaktem güzerî nîst
Ez-hâl-i dil-i bî-haberânet haberî nîst[1082]

Ey men seg-i kûy-ı tû me-zen seng-i cefâyem
Dânî ki me-râ cüz der-i tû hîç derî nîst[1083]

Ey h^vâce-i ʿâkil tû dil-i h^vîş nigehdâr
Ber-dil-şudegân ʿayb giriften hünerî nîst[1084]

Ser der-ser-i sevdâ-yı bütân kerd Hasan bâz
Ey hâk ber-ân ser ki der-û derd-i serî nîst[1085]

Eyzan lehû

Bülbül be-bâg şud çe gam ez-bang-i bagbân
Ger yâr yâr bâşed bîm ez-rakîb nîst[1086]

1074 Sensiz, yollarda ne kadar taş varsa sineme vuracağım, sensiz bu sahrada ne kadar diken var ise yüreğime saplayacağım.
1075 Yüreğim senin mahallenin sakini oldu, bana ne faydası dokundu ki benden ve benim hasretimden orada hiç bahsedilmedi.
1076 Rüzgar eğer senin kapından can kokusu getirirse bunda şaşılacak bir şey yok, çünkü bütün aşıkların canı orada toprak ve rüzgara karışmıştır.
1077 Göz açıp yüzüne baktığımda rakiblerin kirpiklerimden kan damlatmadığı bir yer olmadı.
1078 Bu bağın bülbülünün hali harap olmasın da ne olsun, çünkü gül, avcının evinin başında açılmıştır.
1079 Yüreğimin senin meclisinde şad olmamasına rağmen, naşad gönlüm her zaman beni oraya sürükler.
1080 O gülşende biz her zaman feryat ederdik, şimdi bütün bülbüller orada nağme okumaktadır.
1081 Aşık senin tuzağından kurtuldu, ancak o bilmez ki şimdi orada kim bağlı ve kim serbesttir.
1082 Ey serv benim halimi sormaya gelmiyorsun, senden ötürü kendini kaybetmişlerden hiç haberin yoktur.
1083 Ey sokağının köpeği olduğum, beni cefa taşıyla vurma. Bilirsin ki senin kapından başka benim hiç bir kapım yoktur.
1084 Ey akıllı hoca, kendi gönlünü iyi koru. Gönlünü kaptırmışları ayiblamak hüner değildir.
1085 Hasan yine de güzellerin sevdasının peşine düştü. Yazıklar olsun o başa ki onda bir endişe yoktur.

SAʿDÎ

İmrûz dîgerem zi-firâk-ı tû şâm şud

Bâ-dîden-i cemâl-i tû ʿömrem tamâm şud

Âmed namâz-ı şâm ne-yâmed nigar-ı men

Ey dîde hûn be-bâr ki hᵛâbem harâm şud[1087]

EMİR HUSREV

Ber-men kunûn ki bî-tû cihân tîre-fâm şud

Ey şemʿ-i cân der-ây ki rûzem çü şâm şud

Ey be-nâz-hufte ʿayşet helâl bâd

Kesî ki hᵛâb be-çeşmeş harâm şud[1088]

EVHADÎ

Çe sûd hâtır-ı mâ-râ be-cânibet nigerânî

Ki mâ zi-ʿaşk-ı tû zâr u tû hem-dem-i diğerânî[1089]

Eyzan lehû

Ez-gâret-i cemâl-i tû ber-çeşm-i ʿâşıkân

Çendân nazar ne-mâned ki ber-diğerân kunend[1090]

Eyzan lehû

Bâ-düşmanân dost kunem dostî müdâm

Zîrâ ki gayret âyedem ez-dostân-ı û[1091]

Lİ-MUHARRİRİHİ SEYYİD

Zi-ʿaşk-ı û ne temennâ visâl-i ûst me-râ

Be-dest-i yâr helâk-i hud ârızûst me-râ[1092]

Müşahhasest k'ez-în-derd cân ne-hᵛâhem burd

Çünîn ki hançer-i reşket be-dil fürûst me-râ[1093]

Zi-şevk-i şemʿ cemâleş be-sân-ı pervâne

Be-pây-ı dost hemîn murden ârızûst me-râ[1094]

EHLÎ

Hevâ-yı dîdenet ey Türk-i tünd-hâsiyet me-râ

[1086] Bülbül bağa girdiğinde bahçivanın bağırmasından ne korku? Yar eğer yar olsa, rakipt en çekinmek de ne?

[1087] Benim bu gündüzüm senin firakından yine geceye döndü. Senin yüzünü görmeden ömrüm sona erdi. Akşam namazının vakti geldi ama sevgilim gelmedi. Ey gözlerim kan ağlayın ki uyku bana haram oldu.

[1088] Şimdi, sensiz, bana dünya karanlık oldu. Ey yüreğimin mumu, bir an önce yetiş ki gündüzüm akşam olmakta. Ey rahatlık içinde olan, keyfine helal olsun, bedbaht odur ki intizar ile uykusu haram olsun.

[1089] Senin yolunu gözlemekten bize ne fayda var ki? Biz senin aşkından ağlayıp inliyoruz, sen ise başkası ile birliktesin.

[1090] Senin güzelliğin aşıkların gözünü öyle ele aldı ki onların, başkasına bakmaya gücü kuvveti kalmadı.

[1091] Dostumun düşmanlarıyla hep dostluk ediyorum, çünkü onun dostlarından bana güç kuvvet gelir.

[1092] Onun aşkında, bir vüsal arzu etmiyorum, sadece yarin eliyle ölmeyi arzuluyorum.

[1093] Malumdur ki bu dertten canımı kurtaramayacağım, çünkü senin hased hançerin yüreğime saplanmıştır.

[1094] Onun güzelliğinin mumunun şevkinden pervane gibi, yanıp ayağının altında ölmek istiyorum.

Nigâh kun ki helâk-i hud ârızûst me-râ[1095]

Tenem be-h^{v}âb-ı ʿadem reft hem-çünân bînem

Ki bâ-hayâl-i lebet dil be-güft u gûst me-râ[1096]

Ez-ân şebî ki çü gül der-kenâr-ı men bûdî

Henüz hırka-i peşmîne müşk ü bûst me-râ[1097]

Çenân fürûşde em der-hayâl-i û Ehlî

Ki vasl-ı dost nümâyed hayâl-i dost me-râ[1098]

MOLLÂ TABʿÎ KAZVÎNÎ

Figân ki der-heme rûzgâr yârî nîst

K'ez-û ber-âyine-i hâtırem gubârî nîst[1099]

Ne-mî-dehem be-nigeh-i ruhsat-ı nezzâre-i dost

Der-în zamâne be-çeşm-i hud iʿtibârî nîst[1100]

EHLÎ

Be-âverem ne-âyed ki şud der-post-ı Mecnûn sûy-ı dost

ʿÂşık ender-pûst key kunced çü bîned rûy-ı dost[1101]

Eyzan lehû

Sürme z'ân der-dîde-i reh dâred ki hâk-i pây-i ûst

Her ki hâk-i râh-şud der-çeşm-i merdüm cây-i ûst[1102]

Eyzan lehû

Fedâ-yı dest ü kemânî ki sayd ez-şevkeş

Haber ne-dâşt ki tîreş zi-üstüh^{v}ân be-güzeşt[1103]

SÂ'İB

Gül-endâmî ki mî-dâdem zi-hûy-ı çehre âbeş-râ

Çesân bînem ki eknûn diğerî gîred gül-âbeş-râ[1104]

Be-dest-i gayr çün bînem ʿinân-ı tıfl-ı hud rây

Ki vakt-i nî-süvârî mî-giriftem men rikâbeş-râ[1105]

Be-katlem zed rakam tâbe-kalem şud âşinâ desteş

Perî-rûy ki mî-burdem be-mekteb men kitâbeş-râ[1106]

1095 Ey sert tabiatlı güzel, seni görmeyi istiyorum, şuna bak ki kendi ölümümü arzuluyorum.
1096 Beden ölüm uykusuna gitti, ama yine görüyorum ki yüreğim, dudaklarının hayali ile konuşmaktadır.
1097 O gece sen gül gibi benim yanımda idin, bu sebeple hala yün hırkamdan misk kokusu saçılmaktadır.
1098 Ey Ehlî, onun hayali ile öyle düşüncelere daldım ki dostun hayali bana dostun visalini göstermektedir.
1099 Eyvahlar olsun ki bütün rüzgarda, zamanda öyle bir yar yoktur ki ondan hatıra aynama bir toz konmamış olsun.
1100 Bakışlarıma sevgilime bakma izni vermiyorum ki bu zamanda adamın kendi gözüne de itimadı yoktur.
1101 Mecnun elbisesinde dostun yanına gidebileceğime inanmıyorum, elbise içindeki aşık, dostunu nasıl görebilir ki?
1102 Sürme, o sevgilinin ayağının toprağı olduğu için onun gözlerine ulaşan bir yol bulmuştur. Kim ki yolda toprak gibi mütevazı oldu, insanların gözünde onun yeri oldu.
1103 O ele ve o oka feda olayım, av zamanı şevkten dolayı onun avı haberdar olmadı, ok, onun kemiğinden geçti.
1104 Yüreğimin kanıyla yetiştirdiğim bir gülboylu sevgilinin gül suyunu başkası almaktadır.
1105 Gamıyla, ata binerken üzengisini tuttuğum bir yeni yetmenin güzelliğini, şimdi başkalarının elinde görmeye nasıl dayanabilirim?

Mehemmed Maʿsûm veled-i Mîr Haydar

Muʿammâ

Ez-în hicâb ki der-dâm dest ü pâ zedeem

Ser ez-şikâf kafes ber-ne-mî-tüvânem gerd[1107]

Ümîd-i vasl eğer mî-dehed sabâ Maʿsûm

Beşâretîst ki bâver ne-mî-tüvânem gerd[1108]

ZEKÎ HEMEDÂNÎ

Ne yâr-râ zi-gâm-ı hud haber tüvânem kerd

Ne bâ-cefâ-yı gam-ı û beser tüvânem kerd

Zi-yek nigâh be-cânem ne-gerdeî kârî

Ki ber-ruh-ı tû nigâh-ı diğer tüvânem kerd[1109]

MAʿSÛM

Dilem der-zülf-i û murd u men încâ mâtemeş dârem

Ki her kes murd der-gurbet ʿâzâyeş der-vatan gîrend[1110]

NAZÎRÎ

Kerem sad bâr sûzî bâz ber-gerd-i seret kerdem

Niyem pervâne ger yek sûhten ez-dest ü pâ uftem

Be-mahrûmî vü bî-kadrî Hızrem girye mî-âyed

Çü der-fikr-i şehîdân-ı tû der-rûz-ı cezâ uftem[1111]

SÂ'İB

Ne yuften ez-zebân ger sad şikestem ber-şikest âyed

Nîm çînî ki bâ-endek şikestî ez-sadâ uftem

Nîm çün bûy-ı gül der-bend-i evrâk-ı vücûd-ı hud

Be-endek iltifâtî ez-pey-i bâd-ı sabâ uftem[1112]

Lâ-edrî

Ne-ân-cinsem ki ez-kaht-ı harîdâr ez-bahâ uftem

Hemân hurşîd-i tâbânem eğer der-zîr-i pâ uftem[1113]

NAZÎRÎ

[1106] Vaktiyle kitaplarını mektebe götürdüğüm bir peri yüzlünün eli kalem tutar tutmaz benim katlime ferman yazdı.

[1107] Bu örtünün altında, tuzakta ne kadar çalıştıysam, tuzaktan elimi, ayağımı incittim, kafesin aralıklarından başımı dışarı çıkaramadım.

[1108] Ey Masum, saba yeli eğer buluşma ümidi verirse, bu, inanamayacağım kadar müjdeli bir haberdir.

[1109] Ne sevgilimi kendi gamımdan haberdar edebilirim; ne de onun gamına, cefasına dayanabilirim; bir bakışla beni öyle bir hale getirdin ki bir daha dönüp yüzüne bakamam.

[1110] Gönlüm anun zülfünde öldü; matemini ise sinemde tutuyorum; çünkü gurbette ölenin yasını vatanında tutarlar.

[1111] Beni yüz defa yaksan yine de başında dolanırım; ben pervane değilim ki bir defa yanmakla elden ayaktan düşeyim; kıyamet günü senin şehitlerinin halini düşündüğümde Hızır'ın kudretsizliğine ve mahrumluğuna ağlayasım gelir.

[1112] Yüz defa kırık kırık olsam da dilden düşmem; çini bir kap değilim ki azıcık kırılmakla sesimi kaybedeyim; kendi vücudumun sayfalarında gizlenen gül kokusu değilim ki küçük bir merhamet için saba yelinin peşine düşeyim.

[1113] Ben alıcının azlığı sebebiyle kıymetten düşecek bir cinsten değilim, ayak altında kalsam da parlak bir güneş olmaktan aşağıya düşmem.

Me-râ be-sâde dilîhâ mî-tüvân be-bahşîd

Hatâ nümûdeem ü çeşm-i âferîn dârem[1114]

SÂ'İB

Câyî ne-mîrevî ki dil-i bed-gümân-ı men

Tâ-bâz-geşten-i tû be-sad câ ne-mî-reved[1115]

NAZÎRÎ

Tâ-şudem ez-tû cüdâ tefrika pâ-mâlem gerd

Devlet ân-buved ki în-firkat-ı dîdâr ne-buved[1116]

Nâle ez-behr rehâ-yı ne-kuned murg-ı esîr

Hûred efsûs zamânî ki giriftâr ne-buved [1117]

Eyzan lehû

Gerd-i ser-i tû geşten ü murden günâh-ı men

Dîden çünîn ü rahm ne-kerden günâh-ı k'îst [1118]

Eyzan lehû

Me-kun mülâhaza ez-kuştenem ki rûz-ı cezâ

Zi-reşk nâm-ı tu-râ ber-zebân ne-h^{v}âhem burd[1119]

Zi-ıztırâb dilem rûz-ı vasl maʿlûmest

Ki ez-belâ-yı şeb-i hicr cân ne-h^{v}âhem burd[1120]

ŞEYH EBU'L-KÂSIM KÂZİRÂNÎ

Derûn-ı hâne-i çeşm-i tû merdümân hestend

Ki der-derûn-ı Harem mî-zened kâfile-râ[1121]

Eyzan lehû

Zebân-ı şekve ne-dârem ü ger ne mî-guftem

Ki dostî tû mâ-râ bekâm-ı düşmen kerd[1122]

Eyzan lehû

Hâk-i râhet âsumân der-çeşm-i men dâred dirîg

Baht-ı ânem kû ki bâ-men hem-nişîn sâzed tu-râ[1123]

Eyzan lehû

Feryâd ez-în gussa ki derd-i dil-i mâ-râ

[1114] Beni, sadeliğim sebebiyle bağışlamak mümkündür, hata ettim ancak sizden ata bekliyorum.
[1115] Sen bir yere gittiğin zaman, benim endişeli gönlüm, sen geri dönünceye kadar yüz yere gider.
[1116] Senden ayrıldıktan sonra ayrılık beni ezdi. Bu ayrılığı görmediğim için yine de kendimi şanslı hissediyorum.
[1117] Kafeste esir olan kuş serbestlik için ağlamıyor, o esir olmadığı günlere yanıyor.
[1118] Senin başına feda olup ölmek benim günahım, peki bu durumu görüp de merhamete gelmemek kimin günahıdır?
[1119] Beni öldürmekten çekinme, çünkü kıskançlığımdan dolayı, mahşer günü, insanlar arasında senin adını dilime getirmeyeceğim.
[1120] Buluşma günü için gönlüm ıstıraptadır, ayrılık gecesinin belasından canımı kurtaramayacağımı iyi biliyorum.
[1121] Senin gözündeki göz bebekleri Harem-i şerifin içinde kafileyi bile soyarlar.
[1122] Ağzımı şikâyet için açmıyorum, yoksa derdim ki senin dostluğun bizi, düşmanın istediği bir hale düşürdü.
[1123] Yazıklar olsun ki senin yolunun tozu benim gözümdedir, ben o tozun, seninle beni kavuşturacağını düşünüyorum.

Her çend şenîdî heme efsâne giriftî[1124]

NAZÎRÎ

Zi-bî-dâd-ı tû harf-i mihr-râ nâm-ı nişân güm şud

Kitâb-ı hüsn-râ cüz ü mahabbet ez-miyân güm şud[1125]

Eyzan lehû

Miyân-ı în-heme ahbâb perde-pûşî nîst

Derîde perde purest ân-ki mahremî dâred[1126]

ŞUʿAYB

Der-mezheb-i men gayr-ı mahabbet küfrest

Peygamber-i ʿaşkem ü Şuʿayb-nâmest[1127]

CÂMÎ

Hâk-i kûyeş-râ pes ez-murden be-hûnem gil kunîd

Hâne-i sâzîd ü cânem-râ der-ân menzil kunîd

Hayf bâşed hûn-ı men der-gerdeneş behr-i Hudâ

Pîş ez-ân dem kû keşed hançer me-râ bismil kunîd[1128]

Eyzan lehû

Bes ki der-cân fikâr u çeşm-i bîdârem tûî

Her ki peydâ mî-şeved ez-dûr pendârem tûî[1129]

KÂSIM

Ber-dehen çend nihem dest-i tesellî tersem

Nâle sûrâh kuned sîne-i efkâr-ı me-râ[1130]

RÂGIB

Dâred ân-dem ser-i mâ terk-i sitem-perver-i mâ

Ki be-fitrâk-i hud âvîhte bîned ser-i mâ[1131]

MAHFÎ

Safîrî ser ne-zed ez-hîç hâl ez-men meğer vaktî

Ki der-dâm âmedem sayyâd-ı gâfil-râ haber kerdem[1132]

HÂTEM BEĞ

Ez-ân ber-gird-i ser peyveste kerdem pâsibâneş-râ

[1124] Yazıklar olsun ki sen, bizim bu gönül ağrısını dinleyip, işittiklerini efsane sandın.
[1125] Senin zalimliğinden dolayı, aşk ve vefa sözü ortadan kayboldu, güzellik kitabından da mihr ü muhabbet ifadesi de silindi.
[1126] Bütün bu dostlar arasında, perde ile örtülmüş gizli bir şey yoktur, mahremi olanların, yırtılmış perdeleri çoktur.
[1127] Benim mezhebimde muhabbetten başka ne varsa küfürdür, aşk peygamberiyim, bu sebeple de adım Şuayb'dır.
[1128] Ben öldükten sonra onun mahallesinin toprağını kanımla karıştırıp harç edin, orada bir ev yapıp ruhuma menzil edin. Benim kanımın onun boynunun vebali olması, Allah katında hoş değildir, o hançerini çekmeden önce siz beni kurban edin.
[1129] Yaralı canıma ve açık gözüme ancak sen göründüğünden, kimi uzaktan görsem, sen sanıyorum.
[1130] Teselli elimle, ağzımı ne kadar tuttum, nalelerimin, yaralı sinemi yırtacağından korkuyorum.
[1131] Kendi eğerinde bizim asılmış başımızı gördüğü zaman kendine eziyet vereceğimizden çekinir.
[1132] Hiç kimse gelip bizim halimizi sormadı, ben de o tuzağa geldim ve gafil avcıyı haberdar ettim.

Ki şâyed fırsatî yâbem be-bûsem âsitâneş-râ[1133]

ŞÂH HATÂ'Î

Bî-sütûn nâle-i zârem çü şenîd ez-câ cest

Kerd feryâd ki Ferhâd-ı diger peydâ şud[1134]

MUHLİS

ʿAkl mî-gûyed be-rev ez-behr-i hud yek hâne kun

ʿAşk mî-gûyed be-rev ân-hâne-râ vîrâne kun[1135]

ŞEMS

İsm-i aʿzam nişân-ı hazret-i mâst

Kîmyâ ez-cenâb-ı ülfet-i mâst[1136]

Mesned-i hâss-i ʿâlem-i melekût

Âşiyân-ı hümâ-yı himmet-i mâst[1137]

Kâ'im-i ez-mâst hestî ʿâlem

Halk-ı Âdem zi-âdemiyyet-i mâst[1138]

Derk-i mâ key nümâyed în-ebsâr

Ân ki be-bîned halk sûret-i mâst[1139]

Sûfî suffe-i harâbâtîm

ʿÂlem-ender-civâr rahmet-i mâst[1140]

Âsumân bâ-heme celâlet ü haş

Rûz u şeb der-hevâ-yı hidmet-i mâst[1141]

Gerçi der-Kâf-ı kurb pinhânîm

Kaʿbe vü deyr pür zi-sohbet-i mâst[1142]

Şems ez-Erdebîl kerde tulûʿ

Şems ...mâst[1143]

Sâlik-i kûy-ı Şems-i ʿAttârîm

Niʿmetu'l-lâh pîr-i hikmet-i mâst[1144]

[1133] Onun başının etrafında dönerek onu korudum, belki bir fırsat bulup onun eşiğini öperim diye ümitlendim.
[1134] Bîsütun dağı benim iniltimi duyduğunda yerinden kalktı, bağırarak, başka bir Ferhad bulundu, diye ilan etti.
[1135] Akıl, git kendin için bir ev yap der, aşk ise git o evi yık, harap et der.
[1136] İsm-i Azam bizim efendimizin nişanıdır, kimya ise bizim muhabbet cenabımıza aittir.
[1137] Melekler aleminin hususi ikametgahı bizim himmet kuşumuzun yuvasıdır.
[1138] Dünyanın varlığı bizim kudretimizle ayakta durmaktadır. İnsanların hasiyeti ise bizim insanlığımızdandır.
[1139] Bu gözler ancak bizim simamızı görünce mi bizi anlayacak acaba?
[1140] Biz bu dünyanın sufileriyiz, dünya ise bizim rahmetimizdir.
[1141] Gökyüzü bu azamet ve celaliyle gece gündüz daima bizim hizmetimizdedir.
[1142] Gerçi biz yakın olmanın Kaf dağında gizlenmişiz, Kabe ve kilise hep bizim sohbetimizdedir.
[1143] Şems, Erdebil'de yetişmiştir.
[1144] Şems-i Attar'ın yolunun takipçisiyim, Nimetullah da bizim hikmetli bir ihtiyarımızdır.

MİN KELÂM-I MOLLÂ MUHTEŞEM RAHMETU'L-LÂHİ ʿALEYHİ

Men-i şeydâ çe-râ ez-ʿakl u dîn yek-bâre ber-geştem
Be-rindî ser-ber âverdem be-rüsvâyî heme geştem[1145]

Zi-istignâ ne-mî geştem be-gerd-i Kaʿbe lîk âhir
Seg-i şûmî şudem ü zi-şûm-ı dil der-be-der geştem[1146]

Serem çün kûy mî-bâyed fikend ez-ten be-cürm-i ân
Ki ʿömrî ber-ser-i kûy-ı tû bî-hâsıl bî-ser geştem[1147]

Zi-dildâr-ı diğer h^{v}âhem devâ-yı derd-i hud kerden
Ki her çend ez-tû custem çâre bî-çâreter geştem[1148]

Eğer laʿl-i tû cânem buved ber-kunedem ez-ân dendân
Ve ger ʿaşk-ı tû dînem buved ez-dîn nîz ber-geştem[1149]

Be-zûr-ı ʿaşk-ı hud çendân me-râ âzâr fermûdî
Ki bî-zâr ez-cemâl-i hûb-rûyân-ı diğer geştem[1150]

Eğer çün Muhteşem pâ ez-ser-i kûyet keşem evlâ
Ki ez-bî-râhiyet yeksân be-hâk reh-güzer geştem[1151]

Eyzan

Hoş ân-ki hem-zebân be-tû şîrîn-zebân şevem
Harfî zi-men be-pursî vü men bî-zebân şevem
Yârî be-gayr kun ki sezâ vü vefâ-yı men
În bes ki nâvek-i sitemet-râ nişân şevem[1152]

Eyzan

Eğer h^{v}âhî duʿâ-yı men kunî ber-müddeʿâ-yı men
Be-gû bîmâr-ı ʿaşk-ı men ne-şeved yâ Rab fedâ-yı men
Ez-în hoşter çe bâşed k'ez-tû mî-pursend key server
Kücâ şud Muhteşem kûyî ki murd ender vefâ-yı men[1153]

Eyzân

ʿAşk-ı pâk-i men be-câyî mî-keşed âhir ki
Tû ez-der-i yârî der-âyî vü men istignâ kunem[1154]

[1145] Çılgın olan ben, akıl ve dinden niye bir defada vazgeçtim? Niye rindliğe baş koydum ve herkesin rüsvalığına maruz kaldım?
[1146] Gururumdan Kabe'nin etrafını tavaf etmiyordum ancak daha sonra gönlümün bu kötülüğünden sahibsiz köpek gibi kapı kapı dolaşır oldum.
[1147] Ömrüm boyunca senin mahallende boş yere dolaştığım için başımı bedenimden top gibi ayırıp atmak gerekir.
[1148] Derdimin dermanını şimdi başka bir sevgiliden istiyorum, senden ne kadar çare istediysem hep çaresiz kaldım.
[1149] Eğer senin dudağın benim canım idiyse, ondan dişimi çektim ve senin aşkın benim dinim idiyse bu dinden de yüz çevirdim.
[1150] Aşkının zoru ile beni o kadar incittin ki başka güzellerin yüzüne bakmayı da istemez oldum.
[1151] Muhteşem gibi senin mahallenden ayağımı çeksem daha iyidir, çünkü senin zulmünden yolun toprağına karışıp gittim.
[1152] Seninle konuşmak benim için daha tatlıdır, sen benden bir kelime sorsan benim dilim tutulur, rakibe dostluk et ki benim vefam ile senin zulüm okuna nişan olmak bana yeter.
[1153] Benim iddiama göre bana dua etmek istiyorsan, de ki Ey Allah'ım, benim aşkıma duçar olmasın, ey benim efendim, bundan daha iyisi nedir ki? Benden Muhteşem nasıl oldu, kimin mahallesinde öldü diye sorulması, ey benim vefalım.

MİN KELÂM-I MUHTEŞEM KÂŞÂNÎ RAHMETU'L-LÂHİ ʿALEYHİ

Be-sahife ki der-ân şerh-i hicr-i yâr nüvîsem

Zi-girye şüste şeved ger hezâr bâr nüvîsem[1155]

Hezâr bâr nigârem be-hûn-ı dîde varak-râ

Çü gussa-i dil-i pür-hûn b'ân-nigâr nüvîsem[1156]

Keşem çü mîl dem-â-dem be-çeşm-i hᵛîş kalem-râ

Çü vasf-ı kâmet-i ân-serv-i gül-ʿizâr nüvîsem[1157]

Be-nevk-i hâme dehem ez-sevâd-ı dîde siyâhî

Çü şerh-i mestî ân-çeşm-i pür-humâr nüvîsem[1158]

Şudem zi-hicr-i dil-efkâr u nîst kudret-i ânem

Ki şemme-i be-tû şerh-i dil-fikâr nüvîsem[1159]

Amân ne-mî-dehedem girye ân-kadar ki selâmî

Be-hâk-i pây-ı tû ez-çeşm-i eşk-bâr nüvîsem[1160]

Eyzan

Berây-ı hâtır-ı gâyrem be-sad-cefâ küştî

Be-bîn berây ki ey bî-vefâ kerâ küştî[1161]

Çü men helâk şevem ez-tabîb-i be-purs

Ki merg küşt me-râ yâ-tû bî-vefâ küştî[1162]

Kesî ne-dîde ki yek ten dü-câ şeved küşte

Me-râ tû âfet-i cân sad hezâr câ küştî[1163]

Harîk-i derd-i tû şud Muhteşem be-sad-ümmîd

Tû bî-mürüvveteş ez-hasret-i devâ küştî[1164]

HÂCET ʿATTÂR

Ne-gûyemet ki me-râ ez-reh-i cefâ küştî

Ki ez-terahhum ey kıble-i vefâ küştî

Rakîb-râ zi-visâl-i âb-ı zindegî dâdî

Me-râ zi-hicr be-sad-mihnet ü belâ küştî[1165]

[1154] Benim temiz aşkım seni öyle bir yere getirecek ki sonra sen başkasının kapısından çıkacaksın, ben ise istiğna edeceğim.
[1155] Sevgilimin ayrılığının şerhini yazdığım sayfayı bin defa yazsam da göz yaşımla silinecektir.
[1156] Eğer kanla dolu gönlümün kederini o sevgiliye yazsam yarim o kağıdı bin defa kanlı görecektir.
[1157] O gül yüzlü selvi boylu sevgilinin vasıflarını yazarken kalemi mil gibi, kızgın şiş gibi devamlı gözüme çekmekteyim.
[1158] O humar, nazlı gözün mestliğinin şerhini yazarken gözümün karasından kalemin ucuna mürekkep alıyorum.
[1159] Ayrılığından gönlüm yaralandı, ancak hiç kudretim yok ki, sana az da olsa yaralı gönlümün şerhini yazayım.
[1160] Ağlamak bana o kadar aman vermiyor, fırsat vermiyor ki göz yaşlarımla senin ayağının toprağına bir selam yazayım.
[1161] Başkalarının hatırına beni yüz cefa ile öldürdün, ey vefasız sevgili bak ki kimin hatırına kimi öldürdün?
[1162] Ben helak olursam, şehrin tabibinden sor ki ölüm mü beni öldürdü yoksa sen vefasız mı?
[1163] Hiç kimse bir bedenin iki ayrı yerde öldüğünü görmemiştir. Ey canın afeti olan, sen beni yüz bin yerde öldürdün.
[1164] Muhteşem senin derdinin yakıcılığına yüz ümit ile yandı, ama sen mürüvvetsiz olup onu ilaç hasreti ile öldürdün.
[1165] Beni cefa yolunda öldürdün demiyorum, ey vefa kıblesi olan, sen beni merhametle öldürdün, buluşma gününde rakibe ölümsüzlük suyu verdin, beni yüz azap ve eziyetle, ayrılıkla öldürdün.

Lâ-edrî

Der-nâme be-cânân men-i hayrân çe nüvîsem

Cüz ân ki nüvîsem gam-ı hicrân çe nüvîsem[1166]

Ez-şevk-i tû harfî ki der-ân-nâme kunem sebt

Şevîd çün ez-ân-dîde giryân çe nüvîsem[1167]

Gîrem ki me-râ tarz-ı nüvişten ne-şud ez-yâd

Peydâst ki bâ-în-ser ü sâmân çe nüvîsem[1168]

Ger dâd be-nâ-kâm şeref-i cân zi-gam-ı hicr

În-harf-i gam-endûz be-cânân çe nüvîsem[1169]

MİN KELÂM-I MUHTEŞEM KÂŞÂNÎ RAHMETU'L-LÂHİ ʿALEYHİ

Burîdî ez-men ü peyvend bâ-bed-h^{v}âhem kerdî

ʿAfiyyu'l-lah hûb reftî lutf fermûdî kerem kerdî[1170]

Şikestî ez-sitem peymân çün men-i nîk-h^{v}âhî-râ

Tekellüf ber-taraf ber-h^{v}îş pîş ez-men sitem kerdî[1171]

Be-dest-i imtiyâz-ı hud çü dâdî hâme-i dikkat

Çe bed-dîdî ki harf-i bed be-nâm-ı men rakam kerdî[1172]

Men ez-behr-i tû ker kes-râ ki bâ-hud sâhtem düşmen

Tû bâ-û dost geştî her çe tabaʿeş h^{v}âst hem kerdî[1173]

Tefâvüt ez-çe şud peydâ ki der-hayl-i hevâ-dârân

Yekî-râ kâstî hürmet yekî-râ muhterem kerdî[1174]

Makâm-ı kurb-ı hud dâdî rakîb-i süst biʿat-râ

Ki-râ be'nger be-cây-ı ʿâşıkî sâbit-kadem kerdî[1175]

Ne-gûyem dost kes bâ-düşmen-i hud în-kuned her giz

Ki bî-mûcib tû-yı bed-peymân sanem bâ-Muhteşem kerdî[1176]

SAʿDÎ ŞİRÂZÎ

Guftemeş sîr be-bînem meğer ez-dil be-reved

Ân-çünân cây girifteest ki müşkil be-reved[1177]

ʿANDELÎB

[1166] Ben o hayran sevgiliye mektupta ne yazayım? Hicran gamından başka ne yazabilirim ki?
[1167] O mektupta, sevincimden, senin hakkında yazsam, gözlerin yaşarıp ağlarsın, bundan başka ne yazabilirim ki?
[1168] Diyelim ki bana yazma usulleri nasib olmadı, açıktır ki ben bu durumda ne yazayım?
[1169] Ayrılık gamından derde tasaya düşsem bu kederli sözleri sevgiliye nasıl yazabilirim ki?
[1170] Benden alakanı kesip senin kötülüğünü isteyenlere bağlandın, Allah seni affetsin, gittin, lutuf buyurdun, kerem gösterdin.
[1171] Benim gibi bir hayır isteyenin sözlerini zulümle kırdın, bu işi yaptığın için benden çok kendine zulmettin.
[1172] Dikkat kalemini imtiyaz eline aldığın zaman, benden ne kötülük gördün ki bütün kötülükleri benim adıma yazdın.
[1173] Ben seni dikkate alarak her kimi kendime düşman ettiysem, sen gidip onunla dost oldun, onun her istediğini yaptın.
[1174] Seni isteyenlerin arasındaki fark ne idi ki birinin saygınlığını azalttın, birini muhterem ettin.
[1175] Sana yakınlık makamını sözünde durmayan rakibe verdin, şuna bak ki kendi aşıkının yerine kimi sabit kadem, dost ettin?
[1176] Ben, bir dost kendi düşmanlarına asla böyle yapmaz demiyorum, sözünde durmayan sen güzel, Muhteşem'e yersiz bir hareket yaptın.
[1177] Doyuncaya kadar, gönülden ona bakayım, belki unuturum dedim, öyle yer tutmuş ki unutmam çok zor.

Ân ki ez-reften-i û tâkatem ez-dil be-reved

Ez-men ey kâş be-în-merhale gâfil be-reved[1178]

DERVÎŞ

Gîrem âsân zi-dilem her gam-ı müşkil be-reved

Müşkil-i ʿaşk gamî nîst ki ez-dil be-reved[1179]

NİYÂZÎ

Der-mukâbil bûd zi-her nefesem dil be-reved

Âh eğer yek-nefes-i ân-meh zi-mukâbil be-reved[1180]

NİYÂZÎ

Guftem ez-dil be-reved çün zi-mukâbil be-reved

Ki gümân dâşt ki ez-reften û dil be-reved[1181]

NİYÂZÎ

Ez-dil ey ʿahd-şiken mihr-i tû müşkil be-reved

Kelâm-ı tû mihrîst ki ger cân reved ez-dil be-reved[1182]

Nîm bismil şudegânîm Hudâyâ me-pesend

K'ân-kadr zinde be-mânîm ki kâtil be-reved[1183]

Keştî-i mâ ki talebkâr-ı şikestest ey dil

Ger şeved garka ez-ân-beh ki be-sâhil be-reved[1184]

Dâdeem cân ne-ber-ân-şevk ki tâ-rûz-ı cezâ

Şevk-i cân dânem ez-hâtır-ı kâtil be-reved[1185]

Yâ Rab ân-serv-i revân kîst ki ez-dünbâleş

În-heme cân pey-i cân dil zi-pey-i dil be-reved[1186]

Nâkaeş refte vü men mândeem ez-zaʿf ey kâş

Hâk kerdem men ü gerdem pey-i mahmil be-reved[1187]

ʿÂŞIK

Be-râh-ı ʿaşk me-râ kâr müşkil üftâdeest

Ki evvelîn kademem bâ-der-gil üftâdeest[1188]

HÂCET ʿATTÂR

[1178] Onun gitmesiyle benim gönlümden de gücüm gider, keşke bu merhalede bende de vazgeçse.

[1179] Diyelim ki her gam gönülden zorlukla gider, aşkın gamı da gönülden öyle kolayca giden bir gam değildir.

[1180] Benim karşımda, gönülden çıkan her nefes, o güzelin bir nefesine karşılık olsaydı ne güzel olurdu.

[1181] Dedim ki gönülden geçsin, ancak karşımdan geçti, kim onun gitmesiyle gönülden çıkacağını düşünebilirdi ki?

[1182] Ey sözünde durmayan sevgili, senin sevginin gönlümden gitmesi çok zordur. Senin sözlerin öyle muhabbetli sözler ki onlar nasıl candan gitsin?

[1183] Ey Allah'ım, bize reva görme ki biz yarım canlı kurbanlar o kadar diri kalalım ki, katil başımızın üstünden gitsin.

[1184] Ey gönül, bizim gemimiz kırılmaya meyillidir. Öyleyse onun batması, sahile varmasından daha iyidir.

[1185] Ben öyle bir şevkle can verdim ki benim can verme şevkim kıyamet gününe kadar katilin hatırından çıksın.

[1186] İlahi, o akıp giden serv kimdir ki onun peşinden bu kadar can ve gönül yürüyüp gidiyor?

[1187] Onun kervanı gitti, ben zayıflık sebebiyle burada kaldım. Keşke ben de toza dönüşüp kafilenin ardınca sürünebilseydim.

[1188] Aşkın yolunda benim içim iyice zorlaşmıştır. Daha birinci adımda yüküm çamura batmıştır.

Me-râ be-merhale-i bâr der-gil üftâdeest
Ki bâr ber-ser hem tâ be-menzil üftâdeest[1189]

Çe gûne cân be-selâmet berem zi-saydgehî
Ki murg der-kafes-i beyza-i bismil üftâdeest[1190]

Dilem be-dâg-ı tû mî-sûzed ez-ki şekve kunem
Be-h^{v}âne-i âteşem ez-şem' mahfil üftâdeest[1191]

NİYÂZÎ

Ne-tüvân guft ki der-kîş mahabbet nîkûst
Ân-kadar nâz ki Yûsuf be-Züleyhâ mî-kerd[1192]

EHLÎ

Sühan çe hâcet eğer dil-i mukâbil üftâdeest
Zebân çe kâr kuned kâr bâ-dil üftâdeest[1193]

Men ez-muhît-i mahabbet hemîn nişân dîdem
Ki üstüh^{v}ân-ı şehîdân be-sâhil üftâdeest[1194]

Zamâne düşmen ü men bî-zebân u baht zebûn
Tû rahm eğer ne-kunî kâr müşkil üftâdeest[1195]

'ANDELÎB

Zi-bes be-kûy-ı tû dil ber-ser-i dil üftâdeest
Tû gûyî ân ki sipâhî be-menzil üftâdeest
Dilem zi-kûy-ı tû birûn şuden ne-mî-âred
Ki zi-âb-ı çeşm-i meneş bâr der-gil üftâdeest[1196]

EYZAN NİYÂZÎ

Müşkil ân-şûh-ı cefâ-kâr be-men yâr şeved
K'în-gülî nist ki hem-sohbet-i her hâr şeved[1197]
Ne-kunend vasl 'ilâc-ı gam-ı rûz efzûneş
Her ki çün men be-gam-ı reşk giriftâr şeved[1198]

Ez-gam-ı reşk zi-vasl-ı tû güzeştîm velî

[1189] Benim yüküm öyle bir yerde çamura battı ki varacağı yere kadar yükler diğer yükün üstüne döküldü.
[1190] Bu av yerinden canımı nasıl sağ salim kurtarabilirim ki, kuşu daha yumurtanın içinde iken öldürüyorlar.
[1191] Gönlüm senin aşkınla yanmaktadır. Ben kimden şikayet edeyim ki kendi evime, kendi içindeki mumdan bir ateş düşmüştür.
[1192] Yusuf'un Züleyha'ya ettiği naz sebebiyle, muhabbetin mezhepte iyi olduğunu söyleyemeyiz.
[1193] Muhatap olan insanın gönlü yok ise söz ne işe yarar, dil ne yapsın ki asıl iş gönüldedir.
[1194] Ben muhabbet okyanusundan sadece bir nişane gördüm, o da sahile vurmuş şehitlerin kemikleridir.
[1195] Devir düşmandır, ben ise dilsiz, bahtım da çok alçak; eğer sen merhamet etmezsen işler çok zor olur.
[1196] Mahallende o kadar gönül gönül üstüne birikmiştir ki sanki askerler, kışlaya birikmiştir. Gönlüm, senin mahallenden dışarı çıkamıyor, galiba benim gözyaşımın yükü çamura batmıştır.
[1197] O güzelin bana yar olması çok zor. O her dikenle sohbet eden bir gül değil ki.
[1198] Benim gibi kıskançlık derdine yakalanmış birinin günden güne artan derdine buluşma çare olmaz

Ez-ser ü cân güzered şahs ki nâ-çâr şeved[1199]

NİYÂZÎ

Ey ân ki yâr çün men dârî hezâr diğer

Rahmî ki men ne-dârem gayr ez-tû yâr-ı diğer[1200]

EYZAN NİYÂZÎ

H^vâhem şuden zi-cevret sûy-ı diyâr-ı diğer

H^vâhem girift âncâ gayr-ı ez-tû yâr-ı diğer[1201]

Eyzan

Gîrem girift ân gül ülfet be-hâr-ı diğer

Men çün be-gîrem ülfet bâ-gül-ʿizâr-ı diğer[1202]

Şâdem be-pîş-i ân-gül ger hârter zi-hârem

K'ân-gül ne-dâred ülfet cüz men be-hâr-ı diğer[1203]

Bâ-kes karâr cüz men ne-girifte bî-karârem

Âh er karâr gîred bâ-bî-karâr-ı diğer[1204]

Saydem nümûd u efkend der-hâk u hûn be-güzeşt

Tersem ʿinân be-tâbed sûy-ı şikâr-ı diğer[1205]

NİYÂZÎ

Zi-dîde reftî vü dâg-ı tû der-dilest henüz

Biyâ ki dil be-cefâ-yı tû mâyilest henüz[1206]

Be-cân henüz tüvâned keşîd cevr-i tu-râ

Ne-geşte hûn zi-cefâ-yı tû dil dilest henüz[1207]

Güzeşte nâka-i û ʿömrhâst z'în-vâdî

Hezâr dîde be-dünbâl-i mahmilest henüz[1208]

ʿİnân me-tâb me-râ ez-serâ-yı şikâr-efken

Ki sayd-ı nâvek-i tû nîm bismilest henüz[1209]

HUSREV DEHLEVÎ

Cevlân-ı tevseneş bîn her sû gubâr-ı diğer

Fitrâk-i û nigeh kun her sû şikâr-ı diğer[1210]

[1199] Kıskançlık derdi ile buluşma düşüncesinden geçtik peki, insan çaresiz kalınca canından başından da geçer.
[1200] Ey bana benzeyen bin sevgilisi olan yar, merhamet et ki senden başka benim hiç bir yarim yoktur.
[1201] Senin zulmünden, başka bir memleket tarafına gitmek istiyorum, orada senden başka ayrıca bir yar bulmak istiyorum.
[1202] Diyelim ki o gül başka bir diken ile dost oldu, peki ben başka bir gül yüzlü ile nasıl dost olabilirim ki?
[1203] Dikenden de daha alçak olsam o gülün yanında olduğum için mutluyum, çünkü o gülün, dikenden başka hiç kimseyle dostluğu yoktur.
[1204] O benden başka kimseyle dost olmamıştır, o güne yazıklar olsun ki o başkalarıyla dost olsun.
[1205] Beni avlayıp kanımla toprağa gömdü. Onun, başka bir tarafa at sürmesinden korkuyorum.
[1206] Gözümün önünden gittin, aşk yaran hala gönlümdedir, geri gel, gönlüm hala senin cefana meyillidir.
[1207] Gönlüm, senin zulmünden kana dönüşmedi, şimdilik gönül olarak duruyor, o, senin zulmünü hala çekebilir.
[1208] Bu vadiden ömürler boyunca deve kervanları geçmiştir. Bin göz, hala o yükün arkasından bakmaktadır.
[1209] Acele etme, beni av meydanının dışında bırak, senin av okunun kurbanı henüz yarım canlıdır.

EMÎR HUSREV

Ten pîr-geşt ârzû-yı dil civân henüz

Dil hûn şude hadîs-i bütân ber-zebân henüz

ʿÂlem tâmâm pür zi-şehîdân-ı fitne geşt

Terk-i me-râ hadeng-i belâ der-kemân henüz[1211]

MİN KELÂM-I NİYÂZÎ RAHMETU'L-LÂHİ ʿALEYHİ

Kerem be-gayr-ı tû bûdeest müddeʿâ her giz

Be-müddeʿâ ne-resâned me-râ Hudâ her giz[1212]

Pey-i rızâ-yı tû cân dâdem ü ne-dânistem

Ki dil-berân ne-şevend ez-kesî rızâ her giz[1213]

Çe sûd ez-în ki tu-râ âşinâyî dîrînem

Ne-burde reşk çe bîgâne be-mâ her giz[1214]

Berem hemîşe be-bîgânegân zi-hûyet reşk

Ne-mî-şudem be-tû ey kâş âşinâ her giz[1215]

Hoşem ki geşte hayâ mâniʿeş zi-dîden-i gâyr

Ne-dîdeest be-sûyem ger ez-hayâ her giz[1216]

Zi-reşk-i yâr be-cânem eğer çe mî-dânem

Ne-kerdeest der-ân kû güzer sabâ her giz[1217]

Be-derd-i reşk Niyâzî be-sâz u çâre me-cû

Ne-kerdeest kes în-derd-râ devâ her giz[1218]

NİYÂZÎ

Mî-keşem key her zamân der-sîne âhî der-kafes

Ger be-gül ufted me-râ gâhî nigâhî der-kafes

Nâlem ez-bîm-i rehâyi gâh gâhî v'er ne men

Murg-ı bî-bâl ü perem dârem penâhî der-kafes[1219]

ZAHÎR FARYÂBÎ

Çeşm-i giryân-ı me-râ zîr-i felek her kes ki dîd

Der-tahayyür mând guft încâst deryâ der-kafes[1220]

[1210] Onun atının koşmasıyla kalkan toza bak, atının üstündeki diğer avlara da bir bak.

[1211] Beden ihtiyarladı, ancak gönlün arzusu hala gençtir. Gönül kanla dolduysa da put gibi güzellerin bahsini hala dilinde vird etmektedir. Dünyâ, fitnesinin şehitleri ile doldu. Benim güzelimin bela oku hala yayında durmaktadır.

[1212] Eğer senden başkasına ulaşmayı arzuladıysam, Allah beni hiç bir zaman isteğime ulaştırmasın.

[1213] Seni razı etmek için canımı feda ettim, fakat dilberlerin hiç kimseden asla razı olmayacaklarını bilemedim.

[1214] Ne fayda ki seninle çoktandır dostum, lakin şimdiye kadar bigane olarak bizi hiç de kıskanmadın.

[1215] Her zaman senin yaratılışından habersiz olanları kıskandım, keşke seninle hiç aşina olmasaydım.

[1216] Başkalarına bakmaya haya mani olur, bu güzel bir şeydir, bu sebeple de hayadan dolayı bana taraf da bakmasına mani olur.

[1217] Sevgiliyi kıskanmak benim canıma tak etmiştir, her ne kadar bilsem de saba yeli hiç bir zaman onun mahallesinden geçmemiştir.

[1218] Ey Niyazi, kıskançlık derdi ile barış, ona çare arama, çünkü hala hiç kimse bu derde deva bulmamıştır.

[1219] Kafesin dışındaki güllere gözüm ilişince her zaman gizli gizli kafeste ah çekerim, kurtuluşun korkusundan gah gah feryad ediyorum, çünkü ben kolu kanadı olmayan bir kuşum ki kafes kurtuluş yerimdir.

Matlab-ı mâ ez-esîrî sohbet-i sâyyâd bûd

Bî-mürüvvet reft u mâ mândîm tenhâ der-kafes[1221]

MİN KELÂM-I NİYÂZÎ RAHMETU'L-LÂHİ ʿALEYHİ

Ger men be-hasret ez-ser-i kûyet sefer kunem

Z'ân beh ki bâ-rakîb be-kûy-ı tû ser kunem[1222]

Her câ ki men zi-cevr-i bütân şekve ser kunem

Evvel figân zi-cevr-i tû-yı bî-dâdger kunem[1223]

Ân-tâliʿem kücâ ki be-kûyet güzer kunem

V'ân devletem kücâ ki be-rûyet nazar kunem[1224]

Cân mî-bered nigâh-ı tû sûyem Hudây-râ

Çendân nazar me-kun ki be-rûyet nazar kunem[1225]

Gîrem be-rûy-ı û nigehî kerdem âb-ı çeşm

Fırsat ne-mî-dehed ki nigâh-ı diğer kunem[1226]

Reftî zi-pîş-i çeşm ü me-râ bî-tû âb-ı çeşm

Çendân amân ne-dâd ki hâkî be-ser kunem[1227]

Tâ-ân ki diğerî ne-kuned meyl-i ülfetet

Her câ resem hadîs-i cefâ-yı tû ser kunem[1228]

Ger cüst ü cûy-ı ʿâşıket ez-behr-i kuştenest

Evvel zi-ʿaşk-ı h^vîş tu-râ men haber kunem[1229]

Hoş ân-ki rûz-ı haşr ber-ârem çü ser zi-hâk

Evvel be-rûy-ı yâr Niyâzî nazar kunem[1230]

Eyzan

Ne-zed her giz zi-men ser berderet cürmî ne-mî-dânem

Çe-râ ez-hâtıret reftem çe-râ ez-çeşmet üftâdem[1231]

Vefâ-yı me-râ ez-hâtıret ey bî-vefâ burdeî

Kücâ mî-reftem ez-yâdet eğer mî-reftî ez-yâdem[1232]

NİYÂZÎ

[1220] Ağlayan gözlerimi feleğin kubbesi altında herkes gördü, hayrette kalıp dediler ki kafesin içinde deniz var.
[1221] Esirlikten maksat, avcı ile aynı sohbette bulunmak idi, anlayışsız yüz çevirip gitti, kafeste yalnız kaldım.
[1222] Senin yanına rakible beraber gelmektense, hasretle senin yanından sefere çıkip gitmek benim için daha iyidir.
[1223] Ne zaman ben, güzellerin cevrinden şikayet etsem, ilk önce sen zalimin eziyetinden figan ederim.
[1224] Benim bahtım nerede ki senin yanına geleyim, bende o devlet hani ki senin yüzüne bakayım?
[1225] Sen bana baktıkça benim canımı alırsın. İlahi, bana öyle bakma ki ben de sana bakabileyim.
[1226] Diyelim ki ona bir defa baktım, lakin gözyaşları fırsat vermez ki bir daha bakayım.
[1227] Sen benim gözümün önünden gittin, sensizlikten gözyaşlarım aman vermedi ki bir çare kılayım.
[1228] Başkaları sana meyletmesin diye nereye gitsem senin cefandan bahsederim.
[1229] Eğer sen aşıkını öldürmek istiyorsan, önce ben sana aşık olduğumu haber vereyim.
[1230] Ey Niyazi, kıyamet günü mezardan başımı kaldırdığımda ilk önce sevgilinin yüzüne baksam ne güzel olur.
[1231] Kendimde sana karşı yaptığım bir hata göremiyorum, buna rağmen sen ne için beni unuttun, bilemiyorum.
[1232] Ey vefasız, senin hatırından beni, vefalı oluşum çıkarmıştır, eğer seni unutsaydım senin hatırından nereye giderdim?

Kerdîm hûn-ı hud be-hal ez-katl-i mâ pervâ me-kun
İmruz hûn-ı mâ be-rîz endîşe-i ferdâ me-kun[1233]
ʿANDELÎB KÂŞÂNÎ
Gîrem be-saʿy-ı şevk tu-râ yek-nazar kunem
Ân tâkatem kücâ ki nigâh-ı diğer kunem[1234]
Çün ez-rakîb kûy-ı tû hâlî ne-mî-şeved
Müşkil ki men be-kûy-ı tû diğer güzer kunem[1235]
Rûzî eğer segî be-deret be-güzerede-men
Hâk-i reheş be-gîrem u kuhl-i basar kunem[1236]
Seyl-âb-ı eşk-i men heme ʿâlem-râ girift
Hâkî ne-mând k'ez-gam-ı hicret be-ser kunem[1237]
Reşk-âverem çü men be-dil-i hud zi-mihr-i tû
Çün şekve pîş-i kes zi-tû-yı bî-dâdger kunem[1238]
Zİ-EMÎR HUSREV DEHLEVÎ
Nî pây ân-ki ez-ser-i kûyet sefer kunem
Nî dest .ân ki dest be-zülf-i tû der kunem[1239]
Her kes be-sûy-ı hûr reved men be-sûy-ı büt
Çün bâm-dâd-ı haşr ser ez-hâk ber-kunem[1240]
Zevk-i cefâ-yı cevr-i tû ber-men harâm bâd
Ger be-cüz vefâ-yı tû kâr-ı diğer kunem[1241]
NİYÂZÎ
Gerçi ez-rûy-ı tû kerdeest cüdâ hûy-ı tûem
Lâkin ez-dil ne-reved ârzû-yı rûy-ı tûem[1242]
Pâ-keşîdem zi-ser-i kûy-ı tû ez-reşk-i rakîb
Âh eğer cezbe-i dil bâz keşed sûy-ı tûem[1243]
Kû be-kun her çe tüvân kerd dil-ârâm-ı menî
Kû be-kun her çe tüvân guft duʿâ-gûy-ı tûem[1244]
Key zi-kûy-ı tû keşem pâ çü Niyâzî zi-cefâ

[1233] Biz kendi kanımızı helal ettik, bizi öldürmekten çekinme, korkma, bugün bizim kanımızı dök, yarını düşünme.
[1234] Diyelim ki sevinçle sana bir defa baktım, bende o güç nerede ki ikinci bir defa daha bakayım?
[1235] Senin mahallen rakiblerden hiç boş kalmıyor, benim bir daha senin mahallene gelmem çok zor.
[1236] Eğer bir gün bir köpek senin kapında benim karşıma çıksa, onun ayağının toprağını gözüme sürme yaparım.
[1237] Gözyaşlarım bütün dünyayı kapladı, senin ayrılığının gamıyla başıma dökebileceğim bir toprak kalmadı.
[1238] Senin muhabbetinle, başkaları yanında bu gönlümden sen zalimden şikayet etmeyi kıskançlık sayıyorum.
[1239] Senin mahallenden ayrılmaya ayağım varmıyor, zülfünden tutmaya da elim ulaşmıyor.
[1240] Kıyamette sabah olurken, topraktan kalkınca, herkes huri peşinde ben ise put peşinde gideceğim.
[1241] Eğer sana vefadan başka bir şey etmiş olsam ettiğin cefanın cevri bana haram olsun.
[1242] Gerçi senin yüzüne bakmayı bana yasaklamışlar, ben de senin huyundanım. Ancak gönülde senin arzuna kavuşmak istiyorum.
[1243] Rakiblerin kıskançlığından senin mahallenden ayağımı çektim, ah eğer gönül cazibesi izin verirse yine senin yanına gelirim.
[1244] Ne derlerse desinler sen benim dilberimsin, yine ne derlerse desinler senin duacınım.

Ki beh ez-kûy-ı behiştest ser-i kûy-ı tûem[1245]

NİYÂZÎ

Cân-sipârem eğer ez-hasret-i dîdâreş men

Beh ki bînem be-murâd-ı dil agyâreş men[1246]

Lezzet ân-kadar ki men mî-berem ez-dîdâreş

Cây dâred ki keşem ân-kadar âzâreş men[1247]

Veh ki şud düşmen-i men dost Niyâzî âhir

Kerdem ez-dostî-i hud çü haber dâreş men[1248]

NİYÂZÎ

Tû her nefes me-râ hûn be-ciğer zi-nâz kerden

Men dem-be-dem duʿâyet zi-ser-i niyâz kerden[1249]

Çü nigû buved gehî hem zi-tû lutf u mihribânî

Ne-hoşest ez-nigûyân hem hışm u nâz kerden[1250]

Be-mahabbetet kesî dil sanemâ çe gûne bended

Ne-tüvân çü mihr ü kînet zi-hem imtiyâz kerden[1251]

Eğerem tû hâl pursî men-i hasta-râ çe hâsıl

K'ez-şerm-i ʿaşk ne-tüvân be-tû şerh-i râz kerden[1252]

YÛSUF KÖSE KARABÂGÎ

Hûn şud dilem ez-dest-i tû vü hûn şudenî bûd

Ân beh ki zi-bî-dâd-ı tû şud çün şudenî bûd[1253]

Lâ-edrî

Be-kaddeş serv guftem râst guftem ter keşîd ez-men

Be-âhû nisbeteş kerdem hatâ kerdem remîd ez-men[1254]

Ne-mî bînem be-hud cürmî ne-mî-dânem çe dîd ez-men

Ki peymân-ı mahabbet best bâ-gayr u burîd ez-men[1255]

Zi-vasl-ı yâr bûdem şâd-mân ʿömrî vü z'în-gâfil

Ki hicrân intikâm-ı vasl-ı û h^vâhed keşîd ez-men[1256]

[1245] Ey Niyazi, cefalar da çeksem ben senin mahallenden ayağımı kesmem, senin mahallen cennet bahçelerinden daha iyidir.
[1246] Onu başkalarının isteğine uygun görmektense hasretinden ölmek benim için daha iyidir.
[1247] O sevdiğimi gördüğümde o kadar lezzet alıyorum ki o kadar da eziyet çektiğime değer.
[1248] Ey Niyazi, sonunda kendi dostluğumu ona bildirdiğim için benim düşmanım bana dost oldu,
[1249] Sen her an benim ciğerimi naz ile kana bulamakta ben ise ihtiyaç yüzünden anbean sana dua etmekteyim.
[1250] Ara sıra senden anlayış, dostluk, lütuf ve iyilik de görmek iyi olurdu, çünkü güzellerin öfkesi ve nazı her zaman hoş olmuyor.
[1251] Ey sanem gibi güzel, bir kimse senin muhabbetine nasıl gönül bağlasın ki? Çünkü vefan ile gazabını birbirinden ayırmaya güç yetmiyor.
[1252] Eğer sen, ben hastanın halini haber almak istersen, kendi sırrımı sana aşkın hayasından açıp diyemem.
[1253] Gönlüm senin elinden kana döndü zaten olacaktı, lakin bunun, senin zalimliğinden olması çok güzel bir şey.
[1254] Boyuna selvi dedim, doğru söylediğim için başını yukarı kaldırdı, hata edip onu ahuya benzettim, benden ürküp kaçtı.
[1255] Kendimde bir kabahat görmüyorum, bilmiyorum ki bende ne gördü? Muhabbet sözünü benden koparıp başkasına bağladı.

Şudî der-küştenem mâ'il be-hûn-rîzî vü mî-tersem

Ki der-rûz-ı cezâ h^{v}âhend hûn-ı sad-şehîd ez-men[1257]

Figân k'ez-sarsar-ı devrân Niyâzî mândeem bî-per

Ve ger ne men hemân nahlem ki gülhâ mî-demîd ez-men[1258]

NİYÂZÎ

Âh ki resm-i cefâ geşte ferâmûş-ı tû

Nâle-i mâ-râ meğer mî-şineved gûş-ı tû

Çend tüvânem tu-râ dîd hem-âgûş-ı gayr

Men ki be-hud mî-berem reşk der-âgûş-ı tû[1259]

Ber-âsitân-ı tû zi-ehl-i vefâ nişân mânde

Nişân-ı secde ber-ân-hâk-i âsitân mânde[1260]

Künûn ki ez-kafes âzâd kerd sayyâd

Kücâ revem ki ne gülbün ne âşiyân mânde[1261]

Hudâ kuned be-dünbâl mahmil-i tû resed

Gubâr-ı mâ ki be-dünbâl-i kârvân mânde[1262]

Zi-iltifât buved nâz-ı dil-berân hoşter

Be-în-hoşem ki be-men bârî ser girân mânde[1263]

NİYÂZÎ

Tû küşte-i mâ-râ vü mâ hoşnûd ez-în key dil-rübâ

Mâ-râ be-yek küşten rehâ ez-kayd-ı hicrân kerdeî[1264]

HÂCET

Çünân feyzî ki ez-gülşen ne-dîdîm

Resîd ez-hâne-i sayyâd mâ-râ[1265]

CÂMÎ

Be-reft ân-mâh mâ-râ der-dil ez-vey sâd-heves

Gam-ı hicrân-ı û bâ-cân-ı şîrîn hem-nefes mânde[1266]

Be-ümmîdî ki âyed ân-meh-i mahmil-nişîn rûzî

Cihânî çeşm ber-reh gûş ber-bang-i ceres mânde[1267]

[1256] Ömrüm boyu yârimin vaslı ile mutlu idim, ancak bilmezdim ki hicran, ona kavuşmanın intikamını bir gün benden alacakmış.

[1257] Beni öldürüp kan dökülmesine alet ettin, kıyamet günü yüzlerce şehidin kanının hesabını benden sormalarından korkuyorum.

[1258] Eyvahlar olsun Niyazi, zamanenin rüzgarından kol ve kanatsız kalmışım, yoksa ben her zaman çiçek açan bir ağaç idim.

[1259] Eyvahlar olsun ki zalim olmayı unutmuşsun; yoksa bizim nalelerimizi kulağın duyar mıydı? Senin kucağında kendi kendimi kıskanıyorum; seni başkasının kucağında görmeye nasıl dayanabilirim ki?

[1260] Senin kapının eşiğinde vefalılardan ancak bir iz kalmıştır, senin kapı eşiğinde ancak secde izi kalmıştır.

[1261] Avcı beni öyle bir vakitte kafesten serbest bıraktı ki şimdi nereye gideyim, ne gül bahçesi ne de yuva kalmış?

[1262] Allah'tan bundan sonra senin yükün gelip çıkaydı, bizim tozumuz kervanın arkasında kalmıştır.

[1263] Dilberlerin nazı, iltifat ile daha iyi olur, ben ise sevgilimin kıymetli yükü kaldığı için mutluyum.

[1264] Ey sevgili sen bizi öldürdüğün için sevinçliyiz, bizi bir defa öldürmekle ayrılık bağlarından kurtardın.

[1265] Gül bahçesinin feyzinden görmediğimiz feyzi, avcının kafesinden gördük.

[1266] O ay yüzlü sevgilimiz gitti, gönlümüzde yüz heves kaldı, onun ayrılığının kederi, şirin canımızda hem nefes kaldı.

Be-kûyeş çün ne-nâled hemçü murgân-ı çemen Câmî

K'ez-ân-gülşen gül ü şimşâd refte hâr u hâs mânde[1268]

MAGRİBÎ

Menem zi-yâr-ı nigârîn-i hud cüdâ mânde

Be-derd-i hicr giriftâr u bî-devâ mânde[1269]

EZ-EMÎR HUSREV DEHLEVÎ

Ger ne behr-i cefâst ber-dil-i ʿuşşâk-ı tû

Behr-i çe bâzî kuned caʿd-ı tû bâ-sâk-ı tû[1270]

EYZAN HUSREV

Menem imrûz zi-rûyî çü tû yârî mânde

Bâde-i ʿıyş zi-ser refte humârî mânde[1271]

HÂCET ʿATTÂR

Pîş ez-în ne-tüvân şenîdend nâle-i zâr-ı me-râ

Ya rehâ kun ya be-küş murg-ı giriftâr-ı me-râ[1272]

Çend rûzî şud ki bî-kârest dil gûyâ kesî

Menʿ kerdeest ez-dil âzârî dil-âzâr-ı me-râ[1273]

Saht mî-tersem ki âhir nâ-tüvânîhâ-yı men

Bâz dâred ez-sitemkârî sitemkâr-ı me-râ[1274]

HÂCET ʿATTÂR

Me-râ hemîşe be-sad-derd mübtelâ dâred

Zamâne derd-keşî hem çü men kücâ dâred[1275]

Kesî ki kûşe-i nîşinî güzîd mî-dâned

Ki pâz-ı halk keşîden çe feyzhâ dâred[1276]

Kücâst mahrem-i razî ki ber-zebân ârem

Şikâyetî ki dilem ez-tû-yı bî-vefâ dâred[1277]

HÂCET

Ne-mî-fehmed zebân-ı ʿâşıkî-i kes

Vü ger ne harf-i men mübhem ne-bâşed[1278]

[1267] O ay yüzlü sevgilinin kervanının bir gün geleceği ümidi ile, bütün alemin gözü yolda, kulağı da çan sesinde kaldı.
[1268] Bu Cami, senin mahallende çimenlik kuşları gibi nasıl inlemesin ki? O gül bahçesinden gül ve şimşad gitmiş, geriye çer çöp kalmıştır.
[1269] Kendi güzelinden ayrı düşen benim, ayrılık derdine mübtela ve ilaçsız kalan yine benim.
[1270] Eğer aşıklarının gönlünü incitmek için değilse, peki ne için bileğin saçlarınla oynuyor?
[1271] Bugün senin gibi bir yarin yüzünün düşüncesiyle kaldım, baştan eğlence şarabının tesiri çıkmış, sersemliği kalmıştır.
[1272] Bundan önce benim nalemin sesi duyulmazdı, ya beni azat et, ya da benim yakalanmış gönül kuşumu öldür.
[1273] Bir kaç gündür gönül sakindir, guya ki birisi benim incinmiş gönlümü dilbere yasaklamış.
[1274] Benim bu zayıflık ve güçsüzlüğüm sebebiyle sonunda, o zalim sevgilinin bana zulmetmekten usanacağından çok korkuyorum.
[1275] Beni her zaman yüz derde mübtela etmektedir, zamanenin, benim gibi derd çekeni başka nerede var?
[1276] Bir köşeye çekilmiş olanlar anlarlar ki halktan ayrı ve uzak olmanın ne kadar feyzi var.
[1277] Senin vefasızlığından kendisine şikayete gidebileceğim, sırlara mahrem olabilecek bir adam nerede?

Helâkem kerd tenhâyî Hudâyâ

Kesî bî-yâr u bî-hem-dem ne-bâşed[1279]

Men ân-bîmâr miskîn ü gârîbem

Ki mergem kâbil-i mâtem ne-bâşed[1280]

Ne-bâşed der-cihân yek şâdmânî

Ki der-dünbâl-i û sad-gam ne-bâşed[1281]

RUBÂʿÎ LÂ-EDRÎ

Der-vâkıʿa yek-şebî be-dîdem Lokmân

Mî-kerd cemʿ-i derdhâ-râ dermân

Guftem ki çe derdest ki dermâneş nîst

Âhî be-keşîd ü guft hicrân hicrân[1282]

HÂKÂN FETHʿALİ ŞÂH KACAR

Şenîdeem ki be-cân best yâr kıymet-i bûs

Hezâr cân be-tenem nîst sad hezâr efsûs[1283]

Be-sîne nâle-i dil bâ-hayâl-i rûy-ı bütân

Kilîsâ-yı Firenkest ü nâle-i nâkûs[1284]

HÂKÂN İBN HÂKÂN SULTÂN İBN SULTÂN NÂSRE'D-DÎN ŞÂH KACAR NASRU'L-LÂHİ ʿALEYHİ

Ez-ezel hûb siriştend melâyik gil-i tû

Lîk sâd-hayf ki kerdend zi-âhen dil-i tû[1285]

BAHÂR ŞİRVÂNÎ

Pes ez-vefât fütâdeş be-men güzâr efsûs

Demî resîd ki nâmed me-râ be-kâr efsûs[1286]

Be-murdenem hevesî bûd lîk der-kademet

Be-murdem ez-gamet înek be-intizâr efsûs[1287]

Tenem gubâr-ı rehet şud ki dâmenet gîred

Be-bâd reft zi-dâmânet ân-gubâr efsûs[1288]

HÂCET ʿATTÂR

[1278] Aşıkın dilinden anlayan birisi var mı, yoksa ben o kadar da anlaşılmaz konuşmuyorum.
[1279] Ey Allah'ım, yalnızlık beni mahvetti, hiç kimse yarsız ve arkadaşsız kalmasın.
[1280] Ben öyle hasta, zayıf ve garibim ki ölümüm bile mateme layık değildir.
[1281] Dünyada, sonunda yüz gam olmayan bir mutluluk yoktur.
[1282] Bir gece rüyamda Lokman'ı gördüm, bütün hastalıkları tedavi ediyordu, ona sordum, devası olmayan dert hangisidir? Ah çekip dedi, ayrılık, ayrılık.
[1283] Duydum ki o sevgili, busenin kıymetini can ile eşit kabul edermiş, yüz binlerce yazıklar olsun ki bedenimde bin canım yok.
[1284] Güzellerin yüzünün hayali ile sinemden yükselen gönül nalelerim, Firenk kilisesindeki çan sesi gibidir.
[1285] Ezelde, melekler hamurunu çok güzel yoğurmuşlar, lakin yazıklar olsun ki gönlünü demirden yapmışlar.
[1286] Ne yazık ki ölümümden sonra kabrimin üstüne geldi, öyle bir zamanda geldi ki bir işe yaramadı.
[1287] Senin yolunda ölmeye hevesim var idi ancak yazıklar olsun ki senin huzurunda gamınla bekleyerek öldüm.
[1288] Bedenim eteğine konabilmek için senin mahallenin tozu oldu. Fakat maalesef onu da rüzgar eteğinden alıp götürdü.

Fikend tîr ü ne-yâmed pey-i şikâr efsûs

Ne-sâht zîynet-i fitrâkem ân-süvâr efsûs[1289]

Ne-geşt mültefit-i hâl-i nîm bismil-i h^{v}îş

Güzeşt gâfil ez-în-sayd-ı zahmdâr efsûs[1290]

Ne-kerd seyr çü bismil tapîdenem sad-hayf

Ne-dîd hâlet-i cân dâdenem hezâr efsûs[1291]

Me-bâd gayr tasavvur kuned peşîmânet

Me-hur zi-kuştenem ey dost zinhâr efsûs[1292]

ʿÂŞIK

Şeb ez-hayâlet der-figân rûz ez-gamet der-zârîm

Dârem ʿaceb rûz rûz u şebî ân-h^{v}âb în-bîdâriyem[1293]

Ber-cây bâşed daʿviyem her çend cevr efzûn kunî

Pâdeş-i mihrem sûhten kû müzd-i hidmetkâriyem[1294]

Ber-dil hayâl-i hançeret çün be-güzered ez-şevk-i ân

Humyâze be-güşâyed zi-hem lebhâ-yı zahm kâriyem[1295]

Rencûr-ı ʿaşkem şerbetî h^{v}âhem zi-lâʿl-i ân-sanem

Şâyed Mesîhâ teb kuned ez-hasret-i bîmâriyem[1296]

MİN KELÂM-I ʿÂŞIK ISFAHÂNÎ

Dilâ zi-dâg-ı kesî k'ez-gam-ı tû âzâdest

Be-künc-i sîne tu-râ sûhten çe üftâdest[1297]

Burden zi-maslahat-ı nîst în-perîşânî

Ki ez-harâbî-şi mâ mülk-i ʿaşk âbâdest[1298]

Be-fikr-i Husrev Pervîz nîst çün Şîrîn

Ki mî-hûred gam-ı bî-çâreî ki Ferhâdest[1299]

ʿÂŞIK

Ey bî-vefâ ki hîç be-fikr-i vefâ neî

Her giz be-fikr-i kâr-ı men mübtelâ neî[1300]

[1289] Ok attıktan sonra avının arkasından gelmedi, eyvahlar olsun, o süvari beni kendi atının terkisine süs yapmadı, ne yazık.

[1290] Yarım canlı kurbanlığının haline iltifat etmedi, yaralı avının yanından gafilce, dikkatsiz bir şekilde gelip geçti, eyvahlar olsun.

[1291] Ölürken kurbanlık gibi çırpındığımı seyr etmedi yüz hayf, can veriş halimi görmedi binlerce efsus.

[1292] Başkaları seni pişman bir şekilde tasavvur etmesin diye, sakın ha beni öldürmekten çekinme ey dost.

[1293] Geceleri hayalinle figan, gündüzleri gamınla ahu zar ederim, acayip bir gece ve gündüzüm var, biri benim uykum biri de benim uyanıklığımdır.

[1294] Zulmünü ne kadar artırsan da benim iddiam değişmeyecektir, muhabbetimin mükafatını beni yakarak ödüyorsun, peki hizmetimin karşılığı hani?

[1295] Gönlümden senin hançerinin hayali geçerken onun şevkinden, derin yaralarım, dudaklarını açıp esnemeye başlar.

[1296] Aşkın zayıfıyım, o güzelden bir lal şerbeti isterim, bu sebeple belki de Hz. İsa'nın benim hastalığımla ateşi yükselir.

[1297] Ey gönül, senin gamından azat olan, senin gamını hiç hatırına getirmeyen birisini niye sinenin bir köşesinde böyle tutuyorsun, ona yanıyorsun?

[1298] Bu perişanlığa bir maslahat vermeye değmez, aşk mülkü bizim harabelerimizden daha abaddır.

[1299] Şirin, Husrev Perviz'i düşünmüyor, kim bir biçarenin derdiyle dertlenirse bu biçare Ferhat'tır.

Mî-h^{v}âstem be-hâk-i rehet cân kunem nisâr

Âmed be-hâtırem ki tû ez-cân cüdâ neî[1301]

ʿÂŞIK

Men bende-i în-gamem ki be-men yâr firistâd

V'în-lutf ki pûşîde zi-agyâr firistâd[1302]

Guftem meğer âyî tû sanem müddeʿî âmed

Gül h^{v}âstem ez-baht-ı be-men hâr firistâd[1303]

ʿÂşık gülî âverd be-kef ger zi-gülistân

Ez-rahm be-murgân-ı giriftâr firistâd[1304]

KELÎM

Dil-râ key ân-tâkat buved ger vasl-ı cânân be-güzered

Bâ-yek-cihân leb-teşnegî ez-âb-ı hayvân be-güzered[1305]

Her kes ki bîned hâl-i men dâned ki hicrân dîdeem

Ârî harâbî zâhirest âncâ ki tûfân be-güzered[1306]

Her mûy ber-aʿzâ-yı men kû kû zened çün fâhte

Her geh geh der-dil-i yâd ân-serv-i hırâmân be-güzered[1307]

ʿANDELÎB KÂŞÂNÎ

Eğer dilet be-cefâ-yı men ey sanem şâdest

Me-râ cefâ-yı tû mihr ü vefât bî-dâdest[1308]

Be-dân ümîd ki uftem be-pây-ı tû rûzî

Hemîşe hâk-i tenem der güzergeh-i bâdest[1309]

HİLÂLÎ

Ne-kuned ger sâlhâ bâşem be-râheş muntazır

V'er demî gâ'ib şevem âyed ez-hemândem be-güzered[1310]

KASSÂB

Ez-kesret-i kem tâliʿî tersem nesîm-i kûy-ı û

Çün ber-mezâr-ı men resed berçîde dâmân be-güzered[1311]

1300 Ey vefasız hiç bir zaman vefa etmeyi düşünmüyorsun, asla benim halime düşmemişsin.

1301 İsterdim ki senin yolunun toprağına canımı kurban edeyim, sonra birden hatırladım ki sen candan ayrı değilsin.

1302 Dilberin bana gönderdiği gamın kuluyum. O bu lütfu rakipt en gizli yapmıştır.

1303 Güzelim, belki sen gelirsin dedim, ağyar geldi, gül istedim, bahtımdan bana diken gönderdi.

1304 Aşık eğer gül bahçesinden eline bir gül getirdi ise merhametinden kafesteki kuşlara gönderdi.

1305 Gönülde, sevgili ile buluşmaktan vazgeçecek güç takat nerede, susuz olmasına rağmen, ölümsüzlük suyundan vazgeçti.

1306 Benim halime bakan herkes bilecektir ki ben çok ayrılıklar görmüşüm, yani, harabeye bakan birinin oradan tufan geçtiğini bilmesi gibi halimi anlayacaktır.

1307 Gönlümden o selvi boylu güzelin hayali her geçtiğinde bedenimdeki her tüy, kumru gibi gu gu, hani hani demektedir.

1308 Ey put gibi güzel sevgili, bana zulmetmekle gönlün rahat edecekse, senin zulmün merhamet, vefalı olman ise zulümdür.

1309 Bir gün senin ayağının tozu olmak ümidi ile bedenimin toprağı her zaman rüzgarların yolu üstündedir.

1310 Yıllarca onun yolunu beklesem, beni düşünmez, eğer ortadan kaybolsam, derhal onun hayalinden geçerim.

1311 Kem talihiminden çokluğundan korkuyorum ki, onun mahallesinin rüzgarı, benim mezarıma ulaşınca eteğini toplayıp öylece geçip gide.

MİN KELÂM-I MÜŞTÂK RAHMETU'L-LÂHİ ʿALEYHİ

Çün ceres ez-dil-i her seng ber-âmed feryâd

Bes ki der-bâdiye-i ʿaşk-ı tû şîven kerdem[1312]

Şud kefen dûhtem ân-câme ki ez-târ-ı vefâ

Siyeh ân-rûz ki în-rişte be-sûzen[1313]

REFÎK

Nazar sûy-ı dil-efkârî ne-dârî

Eğer dârî be-men bârî ne-dârî[1314]

Cefâ guftem ne-dârî dârî ammâ

Vefâ pendâştem dârî ne-dârî[1315]

Be-cânet güfteî rahmî ne-dârem

Ne-dârî cân-ı men ârî ne-dârî[1316]

ʿÂŞIK

Derdâ ki telâfî ne-tüvânend cefâ-râ

Ruzî ki şinâsend bütân ehl-i vefâ-râ

Der-bâdiye-i ʿaşk be-feryâd ber-âverd

H^{v}âmûşî mâ teşne-lebân ebr ʿatâ-râ[1317]

MİRZÂ YAGMÂ-YI CENDEKÎ

Çehre-i dil-ber ü men gülgûnest

Lâkin ân-ez-mey ü în-ez-hûnest[1318]

ʿÂŞIK ISFAHÂNÎ

Şîşeem hâlî vü dil pür-hûnest

Çe kunem kâr-ı felek vârûnest[1319]

ʿİşve-i hest nihân Leylî-râ

Ki hemîn âgeh ez-û Mecnûnest[1320]

Tamaʿam bîn ki ez-û mî-h^{v}âhem

Mihribânî ki ne-dâned çünest[1321]

Gerçi nâ-kâmî-i ʿÂşık bînî

[1312] Senin aşkının sahrasında o kadar nale ettim ki her taşın içinden zil sesi gibi feryat gelir.
[1313] Vefa ipliğinden diktiğim elbise kefenim oldu, iğne ile dikilmiş bu ipler kararıp kalsın.
[1314] Gönlü yanmışlara bir nazar etmiyorsun, eğer bana ediyorsan yine de etmiyorsun.
[1315] Sende cefa yoktur dedim, ancak vardır. Bunu vefa olarak anladım, vardır ancak yoktur.
[1316] Senin aziz canın için, merhametin yoktur, benim canım için yoktur, varsa da yoktur.
[1317] Ey dert, cefa hiçbir şeye değiştirilmez, güzeller o gün vefalı olanları tanırlar, aşk çölünde feryat etti, biz susuzların susması, yağmur hediyesi gibidir.
[1318] Benim ve dilberimin çehresi kıpkırmızıdır. Ancak o, şaraptan, bu ise kandan.
[1319] Şişem boş, gönlüm kan ile doludur, ne yapayım, feleğin işleri her zaman tersinedir.
[1320] Leyla'da öyle gizli bir işve vardı ki ondan yalnız Mecnun haberdardı.
[1321] Benim şu tamahkarlığıma bak ki ondan mihribanlık istiyorum, ancak o, bunun ne olduğunu bilmiyor.

Şîveî hest k'ez-û memnûnest[1322]

TÛFÂN

Ne be-kârem âyed în-dil ki nigâh dârem û-râ

Ne be-kâr-ı dilsitânî ki be-vey sipârem û-râ

Dem-i merg merg-i diğer gam-ı dost şud ki düşmen

Reved ez-miyân çü cânem bered ez-kenârem û-râ[1323]

HİLÂLÎ

Ne-mî-tüvân be-tû şerh-i belâ-yı hicrân kerd

Fütâdeem belâyî ki şerh ne-tüvân kerd

Belâ-yı hicr-i tû müşkil buved hoş ân-bî-dil

Ki murd pîş-i tû kâr ber-hud âsân kerd[1324]

SERŞÂR

Ez-kayd-ı gamet çünân esîrem

Tersem ki tu-râ ne-dîde mîrem

Her çen ki dûrem ez-tû ey meh

Mihr-i tû ne-refte ez-zamîrem[1325]

ʿÂŞIK

Tâ-key zi-bîm-i hûy-ı bütî kec-külâh-ı mâ

Ez-dîde nâ-tamâm ber-âyed nigâh-ı mâ[1326]

Tıflest ü âgehiyeş ne-ez-kâr-ı rûzgâr

Û-râ haber kunîd zi-te'sîr-i âh-ı mâ[1327]

Dârîm daʿvî be-tû ammâ be-rûz-ı haşr

Müşkil ki cânib-i tû ne-gîred güvâh-ı mâ[1328]

ʿÂşık ki hest ez-heme kes tîre rûzter

İmrûz girye kerd be-rûz siyâh-ı mâ[1329]

ʿÂŞIK

Mihr-i tû bîrûn reved ez-dil-i gâmgîn-i mâ

Ez-dil-i bî-rahm-ı tû ger be-reved kîn-i mâ[1330]

[1322] Aşığın mutsuz olduğunu görsen, onda öyle bir naz vardır ki ondan memnundur.

[1323] Bu gönül bana ne gerektir ki onu koruyup gözeteyim, ne de bir dilbere lazımdır ki ona emanet edeyim. Ölüme yakın başka bir ölüm de bana dost oldu, düşman, dilberimi benim yanımdan başka bir yere götürdü.

[1324] Hicran belasını sana açmak mümkün değil, öyle bir belaya düştüm ki onun anlatmak mümkün değil, senin ayrılığının belası çok zordur, senin yanında ölen kişi kendi işini çok kolaylaştırdı.

[1325] Senin boyunun derdine esir oldum, ölüp seni göremeyeceğimden korkuyorum, ey güzelim, senden çok uzak olmama rağmen, senin aşkın benim canımdan çıkmamıştır.

[1326] Ey bizim eğri külahlımız, ne zamana kadar güzelin huyundan korkacaksın? Bizim bakışlarımızın hepsi yarım kalmıştır.

[1327] Çocuktur, devranın işinden haberi yoktur. Ona, bizim ahımızın tesirini haber verin.

[1328] Kıyamet gününde biz iddiacı olacağız, o zaman, bizim iddialarımızın senin lehine olması çok zordur.

[1329] Aşık'ın bütün günleri, herkesinkinden daha karanlıktır, bugün bizim kara günümüze o Aşık ağladı.

ʿÂŞIK

Figân ki sabr be-vaktî zarûr şud mâ-râ

Ki dâdeîm be-hûyân-ı dil-i şekîbâ-râ[1331]

ʿANDELÎB-İ KÂŞÂNÎ

Gil mî-şeved zi-âb-ı müje hâk-i râh-ı mâ

Bâ-gayr be-güzered çü büt-i kec-külâh-ı mâ[1332]

Ez-bîm-i ân-ki âyîneeş-râ keder resed

Bîrûn ne-mî reved ne hed kadem ez-sîne-i âh-ı mâ[1333]

Mâ pâdişâh-ı memleket-i derd ü mihnetem

Bî-çâregî vü bî-kesî-i mâ sipâh-ı mâ[1334]

Ve lehû

Hezâr bâr be-dâmân eğer keşem pâ-râ

Bered be-ân ser-i kû şevk-i bî-hûdî-i mâ-râ[1335]

Figân ki fırsat-ı dîden be-saʿy hem ne-dehed

Gurûr hüsn-i tu-râ şerm dostî-i mâ-râ[1336]

Be-mahfilî ki burîdend dîğerân kef ü dest

Çehâ güzeşt zi-hasret dil-i Züleyhâ-râ[1337]

ʿÂŞIK

Vâkıf ne-geşte bûdem ez-bî-vefâî-i tû

Tâ-rûz-ı reften-i cân yaʿni cüdâî-yı tû[1338]

Der-vâdi-i mahabbet güm-güştegân-ı şevkîm

Ey kevkeb-i hidâyet kû rûşenâî-i tû[1339]

Ey dil ki der-reh-i ʿaşk hayrân kâr-ı hîşî

Müşkil resem be-câyî ez-reh-nümâî-i tû[1340]

ZEBÎH

Bi-yâ ki bî-tû dilem ez-hayât bî-zârest

Bi-yâ ki zindegîyem bî-tû saht düşvârest[1341]

[1330] Senin merhametsiz gönlünden bizim kinimiz çıksa, o zaman bizim gamlı gönlümüzden senin muhabbetin çıkar.
[1331] Eyvahlar olsun, güzellere kendi sabırlı gönlümüzü verdiğimizden beri bize sabretmek çok lazım oldu.
[1332] Eğri külahlı put gibi güzel olan o sevgili sanki yabancı gibi yanımızdan gelip geçerse, yolumuzun toprağı, kirpiğimizin suyu ile çamur olur.
[1333] Onun aynasına toz konacağından korktuğu için bizim ahımız ayağını sinemizden başka bir yere koymuyor.
[1334] Biz derd ve sıkıntı ülkesinin padişahıyız, çaresizlik ve kimsesizlik bizim ordumuzdur.
[1335] Bin defa kendi ayaklarımı eteğimin altına çeksem, kendinden habersizlik şevki yine de beni onun mahallesine götürecek.
[1336] Yazıklar olsun, çalışmak da seni görmeye imkan vermiyor, gurur, senin güzelliğini, utangaçlık ise bizim dostluğumuzu.
[1337] Başkalarının kendi ellerini doğradıkları o mecliste hasret sebebiyle Züleyha'nın gönlünden neler geçmedi ki?
[1338] Senin ayrılığın yani senin canının gittiği güne kadar senin vefasızlığından haberdar olmamıştım.
[1339] Biz muhabbet vadisinde yolunu kaybetmişleriz, ey hidayet yıldızı, peki senin ışığın, parlaklığın nerede?
[1340] Ey gönül, sen aşk yolunda hayransın ve kendi işindesin, senin yol göstermenle benim bir yere ulaşmam çok zordur.
[1341] Gel ki sensiz bu gönlüm hayattan usanmıştır, gel ki sensiz benim hayatım çok zordur.

Ne gül şinâsem ü ne hâr în-kadar dânem

Ki bî-ruhet gül-i hurşîd der-nazar hârest[1342]

Sadâ-yı nâleî âmed be-gûşem ez-kafesî

Ne-yâftem ki dilem der-kücâ giriftârest[1343]

TURÂB

Me-cû yârâ be-katl-i men bahâne

Ki katl-i ʿâşıkân-râ hûn bahâne[1344]

Revâ bâşed kerem hᵛânî seg-i hᵛîş

Velî ez-dergehet rânden revâne[1345]

Kasem ber-hâk-pây-i cân fezâyet

Ki suvgendi beh ez-ân hâk-i pâ ne[1346]

Turâb ez-tû ne-dâred şekve-i bî-câ

Be-bîn hak cânib-i û hest yâ ne[1347]

ZEKÎ HEMDÂNÎ

Leb-i tû kerde çünân ʿâm-ı resm ihyâ-râ

Ki mî-dehed be-ecel mansab-ı Mesîhâ-râ[1348]

EMÎR HUSREV

Türkeş-i men ey men gulâm-ı rûy-ı tû

Cümle şâhân-ı cihân Hindû-yı tû[1349]

Her çe âyed der-dilem gayr ez-tû nîst

Ya tûî ya bû-yı tû ya hûy-ı tû[1350]

Çened mî-pursî ki Husrev-râ ki küşt

Gamze-i tû çeşm-i tû ebrû-yı tû[1351]

SAʿDÎ

Ey ki guftî hîç müşkil çün firâk-ı yâr nîst

Ger ümîd-i vasl bâşed hemçünân düşvâr nîst[1352]

ʿANDELÎB

Baʿd-ez-în reften me-râ mümkin be-kûy-ı yâr nîst

[1342] Ne gülü ne de dikeni bilirim, senin yüzünü görmeden, güneş gülünün benim nazarımda diken gibi olduğunu iyi bilirim.
[1343] Bir kafesten kulağıma bir inleme sesi geldi, benim gönlümün nereye tutulduğunu bilemedim.
[1344] Ey sevgilim beni öldürmek için bahane arama, çünkü aşıkların katli için bir kan bahası ödenilmelidir.
[1345] Beni kendi köpeğin olarak kabul etsen revadır, ancak beni kapının önünden kovmak hiç de insaflı değil.
[1346] Ayağının can bağışlayan toprağına yemin ederim ki senin ayağının tozundan daha iyi ant olamaz.
[1347] Turab'ın senden şikayet etmesi boşuna değildir. Kendin bir bak gör, hak onun tarafında mı değil mi?
[1348] Senin dudakların halkın umumi adetlerini öyle ihya etmiştir ki Hz. İsa'yı da ecel vazifesine tayin eder.
[1349] Ey benim Türküm, ey güzelliğine kul olduğum, dünyanın bütün şahları senin kölelerindir.
[1350] Benim gönlüme senden başka hiçbir şey gelmiyor, gelenler, ya sen, ya senin kokun ya da senin huyundur.
[1351] Eğer Hüsrev'i kim öldürdü diye sorsan, senin gamzen, senin gözlerin, senin kaşların.
[1352] Dünyada hiç bir şey sevgiliden ayrılık kadar müşkil değil diyorsun, buluşma ümidi olsa bu o kadar da zor bir şey değil.

Çün ser-i kûyeş zamânî hâlî ez-agyâr nîst[1353]

Müşkil ân-bâşed ki bâ-âgyâr bînî yâr-râ

V'er ne gamhâ-yı şeb-i hicrân çünân düşvâr nîst[1354]

Çün ne-bâşed hâlî ez-agyâr yek-dem bezm-i û

Şâkirem ez-baht k'ender-bezm-i ûyem bâr nîst[1355]

HASAN

Dil be-dâg-ı yâr-ı men bihter çü bâ-men yâr nîst

Hoş dilî dârem ki der-vey cüz gam dildâr nîst[1356]

Vasl mî-cûy kadem ez-kûy-ı hestî bâz keş

Kîmyâ der-hokka-i gaybest der-bâzâr nîst[1357]

HİMMET

Be-gülgeşt-i çemen her ki cüdâ z'ân-sîm-ten reftem

Be-yâdeş girye kerdem ân-kadar k'ez-h^{v}îşten reftem[1358]

Fütâd âteş be-cân-ı bülbülân ez-nâle-i zârem

Galat kerdem ki bâ-în-bî-karârî ber-çemen reftem[1359]

Be-ragm-ı müdde'î reftem men ü mândî tû der-kûyeş

Gehî ey dil be-yâd ârem ki nevmîd ez-vatan reftem[1360]

Me-râ ez-kûy-ı cânân gayr-ı nevmîdî ne-şud hâsıl

Tû dânî bâ-ümîd-i h^{v}îştem Himmet ki men reftem[1361]

TABÎB

Kû rûzgar ânçe tüvâned bi-mâ kuned

Mâ vü tu-râ me-bâd ki ez-hem cüdâ kuned[1362]

Murg-ı şikeste-bâlem u sayyâd bî-vefâ

Tersem be-în-bahâne zi-dâmem rehâ kuned[1363]

Küstâh mî-vezed be-harîm-i çemen revâst

Ger 'andelîb şekve zi-bâd-ı sabâ kuned[1364]

[1353] Bundan sonra benim için yarin mahallesine gitmek mümkün değil, çünkü onun sokağı bir an olsun rakiblerden boş kalmıyor.
[1354] Sevgiliyi rakibler ile bir arada görmek çok zordur, yoksa ayrılık gecesinin acıları o kadar da ağır değil.
[1355] Onun meclisi bir an bile olsa rakibsiz kalmıyor, şükürler olsun ki benim o mecliste yerim yoktur.
[1356] O sevgili benimle dost olmadığı için, onun gönlünde dağ olsaydı daha iyi olurdu, bir hoş gönlüm var ki onda gamdan başka bir dost yoktur.
[1357] Buluşmayı isteme, varlık menzilinden ayağını çek, kimya gaybın hokkasındadır, pazarda değildir.
[1358] Gül bahçesine o gümüş bedenli sevgiliden ayrı gittim, onu hatırlayıp o kadar ağladım ki kendimden geçtim.
[1359] Benim inlemelerimle, bülbüllerin canına ateş düştü, bu kararsızlıkla çimenliğe gitmem bir hata idi.
[1360] İddiacıya inat olsun diye ben gittim, sen onun mahallesinde kaldın, ey gönül, bazen vatandan ümitsiz bir şekilde gittiğimi hatırlıyorum.
[1361] Himmet, sen bilirsin ki ben ne ümitlerle oraya gittim ama sevgilinin mahallesinde bana ümitsizlikten başka bir şey nasip olmadı.
[1362] O felek bize yapacağını yapsın, ancak benimle seni hiç ayırmasın.
[1363] Kanadı kırılmış bir kuşum, avcı ise merhametsizdir, kanadı kırıklık bahanesi ile korkarım ki beni kafesten serbest bırakırlar.
[1364] Bülbül seher yelinden şikayet ederse, çimenlik çevresine de küstahlık etmek revadır.

Der-hicr eğer Tabîb şebî rûz kerdeî

Dânî şeb-i firâk be-ruzem çehâ kuned[1365]

NAZÎRÎ

Çeşmeş be-râhî mî-reved müjgân nemnâkeş niger

Der-sîne dâred âteşî pirâhen-i çâkeş niger[1366]

Dâmî zi-zülf endâhte ber-gerden-i sîmeş be-bîn

Hûnî zi-müjgân rîhte ber-dâmen-i pâkeş niger[1367]

Şerm ez-miyân ber-h^{v}âste mihr ez-zebân ber-dâşte

Güftâr-ı bî-pursiş be-bîn reftâr-ı bî-bâkeş niger[1368]

Ez-kûy-ı maʿşûk âmede şûrîdegân der-halkaeş

Ez-sayd-ı âhû mî-resed şîrân be-fetrâkeş niger[1369]

Dil burde der-dil bâhten maʿşûk-ı ʿâşık pîşe bîn

Ne-girifte der-endâhten bâzû-yı çâlâkeş niger[1370]

Vahşî gazâlî k'ez-sabâ rem der-beyâbân mî-hûred

Râm Nazîrî mî-şeved der-hûş u idrâkeş niger[1371]

CÂMÎ

Pes ez-murden be-hâk-i men güzer kun gam-küzâr-ı men

Be-bîn sad-harf-i gam der-her hat ez-levh-i mezâr-ı men[1372]

Ne-bîned kes fürûg mihr-râ tâ-haşr eğer nâ-geh

Futed ber-rûy zi-der-în-sâye-i şebhâ-yı târ-ı men[1373]

Fürûd âyed şebî în-külbe-i gam ber-serem z'ân-sân

Ki tûfân mî-kuned der-girye-i çeşm-i eşk-bâr-ı men[1374]

Zi-ʿaşket murd miskîn Câmî vü ne-yâmed tu-râ der-dil

Ki bûd üftâde rûzî bî-dilî der-reh-güzâr-ı men[1375]

ÂZER ÜSTÂD-I ŞUʿARÂ

Yek-katre hûn zi-tîg-i bütân vâm kerdeem

Der-sîne cây dâde dileş nâm kerdeem[1376]

1365 Ey Tabib, eğer ayrılık gecesinde sabaha ulaşabilirsen, firak gecesinin gündüzümde bana neler edeceğini bilir misin?
1366 Nemli gözlerine bir bak, gözleri yol çekmektedir, yırtılmış gömleğine bir bak, sinesinde ateşi var.
1367 Gümüş boynuna bıraktığı zülf tuzağına bir bak, kirpiklerinden kanlı yaşlar dökülür, temiz eteğine bir bak.
1368 Hayayı ortadan kaldırıp, muhabbeti gönülden atıp, sorgusuz konuşmayı gör, korkusuz yürüyüşüne bir bak.
1369 Sevgilinin sokağından gelir, onun düşkünleri etrafında halka halka, ceylan avından gelir, eğerine bağlanmış aslanlara bir bak.
1370 Gönülleri avlamakta mahirdir, aşık görünüşlü maşuka bak, fırlatmakta mahir değildir, çevik kollarına bak.
1371 Vahşi ceylan, çöllerde seher yelinden ürker, gelir Naziri'ye ram olur, onun aklına ve idrakine bak.
1372 Ey bana gam veren sevgilim, ben öldükten sonra yolunu benim mezarımın üstünden geçir, kabrimin üstündeki her çizgide yüz gam harfi gör.
1373 Nalemle kararan gecelerimin gölgesi gündüzün üstüne düşse, kıyamete kadar hiç kimse güneş yüzü göremez.
1374 Ağlayan gözlerimden akan yaşlar o kadar tufan meydana getirir ki bu gam kulubesini benim başıma yıkacak bir gün.
1375 Senin aşkın ile bu miskin Cami öldü, sen, bir gün gönülsüzün birisi benim yolumun üzerine düşmüştü diye hiç hatırına getirmedin.
1376 Put gibi güzellerin kılıcından bir damla kan ödünç aldım, ona sinemde yer verip adını gönül koydum.

Dâgem ez-în ki mî-şinevem rûz ez-rakîb

Derd-i dilî ki şeb be-tû peygâm kerdeem[1377]

Sayyâd eğer zi-rahm me-râ küşt dûr nîst

Te'sîr-i nâleîst ki der-dâm kerdeem[1378]

Rûzem siyâhter şude ez-reşk-i gayr u men

Hoş-dil ki subh-ı hicr-i tu-râ şâm kerdeem[1379]

Tû behr-i sayd Âzer-i miskîn nişesteî

Men der-gümân în-ki tu-râ râm kerdeem[1380]

TÛFÂN

Ne-şevem esîr-i hicrî ki zi-pey visâl dâred

Ne-kunem kabûl derdî ki kuned kabûl dermân[1381]

SÜHEYLÎ

Be-rûz-ı gam kesî cüz sâye-i men nîst yâr-ı men

Velî ân-hem ne-dâred tâkat-ı şebhâ-yı târ-ı men[1382]

NAZÎRÎ NİŞABÛRÎ

Hud-râ kebâb ez-în dil-i hûdgâm kerdeem

În-pâre-i âteşîst dileş nâm kerdeem[1383]

Ger rûzgâr düşmen-i men geşt dûr nîst

Hûnhâ zi-reşk der-dil-i eyyâm kerdeem[1384]

Pîş-i hayâl-i û hazer ey dil zi-ıztırâb

K'în-sayd-râ be-hîle demî râm kerdeem[1385]

ʿÂŞIK ISFAHÂNÎ

Bâ-în heme bî-tâliʿî der-ʿaşk kerdem kârhâ

În-tâliʿ-i ber-keşte-râ men âzmûdem bârhâ[1386]

Ez-zevk-i dîdâr kesî cân dâdem ü şud rûşenem

K'ez-dîden rûy nigû âsân şeved düşvârhâ[1387]

Ey seng-dil sayyâd-ı men tâ-çend ez-yâd-ı kafes

Ser zîr-i bâl hud keşem der-kûşe-i gülzârhâ[1388]

[1377] Gece sana gönderdiğim sözü gündüz rakipten duyuyorum, gönlümün derdi budur.
[1378] Eğer avcı merhamete gelip beni öldürse, bunda şaşılacak bir şey yok, bu tuzakta ettiğim nalelerin tesiri ile olmuştur.
[1379] Başkalarının kıskançlığından günüm kapkara oldu, ancak senin ayrılık sabahını akşama çevirdiğim için de gönlüm çok hoştur.
[1380] Sen miskin Azer'in avını seyretmek hayali ile oturmuşsun, ben de seni ram ettiğime seviniyorum.
[1381] Şimdiye kadar ardından buluşma gelmeyen bir ayrılığa esir olmadım, dermanı olan bir derdi de kabul etmedim.
[1382] Gündüz derdimi söylemek için yarim yanımda olmuyor, karanlık gecede ise dayanmaya bile takati olmuyor.
[1383] Kendimi kendi başına gönlümün elinde kebap ettim, bu, bir parça ateştir, adını gönül koydum.
[1384] Eğer zamane, felek bana düşman olduysa bunda şaşılacak bir şey yok, kendi kıskançlığım ile vaktin gönlünü kana çevirdim.
[1385] Ey gönül, onun hayalinin karşısında ıztıraptan hazer et, çünkü bu avı, bin hile ile bir anlık ram ettim.
[1386] Talihimize rağmen aşk konusunda çok işler gördüm, bu yüzü dönmüş talihi defalarca imtihan ettim.
[1387] Bir kimseyi görme hevesi ile canımı verdim ve anladım ki güzellerin yüzünü görmekle zorluklar kolaylaşır.

Ne-behr-i tarh-ı âşiyân k'ez-gayret-i nâ-mahremân

Hârî be-gülşen mî-keşem ez-rahne-i dîvârhâ[1389]

Hayfest gâfil be-güzerî ey berk-i bî-pervâ zi-men

Bâ-sad meşakkat cemʿ şud der-âşiyânem hârhâ[1390]

ʿÂşık bûd der-râh-ı û gümgeştenîhâ şart-ı reh

Ez-râh dûr üftâde în-kârvân-ı sâlârhâ[1391]

EYZAN ʿÂŞIK

Be-galat zi-dest dâdem ser-i zülf-i yâr-ı hud-râ

Ki ne-yâzmûde bûdem dil-i bî-karâr-ı hud-râ[1392]

Pey-i sayd-ı diğerî ân-ki reved zi-bî-vefâyî

Be-kemend-i diğerî kû be-niger şikâr hud-râ[1393]

Be-surâg-ı hâkem âmed zi-vefâ vü men peşîmân

Ki be-bâd dâde bûdem be-taleb-i gubâr hud-râ[1394]

Seg-i yâr mî-gürîzed zi-men ü kücâî ʿÂşık

Ki be-kûy-ı û nümâyîm be-tû iʿtibâr-ı hud-râ[1395]

EYZAN ʿÂŞIK

Kurb-ı rakîb tâbe-key süstî ʿahd-i yâr kû

Hasmî âsumân çe şud gerdiş-i rûzgâr kû[1396]

Hemdemî segeş eğer dest dehed me-râ hoşem

Ber-ser-i kûy-ı ân-sanem ân-kadar iʿribâr kû[1397]

AKA SEYYİD NAKİYYÜ'L-MÜTEHALLİS ʿANDELÎB KÂŞÂNÎ VEFKA'L-LÂHU TEʿÂLÂ

Murg-ı dilem güşûde pür turre-i tâbdâr kû

Tâ-ki zened be-nâvekeş gamze-i ân-nigâr kû

Hufteem eş be-âsitân-ı tâz segân-ı kûy-ı h^{v}îş

Be-şumardem velî me-râ în-heme iʿtibâr kû[1398]

EMÎR HUSREV DEHLEVÎ

[1388] Ey benim taş yürekli avcım, ne zamana kadar kafes hayali ile gül bahçesinin bir köşesinde başımı kanatlarımın altına koyacağım?
[1389] Mahrem olmayanlar görmesin diye, yuva yapmak için, gül bahçesindeki duvarın yarıklarından diken taşıyorum.
[1390] Ey pervasız yıldırım, bana hiç dikkat etmeden gafil olarak geçmene çok yazık, çünkü bu dikenleri bin bir meşakkatle yuvama toplamıştım.
[1391] Aşık, bu yolun şartlarında senin yolunda helak oldu. Bu kervan reisleri ise yoldan uzak düşmüşlerdir.
[1392] Kendi kararsız gönlümden emin olmadan yanlışlıkla, sevgilimin zülfüne gönül verdim.
[1393] O, vefasızlığından başka bir avın peşinden gider, sen kendi avını başka bir kementte ara.
[1394] Vefasından benim mezarımı aramaya geldi. Ama ben pişman oldum, çünkü toz aramak hevesiyle onu yele vermiştim.
[1395] Yarin köpeği benden kaçıyor, Aşık nerdesin ki onun mahallesini sana emanet edeyim.
[1396] Rakibin yakınlaşması ne zaman olacak, sevgilinin sözünün boşa çıkması hani? Semanın hasmına noldu? Feleğin dönmesi nerede?
[1397] Onun köpeği benimle arkadaş olsa ben mutlu olurum, o güzelin mahallesinin bu kadar vefası hani?
[1398] Gönlümün kuşu kanat açmıştır, onun kıvrımlı saçları hani? Onu okla vursun, o güzelin gamzesi hani? Onun kapısında mahallesinin köpeklerini saymak için uyudum, ancak bende bu itibar hani?

Ey bî-tû gülhâ-yı çemen şüste be-hûn ruhsârhâ

Hârest bî-ruhsâr-ı tû der-çeşm-i mâ gülzârhâ[1399]

EMÎR HUSREV DEHLEVÎ

Der-ham-ı gîsû-yı kâfirveş ki dârî târhâ

Behr-i reh-i gümkerdest nîst pâkâ nest ân-zünnârhâ[1400]

NİYÂZÎ RAHMETU'L-LÂHİ TEʿÂLÂ

Pinhân keşîdem gerçi men der-râh-i ʿaşk âzârhâ

Âhir zi-çeşmem kerd gül der-pâ halîde hârhâ[1401]

Ez-dîden gül mî-heled ber-dîde-i men hârhâ

K'ân-gül ki men cûyemeş ne-buved der-în-gülzârhâ[1402]

Efgân ki dünbâl-i bütân ez-cân u dil sad-kervân

Vâ mânde vü gâfil ez-ân în-kervân sâlârhâ[1403]

ʿÂŞIK ISFAHÂNÎ

Zi-hicrân ber-leb âmed cân-ı gamgîn-i dilfikârî-râ

Refîkî kû ki be-nemâyed be-men râh-ı diyârî-râ[1404]

Giriftem zinde mândem çend rûzî der-firâk-ı tû

Be-ser-i key mî-tüvân burden be-hicrân rûzgârî-râ[1405]

Be-peygâmî zi-laʿleş şâdmânem tâliʿ ân-kû

Geh be-nüvâzed be-mektûbî gehî ümmîdvârî-râ[1406]

Vefâ-yı ân-ki dâred ʿizzetî müşkil ne-mî-bâşed

Kerîmî kû ki be-nüvâzed çün men-i bî-iʿtibârî-râ[1407]

Ne-mî-dânem kücâ şud hâk-i ʿÂşık în-kadar dânem

Ki ez-dünbâl-i muhmil muztarib dîdem gubârî-râ[1408]

NİYÂZÎ

Çend bâ-agyâr-ı bînem yâr yâr-ı h^vîş-râ

Gamküsâr-ı gayr bînem gamküsâr-ı h^vîş-râ

Çâre behr-i siyeh-rûzî ne-dânem v'er ne men

Zi-âh-ı hud rûşen kunem şebhâ-yı târ-ı hîş-râ[1409]

[1399] Sensiz, çimenlik gülleri yüzlerini kan rengine çevirmiş, bizim gözümüzde ise sensiz, çimenlikler hep dikenlidir.
[1400] Senin, o kafir gibi kıvrımlı saçların, zünnar ve pakların yolunu kaybetmesi içindir.
[1401] Her ne kadar aşk yolunda bin türlü gizli dert çeksem de sonunda ayağıma batan dikenler gözlerimde gül açtı.
[1402] Nerde bir gül gördüysem gözlerime diken battı, benim aradığım, istediğim gül bu gülbahçelerinde yoktur.
[1403] Eyvahlar olsun ki güzellerin peşi sıra yüzlerce canlar, gönüller kervan kervan şaşırmıştır, ancak bundan kervan reislerinin haberi yoktur.
[1404] Hicran boğazıma kadar geldi, gönül gamlı ve tutkun, bana bir ülkenin yolunu gösterecek arkadaş hani?
[1405] Diyelim ki sağ kaldım, bir kaç gün senden ayrı düşmüşken günlerimi hicranla geçirebilir miyim?
[1406] Onun dilinden bir mektup almakla sevinirim, ancak talihim hani? Bazen bir mektuba beni okşasın, bazen de beni ümitvar etsin.
[1407] Vefası olanın izzetli olması o kadar da zor değil, cömert birisi vardır ki ben itibarsızı koruyup gözetsin.
[1408] Ey Aşık, senin tozun nereye gitti, bilmiyorum, ancak ıstıraplı yükün arkasından gidip toprağa karıştığını biliyorum.

EYZAN NİYÂZÎ

Ne-mî-şeved der-cefâ katʿ dostârî-i mâ

Ki nîst yârî-i mâ bâ-tû ihtiyârî-i mâ[1410]

Vefâ-yı mâ ne-şeved hîç ez-cefâ-yı tû kem

Füzûn zi-düşmenî-i nîst dostârî-i mâ[1411]

Zi-cürm-i bî-günehî pîş-i dost münfaʿilem

Günâhkârî-i mâ bîn ü şermsârî-i mâ[1412]

Çe sûd ez-în ki be-mâ kes ne-mî-resed zi-vefâ

Ne-mî-resed çü kesî ber-deret be-h^{v}ârî-i mâ[1413]

TÛFÂN

Ser-güzeşt-i şeb-i hicrân-ı tû guftem bâ-şemʿ

Ân-kadar sûht ki ez-gufte peşîmânem kerd[1414]

Husrev Dehlevî

Zihî be-rîhte ber-lâle müşk Sârâ-râ

Şikeste revnak-ı hurşîd gevher-ârâ-râ[1415]

Be-sît-i hüsn girift ân-büt-i Semerkandî

Çü kişver-i dil-i mâ hıtta-i Buhârâ-râ[1416]

Be-rûz-ı küşten ez-ân-gamze mühletî custem

Velî ne-dîde zi-kâtil kesî müdârâ-râ[1417]

HUSREV

Âverdeem şefîʿ dil-i zâr-ı h^{v}îş-râ

Pendî be-deh dü-nergis-i bîmâr-ı h^{v}îş-râ[1418]

ʿANDELÎB KÂŞÂNÎ

Bes ki bînem zâlim ü bî-rahm yâr-ı h^{v}îş-râ

Mî-ne-dânem der-gameş encâm-ı kâr-ı h^{v}îş-râ

Baʿd-ez-în-dest-i men ü dâmân-ı nevmîdî ez-û

Z'ân ki pîşeş âzmûdem iʿtibâr-ı h^{v}îş-râ[1419]

[1409] Ey dost, sevgilimi ne zamana kadar yabancılar ile göreceğim? Kendi gamını çekdiğimi, başkalarına gam çeken göreceğim, kara günlerin çaresini bilmiyorum, yoksa ben, kendi karanlık gecelerimi ahımın ateşi ile aydınlatırdım.

[1410] Ey dost, bizim dostluğumuz cefadan sarsılmaz, bizim dostluğumuz bizim seçimimiz de değildir.

[1411] Bizim vefamız, senin cefan ile azalmaz, düşmanlık sendendir, ancak biz dostuz.

[1412] Günahsızlık suçu yüzünden dost yanında utanıyorum, bizim günahlarımıza ve utangaçlığımıza bir bak.

[1413] Ne fayda, hiç kimse bize vefa göstermiyor, bizi alçaltmak için senin kapına gelen de yoktur.

[1414] Senden ayrı olduğum gecelerin hikayesini muma anlattım, o kadar yandı ki dediğime de pişman oldum.

[1415] Ne güzel, lalenin üstüne Sara miski dökmüşsün, gevheri süsleyen güneşin parlaklığını kırmışsın.

[1416] O Semerkand güzeli, kendi güzelliğinin şöhreti ile gönül ülkemizi Buhara gibi fethetti.

[1417] Gamzen beni öldürmeye kalkıştığı zaman boş yere aman diliyorum, şimdiye kadar katilden merhamet gören bir adam var mıdır?

[1418] Bu yaralı gönlümü sana aracı olarak getirdim ki bimar gözlerine nasihat edesin.

[1419] Sevgilimi zalim ve merhametsiz gördüğümden, onun aşkında işimin sonunu anlayamıyorum, bundan sonra benim elim onun eteğinde, ondan ise ümitsizlik duyuyorum, sanki onun yanında kendi itibarımı kontrol ettim.

EYZAN HUSREV DEHLEVÎ

Bâşed ân-rûzî ki bînem gam-güsâr-ı h^{v}îş-râ

Şâdmân yâbem dil-i ümmidvâr-ı h^{v}îş-râ[1420]

MEŞHEDÎ MOLLA ʿALİ

Güfte-i Meşhedî Molla ʿAlî Der-bâre-i Mescid

(Hâcı Mirze Mehemmed Oglu Meşhedî Molla ʿAlî)

Gûş dârid ey gürûh-ı ehl-i kemâl

Be-fikrem der-âmed hayâlât-ı bî-melâl[1421]

Nazm kerdeem çend efrâd bâ-zülâl

Kunem ahvâl-i mescid ser ez-makâl[1422]

Cemâʿat şeb-hengâm tamâmen be-gayret âmede

ʿUmûmen ez-sıgâr u kibâr be-şevk âmede[1423]

Cemʿ kerdend pûl eskinâs der-yek-câ

Zübde-kerdend ez-mü'minân-ı bî-hemtâ[1424]

Baʿd-ez-ân-ahund ʿAlî bî-makâm

Sâʿat-i hoş mülâhaza kerd tamâm[1425]

Ez-mühendisân-ı hoş-ahlâk

Âmedend binâ-yı mescid kerdend[1426]

Çe mescid belki binâ-yı Halîlu'l-lâhî

Z'în-ʿilâve mescid-i Aksâ-yı Rabbânî[1427]

Zînet-i mescid ez-her taraf bülend-akuşka[1428]

Nûr-ı mescid-i pür-ziyâ misâl-i behiştâsâ[1429]

Zînet-i diğer mihrâb-ı ʿibâdet-i û

Çün mihrâb-ı Hazret-i Yahyâ misâlest û[1430]

Z'ûn ʿilâve minâreî çün minâre-i Kisrâ

Z'în tarafî kunem çün minâre-i Nâdirî[1431]

Ziyâde çe taʿrîf kunem în-beyt-râ

Binâ kerd Gaffâr beyt-i Hudâvend-râ[1432]

[1420] Bir gün bu sevgilimi görebilirim, bununla sevinip, gönlüme bir ümit vereyim.
[1421] Dinleyin ey kemâl ehli, benim gönlüme dertsiz hayaller gelmiştir.
[1422] Caminin durmunu anlatmak içinm bir kaç şirin beyit söyledim.
[1423] Gece vakti halkın çoğu azmedib, küçükten büyüğe herkes şevke geldiler.
[1424] Hepsi bir yere para topladılar, müminlerden de benzersiz olanları seçtiler.
[1425] Bundan sonra, bir vazifesi olmayan Molla Ali, uğurlu bir vakitte o paraları gözden geçirdi.
[1426] Becerikli ve güzel ahlaklı mühendisler gelip caminin binasına başladılar.
[1427] Ne cami, sanki Halilullah Kabesi gibi, bundan başa Mescid-i Aksa gibi.
[1428] Akuşka kelimesi rusçadan geçmiş bir kelimedir.
[1429] Her tarafı yüksek pencerelerle süslü, cennet gibi, ışıklı, nurlu bir cami.
[1430] Onun başak bir süsü, ibadet edilen mihrabı ki Hz. Yahya'nın mihrabına benzerdi.
[1431] Bundan başka Kisra'nın minaresine benzer bir minare, bu taraftan ise Nadir Şah'ın minaresine benzer bir minare.

Diğer Kâsım Mehemmed ʿAlî kerdend saʿy

Caʿfer ʿAbbas ʿAlî Rızâ hem kerdend saʿy[1433]

Z'în ʿilâve seyyid-i ʿâlî-neseb

Saʿyî küllî kerde der-minâre bâ-edeb[1434]

Hudâvendâ be-hakk-ı sûre-i ve'n-Necm ü Tâhâ

Be-deh kuvve kudret be-miʿmârân încâ[1435]

Kunend în-beyt-râ bâ-saʿy-i küllî tamâm

Müzeyyen şeved ez-heme mescidhâ hayr encâm[1436]

Z'în ʿilâve be-hakk-ı Ahmed-i Muhtâr

Be-hurmet-i vasiyy-i peygamber şeb-per şeb-per[1437]

Halâyık-râ râgıb-ı mescid kun

Kalb ıslâh ehl-i ʿibâdet kun[1438]

Nazm kerde çend efrâd ʿAliyy-i dil-efkâr

Hudâvendâ der-kıyâmet ʿavaz deh be-hakk-ı Muhtâr[1439]

Eyzan Güfte-i Meşhedî Mollâ ʿAlî

Şükrü'l-lah ber-hâlik-ı arz u semâ

Hamd-i bî-hadd bî-müntehây bî-intihâ[1440]

Âferîde leyl ü nehâr meh ü hurşîd ziyâ

Behr-i mahlûk-ı cihâniyânî pür-fenâ[1441]

Baʿd hamd ü dürûd-ı bî-rayb u senâ

Ber-cemâl-i pür-ziyâ Muhammed şefîʿ-i rûz-ı cezâ'[1442]

Baʿd-ez-ân dürûd selâm ber-vasiyy-i ʿAliyy-i vâlâ

Z'în-ʿilâve ber-evlâd-ı Yâsînî vü Tâhâ[1443]

Tâ-be-haşr în-selâm-ı lâ-yuʿaddu velâ yuhzâ

Ber-cemâl-i câ-nişîniyânî hatm Mehdî râh-nümâ[1444]

Diğer ey maʿşer-i Müslimîn-i ehl-i vefâ

Kıssa-i dârem ʿaceb ez-zemîn ü semâ[1445]

1432 Allah'ın evi olan bu binayı ben daha nasıl tarif edeyim ki, bu binayı Gaffar bina etti.
1433 Bundan başka, Kasım, Mehemmet Ali de çalıştılar. Ayrıca, Cafer, Abbas Ali, Rıza da çalıştılar.
1434 Bundan başka yüce soylu bir seyyit de edeple minarenin yapılışında çalıştı.
1435 Ey Allah'ım, Necm ve Taha surelerinin hürmetine buradaki mimarlara güç ve kuvvet ver.
1436 Bu binayı, bütün güçleriyle çalışarak sona erdirsinler, bütün camilerden daha süslü olarak hayırla neticelensin.
1437 Bundan başka, Hz. Muhammed'in hürmetine ve yüce peygamberin takipçilerinin hürmetine.
1438 İnsanların camiye gelmesini sağla, kalplerini ıslah et, onları ibadete teşvik et.
1439 Gönlü yaralı Ali bir kaç beyit nazmetti, ey Allah'ım kıyamet günü sen, Hz. Peygamber'in hürmetine onun karşılığını ver.
1440 Yerin ve göğün yaratıcısı olan Allah'a şükürler olsun, hadsiz, sonsuz, miktarsız hamdler olsun.
1441 Fena ile dolu âlemin mahlûkları için gece ve gündüzü, ayla güneşi ve nuru yaratmış.
1442 Sonra, kıyamet gününün şefaatçisi, nurlu bir cemali olan Hz. Muhammed'e selam ve senalar olsun.
1443 Sonra, onun mirasçısı olan yüce Ali'ye selam olsun, bununla birlikte Yasin ve Taha evladına da selam olsun.
1444 Kıyamete kadar bu selamlar, yol gösteren, sonuncu imam olan Mehdi'nin cemaline olsun.

Gûş dârîd mî-kunem în-kıssa edâ

Bü’l-ʿaceb cenk kerdend zemîn ü semâ[1446]

Âsumân guft be-zemîn fahr mî-kun bî-câ

ʿArş u Kürsî Levh ü Kalem Sidretü’l-müntehâ[1447]

Âferîde Hudâvend-i kerîm Melik-i aʿlâ

Meh ü hurşîd ü kevâkib Zuhal Zehrâ[1448]

Zemîn guft ʿabes kerdî iddiʿâ

Âdem Şît Nûh Hazret-i Mûsâ[1449]

Hazret-i Dâvûd ʿÎsâ vü Meryem-i hûr-likâ

Z’în-terakkî kunem Ahmed ü Zehrâ[1450]

ʿAliyy ü ʿimrân Hasan u Hüseyn şehîd-i Kerbelâ

Zeynü’l-ʿİbâd Bâkırü’l-ʿilm sâhib-i müşkilhâ[1451]

Caʿfer-i Sâdık Mûsâ-yı Kâzım ʿaynü’l-Hudâ

İmâm Rızâ medfûn-ı Tûs behr-i cefâ[1452]

Diğer İmâm Takiyy Nakiyy ʿAskerî şâfiʿ-i yevm-i cezâ’

Baʿde sâhibü’l-emr ʿacellu’l-lâhi feracûhâ[1453]

Încâ heme der-âgûş-ı men h^vâb kunend

Ziyâde ez-în fahr-i Mekke vü Mescid-i Aksâ[1454]

Husûsen mescid-i şehrhâyı taʿmîr-i tâze

Ez-ân cümle der-bilâd şehr-i Şeki tâze binâ[1455]

İttifâk kerdend hâs u ʿâm bî-riyâ

Cemʿ pul kerde mescid-i ferah-efzâ kerdend binâ[1456]

Der-sene-i hezâr u sesad u penç güzeşte

Dürüst bî-ʿayb u noksân keşte binâ[1457]

Ânân ki ilâhî saʿy kerdend berâ-yı itmâm

Be-feryâd-ı şân be-resân der-rûz-ı cezâ’[1458]

Ahmed-i Muhtâr şeb-per ü şeb-per ʿAliyy-i ʿimrân-râ

1445 Ayrıca, ey vefalı müslümanlar, yer ve gökten acaip bir hali size anlatacağım.
1446 Bu hikayeyi size anlatıyorum, dinleyin, yer ile gök arasında acaip bir savaş oldu.
1447 Sema, yere gereksiz yere hiç övünme dedi.Arş, Kürsi, Levh ve Kalem, Sidre-i Münteha da.
1448 Kerim olan Allah ve yüce makam sahibi Tanrı, ayı, güneşi, yıldızları, Zuhal ve Zühre’yi yaratmıştır.
1449 Yer, boş yere iddia ediyorsun dedi. Adem, Şit, Nuh, hazret-i Musa,
1450 Hz. Davud, İsa, huri yüzlü Meryem, bunlardan da inkişaf ederek Hz. Muhammed ve Zehra,
1451 İmran eden Ali, Kerbela’da şehit olan Hasan ve Hüseyin, ilim alimi, zorlukları açıp çözen Zeynülibad Bakır.
1452 Cafer-i Sadık, hidayet edenlerin gözü Musa-yı Kazım, Tus şehrinde cefa ile defnedilmiş İmam Rıza,
1453 Diğerleri, kıyamet gününün şefaatçileri, Tagı, Nagı, sonra ferman sahibi ve ferahlatan imam.
1454 Ayrıca bizim övüncümüz olan Mekke ve Mescid-i Aksa.
1455 Özellikle şehirde yeni yapılan camiler, bu bağlamda Şeki’de yeni yapılmış olan cami.
1456 Riyası olmayan avam ve seçkin insanlar birleşip para topladılar, gönül açan bir cami yaptılar.
1457 1303 yılını biraz geçen bir senede ayıp ve noksanı olmadan tam bir şekilde bu bina yapıldı.
1458 Ey Allah’ım, sen, kıyamet gününde, bu caminin inşasında çalışanların yardımcısı ol.

Kabûl kun în-ihsân be-nezd-i hud ilâhâ[1459]

Baʿd nâzım-ı în-efrâd ʿAliyy-i dil-efkâr-râ

İlâhî be-bahş be-hürmet-i Âl-i ʿAbâ[1460]

EYZAN GUFTE-İ MEŞHEDÎ MOLLA ʿALİ

Hamd u senâ ber-hâlik-i leyl ü nehâr

Âferîde cümle mahlûkât-ı cihânî âşikâr[1461]

Men bâb-ı terahhum kerd ʿatâ nebiyy-i zü'l-iʿtibâr

Emr ü nehy hud-râ bâ-ʿizz ü temkîn ü vakâr[1462]

Teslîm kerd şerîʿat-i isnâ ʿaşerî ber-karâr

Mî-resâned be-halk-ı cihân hükm-fermân dâver[1463]

Be-resânîd hükm-i Hudâvend ber-kebîr ü sıgâr

Z'ân-cihet yevm-i Kadir geşt mahlûk-ı ezhâr[1464]

Ân-rûzî ki hükm nâzil şud be-Ahmed-i Muhtâr

Cemʿ kerde huccâc sahâbe ez-sagîr ü kibâr[1465]

Refte ber-minber ez-cihâz-ı şütür kerd izhâr

Ene mevlâya fe-hazâ ʿAliyyün mevlâ bâ-iʿtibâr[1466]

BAHÂR ŞİRVÂNÎ

Kasîde-i Berdiyye

Resîd fasl-ı zemistân güzeşt Ferverdîn

Fezâ-yı bâg tehî geşt ez-gül ü nesrîn[1467]

Künûn zi-şiddet-i sermâ füsürde çün dil-i men

Damen ki bûd zi-hayl-i şükûfe huld-ı berîn[1468]

Çemen ki ʿâriye be-grifte buved ez-Rıdvân

Be-huld bâz firistâd sevb-i hûrü'l-ʿayn[1469]

Tezerv keşt nihân zâg şud be-dîd be-bâg

Hevâ zi-ebr siyeh şud çü dîde-i şâhîn[1470]

Çünîn ki keffe-i şeb şud girân zi-keffe-i rûz

Meğer şikeste be-mîzân çerh şud şâhîn[1471]

[1459] İlahi, Hz. Muhammed ve Aliyy-i imranın hatırına bu ihsanı sen kabul et.

[1460] Ey Allah'ım, sonra da bu beyitleri yazan gönlü kırık Ali'yi, Hz. Peygamber ve evlatlarının hürmetine bağışla.

[1461] Gece ve gündüzün yaratıcısına ham ve senalar olsun, o, dünyanın bütün mahluklarını aşikar bir şekilde yaratmıştır.

[1462] Emir ve yasaklama işini, merhamet kapısından itibarlı peygamberimize hediye ederek, izzet, temkin ve vakarla havale etti.

[1463] İsna Aşer mezhebini dünyanın insanlarına karar üzerine yarattı. Dünya halklarına onun emrini ve hakimliğini ulaştırdı.

[1464] Küçükten büyüğe kadar herkese Allah'ın emrini ulaştırın. O, Kadir gecesi yaratılmışlara dayanak oldu.

[1465] Hz. Peygamber, kendine bu emir verildiği gün, küçükten büyüğe kadar sahabe ve hacıları topladı.

[1466] Devenin üstündeki semere minber gibi çıkıp bildirdi, dedi ki ben sizin efendinizim, Ali de benden sonra itibarlı vekilimdir.

[1467] Ferverdîn geçti, kış mevsimi geldi, bahçenin havası gül ve nesrin çiçeklerinden boşaldı.

[1468] Kendi çiçekleri ile cenneti hatırlatan dağ etekleri, soğuğun şiddetinden benim gönlüm gibi soldu.

[1469] Çimenlik, meleklerden ödünç olarak aldığı elbiseyi, şimdi artık cennete geri verdi.

[1470] Keklikler gizlendiler, kargalar bağda göründüler, hava, kara bulutlardan şahin gözü gibi karardı.

Siyeh şudest ruh-ı rûz gûyiyâ Hâmest

Ki kerdeest be-rû Nûh ez-gazab nefrîn[1472]

Zi-bes ki saf be-keşîdend ez-burûdet-i Dey

Be-devr-i mankal-i hûr hûriyân-ı ʿilliyyîn[1473]

Ne âfitâb be-dîdest ez-sipihr-i bülend

Ne ʿaks-i û be-füted ber-be-sıyt-ı rûy-i zemîn[1474]

Felek be-rûy-ı hud ez-ebr ber-keşîd lihâf

Zemîn nihâd hem ez-berf zîr-i ser bâlîn[1475]

Cibâl der-be-bergirift hırka-i Kakum

Nişest hem-çü mehân bâ-vakâr u bâ-temkîn[1476]

Meğer be-rûy-ı hevâ peşşehâ-yı sîmînest

Be-cây-ı jâle veyâ bâred ez-felek Pervîn[1477]

Zi-bes ki şiddet-i sermâst der-zamâne hemî

Be-ihtiyâr revend âsiyân sûy-ı siccîn[1478]

Şükufte nîst ger ez-şiddet-i burûdet-i Dey

Şeved füsürde her âyîne der-meşîme-i cenîn[1479]

Eğer ki küfr ne-buved în-sühan hemî guftem

Ki Hak be-cânib-i İblîs ser-keşest ve'l-laʿîn[1480]

Ne-kerd secde vü guftâ "halaktenî min-nâr"

Ne-burd fermân guftâ "halakte min-tîn"[1481]

Mübeyyinest ebr-i tîn fazîlet-i âteş

Ki hâk zulmet-i mahzest nâr nûr-ı mübîn[1482]

Be-vîje în-ki be-Âdem tüvân nümûd bahâ

Eğer be-dest futed âteşî be-fasl-ı çünîn[1483]

İllâ be-defʽ-i bürûdet künûn hemî bâyed

Zî-mî-fürûhten ender dil Âzer-i berzîn[1484]

Neşât kerden ü mey hurden tarab kerden

1471 Kainatın terazisinde, gecenin gözü gündüzden ağır oldu, meğer feleğin terazisinin göstergesi mi kırılmıştır?
1472 Günün yüzü Ham'ın yüzü gibi karardı, sanki Nuh peygamber öfkelenip ona nefretini göstermiştir.
1473 Cennetin hurileri kışın soğuğunda, güneşin mangalının etrafında o kadar saf bağladılar ki,
1474 Yüksek gökyüzünde ne güneş göründü, ne de onun yansıması yere düştü.
1475 Gökler bulutları kendilerine yorgan, yerler ise karları kendilerine yastık ettiler.
1476 Dağlar sırtlarına Kakum kürkü giydiler, büyüklere mahsus bir vakar ve temkinle oturdular.
1477 Meğer havada şebnem yerine gümüş kanatlı kuşlar uçuşur veya felekten Pervin yağmaktadır.
1478 Zamaneyi, soğuğun şiddeti öyle tutmuştur ki günahkarlar kendi istekleri ile süratle cehenneme doğru giderler.
1479 Kışın soğuğunun çokluğundan bir şey açılmamıştır. Sanki kadının rahminde bebek solup gider.
1480 Eğer küfr sayılmasaydı, Allah'ın da o, lanetlenmiş İblis'in tarafını geçtiğini söyleyecektim.
1481 O şeytan secde etmeyip "beni ateşten yarattın, onu ise topraktan" dedi.
1482 Onun topraktan üstünlüğü bellidir, toprak mutlak karanlık, ateş ise parlak ışıktır.
1483 Özellikle, böyle bir mevsimde ateş ele geçerse, onu Âdem'in kıymetine değişmek mümkündür.
1484 Soğuğu şimdi def etmek için, Azerberzin'in gönlündekini almak gerekir.

Be-lahnehâ-yı mugannî vü savtehâ-yı hazîn[1485]

Perîveşân kamer-talʿatân nümûden cemʿ

Heme firişte-ʿizâr u heme sitâre-cebîn[1486]

Heme zi-şerbet-i leb vâris-i mey-i Kevser

Heme zi-rûy-ı nigû nâ'ib-i behişt-i berrîn[1487]

Kemân-ı şân heme ez-ebruvân-ı gâliyegûn

Kemendşân heme ez-gîsû-yı müşk âgîn[1488]

Nişesten ez-ser-i şeb tâ-tulûʿ-ı mihr-i münîr

Perî-ruhân zede saf cümle ez-yesâr u yemîn[1489]

Keşîden ez-kef-i ân-gâh câm –ı bâde-i telh

Giriften ez-leb în-gâh bûse-i şîrîn[1490]

Gehî be-Mushaf ruhsâr-ı ân-hûrem sûkend

Gehî be-turre-i tarrâr-ı în-şevem be-yemîn[1491]

ʿAle'l-husûs be-ân dil-ber-i nigû haslet

ʿAle'l-husûs be-ân dil-rübâ-yı nîk-âyîn[1492]

Ki mâh-ı gâliye mûyest u serv-i sîmîn-sâk

Ki yâr-ı âyîne rûyest u şûh sîm-i sürîn[1493]

Be-ân-nigâr-ı şeker-leb ki kıssa-i men ü û

Semer şudest be-ʿâlem çü Husrev ü Şîrîn[1494]

Geheş be-bûsem bâ-şevk lâle-i ahmer

Geheş be-bûyem bâ-zevk sünbül-i pür-çîn[1495]

Şevem çü ârem rûyeş be-dîde mâlik-i Rûm

Şevem çü gîrem zülfeş be-dest Husrev-i Çîn[1496]

Kasîde

Z'ân pes ki kazâ şekl-i diğer dâd cihân-râ

Ez-hâk-i birûn burd kadr-i emn ü amân-râ[1497]

Der-Belh çü pîrî vü civânî be-hem üftâd

[1485] Çalgıcının sesi ve hazin melodileri ile şarap içmek, mutlu olup hoş bir ruh haline girmek gerekir.
[1486] Melek yüzlü, sitare alınlı, peri yaratılışlı, kamer huyluların etrafında toplanmak gerekir.
[1487] Dudaklarının şerbeti ile Kevser suyunun mirasçısı, güzel yüzlü ve yüce cennetin vekili.
[1488] Yayları kara kaşlardan, kementleri mis gibi saçlardan olan peri yüzlüler,
[1489] O peri yüzlüler akşamın başlangıcından parlak güneş doğuncaya kadar sağına ve soluna sıralanıp oturalar.
[1490] Bu vakitte kah birinin elinden acı içki alasın, kah öbürünün dudağından tatlı bir öpücük koparasın.
[1491] Gah birinin cemaline Kuran gibi and içesin, gah öbürünün kıvrım saçlarına yüz sürüp secde edesin.
[1492] Özellikle, o güzel yaratılışlı dilbere, o güzel davranışlı gönül alana ki,
[1493] Anber saçlı ay ve gümüş vücutlu selvi, ayna yüzlü, şuh ve parlak vücutlu bir güzeldir.
[1494] O şeker dudaklı sevgili ki benimle onun hikayesi, Husrev ile Şirin'in efsanesi gibi bütün aleme bir tatlılık yaymıştır.
[1495] Bazen kırmızı lale şevki ile onu öpeyim, bazen de kıvrım kıvrım sünbül düşüncesi, zevki ile onu koklayayım.
[1496] Kah yüzüne bakıp kendimi Rum elinin, Anadolu'nun sultanı, kah da saçlarını elime alıp Çin ülkesinin hakanı sayayım.
[1497] Kaza, dünyanın temelini koymadan önce, emn ü amanlığın, emniyetin kadir ve kıymetini topraktan aldı.

Esbâb-ı ferâgat be-hem üftâd cihân-râ[1498]

Çün baht-ı civân u hıred-i pîr güşâdend

Ber-menfaʿat-i halk der ü dest ü zebân-râ[1499]

Peyveste senâ guft felek himmet-i în-râ

Hemvâre duʿâ guft melek devlet-i ân-râ[1500]

În-mezraʿa-i tohm-ı sehâ kerd zemîn-râ

V'ân-defter-i eyyâm ʿatâ kerd zamân-râ[1501]

Ân-dîd cihân ez-kerem her dü ki her giz

Der-hasr ne-bâyed ne yakîn-râ ne gümân-râ[1502]

Nezd-i tû eğer sûret-i în-hâl nihânest

Ber-re'y-i tû peydâ kunem în-râz-ı nihân-râ[1503]

Bû Tâlib niʿmet-i şeh-i ahrâr ki ez-cûd

Yek-çend kem-âverd çe deryâ vü çe kân-râ[1504]

Çün dest-i havâdis-i der-în-pîr firû best

Der-best cihânbâz be-imsâk cihân-râ[1505]

Tâ-ber-damen-i huşk-ı cihân nâyire be-güşâd

V'ez-bîh be-burd şuʿle-i nâr-ı hadesân-râ[1506]

V'er ne ki büten bâz resânîdî ez-în-kavm

Bâ-ketm-i ʿadem refte vü sad-kâfile-i cân-râ[1507]

El-kıssa ez-ân-tâ'ife k'ez-rûy-ı mürüvvet

Âsân güzerânend cihân güzerân-râ[1508]

Zîr-i felek pîr zi-pîrân u civânân

Û mânde u dânî ki nümâned diğerân-râ[1509]

Bahtît çü ân-ehl-i cihân-râ be-hakîkat

Yâ Rab tû nihegdâr me-râ în-baht-ı civân-râ[1510]

Der-Medh-i Vezîrü'l-Vüzerâ' Ebû ʿAlî Hasanest

Sipihr-rifʿat u kûh vakâr behr-i sehâ

[1498] Belh şehrinde yaşlı ile genç birbirine karıştığı zaman dünyada asayiş ve feragatin sebepleri ortadan kalktı.
[1499] Halkın yararına ihtiyarların aklını ve gençlerin talihini galip ettikten sonra ellerini açıp dillerini uzattılar.
[1500] Felek her zaman bunun himmetine övgü, melek daima onun devletine dua okudu.
[1501] O bu yeri, cömertlik tohumunun zeminine çevirdi, zamaneyi ise bağışlayıcılığın defteri etti.
[1502] O gördü ki dünya her ikisinin kereminden hakikatın hesabına, şüphenin çerçevesine sığmayacak.
[1503] Eğer sen bu vaziyeti tam olarak kavrayamıyorsan, ben bu sırrı senin fikrin karşısında açarım.
[1504] Pakların şahı olan Ebu Talib kendi cömertliği ile nimetleri denizler ve madenler kadar bahşetti, yine de az oldu.
[1505] Hadiseler bu yaşlının kapısını kapattığında, dünya, dünya kapısını cimrilerin yüzüne çarptı.
[1506] Dünyanın kuru yerlerinin eteğine kadar ateşler açtı, yeni türeyenlerin ateşinin şulesini dibinden kesti.
[1507] Bu kavimden olan insanlara candan gitmiş yüz kafile ve yokluğun gizliliği haberini ulaştırasın.
[1508] Netice olarak o, bu kavme merhamet etti ve onlar bu dünyayı çok kolayca geçtiler.
[1509] Göğün altında yaşlılar, yaşlı ve gençlerin üstüne düşmüş, o kalmıştır. Diğerlerinin kalmadığını sen bilirsin.
[1510] Hakikaten de bu dünya ahalisinin talihidir, ya Rabbi sen bu gençlerin bahtını açık et.

Bahâr-ı devlet ü dîn ân-cihân kadr ü bahâ[1511]

Ebû ʿAlî Hasan ân-Seyyid-i sümüvv ü ʿulüvv

Ki âfitâb-ı celâlest ü âsumân-ı sehâ[1512]

Be-kadr vâsıta-i ʿıkd cünbüş ü ârâm

Be-ʿadl kâʾide-i mülk-i Âdem ü Havvâ[1513]

Keşed zi-kilk-i hatâ ber-ruh-ı kazâ vü kader

Nehed be-nutk-ı hınâ ber-kef-i savâb u hatâ[1514]

Hemeş be-hayta-i fermân derûn-ı vuhûş u tuyûr

Hemeş be-sâye-i ihsân derûn-ı ricâl ü nisâ[1515]

Eyâ be-pây-ı tû yâ z'ân-felek be-dest-i latîf

Veyâ be-sûy-ı tû nâzır-ı kazâ be-ʿayn rızâ[1516]

Hacil zi-rifʿat-i kadr-i tû rifʿat-i gerdûn

Gâmî zi-vüsʿat-i cûd-ı tû vüsʿat-i deryâ[1517]

Be-cenb-i rây-ı tû mensûh çeşme-i hurşîd

Be-pîş-i kadr-i tû bî-kadr künbed-i hazrâ[1518]

Zebân-ı kilk-i tû nâtık be-pâsih-i takdîr

Sehâb-ı dest-i tû hâmil be-lü'lü'-i lâlâ[1519]

Be-zîr-i dâmen-i rây-ı tû fitnehâ pinhân

Be-pîş-i dîde-i vehm-i tû râzhâ peydâ[1520]

Ber-direng-i rikâb-ı tû bî-direng zemîn

Ber-şitâb-ı ʿinân-ı tû bî-şitâb semâ[1521]

Sehâb-ı lutf-ı tû ger katre ber-zemîn bâred

Hâdîd ü seng şeved müsteʿadd-i neşv ü nemâ[1522]

Tebâreka'l-lâh ez-ân-âb sîr ü âteş fiʿl

Ki bâ-rikâb-ı tû hâkest ü bâ-ʿitâb hevâ[1523]

Ki direng zi-hâk-i zemîn rubûde karâr

Ki şitâb be-bâd u hevâ nemûde kazâ[1524]

1511 Yüce sema, vakarlı dağ, her biri bir cömertlik içindir, devlet ve dinin baharı, dünyanın kadir ve kıymetidir.
1512 Yüksek ve yüce bir seyyid olan Ebu Ali Hasan, celal güneşi ve cömertlik göğüdür.
1513 Bu kişi çalışkan, temkinli ve sakindir. Adem ve Havva'nın mülkü olan bu dünyada adildir.
1514 Kaza ve kaderin yüzüne kalemle çizgi çeker, konuşurken de doğru ve yanlışı birbirinden ayırır.
1515 Onun hakimi olduğu arazide, kuşlar ve hayvanlar ona tabidir. Kadın ve erkek onun ihsanı gölgesinde yaşar.
1516 Senin gelişinle, feleğin eli de latif olur, veya senin yanına gazanın nazırının gelişi, gözü ile rıza verir.
1517 Feleğin yüceliği senin kadrin karşısında utanır, senin cömertliğinin genişliği deniz kadar çoktur.
1518 Senin fikirlerinin karşısında güneşin gözü hiçbir şeydir. Senin kudretinin önünde yeşil künbet acizdir.
1519 Takdirin sorusuna senin kaleminin dili cevap verir, senin elinin bulutu seçkin incileri taşır.
1520 Senin düşünce eteğinin altında fitneler örtülür, senin dikkatli bakışlarının önünde sırlar ortaya çıkar.
1521 Senin sabrının karşısında yer sabırsızdır, senin acelen karşısında ise sema acelecidir.
1522 Eğer senin iltifat yağmurundan bir damla, yere yağsa, demir ve taş, üzerinde bitki yeşertmeye müsait hale gelir.
1523 Allah'a şükür ki her yer su ile doludur, ateş ise yakıcıdır, senin hareketinle topraktır, senin azarlamanla hava olur.

Be-reften ender bahreş ber-â-ber-i huşkî

Be-custen ender kûheş mukâbil-i sahrâ[1525]

Be-çerh çerh ez-û hûrde kâc-ı çemîş

Zi-kûh kûh ez-û kûb hûrde der-pâlâ[1526]

Hemîşe tâ-ki ne-yâyed yakîn nazîr-i gümân

Hemîşe tâ-ki ne-bâşed fenâ ʿadîl-i bekâ[1527]

Gümân-ı hâtıret ez-sıdk bâd-ı cüft yakîn

Bekâ-yı hâsidet ez-renc bâd cins-i fenâ[1528]

Güzeşte bâ-tû her âzâr bihter ez-kânûn

Nihâde bâ-tû her imrûz vaʿde-i ferdâ[1529]

Ve Lehû

Ey zamân-ı şehriyârî rûzgâret

Tâ-kıyâmet şehriyârî bâdgâret[1530]

Ey tû-râ fîruzî vü şâdî müsellem

Bâd ber-fîrûzî vü şâhî karâret[1531]

Ey be-cây k'âsumân minnet pezîred

Ger dehî câyeş kücâ ender civâret[1532]

Her kücâ ʿazm-i tû şud cünbân be-fethî

Ber-ser-i reh-i nusret ender intizâret[1533]

Hande-i hançer zi-feth-i bî-fenâyet

Nâle-i deryâ zi-bezl-i bî-şumâret[1534]

Dâg-ı tâʿat ber-sürîn tâ-vahş ü tayret

Mühr-i bîʿat ber-zebân tâ-mûr u mâret[1535]

Der-makâm-ı semʿ ü tâʿat her dü-yeksân

Şîr-i şâd revân u şîr-i mergzâret[1536]

Hâkk u bâtıl-râ ki peydâ kerd ü pinhân

Cezm-i pinhân u nefâz-ı âşikâret[1537]

1524 Beklemek, yerin toprağında, sabır ve kararını almıştır, acele ise rüzgar ve hava ile gaza meydana getirir.
1525 Onun denizine doğru gitmek çöle denktir. Onun dağını aramak ise sahralara denktir.
1526 Felek felektir, onun gücü ile devran eder, dağ da dağdır, onun kılıncının darbesini görmüştür.
1527 Nasıl ki fena, ebedilik gibi değilse her zaman şüpheye benzer bir yakınlık da olmaz.
1528 Senin düşüncelerin her zaman hakikate dönüşsün, seni kıskananlar da azaptan fani hale gelsinler.
1529 Bütün azap ve eziyetler senden geçip gitmiştir, şimdi iyisin, yarın, bugünün vadelerini sana verecektir.
1530 Ey zamanın padişahı, senin hükmün kıyamete kadar devam etsin.
1531 Sana zafer ve sevinç teslim edilsin, sen daima galip olasın ve padişahlığın sağlam olsun.
1532 Sema eğer sana minnet duyarsa yeridir, sen eğer ona yer verirsen, onu nereye yerleştireceksin?
1533 Sen zafer düşüncesi ile nereye gitsen, başarı, senin yolunun üstünde seni bekleyecektir.
1534 Senin geçici olmayan zaferin karşısında kılıcın gülecek, senin sayısız bahşişlerin karşısında deniz inleyecektir.
1535 Hayvanlar ve kuşlar senin emrine tabidir, karıncalar ve yılanlar senin hükmüne biat etmişleridir.
1536 Durma ve tabi olma makamında her ikisi beraberdir. Hem senin yiğitliğin hem de çimenliğinin askerleri...

Dî vü ferdâ-râ be-hem pîş-i tû ârend

Ber-der-imrûz emr-i kirdikâret[1538]

Her murâdî k’âsumân der-cîb dâred

Bâz-yâbî er me-cûy-ı der-kenâret[1539]

Nakş-ı maʿzûrî ne-bâyed best gerdûn

Cüz be-istisvâb rây-ı hûşyâret[1540]

Ber-der-i ʿadl ʿankebût cevr her giz

Key tened tâ-ʿadl bâşed yâr-ı gâret[1541]

Perde-i şeb dergehet-râ perde-geştî

Ger icâzet yâftî ez-perde dâret[1542]

Efʿî bî-cân ne-şud der-saff-ı heycâ

Tîz-dendânter-zi-remeh hasm h^{v}âret[1543]

Ez-dil-i hârâ ne-yâyed hîç âteş

Fitne sûzî-râ çü tîg-i âbdâret[1544]

Genc-râ lâgar kuned bezl-i simînet

Mülk-râ ferbe kuned kilk-i nizâret[1545]

Kilket ez-deryâ kemâl-i h^{v}îş yâbed

Dâned în-maʿnî dil-i deryâ ʿayâret[1546]

Lazım dest çü deryâ-yı tû z’ân-şud

Kilk-i âbisten be-dürr-i şâhvâret[1547]

Tâbeş-i hurşîd ne-tüvâned giriften

Kişverî ez-câh u mülk-i bî-kenâret[1548]

Çâvûş-ı evhâm ne-tüvâned resîden

Tâ-kücâ tâ-âhir-i saf-ı kârzâret[1549]

Rahne der-kûh efkend çe kurr ü ferret

Lerze der-bahr efkend çe gîr u dâret[1550]

Ber-felek dûzed be-tannâzî der-ân dem

[1537] Doğru ve yanlışları kim aradı ve gizledi? Gizlileri kesti, aşikarlara da nüfuz etti.
[1538] Dünü ve yarını birlikte senin yanına getirirler, bugünün kapısına ise senin işlerini getirirler.
[1539] Semanın cebinde her ne kadar muradı var ise sen onu yerine getirip yanında bulundurursun.
[1540] Felek senin doğru yolu göstermenden başka, kendi işini yerine getirirken hiç bir sebep aramamalı.
[1541] Adalet zalimin dostu olsa, örümcek, adalet kapısında ne zaman ağ örebilir ki?
[1542] Gece vakti sen kapıda bir perde gibi kaldın, eğer kapıcıdan izin olmasaydı sen orada duramazdın.
[1543] Savaş saflarında yılan öldürülmedi, onun dişleri senin keskin mızrağından da daha keskindir.
[1544] Sert taş gibi gönülden, hiç bir zaman ateş çıkmaz, senin keskin kılıcından fitne ateşi yağar.
[1545] Senin cömertliğinden hazine boşalır, senin kaleminle ülke daha da genişler.
[1546] Senin kalemin denizden kendi kemalini alır, bu manayı denizin ayarı idrak eder.
[1547] Deryanın içinde senin elin gerekli oldu, o, iri bir inciye senin kaleminle hamile oldu.
[1548] Güneşin parlaklığı, senin ülkende ve nihayetsiz mülkünde hiç bir yeri geri alamaz.
[1549] Senin cesaretinin askeri savaş zamanı baştan sona kadar gelip sana ulaşamaz.
[1550] Senin adın sanın dağlara ses verir, vuruşmalarda senin zaferin denizleri titretir.

Hükm-i bed-râ bîlek-i gerdûn güzâret[1551]

Der-ʿaded efzûn nümâyed der-ʿamel ne

Gâh kûşiş-i deh süvâr u sâd-süvâret[1552]

Her suver ez-leşker-i düşmen dü-gerded

Ez-çe ez-hançer çün Zü'l-fekâret[1553]

Havf-ı dûzah pür kuned kahret be-yek-dem

Ger cüdâ ufted zi-ʿafv burdbâret[1554]

Sâye ez-hasm-ı tû ger âgâh gerded

Bukseled hâlî zi-hasm-ı hâksâret[1555]

Cemʿ kerd recez-hurûş bâr-ı diğer

Küşteî-râ k'âyed ender zinhâret[1556]

Püşte çün hâmûn kuned hâmûn çü püşte

Pûyed u cevlân Rahş-ı râhvâret[1557]

Bes ki ber-Sîmurg u Rüstem bezle kerdî

Ger bedîdî der-mesâfe İsfendiyâret[1558]

Husrevâ în-gûne şiʿr ez-bende yâbî

Hem-tu dânî în-suhan dânî şiʿâret[1559]

Şâh-ı dâniş misl-i men tûtî ne-dâred

Men ne gûyem ey çü tûtî sad-hezâret[1560]

Gerçi ez-men-i bende yâdet mî-ne-yâyed

Bâd sad dîvan-ı suhan zû yâdigâret[1561]

Asl-ı mâtem tîg-i Hindî der-yemînet

Ferʿ şâdî câm-ı zerrîn ber-yesâret[1562]

Ey kavî-bâzû be-hıfz-ı devlet ü dîn

Hırz bârû bâd hırz kirdikâret[1563]

Velehû Eyzan

Ey melik-i behîn rukn tu-râ kilk-i vezîrest

[1551] O zaman felek sevinçle ben kötü hükümleri fillerin üstüne yüklüyorum der.
[1552] Sayıda onu çoğaltır, işte ise değil. Bazen on veya yüz atlının çalışmasını gösterir.
[1553] Düşman askerlerinden her biri bazen senin hançerinle bazen de Zülfekar'ınla ikiye bölünür.
[1554] Cehennem korkusu eğer senin bağışlayıcılığının sabrından ayrı düşse bir anda senin gazabınla her yere yayılır.
[1555] Gölge senin gazabından haber alırsa senin halini gazapla yerle bir eder.
[1556] Bir adamın helak olduğu o zamanda yine de kahramanlık şiirleri bir araya toplandı.
[1557] Çölde tepecik oluşsa, tepecikte ise çöl. Senin atın her şeyin kokusunu alır, anlar.
[1558] Eğer sen, kendi karşında İsfendiyar'ı görseydin, Simurg ile Rüstem'e çok gülerdin.
[1559] Ey şahım, böyle şiirleri ancak benden duyabilirsin. Sen hem bu sözleri bilirsin, hem de bunlar sana şiar olur.
[1560] Bilgi dalında benim gibi bir papağan yoktur. Ben papağan gibi yüz bin defa aynı sözü söylemem.
[1561] Eğer sen beni unutsan da benim yüz adet söz divanım sana yadigar olacaktır.
[1562] Esas matem senin sağında Hint kılıcı ve sol tarafında altından yapılmış sevinç kadehi olsun.
[1563] Ey kuvvet sahibi, din ve devleti koru. Senin her yerin ve işin sığınacak olsun.

Kilkî ki tu-râ kudret-i seyyâre mîrest[1564]

Kilkîst ki der-i nazm-ı cihân hâssa-i memâlik

Tâ-ʿadl ü sitem hest beşîrest ü nezirest[1565]

Der-Medh-i Sadr-aʿzam Tâhir

Nasr-ı fezâyende bâd nâsır-ı dîn-râ

Sadr-ı cihân h^{v}âce-i zamân u zemîn-râ[1566]

Sâhib-i Ebu'l-feth Tâhir ân-k zi-re'yeş

Subh-ı saʿâdet demîd ü devlet ü dîn-râ[1567]

Ân ki kazâ der-harîm-i tâʿateş âverd

Raks künân kerdeş şühûr ü sinîn-râ[1568]

Ân ki kader der-edâ-yı hidmeteş efkend

Mûy-keşân gerden-i Niyâl[1569] ü Tekin[1570]-râ[1571]

Ân ki be-seyr ü sükûn yemin ü yesâreş

Nutk u nazar dâdeend kilk ü nikîn-râ[1572]

Kulzüm ü kân-râ ne müstefîd u nehustend

Kilk ü nigîn yaʿni ân-yesâr u yemîn-râ[1573]

Pây-ı nazar pey kuned bülendî kadreş

Keşf-i nihân hânhâ-yı gass[1574] ü simîn-râ[1575]

Gûta tüvân dâd rûz-ı ʿarz zamîreş

Der-ʿarak-ı âfitâb çerh-i berîn-râ[1576]

Hasret-i tertîb-i ʿıkd gevher kilkeş

Dürr-i semîn kerd eşk dürr-i semîn-râ[1577]

Kıfl-ı kader be-şikened tefahhus huremeş

Ragm-ı işâret künân şekk ü yakîn-râ[1578]

Bî-meded ʿazm-i kâhireş ne-güşâdeest

Kevkebe-i rûzgâr hîç kemîn-râ[1579]

1564 Ey yüce padişahım, senin yardımcın vezirdir. Gezegenlerin kudreti ise emirin kalemindedir.
1565 Dünyanın bütün yerlerinde kendisiyle yazı yazılan şey kalemdir, adalet ve zulüm olduğu müddetçe o, müjdeleyen ve korkutandır.
1566 Dine yardım edenin zaferi daha da çoğalsın. Zaman ve zeminin baş vezirinin kuvveti artsın.
1567 Makam sahibi olan Ebulfeth Tahir'in kararıyla saadet günü parladı, din ve devlet işleri iyileşti.
1568 Onun hükümlerine itaat eden kimse dansederek ve sevinerek şehirleri gezer.
1569 Niyâl: be-kesr-i nûn bâ-yâ'-i ĥâṭṭî nâm-ı pehlivânî(bir pehlivanın adı)
1570 Tekîn : be-fetĥ-i tâ' ķaraşat bâ-kâf-ı tâzî nâm-ı pehlivânî vü pâdişâhî(bir pehlivan ve padişahın adı)
1571 Onun hizmetini eda eden kimse Neyal ve Tekin'in saçlarını yola bilir.
1572 Onun sağında ve solunda bulunan kimse konuşmada ve bakışta kalem ile yüzüğün taşı gibidir.
1573 Deniz ve madenden ilk istifade edenlerden değildirler, kalem ile yüzük taşı ise sağda ve solda olanlardır.
1574 Ġâŝŝu: be-fetĥ-i ʿayn bâ-ŝâ'i müŝelleŝe lâġerest (zayıf demektir)
1575 Onun yürüyüşü ve bakışı onun azametini gösterir, onun zayıf ve gümüşten olmasının sırlarını açar.
1576 Kıyamet gününde yüce feleğin güneşinin terinin altında bile onun varlığını değiştirmek mümkündür.
1577 Onun kaleminden süzülen incilerin hasretiyle gözyaşları incinin kıymetini artırdı.
1578 Kader kilidi kırılsa onun sevincini aramalı, şüphe ve yakîne işaret etmekle onun zıddını aramalı.
1579 Vaktin debdebesi hatta en küçüğü onun yardımı olmadan kahrının azmiyle açılmamıştır.

Bî-şeref mühr-i hâzineş ne-nihâdeest
Der-dil-i kân-ı âfitâb hîç defîn-râ[1580]

Vâhib-i rûh ez-pey-i tufeyl ü cûdeş
Kâbil-i ervâh kerd kâlib-i tîn-râ[1581]

Cüz be-der-i câme hâne-i kerem-i û
Kisvet-i sûret ne-mî-dehend cenîn-râ[1582]

Tâ-ufk[1583]-ı âsitâneş râst ne-kerdend
Şuʿle ne-zed rûz-ı nîk hîç hazîn-râ[1584]

Ber-der-i lutfeş be-hâk dür be-şânend
Bâd-ı sabâ-râ ne belki mâʾi muʿîn-râ[1585]

Fâtiha-i dâgeş ez-zamâne hemî h^vâst
Şîr-i sipihr ez-berâ-yı levh-i serîn-râ[1586]

Guft kazâ key pey-i sebâʿ nüvişteest
Kâtib-i takdîr hırz-ı Rûh-ı emîn-râ[1587]

Ey zi-pey-i âb-ı mülk ü revnak-ı devlet
Vâkıʿa-i fitne kerde rây-ı zerrîn[1588]-râ[1589]

Ez-pey-i ihyâ-yı dîn hazân u bahârî
Ber-ser-i har zîn[1590] ne-dîd hunek tû zîn-râ[1591]

Rây-ı tû bûd ân-ki der-hevâ-yı memâlik
Râyiha-i sulh dâd sarsar-ı kîn-râ[1592]

Rahm-ı tû kerd ân-ki feyz-i rahmet-i sultân
Bedreka şud yek-cihân hanîn[1593]enîn[1594]-râ[1595]

Ver ne tû dânî ki şîr râyet kahreş
Müsle[1596] kuned şîr-i çerh ü şîr-i ʿarîn[1597]-râ[1598]

Hısn-ı hezâr esb eğer çe ber-der-în-mülk

[1580] Şerefi olmadan onun hazinesine, hatta güneş madenlerinde bile mühür vurulmamıştır.
[1581] Ruhların yaratıcısı olan Allah, onun çok cömert ve cimri olmasını toprak kalıbında bir ruha çevirdi.
[1582] Onun cömertlik evinde elbiseden başka cenini diğer bir şekilde meydana getiremezler.
[1583] Ufķ: kenâre
[1584] Onun evinin ufkunu düzeltmeyinceye kadar hiç bir keder güzel günler haline gelmedi.
[1585] Onun lutfunun kapısının toprağına inci saçarlar. Seher yelini değil, belki de temiz suyu serperler.
[1586] Feleğin aslanı, ince levha için zamanede kendi hususi Fatiha'sını istedi.
[1587] Kaza dedi ki ne zaman taktir katibi Cebrail'in emin olduğunu yazmıştır.
[1588] Zerrîn : üstüvâr
[1589] Ülkenin suyunu ve devletin ikbal parlaklığını fitneli hali altınla süslemiştir.
[1590] Ħarzîn: be-fetḥ̂-i ḥ̂âʾ muʿceme sebâbe ki zeyn ber-bâlâyı ân-güźârend
[1591] Dinin ihyası için sonbahar ve ilkbaharda hiç kimse merkebin üzerinde bir eğer görmedi.
[1592] Senin ileri görüşlülüğün ile ülkelerin havasında düşmanlıklar barışa dönüştürüldü.
[1593] Ḥ̂anîn: be-fetḥ̂-i ḥ̂âʾ muhmile ârzûmend keşten
[1594] Enîn: nâlîden
[1595] Senin rahmetinden sultanın feyzine nail olduk. Dünyadaki bütün inlemeler yok oldu.
[1596] Müŝle: be-żamm-i mîm ü sükûn-ı ŝâʾ müŝelleŝe gûş u bûş u bînî berîdend
[1597] ʿArîn: be-fetḥ̂-i ʿayn mahmele bîşe vü maķâm ħayr
[1598] Sen kendin onun gazabı sebebiyle onun aslanı ve vahşi aslanın kulak ve burnunu keserek işkence yaptığını iyi bilirsin.

Sedd-i kadîmist hısnhâ-yı hâsîn-râ[1599]

Kaʿbe-i dehlîz-i şeh be-dîd fayseleş

Secde-i künân ber-zemîn nihâd-ı cebîn-râ[1600]

Seyr-i serîʿ-i şihâb-ı kilk-i tû bes buved

Recm[1601] çünân sad hezâr dîv-i laʿîn-râ[1602]

Gaybet-i Hᵛârzemşâh der-pes-i şeş-mâh

Çeşme-i hûn kerd çeşm-i hâdise-bîn-râ[1603]

Dest be-fetrâk istinâʿ[1604]-ı der-zed

Muʿtasım mülk sâht habl[1605]-i metîn-râ[1606]

Nâsır-ı tû hayr u nâsıran u muʿîn bâd

Tâʿat-ı tû hayr-ı nâsıran u muʿîn-râ[1607]

Bâg-ı vücûd ez-bahâr ʿadl-i tû çünânenk

Renk ber-âred[1608] nigâr hâne-i Çîn-râ[1609]

Mülk ü milel ez-tû der-libâs-ı nizâmend

Bî-tû ne-în-râ nizâm bâd ne-în-râ[1610]

Eyzan lehû

Geşt ez-dil-i men karâr gâ'ib

Kârem ne-şeved be-ez-nevâ'ib[1611]

Dil gamhûr u dil-firîb şâdân

Gam hâsıl u gamküsâr gâ'ib[1612]

Ber-zâʿf-ı tenem kazâ müvekkil

Ber-sûz-ı dilem kader mevâzıb[1613] [1614]

Eflâk be-ramh taʿne-i tâʿan[1615]

Eyyâm be-seyf-i hicr zârib[1616]

Mâ'îm ü şikâyet-i ehibbâ

[1599] Bu ülkenin hisarlarında bin atlı hisar vardır. Bu sağlam hisarlar çok eski bir settir.
[1600] Padişahın böyle düşüncelerini görünce o, alnını yere koyup secde etti.
[1601] Recm: sengsâr kerden ü endâhten
[1602] Senin yıldızının böyle süratle hareket etmesi yeterlidir. Lanetler olsun böyle yüz bin taşlanmış devlere.
[1603] Harzemşah'ın altı ay kaybolması neticesinde bak bu hadiseler oldu, kanlar döküldü.
[1604] İśtinâʿ: nîgûy kerden
[1605] Ḥabl: rişte
[1606] El, iyilik etmeğe başladı, Mutasım memleketi sağlam bir yola soktu.
[1607] Allah senin yardımcın olsun, yaptığın hayırlı işlerde hep sana yardım etsin.
[1608] Renk ber-âred: yaʿni ḥacl kuned
[1609] Senin varlık bağın adaletle dolsun ve bu bağ Çin'in puthanesini utandırsın.
[1610] Ülke ve milletler senin adaletinle nizam elbisesindedirler. Sensiz ne nizam intizam olur, ne de bu?
[1611] Gönlümdeki sakinliği kaybettim, o, noksanlardan bir daha hiç boşalmayacak.
[1612] Gönül gamlı, dilber ise mutludur, gam hazır, derdi çözecek ise kayıptır.
[1613] Mevâẓıb: kesî ki dâ'im be-gâzî ḳıyâm nümâyed
[1614] Zayıf bedenime kaza vekildir, gönlümün ateşine de kader muhafızdır.
[1615] Ṭâʿan: nîze renende
[1616] Felekler bana ayıplamayı vurur, günler, ayrılık kılıcını üzerime kaldırır.

Mâʿîm ü melâmet-i akârib[1617]

Âşufte-dil ez-cihân-ı câfî[1618]

Âsîb-i ʿalâyık ez-cevânib[1619]

Ber-çehre delîl şemʿ sûzân

Ber-dîde sebîl demʿ[1620] sâkib[1621] [1622]

Âşûb-ı ʿavâyık ez-çep ü râst

Âsîme serâr sipihr-i gâzib[1623] [1624]

Her müstevî-i zi-vasl maglûb

Her mümtenî-i zi-hicr vâcib[1625]

Şâh-ı gül-i ʿayş-ı mâ tavâlî

Berg-i gül-i üns-i mâ kavâzib[1626] [1627]

Bâ-în-şevk fitne maʿnî

Bâ-în-heme gussa ʿaşk sâhib[1628]

Maʿşûk-ı bütî ki hest peyvest

ʿAşkeş çü zamâne pür-ʿacâ'ib[1629]

Bâ-şems ü kamer be-ruh müsâʿid

Bâ-şehd ü şeker be-leb münâsib[1630]

Ez-nûş-ı ʿasel dürreş le'âlî

V'ez-müşg be-gül bereş ʿakârib[1631]

Çînî gule[1632] ber-ʿakîk-i Çînî

Tîr müje ber-kemân-ı hâcib[1633]

Ruhsâr çü gülistân handân

Zülfeyn çü zengiyân-ı lâʿab[1634] [1635]

Bâ-rûh dü-besteeş muʿâşir[1636]

[1617] Bende ancak dostlardan şikayet ve yakınlardan kınama var.
[1618] Câfî: cefâ kunende
[1619] Cefakar cihanın zulmünden yüreğimiz perişan, dört bir yandan gelen belalardan,
[1620] Demʿ: eşk
[1621] Sâkib: rîzende
[1622] Çehremiz mum gibi yanmakta, gözlerimizden kan seli akmaktadır.
[1623] Ġâżib: ġâżab kunende
[1624] Dertler sağdan soldan hücum etmekte, gazaplı felekten de sergerdanlık yağmaktadır.
[1625] Bütün düzlükler buluşmaya mağlup olmuş, hicrandan gelen bütün zulümler adımıza yazılmıştır.
[1626] Ķavâżıb: şemşirhâ
[1627] Eğlence gülümüzün dalları oklar, yakınlık çiçeğinin yaprakları kılıçlardır.
[1628] Bu kadar şevk ile kısmetimiz fitne, bu kadar dert ile sahibimiz aşktır.
[1629] Öyle bir sevgiliye gönül vermişiz ki onun aşkı zamane gibi çok acayiptir.
[1630] Yüzü güneşe aya benzetilse yeridir, dudağı ise şeker ve bal ile münasiptir.
[1631] Dürdane dişleri bal gibidir, miskden gül sinesinde akrepler vardır.
[1632] Gule: be-żâmm-ı kâf-ı tâzî vü fetĥ-i lâm-ı muh̆affef-i mûyî cemʿ kerde be-kâfî fârisî ne-bez gufteend
[1633] Saçlarını toplamış, Çin akiki de onun üstünde, kirpikleri ise gözetçinin yayındaki oktur.
[1634] Lâʿab: bâzî kunende
[1635] Yüzü gülistan gibi neşeli, gülen, zülüfleri zenciler gibi oynaktır.
[1636] Muʿâşir: hem-śoĥbet

Bâ-ʿakl dü-nergiseş muʿâtib[1637] [1638]

Ez-tevbe ber-âmede necâteş

Her rûz hezâr merd-i tâ’ib[1639]

Cemmâş[1640] ber-ân dü-çeşm ʿayyâr

Kallâş[1641] ber-ân dü-zülf nâʿib[1642] [1643]

Şîrînî lutfeş ez-nevâdir[1644]

Zîbâ’î vasfeş ez-garâ’ib[1645] [1646]

Zîbâ buved ân-sühan ki bâşed

Dîbâçe-i âferîn sâhib[1647]

Sadrü’l-vüzerâ’ Mü’eyyidü’l-mülk

Hurşîd-i şeref-fezâ-yı sâhib[1648]

Deryâ-yı kerem-nümâ-yı sâfî

Dest ü dil ü dîde merâtib[1649]

Memdûh-ı e’imme-i selâtîn

Meşhûr-ı meşârık u magârib[1650]

Çün bâd-ı sabâ be-hulk-ı nîgû

Çün ebr-i sehâ be-dest-i vâhib[1651]

Maʿmûr be-haşmeteş akâlîm

Mansûr be-devleteş ketâ’ib[1652] [1653]

Ez-hûn-ı muhâlifân tâgî

V’ez-magz-ı muhâribân-ı hârib[1654] [1655]

Âlûde hizber-râ bürâsen[1656]

Endûde ʿukâb-râ muhâlib[1657] [1658]

1637 Muʿâtib: ʿitâb kunende
1638 Ruh ile iki saçı sohbet arkadaşı, akıl ile iki gözü azarlayıcıdır.
1639 Günde binlerce adam kurtuluş için onun kapısına tevbe etmeye gelir.
1640 Cemmâş: be-fetĥ-i cîm keŝîrü’l-cemşe vü cemşe der-lüġat bâzîst ü be-maʿnî mest ü dilîr ü şûħ istiʿmâl kerdeend
1641 Ķallâş: be-fetĥ-i ķâf-ı mücerred ü bîħaber
1642 Nâʿib: ġâret kunende
1643 O, iki gözlere, o işveli kişi baştan çıkarıcıdır. O iki saçı dağıtana da kalleşlik edendir.
1644 Nevâdir: cemʿ-i nâdire kem yâfet şudegân
1645 Ġarâ’ib: ʿacâ’ib
1646 Lutfunun şirinliği nadir bulunan cevher, güzelliğinin tarifi, garip, hüsnünün ise vasfı çok acayiptir.
1647 O söz güzel olur ki sahibini öven bir dibacesi olsun.
1648 Sadrazam olan Müeyyidülmülk, şeref artıran bir güneştir.
1649 Temizliği, saflığı kerem denizi, yüceliğinden kalbi, gözü, elidir.
1650 Sultanların hep övdüğü, doğuda ve batıda meşhur olandır.
1651 Yaratılışta seher yeli gibi güzel, eli açıklıkta cömertlik bulutudur.
1652 Ketâ’ib: leşkerhâ vü û cemʿ ketbeest
1653 İhtişamı ile ülkeler abad, kudreti ile ordular ve devlet fatihtir.
1654 Ĥârib: cenk kunende
1655 Ona muhalif olan isyankarların kanından ve savaşanların beyninden,
1656 Bürâŝen: cem-i büreŝen büreŝen be-żamm-ı bâ’-i muvaĥĥide vü tâ’-i müŝelleŝe, pençe-i şîr
1657 Muħâlib: cemʿ-i maħleb, yaʿni çengâl-i murġ
1658 Aslanların pençesini kana bulayan, kartalların pençelerini bağlayandır.

Mekşûf be-kûşiş ü be-bahşeş

Meşʿûf[1659] be-kâdim[1660] ü be-zâhib[1661] [1662]

Der-kabza-i ʿâlem âdemîhâ

Der-sâye-i sıdk-ı û tecârib[1663]

Yek ʿâlem ü sad hezâr câhil

Yek sâdık u sad hezâr kâzib[1664]

ʿAkl u nazareş ser mesâʿî[1665]

Cûd u keremeş der mevâhib[1666] [1667]

Der-mesken-i ʿilm ü ʿadl sâkin

Ber-merkeb-i kadr ü câh râkib[1668]

Kasîde

Ey zi-istislâm-ı insâf-ı tû cüz baht tu-râ

Yek-cihân-râ burde ender sâye-i ʿadl-i tû hᵛâb[1669]

Düşmenet-râ âbdân ez-hâksârî ber-ciğer

Lâ-cerem ber-âteş-i gayret ciğer dâred kebâb[1670]

Hemçü Kârun ber-zemîn pinhân kunî bed-hᵛâh-râ

Ger be-gerdûn ber-şeved hemçün duʿâ-yı müstecâb[1671]

Zi'ittisâf-ı rây-ı tû bâ-sadr-ı dîn-i âsûde geşt

ʿÂlemî ez-ıztırâr ümmetî ez-ıztırâb[1672]

Der-mezâk-ı dehr hest ez-lutf-ı tû taʿm-ı şeker

Der-dimâg-ı mihr hest ez-cûd-ı tû bûy-ı gül-âb[1673]

Şud kavî dil devlet ü dîn ez-mezâk-ı her dü-ân

Kuvvet-i dil z'âyed ârî der-tabîʿat ez-cüllâb[1674]

Ger ne-bûdî tabʿ-ı tû dâniş ne-bûdî der-cihân

V'er-ne-bûdî dest-i tû râdî be-mândî der-nikâb[1675]

1659 Meşʿûf: şâdmân
1660 Ḳâdim: ez-sefer âyende
1661 Źâhib: revende
1662 Çalışma ve hediye vermede eli çok açıktır. Gelip gidenlerle de eli çok sevinir.
1663 İnsanlar aleminde sadakatli olam konusunda çok tecrübelidir.
1664 Bin cahil arasında bir âlim, bin yalancı arasında bir sadık, doğru sözlüdür.
1665 Mesâʿî: kûşişhâ
1666 Mevâhib: baḫşişhâ
1667 Aklı, bakışı çalışkanlığın dibacesi, keremi, cömertliği merhametlerin kapısıdır.
1668 İlim ve adalet meskeninde sakin, kadir ve celal bineğinde atlıdır.
1669 Senin insafının çokluğundan senin bahtını götürmüş, senin adaletli gölgen bir dünya dolusu adamı adalet gölgesinde uyutmuş.
1670 Senin düşmanın boş bir yerden su çıkarır. Ancak gayret ateşi ile onun gönlü kebap olur.
1671 Karun gibi kötü adamları yere gömersin, senin duan eğer feleğe ulaşırsa kabul olunmuş dualara dahil olur.
1672 Sen ve rehberinin aynı fikirde olması neticesinde pek çok adam korkudan, ümmet de ızdıraptan kurtulmuştur.
1673 Dünyanın dimağında senin lütfunla her kesin gönlü tatlıdır. Senin cömertliğinle muhabbet dimağında gül suyunun kokusu vardır.
1674 Bunların her ikisi, yani devlet ve din güçlendi. Gerçekten de gül kokusundan gönül kuvvetlenir.
1675 Senin bu yaratılışın olmasaydı, dünyada da ilim olmazdı. Senin elin olmasaydı, cömertlik örtü altında kalırdı.

Çerh pîş-i himmet-i tû hemçü bâtıl pîş-i hak
Fitne pîş-i pâs-ı tû hemçün kaseb der-mâhtâb[1676]

Tû zi-behr-i û hemî h^{v}âhî büzürgî vü şeref
Û zi-behr-i hidmet-i tû zindegânî vü şebâb[1677]

Ger berâ-i û ne-bâşed tû ne-h^{v}âhî sadr u kadr
V'ez-berâ-yı tû ne-bâşed û ne-h^{v}âhed câh u âb[1678]

Tâ-be-peyvestest dest-i ʿahdiyân bâ-yek-diğer
Dest-i cevr ez-dehr be-burrîdest peyvend savâb[1679]

Gerçi istihkâk-ı ân-dâred ki ez-sultân-ı vakt
Her hadîsî-râ ki bihter behr-i tû n'âyed cevâb[1680]

Hem be-ikbâl-i tû mî-bâyed zi-sultân-ı cihân
Esb ü tavk u câh u fermân u elkâb u hitâb[1681]

Her çe gül ber-bâr-ı hud be-şüküft ü hud pür-bâr bûd
Nâzükiyeş âher sabâ mî-bahşed ü terî-yî sehâb[1682]

Ey zebân rast gûyet hem hadîs-i gayb-ı harf
Ey hayâl râst bînet hem-nişîn-i vahy-i nâb[1683]

Tâ-şeved maʿzûr gerdûn saʿd u nahs u hayr u şer
Tâ-şeved mecbûr serd ü germ-i gîtî [1684]

Pâye-i kudret me-bâd ez-gerdiş-i kadret fürûd
ʿÂlem mecbûr bâd ez-âfet-i gîtî harâb[1685]

Zât-ı pâket hemçü zât-ı ʿakl îmen ez-fesâd
Sâl-i ʿömret hemçü devr-i çerh-i bîrûn ez-hesâb[1686]

Bed-segâlet der-dü-gîtî der-sefer-bâd u sakar
Nîk-h^{v}âhet der-dü-ʿâlem der-senâ vü der-savâb[1687]

Eyzan Ey ez-ruhet fikende siper mâh u âfitâb
Taʿne zedeh cemâl-i tû ber-mâh u âfitâb[1688]

Bendend ger dehi tû icâzet çü bendegân

[1676] Felek senin himmetin karşısında sanki hakkın karşısındaki batıl gibidir. Fitne ise senin korumanda ay ışığındaki kamış gibidir.
[1677] Sen onun için onun yüksekliğini ve şerefini istersin. O, sana hizmet etmede ise hayat ve gençlik ister.
[1678] Eğer onun için olmasaydı sen asla makam istemezdin. Senin hatırın için olmasaydı, o da böyle bir vazife istemezdi.
[1679] Ne zaman ki bunlar söz verip el birliği yapmışlar, zulüm eli bu dünyadan kesilmiş, düzgün işler kalmıştır.
[1680] Vaktin sultanından her hadis için sana cevap gelmesi çok güzel olurdu ve tam yerine düşerdi.
[1681] Senin ikbaline yakışır ki dünyanın sultanından at, eğer, makam, ferman, yüceltici adlar ve mükafat verile.
[1682] Gül, kendi dalında açılmasına ve yapraklarının çok olmasına rağmen seher yeli ve yağmur kendi işini görür, onun yapraklarını döker.
[1683] Ey dil, gaybdan gelen hadisleri doğru söyle, ey düşünce, saf vahiyle meşgul ol ve doğru gör.
[1684] Ne zaman ki felek kendisi mutlu ve uğursuz hayır ve şerden ötürü özür dileye, ne zaman ki dünyanın sıcaklığı ve soğukluğu buna mecbur ola.
[1685] Senin gücün makamından eksilmesin, dünyanın afetinden bu alem harab olmaya doğru gitmektedir.
[1686] Senin temiz vücudun aklın gibi fesattan uzak olsun. Ömrünün yılları da feleğin dönüşünden daha çok olsun.
[1687] Seni sevmeyen kötü insanlar iki dünyadan göçsün. İyiliğini isteyenler de iki dünyada sana duacı olsunlar.
[1688] Güneşle ay seni gördükten sonra kalkanlarını yere attılar, yüzün güzelliği güneşle ayı kınadı.

Der-hidmet-i ruh-ı tû kemer mâh u âfitâb[1689]

Âncâ ki râstîst ne-dârend der-cemâl
Pîş-i ruh-ı tû hîç-hatar mâh u âfitâb[1690]

Ez-bûy-yı tû rubûde nişân müşg ü gâliye
Ez-rûy-ı tû girifte eser mâh u âfitâb[1691]

Ey mâh u âfitâb tu-râ bende-i nîstend
Bâ-dü-ʿakîk hemçü şeker mâh u âfitâb[1692]

Der-saf be-makâm-ı mefâheret
Hᵛâhend ez-ruh-ı tû nazar mâh u âfitâb[1693]

Bâşend bâ-cemâl-i tû hâzır be-vakt-i lehv
Der-bezm-i şehriyâr-ı beşer mâh u âfitâb[1694]

Hâkân-ı kemâl devlet-i dîn ân-ki ber-felek
Ez-sehm-i û kunend hazer mâh u âfitâb[1695]

Mahmûd Safderî ki zi-lutf u zi-ʿunf-ı û
Gîrend bâr nefʿ ü zarar mâh u âfitâb[1696]

Ber-hasm-ı û keşîde sinân çerh ü rûzgâr
Der-pîş-i û girifte siper mâh u âfitâb[1697]

Be-füzûde ʿazm-i devlet-i û mülk ü câh-râ
Çünân ki levn ü tâʿam-ı semer mâh u âfitâb[1698]

Ez-şahs-ı û ne-geşte cüdâ câh u mefharet
Ez-hükm-i û ne-kerde güzer mâh u âfitâb[1699]

Be-nümûde der-veliyy ü ʿadüv halkeş ân-eser
K'ender kazab nümûde eser mâh u âfitâb[1700]

Âfâk-râ celâl zi-câh u celâl-i tûst
Câh u celâl-i tûst meğer mâh u âfitâb[1701]

Şâhâ nehend ez-tû işâret kunî be-ʿacz
Ber-hâk-i bârgâh-ı tû ser mâh u âfitâb[1702]

[1689] Eğer izin versen, güneşle ay senin güzelliğinin hizmetinde kölelik kemeri bağlarlar.
[1690] Eğer bir yerde doğruluk var ise, senin cemalinde, ay ile güneşte hiç bir korku olamaz.
[1691] Mis kokusu senin güzel kokundan hisse almıştır, güneşle ay senin cemalinden parlaklık almıştır.
[1692] Ey aya ve güneşe meydan okuyan, o çift akiğin ile o güneş ve ay sana köle olmaya da layık değildir.
[1693] Güneş ve ay övünme makamında sıraya geçerek senin yüzüne bakmak istiyorlar.
[1694] İnsanlık şehriyarının meclisinde, eğlence zamanı güneşle ay ancak senin hizmetçin olabilirler.
[1695] Ay ile güneş, feleğe padişah ve din ve devletin kemali olan o yüce zatın payından vazgeçerler.
[1696] Mahmud Safderi'nin iltifat ve sertliğinden, ay ve güneş menfaat ve zarara girerler.
[1697] Felek ile devran onun düşmanlarına mızrak çekmiştirler, güneşle ay onun karşısında kalkan kaldırmışlar.
[1698] Meyvenin tadını ve rengini artıran güneş ve ay gibi, baht onun azmini ve ülkenin celalini artırmıştır.
[1699] Onun makam ve övünmesinden hiç bir şey ayrı değildir. Ay ve güneş onun fermanının dışında kalmamıştır.
[1700] Dostlar ve düşmanlar üzerinde onun yaratılışı öyle etkili oldu ki ay ve güneşe onun öfkesi sirayet etmemiştir.
[1701] Ufukların celali senin celalindir, güneşle ayın celalini sen kararsız hale getirmişsin.

Bâ-ʿazm u bâ-bekâ-yı tû der-sürʿat ü bekâ
Ne-nihâde kâm nâ-zede per mâh u âfitâb[1703]

Ender celâl-i mûkeb-i meymûn ʿazm-i tû
Dârend şugl-ı vîte sefer mâh u âfitâb[1704]

Ber-kamaʿ-ı düşmân tû her lahza mî-keşend
Leşker be-câygâh-ı diğer mâh u âfitâb[1705]

Tâ-mândeend sahre-i fermân-ı Îzidî
Der-kabza-i kazâ vü kader mâh u âfitâb[1706]

Bâd eknûn bekây bekâ-yı ʿadüvv-i tû
Çünân ki der-miyân-ı sübehr mâh u âfitâb[1707]

Ez-genc-i şugl her şeb ü her rûz nezd-i tû
Ârend tuhfe-i feth ü zafer mâh u âfitâb[1708]

Ez-târüm-i sipihr be-çeşm-i münâsahat
V'ez-devlet-i tû kerde zafer mâh u âfitâb[1709]

Velehû eyzan

Ey ez-kemâl-i hüsn-i tû cüz'î der-âfitâb
Hattet keşîde dâ'ire-i şeb ber-âfitâb[1710]

Zülf çü müşg-nâb-ı tu-râ bende müşg-nâb
Rûy çü âfitâb-ı tu-râ çâker âfitâb[1711]

Âncâ ki zülf-i tûst heme yek-serest şeb
V'âncâ ki rûy-ı tûst heme yek-ser âfitâb[1712]

Bâgîst çehre-i tû ki dâred sitâre bâr
Servîst kâmet-i tû ki dâred ber- âfitâb[1713]

Ber-müşg mâh dârî vü ber-serv gülistân
Ber-lâle nûş dârî vü ender ber-âfitâb[1714]

Engîhteest hüsn-i tû gül bâ-meh tamâm
V'âmîhteest laʿl-i tû bâ-şekker âfitâb[1715]

1702 Ey padişahım, eğer sen işaret edersen, ay ve güneş senin toprağına ve sarayına secde eder.
1703 Senin ebediliğin ve iradenle, sürat ve ebediyette ay ve güneş, adım atmamış kanat çırpmamıştır.
1704 Senin uğurlu iradenin karşısında, ay ve güneş, sefer esnasında padişahın atlılarına eşlik eder.
1705 Senin düşmanlarının kılıçları karşısında ay ve güneş, her zaman ordu gibi hareket eder.
1706 Ay ve güneş kaza ve kader kılıncını nasıl kullanıyorsa, onlar da Allah'ın emirleri karşısında öyle hazır dururlar.
1707 Şimdi senin düşmanların, ay ile güneş nasıl sipihrin arasında kalıyorsa, öyle o arada kalsın.
1708 Güneşle ay, her gece ve gündüz, senin işlerinin hazinesinde, kainatı dolanıp sana zafer müjdesi getirirler.
1709 Ay ve güneş, feleğin yukarılarında, senin nasihat verici gözünle, devletinle muzaffer olmuşlardır.
1710 Senin yüz güzelliğinin kemalinden güneşte bir zerre var, hatların, güneşin etrafına gece dairesi çizmiştir.
1711 Misk senin zülfün kapısında bir köledir, güneş senin parlak cemaline hizmetçidir.
1712 Senin zülfün olduğu yer, baştanbaşa gecedir, senin güzel yüzünün olduğu yer de bütün dünya güneş gibidir.
1713 Senin yüzün, meyvesi yıldızlar olan bir bağdır, boyun da mahsülü güneş olan bir selvi ağacıdır.
1714 Miskte senin ayın vardır, servde ise gülbahçen, laleyi içersin, güneşi ise koynunda saklarsın.

Ger nâ'ib-i sipihr ne-şud zülf-i tû çe-râ

Der-halka mâh dâred ü der-çenber âfitâb[1716]

Hâlîst ber-ruh-ı tû ne-yâmîzed ânçünânk

H^v^âhed hemî zi-hûbî-i û zîver âfitâb[1717]

Mahdûm-ı melek perver sadr-ı cihân ki hest

Der-pîş-i bârgâheş midhatker âfitâb[1718]

Dârende-i mecd-i devlet ü dîn k'ez-berâ-yı fahr

Dâred zi-re'y-i rûşen-i û ez-her âfitâb[1719]

ʿÂlî Bü'l-Meʿâlî bin Ahmed ân-ki hest

Ez-fahr-i âsumânî vü der-manzar âfitâb[1720]

Leşker keşî ki hesteş leşker ki âsumân

Fermân dehî hesteş fermân-ber âfitâb[1721]

Bâ-tâliʿ-i kavîy duʿâ kûy-ı Müşterî

Ber-talʿat-ı emîneş senâ-küster âfitâb[1722]

Her subh-dem be-sûzed behr-i buhûr-ı û

ʿÛd-ı siyâh şeb-râ der-micmer âfitâb[1723]

Kâmil be-zât-ı ûst hıred perver âdemî

Kâsır be-cûd-ı ûst güher perver âfitâb[1724]

Ber-minberî ki hutbe-i medheş edâ kunend

Bûsed zi-fahr pâye-i ân-minber âfitâb[1725]

Ey sâhibî ki dâ'im ber-âsumân-ı melek

Dâred zi-rûy-ı rûşen-i tû miʿcer âfitâb[1726]

Ey ez-mahall çünân ki zi-her âferîde cân

V'ey ez-şeref çünân ki zi-her efser âfitâb[1727]

Ândâ nehed ki mehd-i tû bâşed dil-i âsumân

V'ândâ nehed ki pây-ı tû bâşed ser âfitâb[1728]

Nâm-ı şeb ez-sahîfe-i eyyâm be-situred

[1715] Senin güzelliğinin gülü ay ile karışmıştır. Senin dudağın da güneşin şekeri ile karışıktır.
[1716] Ne için senin zülfün feleğin naibi olmadı? Onun kemendinde ay, çenberinde de güneş var.
[1717] Senin yüzünde öyle bir ben vardır ki onun güzelliği, güneşin süsüne karışamaz.
[1718] Dünyanın padişahının veziri kimdir, onun sarayının yanında güneş, bir medhiyeci olsun.
[1719] Devlet ve dini yücelten o şahsın övgüsü için, her güneşten parlak fikirleri alır.
[1720] Güneşin manzarasında ve feleğin övünmesinde ʿÂlî Bü'l-Meʿâlî bin Aĥmed isimli o şahsın büyük payı vardır.
[1721] Onun ordu sevketmesinde gök, ona bir ordu gibidir. O, güneşin de kendi emrine tabi olduğu bir komutandır.
[1722] Onun güçlü talihine Müşteri dua eder, güneş de onun uğurlu talatını över.
[1723] Her sabah, onun meclisini süslesin diye, güneş, gecenin mis gibi buhurunu yakar.
[1724] Akıllı adamlar onun zatı ile olgunlaşırlar, fakirler ise onun cömertliği ile zenginleşirler.
[1725] O minberde onu överler ve onun adına hutbe okurlar, güneş övünerek o minberin ayağını öper.
[1726] Ey bu feleğin sahibi olan zat, senin yüzünün ışığından güneş kendisini örter.
[1727] Ey her yerde insanları yaratan ve güneşin tacından şerefler yaratmış olan,
[1728] O, senin beşiğini semanın gönlünün olduğu yere koyar, güneşin başına ise senin ayaklarını koyar.

Ez-rây-ı tû icâzet yâbed ger âfitâb[1729]

Ber-ʿazm-i ân-ki rîzed hûn-ı ʿadû-yı tû

Her rûz bâmdâd keşed hançer âfitâb[1730]

Tâ-kîmyâ-yı hâk-i deret ber-ne efkened

Der-sahn-ı subhgân ne-nehed gevher âfitâb[1731]

Sîmurg-ı subh-râ ne-deh müjde sabâh

Tâ-nâm-ı tû ne-bended der-şehper âfitâb[1732]

Çün tîg-i nusret-i tû ber-âred ser ez-niyâm

Gû'î hemî ber-âyed ez-hâver âfitâb[1733]

Bâ-bendegânet pây ne-dârend ser-keşân

Mî-reved sipâh-ı şeb çe kuned leşker âfitâb[1734]

Âncâ ki rezm cû'î vü leşker keşî be-feth

Der-bahr-i hûn be-tâbed bî-mefer âfitâb[1735]

Ez-tef-i tâb-ı leşker-i Türkân hançeret

Der-ser keşed be-şekl-i zenân çâder âfitâb[1736]

Ey âfitâb-ı devlet-i ʿâliyet bî-zevâl

V'ey der-zamîr-i rûşen-i tû muzmer âfitâb[1737]

Her şiʿr-i âfitâb ki ne-buved be-dîn nemed

Hasmî kuned her âyîne der-mahşer âfitâb[1738]

Ne-şeküft eğer nüvîsed în-şiʿr Enverî

Ber-rûy-ı rûzgâr be-âb-ı zer âfitâb[1739]

Tâ-nev-bahâr sebz buved âsumân kebûd

Tâ-lâle sâye cûyed ü nîlüfer âfitâb[1740]

Ser-sebz bâd nâsihat ez-devr-i âsumân

Pejmürde lâlevâr hasûdet der âfitâb[1741]

Kasîde (Başı yok)

Bâ-în-kad eğer de-saf-ı mahşer be-hıâmî

[1729] Eğer güneş senden izin alabilse, gecenin adını zamanın sayfalarından silerdi.
[1730] Güneş, senin düşmanının kanını dökmek için her gün sabah erkenden kılıcını çeker.
[1731] Senin kapının toprağına kimya dökmeyince, güneşin gevheri senin bahçene ayak basamaz.
[1732] Güneş, kanatlarında senin adını yazmayıncaya kadar sabahın gelişini simurga müjde vermez.
[1733] Senin zafer kılıcın kendi kınından çıktığında, sanki güneş doğudan baş kaldırmış gibi olur.
[1734] Sana muhalif olanlar, senin kölelerinin ayaklarına da ulaşamaz, güneş çıkıp gidiyor, güneşin ordusu ne yapsın?
[1735] Zafer ile savaşların olduğu o yerde, kaçacak yeri olmayan güneş kan denizine ışıklarını saçar.
[1736] Senin Türk cengaverlerin, kendi hançerlerini çektiklerinde, güneş bir kadın gibi yüzünü örtü ile kapatır.
[1737] Ey yüce devletinin güneşi zevalsiz olan, sen kendi zatında parlaksın, güneş ise gizlidir.
[1738] Bu şiirde her beyitte afitab kelimesi olmasaydı, güneş mahşer günü düşmanlık edebilirdi.
[1739] Eğer Enverî'nin bu şiirini, güneş feleğin sayfasına altın suyu ile yazmasaydı Enveri meşhur olamazdı.
[1740] Ne zamana kadar ki bahar yeşildir, gökyüzü de mavi, ne zamana kadar ki lale gölge ister, nilüfer de güneş,
[1741] Feleğin şu devrinde, dostların güneş gibi başı dik, düşmanların da solmuş lale gibi başı aşağı, perişan olsunlar.

Der-maʿşer-i mahşer fikenî mahşer-i dîğer[1742]

Ey hicr-i ruhet telhter ez-zehr-i helâhil

Ve ey vasl-ı tû şîrînter ez-şerbet-i şekker[1743]

Misl-i tû perî-çehre ber-ânem ki ne-bâşed

Der-Hulleh ü Tâtâr u be-Ferhâr u be-Keşmir[1744]

Zülf-i tû be-ruhsâr-ı tû şud revnak-ı hüsnet

Bâ-ân ki kelef kerde ruh-ı mâh mükedder[1745]

Ey rûy-ı dilârâ-yı tû hemşîre-i hurşîd

Ve ey zülf-i girehkîr-i tû bâ-müşg birâder[1746]

Hâlet be-ham zülf hoş-üftâde vü ârî

Çün düzd be-zindân fikenî hest nikûter[1747]

Hûbân-ı Hatâ cümle tu-râ vâleh ü şeydâ

Sad-Yûsuf-ı Mısriyet tu-râ bende vü çâker[1748]

Her hâl ki der-safha-i rûy-ı tû ʿayânest

Mânend-i sipendîst ki üftâde be-micmer[1749]

Tâ-çend be-men cevr ü cefâ ey meh-i bî-mihr

Mânâ ki sitem der-gil-i tû geşte muhammer[1750]

Me-şiken dilem ez-kibr me-kun nâz Hudâ-râ

Rahmî be-kun âhir be-men-i haste vü muztar[1751]

Yek-çend vefâ kun zi-pes-i cevr ü ger ne

Dâd ez-tû berem ber-der-i Dârâ-yı dü-kişver[1752]

Dâmâd-ı nebî şîr-i Hudâ şemʿ-i hidâyet

Sultân-ı velâyet ʿAlî ân-Mîr-i Gazanfer[1753]

Ân saf-der-i meydân-ı celâdet ki zi-tîgeş

Dîn yâft dürüstî vü şikestî dil-i kâfer[1754]

Ân şîr-i şecâʿat ki be-be-çenber be-yekî zarb

Be-burîd zi-Cibrîl ü zi-merhâb ser ü şehper[1755]

[1742] Eğer sen mahşerde bu boy pos ile salınsan kıyamet kargaşasında, yeni bir mahşer karışıklığı salacaksın.
[1743] Ey ayrılığı öldürücü zehirden daha acı ve vuslatı şeker şerbetinden daha tatlı olan,
[1744] Bence, senin gibi bir peri yüzlü güzel, Hulleh'de, Tatar'da, Ferhar'da ve Keşmir'de hiç bulunmaz.
[1745] Saçlarının yüzüne dökülerek senin güzelliğini artırdı, bu sebeple o, ayın yüzünü, kederli lekeli yapmıştır.
[1746] Ey gönül açan yüzü güneşin bacısı ve ey silsile, zincir gibi zülfü mis kokusunun biraderi.
[1747] Benin, yüzündeki kıvrım telin içinde çok güzel görünür, elbette hırsızı zindana atınca daha iyi olur.
[1748] Hıtâ güzellerinin hepsi sana tutkun, vurgundurlar, yüzlerce Mısır'ın Yusuf'u da senin kölen ve hizmetçindir.
[1749] Senin yüzünde görünen her siyah ben, ateşli mangala düşen birer üzerlik otu tanesi gibidir.
[1750] Ey vefasız ay, ne zamana kadar bana cevr ü cefa edeceksin? Ne yapayım ki senin hamurun, sitemle yoğrulmuştur.
[1751] Kibir ile şu hatırımı kırma, Allah rızası için naz etme, bari şu hasta ve muzdaribe bir merhamet et.
[1752] Bu kadar zulümden sonra bir vefa göster, yoksa iki cihanın sahibine şikayete gideceğim.
[1753] Peygamberin damadı, Allah'ın aslanı, Hidayet mumu, velilik sultanı, kahramanların büyüğü ve adı Ali olan o aslana yani.
[1754] O muharebe meydanının kahramanı ki onu kılıcı ile din güçlendi ve kafirlerin gönlü kırıldı.

Ân-saf-der-i hûn-rîz ki der-gazve-i Hendek
Çün pîl bî-efkend zi-pâ ʿömr-i dilâver[1756]

Ân-server-i ʿâlem ki Hudâ der-şeb-i Miʿrâc
Be-lehce-i û şud mütekellim be-peyember[1757]

Dârâ-yı dü-ʿâlem şeh-i iklîm-i ledünnî
Dânende-i esrâr-ı Hudâ zi-evvel ü âhir[1758]

Şâhî ki vücûdeş sebeb-i hilkat-i eşyâst
V'ez-ʿizz ü şeref hest zi-ʿâlem heme berter[1759]

Ân-server-i bî-misl ki der-ʿâlem-i maʿnâ
Ber-Âdem ü ber-Mûsâ vü ʿÎsâ şude rehber[1760]

Şâhî ki be-meddâhî-i û tûtî-i tabʿam
Her lahza şeker rîzed ez-matlaʿ-ı dîğer[1761]

Ey medh-i tû ârâyiş-i her mahzar u defter
V'ey hubb-ı tû âsâyiş-i her hâtır-ı muztar[1762]

Ez-rây-ı münîr-i tû ziyâ ger ne-kuned kesb
Hurşîd çesân mî-kuned âfâk münevver[1763]

Ez-heybet-i rumh-i tû be-düzdîde felek nâf
V'ez-savlet-i tîget kadd-i Cevzâest dü-peyker[1764]

Ey hubb-ı tû miftâh-ı der-i Huld be-mü'min
V'ey bugz-ı tû geşte sebeb-i nâr be-kâfer[1765]

Mî-dîd eğer nûr-ı tû İblîs der-Âdem
Mî-kerd zi-ihlâs be-rû secde mükerrer[1766]

Mesnevî

Key revâ bâşed ki ân-zîbâ sanem
Her demî pûşed be-hud çendîn cebem[1767]

Ân yekî gûyed ki dehrî mezhebest
Ân yekî gûyed ki sûfî meşrebest[1768]

[1755] O yiğit aslan, çenberde bir kılıç darbesi ile düşmanların başını ve kanatlarını kesti.
[1756] O kan akıtan ve safları yaran yiğit, Hendek savaşında, fil gibi yiğitlerin kanını akıttı.
[1757] O, alemin rehberi ki Allah Mirac gecesinde, kendi dili ile o peygamberle konuştu.
[1758] İki alemin sultanı, "ledünn" ülkesinin padişahı, evvelinden sonuna kadar Allah'ın sırlarına vakıf olandır.
[1759] Vücudu, eşyanın yaratılmasına sebep olan o padişah, dünyada herkesten daha izzet ve şeref sahibidir.
[1760] Benzeri olmayan o efendi, mana âleminde Âdem'e, Musa'ya, İsa'ya rehber olmuştur.
[1761] O padişahın övgüsü için benim yaratılışımın papağını, her an yeni matlalarla şeker saçmaktadır.
[1762] Ey övgüsü her defterin ve meclisin süsü ve ey muhabbeti her yaralı gönlün asayişi olan,
[1763] Güneş senin ışıklı fikirlerinden nur almasa ufukları nasıl aydınlatabilir ki?
[1764] Senin mızrağının korkusundan felek ortasını çalmıştır, senin kılıcının gücünden ise Cevza burcu ikiye bölünmüştür.
[1765] Ey sevgisi, müminlere cennet kapısının anahtarı olan ve kini kâfirlerin ateşe düşmesine sebep olan peygamber.
[1766] Eğer İblis, senin nurunu Âdem'de görseydi, ihlas yüzünden defalarca ona secde ederdi.
[1767] O güzel putun her defa başka cisimlere girmesi nasıl reva olur?

Ân yekî gûyed ki vahdet der-vücûd

Kâ’ilest în-merd-i nâ-dân ʿanûd[1769]

Cümle eşyâ-râ Hudâ mî-dâned în

Vây millet vây mezheb vây dîn[1770]

Pîşvâyân-ı şerîʿatü’s-salâ

Vakt-i tekfîrest ü laʿn ber-melâ[1771]

Nevha ber-dârîd ü gam-h^{v}ârî kunîd

Tâ-Hudâ-yı h^{v}îş-râ yârî kunîd[1772]

Ân-zebânhâ-râ künûn tîz âverîd

Kâgız ü cüz ü kalem nîz âverîd[1773]

Mahzır-ı muhkem kitâb-ı müstebîn

Ber-nüvîsîd ey Kirâme’l-kâtibîn[1774]

Ez-ʿibârât-ı sicillâtü’l-kirâm

Katl-i û vâcib şeved ber-h^{v}âs u ʿâm[1775]

Baʿd-ez-în hâtem zenîd ez-her taraf

Nâme-râ ey kavm-i bâ-ʿizz ü şeref[1776]

Hey biyâ mollâ fülâneddîn-i mâ

İftihâr-ı millet ü âyîn-i mâ[1777]

Zûd bergîr în-kirâmî nâme-râ

Rev be-mescid germ kun hengâme-râ[1778]

Tâ-der-i mescid kabâ-râ çâk kun

Rev be-minber ser-i hud hâk kun[1779]

Nâle-i vâ-milletâ çendân be-zen

Ki der-âyed nâle ez-her merd ü zen[1780]

K’ây müselmânân fülân ibni fülân

Kâfirest ü rehzen sâde dilân[1781]

Her ki bâ-û yek-kadem hem-reh şeved

[1768] Biri onun materyalist, bir de onun sufi meşrepli olduğunu söyler.
[1769] Birisi onun zatında vahdet olduğunu söyler, bu nadan adam ise inadından emindir.
[1770] Ey mezhep, ey millet, ey din, bunların hepsini ancak Allah bilir.
[1771] Şeriat adamları namaz kılarlar, açıkça lanet etme ve küfürle itham etme vaktidir.
[1772] Sesinizi yükseltin, canınız yansın, kendi yaratıcınızın övücüsü olun.
[1773] Keskin bir dile sahip olma vaktidir, kâğıt, defter, kalem de getirin.
[1774] Mahkeme vaktidir, herkesin kitabı açılacaktır. Ey Kiramen kâtibin melekleri siz yazın.
[1775] Şerefli sicillerin ibareleriyle seçkin ve sıradan insanlar için onun katli vaciptir.
[1776] Ey izzetli ve şerefli kavim, sonra da her taraftan o mektuba mühür basınız.
[1777] Ey milletin ve dinin iftiharı olan, bizim dinimizin mollası gel.
[1778] Çabuk bu hürmetli mektubu al, mescide git ve orayı canlandır.
[1779] Mescidin kapısına varıncaya kadar elbiseni parçala, minbere çıkıp başına toprak saç.
[1780] Ey milletim diyerek feryat et, oradaki her erkek ve kadın senin sesinle ayağa kalksın.
[1781] Ey Müslümanlar, filan oğlu filan, ey çabuk kananlar, filanca kafirdir, eşkıyadır.

Râh-ı dîn be-güzâred ü güm-reh şeved [1782]

Sâde-dilhâ-râ hemî ez-reh bered

Mî-bered der-dest-i rindân be-spored[1783]

Bâz ber-gerded pey-i dil-sâdeî

Sâdeî ez-sâdegî dil-dâdeî[1784]

Û gürûhî-râ zi-nisvân u ricâl

Kerde güm-râh u fikende der-zülâl[1785]

Dem zened ez-ʿâlem-i gaybü'l-guyûb

Sârikü'l-ʿaklest ü cezzâbü'l-kulûb[1786]

Yek-zebân-ı çerb dâred der-sühan

Ez-nigâhî dil bered ez-merd ü zen[1787]

Necm-i sehmü'l-gâyb dâned tâliʿeş

Her ki-râ hᵛâhed kuned dîvâneveş[1788]

Her çe ez-dil be-güzerd û dânedâ

Ânçe ne-tüvând kesî be-tüvânedâ[1789]

Her demî sad-hîle vü efsûn kuned

Ger be-hᵛâhed âb-ı deryâ hûn kuned[1790]

Ey civân-merdî ki rized hûn-ı û

Ne-şeved ân-hîle vü efsûn-ı û[1791]

În-fütâviyy-i imâmân-ı şümâst

Her yekî der-dîn delîl ü reh-nümâst[1792]

Huccetü'l-İslâm gavsü'l-müslimîn

Müfti vü kâzîyy ü şeyh-i pâk dîn[1793]

Cümle be-nüviştend ü hem-hâtem zedend

Vâcib âmed katl-i û bî-çün ü çend[1794]

Katl-i û vü katl-i yârâneş kunîd

Yâ cemâʿat seng bârâneş kunîd[1795]

[1782] Kim onunla yoldaş olursa kendi dininden uzaklaşıp sapkınlardan olur.
[1783] Çabuk inanları yoldan çıkarır, onları götürüp dolandırıcıların ellerine verir.
[1784] Yine dönüp başka bir safdilin yanına gelir, kendisi safdil olduğu için çabuk inanır.
[1785] O, kadın ve erkeklerin bazılarını yoldan çıkarıp dalalete düşürmüştür.
[1786] O, gayb âleminden bahseder, o, akılları çalan, kalpleri cezbedendir.
[1787] Konuşmakta, çok mahir bir dile sahiptir. Bakışta ise her erkek ve kadının gönlünü cezp eder.
[1788] Onun talihinde gayb âleminden yıldızlar vardır. Kimi isterse deli edebilir.
[1789] Gönlünden ne geçse o bilir, kimsenin beceremediğini o becerir.
[1790] Her an yüz hile ve sihir yapabilir, istese denizin suyunu kana çevirebilir.
[1791] İsterim ki bir yiğit, onun hile ve sihrine kapılmadan onun kanını akıtsın.
[1792] Bu sizin imamların fetvasıdır, o fetvaların her biri dinde bir delil ve yol göstericidir.
[1793] Müslümanların yardımcısı olan Hüccetülislam, pak, mukaddes dinin hem şeyhi, hem kadısı hem de müftüsüdür.
[1794] Pek çoğu fermanı yazdılar ve mühürlerini de bastılar, sorgusuz sualsiz onun ölümü vacip oldu.

Hîn cihâdest ey cemâʿat şâriʿû

Tîg ber-keş huccet u burhân me-cû[1796]

Huccet ü burhân în-vâcib cihâd

İctihâdest ictihâdest ictihâd[1797]

Bîhûd ey şâh-en-şeh-i mülk-i sühan

Ey fedâ-yı şiʿr cân-bahş-ı tû men[1798]

Maʿnî-i taklîd u emr-i ictihâd

Her dü-hestend fesâd ender fesâd[1799]

Ân-ne-taklîdest kez râh-ı hârî

Ser nehî ber-rîsmân-ı dîğerî[1800]

İctihâd ân-nîst k'ân-sâhib-i ridâ

Mî-kuned hem ber-tû mî-gûyed biyâ[1801]

Key Resûla'l-lâh guftest în-suhen

K' ictihâd-ı nev kunîd ez-baʿd-i men[1802]

Mî-kunend în-nâkısân çendîn fesâd

Ez-hârî nâ-mend û-râ ictihâd[1803]

Ez-hayl-i dâg-ı hicâmet ber-cebîn

Ser-be-cünbânend ü gûyend în-çünîn[1804]

K' ictihâdest ân-ki der-râh-ı Hudâ

Hakk u bâtıl mî-kuned ez-hem cüdâ[1805]

İctihâdest ân-ki Bû Bekr ü ʿÖmer

Mî-nişâned mesned-i hayrü'l-beşer[1806]

İctihâdest ân-ki û şûrâ kuned

Der-sakîfe hükm-i ʿâşûrâ kuned[1807]

İctihâdest ân-ki ʿOsmân âvered

Geh fülân u gâh behmân âvered[1808]

İctihâdest ân-ki gûyed ey emîr

[1795] Onu ve onun dostlarını öldürün, ey topluluk onları taşlayın.
[1796] Ey cemaat, cihat budur, kılıcını çek, ona delil hüccet arama.
[1797] Bu çok gerekli bir cihattır, kendisi de buna delildir. Bu içtihattır, içtihattır, içtihat.
[1798] Ey Bihud, söz ülkesinin padişahı, ey şiire canını feda eden, sen ve ben.
[1799] Taklit ile içtihat fermanının manası, her ikisi de fesat içinde fesattır.
[1800] O düşünülmez, anlaşılmaz ne taklittir ki kendi boynuna başkasının ipini geçirmişsin.
[1801] İçtihat, o cübbe sahibinin kendisinin yaptığı ve seni de o yola çağırdığı bir usul değildir.
[1802] Hz. Peygamber, ne zaman benden sonra yeni bir içtihat ediniz demiştir?
[1803] Bu akılsızlar, fitne fesat sebebiyle düşüncesizce içtihat ederler.
[1804] Onlar alınlarına hileci olduklarına dair nişaneyi vurub, başlarını halka gösterip şöyle derler:
[1805] İçtihat, Allah yolunda hak ile batılı birbirinden ayırır.
[1806] Hz. Ebu Bekir ile Ömer'i insanlar arasında tahta çıkaran, halife yapan içtihattır.
[1807] İçtihattır ki o, istişare meclisini toplar ve orada aşura fermanını verir.
[1808] İçtihatla Hz. Osman'ı halife yapar, gâh filanı, gâh falancayı getirir.

Haydar ey şîr-i Hudâ ârâmgîr[1809]

Der-kenâm-ı hud be-rev h^{v}âmûş bâş

Leb-fürû bend ü ser-â-ser gûş bâş[1810]

Ez-Hudâ vü ez-Hudâyî dem mezen

Millet ü dîn-i nebî ber-hem mezen[1811]

Tû me-gû hestem emîrü'l-mü'minîn

Ânçe mî-kerdî me-kun der-râh-ı dîn[1812]

Tû me-gû men bâ-Hakkam men ber-Hakkam

Tû me-gû ki men vasiyy-i mutlakem[1813]

Tû me-gû ki men kelâm-ı nâtıkem

Tû me-gû men her çe gûyem sâdıkem[1814]

Tû me-gû men bâb-ı ʿilmem yâ ki men

Bûdeem nefes-i Nebiyy-i mü'temen[1815]

În-fazâ'il hîç bâ-merdüm me-gû

Ânçe bûd ender Kadîr-i hum me-gû[1816]

El-garaz ez-mezheb ü millet me-gû

Şart bâşed der-vasiy ʿismet me-gû[1817]

İctihâdest în-eyâ şîr-i Hudâ

İctihâd-ı mâ cüdâ ʿismet cüdâ[1818]

İctihâdest ân-ki gûyed enbiyâ

Ez-kücâ maʿsum bâşed ez-kücâ[1819]

İctihâdest ân-ki çün Haydar-ʿalem

Ber-zened tâ-kâr gerded muntazam[1820]

Yek-ʿalem bended berâ-yı pûr-ı Hind

Perçem-i û be-güzered ez-Hind ü Sind[1821]

İctihâdest ân-ki gûyed râh-ı dîn

Şud delîl-i Kâsıtîn ü Mârıkîn[1822]

1809 Ey içtihat neticesinde emir olan ve Allah'ın aslanı olan Ali Haydar, hiddetlenme.
1810 Sen kendi kendine sakin ol, sus ve ancak dinle.
1811 Allah'tan ve Allahlık'tan bahsetme, millet ile peygamber dinini karıştırma.
1812 Sen, müminlerin halifesiyim deme, din yolunda yaptıklarını herkese ilan etme.
1813 Sen, ben haklıyım, hak bendedir deme, sen, ben peygamberin tek halifesiyim deme.
1814 Sen, benim sözlerim ilahi kelamdır deme, sen, benim her dediğim doğrudur deme.
1815 Sen, ben ilmin kapısıyım deme, ya da emin olan peygamberimizin nefesiyim deme.
1816 Sen bu özellikleri halka anlatma, Kadir-i hum'da olanları insanlara söyleme.
1817 Yani mezhep ve milletten bahsetme, ismetli pak bir halife bunları anlatmaz.
1818 Ey Allah'ın aslanı olan Hz. Ali, bu içtihattır, içtihat başka şeydir, ismet başka şey.
1819 İçtihat, peygamberin dediği sözdür, ismetli ise nasıl içtihat edebilir ki?
1820 İçtihat, Haydar olan Hz. Ali'nin kendi bayrağını diktiği ve işlerin düzene girdiği zamana derler.
1821 Öyle bir sancağı Hindistan'da diksin ve onun diktiği sancak, Hindistan'dan Çin'e kadar dalgalansın.

İctihâdest ân-ki ummü'l-mü'minîn

Der-cihâd âred pey tervîc-i dîn[1823]

Leşker ü esbâb kâreş mî-dehed

Cüst ü çâpük ber-cemel mahmil nehed[1824]

Gûyedeş merdâne şev ey şîr-zen

Hamle kun ber-şîr-i Hak şemşîr zen[1825]

İctihâdest ân-ki gûyed bâ-Hasan

Sulh-bâyed kerdenet ey mü'temen[1826]

Ger sahîhest ictihâd ey hoş-nihâd

Bes çe mî-kûî be-çendîn ictihâd[1827]

İctihâdest ân-ki gûyed bâ-Hüseyn

Vâcib âmed katl-i tû ey nûr-ı ʿayn[1828]

Ey şeh-en-şâh-ı civânân-ı cinân

Ser be-bâyed dâdenet ey cân cân[1829]

İctihâdest ân-ki hûn cârî kuned

İctihâdest ân-ki hûn-h^{v}ârî kuned[1830]

İctihâdest în-ki tâ-âhir zamân

Hûn be-giryâned zemîn ü âsumân[1831]

İctihâdest ân-ki heftâd u se kısm

Ümmet-i Ahmed kuned her yek be-ism[1832]

Cümle zıdd-ı hem diğer der-iʿtikâd

Huccet ü burhân-ı her yek-ictihâd[1833]

Her yekî gûyed ki Hak bâ-men buved

În teʿârız v'în tenâkus tâ-ebed[1834]

Der-usûl ü der-fürûʿ-ı ân-kurûn

Ez-çe ez-în ictihâd-ı zü-fünûn[1835]

Men ne-mî-dânem çe kısmest ictihâd

[1822] İçtihat ona derler ki, din yolunda bu Kasıtin ve Marıkin için delil oldu densin.
[1823] İçtihat, müminlerin anasının cihatla, din dairesini genişletmesine derler.
[1824] Ordu ve silahlar ona lazım olur. Çok çevik bir şekilde onları devenin üzerine yüklemeli.
[1825] Ona, ey aslan, yiğit ol der. Hücum et, Hak aslanı için kılıç vur der.
[1826] İçtihat, İmam Hasan'a, ey mümin barış etmek lazımdır demektir.
[1827] Ey güzel fikirli insan, eğer içtihat böyle doğru ise, sen böyle içtihada ne dersin?
[1828] İçtihat ki Hz. Hüseyin'e, ey gözümün nuru, senin katlin vaciptir desin.
[1829] Ey cennet gençlerinin padişahı, sen din yolunda canını ve başını feda etmelisin.
[1830] Kan akıtan da içtihattır, kan içen de içtihattır.
[1831] Dünyanın ahir zamanına kadar da yer ve göğün kan ağlaması da içtihattır.
[1832] İçtihat, Hz. Ahmed'in ümmetinin her birinin bir ad ile yetmiş üç kısımda olmasına derler.
[1833] Onların hepsi itikatta birbirine zıttır, her birinin de içtihatta kendine göre bir delili vardır.
[1834] Her biri ben haklıyım, der, bu zıtlık ve eksiklikler ebede kadar olmalıdır.
[1835] O asırların kanunlarında asıllar ve teferruatlar, bu fenler sahibinin içtihadı ne içindir?

Çeşm bendest u tılsımest ictihâd[1836]

Fârık-ı hakkest u bâtıl ey veled

Hud gehî Hakk u gehî bâtıl buved[1837]

Ân ki mîzânî ne-dâred û be-seyr

Men ne-dânem çün şeved mîzân-ı gayr[1838]

Gûyed û çün bâb-ı ʿilmem beste şud

Ez-tekâlîf-i Hudâ hem nîst bed[1839]

Ez-mezanne feth-i bâbî kerdeem

İsm-i û-râ ictihâd âverdeem[1840]

Zann lâ-yefnî mine'l-hak h^{v}ândeî

Bâz âmed zann-ı bâtıl mândeî[1841]

Zann-ı bâtıl hak ne-bâşed ey gavî

Kaʿbe der-Bathâ tû sahrâ mî-revî[1842]

Mî-revî sahrâ-yı bî-âb u giyâ

Dîğeran-râ nîz mî-gûî biyâ[1843]

Mî-berî cemʿî perîşân der-taleb

Enderân sahrâ-yı pür-havf u taʿab[1844]

Tâlib ü cûyâ-yı Kaʿbe ân-heme

Gird-i tû cemʿ âmede hemçün reme[1845]

Tâ-kılavuzî kunî Hacc-ı şânberî

Lîk ez-tû mî-neyâyed reh-berî[1846]

Reh-ber-i her-râh ey merd-i selîm

Râh dânest ü habîrest ü ʿalîm[1847]

Hud tû mî-dânî ki bâ-zan mî-revî

Nî-çü merdân belki çün zen mî-revî[1848]

Ender ân-sahrâ-yı saʿb u senglâh

Kâr n'âyed ân-zunûn şâh şâh[1849]

[1836] Ben içtihadın nasıl olduğunu bilmiyorum, bu, göz aldatması mı tılsım mı nedir?
[1837] Ey oğul, o, hak ile batılın farkıdır. Bazen haklıdır bazen de batıldır.
[1838] O adamın terazisi yok ise bilmem ki başkalarının terazisi nasıl olacaktır?
[1839] O, benim ilmimin kapısı kapandı, Allah'ın tekliflerinden de haberim yoktur der.
[1840] Ben, şüpheden bir kapı açtım ve onun adını içtihat koydum.
[1841] Haktan fenasızlığı, sen zan olarak adlandırmışsın, zan göze göründü, sen ise batılda kalmışsın.
[1842] Ey yolunu şaşırmış, batıl zan olmaz, Kâbe Mekke'dedir, sen ise çöle gidiyorsun.
[1843] Otsuz ve susuz sahraya gidiyorsun, başkalarına da peşimden gelin diyorsun.
[1844] O korkunç ve azaplı çöle bir grubu da ardından götürüyorsun.
[1845] Bu kadar insan, Kâbe'yi arama hususunda hayvan sürüsü gibi senin etrafına toplanmış.
[1846] Sen onları Hacca götürmek için kılavuz olmuşsun, ancak sen bunu yapamıyorsun.
[1847] Ey mert adam, rehber ancak, yolu bilen, bilgili ve her şeyden haberdar olan birisinden olur.
[1848] Sen kendin biliyorsun ki şüpheyle gidiyorsun, erkek gibi değil belki kadın gibi gidiyorsun.

Kârvân v'âmande vü reh kerde güm

Tû zunûn-ı h^vîş-râ be-girifte düm[1850]

Tû zi-düm-i ân-zanûn u ân-kurûn

Dest-i şân der-düm-i tû lâ-yeşʿurûn[1851]

Hîn ü hîn tâ-ne-güzered hengâm-ı hac

Hâciyân der-ʿusretend u der-harac[1852]

Tû hemî-gûyî ki în-sû-râ haccest

Hîn be-rânîd ey gürûh-ı hak-perest[1853]

Mî-berî ân-kavm-râ fersenghâ

Der-miyân-ı hârhâ vü senghâ[1854]

Nî-eser bînî zi-Kaʿbe nî-haber

Mândeî der-sahrâ-yı germî pür-şerer[1855]

Tâbiş-i hûr enderân sahrâ-zede

Deşt ü sahrâ cümlegî âteşgede[1856]

Âb nâ-peydâ ne nân u nî-ʿelef

Hâciyân u üştürân geşte telef[1857]

Her ki mânde z'ân-gürûh hac taleb

Nîm cânî bâşedeş ân-hem be-leb[1858]

Tû nişesteî der-miyân-ı senglâh

Seng-i sûzende şütürhâ-râ menâh[1859]

Mî-zenî bâng ey Bilâl-i mü'temen

Bang ber-zen cevher ü tevfîk-i men[1860]

Zûd u zûd în-bârhâ ân-sû berîd

Zûd ân-bâr-ı kütüb pîş âverîd[1861]

Ânçe kerdem ez-kütüb men müntehab

Der-seferhâ haml kerdem bâ-taʿab[1862]

Cümle ber-bestem yekî bâr-ı tamâm

[1849] O taşlı zorlu sahrada şüpheli işler hiç bir zaman birbirine uygun gelmez.
[1850] Kervan geri kalmış ve de yolu kaybetmiş, sen ise şek ve şüphelerin kuyruğundan tutmuşsun.
[1851] Sen kendi şüphelerinden yapışmışsın, bu asırdakilerin elleri ise akılsızların eteğinden tutmuş.
[1852] Git ha git. Ta ki hac zamanı geçmesin. Ama hacılar azapta ve sıkıntıdadırlar.
[1853] Sen, bu taraf hac yoludur, ey hak severler bu yolla gidiniz diyorsun.
[1854] Sen bu insanları, fersahlarca dikenli ve taşlı yerlere götürüyorsun.
[1855] Kâbe'den ne bir iz ne de bir haber görürsün, bu sıcak ve azaplı çölde kalmışsın.
[1856] Güneşin ışıkları bu sahraya düşmüştür, çöller ise ateşgaha dönmüştür.
[1857] Su yok, ekmek yok, ot yok, hacılar ve develerin hepsi telef oluyorlar.
[1858] O grubta her kim hac arzusunda ise onun yarı canı kalmıştır.
[1859] Sen taşlı çölde oturmuşsun, yakıcı taşlar, develeri de halden düşürmektedir.
[1860] Ey mümin Bilal, ezan oku diyorsun, benim zatımı ve başarımı herkese ilan et diyorsun.
[1861] Çabuk çabuk bu yükleri o tarafa taşıyın, çabuk o kitap yüklerini bu tarafa getirin.
[1862] Bu seferimde, kendi seçtiğim kitapları büyük zorlukla beraberimde taşıdım.

Ez-berâ-yı în-çünîn rûz ey gulâm[1863]

Cild-i "Min lâ-yahzar" u "Hablü'l-metîn"

"Kâfî" vü "Tahzîb"-i ân-ikmâl-i dîn[1864]

Cild-i "İstibsâr" u cildî ez-"Bihâr"

Gâyr-ı ânhâ her çe bâşed hem biyâr[1865]

Tâ-reh-i Kaʿbe kunem peydâ be-zan

İctihâd-ı nev be-bâyed nî-kühen[1866]

Cemʿ kerdî ân-kütüb der-devr-i hûd

Hemçü senger ez-berâ-yı rûz-ı bed[1867]

Müctehid tersîde der-senger şude

Keştî-i huccâc-râ lenger şude[1868]

Keştî-i tûfânî bî-nâhudâ

Nahudâ der-senger ez-keştî cüdâ[1869]

Hey varak be-şümârî vü ber-hem zenî

Ân-kütüb-râ tâ-biyâ bî-rûşenî[1870]

Rûşenî hâsıl ne-şud der-sâl u mâh

Ey siyeh-dil z'ân-varakhâ-yı siyâh[1871]

În-zamân ki rûz-ı rûşen şud çü şeb

Rûşenî cûî ez-ânhâ ey ʿaceb[1872]

Çün şumardî ân-varakhâ ser-be-ser

Âmedî rûşenter ez-şems ü kamer[1873]

Ke'l-beşâre râh peydâ kerdeem

İctihâd-ı tâzeî âverdeem[1874]

İctihâd-ı köhne ger sûdî ne-dâd

İctihâd-ı tâzeem râhî ne-dâd[1875]

Ez-berâ-yı müctehid ey bî-me-cû

În-teceddüd bâşed ender rây-ı û[1876]

[1863] Ey benim kulum, hepsini böyle bir gün için bir bağ ile yük gibi bağladım.
[1864] Min-la-yahzar, Hablülmetin, Kafi, Tahzib eserlerini, din ilmini tamamlamak için,
[1865] İstibsar ve Bihar ciltlerinden başka ne varsa getir.
[1866] Zannımca Kâbe'nin yolunu bulmalıyım. Eski içtihat değil yeni içtihat aramak lazımdır.
[1867] O kitapları, kötü günler için etrafında bir siper gibi toplamışsın.
[1868] Müçtehit korkup sipere girmiş, hacıların gemisine ise çapa olmuştur.
[1869] Deniz tufanlı, gemi ise kaptansız, kaptan gemiden uzakta bir yerde siperde durmaktadır
[1870] O kitapların sayfalarını hep çeviresin, orada bir ışığa yol arayasın.
[1871] Ey gönlü kara, o kara varaklardan bir yılda veya bir ayda aydınlık ortaya çıkmadı,
[1872] Işıklı günün geceye dönüştüğü o zamanda çok garip ki sen aydınlık arıyorsun.
[1873] Sen o sayfaları baştanbaşa saydın, diyelim ki güneşten ve aydan daha ışıklı oldun.
[1874] Gözünüz aydın, yeni yol buldum, yeni içtihat ortaya koydum.
[1875] Eski içtihat hiçbir fayda vermedi, yeni içtihadım da hiçbir yol göstermedi.

Ân-mücedded çün delîl âmed be-dest
Ân-mukalled müctehid-râ câ'izest[1877]

Ey mukallid rây-ı men şud munsarıf
În-taraf bâyed şuden nî ân-taraf[1878]

Ey cemâʿat în-taraf bûdeest Hac
Ân-taraf mâ der-ʿazab u der-harac[1879]

Lîk çün ez-ictihâd âmed ʿazâb
Der-kıyâmet mî-dehed çendîn sevâb[1880]

Pîş ez-în dîğer tevakkuf nâ-revâst
Vakt-i haccest ü sefer sûy-ı Hudâst[1881]

Zûd ber-hîzîd zûd ey hâciyân
Bâr ber-bendîd kavm-i nîm-cân[1882]

Bâr-ı üştür şud katâr-ender-katâr
Bâz âmed reh-revân-râ vakt-i kâr[1883]

Bâz der-cünbîd üştür hem-feres
Bâz ber-üştür haddî h^{v}ân şud ceres[1884]

Bâz ez-nev reh-nümâ şud ictihâd
Bâz ez-nev müctehid pîş üftâd[1885]

Bâz ân-be-girift düm-i ân-zunûn
Kavm der-dünbâl-i û lâ-yeşʿurûn[1886]

Yevme ne-daʿvâ külle kavm bi'l-imâm
Ey imâm tîz-rev ber-dâr kâm[1887]

Kâr ber-dâr ey imâm-ı zü-fünûn
În-menâzil bâz dâred bûy-ı hûn[1888]

Bûy-ı hûn mî-âyed ez-sahrâ vü deşt
Ez-sadâ-yı gul yârân yâve keşt[1889]

Cüz sadâ-yı gul ender gûş-ı mâ

[1876] Sen müçtehitte hiçbir kusur arama, bu onun fikrinde yeniliktir.
[1877] O yenilikçi delil ile ortaya çıkmıştır. O müçtehidi taklit etmek caizdir.
[1878] Ey taklitçi benim düşüncem doğru çıkmadı, o tarafa değil bu tarafa gitmek gerekir.
[1879] Ey halk, Mekke bu taraftadır, o tarafta ise biz azap ve eziyet çekmekteyiz.
[1880] Bu içtihattan eziyetler çekmemize rağmen kıyamet günü bunun karşılığı çokça sevap kazanacağız.
[1881] Bundan daha fazla burada durmak yersizidir, hac vaktidir, Allah tarafına sefer etmek lazımdır.
[1882] Haydi, hareket edin ey hacılar, yarım canlı kavim, yüklerinizi toplayın.
[1883] Deve yükleri katar katar oldu, yine yolcuların işleri başladı.
[1884] Yine deve ve atlar yola çıktı, yine deve üstünde davullar çalmaya başladı.
[1885] Yine, yeniden içtihat yol gösterici oldu, yeniden müçtehit öne çıktı.
[1886] Yine o, şek ve şüphenin eteğinden yapıştı, insan yine düşünmeden onun peşi sıra gittiler.
[1887] Ey halkın tamamının imamı, gün iddialaşma günü değil, ey imam tez git, kendi isteğine ulaş.
[1888] Ey fenler sahibi imam, hareket et, yine bu yerlerden kan kokusu gelmektedir.
[1889] Çölden kan kokusu geliyor, dehşetli bir sesten oradaki dostlar korkuya kapıldılar.

Mî-ne-yâyed ey imâm-ı reh-nümâ[1890]

Ez-tû hem gâhî sadâ-yı mî-resed

Müştebih kerded be-mâ ey muʿtemed[1891]

Mâ ne-mî-dânîm gulî tû veyâ

Gul bâşed tû eyâ fahr-i ki yâ[1892]

Mâ ne-mî-dânîm yâ Rab cân-ı gul

Ez-ezel der-cân-ı tû dâred hulûl[1893]

Mâ ne-mî-dânîm yâ Rab ân-zunûn

Ez-dil-i tû gul mî-âyed berûn[1894]

În-kadar dânîm în-reh râh nîst

Zîr-i her-sengî der-în-reh rehzenîst[1895]

Hûn-ı mâ cârî şude der-seng ü hâk

În-bedenhâ ez-mugaylân çâk çâk[1896]

În-şeb târik în-deşt mehûl

În-reh bî-râh u în-bâng-i gul[1897]

În-imâm bî-fürûʿ u bî-usûl

Her demî ez-rây-ı hud dâred nukûl[1898]

Bâz mî-gûyed men ender dil-i hele

Müştebih dârem kavî der-mes'ele[1899]

Bâz mîgûyed teʿâruz der-delîl

Âmed ey yârân delîlem şud ʿalîl[1900]

Bâz mî-gûyed delîlem ten bûd

Şekk âmed zann-ı men ez-men rubûd[1901]

Bâz mî-gûyed ki şekkem vehm şud

Vehm hem zâ'il şud ez-men hud-be-hud[1902]

Bâz mî-gûyed ki destem hâlîest

Pây-ı men çü beyn-i dere bâlâ vü pest[1903]

[1890] Ey yol gösterici imam, bizim kulağımıza o dehşetli sesten başka bir ses gelmiyor.
[1891] Ey güvenilir insan, bazen de senden azıcık bir ses duyuyoruz, ama bu bize şüpheli görünüyor.
[1892] Biz, senin birilerinin övündüğü bir şahıs mı yoksa bir gulyabani mi olduğunu bilmiyoruz.
[1893] Ey Allah'ım, yoksa ezel gününden beri gulyabani onun canına bedenine mi girmiş bilmiyoruz.
[1894] Ey Allah'ım, biz bu zan ve şüphelerin bu gulyabaninin gönlünden çıkıp çıkmadığını da bilmiyoruz.
[1895] Ancak, bizim yolumuzun o yol olmadığını iyi biliyoruz, çünkü orada her taşın arkasında bir eşkıya vardır.
[1896] Bu taş ve toprakta bizim kanımız akıtılmıştır, bu bedenlerimiz dikenlerden parça parça olmuştur.
[1897] Bu gece karanlık, çöl korkunç, yol meçhul, ses de gulyabani sesidir.
[1898] Bu imam ne usul ne de füru biliyor, her an kendi fikrinden vazgeçiyor.
[1899] Yine, benim gönlümde bu iş ile alakalı güçlü şek ve şüphe vardır der.
[1900] Yine, ben delillerime zıt hareket ediyorum, ey dostlar benim delillerim kusurludur der.
[1901] Yine, benim delillerim doğruydu, şüphe gelip benim fikirlerimi benden çaldı der.
[1902] Yine, şüphem korkuya dönüştü, korku da kendi kendine geçip gitti der.

Erre hem işkeste velî ber-pâ şudem

Tâ-trâşem pây-ı dîğer ez-ʿadem[1904]

Tâ-trâşî çûb u gerded ü pây-ı tû

Vây tû vây în-mukallidhâ-yı tû[1905]

Hân u hân ey kârvân ber-câ be-mân

Tâ-ki subhî ez-ufuk gerded ʿayân[1906]

Tâ-zi-te'sîr-i duʿâ-yı müstecâb

Ser-burûn âred zi-maşrık âfitâb[1907]

Tâ-ki û bâr-ı kütüb-râ vâ-kuned

Râh-ı Kaʿbe ez-kütüb peydâ kuned[1908]

Ger kesî ez-în-gürûh-ı bî-felâh

Ez-kazâ zinde be-mâned tâ-sabâh[1909]

Râh-ı Kaʿbe tayy kuned bâ-în-imâm

Tavf-ı Kaʿbe key kuned yevmü'l-kıyâm[1910]

Rem giriftend ân-mukallidhâ heme

Ez-imâm-ı hud çü ez-gürgî reme[1911]

Her yekî der-cânibî geşte revân

Ân-delîl-i Kaʿbe v'ân reh-revân[1912]

Ân-yekî ez-teşnegî geşte helâk

Ân-yekî ez-hastegî hufte be-hâk[1913]

Ân-yekî dermânde üştür refte râh

Ân-yekî üftâde bâ-üştür be-çâh[1914]

Ân-yekî-râ burde hurde gürg ü ded

Ân-yekî dünbâl-i gulî mî-reved[1915]

Ân-yekî bâ-diğerî gûyed kücâ

Ân-yekî gûyed ki men reftem biyâ[1916]

Ân-yekî der-penç sengî cüste-câ

[1903] Yine, elim boştur, ayaklarım ise dere arasında hem yukarıda hem aşağıda der.
[1904] Testerem kırılmış, ancak hala ayaktayım, ta ki kendime yokluktan bir ayak yontayım.
[1905] Sen tahtayı yontup ayak yapıncaya kadar, vay senin haline, taklit edenlere de yazıklar olsun.
[1906] Ey kervan, kendi yerinde sağlam dur, ta ki sabah olup hava aydınlansın ve her şey görünsün.
[1907] Ta ki senin kabul olan duanın tesiriyle doğudan güneş doğsun.
[1908] Ta ki o, kitap yükünden kitabı bulup açsın, kitaptan Kâbe'nin yolunu bulsun.
[1909] Eğer bu kurtuluş ümidi olmayan grubtan sabaha kadar sağ kalan olursa,
[1910] Kâbe yoluna bu imamla gitse, kıyamet gününde Kâbe'yi ne zaman tavaf edecek?
[1911] Bu takipçiler, sürünün kurttan ürktüğü gibi kendi imamlarından ürktüler.
[1912] Her biri bir tarafa yola çıktı, o yolcular, Kâbe istikametine gittiler.
[1913] Biri susuzluktan helak olmuş, bir de yorgunluktan yere uzanmıştır.
[1914] Biri geri kalmış, devesi gitmiş, birisi de devesiyle kuyuya düşmüştür.
[1915] Birini kurt ve vahşi hayvanlar yakalayıp yemiş, diğeri ise gulyabaninin peşinden gitmektedir.
[1916] Biri öbürüne, ben gidiyorum, sen de benim peşimden gel der.

Pür zi-havf ü bîm ü hâlî ez-recâ[1917]

Ân-yekî her dem vasiyyet mî-kunend
Dem-be-dem tecdîd-i niyyet mî-kunend[1918]

Ki eğer zinde be-gerdem z'în-sefer
ʿAhd kerdem ey Hudâ-yı dâdger[1919]

K'ânçe gûyed ân-imâm-ı kec-nihâd
Ez-usûl ü ez-fürûʿ u ictihâd[1920]

Men hilâf-ı û kunem der-râh-ı dîn
İsteceb âmîn Rabbü'l-ʿâlemîn[1921]

În-cüz ey ân-ki be-gürîzed zi-nûr
Dâmen-i zulmet be-gîred hemçü bî-şuʿûr[1922]

În-cüz ey ân-ki der-râh-ı Hudâ
Der-zalâlet refte bâşed ez-hüdâ[1923]

În-cüz ey ân-ki kûrî bî-sened
Kûr-ı dîğer-râ ʿasâ-keş mî-kuned[1924]

În-cüz ey ân-marîz-i bî-hıred
K'ez-marîzî dârûy-ı sıhhat hared [1925]

În-cüz ey hâcî-i bî-bend ü bâr
Ki zi-çâvûşân-ı hac dâred firâr[1926]

În be-h^{v}âhed ne-bendeş ender katâr
În zi-dest-i û hemî düzded mehâr[1927]

Her çe çâvûşân be-h^{v}ânendeş makâl
Û reved ender pey-i bâng-i şugâl[1928]

Hey me-rev ân-sû heme çâhest ü çâh
Hîn biyâ în-sû heme râhest u râh[1929]

Hey me-rev ân-sû ki bâşed râh-ı kec
Hîn biyâ în-sû ki bâşed râh-ı hac[1930]

[1917] Biri beş fersah uzakta bir yer bulmuştur. Ancak orası korku ve tehlike dolu olduğundan güvenli değildir.
[1918] Öbürü her an vasiyet etmekte, bu da hep niyetini yenilemektedir.
[1919] Ey Allah'ım, eğer bu seferden sağ salim dönersem diye ahd ettim.
[1920] Dinin usul ve furuundan bahseden o kötü yaratılışlı imam ne derse,
[1921] Ben din yolunda onun zıddını yapacağım, ey âlemlerin Rabbi, benim duamı kabul et.
[1922] Işıktan kaçan o kimse, şuursuzlar gibi zulmetin eteğinden yapışır.
[1923] Allah yolunda gitmekten başka, doğru yoldan çıkıp kendini azaba atar.
[1924] Bu delilsiz adam bir köre benzemez, körü bile elinde asası olan başka bir kör götürür.
[1925] Ey akılsız hasta, sen bir hastadan iyileşmek için ilaç isteyene benzersin.
[1926] Ey düşüncesiz hacı, bu, hacca gidenlerin yol göstericilerden kaçmasına benzer.
[1927] Bu ister, o ise onu kervanına götürmez, bu, ipi kopup kervandan uzak düşene benziyor.
[1928] Her ne kadar rehberler onu çağırsa da o çakalın sesinin peşinden gider.
[1929] O tarafa gitme orası kuyudur kuyu, bu tarafa gel burası yoldur yol.

Hey me-rev ân-sû ki gûlet mî-keşed
Hân biyâ în-hakket mî-keşed[1931]

Hey me-rev ân-sû zalâlest ü niyât
Hey biyâ în-sû hedeynâke's-sırât[1932]

Cümle çâvûşân-ı în-râhim mâ
Ez-rüsûm-ı râh-ı âgâhim mâ[1933]

Mâ hezârân bâr în-reh refteîm
Ez-hâs u hâşek reh-râ rufteîm[1934]

H^{v}âne-i Kaʿbe buved bungâh-ı mâ
În-dil çün Kaʿbe Beytu'l-lâh-ı mâ[1935]

Sâhib-i hâne şeh-in-şâh-ı ezel
Der-derûn-ı hâne ferd-i "lem yezel"[1936]

Tekye ber-taht-ı şeh-in-şâhî zede
V'ez-birûn h^{v}âne nâr-ı mevkıde[1937]

Nâr-ı mevkıd dûr-bâş zü'l-Celâl
Efkened nâ-mahremân-râ der-zalâl[1938]

Ân ki nâ-mahrem be-bîned âteşî
H^{v}îş-râ bîned yekî hîzüm keşî[1939]

Ân ki mahrem ravza bîned ʿaceb
Ne hatab bîned ne hammâlü'l-hatab[1940]

Mâ yek-â-yek mahrem-i în-h^{v}âneyîm
Şemʿ-i sâhib h^{v}âne-râ pervâneyîm[1941]

Her yekî ez-mâ yekî serheng-i hâs
Ender în-dergâh dâred ihtisâs[1942]

Sâhib-i h^{v}âne şud sâhib kerem
Kerde mâ-râ sâhib-i tabl u ʿalem[1943]

Yek-ʿalem ber-dûş-ı her yek-dâde şâh

[1930] O tarafa gitme orası yanlış yoldur, bu taraf gel burası hac yoludur.
[1931] O tarafa gitme, gulyabani seni kapar, bu tarafa gel burası hak yoludur.
[1932] O tarafa gitme, orası dalalet ve uçurumdur. Buradan git ki bu doğru yola ulaştırır.
[1933] Biz hepimiz bu yolun rehberleriyiz, biz yolun bütün kurallarını biliriz.
[1934] Biz binlerce defa bu yoldan gidip yoldaki bütün çer çöpü sübürdük.
[1935] Kâbe evi bizim meskenimizdir, bu gönül, Kâbe gibi bizim Allah'ımızın evidir.
[1936] Ev sahibi ezelin padişahıdır, evin içinde ise zevali olmayan birisi vardır.
[1937] Padişah tahtına yaslanmıştır. Dışarıdan da eve ateş atmıştır.
[1938] Ey celal sahibi, bu ateşten uzak ol, o, mahrem olmayanları sapıklığa düşürür.
[1939] Ateş eğer mahrem olmayan birini görürse, onun odun taşıyan olduğunu zanneder.
[1940] O adam bir bahçe görür ve onu mahrem sanır, o ne odun görür ne de odun taşıyıcı.
[1941] Biz hepimiz bu evin sırdaşlarıyız, biz ev sahibinin mumunun pervaneleriyiz.
[1942] Bizim hepimizin ayrıca bir vazifesi var. Biz bu evin içinde, birer uzmanız.
[1943] Ev sahibi kerem sahibidir, bizi sembol olarak davul ve bayrak sahibi yapmıştır.

Reh-nümâ kerde be-her gümkerde râh[1944]

Gufte-i mâ-râ hân münâdîhâ kunîd

Hâciyân-râ sûy-ı Kaʿbe âverîd[1945]

Ez-berâ-yı imtiyâz-ı râhâ

İmtiyâz râhâ ez-çâhâ[1946]

Kerde şâh-en-şâh âyinehâ

Ez-çe ez-în bî-kudûret siyyehâ[1947]

Siyyehâ âyînehâ-yı saykalî

Her yekî dâred dü-sûret müncelî[1948]

Ez-derûn sû sûret-i ân-şehriyâr

Ez-birûn sû sûret-i âyinedâr[1949]

Sûret-i âyînedâr ey merdikâr

Hud çeh bâşed sûret-i ân-şehriyâr[1950]

Sûret-i zîbâ-yı çâvûşân-ı hak

Cürʿâ-bahşân u kadeh-nûşân-ı hak[1951]

Cürʿa mî-bahşed hemî râhet bered

Tâ-huzûr-ı hazret-i şâhet bered[1952]

Çeşm-i reh-ber der-çeh der-nakş-ı derûn

Çeşm-i reh-rû der-çeh der-nakş-ı birûn[1953]

Tâ-biyâbî z'în-hikâyet âgehî

Hîn be-hᵛân "lâ-tuʿad ʿaynâke" ey rehî[1954]

Hîn dü-çeşm ez-râh bînân ber-medâr

Ger be-hᵛâhî kâr kerded ber-medâr[1955]

Nefes-râ bâ-ân-cemâʿat sabr-deh

Tâ-zi-kâr beste be-güşâyî gireh[1956]

Kâr-ı beste çîst katʿ-ı în-tarîk

Ân-müyesser nîst cüz bâ-ân-farîk[1957]

[1944] Padişahımız, her birimize birer bayrak vermiş ve yolunu kaybedenlere yol gösterici olmuştur.
[1945] Bizim dediklerimizi yüksek sesle okuyun, hacıları Kâbe tarafına getirin.
[1946] Yolları kuyulardan ayırmak için,
[1947] Kuyulardan ve paslardan korunmak için padişah bazı aynalar koydurmuştur.
[1948] Bu parlak aynaların her iki tarafı da yansıtma özelliğine sahiptir.
[1949] İçeride o padişahın suretini gösterir, dışarıda ise aynayı tutanın simasını aksettirir.
[1950] Ey insan, ayna tutanın siması, padişahın sureti ile birlikte kuyuyu bildirir.
[1951] Hak rehberlerinin güzel simaları, hak su içenleri ve su bağışlayanları,
[1952] Onlar seni şahın huzuruna götürmek için doğru yola sevk ederler ve su verirler.
[1953] Rehberin gözü kuyuda, onun nakşı içeride, yol gidenin gözü kuyuda nakşı ise dışarıdadır.
[1954] Ey yolcu, sen bu hikâyeyi okuyup haberdar olduktan sonra "la-tuad" sözünü söyle.
[1955] Eğer işlerinin yolunda gitmesini istiyorsan, iki gözünü de yol göstericiden hiç ayırma.
[1956] Düğümlenmiş o şeyi açabilmen için sabırlı olma hususunda halk ile bir ol.

Râh-ı bî-inân buved çâh-ı ʿamîk
Gufteend evvel refîk ân geh târîk[1958]

Hân refîkân-ı İlâhî-râ be-yâb
Ger me-hᵛâhî tâyy kun râh-ı savâb[1959]

V'er ne çün ân-hâciyân hâyrân şudî
Reh ne peymûdî vü ser-gerdân şudî[1960]

Nusret âşufte şudî ez-în-kısas
Ez-kısas hâsıl ne-gerded cüz gısas[1961]

Tû kücâ vü kıssa-hᵛânî ez-kücâ
Ratb u elfâz-ı maʿânî ez-kücâ[1962]

Ez-cehâlet rabt-ı hud kerdî rehâ
Rabt mî-hᵛâhî dehî în-kıssahâ[1963]

Tâ-tû ez-în-kıssahâ fârîk şevî
Mî-dânem râh-ı Kaʿbe çün revî[1964]

Benî Hâşimî-râ ʿömr şud "sin cim" (64)
Ve'z-ân sâl-i nübüvvet-râ ʿaded "kef cim" (23)
Bûd der-Mekke "ye cim" sâl-i sükûneş (13)
V'ez-ân-pes der-Medîne sâl şud "ze cim" (10)

(NOTLAR)

Mülk-i sühan ki sâhet-i mahrûse-i menest
Ez-dest-i men girifte künûn fevc-i Ehrimen[1965]

Der-Şirvan ne Nûşirevânî ki ber-dereş
Zârî kunem ki hâdîse çün Seyf-i Zü'l-yezen[1966]

Keşf

Seyf, peser-i Zü'l-yezenest ki ez-evlâd-ı Humeyrâst ki neslen ber-nesl mülûk-ı Yemen bûdeend. Çün Ebrehetü'l-eşrem ki serkerde-i Necâşî bûd. Mülk-i Yemen-râ tasarrufkerd. Zü'l-yezen be-dergâh-ı Nûşirevân âmed ez-melikü'l-mülûk-ı ʿAcem imdâd hᵛâst. Çün tûl keşîd Zü-yezen der-Medâyin be-murd. Baʿd-ez-ân pesereş Seyf ez-Yemen be-dergâh-ı

[1957] Boş iş nedir, bu yolu doğru yürü, bu ise yakın bir dost olmadan mümkün değildir.
[1958] Güvenli dost olmadan yol, derin bir kuyuya benzer, çünkü önce dost, sonra yol demişler.
[1959] Eğer düzgün bir yola gitmek istiyorsan şimdi Allah dostlarını ara, bul.
[1960] Yoksa o hacılar gibi şaşırıp kalırsın, daha yol gitmeden yolunu kaybedersin.
[1961] Ey Nusret, bu hikâyelerle moralin bozuldu, hikâyelerden gam ve kederden başka ne elde edilir ki?
[1962] Sen nerde, hikâye okumak nerde, cümle ve kelimeler, bunların manası nerde?
[1963] Sen cahillikle olan bağlarını kestin, bu hikâyeleri birbirine eklemek istiyorsun.
[1964] Sen bu hikayelerden azat olasın, biliyorum ki Kabe'ye gitmek istiyorsun.
[1965] Söz mülkü, benim ülkemin sahasıdır, Ehrimen ordusu onu benim elimden almıştır.
[1966] Şirvan'da bir Nuşirevan var mı ki onun kapısına gidip Seyf Zülyezen meselesini ona anlatayım?

Nûşirevân âmed imdâd h^{v}âst u leşker burd. Ân-vakt ki Ebrehetü'l-eşrem murde bûd. Pesereş Mesrûk fermân-fermâ-yı Yemen bûd. Bâ-û ceng kerd ü leşker-i Mesrûk-râ şikest der-Yemen pâdişâh şud be-hazret-i Kisrâ Hüdâyâ-yı nefîs firistâd.[1967]

Minhu

Zâyiʿ kunendem ʿâkıbet ender magara

Çün Hâlid Resûl be-matmûre-i ʿaden[1968]

Keşf

Hâlid Peygamberî bûd ez-evlâd-ı İsmâʿîl-i zebih ki û-râ der-magara helâk kerdend.[1969]

Minhu

Şâyed ki ez-mukâbele-i leşker-i belâ

Hûd-râ be-bahr garka kunem hemçü Zü-ceden[1970]

Zü-ceden ez-mülûk-ı Yemenest ki tâb-ı leşker-i Necâşî ne-kerde hud-râ be-bahr endâht tâ-garka şud û âhirîn selâtîn-i Humeyrâst ki baʿd-ez-û saltanat-ı Yemen be-dest-i Habeş üftâd.[1971]

Şenîdeem ki dü-âhû-yı rez kibâr-ı Kureyş

Zi-tâk-ı Kaʿbe biyâvîhtend behr-i Hudâ[1972]

Hemân dü-âhû-yı rez-râ Ebû Leheb düzdîd

Fürûht masraf mî-kerd meblageş be-safâ[1973]

Eğer be-dest-i men üftâdî ân-dü-âhû-yı rez

Harîde mî-be-bahâyeş dü-sad gulâm- Hıtâ[1974]

Be-Şirvân çü be-Mekke Yehûd h^{v}ârem kâş

Dü-bâre şâh şudî Zü-Nüvâs der-Sanʿâ[1975]

Keşf

Zü-Nüvâs bîst sâl pâdişâhî Yemen kerd. Şehr-i Sanʿa pây-ı taht-ı û bûd. Hûdeş mezheb-i Yehûddâşt u ehl-i Buhrân ki mezheb-i ʿÎsevî dâştend. Der-Uhdûd be-küşt. Uhdûd hufre-i müstatîl ki çün Hendek bâşed ü cemʿ-i ân-Ehâdîdest. Der-ân-Uhdûd hatabî firâvân enbâşte

---

[1967] Seyf, Zülyezen'in oğludur. Bu da Humeyra'nın evlatlarındandır. Onlar nesil olarak Yemen hakimi olmuşlardır. Ebrehe de Necaşi'nin komutanı olduğunda Yemen ülkesini zabtetti. Zülyezen Acem padişahı Nuşirevan'ın sarayına gelip ondan yardım istedi, bu yardım geciktiği için Zülyezen Medayin'de öldü. Ondan sonra Seyf, Yemen'den Nuşirevan'ın yanına gelip yardım istedi. Padişah ona asker verdi. O, Ebrehe'nin üstüne yürürken Ebrehe öldü. Ebrehe'nin oğlu Mesruk, Yemen hakimi oldu, onunla savaştı ve Mesruk'un ordusunu yendi. Kendisini Yemen hakimi ilan etti. Sonra da Kisra cenapları olan Nuşirevan'a güzel hediyeler gönderdi.

[1968] Sonunda, Peygamber Halid'i deniz kenarındaki zindanda öldürdükleri gibi beni de mağarada öldürürler.

[1969] İsmail Zebih'in evlatlarından olan Halid isimli peygamber, mağarada öldürülmüştür.

[1970] Belki bela askerinin karşısına çıkmaktansa kendimi denize atıp, Züceden gibi boğayım.

[1971] Züceden Yemen padişahlarındandır. Necaşi'nin askerlerinin karşısına çıkmaya cesaret edemeyip kendini denize attı, boğuldu. O, Humeyra sülalesinin sonuncu sultanı idi. Ondan sonra Yemen'e Habeşliler hakim oldular.

[1972] Duydum ki Kureyş kabilesinin büyükleri iki ceylanı Allah rızası için Kabe'nin damına astılar.

[1973] Ebu Lehep bu iki ceylanı çaldı. Sattı ve parasını da eğlenceye harcadı.

[1974] Eğer o iki ceylanın parası bende olsaydı, onun yekunu ile iki yüz Hıta kölesi alırdım.

[1975] Yahudiler nasıl ki Mekke'de alçak görülürler, ben de Şirvan'da öyleyim. Keşke Zünüvas, Sana'da yeniden padişah olsaydı.

âteş zened ve ehl-i Buhrân-râ der-ân-endâhte helâk sâhtend ve ez-ân-câst ki Zü-Nüvâs ve ehleş ashâb-ı Uhdûd nâm-yâftend. Çünân ki der-Kur'ân-ı mecîd hest.[1976]

Eğer zinde mî-nemândî Agnâdnus

Be-dest-i tû dâdî der-în-ʿasr bûs[1977]

Agnâdnus nâm ân-mühendîst ki der-şehr-i Kostantiniyye Ayâsofiyye-râ taʿmîr kerd binâ-yı bûd bî-ʿadîl ki ʿimâreteş delîl-i firâst-ı ûst.[1978]

Ferd

Be-defʿ-i âfet ʿaynü'l-kemâlât

Be-bâyed rişte ez-hırz be-mânî[1979]

Kıtʿa

Be-her kes resîdem zi-nîkû nihâdî

Be-dü-sâz mihr ü cefâdet nihâdem

Me-râ çe ki çengest der-merz-i Tûrân

Ne Gürgîn Mîlâd u ne Reşnüvâdem[1980]

Keşf

Gürgîn Mîlâd cedd-i Behrâm-ı Çubînest ki û ez-melikzâdegân-ı Rey bûd.[1981]

Minhu

Suhan gûyem ü cân dehem der-Muhaffa

Der-în-kâr hem-seng-i Mihrânsitâdem[1982]

Keşf

Mihrânsitâd nâm-ı peder-i Nestûrâst. Ez-mukarribân-ı Nûşirevân bûd ki ez-berâ-yı tedbîr-i ceng hâkân-ı Çîn û-râ binâ ber-kibr-i sinn der-Mahaffa güzâşte be-hazret-i Hürmüz âverdend. Sühan-ı maslahat ângiz guft. Der-hemân Muhaffa cân be-dâd. Ve Mihrân nâm-ı debîrîst. Hürmüz bin Nûşirevân û-râ der-hengâm-ı firistâden Behrâm Çubîne-râ be-ceng-i Hâkân-ı Çîn mülâzım-ı rikâb-ı Behrâm sâht ki leşker nüvîsî kuned. Îzedgeşsb ve Bîdâgeşsb ve Belânsîne her se ez-mübârizân-ı Behrâm-ı Çubîne bûd ki her se der-ceng-i Hâkân- Çîn bûdend.[1983]

[1976] Zünüvas, yirmi yıl Yemen'in padişahı oldu. Oranın başkenti Sana'dır. Kendisi Yahudi idi. Buhran halkı Hıristiyan olduğu için onları Uhud'da öldürdü. Uhud ise dörtgen şeklinde hendeklerden yapılmış yerdir. Onun çoğulu Ehadid'dir. Uhud'da bir yere çokça odun yığıp onları yaktılar. Buhran halkını da oraya sürüp öldürdüler. Bu sebeple de Zünüvas ve onun halkına Uhud adını verdiler. Hatta bu husus Kuran-ı Kerim'de de belirtilmiştir.

[1977] Ey Ağnadnus, sen sağ olsaydın bu asırda senin elini öperlerdi.

[1978] Ağnadnus, İstanbul'da Ayasofya'yı yapan mühendisin adıdır. O, benzeri olmayan bir binadır, bu da onun becerikliliğine delildir.

[1979] Afetleri defetmek için kemal gözü lazımdır. Sana, kendini korumak için sağlam bir yer lazımdır.

[1980] Hangi iyi insana rast geldiysem onunla dost oldum ve anlaştım, Turan sınırında ne gibi olayların olduğu beni niye ilgilendirsin ki? Ben ne Gürgin Milad ne de Reşnüva'nın taraftarıyım.

[1981] Gürgin Milad, Behram-ı Çubine'nin atalarındandır. O, Rey ülkesinin şehzadelerindendir.

[1982] Bu mecliste hem konuşurum hem de can veririm. Bu işte Mihransitad'ı destekliyorum.

[1983] Nestur'un babasının adı, Mihransitad'dır. O, Nuşirevan'ın yakın adamlarından olup Çin hakanı ile savaşta küçük olduğu için onu Muhaffa'da bıraktılar. Daha sonra Hürmüz'ün yanına getirdiler. Orada kendinden beklenmeyen güzel bir söz söyledi ve hemencecik öldü. Mihran bir katibin adıdır. Hürmüz bin Nuşirevan, Behram-ı Çubine'yi Çin hakanı ile savaşa gönderdiğinde Mihran'ı da Behram'ın yanında katip olarak gönderdi ki o, savaşın günlüğünü yazsın. İzedgeşsb, Bîdâgeşsb ve Belânsîne'nin her üçü Behram-ı Çubine'nin ordusunun savaşçılarının adıdır. Çin hakanı ile savaşta bunlar da bulunmuşlardır.

Der-kenâr[1984]

Men ândem ki ez-mâder-i dehr-zâdem

Be-maʿmûre-i şehr-i Şirvân fütâdem

Çe-râ mî-kuşendem der-în şehr nâ-hak

Kesî-râ ne-kuştem tenî-râ ne-kâdem[1985]

Âzergeşsb nâm-ı âteşgedeîst der-Azerbaycân ki Husrev-i Pervîz ez-peder-i hud Hürmüz gurîhte binâ ber-hîlet-i Behrâm der-âncâ ʿibâdet mî-kerd.[1986]

Tehâre be-fethi fevkânî vü hay-ı muʿceme ber-vezn-i kenâre nâm-ı bilâdîst. Ez-nevâhî-i Horasân ki esbân-ı hûb âncâ be-hem mî-resed. Çenân ki gûyend: Esb-i Tehâre vü üstür-i Berdeʿî vü üştür-i Bahtî.[1987]

Gumdân bâ-gayn-ı muʿceme mazmûn nâm-ı keşkîst der-Sanʿa be-gâyet refîʿ ki bânî-i ân-Zahhâk bûd. Mülûk-i Tebâyaʿa der-ân-mesken dâştend. Misl-i Seyf-i Zü-yezen ve diğerân. Deken ez-şehrhâ-yı Hindâst.[1988]

Nazm

Çün kef-i Menzer sehâb şud be-çemen dür-feşân

Geşt zi-sâffet-i hevâ çün ruh-ı Mâ'ü's-semâ

Keşf

Mâ'ü's-semâ nâm-ı mâder-i Menzer bin Es-Sûdânest ki û-râ be-sebeb-i letâfet-i vech ve safâ-yı cebîn Mâ'ü's-semâ mîguftend.[1989]

Bî-rûy pûş geştem u merdî ne-yâftem

Çün duhter-i nîkû siyer-i pur-ı Sûhrâ[1990]

Sûhrâ peder-i Buzercümihrest. Buzercümihr vezîr-i Nûşirevân bûd. ʿÂkıbet Nûşirevân û-râ be-sebeb-i ifşâ-yı râz be-dâr keşîd ve duhter-i û-râ bî-rûy pûş suvâr-ı hammârî kerde der-kûçe vü bâzâr gerdânîd. Hîç kes rûy der-hem ne-keşîd tâbe-naʿş-ı pedereş resîd. Dü-dest-i hud-râ ber-ruh hicâb kerd. Guftendeş ez-hîç kes ne-pûşîdî, guft cüz peder-i hud merdî der-în-şehr ne-dîdem.[1991]

[1984] Bu rubaî Seyyid Azim Şirvani'ye ait olabilir.

[1985] Ben bu dünyanın anasından doğduğumdan beri mamur olan bu Şirvan şehrinde yaşadım. Bu şehirde haksız yere beni niye öldürüyorlar? Ben kimseyi öldürmedim, kimseyi de incitmedim.

[1986] Azergeşsb, Azerbaycan'da bir ateşgahın adıdır. Hüsrev Perviz kendi babası olan Hürmüz'ün yanından kaçtığında, Behram'ın da teşvikiyle orada ibadet edermiş.

[1987] Tehare, fetha ile ve ha fetha ile. Kenare vezninde. Horasan vilayetinin şehirlerinden birinin adıdır. Orada güzel atlar yetişir. Mesela, Tehare atı, Berde katırı, Baht devesi derler.

[1988] Gumdan, dammeli gayın ile, Gumdan, Sana şehrinde bir yüksek köşkün adıdır. Onu Dahhak yaptırmıştır. Tebayi şahları orada yaşıyordu. Bununla birlikte Seyf-i Züyezen ve başkaları da. Deken Hindistan şehirlerinden biridir.

[1989] Mâ'ü's-semâ, Menzer bin Sudan'ın anasının adıdır. Çok güzel bir yüzü ve gösterişli bir alnı olduğu için ona Mâ'ü's-semâ (semanın suyu) adını vermişlerdir.

[1990] Güzel bir kız olan Suhra'nın kızı gibi yüzümü örtmeden gezdim, bir erkeğe rastlamadım.

[1991] Suhra, Buzercümihr'in babasıdır. Buzercümihr de Nuşirevan'ın veziri olmuş, sonradan onun sırrını ortaya çıkardığı için idam edilmiştir. Onun kızını örtüsüz bir halde eşeğe bindirip pazar ve sokaklarda gezdirdiler. O kız, hiç kimseden çekinmedi. Yüzünü örtmedi. Babasının cenazesinin yanına varınca, iki eliyle yüzünü örttü. Ona, sen hiç kimsenin yanında yüzünü niye örtmedin de şimdi niye örttün diye sordular. Bu şehirde babamdan başka erkek görmedim diye cevap verdi.

Minhu

Der-debistân-ı kemâlem Tîmşâr-ı rûzgâr

Hest sad-Nûşînrevân şâkird-i cân-efşân-ı men[1992]

Keşf

Nûşirevân ʿilm ü ferâset-râ ez-ân-kes yâd girift ki nâm-ı Tîmşâr bûd. Û ber-reviş-i Zerdüşt bûd.[1993]

Nazm

Zülf çünân siyâh ki gûî hezâr-bâr

Kerde be-ʿûd-i Hindî ehl-i Hıtâ hızâb[1994]

Nazm

Hayrân şeved be-gâh sühan ez-tılâ katem

Aʿşâ ve ibn-i Selmî ve Kass bin Sâʿide[1995]

Kass bin Sâʿide ez-şuʿarâ-yı ʿArabest. Der-belâgat-i lisân kâr bed âncâ dâşt ki der-miyân-ı ʿArab "eblagu min-Kassin" meselgeşt ve İbn-i Selmî zehrâst ve Aʿşâ ez-fuhûl-i şuʿarâ-yı ʿArabest.[1996]

Nazm

Der-miyân-ı Usâf u Nâ'ileem

İntizâr ez-berâ-yı kurbânî[1997]

Usâf nâm-ı bütîest ve Nâ'ile nâm-ı bütî ki ʿArabân kurbânî-i hud-râ der-eyyâm-ı cehâlet der-miyân-ı ân-dü-büt nahr mî-kerdend u ʿAbdu'l-muttalib h^{v}âst ki peser-i hud ʿAbdu'l-lâh-râ binâ ber-ʿahd-i hud ki kerde bûd. Der-miyân-ı Usef u Nâ'ile zebh nümâyed. Sanâdîd-i Kureyş rızâ ne-dâdend ʿâkıbet be-hükm-i kâhin-i Şâm sad-şütür be-diyet-i û nahr kerd ez-în-câst ki Resûl-i Ekrem ve Nebiyy-i Muhterem fermâyed "Ene ibnü'z-zebîheyn".[1998]

Hecâhâ gûyem ender-i şân ʿAmr hısletân-ı dehr

Eğer ber-dest-i men ufted der-Bû KerbʿGussânî[1999]

Keşf

Ebû Kerb Gussânî pâdişâh-ı Şâm bûd. ʿAmr bin Menzer Mâ'ü's-semâ ki hükümrân-ı mülk-i Hîre bûd. Bâ-yek-diğer ʿadâvet dâştend. Vaktî ʿAmr be-katl-i nedîm-i hud ki Mütelemmis

---

[1992] İlim ve kemal ilkokulunda feleğin Timşar'ı, Nuşirevan gibi, bana sevimli olan yüze yakın öğrencim vardır.
[1993] Nuşirevan ilim ve feraseti Timşar adlı birinden öğrenmiştir. O da Zerdüşt'ün usulünü takip edenlerdendi.
[1994] Saçlar öyle siyah renkte ki sanki Çin ahalisi o zülfü bin defa Hind'in öd ağacı ile boyamış.
[1995] Aʿşâ ve ibn-i Selmî ve Ḳass bin Sâʿide'yle birlikte bazen söz benim nezdimde altından da çok hayran olur.
[1996] Gass bin Saide Arap şairlerindendir. Belagat ilminde o kadar meşhur olmuştu ki Araplar arasında "Gass'tan daha belagatli" sözü meşhur olmuştur. İbni Selma da Arapların meşhur şairlerindendir. Aʿşâ ise Arapların alim şairlerindendir.
[1997] Beni kurban etmeleri için Usaf ve Naile arasında beklemedeyim.
[1998] Usaf ve Naile iki putun adıdır. Araplar, kendi kurbanlarını cahiliyye döneminde, o iki put arasında keserlerdi. Abdulmuttalib de kendi oğlu Abdullah'ı kendi niyetine esasen Usaf ile Naile arasında kesmek istedi. Kureyş kabilesinin önde gelenleri buna razı olmadılar. Nihayet Şamlı bir kahinin hükmüyle, yüz deveyi orada diyet olarak kurban etti. Bu sebeple Hz. Resul ve Muhterem Nebi buyurur: "Ben iki kurbanın oğluyum."
[1999] Eğer Ebu Kerb Gussani benim elime geçse, dünyanın Amr yaratılışlılarına hicivler yazardım.

şâʿir bûd. Hükm kerd Mütelemmis ez-ân gurîhte der-Şâm şud. Be-hazret-i Ebû Kerb âmed tamâmet-i ʿömr ʿAmr-râ hecâ guft.[2000]

Kadâr nâm-ı enkesest ki nâka-i Sâlih-râ ʿukar kerd.[2001]

Nazm

Şeved hûn-ı cerâhathâ-yı men der-türbetem cârî

Çünân k'ez zahm-ı ʿAbdu'l-lâh der-vîrâne-i Buhrân[2002]

Minhu

Duhterî çün duhter-i ʿAmr be-bâyed tâ ki û

İmrü'l-kaysî be-zâyed der-hûr-ı meydân-ı men[2003]

Keşf

Nâm-ı mâder-i İmrü'lkays Temlekest. Duhter-i ʿAmr bin Zübeyd Müdeccehest.[2004]

Kıtʿa

Seyyidâ ber-çîn bisât-ı şiʿr k'ender rûzgâr

Cüst ü cûhâ kerdeem kes tâlib-i eşʿâr nîst

Heft beytem bihterest ez-heft genc-i Husrevî

Bâ-çünîn gencînehâ bâzem yekî dînârîst[2005]

Keşf

Husrev Pervîz-râ heft genc bûd. 1. Genc-i ʿarûs ki ân-râ Husrev hud endûhte bûd. 2. Genc-i Bâd-âverdest ki Kayser-i Rûm devlet-i hud-râ be-sefîne-i haml kerd ki be-İtâlyâ gürîzând der-deryâ be-dest-i leşker-i Husrev Pervîz üftâd. Ân-genc-râ Genc-i Bâd-âver nâm nihadend. 3. Genc-i Dîbe-i Husrevî. 4. Genc-i Efrâsyâb ki ân-râ Efrâsyâb nihâde bûd Husrev yâft. 5. Genci-i sûhte ki ân-râ genc-i sencîde nîz gûyend. 6. Genc-i hazrâ ki ez-merdüm-i ʿArab ahz fermûd ve biyendûht. 7. Genc-i şâd-âver ki ân-râ Zü'l-karneyn nihâde bûd ân-râ Husrev be-yâft be-reh-nümâ'î dehkânî.[2006]

Sûkü'l-ʿukâz, bâzârî bûd miyân-ı Tâ'if ve Mekke. Hemânâ sünnet bûd der-ʿArab ki fusehâ-yı îşân kasâ'id-i hud-râ der-bâzâr-ı ʿUkaz hem çünân der-puşt-ı şütür-i h^{v}îş be-bâng-i bülend inşâ mî-kerdend ve merdüm-i kabâ'il asfâ mî-numûnend ve ez-ber-mî-sâhtend ve ber-defter

---

2000 Ebu Kerb Guslani, Şam padişahı, Amr bin Menzer Maüssema ise Hire ülkesinin padişahı idi. Bunların ikisi arasında düşmanlık başladı. Amr, kendi hizmetçilerinden biri olan Mütelemmis adlı bir şairin ölümüne ferman verdiğinde, Mütelemmis kaçtı, Şam'a geldi ve Ebu Kerb'in yanında kaldı. Ömrünün sonuna kadar Amr'ı hicvetti.

2001 Kadar, Salih peygamberin devesini iğdiş eden kimsenin adıdır.

2002 Abdullah'ın yaralarının Buhran viranesine sızdığı gibi benim de yaralarımın kanı benim türbeme sızar.

2003 Bana layık İmrulkays gibi bir evlat dünyaya getirmek için Amr'ın kızı gibi bir kız lazımdır.

2004 İmrülkays'ın annesinin adı Temlek'tir. O da Amr bin Zübeyd Müdecceh'in kızıdır.

2005 Ey Seyyid, bu dünyadan şiir sofrasını topla, ondan el çek. Çok arayışlarda bulundum, hiç kimse şiire heves göstermedi. Benim yedi beyt şiirim padişahın yedi hazinesinden üstündür. Böyle hazinelere sahip olduğum halde bende bir kuruş da yoktur.

2006 Hüsrev Perviz'in yedi hazinesi vardı: 1. Gelin hazinesi denen hazine ki onu Hüsrev kendisi toplamıştır. 2. Rüzgarın getirdiği hazine. Rum devletinin kralı gemi ile İtalya'ya kaçtığında, Hüsrev Perviz'in ordusu denizde onu tutup hazineyi ele geçirdilar. Bu sebeple de rüzgarın getirdiği hazine denir. 3. Padişahlık Dibe hazinesi. 4. Efrasiyab'ın gizlediği hazine ki Hüsrev Perviz onu buldu. 5. Suhte hazinesi, bazen ona Sencide hazinesi de derler.6. Hazra hazinesi ki onları da Araplardan alıp korumuştur. 7. Sevinç getiren hazine, bu hazine Zülkarneyn'in olub, Hüsrev onu bir ekincinin yardımı ile bulmuştur.

mî-nüviştend. Vaktî bûd ki der-hâne-i Mekke ber-fusahâ-yı ʿArab ve sanâdîd-i edeb maʿrûz mî-dâştend. Ve ân-suhan ki pesendîde-i heme-i fusahâ vü sütûde-i heme şuʿarâ bûd. Ez-tâk-ı Mekke-i müteberrike mî-âvîhtend. Ve în-be-bûd tâ-suhenî bihter be-dest şeved. Pes nehustîn-râ fürûd âverde ân-dîğer-râ ʿalâka mî-kerdend. Der-zamân-ı efsahü'l-ʿArab ve'l-ʿAcem Resûl-i Ekrem ez-zuhûr-i Kur'ân-ı Aʿzam în-kânûn ez-ʿArab ber-h^{v}âst. Der-zamân-ı câhiliyyet heft kasîde-i muhtâr cemʿ geşd ve ez-tâk-ı Mekke muʿallak bûd. Ve în-kasâ'id-râ "Sebʿa-i Muʿallaka" guftend. Ve nehustîn Kâsîde-i Lâmiyye bûd ki İmrü'l-Kays Kindî gufte bûd 79 beyt. Düvvüm Kasîde-i Tarafe bin ʿAbd bûd ki sad u bist beyt bûd. Seyyüm Kasîde-i İbn-i Selmâ el-Merrî bûd 63 beyt. Çehârüm Kasîde-i Lebîd bin Rabîʿatü'l-Ensârî 88 beyt bûd. Pençüm, Kasîde-i ʿAmr bin Kulsum sad beyt bûd. Şeşşüm, Kasîde-i Cilzetü'l-Yeşkerî 72 beyt bûd. Heftüm Kasîde-i Hâris bin Cilzetü'l-Yeşkerî 22 beyt bûd ve în-cümle pânsad u heftâd penç beyt bûd. Tarafe-râ der-ʿâkıbetü'l-emr hükümrân-ı Bahreyn be-fermân-ı ʿAmr bin Münzer dest ü pâ burîde be-hâk sipurdend be-töhmet-i hecâ guften.[2007]

Baʿzî ber-ânend ki şifâ mâder-i ʿAbdu'r-rahmân bin ʿAfv kâbile-i peygamber bûd. Mâder-i peygamber Âmine binti Vehb bûd. Mâder-i Âmine Berreest. Mârid ân-ki ez-itâʿat bîrûn reved Râsîd Sayyâd Mirsad cây-ı nigâh dâşt. Merâsıd cemʿ-i ûst. Sevbiye kenîz-i Ebû Leheb bûd ki û-râ Ebû Leheb be-müjdegânî-i tevellüd-i peygamber âzâd kerd. İslâm-ı û muhtelif fîhest. Baʿd-ez-în vefât-ı û Halîme binti Ebû Divîb ân-hazret-râ şîr dâd.[2008]

Felhed nâm-ı aslî Bârbûdest ki mehter-i râmişkerân-ı Husrev Pervîz bûd. Û her sâl sîsad u şast nevâ ez-nev-mîperdâht. Dâdâferîd ez-muhteriʿât-ı Bârbûdest nâm-ı nevâ'îst ez-mûsikî.[2009]

Tâkdîs nâm-ı tahtîst ki Mihr Berzîn ez-behr-i Ferîdûn sâhte bûd ki be-dest-i Husrev Pervîz üftâd.[2010]

Nazm

Me-râ zâl-i felek ez-kîne eknûn dest ü pâ beste
Eğer çe der-hüner hem-dest-i Helkâm bin Kahtânem[2011]

[2007] Sûkulukaz, Taif ile Mekke arasında bir pazarın adıdır. Araplar arasında şöyle bir adet vardı ki şairler deve üstünde oturarak Ukaz pazarında yüksek sesle, kaleme aldıkları kasideleri okurlardı. Kabile adamları da onları deftere yazıp ezberlerdi. Sonra ise Mekke'de Arap belagatçileri ve önde gelen edipler karşısında onları okurlardı. Alimler tarafından beğenilen şiiri yazıp Mekke'nin mubarek damına-Kabe'ye-asarlardı. O şiirlerden daha güzel bir kaside yazılıncaya kadar onlar orada kalırdı. Sonra onu indirip yenisi asarlardı. Peygamberimiz Resul-i Ekrem zamanında ve Kuran'ın nazil olmasından sonra bu adet ortadan kalktı. Cahiliyye devrinde yedi kaside Kabe'nin duvarlarına asılmıştır. Bu kasidelere Seba-i Muallaka, Yedi Askı adını vermişlerdi. İlk kaside İmrülkays Kindi tarafından yazılmış Kaside-i Lamiyye idi ki 79 beyttir. İkincisi 120 beyitlik Tarafe bin Abd'in kasidesidir. Üçüncüsü 63 beyitlik İbni Selma el-Merri'nin kasidesidir. Dördüncüsü 88 beyitlik Lebid bin Rabia Ensari'nin kasidesidir. Beşinci 100 beyitlik Amr bin Kulsum'un kasidesidir. Altıncı 72 beyitlik Cilzetül Yeşkeri'nin kasidesi, yedinci de 22 beyitlik Haris bin Cilzetül Yeşkeri'nin kasidesidir. Bunların toplamı 575 beyttir. Amr bin Münzer Bahreyn'in hakimi olduğu devirde Tarafe, hiciv yazdığı için ceza olarak el ve ayakları kesilip gömülmüştür.

[2008] Dediklerine göre Abdurrahman bin Avf'ın anası Şifa, Hz. Peygamberin ebesi olmuştur. Hz. Peygamberin annesinin adı Amine Vehb kızıdır. Amine'nin annesi ise Berre'dir. Marîd itaat etmeyene denir. Râsid, Sayyâd, Mersed bekleme yeridir. Onun çoğulu Merâsid'dir. Sevbiyye Ebu Leheb'in cariyelerinden birinin adıdır. Ebu Leheb, Hz. Peygamber doğduğunda, müjdelik olarak onu azat etmiştir. Müslüman olup olmadığı konusunda farklı görüşler vardır. Onun ölümünden sonra Halime binti Ebu Divid peygambere süt vermiştir.

[2009] Felhed, Hüsrev Perviz'in baş musikicisi olan Berbud'un adıdır. O, her yıl üç yüz altmış yeni şarkı bestelerdi. Dadaferid bir şarkının adıdır. O, Berbud tarafından bestelenmiştir.

[2010] Takdis, Feridun için Mihr Berzin tarafından hazırlanmış bir tahtın adıdır ki sonraları Hüsrev Perviz ona sahip olmuştur.

[2011] Ben, hünerde Helkam bin Kahtan ile aynı seviyede olmama rağmen koca felek bana olan kininden dolayı el ve ayağımı bağladı.

(Helkâm bin Kahtân), nâm-ı civânîst ki ez-Yemen bûd. Peser-i Hârisü'l-İzdîest ez-nesl-i Kahtân. Û der-vaktî tenhâ çend sad mübâriz-i ʿArab-râ ki ez-kabâ'il-i Gîylan bûd hezîmet dâd ve be-şikest. Ve ber-hîrâ dest-beste esîr sâht ve şecâʿatî mâ lâ-kelâm kerd.[2012]

Umris, Eberhes, Ebnun, Astafen, çehâr hakîm-i büzürgvârend. Sosiyos ez-cümle hükemâ-yı Yunânîst. [2013]

Raga bang-i şütürest, çünân ki gûyend şütür raga kerd ve esb sehîl zed.[2014]

Nazm

În-namâz âmed çü Miʿrâc-ı visâl

Dem-be-dem ber-gû "erzâ yâ Bilâl"[2015]

Peygamber gâhî hemî fermûd "erzâ yâ Bilâl" yaʿni "Ey Bilâl ezân be-h^{v}ân me-râ şâd kun.[2016]

Ez-cümle hükemâ Sosiyos Yunânîst ve û sıfat-ı şiʿr-râ nîkû dâniste. Vaktî gûş-zed-i û geşt ki yekî ez-düşmenâneş der-gıybet-i û suhan-ı bed-kerde ber-ʿâdet-i Yunâniyân. Recezî inşâ kerd. Guft şenîdem ki segî ve bûzîneî-râ be-kabristân-ı sebâʿ güzer üftâd. Bûzîne bâ-seg guft biyâ tâ-berâ-yı în-mürdegân taleb-i âmurzişî kunîm. Seg der-cevâb guft miyân-ı tû ve îşân în-âşinâî ez-kücâ âmed? Bûzîne guft meğer ne-dânisteî ki înhâ heme gulâmân-ı mâ bûdeend? Seg guft va'llâhi men her giz în-ne-dânisteem ammâ saht dost dârem ki kâş yekî ez-îşân hâzır bûdî tû în-suhan guftî.[2017]

Nazm

Ne-dâned çâre-i mesmûmiyem kerd

Der-âyed Enderumâhes zi-Ürdün[2018]

Enderumâhes nâm-ı hakîmest ki re'îs-i etibbâ-yı medîne-i Ürdün bûd ve û ez-behr-i defʿ-i semûm-ı cânûverân tiryâkî sâhte bûd ki bisyâr ʿazîmü'n-nefʿ bûd.[2019]

Saturtus û-râ Morustus nîz gûyend. Organ ez-muhteriʿât-ı ûst ve bûkî sâhte bûd ki müsemmâ be-Organ-ı zümrî şud. Bâng-i ân-şast mesâfet mîl şenîde mî-şud.[2020]

Fî sûre-i Yûnus 4, min-tefsîrü't-Tıbyân âye "Hüve'l-lezî ceʿale'ş-şemse ziyâ'en ve'l-kamera nûran ve kadderahû menâzile li-taʿlemû ʿadede's-sinîne ve'l-hisâb".[2021] Allâhu Teʿalâ kamer

---

[2012] Helkam bin Kahtan, Haris el-İzdi'nin oğlu, Yemen ülkesinin gençlerindendir. Kahtan neslindendir. O, tek başına Gilan kabilesinden bir kaç yüz Arap askerini mağlup etmiş, bazılarını da esir ederek ellerini kollarını bağlamıştır. Onun bu yiğitliği sözle anlatılacak gibi değildir.

[2013] Umris, Eberhes, Ebnun, Astafen bunların dördü, büyük filozoflardandır. Sosiyos da Yunan filozoflarındandır.

[2014] Raga devenin sesidir. Nasıl ki deve böğürdü, at kişnedi, dedikleri gibi.

[2015] Buluşma Miracı gibi namaz vakti geldiğinde peşpeşe "ya Bilal, ezan oku" de.

[2016] Hz. Peygamber bazen, "erza ya Bilal" derdi. Yani, ey Bilal ezan oku, beni sevindir.

[2017] Yunan filozoflarından biri Sosiyos'tur. O, şiir sanatını çok iyi bilirdi. Bir gün, onun düşmanlarından birinin, Yunan adet ve geleneklerine kötü bir şiir söylediğini duydu. O zaman Sosiyos şöyle dedi. Duydum ki bir gün köpek ile maymun, yırtıcı hayvanların mezarlarının üstünden geçiyorlarmış. Maymun, köpeğe gel, bu ölüler için bir affedilme dileyelim demiş. Köpek ona, seninle onlar arasındaki bu tanışıklık nerden geliyor diye sormuş. Maymun, duymadın mı, bunlar bizim kölelerimiz olmuşlar demiş köpek, vallahi ben bunu bilmiyorum, ancak, onlardan birinin burda olup senin sözünü işitmesini çok isterdim demiş.

[2018] Eğer, Ürdün'den Enderumahes de gelse, benim zehirlenmeme bir çare bilemez.

[2019] Enderumahes, bir doktorun adıdır. O, Ürdün şehrinin baş hekimi olmuştur. Zehirli hayvanların sokmasını engellemek için çok faydalı bir ilaç bulmuştur.

[2020] Saturtus, ona Morustus da derler. Organ, onun icat ettiği aletlerdendir. Hatta Zümri Organ adıyla da meşhur olmuştur ki onun sesi altmış mil uzaktan duyulurdu.

içün menâzil takdîr itdi ki kamer anları tecâvüz itmez ve gerü dahî kalmaz. Ol menâzil igirmi sekkizdir bu tertîb ile: 1 imci Şarteyn, 2 imci Bateyn, 3 ümcü Süreyyâ, 4 Debrân, 5 Hukaʿa, 6 Hannaʿa, 7 Zürâʿ, 8 Nesre, 9 Turfa, 10 Cübhe, 11 Zübre, 12 Surfa, 13 ʿAvvâh, 14 Semmâk, 15 Gufar, 16 Zebânâ, 17 Eklîl, 18 Kalb, 19 Şûle, 20 Nuʿâyim, 21 Belde, 22 Saʿdüz-zâbih, 23 Saʿd-i Belʿi, 24 Saʿdü's-suʿûd, 25 Saʿdü'l-ahbîyye, 26 Feregü'd-delvü'l-mukaddem, 27 Feregü'd-delvü'l-mu'ahhar, 28 Batnü'l-hût. Bunlar munkasım olurlar on iki burca Hamel'den tâ Hût'a ve her burc iki menzil ve sülüsdür her gice kamer ol menâzilün birine nüzûl ider. Eğer ay otuz olursa iki gice müsteter olur ve eğer igirmi dokkuz olursa bir gice müsteter olur. Şemsün ol menâzilünün her birinde makâmı on üçer gündür. Onun iktizâsıyla sene dahî münkazî olur.

Muʿammâ-yı çerâg

Yek müdevver havz dîdem âb-ı rûşen der-miyân
Mâr-ı sîmîn halka kerde murg-ı zerrîn der-dehân
Mâr geşte kût-ı murg murg geşte kût-ı mâr
Mâr eğer bî-âb mâned murg be-mîred der-zamân[2022]

Muʿammâ-yı kalem

Der-leb-i deryâ giyâhî hest û-râ har hûred
Cümle ʿâlem pâdişâhî ez-ser-i û ber-hured
Mî-reved râh-ı sefîd mî-hured hûn-ı siyâh
Ger zi-reften bâz mâned zarbetî ber-ser-hured[2023]

Yek ʿacâ'ib murg dîdem mergzâr
Yek sereş gerden tâ-pâyeş hezâr[2024]

Muʿammâ-yı Hindivâne ve İncir[2025]

Yek gâv dîdem der-cihân pâyî ne-dâred
Ser ne-dâred hem-zebân u hem-dehân
Yek-ser mûyî derûneş âb hured
Enderûneş misl-i âteş hem birûneş âsumân[2026]

Muʿammâ-yı Yûsuf

Çünki geldün bu muʿammâ kasdına

[2021] Yunus, 5. Metinde bu ayet, yanlışlıkla 4. ayet olarak verilmiştir. "Odur ki güneşi bir ışık yaptı. Ayı da bir nur kılıp ona bir takım konaklar tayin etti ki yılların sayısını ve vakitlerin hesabını bilesiniz."

[2022] Daire şeklinde bir havuz ve ortasında duru su gördüm. Gümüş renkli yılan, altın renkli kuşu ağzına almış. Yılan kuşun yemine, kuş ise yılanın yemine dönüşmüş. Yılan susuz kalırsa kuş derhal ölecek.

[2023] Deniz kenarında bir bitki vardır, onu eşek yer. Bütün alemde padişahların başını yer. Beyaz yolda gider, kara kan içer. Eğer duru ise başına bir darbe gelir.

[2024] Çimenlikte acayip bir kuş gördüm, bir başı boyun, iki ayağıyla da bin.

[2025] Karpuz ve incir muamması.

[2026] Dünyada bir inek gördüm, ayağı yok, başı yok. Hem de dili ve ağzı yok. Bir tüy başı gibi içi su içer, içerisi ateş gibi dışı ise sema gibi.

Beyzanun dü harfini koy gel yarım ag üstüne

Mâder be-zâd duhterî ne pây dâred ne serî

Duhter be-zâd duhterî hem pây dâred hem serî[2027]

Tahsîl devâm h^{v}âhed vecede ve taleb

Peyveste be-rûz bahs ü tekrâr be-şeb

Takvâ vü riyâzât u ʿibâdet ü ʿamel

Bî-în-heme tahsîl muhâlest ü ʿaceb[2028]

Kerbelâ sen etmedün bu âh u zârumdan hazer

Zeyneb'i gurbet ara koydun esîr ü der-ber

Nice oldun dahı sen kaldı sekînem bî-peder

N'eyledün oglum Hüseyn'i Kerbelâ ey Kerbelâ

Nev civânlarımı sen kanına galtân eyledün

Tâ baş açık ehl-i Harem zülfün perîşân eyledün

ʿİzzet etdün sen oların suların kar eyledün

Âh n'eyledün oglum Hüseyn'i Kerbelâ ey Kerbelâ

Gitdiler konak yine olara hürmet etmedün

Şerm idüb Fâtıma'dan ʿizzetlerün yâd etmedün

Bir içim su virmeyüb göklerün şâd etmedün

Âh n'eyledün oglum Hüseyn'i Kerbelâ ey Kerbelâ

Götürdiler penâh sana şerm etmedün bîgâne tek

Yandılar şemʿ odına cân virmediler pervâne tek

Almasın oglum kucakına atası anası tek

Âh n'eyledün oglum Hüseyn'i Kerbelâ ey Kerbelâ

Ve lehû

Kana batdı bugün serdârım ey vây

Esîr-i bî-nevâyım Yâ Muhâmmed

Garîb mübtelâyım Yâ Muhâmmed

Uşaklar zâr kıldı zâr u giryân

Görünmez gözüme hâl-i perîşân

İşit efgânımı ey Merd-i Yezdân

Esîr-i bî-nevâyım Yâ Muhâmmed

[2027] Ana bir kız doğdu, ne ayağı var ne başı. Kız ise bir kız doğdu, hem ayağı var hem başı.

[2028] Tahsil, devamlılık ve araştırma ister. Gündüzleri daima okumak ve geceleri hep tekrar etmek gerekir. Takva, riyazat, ibadet ve amel, bunlar olmadan tahsil mümkün olmaz.

Garîb mübtelâyım Yâ Muhâmmed

Gâribin leşkeri çevresin aldı
Hüseyn ile Hasan arada kaldı
Çeste min kâfiri meydana saldı
Esîr-i bî-nevâyım Yâ Muhâmmed
Garîb mübtelâyım Yâ Muhâmmed

Bu ahvâle nice aglamayam men
Kılınc aldı Hüseyn'i tepesinden
Duman oldı haber gelmez Hasan'dan
Esîr-i bî-nevâyım Yâ Muhâmmed
Garîb mübtelâyım Yâ Muhâmmed

Ve lehû

Mekâbirden güzer etdüm
ʿAcâ'ib merdümân gördüm
Kara toprakun altında
Yatar pîr ü civân gördüm

Çürümüş ol ala gözler
Kıyâmet yolunı gözler
Hani şîrîn şeker sözler
Dehânun bî-zebân gördüm

Sınık saksı gibi başlar
Çürümüş ol kara kaşlar
Tökülmüş inci tek dişler
Yatar bir nev-civân gördüm

Çürümüş ol gül endâmı
Tanımaz subh ile şâmı
Alubdur çevresin hamı
İlan ile çayan gördüm

Kubûr ehli sıfâtını (bil)
Beyân etdün sen ey gâfil
Oturma yol yarakın kıl
Seni dahı yamân gördüm

SONUÇ

Azerbaycan sahasında "Eski Türk Edebiyatı" konusunda yapılan çalışmaların, Türkiye'deki akademik çevrelere yeterli ölçüde ulaştığını söylemek güçtür. Zaten 1990'lı yıllara kadar demir perde arkasında kalan bu ülkeyle Türkiye arasında pek fazla bir alaka yoktu. Daha sonra Sovyetler Birliği dağıldı ve iki ülke arasındaki ilişkiler artmaya başladı. On beş yıla yaklaşan bir zaman diliminde, buradan Azerbaycan'a giden ve oradan Türkiye'ye gelen akademisyenler sayesinde iki tarafın da sahip olduğu "Eski Türk Edebiyatı"yla ilgili birikimler paylaşılmakta, ortak değerlerimiz olan edebî ürünler, şâirler ve yazarlarla ilgili görüşler farklı bakış açılarıyla ele alınmaktadır.

Türkçe şâir tezkireleri her iki toplumun ortak değerlerinden biridir. Aynı edebî geçmişi paylaşan bu toplumlar Kadı Burhaneddin, Yunus Emre, Fuzulî, Nesimî gibi pek çok ortak edebî şahsiyete sahiptir. Tezkireler bu şahıslar ve eserleri hakkında bilgi vermesi açısından

ayrıca önem arz etmektedir. Söz konusu tezkirelerden biri de Seyyid Azim Şirvânî Tezkiresidir. Tezkirenin müellifi olan Seyyid Azim, Azerbaycan'ın Şamahı şehrinde 1835-1888 yılları arasında yaşamıştır. Türkçe ve Farsça Divânı, çocuklar için yazdığı ders kitapları, gazetelerde yayımlanmış makaleleri, Şirvan bölgesiyle ilgili bir tarih kitabı ve tezkiresiyle çok yönlü bir şahsiyet olan Seyyid Azim, Azerbaycan'ın yetiştirdiği mümtaz şahsiyetlerden biridir.

Bu çalışmamız, Azerbaycan Sahası Tezkireleri ve Seyyid Azim Şirvânî'nin Tezkiresi adıyla birbiriyle bağlantılı iki konuyu ele almaktadır. Giriş kısmı, Azerbaycan sahasında yazılmış veya Azerbaycanlı şâirlerle ilgili bilgiler veren tezkirelerin tanıtılmasına ayrılmıştır. Burada büyük bir kısmı Türkiyeli araştırmacılar tarafından bilinmeyen 15 tezkirenin adı, yazarı, tezkirenin muhtevası hakkında kısa ve net bilgiler verilmiştir. Bu tezkirelerden biri Anadolu Türkçesiyle, biri Çağatay Türkçesiyle, ikisi Azerbaycan Türkçesiyle ve on biri de Farsça yazılmıştır. Azerbaycan sahasıyla ilgili bu tezkirelerin yarısından fazlasının Farsça yazılmış olması; bölgede Farsçanın hâkimiyetini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, Farsça tezkirelerin oturmuş bir geleneğe sahip olması da müellifleri buna sevk etmiştir. Farsça yazılan Dânişmendân-ı Azerbaycân ve Tezkire-i Nevvâb, Azerbaycan Türkçesine tercüme edilerek basılmıştır. Bu ikisinin dışında Farsça tezkirelerden Mehemmed Deyhim'in eseri İran'da basılmıştır. Diğerleri ise elyazması halindedir. Anadolu Türkçesiyle yazılmış Müctehidzâde'nin tezkirsi Türkiye'de akademik çalışmalara konu olmuştur. Son dönemde Azerbaycan Türkçesiyle yazılmış tezkire türündeki eserler dışında, önceki asırlara ait diğer tezkireler araştırılmayı beklemektedir. Bu sahada yazılmış bazı tezkireler, Azerbaycan'ın bir bölgesiyle-Karabağ, Şirvân, Bakû, vb.- ilgili bilgi verirken bazıları hem Azerbaycan hem de İran şâirlerini kapsayacak biçimde düzenlenmiştir. 16-18.yy.lar arası yazılan tezkireler, şâirleri sosyal statüleri, yaşadıkları coğrafya, hayatta olup olmamaları, vb. özelliklerine göre tasnif ederek tabaka esasına göre hazırlanmıştır. 19-20. yy. Azerbaycan sahası tezkireleri daha çok alfabetik sisteme göre yazılmıştır. Diğerlerinden farklı olarak Ağa Mehemmed Müctehidzâde ise eserin tasnifinde şâirlerin vefat tarihini esas almıştır. Kanaatimizce, Azerbaycan sahasında yazılmış tezkireleri konu edinen bu bölüm, daha sonra yapılacak araştırmalara ışık tutacaktır.

Çalışmamızın 1. Bölümü Seyyid Azim Şirvânî'ye hasr edilmiştir. Bu bölümde tezkirenin müellifi olan Seyyid Azim Şirvânî'nin hayatı, şahsiyeti ve edebî kişiliği, eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde tezkirenin tanıtımı yapılmıştır. Tezkire, 1875-1885 yılları arasında Azerbaycan'ın Şamahı şehrinde yazılmış ve o dönemde İran'da hüküm süren

Kâcâr Devletinin şâhı Nasreddin Şâh'a ithaf etmiştir. Eser, dîbâce ve mukaddime kısmından sonra coğrafî bölgelere göre tasnif edilmiş ve Kafkas bölgesinden 51 şâirden 24'ünün, Azerbaycan bölgesinden 21 şâirden 19'unun, Rum (Anadolu) bölgesinden 44 şâirden 10'unun, Türkistan bölgesinden 3 şâirden 2'sinin hayatları hakkında bilgi verilmiş, diğer şairlerin sadece şiir örnekleriyle yetinilmiştir. Ayrıca, tezkirede, metnin yaklaşık üçte birini oluşturan ve 150 farklı şâire ait Farsça şiirler bulunmakta, sonda yine Farsça olarak tarihî ve edebî şahsiyetler, mazmunlar, olaylar hakkında şiir-nesir karışık malumatlar verilmektedir. Tezkirede müellifin, sanatkârlık seviyesiyle, verilen örneklerin miktarı arasında bir denge gözettiğini söyleyemeyiz. Tezkirenin ilk faslında, bazı şâirlerde aradaki bu dengeye dikkat edilse de diğer üç fasılda bir oransızlık bulunmaktadır. Eserde, tezkirenin kaynakları da belirtilmektedir. Adı en sık zikredilen iki kaynak, 15. yy. tezkirelerinden Devletşâh Tezkiresi ve 18. yy.da yazılmış Lutfelibeğ Âzer'e ait Âteşgede adlı tezkiredir. İlk defa Müslüman olmayan bir şâirin, Puşkin'in biyografisinin verilmesi, Rusça ve Ermenice bilen şâirlerden bahsedilmesi, Türkçe bir tezkire olduğu halde çok miktarda Farsça şiiri ihtiva etmesi, memleketlerin tarihî ve coğrafî özelliklerini detaylarıyla anlatılması gibi hususlar, Seyyid Azim Şirvânî tezkiresinin diğer tezkirelerden farkıdır.

Tezkirenin bilinen tek elyazması nüshası 291 varaktır ve Bakû'deki Azerbaycan Millî İlimler Akademisi, Fuzulî Adına Elyazmaları Enstitüsünde, Arx 5 G3/29 I ve II. Cilt şeklinde kayıtlıdır. Tezkireyle ilgili, Süleyman Rüstemov adlı bir araştırmacı tarafından Kiril harfleriyle 1974 yılında eksik bir çalışma yapılmıştır.

3. Bölüm, tezkirede şâir ve eser ile ilgili değerlendirmeler konusuna ayrılmıştır. Bu konuda daha önce yapılmış Harun Tolasa, Pervin Çapan ve Filiz Kılıç'ın çalışmalarından da yararlanılarak Seyyid Azim Şirvânî'nin şâir ve eserlerle ilgili değerlendirmeleri yorumlanmaya çalışılmıştır.

Seyyid Azim Şirvânî, tezkirecilik geleneğine sadık kalarak şâirin kimliği ile ilgili bilgileri belli bir sıralamaya göre vermiştir. Öncelikle şâirin adı, daha sonra babasının adı ve mahlası söylenir. Mahlas kullanmayan şâirlerde bu durum belirtilir. Babası ya da kardeşi şâirden daha meşhur ise bunun da üzerinde durulur ve meşhur olan kişinin vasıtasıyla şâir anlatılır. Şâirin doğduğu, bulunduğu ve öldüğü yerler genellikle zaman kavramıyla birlikte zikredilmiştir. Müellif, tarihi belirterek veya dönemin padişahına atıfta bulunurak şâirin doğum ve ölüm yerlerini ifade eder. Seyyid Azim Şirvânî, mekân tasviri konusunda diğer tezkirecilerden daha hassastır. Bazı bölge ve şehirleri fizikî yapıları, iklimleri ve çevresiyle birlikte tasvir eder. Tezkirede soy ve akrabalık üzerinde fazla durulmamıştır. Ancak "seyyid"

olan şâirler vurgulanmış bazen de asil insanların soyları üzerinde durulmuştur. Özellikle Şah İsmail'in ana ve baba tarafları ayrıntılarıyla ifade edilmiştir. İslam'ın aile kurumuyla ilgili mahremiyet anlayışından dolayı şâirin evlilik ve çocuk durumuna da fazla temas edilmemiştir.

Şâirlerin tahsil durumlarıyla ilgili olarak, şiir sanatını öğrenmek için başkalarından ders almaları, ilmî konularda kendilerini yetiştirmeleri ve yabancı dil öğrenmeleri burada zikredilebilir. Seyyid Azim, Erdebilli şâirlerden Fikrî'nin muallimlik tarafını belirtmek için, yetiştirdiği Gâib, Nâzım, Kumrî, Zikrî gibi şâirleri özellikle zikreder. Müellif, bazı şâirlerin ilmî seviyesine de işaret etmiştir. Hakanî ve Zövî'nin üstat kabul edilmesi, Sagarî'nin müderris olması tezkirede anlatılır. Tezkirede biyografisi verilen şâirlerden bazıları esnaf, bazıları tüccar, bazıları attar bazıları da önemli devlet görevlerini yürüten diplomatlardır.

Seyyid Azim Şirvânî, şâirlerin kişilik yapısı ve özellikleriyle ilgili genelde olumlu bir tavır takınmış, ancak Anadolu sahası tezkireleri kadar teferruatlı değerlendirmeler yapmamıştır. Bu konudaki değerlendirmeleri daha çok şâirlerin arkadaşlık ilişkileriyle ilgili yorumlarında yoğunlaşmıştır. Tezkirede tasavvufa meyilli şâirlerden derviş tabiatlı olarak bahsedilmiş, özellikle Fuzulî ve Şah İsmail'in "dîn-i Caʿferî"den olduğu, Nisarî'nin Mevlevîliğe bağlı bulunduğu belirtilmiştir. Şâirlerden musikî kabiliyeti olan Necef Bey bu yönüyle söz konusu edilmiştir. Zövî, Âşık, Kumrî gibi şâirler hem yüz güzellikleri ve hem de şâirlikleriyle ele alınmış, bunlardan Kumrî'nin yüz güzelliği şâirliğinden daha üstün bulunarak ironi ile karışık bir şekilde "Kuvve-i tabʿından hüsn-i ruhsârı ziyâdedir." denilmiştir. Tezkirede, otuz beş yaşında kör olan Fikrî'nin, bedensel özüründen ve vebâ hastalığına yakalanan Hakanî'nin bu hastalığından söz edilmiştir.

Tezkirede, şâirlerin şiirlerinin kemiyeti genellikle dîvânlarının veya mesnevîlerinin varlığından bahsedilerek ifade edilmiştir. Şâirlerden bazılarının şiirlerinin dağınık olması, bazılarının müellif tarafından okunduğunun belirtilmesi, şiirlerin kemiyeti ile alakalıdır. Müellif, bu konuda Fuzulî'ye diğerlerinden çok yer ayırmış ve altı eserini de konuları ile birlikte zikretmiştir. Şiirlerin keyfiyeti ile ilgili değerlendirmeler tezkirede önemli bir yer tutmaktadır. Seyyid Azim, bu konuda genelde beğeni bildiren yorumlarda bulunmuş; şâirleri olumsuz bir eleştiriye tabi tutmamıştır. Tezkirede, âbdar, âşıkâne, dürerbâr, latîf, nasâyıh-şiâr, garîbe, mevâʿiz-âsâr, sâf, zarîf, dil-pesend, sûdmend, şûr-engîz, ârifâne ve hoş-selîka kelimeleri şiirlerin niteliğini belirtmek üzere kullanılmış kavramlardır. Bunlardan nasâyıh-şiâr, garîbe, mevâʿiz-âsâr, şûr-engiz gibi kavramlar Anadolu sahası tezkirelerinde kullanılmayan belki de sadece Seyyid Azim Şirvânî'ye has değerlendirme ifadeleridir. Müellif, bilhassa garîbe kelimesini Nâbî, Nâşid ve Bahâî'nin şiirleri için kullanmış ve bu

kavramla, şiirlerin orijinalliğini ifade etmeye çalışmıştır. Tezkirede kullanılan bu ifadeler, Seyyid Azim'in kendinden önceki tezkirecilerin eserlerini dikkatle okuduğunu, onların kullandığı literatüre âşina olduğunu gösterir. Müellif, Nâbî, Fuzulî gibi şâirler için Anadolu sahası tezkirelerinden de istifade etmiş olabilir. Tezkirenin kaynakları arasında bunların adı geçmese de Nâbî ve Fuzulî'nin biyografilerinde kullanılan ifadeler diğer şâirlerinkinden daha edebî, daha derinliklidir. Bu da tezkirenin kaynaklarının belirtilen kaynaklardan daha zengin olduğunu gösterir.

Seyyid Azim Şirvânî, şâirlerin şiire başlamaları konusuna da değinmiş, Muhlis'in şâirliğe başlamasıyla ilgili enteresan bir hikâyeye yer vermiştir. Anadolu sahası tezkirelerinde pek fazla görülmeyen, biraz daha halk şâirlerinin şiire başlama hadisesine yakışan bu olayda Muhlis'in şâirlik kabiliyeti elde etmek için başından geçen maceralar anlatılır. Müellif, sıradan olaylar yerine bazen alışılmışın dışında farklı durumları tezkiresine alarak eserini daha orijinal hale getirmeyi amaçlamıştır. Seyyid Azim'in şâirleri değerlendirmede dikkat ettiği konulardan biri de onların başka şâirlerle mukayesesidir. Müellif, genelde tezkiresine aldığı şâirleri diğer şâirlerden üstün bulmuş, yer yer mübalağalı ifadelerle onların şâirlik kudretini anlatmak istemiştir. Seyyid Azim, eserinde yer alan şâirlerin büyüklüğünü göstermek veya Azerbaycan sahasında da üstat şâirlerin varlığını ifade etmek için, böyle bir anlatımı tercih etmiş olabilir. Müellif, şâirlerin eserleri hakkında bilgi verirken somut ve net ifadeleri değil soyut ifadeleri tercih etmiştir. Tezkirede, daha çok divan ya da mesnevî şeklindeki eserlerin varlığı bildirilmiş; bir kaç istisna dışında eserin adı, türü, telif-tercüme oluşu hakkında detaylı bilgilere yer verilmemiştir.

Çalışmamızın 4. Bölümü tezkire metniyle ilgilidir. Tezkire, Dîbâce, Mukaddime ve Metin kısmı olmak üzere üç bölümden oluşmuştur. Müellif, ilk bölümde tezkiresine şiirle başlayan bir giriş yapar. Daha sonra şiirin ve şâirlerin önemine dair hadislere yer vererek hazırladığı bu tezkirenin kıymetini ifade etmeye çalışır. Tezkireyi hazırladığında artık yaşlanmaya başladığını, değişik memleketleri binbir zorlukla dolaşarak şâirler hakkında malumat topladığını ve bu emeklerinin boşa gitmemesi için de dört fasıl halinde bu tezkireyi tertip ettiğini anlatır. Tezkirede bazı eksik ve hataların olabileceğini bildirerek okuyuculardan, bunları açığa çıkarmamalarını, kusurları örtmelerini rica eder. Tezkiresini ithaf ettiği Nasreddin Şâhın övgüsü ve kendisinin soyu ve kimliği hakkında bilgi veren kısa bir mesnevîden sonra mukaddimeye geçer. Mukaddime kısmında, klâsik tezkire geleneğine sadık kalınarak ağır ve edebî bir dille, Hz. Âdem'le başlayan şiir tarihinden, İslam'dan önce ve sonra yaşamış meşhur şâirlerden, Hz. Peygamber ve bazı devlet büyüklerinin şâirlere olan

yakın ilgisinden bahsedilir. Mukaddimenin bitişinden sonra Rus şâiri Puşkin'in biyografisine yer verilir.

Coğrafî bölgelere göre dört fasla ayrılan tezkirede sırasıyla Kafkas, Azerbaycan, İran ve Anadolu şâirleri konu edilmiştir. Bu fasıllarda toplam 119 şâirin şiirlerine yer verilmiş, bunlardan 55'inin hayatı ve sanatkârlığı ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bu fasıllardan sonra 150 farklı şâire ait Farsça şiirler çevirileri ile birlikte verilmiştir. Müellif tezkirenin en sonunda Klâsik Edebiyatta kullanılan mazmunlar ve tarihî şahsiyetlerle ilgili nazım nesir karışık Farsça bir ek yazmıştır. Burada bazıları İslam tarihinden bazıları da İran mitolojisinden pek çok şahsın adı, ay adları, kavramlar geçmektedir.

Seyyid Azim Şirvânî tezkiresiyle ilgili yapılmış bu çalışma, Türkiye'de tezkire konusunda yapılan çalışmalara ve Azerbaycan edebiyatı araştırmalarına katkı sağlayacaktır. Tezkire fasıllar halinde hazırlandığı için şâirlerin hangi coğrafyaya mensup olduklarını tespit etmek mümkündür. Müellif, istifade ettiği kaynakları belirttiği için bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği söz konusudur.

Müellif, tezkiresini yazmaya başlamadan önce zihninde tasarladığı bazı konuları başarıyla vermiş ama planını tam olarak gerçekleştirememiştir. Tezkirenin olumsuzluk olarak değerlendirilebilecek bazı yanları da vardır. Çünkü müellif, ele aldığı bütün şahsiyetlerin biyografileriyle ilgili değerlendirme yapmamış, tezkirede adları zikredilen şâirlerin yarısından azının hayatı ve sanatkârlığı hakkında bilgi vermiş; Türkçe şiirleri olan bazı şâirlerin Farsça şiir örneklerine daha fazla yer ayırmış, tezkireye hiç dâhil edilmeyecek olan Farsça şiirleri de eserine katmıştır.

Biz bu çalışmamızda bugüne kadar bütünüyle, sağlıklı bir şekilde ele alınmayan ve Türkiyeli araştırmacılar tarafından yeterince tanınmayan Azerbaycan Sahası Tezkireleri ve Seyyid Azim Şirvânî'nin Tezkiresini çeşitli açılardan inceleyip ortaya koymayı amaçladık. Çalışmamızın sonunda Seyyid Azim Şirvânî'nin Tezkiresinin Türkçe yazılmış şâir tezkireleri içinde önemli bir konumda olduğunu gördük. Eser, ihtiva ettiği bilgi ve değerlendirmelerle edebiyat tarihimizin ve kültür dünyamızın önemli kaynakları arasındadır. Tezkire bu haliyle, sadece edebiyat tarihiyle uğraşanların değil, tarihçilerin, coğrafyacıların, dilcilerin sosyolog ve etnoğrafyacıların da faydalanmaları ve kendi açılarından değerlendirmeleri gereken bir hazine konumundadır.

KAYNAKÇA

AKSOY, Ömer Asım

1984 *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, TDK yay., Ankara.

BAĞIROV, Aliağa

1986 *Seyyid Azim Şirvânî ve Mektep*, Bakû.

BAĞIROV, Ekrem

1987 “Tuhfe-i Sâmî Eserinin Bakû Nüshası”, Bakû, Elyazmalar Hazinesinde Dergisi, C. 8:23-27.

1995 *Mehemmedağa Müctehidzâde ve Riyâzü'l-Âşıkîn*, Bakû.

BAĞIROV, Kamil Mir

1959 *Seyyid Azim Şirvânî*, Azerbaycan Uşak ve Gençler Edebiyatı Neşriyatı, Bakû.

BANARLI, Nihat Sami

1998 *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, MEB yay., İstanbul.

BAYRAMOĞLU, Alhan

1999 *Menbalar, XIX-XX. Asır Şamahı Şâirleri ve Edebî Muhiti Hakkında*, Bakû.

BİLKAN, Ali Fuat

1997 *Nâbî Divânı I-II*, MEB yay., İstanbul.

2000 *Türk Edebiyatında Muammâ*, Akçağ yay., Ankara.

BÜNYADOV, Ziyad

1986 *Azerbaycan Atabeyler Devleti*, Bakû.

CAFERZADE, Azize

1991 *Azerbaycan'ın Şâir ve Âşık Kadınları*, Bakû.

ÇAPAN, Pervin

1993 *18. YY. Tezkirelerinde Edebiyat Araştırma ve Tenkidi*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

DEVELLİOĞLU, Ferit

1993 *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.

DEVLETŞÂH

1994 *Tezkire-i Devletşâh*, Çev. Prof. Necati Lugal, MEB yay., İstanbul.

DEYHİM, Mehemmed

1367 *Tezkire-i Şu'arâ-yı Azerbaycan*, Tebriz.

ERDEM, Sadık

1994 *Râmiz ve Âdâb-ı Zurefâsı*, AKM yay., Ankara.

GÖKYAY, Orhan Şaik

1992 “Şiir ve Şâirler Hakkında”, İstanbul, Tarih ve Toplum, Nu. 104:28-32.

HALEFOV, Eşref

1997 “Orta Asırlar Azerbaycan Edebî Bibliyografyasına Dâir”, Bakû, Kütüphanecilik ve Bibliyografya Dergisi:82-93.

1998 “19. Asır Azerbaycan Maarifperver Şâir ve Alimlerinin Bibliyografik Faaliyeti Hakkında”, Bakû, Kütüphanecilik ve Bibliyografya Dergisi:70-80.

1999 “20. Asır Tezkirecileri Hakkında”, Bakû, Kütüphanecilik ve Bibliyografya Dergisi:106-117.

HORATA, Osman

1998 Esrar Dede Hayatı-Eserleri Şiir Dünyası ve Dîvânı, Kültür Bakanlığı yay., Ankara.

HÜSEYNOV, Sadık

1977 *Seyyid Azim Şirvânî’nin Yaratıcılık Yolu*, İlim Neşriyatı, Bakû.

1987 *Seyyid Azim Şirvânî*, Yazıcı, Bakû.

İNAL, İ.M. Kemal

1999 *Son Asır Türk Şâirleri*, Haz. Müjgân Cumbur, AKM yay., Ankara.

İPEKTEN, Haluk ve başk.

1988 *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara.

İSEN, Mustafa

1997 *Ötelerden Bir Ses*, Akçağ yay., Ankara.

İSMAİLZADE, Cafer Remzi

1987 *Deyilen Söz Yadigârdır*, Bakû.

İSMAYILOV, Reşidbey

1904 *Muhtasar Kafkas Tarihi*, Tiflis.

KAHRAMANOV, Cihangir,

1982 “Valih Dağıstanî ve Onun Riyazü’ş-Şuʿarâ Eseri”, Bakû, Edebiyat ve İncesanat Dergisi:12-17.

1988 “Mehemmedeli Terbiyet”, Bakû, Edebiyat ve İncesanat Dergisi:3.

KARAYEV, Nasreddin

1976 “Tezkire-i Ziyâî ve Tezkire-i Nevvâb Hakkında Bazı Kayıtlar”, Bakû, Elyazmalar Hazinesinde Dergisi:78-86.

1987 *Poetik Meclisler*, Bakû.

KASIMZADE, F.

1956 *XIX. Asır Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*, Azerbaycan Devlet Üniversitesi Neşriyatı, Bakû.

KILIÇ, Filiz

1994 “Edebiyat Tarihimizde Bir Biyografi Ustası Âşık Çelebi”, İstanbul, Yedi İklim, Nu. 55,Ekim.

1998 *XVIII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şâir ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*, Akçağ yay., Ankara.

2003 “Tezkireler Işığında İstanbul”, İstanbul, VII. Eyupsultan Sempozyumu Tebliğleri, 9-11 Mayıs:214-221.

2004 “Sehî, Latifî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle XVI. yy. Tezkirelerinde Bazı Üslup Özellikleri”, A. YILDIZ, Ankara, V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II, 20-26 Eylül:1821-1824.

2005 *Şefkat, Tezkire-i Şu'arâ*, Bizim Büro yay., Ankara.

KÖÇERLİ, Feridunbey

1926 *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri*, Bakû.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad

1989 *Edebiyat Araştırmaları I*, Ankara.

KURNAZ, Cemâl

1990 *Halk ve Divân Şiirinin Müşterekleri Üzerine Denemeler*, Akçağ yay., Ankara.

LEVEND, Âgah Sırrı

1984 *Divan Edebiyatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul.

MAZIOĞLU, Hasibe

1978 “Ahdî-i Bağdâdî’nin Şiirleri”, Ankara, Belleten: 95-150.

MEMMEDLİ, Gulam

Azerbaycan’ın Âlim, Yazıcı, Şâir ve Başka Görkemli Hâdimleri Hakkında Bibliyografik Materyaller, Fuzulî Adına Elyazmaları Enstitüsü, Nu. B-2701.

MEMMEDOV, Beyler

1989 *Natevan'ın Şâir Gohumları*, Yazıcı Neşriyat, Bakû.

MEMMEDOVA, M.

1974 *Lutfelibey Âzer'in Hayat ve Yaratıcılığı*, Bakû.

MEMMEDZADE, Bahtiyar

2004 "Seyyid Azim Şirvânî Tezkiresinde Nizamî Tahallüslü Gazel ve Müellif Hakkında", Bakû, İlim Gazetesi, 25 Mayıs:7.

MERMER, Ahmet

1994 *Mezakî, Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*, AKM yay., Ankara.

2002 *XVII. Yüzyıl Divan Şâiri Vecdî ve Divançesi*, MEB yay., Ankara.

MİRZEZADE, Hadi

1990 *Azerbaycan Dilinin Tarihi Grameri*, Bakû.

MURADOVA Mantıke

1969 "Mecmaʿü'l-Havas Tezkiresi Hakkında", Bakû, Azerbaycan İlimler Akademisi Haberleri, Edebiyat, Dil ve İncesanat Serisi:63.

1999 *Sadıkbey Sadıkî, Hayat ve Yaratıcılığı*, Bakû.

MUSAYEV, Ağasalih

1908 *Hacı Seyyid Azim'in Hayatı ve Onun Azerbaycan Edebiyatında Mevkii*, Tiflis.

MUSAYEVA, Azade

2002 *Elyazma Kitabı ve XV-XVI. Asırlar Azerbaycan Edebiyatı, Problemler, Araştırmalar*, Bakû.

NEVVÂB, Mir Muhsin

1995 *Tezkire-i Nevvâb*, Haz. Ekrem Bağırov, Bakû.

NURİOĞLU, Memmed

1991 *Azerbaycan Gazelleri*, Bakû.

ONAY, Ahmet Talat

1992 *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*, Haz. Cemal KURNAZ, MEB yay., Ankara.

PAKALIN, Mehmet Zeki

1993 *Osmanlı Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, MEB yay., İstanbul.

REİSZADE, Seyyide Hamide

1374 *Gövsî Tebrîzî, Türkî Divânı*, Çaphane-i Hoşa, Tebriz.

SAMEDOVA, Vüsale

2004 *XX. asırda Azerbaycan Tezkireciliği*, Bakû: Bakû Devlet Üniversitesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi)

SEFERLİ, Elyar ve H. YUSİFOV

1982 *Kadim ve Orta Asırlar Azerbaycan Edebiyatı*, Maarif Neşriyatı, Bakû.

SEYYİD Azim Şirvânî

1897 *Divân*, Tebriz.

SOLMAZ, Süleyman

1996 *Ahdî ve Gülşen-i Şuarâsı*, Ankara.

SULTANOV, M. S.

1963 *Azerbaycan SSCB İlimler Akademisi, Elyazmaları Kataloğu, I. Cild, (Tarih, Coğrafya, Edebiyat Nazariyesi, Tezkireler, Bedii Edebiyat ve Münşeat)*, Azerbaycan SSCB İlimler Akademisi Neşriyatı, Bakû.

TARLAN, Ali Nihat

1981 *Edebiyat Meseleleri*, İstanbul.

TERBİYET, Mehemmedeli

1987 *Dânişmendân-ı Azerbaycan*, Bakû.

TOLASA, Harun

2002 *Sehî, Lâtifî ve Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Akçağ yay., Ankara.

TOPALOVA, Aljira

2001 *Edebiyat Tarihinin Öğrenilmesinde Tezkirelerin Rolü ve Ağa Mehemmed Müctehidzade'nin Riyazül Âşıkîn Tezkiresi*, Bakû.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı

1965 *Osmanlı Devletinde İlmiye Teşkilatı*, Ankara.

YILDIZ, Ayşe

2002 *Eski Türk Edebiyatında Seci*, Ankara:Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

YILMAZ, Mehmet

1992 *Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul.